

112
Αριθ. Ταχ. 24

168/2015/53

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜ. ΒΕΡΟΙΑΣ

ΕΚ ΔΩΡΕΑΣ

ΙΑΤΡΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΣΟΥΓΓΕΛΗ

Εν Βερόια τη 19

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΒΕΡΟΙΑΣ

+600

10553

Αρ:θ. εισ. 198/1959

ΔΩΡΕΑ

2ηρ Τσούτσου

GKVER. 01241

Si tamen nonnulla interserui, nec terram, ut
 ajunt, nec coelum tangentia: de hoc non in me, verum
 dialogum, libere multoties hujusmodi quaequam loquen-
 tem, et ideas, quas in mente de nonnullis rebus habebam,
 temere exponere ausum, crimen, qui vellent, conferant.
 Fortasse vero aliquis conqueretur, quod multoties plus
 quam oportebat, citationibus auctorum, et adnotationibus
 usus sim. Hoc equidem feci non inanis gloriae multae
 lectionis consequendae gratia, vel quia eo modo specimen
 quoddam eruditionis me daturum esse putabam; sed quia
 partim demonstrare multos priscorum et recentiorum in
 nonnullis inter se consentire, partim opiniones quasdam,
 quamvis neotericis fortasse non penitus arrideant, expo-
 nere, partim nonnulla exactius ac perfectius explicare,
 prae omnibus autem ac praecipue fidem auctoritatemque
 dictis meis comparare, cupiebam; quae secus non statim
 fidei digna quibusdam apparuissent. Quod nec in illis ne-
 glexi, quae, dum adhuc initio negligenter ad sermonem
 accedebam, sive quod mihi per concursum in idem inge-
 niorum occurrerent; sive ex antecedente auscultatione prae-
 ceptorum, ac studio in mente laterent: si, vel unde haec
 mihi accesserint oblitus, pro inventionibus mentis meae
 habebam. Cum enim postea etiam ab aliis dicta illa inve-
 nerim, mentionem horum facere mihi curae fuit. Nolui enim ut
 aliquae assertionum mearum testimonii expertes essent (8);
 maluique opusculum meum magis cornicis exemplo alienis

8) Nicht um gelehrt zu scheinen, hab' ich mich hier der öfteren Cita-
 tionen bedienet, sondern weil ich glaubte keine Quelle verläugnen zu
 dürfen, aus welcher ich geschöpft habe. Frank med. Poliz. u. B. in
 der Vorrede.

σι, τῇ τῆς σιγῆς κινῆσι λακωνικώτερον τῆς προειρηταίας καλύπτοντες. Αὐδῖς ἂ μὲν ἐν τῷ μεταξὺ ὡς ὑποθέσεις προβληνταί, τετῶν, ὡς ὑποθετικῶς εἰρημένων, ἡδεῖς, οἰμαι, εἶσαι με ὁ αἰτιασόμενος· τὸ δὲ καί τινα παρὰ τὴν τῶν πλείονων γνώμην εἰπεῖν με τολμῆσαι, εἴ τις μοι βέλαιοτο μέμφεσθαι, ἱκανὸν εἰς ἀπολογίαν, δοκεῖ μοι, ὅτι, ὁ πᾶσιν ἐφέται, τὴν ἰδίαν γνώμην ἐλευθέρως λέγειν, ἐποίησα. Οὐ μὴν ἄλλα καὶ ὁ Ὅμηρος εἰπεῖν,

Ἐχθρὸς μοι κείνος ὁμῶς αἰδοῦ πύλησιν,

ὅς κ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ βάζει (9).

Οὕτω γάρ μοι αὐτῶν ὀρθότερον ἔχειν δοκάντων, τὴν αὐτίον ποιῆσαι ἐκ ἡνειχόμεν, τὴν μὲν ἐμὴν γνώμην δι' εὐλάβειαν ὑπακρυπτῶν, τῇ δὲ τῶν ἄλλων διὰ σέβας, καὶ διὰ τὰ τῶν Πυθαγορικῶν τάδε, αὐτὸς ἔφα, ἐπομεινός. Ἄλλως τε καὶ τὰς ἐπιδόσεις, ὡς ὁ σοφὸς Φησὶν Ἰσοκράτης, ὁρῶμεν γινομένας, καὶ τῶν τεχνῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, καὶ διὰ τὰς ἐμμένοντάς τοις καδεσῶσιν, ἀλλὰ διὰ τὰς ἐπανορθύνοντας, καὶ τολμῶντας· αἰεὶ τι κινεῖν τῶν μὴ καλῶς ἐχόντων (10). Καὶ εἰ μὲν κατ' εὐμοιρίαν ἐν τέτοις τῷ ὀρθῷ ἔτυχον, ἡδομαι· εἰ δὲ νεφέλη ἀντὶ Ἡρας, Ἰξίονος δίκην περιπλεκομένος, Κενταυροῦς ἐγεννήσα· ἀλλὰ τὸς μὲν

ἄφαρ φεροῖεν ἀναρπάξασθαι ἀελλαι (11)!

ἐγὼ δὲ τετε περὶ πάντων ἀχθομαι, ἐδ' αἰσχύνομαι· ὃ γὰρ ἡ πρῶτος ἀν εἶην, ἐδ' ὁ ἐσχάτος τῶν τῆς ἀληθείας ἡμαρτηκότων· δυσηράτη χρήματος ὕψης, καὶ ἐν βυθῷ, ὡς ὁ ἐξ Ἀβδηρῶν φιλόσοφος ἔλεγε, λανθανέσης (12). Εἰ δέ τις φαίη, ὡς ἡ βιβλος ἰδεῖν ἤδη παρῶν καὶ προεγνωσμένων τὰ πλείονα μέρεα πληρῆς ὑπαρχούσα, ὀλίγα τινα καινοφανή τε καὶ πρόσφατα τοῖς ἐντευξομένοις προτείνει, ἀλλ' ἐμοίγε καὶ τὸτο ἱκανόν, εἰ πολ.

(9) Ἰλιάδ. Γ'. σ'χ. 312, καὶ 313.

(10) Πλάτ. Εὐαγόρ. σ. 370.

(11) Ὀδυσ. Θ'. σ'χ. 409.

(12) Ἀπολ. Λατίν. Β' σ'χ. 12.

plum^a natum esse apparere, quam me celare, aut celanti
 esse videri altivolantes aves, quarum plumae hanc
 sim^{il}iformem ac multicolorem aviculam maxima ex parte vel
 r^erfecerunt, vel auctoritatem fidemque illi compararunt. Ne-
 quaquam enim, quod nonnulli faciunt, mihi placet, qui illa,
 quae alii multoties dixerunt (et quidem non trivialia, ve-
 rum etiam quae maximi momenti sunt) sicut novas mentis
 suae productiones proponunt, nigra nube silentii illos, qui
 eadem praedixerant, spartano more contegendo. Porro de
 his, quae interea sicut hypotheses proposui, cum hypo-
 thetica dicta sint, neminem me incusaturum iri spero. Si
 vero quidam mihi vitio vertere voluerit, quod nonnulla
 praeter plerorumque opinionem dicere ausus sim: hoc,
 quod omnibus licet, suam nempe opinionem cum libertate
 dicere, etiam mihi licere facere meminerit. Praeterea, u
 cum Homero dicam,

„Inimicus ille mihi aequae ac inferi portae,!

„Qui aliud quidem occultat animo, aliud vero dicit (9)

Cum enim haec ita melius esse mihi apparent, contra-
 rium facere: meam scilicet opinionem propter cautionem
 abscondere; opiniones vero aliorum, propter reverentiam,
 et propter hoc pythagoricum, ille dixit, sequi, non pa-
 tiebar. Caeterum, ut sapiens dicit Isocrates, et artes, et
 omnia alia aucta esse videmus non per eos, qui usitata re-
 tinerunt, sed eorum opera, qui correxerunt, semperque mo-
 vere aliquid ex non bene dictis, non dubitarunt (10). Si in
 his feliciter veritatem attingi, gaudeo; si vero instar Ixionis
 nubem pro Iunone amplexus, Centauros peperit: hos
 „ . . . statim ferant rapientes turbines (11)!

(9) Iliad. L. IX. Vers. 312, et 313.

(10) Ad Evagor. p. 371.

(11) Odyss. L. VIII. Vers. 409.

me nec pudebit, nec magno afficiet dolore. Nam ^{hoc aut} ~~neque~~ ultimus, neque ultimus a veritate aberrarem; siqui-
^{der} ~~der~~ est res captu difficilis, et in fundo, ut Abderita Phi-
 lophus ait, latet (12). Si vero aliquis dixerit opus hoc
 maxima ex parte notionibus jam exsistentibus ac praenotis
 refertum esse, paucaque nova, ac non tria lectoribus pro-
 ponere: ego hoc solo contentus ero, si, cum multa, quae
 nemo adhuc dixerat, non valerem dicere (quod non solum
 imperitis medicis, verum etiam aliis fortasse non semper,
 nec in omnibus facile est), ita sententias aliorum colligere,
 ut quidam dixit (13), et connectere, et concinnare potuerim,
 ut alterum ab altero non dissonaret (14). Fortasse vero aliquis,
 in ultimo capite videndo nonnulla admonitionis adiinstar
 proposita: aegre hoc ferens, mihi, utpote supra scamna
 saltanti, obijciat, non licere aliis consulere huncce, qui
 nudius tertius a calycebus medicinae egressus est. Hic au-
 tem scito, me, quamvis imperus sermonis ita haec expri-
 mere me coegerit, multum abesse ut aliis consilia dare su-
 scipiam; non tantum ego insano; atque haec partim opi-
 nionis, quam de nonnullis rebus habeo; partim vero futuri
 mei, quoad praxim medicam, vivendi moris constituere ex-
 positionem. Ea meae Antipanaceiae primitiva semina, quae
 illam sic formare mihi persuaserunt. Quomodo Nostrates
 eam accepturi sint, ac si utilis, atque digna solis lucem

(12) Diogen. Laert. L. IX. C. XI. (13) Lucian. Piscat. seu Revivisc. p. 388.

(14) Nach ist dem Schreiftsteller ein Weg übrig, auf welchem er Lob
 einärnten, und sogar möglich werden kann; wenn er als Compiler
 auftritt, und mit Sammlerfleiß in einem Bande zusammenstellt,
 was in vielen zerstreuet ist; dieser Weg ist nicht für Jeden. Wen die
 Natur zum Selbstdenker gebildet hat, dem hat sie die Gedult zum
 Zusammenlesen und Wiederkaufen die Ansichten andrer versagt, und
 umgekehrt. Menmann allgemeine Therap. in der Vorrede. p. VI.

τι (15). Ἀλλ' ἐκείνων μὲν ὡς ἑκάστος γνώμῃς
 φρονεῖτω περὶ αὐτῆς· οἱ δ' Ἀλλογενεῖς (εἴ ποτε τινὲς
 τυχεῖν ἐκ ἀπαξιώσωσι) γινώσκόντων, ὡς ἐκ αὐτῆς
 κατὰ τὸν Λυρικὸν εἰπεῖν, ὡς θαυτὸν μέγαρον προτείνω
 ἀλλ' ὡς διατρίβην, δι' ἧς κατ' ὀφειλὴν ἂν ὑπεσχομένη ἐπλήρω-
 σα, θεωρῆσαι ἀντιβολῶ. Διὸ καὶ διττῇ ἐνδεῇ ἀμφιέσαι ταύ-
 τιν ἐπὶ ληψα, ἢ ὑπὸ μὲν τῇ ἑλληνίδι τοῖς ἡμετέροις συγ-
 χρηματίζουσα, τὸ πρὸς τὴν εἰς ἐπισήμης αὐτῶν ἐπίδοσιν πρόθυ-
 μον, ὑπὸ δὲ τῇ λατινίδι τοῖς λοιποῖς κοινολογημένη, πρὸς
 τὸς Διδάξαντας σέβας μετ' ἀνὰ ἑχοι κηρύττειν εἰσάγει. Εἰ
 δ' ἡ Ῥωμαϊκὴ λίαν πενιχρὰ ἔσα, καὶ τῆς Αἰτικῆς ἀπολειπομένη,
 καὶ ἐν ἐκείνῃ σμικρὸν ἐκτὸς ὑπεμφαίνει κάλλος, αὐτὴν ἀφαι-
 ρεῖται· ἀλλ' εἰρὰν ἐνεχπὶς ὡς τῶν ἀναγνωσῶν οἱ ἐνὸς ἐροὶ πύτυ-
 μοι φιλοφρόνως συγγνώσκονται, ἅτε δὴ μὴ ποσῶτον ἐν Δατφ,
 ὅσον ἐν Ὑμητῶ διατρίβαντι.

Εν Βιβλίῳ α'.

Γενάρη α'.

Α. Γ.

videre apparuerit, praevidere nequeo. Quamvis, si non penitus talis est, sufficit ad defensionem meam, novam quodammodo, et non ad imitationem alicujus archetypi eam informatam esse; quod quidem divo etiam Platoni, cujuslibet rei initium maximum esse dicenti, non facile videbatur (15). Sed illi, secundum suam quislibet opinionem, etiam de hac judicent; Alienigenae vero (si quondam nonnulli hanc volvere non dedignarentur) sciant me non eandem tanquam praeclares aedes, ut juxta Pindarum dicam (16), illis proponere, quin potius ut dissertationem medicam, per quam, secundum debitum meum, quae pollicitus sum, absolvi, considerare precer. Quo circa duplici amictu illam vestire ausus sum; ut sub graeco quidem Nostris colloquendo, animi mei erga progressum eorum in scientiis alacritatem; sub latino vero cum alienigenis confabulando, meam erga Praeceptores reverentiam aperto ore exprimere valeat. Si vero Romanus vestitus, cum parvi momenti, Graecoque inferior sit, eam parvula etiam exteriori pulchritudine prioret, quam sub hoc subostendit: spe fretus sum lectorum benevolentiores de hoc benignius mihi ignaturos esse; siquidem non tantum in Latio, quantum in Hymetto commoratus sum.

Viennae 1810.

die 13. Januarii.

A. G.

(15) Republ. L. II. p. 377.

(16) Olymp. Eid. VI. Vers. 3.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

ΜΕΡΟΣ Α'.

Κεφάλ.	Α'.	Εἰσαγωγή.	Σελ.	2
—	Β'.	Περὶ Ἰατρικῆς.	—	22
—	Γ'.	Περὶ Ἀνθρώπου.	—	54
—	Δ'.	Περὶ Τυχίας.	—	88
—	Ε'.	Περὶ Μακροβιότητος ἔ Βραχυβιότητος.	—	108
—	ς'.	Περὶ Νόσου.	—	—
—	Α'.	Περὶ Γενέσεως Νόσων.	—	122
—	Β'.	Περὶ Αἰτίων Νόσων.	—	128
—	Γ'.	Περὶ Σταδίων Νόσων.	—	134
—	Δ'.	Διαιρέσις Νόσων.	—	142
—	Ε'.	Περὶ Δυσιαίων Νόσων.	—	162
—	ς'.	Περὶ Ἐπιδημίων, Σπασμῶν, Σπο- ραδικῶν, ἔ Ἐνδημίων Νόσων.	—	178
—	Ζ'.	Περὶ Ἀέρος.	—	182
—	Η'.	Περὶ ὕδατος.	—	200
—	Θ'.	Περὶ Ἑίδος.	—	206
—	Ι'.	Περὶ Φαρμάκων ἐν Τένει.	—	226
—	ΙΑ'.	Περὶ Βρώσεως ἔ Πόσεως ἐν Τένει.	—	232

ΜΕΡΟΣ Β'.

Κεφάλ.	Α'.	Γὰρδος.	—	262
—	Β'.	Α'σθενής.	—	274
—	Γ'.	Γένος.	—	276
—	Δ'.	Η'λικία.	—	288
—	Ε'.	Κράσις.	—	298

INDEX CAPITUM.

PARS I.

Caput I. Introductio	Pag.	23
— II. De Medicina	—	23
— III. De Homine	—	55
— IV. De Sanitate	—	89
— V. De Longaeuitate	—	109
— VI. De Morbo	—	—
I. De Origine Morborum	—	123
II. De Causis Morborum	—	129
III. De Stadiis Morborum	—	135
IV. Divisio Morborum	—	143
V. De Morbis difficilibus Saniantur	—	163
VI. De Morbis Epidemicis, Stationariis, Sporadicis, et Endemicis	—	179
— VII. De Aëre	—	183
— VIII. De Aqua	—	201
— IX. De Consuetudine	—	207
— X. De Medicamentis in Genere	—	227
— XI. De Victu et Potu in Genere	—	233

PARS II.

Caput I. Medicus	263
— II. Aegrotus	275
— III. Sexus	277
— IV. Aetas	289
— V. Temperamentum	299

ΠΙΝΑΞ.

Κεφάλ. ε'. Ιδiosisυγκρασία.	300
Ζ'. Κατασκευή, ἢ Διάπλασις Σώματος.	308
Η'. Εξίς.	320
Θ'. Αγωγή.	332
Ι'. Φαντασία & Πρόληψις.	332
ΙΑ'. Πάση Ψυχῆς.	342
ΙΒ'. Γματισμός.	362
ΙΓ'. Βίε Προαίρεσις & Επιτήδευμα.	376
ΙΔ'. Συνετισμοί.	380
ΙΕ'. Βιοτεία.	384
Ις'. Κλίμα & Πατρις.	408
ΙΖ'. Ὁραι Εἶτες.	416
ΙΗ'. Φάρμακα ἐν Εἶδει.	422
ΙΘ'. Βρώσις & Πόσις ἐν Εἶδει.	454
Κ'. Περὶ Διαφόρων Πραγμάτων.	478
Σημειώσεις.	528
Συγγραφαί.	537

INDEX.

Caput	I. Idiosyncrasia	Pag. 301
	VII. Structura, seu Conformatio Corporis	309
	VIII. Habitus	323
	IX. Educatio	327
	X. Imaginatio et Praejudicium	333
	XI. Animi Pathemata	343
	XII. Vestitus	363
	XIII. Vitae Genus et Opificium	377
	XIV. Consuetudines	381
	XV. Bioteia	385
	XVI. Clima et Patria	409
	XVII. Anni Tempora	417
	XVIII. Medicamenta in Specie	423
	XIX. Victus et Potus in Specie	455
	XX. De diversis Rebus	479
Auctores		539

Ὅσπερ γάρ, εἰ καὶ παντάπασιν ἀπαθὲς ἦν ἡμῶν τὸ σῶμα, τῆς προηγουμένης αὐτῆ τέχνης ἢ καὶ εἰδεδίδημεν· ἔγωγε τῶν, εἰπειδὴ πάχει πολυειδῶς, ἀναγκαῖον εἶναι προσήσχαταίσιμα τέχνην, τὴν ἀπάσας αὐτῆ τὰς βλάβας γινώσκουσάν τε καὶ φυλάττεσθαι δυναμένην. Γαλ. Τριμην. Λόγ. Α'. κεφ. α'.

„Τὸ δὲ τῆς Πατρικῆς, ὅσῳ σεμνιότερόν ἐστι, καὶ τῷ βίῳ χρησιμώτερον, τοσούτῳ καὶ ἐλευθεριώτερον εἶναι προσήκει τοῖς Χρωμέτοις, καί τινα προνομίαν ἔχειν τῇ τέχνῃ δικαίον τῇ ἐξουσίᾳ τῆς Χρήσεως· ἀναγκάζεσθαι δὲ μηδὲν, μηδὲ προσάττεσθαι, πρᾶγμα ἱερὸν καὶ θεῶν παιδεύμα, καὶ ἀνθρώπων σοφῶν ἐπιτήδευμα. Λακκιαν. Α' ποικηλυτ. σελ. 826.

„Sicuti enim si impatibile nobis corpus esset, nullam consideraret artem, quae ejus tutelae praeesset; ita nunc, quum diversis multisve affectibus expositum sit, certam sibi deposcit artem, quae et omnes ejus laesiones perspicere, et ipsum ab iis tueri possit. Galen. de Sanit. Tuend. Lib. I, cap. I.

Atqui medendi ars quanto est honoratior, tanto convenit esse liberiores, qui eam exercent; ac justum est ut ars in exercendi facultate aliquid privilegium habeat; nec cogatur, nec imperio subjiciatur res sacra, Deorum doctrina, sapientium hominum studium. Lucian. Abdicat. pag. 826.

ΑΝΤΙΠΑΝΑΚΕΙΑ

ΑΝΤΙΠΑΝΑΚΕΙΑ

ΑΝΤΙΠΑΝΑΚΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΕΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Εὐθύφρων καὶ Γατροκλῆς.

Εὐθύφρων.

§. α'.

Γατροκλῆς ὁ καλός τε καὶ σοφὸς, ποῦ δὴ, καὶ πόθεν; Γατρ. Οἶκοθεν ἐνταῦθα Εὐθύφρον! Πόθεν δὲ καὶ τὸς βαίνεις; ἢ πῶς ἐξ ἐωθινῷ ὥδε; μῶν ἤκεις διαβαδίσων; ἢ ἄλλως σοι χρείατις προσπεσῶσα εἰταῦθα ἤγαγεν; Οὐ γὰρ ἔδος σοι, εἴτι ἐγὼ Εὐθύφρονα οἶδα, τὸ πρῶτον ἐξιέναι τῷ οἴκῳ, αἶψα τὴν φίλην ταῖς Μέσαις Ἡ' αὐταῖς ταυταῖς ἀφοσιόμενον, καὶ τοῖς νεκροῖς, τὸ τῷ χρησμῷ τῷδε, συγχρωτιζόμενον (1). Εὐθ. Παῦσαι Γατροκλῆ, προσπαίζων· ἔγχαρ' ἐστὶ τοιτέτον τέμνον, ἐδ' αἰδυνάμεις ἐτι τῷ σώματι οἶαι πρὸς πολλὰ καὶ ἀδιαλείπτους πόνους ἀντέχειντε καὶ διακαρτερεῖν. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ ἀδενῆς, ὡς ἐφητις (2),

(1) Πλάταρχ. Ἀποδείγμ. Φιλοσόφ. Ζήν. Βιτ.

(2) Λεκιαν. Ἐρωτ. σ. 1018.

Ap. E16. 1993

P A R S P R I M A
C A P U T I.
I N T R O D U C T I O

Euthyphron et Iatrocles.

Euthyphron.

§. I.

Mi svavissime ac sapiens Iatrocles! unde venis, et quo tendis? Jatr. Ex domo hucusque Euthyphron! Unde vero tu quoque tam mature et sub diluculo? venisne deambulandi gratia? aut necessitas negotii cujusdam huc te ducit? Non enim est tibi consuetudo, in quantum te nosco, tam mature exundi; cum Auroram, quae Musis amica est, semper eis consecres, et juxta dictum oraculi, mortuos tangas (1) Euth. Desine Jatrocles! joculari; quia res non ita se habet. neque vires corporis mei amplius tales sunt, ut ad multos ac assiduos labores sustinendos et continuandos valerent. Caeterum et animus, ut quidam ait (2), est infirmus,

(1) Plutarch. Apophtheg. Philosoph. Zen. Citti.

(2) Lucian. Amor. p. 1018.

ἡ ψυχὴ διηνεκὲς σπεδῆς ἀνέχεσθαι, πεθεῖσθαι δ' οἱ φιλότιμοι πόνοι, μικρὰ τῶν ἐπαχθῶν φροντίδων χαλασθέντες, εἰς ἡδονὰς ἀνίσταται." Διὰ δὲ τὸτο καὶ συνεχῶς ἔξεμι, ὅτε σχολὴν ἄγω, περιπατήσων, εἰδὲν ἄλλο, μετὰ προηγηθεῖσαν σπευδαίαν βιβλίων ἀνάγνωσιν, τῇ ἐν λειμῶσί τε καὶ παραδείσοις περιπάτῃ ἡδίων, καὶ πρὸς ὑγείαν εὐχρηστότερον, καὶ σχολὴν καλλίστην, τὸ τῷ φιλοσόφῳ (3), ἡγούμενος. Ἐνθ' ἄρατις, ὧν ἀνέγνωκεν ἕκαστον ἀναπεμπάσων ἐπὶ τῷ νῷ, καὶ οἷον εἰ ἀπ' ἀλλήλων χωρίζων τε καὶ διαταττόμενος, τῇ μνήμῃ ἐναποτίθῃσι.

§. β'. Καὶ τήμερον ἔν-ἄνωρὶ τῆς νυκτὸς κατὰ τινα ἐπεργασαν χρεῖαν ἐξανέστης, καὶ μέχρις ἐπιφώσκοντος ὄρθρου περὶ ταύτην ἀσχοληθεῖς· εὐδιεικῆν ἔτω καὶ γαληνιαίαν τὴν ὥραν ἰδὼν, Ζεφυρὸν ἡδειαῖς αὔραις καὶ ἡλίου ὑποζέροισι ἀκτίσι συγκεκραμμένην, ἐκ ἔχον τῷ εἰς περιπατὸν με ὑποκινίζοντι ἀντιστῆναι. Ἄλλως τε καὶ λίαν τῇ μετοπωρινῇ ὥρᾳ ἀρχομένη ἐφιηδομαι, τῇ ἐμῇ πως, ἣν τότε νῦν εἶναι, ἔχω ἡλικίαν, προσεοικεῖα, καθ' ἣν φύσις τὰς ἰδίας δυνάμεις ἐς τὰ αὐτῆς ἔργα ἐκκενώσασα, φθίνειν ἤδη (ὅπερ καὶ τῇ παραμαζέσῃ ἡλικίᾳ συμβαίνει) καὶ μαραίνεισθαι ἀρχεται, καὶ ἔτε τὸ ἀποκινάτον ἐστὶ τῷ χειμῶνος ψύχος, ἔτε τὸ τῷ θέρει ἐκχαυνὸν καῦμα, ἀλλ' ἡδεῖα τις, καὶ τῷ ζῳῇ οἰκειότερα μίξις τῷ συναμφοτέρῳ καὶ σύγκρασις.

§. γ'. Ἐξελεθὼν τοίνυν τῇ τείχεσ, καὶ μικρὸν περὶ τὸ Λύκειον διατρίψας, αὐτόσε ἤλθον· νῦν μὲν τὴν ἀκοήν τῇ ἡδυνῶν τῷ τῷ Ἰλίσσῳ ναμάτων φλοίσβῳ κηλέμενος, νῦν δὲ καὶ ὅψιν καὶ ὄσφρησιν ὑπὸ τῷ κατέναντι Ὑμηττῷ εὐφραϊνόμενος· καὶ ἡδὺν ἐς Ἄστυ ἐσόμενος, ἄλλας τέτων ἔχων ἀπάντων· ὅτε σε πόρρω

(3) Ἀριστοτ. Πολιτ. Β. Η'. κ. γ'.

quam ut studia continua sustinere queat; desiderant autem intensi labores, ut paulum relaxatis gravibus curis, in voluptates nemittantur." Quam ob rem saepius exeo deambulatum, dum tempus habeo, nec quidquam, post praeterlapsam librorum seriōsorū lectionem, amoenius, aut sanitate utilius putans, quam deambulationem in pratis et hortis; quam equidem et pro otio jucundissimo, ut juxta Aristotelem dicam (3), habeo; ubi homo omnia lecta mente nevolvens, et singula quasi ab invicem separans ac ordinans, memoriae mandat.

§. 2. Hodie quoque igitur noctu intempestive, urgente quodam negotio, e lecto surgens, et usque ad illucescens diluculum occupatus: cum tempestatem tam amoenam ac serenam, suavis Zehyri auris, ac radiis solis subcalidis temperatam vidissem: nisui, ad deambulationem me excitanti, non potui resistere. Caeterum tempore autumnali, similitudinem aliquam cum aetate, quam modo ago, habente, valde delector; quo natura, viribus propriis in operationes suas exhaustis, jam consumi (quod etiam decrescente aetate accidit) et marcescere incipit; ubi neque hiemis molestum est frigus, nec aestivus relaxans calor; sed amoena quaedam, et corpori animali adaptata utriusque commistio.

§. 3. Egressus igitur ex urbe, et per aliquod tempus circa Lycaeum commoratus, huc veni; partim suavi undarum Ilissi murmure, auditum demulcente; partim vero Hymetto, qui e regione est, visum odoremque delectante, me refocillaturus; et jam urbem petebam, hisce omnibus satia-

(3) Republ. I. VIII. C. III.

κατιδὼν ἄνω καὶ κάτω περινοσῶντα· ἀφ' ἑνὸς τῆς εὐθὺ ὁδῷ, ὅπως ῥᾶν ὁμῶς γενοίμεθα, πρὸς σὲ δρόμῳ ἔσθω. Ἀλλ' ἐπεὶ σοὶ παρὰ προσδοκίαν ἐνταῦθα ἐνέτυχον, πρὸς ὀλίγον ἐτι μενῶ, τῆς ἡδείας ταύτης σὺν σοὶ ἀπολαύσων ψυχαγωγίας. Εἰ δὲ καὶ σοὶ δοκεῖ, (εὐοχήν γάρ τήμερον ἔχομεν, καὶ ἐκ χειρὸς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἐπήγγελται) ἐνταῦθά περ ἐς τὸ σύσκιον ἰόντες καθίσωμεν, εἰς καλόν τι καὶ χρήσιμον τὰς ἐωθινὰς ὥρας διαδιδασόμενοι. . . . Ἀλλὰ σὺ ἔδεν ἀποκρίνη, μᾶλλον δὲ ἐπὶ συννοίᾳ ὄντι, καὶ τεταραγμένῃ τὴν ψυχὴν ἦτα ὁμοίως, ἢ μικρὸν, ὡς εἰσικεν, ἔδ' εὐκαταφρόνητον ἐν νῶ ἀνακυκλῶν· ὃ δὲ καὶ πόρρωθεν ἐτι κατεῖδον, ὅσον ἐκ τῆ βαδίσματος, καὶ τῆς κινήσεως τῆς κεφαλῆς, καὶ τῶν χειρῶν ἦν εἰκάσαι· καὶ εἰμή τι τῶν πάντων ἀπορήτων ἐσιν·

„Ἐξαΐδα, μὴ κεῦθε νόψ, ἵνα εἶδομεν ἄμφω

„Τίς μή τις δάκνει σε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν.

Σ. δ'. Γάτρ. Οὐδὲν ὧ θαυμάσιε! τοιαῦτον. Εὐθ. Τὸ δ' ἄν ἄλλο καὶ γένοιτο; Γάτρ. Οὐκ ἂν φθάνοις ὁκέων. Τὸ γὰρ ἔγω τὴν ψυχὴν με διαταράξαν, ἢ μόνον ἐκ ἐστὶ κρύφιον καὶ ἀπόρητον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις ῥηθῆναι ἄξιον. Εὐθ. Οὐκ ἔν λέγοις ἂν ἤδη τὰ πάντα, ὡς καὶ αὐτὸς εἰδείην ὅ, τι σοὶ τὸ κεκινηκὸς εἴη τὴν τσαύτην, ἢ ἐπὶ τῷ προσώπῳ σε ἐπιφαίνεται, ἀθυρίαν; μηδὲ μικρόν τι τῶν συμβάντων σοὶ δι' αἰδῶ ὑποκρύψης; πρὸς γὰρ χορόν, τὸ τῆ λόγῳ, οἰκτεῖον ἔρεῖς. Γάτρ. Ὅρα δὲ. Χθές ἀμφὶ βελυτόν περ ἐς Δεινομάχεα, ὡς αὐτὸν ἐπισκέψαιμι, (εἶωθα δὲ καὶ ἄλλοτε παρ' αὐτὸν πολλάκις φοιτᾶν) ἀπελθὼν, καταλαμβάνω οἶκοι αὐτόν τε, καὶ ἄλλες πολλὰς τῶν ἐπιτηδείων. Τῇ δὲ Δεινομάχεα ἀσμένως πάντῃ καὶ φιλοφρόνως με δεξιωσάμενος, καὶ τῆς εἰς τὸ τῇ Γάτρει ἀξίωμα ἀναρρήσεως συνηθέντος μοι, καὶ τῶν ἄλλων τινες τὰ αὐτὰ ἐποίεν. Εἶτα κατὰ μικρόν, περὶ ὧν πρότερον διελέγοντο, ἐξιζάμενοι, τῆς ἐμῆς

tus, cum, videndo te procul sursum ac deorsum oberrantem: via recta derelicta, ut facilius simul conveniamus, ad te deproperavi. Attamen cum praeter spem hic te invenirem: adhuc per aliquod tempus morabor; ut tecum hac dulci recreatione diutius frui veleam. Si ergo tibi quoque placeat (diem enim festum hodie agimus, et vacatio in Academia est denuntiata), eamus huc aliquo in umbram, horas hasce matutinas in bonos usus conversuri. . . Sed tu nihil respondes, quin potius es illi similis, qui in cogitatione et perturbatione animi versatur, quaedam gravia et non despicienda, uti videtur, mente revolvens; quod jam eminus perspexi, quantum mihi ex incessu, et motu capitis atque manuum conjicere licebat. Et si haec non adeo secreta sint:

„Eloquere, non cela mente, ut sciamus ambo

„Quod te consilium dubio sub pectore versat.

§. 4. Jatr. Nihil similis amice! Euth. Quid aliud igitur esset? Jatr. Non assequeris me audiendo. Illud enim quod animum meum perturbavit, non solum non est secretum; sed potius omnibus nostris, ut pateat, meretur. Euth. Narra igitur omnia, ut ego quoque sciam quid illud sit, quod tantam in facie tua apparentem tristitiam movit; nec minimum ex illis, quae tibi acciderunt, cela; ad chorumenim tuum, ut ajunt, dicturus es. Jatr. Audi igitur. Cum heri circa vesperam ad Deinomachum, ut illum videam, me contulissem (quem alias etiam saepius adire soleo) inveni ipsum una cum aliis multis familiarium domi. Cum vero Deinomachus alacriter valde et comiter me suscepisset, ac de accepta dignitate Doctoris mihi gratulatus esset; alii quoque praesentes idem faciebant. Deinde autem sensim ac paulatim ab illis, de quibus prius sermo fuit, defle-

παρεσίας τὸ ἐνδύσιμον παραχΰσης, ἔλαθον εἰς τὸν περὶ Ἰατρικῆς λόγον παρεκτραπέντες. Ἐνθα οἱ μὲν ἐκείνων, ὡς δεῖαν ἔσαν τὴν τέχνην, καὶ τῷ βίῳ λυσιτελῇ ἐς τὰ μάλιστα, τοῖς ἐπαίνοις ἐπῆρον, καὶ τὲς αὐτῆς διασώτας ἀγαπᾶν, καὶ διὰ τιμῆς ἔχειν ἤξιον· οἱ δὲ τέναντίον, ὡς ἐκ καλινωδίας, Ἰατρικὴν ἅμα καὶ Ἰατρὲς ἐκάνιζόν τε καὶ ἐμυκτήριζαν, ἐδὲν ἄλλο, ἢ λύμην τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει εἶναι ἀποφαινόμενοι· τὴν φύσιν γὰρ μόνην τὰς ἰατὰς τῶν νόσων ἰᾶσθαι ἔχειν, τὲς δ' Ἰατρὲς, καὶ ταύτας δυσιάτης, ἢ ἀνημέσες πολλάκις ταῖς φαρμάκοις ποιεῖν, ἐν δὲ ταῖς δυσιάτοις μηδοτιῶν δύνασθαι ἐπαρκέσαι. Καὶ μονονὲ Πιτυοκάμπτας, καὶ Σκειρῶνας, καὶ εἴτι ἄλλο χεῖρον, τὲς Ἰατρὲς ἀπεκάλεν, τὲς ἀνθρώπους ἀτιμωρητὶ ἀποκτείνοντας (1). βιβλυν τε παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων, ὕβρεων καὶ σαρκασμῶν ἐς Ἰατρικὴν ἀναμέσες, εἰς μέσον προέβαλλον.

§. ε'. Ἀρχάλλων τοίνυν καὶ ἀχθόμενος ἐπὶ τέτοις, ὡς πικρῶν τῶν τῆς Ἰατρικῆς προσιμίων πεπειραμένος, καὶ μηκέτι τῶν σκωμμάτων ἀνασχέσθαι δυνάμενος, ἀπῆλθον οἰκαδε, ταυτὰ εἴτι ἐκείνους ληρύντας καὶ πρὸς ἀλλήλους διακληκτιζόμενος καταλιπών. Ἀμα δ' ἐκ τῆς ἀδυμίας τῇ κλίνῃ ἐπιπεσὼν, τὸ πλεῖστον τῆς νυκτὸς διήγαγον αὔπνος· νῦν μὲν τὰς χθιζὰς βλασφημίας ἀναπεμπάζων, νῦν δὲ τὸ τῆς Ἰατρικῆς δυσχερές, ἥδη πρῶτόν μοι ἐν παντὶ τῷ αὐτῷ μεγέθει τῷ νῷ παρασάν, ἀναλογιζόμενος· ὅση δηλονότι ἢ ἐν ἐκείνῃ σφαλερότης, ὅσον δὲ τὸ τῶν κατὰ νόσες σημείων ἐνδοιάσιμον (1), ὅσος δὲ ὁ ἀρισμὸς καὶ ἡ ποικιλία τῶν νοσημάτων (2), καὶ μόνον ἐδὲ ταῖς τῇ

(1) Πλίνιος φυσικ. Ἱστορ. Τ. Γ'. Β. ΚΘ'. κ. α'.

(1) Ζημμερμάντος περὶ ἐμπειρίας Μ. Α'. σ. 399.

(2) Ο' αὐτ. αὐτόθ. σ. 205.

ctentes, mea praesentia occasionem praebente, incaute ad sermonem Medicinam concernentem pervenerunt. Ubi alii quidem horum Medicinam ut divinam, ac vitae utilissimam artem, elogiis extollebant, ejusdemque sodales amandos ac honorandos aequum esse censebant; alii vero quasi ex opposito Medicinam simul ac Medicos improbabant et irridebant; dicentes hos nihil aliud esse, quam noxam generi humano; asserendo solam naturam sanabiles morbos sanare posse; Medicos autem illos quoque difficiliore sanatu, vel insanabiles saepius reddere; in insanabilibus vero nequaquam juvare posse. Et vix eos Pityocamptas, et Sceirronas, et similia non appellabant, homines semper impune occidentes (1); et libros tum priscos, tum recentiores, contumeliis et scommatibus contra Medicinam turgentes, in medium adferebant.

§. 5. Dolens igitur, ac moleste haec ferens; quia amarum Medicinae praeambulum expertus sum; neque valens amplius tollerare cavillationes; abivi domum, reliquendo illos talia adhuc nugantes, et inter se contententes. Simulque ex moestitia lectum petii, majoremque partem noctis insomnem, partim hesternas contumelias commemorando, partim vero Medicinae difficultates, nunc prima vice mihi occurrentes, animo revolvendo, transegi: quanta scilicet hujus fallacitas; quanta signorum morbi incertitudo (1); quantus numerus ac varietas aegritudinum (2), non solum ab illis, qui praxi medica insenuere, omniū non observatarum

(1) Plin. Histor. natur. T. III. l. XXIX. C. I.

(1) Zimmerm. von der Erfahrung I. Th. p. 399.

(2) id. ib. p. 205.

ιατρικῇ πράξει ἐγγηράσασι παρατηρηθέντων ἀπάντων (3), ἀλλ' ἔδ' ἐξ ὀνόματος γνωσῶν ἡμῖν ὄντων (4), ὡς εἰς ἀρίστην ἐξηκόντων πάλπολυν, καὶ εἰς ἀπειρον ἤδη πορευομένων (5). ὅση δὲ ἔρχατο καὶ περὶ τὴν αὐτῶν διάγνωσιν καὶ θεραπείαν δυσχερεία, καὶ τὰλλα, ἃ τῇ Ἰατρικῇ συνήφαται, καὶ ταῖς ταυτην μετίθεσι, σκιᾷς δίκην, ἀχωρίως παρέπεται.

§. 5. Εὐθ. Εὐγε! οἰκίζεν ὁ μάρτυς, φασίν· ἐπεκύρωσας γὰρ ἂν πως τὰ κατ' ἡμῶν σκώμματα, εἰ χθρὲς ταῦτα ἐκείνοις ἔλεγες, συνήγορος αὐτῶν μάλλον, ἢ ἐναντίος γεγόμενος. Τί δὲ τὰ μετὰ ταῦτα; Ἰατρ. Ἐν τούτῳ δὲ ὄρθρῳ ὑποφαινομένῳ, διανασὰς ἐξῆλθον, τῷ περιπάτῳ τὴν τῇ ἀθυμία κυμαινομένην με ψυχὴν κατευνάσων. Οὐ γὰρ ἐξ ἐπιπολῆς, ἔδ' ὡς ἐτυχε, βαθέως δὲ καὶ καιρίως, οἱ τῶν ἐναντίων λόγοι, καὶ ἡ ἐκ τέτων ἐμποιηθεῖσά μοι τῆς Ἰατρικῆς σκέψις, καθήκοντό με. Ὡς ἐκ οἷδα τί με χρὴ ποιεῖν· ἐμμένειν οἷς ἅπαξ προειλόμην εἰς τέλος, μηδοτιῦν τῶν ὕβρεων προτιμῶντα, μηδ' ὑποχωρῶντα ταῖς δυσχερεῖαις· ἢ μακρὰ χαίρειν ἐπειπόντα τῇ Ἰατρικῇ, αὐτῷ Ἀσκληπιῷ τε καὶ Ἱπποκράτει, σκυτοτομεῖν, ἢ κοροπλάσειν, ἢ ἄλλῳ ταύτῳ ἐπιχειρῆσαι· ἔτω γὰρ ἂν ἀπραγμονέσερον βιώσαιμι βίον, μῆτε ὑπ' ἀνοήτων καὶ ἐπιτρίπτων ἀνδρώπων σκώπτομενος, μῆτε ὑπὸ μεριμνῶν ἰατρικῶν τὴν ψυχὴν διαταραττόμενος. Ἀλλὰ σὺ Εὐθύφρον! θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, τὸ τῶν Τραγικῶν τέτο, ἐπιφανείς, τὸ θαλερὸν καὶ ἐπισκωτίζον με τὴν ψυχὴν νέφος τῷ φωτὶ τῶν λόγων σε διαλύσεις, καί μοι τὸ πρακτέον φιλικῶς ὑποθήσῃ, τρυτάνης δίκην ἰσορρόπως ἐπ' ἀμφοτέρα ταλαντευομένῳ, καὶ πρὸς μηδέτερον ῥέψαι ἔχοντι.

(3) Ἰλδευβεάνδος Προλεγόμ. τῆς κλινικ. πράξ. §. 51.

(4) Ζιμμερμ. αὐτόθ. σ. 109.

(5) Ρεῖλος Πνευματολογ. Τ. Α'. σ. 5.

(3), sed etiam nec nomine quidem nobis cognitarum (4); cum haec in infinitum augeantur (5); quam dein difficilis diagnosi illarum ac therapeia; et omnia alia, quae Medicinae juncta sunt, et Medicos practicos, quem admodum umbra corpus, sequuntur.

§. 6. Euth. Euge! testem, ut ajunt, domesticum egisti; confirmasses enim aliquomodo contumelias, quas contra nos dicunt, si illis vituperantibus haecce heri dixisses; fuisses enim magis causidicus illorum, quam contrarius. Dic tamen sequentia. Jatr. Diluculo interea illucescere incipiente, lectu assurgens exivi, animum meum, moerore fluctuantem, deambulatione refocillatarus. Verba enim cavillantium, et ex his orta consideratio Medicinae, non superficialiter, nec leviter; sed profunde et graviter animum meum affecerunt. Adeoque non scio quid facere oporteret; an perseverandum in illis, quae semel elegi, nullam rationem centumeliarum habendo, nec difficultates curando; aut vero Medicina, ipsoque Aesculapio et Hippocrate valedictis, arti coriariae, vel aliis similibus opera danda. Sic enim otiosiores vitam ducerem; et neque a stultis, ac conteri dignis hominibus illuderer; neque a curis medicis animum perturbatum haberem. Attamen Euthyphron! sicut Deus ex machina, ut Tragici ajunt, adparens, turbidam, ac animum meum obscurantem nubem luce verborum tuorum dissoles; et mihi, quid faciendum sit, affabiliter dices; cum bilancis adinstar vacillem, et ad nullam partem magis inclinare valeam.

(3) Hildenbr. Prolegom. prax. clinic. §. 51.

(4) Simmerm. ib. p. 109.

(5) Neill Fieberlehre 1. B. p. 5.

§. ζ'. Εἰς. Ἀλλὰ τῶν μὲν σκωμμάτων, Ἰατροκλείς! ἄ-
περ οἱ ἐκ τριόδου, ἢ ἄλλοι ἡμίσοφοι, ἢ τὸ τῆς σοφίας ὄνομα ἁ-
δέσμως ὑποδύομενοι, κατὰ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν τέχνης λέγουσιν,
ἢ γράφουσι, μικρὰ φροντισέον, ὥς μηδεμίαν ἐχόντων δύναμιν
ἄλλως τε καὶ τὰς ἀγύρτας ταῦτα ὁρᾷ καὶ ἀναλφαβήτας (1),
οἷς ἔδδεις ἂν τῶν εὐφρονέντων καὶ τὰς πεπαιδευμένους, καὶ τῆς τέ-
χνης δαίμονας συγκαταριθμήσειε· πλὴν εἰμήτις, ἐπεὶ καὶ πολ-
λὰ τῶν νομισμάτων ὑπόχαλκα τυγχάνει ὄντα καὶ κίβδηλα,
πάντα ἔτις ἔχειν διίσχυρίζοιτο, ἀλόγως λίαν ἀπὸ τῆς μέρους
ἐπὶ τὸ ὅλον μεταπηδῶν. Τὰς δὲ δυσχερείας, καὶ τὰλλα, ἅπερ
τῇ Ἰατρικῇ σύνεσι (καί τοι μὴ πάντῃ τοιαῦτα, οἷα Σὺ ὑπέλη-
φας ὄντα) οἶμαι τὴν ἀρχήν σε καλῶς ἀνασκεψάμενον, καὶ παρα-
σκευαζόμενον τὴν γνῶμην, ἔτις τῷ ἔργῳ ἐπχειρήσαι (2). Πε-
λοῖον γὰρ ἂν ἄλλως τὸ μεταβυλεύεσθαι εἴη. Ἐπιμηθεύετε τῇ
μυθολογημένῃ, ἀλλ' ἐτὶ φίλε Ἰατροκλέες, ὃν ἐγὼ οἶδα κα-
πὶ τῶν σμικροτάτων αὐτῶν καὶ ἀδιαφόρων Προμηθεῶν ὑπάρχον-
τα, μὴ ὅτι γε παραβόλως περὶ τῶν ἔτις μεγάλων ἀναρρίπτων-
τα καὶ μηδενοῦ μὲν πράγματος ἀσκέπτως ἀπτόμενον, ὅτε δὲ
ἔπαξ ἤρξατο, μηκέτι ἀμελλόντά τε καὶ ὀλιγωρῶντα.

§. η'. Ὡν δὲ κατὰ τῆς Ἰατρικῆς τέχνης ἐφθης σκωμμάτων
ἐνωτιοθεῖς, τέτων καὶ γὰρ πολλάκις αὐτοῖς ὥσιν ἐπήκοος γέγονας,
καὶ ἐν ἐφήβοις ἔτι τελῶν, καὶ ἤδη τὴν Ἰατρικὴν μετερχόμενος·
καί μοι τηρῆσαι δοκῶ, ὥς οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ οἱ τῶν

(1) Ριχάρδος περὶ τῆς δολίας κυρεσάντων φύσεως σ. 16.

(2) Δεῖ τὸν πράγματι τὴν ἐπχειρήσειν μέλλοντα, μὴ μόνον, ὅ-
σον ἐκαστοῦ τιμιόνεσι, θεωρεῖν, ἀλλ' ἵνα καὶ αὐτὸ δινηθῇ ἐξε-
ργάσασθαι. Ταῦτ' ἄρα καὶ ἐν αὐτῷ θεωρητέον· ὥς μήτε προ-
πειτῶς ἀμνηστῆν, δι' ἀγνοίαν, μήτε λίαν πεποιθείαι, δι' ἐπι-
σιν. Πρὸς δὲ τῆς ἐνάρξεως παντὸς πράγματος ἡ ἐπιμελής
προπαρασκευὴ ἀνεγκαινὰ καθέστηκε. Κικέρ. περὶ Κατηκόντ. Β.
Α'. κ. καί.

§. 7. Euth. Attamen cavillationes, quas triviales, vel alii semidocti, vel nomen sapientiae nefarie gerentes, contra artem nostram salutarem proferunt, aut scribunt, non respicias; quia nullum valorum habent; et solummodo agyras, et indoctos spectant (1); quibus nullus prudentium simul et doctos, ac artis suae peritos adnumerabit. Nisi forte aliquis ex eo, quod etiam numismatum multa adulterata et depravata occurrant; omnia talia esse contendat, ex parte ad universum injuste concludens. Difficultates vero, et alia mala quae scientiae medicae adhaerent, (licet non penitus talia sint, quem ad modum tu credis) opior te jam ab initio bene considerasse, et sic praeparata mente opus aggressum fuisse (2). Ridiculum enim aliter esset sententiam instar Epimethei cujusdam mutare, et indignum amici Iatroclis, quem ego, non solum in ita magnis; verum etiam in minimis ac indifferentibus rebus Prometheum agere novi, qui nihil inconsiderate suscipit; quod vero incepit, nequaquam negligit.

§. 8. Cavillationes vero, quas heri contra artem medicam audivisti, ego quoque multoties psis auribus audisse memini; partim adolescens, partim vero Medicinam jam exercens; atque videtur mihi observasse: plebejos, et pri-

(1) Richard de insidiosa quarundam febrium natura. p. 16.

(2) Ad rem gerendam qui accedit, caveat, ne id modo consideret, quam illa res honesta sit; sed etiam, ut habeat efficiendi facultatem. In quo ipso considerandum est, ne aut temere desperet, propter ignaviam; aut nimis confidat, propter cupiditatem. In omnibus autem negotiis, prius quam aggrediare, adhibenda est praeparatio diligens. Cicer. de Offic. 1, I. C. XXI.

τῆς Ἰατρικῆς ὀργίων ἀμήητοι, καὶ ὡς ὁ ἱερὸς Φησὶν (1) Ἰπποκράτης, ἐν βυθῷ ἀτεχνίης ἑόντες, διττῶς τὰ πολλὰ περὶ ἐκείνην ἐξαμαρτάνουσιν. Οἱ μὲν γὰρ καὶ ἣν ἔχει δύναμιν, αὐτῇ ἀφαιρῶντες, ἐπεὶ ἐδύναται καὶ τὰ ἀνήκεσα τῶν νοσημάτων ἰᾶσθαι, ἔθενός λόγῳ ἄξιαν εἶναι νομίζουσι (2). οἱ δὲ τῆς παλιν αὐτῇ ταύτῃ καὶ ὃ ἐκ ἔχει προσάπτοντες· πάσας μὲν τὰς νόσους εἶναι αὐτῇ ἱασίμες οἰοῦνται, διὰ δὲ τὴν τῶν Ἰατρῶν ἀπειρίαν τε καὶ ἀμάθειαν, ἀνηκέστες αὐτὰς ἀποβαίνειν (3), τὴν τῆς τέχνης ἀδυναμίαν ἀλόγως ἐκείνοις ἀνατιθέντες. Ἄλλοτε δὲ καὶ τὰ ἐκ διαμέτρου ποιεῖσιν ἀντιῆσα. Πολλοὶ γὰρ Ἰατροὺς ἀδανήμοσιν ἐντεχόντες, τὰ τέτων πταίσματα τῇ Ἰατρικῇ ἀκρίτως ἀπέδωκαν, ἀνιχνύον πάντῃ εἶναι ταύτην ἀποφαινόμενοι· ἐκ εἰδότες, ὡς ἐκ τῶν ἐν τῇ τέχνῃ λογαδῶν, ἄλλ' ἐκ τῶν πολλῶν τέτων, πᾶσαν οἰανδηποτὲν τέχνην δεῖ κρίνεσθαι, μηδὲ τῇ τέχνῃ προσλογίζεσθαι τὰς ἐκείνων διαμαρτίας (4).

§. Δ'. Εἰσὶ δὲ καί τινες αἰῶνες, οἱ νόσων ἐπικινδύνων ἀπαλλαγέντες, ἐδεμίαν τῷ Ἰατρῷ χάριν ὁμολογεῖσιν τῆς σωτηρίας (1), μικρὰν γεγερονῆναι τὴν νόσων λέγοντες, ἢ ἄλλως

(1) Παραγγελίαι κ. 5.

(2) Εἰσὶ δέ τινες οἱ, καὶ διὰ τὸς μὴ ἐθέλοντας ἐγχειρεῖν τοιαῦτα κακῶς κατημένοισιν ὑπὸ τῶν νοσημάτων, μέμπονται τὴν Ἰατρικὴν λέγοντες, ὡς ταῦτά μιν καὶ αὐτὰ ὑφ' αὐτῶν ἂν ἐξυγιάζοιτο, ἃ ἐγχειρέουσιν ἰᾶσθαι· ἃ δ' ἐπικερίης δεῖται, ἐκ ἀπτοῦτος· δεῖν δὲ, εἴπερ ἦν ἡ τέχνη, πάνθ' ὁμοίως ἰᾶσθαι. Ἰπποκρ. περὶ Τέχνης. κ. α'. ἰδὲ καὶ Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 70. καὶ Μεσιγέρον Ἀνδρωπολογ. ε'. §. 34.

(3) Ζιμμερμ. αὐτ. σ. 85. κτλ.

(4) Οὔτε γὰρ τεκτονος αἰδερεῖν, τεκτοσύνης αὐτῆς ἀφυῖν, ἐδὲ ἀνλητέα ἀμεσίη, μεσιτικῆς ἀσοφίη· ἄλλ' οἱ μὲν ἀμαθείες τῶν τεχνίων, ἐκάστη δ' ἐν ἑαυτῇ σοφίη. Λυκίαν. περὶ Ἀγρολογ. σ. 984.

(1) Δημ. Καρακάσ. Ποιηματ. ἱατρικ. σ. 10. κτλ. καὶ 23. κτλ.

cipliis medicis non imbutos, et sicut divus dicit Hippocrates (1), in profundo ignorantiae artis versantes, duplici modo contra hanc peccare. Nonnulli enim etiam et virtutem illam, quam possidet, ei detrahendo; cum incurabiles morbos simul sanare non valeat: nullius valoris eam esse existimant (2). alii vero e contra illa etiam, quae non habet, ei tribuendo; omnes morbos sanari posse putant; sed propter imperitiam ac ignorantiam Medicorum, incurabiles plerumque evadere (3). Aliquando vero e diametro opposita faciunt. Multi enim, dum medicos ignorantes nanciscuntur, errores horum Medicinae indiscrete bribuunt, impotentem penitus illam esse dicentes; non sciendo quod quaelibet ars secundum artis peritos, non autem plebejos dijudicare; nec errores horum arti adscribere, oporteat (4).

§. 9. Dantur nonnulli etiam, qui morbis periculosos liberati, nullas gratias pro sanatione medico agunt (1); le-

(1) Praecept. C. VI.

(2) Porro sunt quidam, qui ob eos, qui victis a morbis curam adhibere nolunt, medicinam ipsam reprehendunt, dicuntque quod morbi, quos sanare agnodiuntur, illi per se ipsos fuissent sanati; qui vero auxilio opus habeant, eos non contingunt. Oportebat autem, inquit, si quidem ars erat, omnibus aequae morbis sanitatem affere. Hippocr. de Arte C. XIII. Vide et Zimmerm. 2. 25. p. 70. et Megeer Anthropologie VI. §. 34.

(3) Zimmerm. 2. ib. p. 85. 2c.

(4) Neque enim ob imperitiam fabri ars ipsa culpatur; neque ob cantoris incitiam, musica ipse est inerudita; quia illi potius artium sunt ignari; quarum unaquaeque, suapte natura scita est. Lucian. de Astrolog. p. 984.

(1) Demet. Karakass. poemat. medic. p. 16.

κατ' εὐτυχῆτινα συγκυρίαν θεραπευθῆναι (2). Εἰδέτις τῶ-
καλιν νοσήματι ἀνιάτῳ περιπεσὼν ἀποθανῆ· ὃ τὸ τῆς νόσου
ἀνήκεσον, ἀλλὰ τὸν Ἰατρὸν, καίτοι καλῶς, καὶ κατὰ τὴν τῆς
Τέχνης κανόνας μετελθάντα τὸν πάχοντα, αἰτιῶνται (3).
κακῶς μὲν εἰδότες, ἀντικειμένως δὲ πᾶντι τοῖς ἀσιανοῖς τῶν
ἐθνῶν ποιῆντες, οἱ καὶ τὰ ὑπὸ μόνῃς τῆς φύσεως, καὶ ἐν ἐναν-
τία πολλάκις τῇ τῷ Ἰατρῷ θεραπείᾳ, γιγνομένης ἰάσεις τῶν
Ἰατρῶ ἀποδιδόασιν, τῇ δὲ θανάτῳ αἴτιον ἐκ ἐκείνου, ἀλλὰ τὴν
ἑμάρμενην λογίζονται, τοσούτον εὐμενεσέρως, ὅσον ἐκείνου
δυσμενεσέρως, πρὸς Ἰατρὰς ἔχοντες.

§. Γ'. Ἐδεῖ μὲν ἔν ἔδει ὦ Πέπον! ἡλικίᾳ ἐσιν ἡ τῆς Ἰατρικ-
κῆς δύναμις, καὶ ἄχρις ὅτε ἡ ταύτης, ἐν τοῖς φύσει δυσιάτοις
τε καὶ ἀνιάτοις νοσήμασιν, ἀφικνεῖται βοήθεια, καλῶς πάντας
εἰδέναι, ἵνα μὴ μάτην ἂν ἐξ αὐτῆς ᾗτεν τὰ ἀδύνατα (1), κα-
τα τῶν ἡλπίζον μῆτυγχάνοντες, ὅλας ἀμάξας βλασφημιῶν ἡ-
μῶν κατεσκέδαζον· μηδ' εἰς τὰ δύο ταυτὶ παράγεσθαι ἀντι-
κειμένα, ὥσε ἡ πάντας Ἰατρὰς, διὰ τὸ εἶναι καίτινας ἀδαή-
μονας, τοιόυτες ὑπολαμβάνειν, ἡ καὶ αὐτὴν τὴν Τέχνην ἐν ψό-
γῳ τίθεσθαι· ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν, ὥσπερ εἰσιν, ἀμαθεῖς νομί-
ζειν, τιμᾶν δὲ καὶ ἐπαινεῖν τὰς ἐπισήμονας, καὶ τῇ Τέχνῃ τὸ τῆς
ἀξίας ὀφειλόμενον ἀπονέμειν.

(2) Ὅτι μὲν ἐντοὶ ἐξυγιαίνονται πῶν θεραπευομένων ὑπὸ Ἰατρικ-
κῆς, ὁμολογέσται, ὅτι δ' ἐ πάντες, ἐν τέτῳ ἤδη ψέγεται ἡ
Τέχνη· καὶ φασὶν οἱ τὰ χειρῶ λέγοντες, διὰ τὰς ἀλίσχημέ-
νης ὑπὸ τῶν νοσημάτων, καὶ τὰς ἀποφεύγοντας αὐτὰ, τύχῃ
ἀποφεύγειν, καὶ ἐ διὰ τὴν Τέχνην Ἰατρ. περὶ Τέχνης κ. γ'.
ἰδὲ καὶ Στάριον πολιτικ. Ἰατρ. §. 233.

(3) Γραμ. Φράγκιος ὁδῶν. εἰς γινῶσιν Ἰατρ. πλὴν σ. 56.

(1) Ρίτλ. πρεστολ. Τ. Α'. ἐν προλόγ. σ. 16.

norem morbum dicentes, aut ex casu quodam fortuito sanatum fuisse (2). Si aliquis vero morbo insanabile invasus moriretur: tunc non morbi insanabilitatem; sed medicum, quanquam bene et secundum regulas artis aegrotum pertractasset, male instructi accusant (3); ac penitus contrarie gentibus orientalibus agunt. Namque haec illis quoque curationes, quae ex sola natura, et in contraria a quoque quoties medici medela, fiunt, medico tribuunt; pro causam non illum, sed fatum opinantur; suntque posteriores tanto medicis benigniores, quanto priores infensiores.

§. 10. Attamen oporteret, Dilectissime! oporteret, quanta sit Medicinae vis, et quousque illius auxilium in morbis curatu difficilibus, vel insanabilibus se extendat, bene omnes perpendere; ut non ab illa impossibilia postulent(1); neque solida plaustra conviciis onusta in eos exonerent, non pares adipiscendi illa, quae sperabant. Neque liceret ad haec duo absurda descendere; ut, vel omnes medicos (quia sunt etiam quidam ignorantes) tales esse putent; vel ipsam quoque artem vituperent; verum illos quidem (ut re ipsa sunt) ignorantes existimare; alios vero peritos honorare ac laudare, atque debitam dignitatem tribuere aequum est.

(2) Quod quidem aliqui a Medicina curati sanitati restituantur, confitentur; quod vero non omnes, ob hoc jam ars ipsa vituperatur; ajuntque hi, qui eam pejus incessunt, quod hi qui a morbis apprehenduntur, eosque evadunt, fortunae ope evadant, et non auxilio ipsius artis. Hip. de Arte C. V.

(3) Joseph Frank Anleitung zur Kenntniß und Wahl des Arztes. p. 56.

(1) Keil Sichert. 1. B. in der Vorrede p. XII.

§. ια'. Ἐνταῦθα δ' Ἰατροκλείς! καὶ θαυμάζειν ἐπέρχεται μοι, ὡς τῶν ἀνθρώπων οἱ πλείοι, ὅσα μὲν δεινὰ, καὶ φόνοι κτλ. μυρίοις τρόποις ὑπ' ἀλλήλων τοῖς ἀνθρώποις συμβαίνει, ταῦτα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁρῶσιν ἀδιαφόρῳ. Εἰ δέ τις τῶν νοσούντων ἀπόλληται, ἢ διὰ τὸ τῆς νόσου δυσίατον, ἢ καὶ διὰ τὴν ἱατρὴν ἀμάρτημα· (δύναται γὰρ καὶ τῆτο ποτὲ συμβῆναι) τότε δὴ τότε, πρὸς τὰς πολλὰς τῆς ἱατρικῆς τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει εὐποίας ἀγνωμονῦντες, πάντες ἐπ' αὐτὴν συνασπίζουσι, καὶ, ὡς τὸ μέγιστον δῆθεν τῶν δεινῶν ἀπεργασμένην, κακίζουσί τε καὶ διασύρουσι (1), πάντες δὲ τῶν ἀδίκων τῶνδε λοιδοριῶν μεθ' ἡδονῆς ἀκροῶνται. „Φύσει γὰρ, ὡς ἔφη Δημοσθένους (2), πᾶσιν ἀνθρώποις ὑπάρχει, τῶν λοιδοριῶν καὶ τῶν κατηγοριῶν ἀκέειν ἡδύως· ὅ, τε πολὺς λεῶς χαίρουσι τοῖς ἀποσκωπτῇ καὶ λοιδορουμένοις, καὶ μάλιστα ὅταν τὰ σεμνότερα εἶναι δοκῶντα διασύρῃται (3)“.

§. ιβ'. Ἐπεὶ δ' ἅπαξ ἡμῶν ὁ λόγος εἰς τῆτο προῆλθεν, ἄγε δὴ νῦν Ἰατροκλείς! ἐπὶ ὁλοῆς πάντα καλῶς ἐξετάζοντες ἴδωμεν, εἴπερ ἡ ἱατρικὴ τῶν λοιδοριῶν ἀξία ὑπάρχει, ὥς πολλοὶ κατὰ ταύτης λέγουσιν καὶ γράφουσιν, ἢ τεναντίον οἱ ταύτας λέγοντες. Ἐγὼ μὲν ἔν ἐτοιμός εἰμι, τὴν φιλικὴν ταύτην, κατ' ὅσον ἐσιν ἐν ἐμοί, ὑποσηναί σοι λειτεργίαν, τὰς πλείους τῶν ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν νοσημάτων συμβαινέσας δυσχερείας τε καὶ κωλύματα ἐκτιθεῖς· ἐλπησαί σε καὶ αὐτὸς μὰ Δία! βερόμενος, ἀποδείξαι δὲ μᾶλλον, ὡς ἐ μόνον μυρία ἐσι τὰ ἀσημέραι τὸ τῶν ἀνθρώπων σῶμα ἐπιτρίβοντα, καὶ τῇ αὐτῶν ὑγείᾳ ἐπηρεάζοντα, ἀλλὰ καὶ ἱατρικὴ αὐτὴ πολλὰς τοῖς κωλύμασι

(1) Ρ'εῖλ. περὶ διδασκαλ. Α' γυνετ. σ. 21.

(2) Περὶ Στεφάνου.

(3) Δεκ. Ἀλίου καὶ ἡ Ἀναβιβῆτ. σ. 404.

§. 11. Hoc vero Jatrocles! animum meum in admirationem rapit, quod quam plurimi hominum omnia mala, et clades, etc. quae modis innumerabilibus accidunt hominibus; omnia, inquam, plerumque oculo indifferente adspiciant. Si tamen quis aegrotantium, seu propter insanabilitatem morbi, seu propter aliquem medici errorem (potest enim et hoc aliquando accidere) pereat; tunc omnes, nullam gratiam de multis beneficiis Medicinae erga genus humanum habentes, gregatim clipeos suos opposcentes illam aggrediuntur, et ac si maximum malum patrasset, eam accusant et violant (1); omnes vero has injurias ac objurgationes cum voluptate audiunt. „Ex natura enim, ut Demosthenes dicit (2), omnibus hominibus inest, injurias ac calumnias libenter audire; vulgusque cavillantibus et conviciantibus favet, et praecipue quum res gravissimae detrahantur.” (3)

§. 12. Quia autem colloquia nostra eo pervenerant; age nunc in otio omnia bene scrutando videamus, utrum Medicina digna sit injuriis, quas ipsi multi inferunt, et contra illam scribunt; vel vero adversarii ejus hasce mereantur. Ego quidem promptus sum, juxta meas vires, tui gratia servitium hoc subeundi, complures difficultatum ac impedimentorum in cura morborum occurrentium, exponendo; non certe ac si animus esset te tristitia afficiendi; sed ut magis demonstrem, quod non solum permulta sint, quae quotidie corpus hominum conficiunt, ac sanitati humanae nocent; sed quod ipsa quoque Medicina perpetuo multa im-

(1) Neil Pepinieren p. 21.

(2) de Corona.

(3) Lucian. Piscat. seu Reviviscent. p. 404.

διηνεκῶς περιπίπτει, τῇ τῶν νόσων ἰάσει ἀντικειμένοις, ἅπερ αὐτὴ ἐκποδῶν ἔκ ἔχει ποιήσασθαι, καὶ ὧν ἄνευ πλείους τῶν νόσων πολλάκις ἂν ἐξερᾶπνευεν, ἵν' ἔχῃς ἐπισομίζειν τὴς αὐτῇ κακῶς λέγειν καὶ διασύρειν τολμῶντας, ἐπεὶ καλῶς λέγειν, τὸ τῷ Σωκράτει, ἐκ ἑμαυτον, τέχνην τε πεποιήναι, τὸ τὰς τέχνας αἰσχροποιεῖν (1).

§. ιγ'. Εἰδ' ὁ ἐξῆς λόγος ἄξιός ἐστι τῆς ὑποθέσεως, χαλεπὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς συνιδεῖν· καὶ δέσοι τέτο ὑπόχωμαι. Φανίσομαί σοι, ἀλεκτρονόμος ἀγενὴς δίκην, πρὶν νενικημέναι, ἀποπνιγῆσας ἀπὸ τοῦ λόγου ἄδειν (1). „Πολλὰ γὰρ, ὡς φησὶν Ἰσοκράτης (2), καὶ τῶν ἐμμέτρων ποιημάτων, καὶ τῶν καταλογαδὴν συγγραμμάτων, ἔτι μὲν ἐν ταῖς διανοαῖς ὄντα τῶν συντιθέντων, μεγαλας τινὰς προσδοκίας παρέσχεν· ἐπιτελεσθέντα δὲ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιδειχθέντα, πολὺ καταδεεσέραν τὴν δόξαν τῆς ἐλπίδος ἔλαβεν.” Ἀλλὰ τέτο μὲν ἄλλος λόγος· ἐγώ γε μέντοι πειράσομαι, τόγ' ἐπ' ἐμοί, εὐκρινέσερόν τε καὶ τελειώτερον πάντα διεξελεῖν, μηδὲν ὑποσελλόμενος, μηδὲ τὸ ἐτέρων ἀξίωμα εὐλαβέμενος, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἐλευθέρως λέγων τὰ ὅρθως ἔχειν δοκούντά μοι.

§. ιδ'. Πρὶν ἢ δὲ πρὸς τέτον ἀποδύσασθαι τὸν ἀγῶνα, ἐκ ἀπο ἂν εἴη σκοπὴ βραχὲ ἅττα περὶ Ἰατρικῆς, Ἀνδρώπε, Τρυγείας, Νόσε, καί τινων ἄλλων ἐν γένει προανακρέσασθαι. Τὰ μὲν ἔν ἄλλα, ἃ περὶ τέτων ἔχει ἀντις εἰπεῖν, πολλὰ καὶ μυρία ὄντα, εἰς τὸ μακρότερον γὰρ ἂν εἴη τέτε, ἢ κατὰ τὴν παρῶσαν ὁρμὴν· μόνον δ' ἐκείνων ἐπιμνησθήσομαι, ὅσα κοινωνίαν τινὰ εἰς τὰ ῥηθισόμενα ἔχοντα, καὶ συντόμως ἅμα καὶ συλλή-

(1) Ἰπ. περὶ Τέχνης. κ. α'.

(1) Πλάτ. ἐν Θεαιτ. σ. 164.

(2) Πρὸς Νικολέην σ. 28.

pedimenta, sanationi morborum obstantia, nanciscatur, quae illa amovere non valet, et sine quibus plures morbi multoties sanari potuissent. Haec igitur teneas, ut illorum os obturare valeas, qui Medicinae maledicere, eamve calumniare audent; quia non bene dicere, secundum Socratem, didicerunt; artemque putant, artes turpiter incessendo dehonorare (1).

§. 13. Utrum vero sermo sequens argumenti dignitati sit responsurus, ab initio facile perspicui non potest; ac si hoc tibi pollicear, apparebo galli gallinacei adinstar, ante victoriam a sermone desiliendo canere (1). „Multa enim, ut ait Isocrates (2), et numeris devincta poemata, et soluta oratione conscripti libri, dum adhuc in mentibus autorum inclusa teneantur; magnas sibi expectationes excitant; sed perfecta tandem, et aliis ostensa: longe tenuiorem, quam pro accepta spe, gloriam consecuta sunt.” Sed hoc quidem alter est sermo; ego tamen conabor, pro meo Marte, clarior et perfectior omnia percurrere, nequaquam reformidans, neque respectu dignitatis aliorum motus; sed quod mihi de omnibus bonum esse apparet, cum libertate dicam.

§. 14. Ante vero quam nos huic certamini accingamus: non erit superfluum brevia quaedam de Medicina, Homine, Sanitate, Morbo, et aliis quibusdam praeludii adinstar praemittere. Caetera igitur, quae aliquis de his disserere posset, cum multa et innumera sint, omittam; longius enim hoc esset, quam nostra est intentio; de illis vero mentionem solummodo faciam, quae consortium quoddam cum il-

(1) Hippocr. de Art. c. I.

(1) Plat. Theait. p. 164.

(2) Ad Nicocl. p. 29.

βδην ἐν ταῖς βίβλοις ὑπάρχουσι· καὶ περὶ ὧν ἄλλως ἐν τῷ παρόντι εἰπεῖν, καλῶς ἔχειν ὑπέλαβον. Σὺ δὲ μέμνησο Ἰατροκλείς! μηδοτιῆν, ἢ γυνὴν μὴ πάνυ συνεχῶς, τὸν λόγον μεταξύ διακόπτειν, ἀλλ' ἀνέχεσθαι σιγῇ μέχρι τέλους ἀκραζόμενον· καὶ πειδᾶν πάντα ἐξείπω, τότε ἐξέσαι σοι, περὶ ὧν βέλειμε, ἐρωτᾶν. Ἰατρ. Λέγε μόνον, ὡς ἐγωγε ἡδέως ἄνσοι ἄχρι βαθείας ἐσπέρας παρακαθεζόμενος ἡσυχῇ, καὶ τῷ εἴματι κεχηγῶτι ἐπαύοιμίσιν περὶ τῶν τοιούτων διεξιόντος. Οὔτε γὰρ Ἀρχιτέκτονι ἀγαθῷ ἄλλο ἥδιον, ἢ τὸ ἀκίειν τῶν περὶ Τεκτονικῆς λεγομένων, ἐξ ὧν ἂν καὶ ὠφελιμῶναι ἔχοιτι εἰς τὴν τέχνην· ὅτε Ἰατρῶν, τῷ νέῳ ἔτι καὶ ἀκείρῳ ὑπάρχοντι, τῆς μετὰ γερόντων τε καὶ τριβῶνων, καὶ ἡδὴ μάλα ἐν τῇ ἱερᾷ Τέχνῃ γεγυμνασμένων Ἰατρῶν συνουσίας λυσιτελέεσθον. ἔχει γάρ τις παρὰ τῶν γερόντων, ὡς ὁ ἱερός Φησι Πλάτων (1), πυιδάνεσθαι, ὡς περτινὰ ὁδὸν προεληλυθότων, ἣν καὶ αὐτὸς ἴσως δεύσει πορεύεσθαι, ποία τις ἐστὶ, τραχεῖα καὶ χαλεπὴ, ἢ ῥαδίᾳ καὶ εὐπόρῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΠΕΡΙ ΙΑΤΡΙΚΗΣ.

§. ΙΕ.

Η Ἰατρικὴ τεχνέων πασέων, ὡς Ἰπποκράτης Φησὶν (1), ἐστὶν ἐπιφανεσάτη, σκοπὸν μὲν τὴν υἰείαν, τέλος δὲ τὴν αὐτῆς

(1) Πολιτ. Α'. σ. 328.

(1) Νόμος κ. α'.

lis, quae dicturus sum, habent; et tamen alibi non tam breviter exponuntur, nec omnia simul in libris occurrunt; et de quibus aliter disserere bonum esse putavi. Fu vero Jatrocles! caveas ne semper, aut saepius sermonem meum interrumpas; sed contineas te usque ad finem tacite audiendo; et quum omnia dixissem: tum licebit tibi, de quibus vis, interrogare. Jatr. Dicas pene; quia ego libenter usque ad profundam vesperam tibi assidendo, quiete ac hiante ore audiam de his disserentem. Neque enim Architectoni bono quidpiam est svzvius, quam audire sermones de arte aedificatoria, ex quibus aliquid in arte proficere possit; neque medico juniori adhuc ac imperito aliud utilius, quam coetus cum senibus et expertis, atque jam valde in arte salutari exereritatis medicis. Potest enim aliquis a senibus, ut divus ait Plato (1), audire, qui veluti viam eam perexerint, quam ipse quoque fortasse ingredi debet, qualis ista sit: an aspera et molesta; ceu facilis et accessa.

CAPUT II. DE MEDICINA.

§. 15.

Medicina omnium artium, ut dicit Hippocrates (1), praeclarissima est; pro scopo quidem sanitatem habens, pro fine

(1) Republic. I. l. p. 348.

(1) Lex. G. 1.

κτῆσιν ἔχουσα (2). Ορίζονται δὲ αὐτὴν διδασκαλίαν εἶναι τὴν τῶν νόσων γινῶσιν διδάσκουσαν, καὶ τὰς μὲν ἰατὰς θεραπεύουσαν, τὰς δ' ἀνιάτους, τοιαύτας εἶναι ἀποφαινομένην (3). Ἐρχον γὰρ αὐτῆς ἐστὶ, πολλὰς τῶν νόσων ἰᾶσθαι μὴ δυναμένης, τὸ ἀδύνατον τῆς αὐτῶν θεραπεύσεως ἐπιδεικνύουσαι. Ταῦτ' ἄρα καὶ ἰατρὸν σοφόν τε καὶ δόκιμον ἀποκαλεῖν ἄξιον, ἐμόνον τὸν τὰ ἰατὰ τῶν νοσημάτων ἰώμενον, ἀλλὰ καὶ τὸν, ὅσα ἐν τέτοις ἀνήκεα ὑπάρχει, γινώσκοντα (4).

§. 15. Εἰδέγετε τὸν νῦν Ἰατρόκλεις! εἰς τὸ τῶν παρεληλυθότων αἰώνων χάος ἀνάγοντες, τὰ τῆς Ἰατρικῆς σκοπῶμεν γενέσθαι· ὁμόχρονον ταύτην τῷ ἀνθρώπινῳ γένει (1), καὶ πρωτίστην μὲν αὐτῆς αἰτίαν, ἀνάγκην (2), πρῶτόν δ' αὐτῆς εἰσηγητὴν καὶ διδάσκαλον, φύσιν, καὶ περίεσθαι, (3) καὶ ἐμπειρίαν,

(2) Γαλ. περὶ Αἰτίσ. τοῖς Εἰσαγωγ. κ. α'. Οὐρελάνδος Συστημ. τῆς πρακτικ. Ἰατρικ. Τ. Α'. σ. 1.

(3) Γπ. Προγνωσικ. κ. α'. Ρ'εῖλ. Πυροτολ. Τ. Α'. σ. 29. Γλδμεβ. Προλεγ. §. 110.

(4) Γπ. περὶ Νόσ. Β. Α'. κ. ε'. Γλδμεβ. αὐτ. §. 109.

(1) Ἐπεὶ γὰρ ὁ ἀνθρώπος, ἐξ αὐτῶν πάντων πρώτῳ τῆς ἰδίας ὑπάρξεως στιγμῶν, τῇ τῶν ἐξω δυνάμεων προσβολῇ ὡς ὑποκείμενος, ὅτω διατεθειμένος εἰς τὸν κόσμον ἔρχεται, ὥς εἰς διαθοράν ἀποκλίπει· δεῖ ἔκτοτε ἤδη ἐγνωσθῆναι τῆς ἀφενκτοῦ τῷ ἑαυτοῦ ἐκείνων ἀπαλλάξαι χρεῖαν, ἢ γνῶν ἀνιχνεύειναι πᾶν ὅ, τι οἰκεῖον αὐτῷ εἴη, τῷ ταῦτα ἀφ' ἑαυτοῦ ἀποσῆσαι. Τὸ πρῶτον τοιοῦτον βῆμα, ὃ ἐν ταύτῃ τῇ ζητῆσαι ἐποίησε, τὴν ἐποχὴν τῆς γενέσεως, καὶ τῆς ἐφευρέσεως τῆς Ἰατρικῆς συνήχησι. Ρ'αζ. Σκαδέρου Εἰσαγωγ. τῆς ἰατρ. Γ'τορ. σ. 8. Ἡ φυσικὴ τοιοῦτο ὅρμη, τὴν χρεῖαν προσηγυμένῃν ἔχουσα, ἢ περίεσθαι, ἢ παρατήρησις, ἢ ἀναλογία καὶ τὸ συμπέρασμα, οἱ πρῶτοι καὶ ἀληθεῖς ἐφευρεταὶ τῆς σωτηρίας Τέχνης γεγόνασιν. Οἱ αὐτ. αὐτ. σ. 9. Ἰδὲ καὶ Ἐκκέρου περὶ Συστημ. Γατρ. §. 1.

(2) Γπ. περὶ ἀρχ. Γητε. κ. 5'.

(3) Τὰ δὲ (φάρμακα) ἐκ περιπτώσεως φασὶν ἐκινεῖσθαι· ὥς

vero ejus possessionem (2). Definiunt istam esse doctrinam morborum cognitionem docentem, et sanabiles quidem curantem; insanabiles vero, tales esse, enuntiantem (3). Negotium enim ipsius est, cum multos morbos sanare non valeat, impossibilitatem sanationis illorum demonstrare. Quam ob rem medicus sapiens ac peritus nuncupari meretur, non solum ille, qui morbos curat sanabiles, verum etiam ille, qui cognoscit insanabiles (4).

§. 16. Si mentem autem Jatrocles! ad practeritorum seculorum chaos reducentes natalitia Medicinae examinemus: coaevam generi humano (1); et primam quidem hujus causam, necessitatem (2); primum vero institutorem ac praeceptorem, naturam, casum (3), ac experientiam, necessi-

(2) Galen. de Sect. ad Tyron. c. 1. *Hufeland System der praktisch. Heilkunst* 1. B. p. 1.

(3) Hippocr. Prognostic. C. I. *Reil Fieberl.* 1. B. p. 29. Hildenbr. Prol. §. 110.

(4) Hippocr. de Morb. l. 1. v. Hildenbr. ib. §. 109.

(1) Or dacchè l'uomo, sin da primi instanti della sua esistenza, soggetto al ultro violento della potenza esterna, venne affettato da un modo di essere tendente a distruggerlo, dovesse sin d'allora sentire l'irresistibile bisogno di sostrarsine, ossia di andare in tiacchia di mezzi atti ad allontenarnelo, l primo passo che fece in tale ricerca, fissa l'epoca del nascimento, e dell' invenzione della Medicina. Rosar. Scuderi Introduzione alla Storia della Medicina. p. 8. l'istinto adunque, preceduto dal bisogno, il caso, l'osservazione, l'analogia, e il ragionamento furono i primi e i veri inventori dell' arte salutare. ib. p. 9. Vide et *Heder die Heilkunst auf ihren Wegen* etc. §. 1.

(2) Hippocr. de veter. Medicin c. VI.

(3) Quaedam (medicamenta) dicuntur ex casu observata fuisse; ut dif-

τὴν τῆς χρείας παῖδα, γενέσθαι εὐρήσομεν (4). Διὰ γὰρ πολυφαγίαν τυχόν, ἢ πολυποσίαν τῶν πρώτων τις ἀνθρώπων ναυτιῶν, ὑπὸ τῆς ἱερᾶς ἐδιδάχθη φύσεως τὸν δάκτυλον εἰς τὸν λαμβὼν καθίει (τὸ πρῶτον ἴσως τῶν ἐμετηρίων) ἐκ τῆς κοιλίας τὸ ἐνοχλῶν ἐκβαλεῖν (5). ὧ δὲ καὶ ἄλλοι, ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ καθεσσηκότες, καὶ διὰ φύσιν, καὶ δι' ἐμπειρίαν ἐχρήσαντο. Καὶ ἐπὶ ἄλλων πολλῶν ὡσαύτως (6).

§. ιζ'. Ἐκ τῶν δὲ τοίνυν ἡ Ἰατρικὴ τὴν ἀρχὴν λαβύσα καὶ γένεσιν, καὶ ὑπὸ τῆς τῶν πολλῶν παρατηρήσεώς τε καὶ ἐμπειρίας κατὰ βραχὺ τρεφομένη τε καὶ αὐξανόμενη (1), καὶ τῆς πρὸς τὸ βέλτιον αἰεὶ προσθήκης τυγχάνουσα, τοιαύτη, οἷαν νῦν αὐτὴν καθορώμεν, ἐγένετο (2). αἰετοτε μὲν τὴν αὐτὴν ὁδὸν πορευθεῖσα, μέχρι δὲ τῆ νῦν τὸ πλείστον, τὸ πρακτικώτερον γένος, ἐν ἐμπειρίᾳ τὴν ἔδραν ἔχουσα, κολοφῶν ἔσῃ, εἰς ἣν αὐ-

τὸ παρακτετεῖν τὰς ὑποκεχυμένους, ἐκ τῆ περιπεσῆν αἵμα, ἢ τις ὑποχυθεῖσα ἀνέβλεψεν, ὅξυχοῖνα ἐμπαγίσης εἰς τὸν ὀφθαλμόν. Γαλ. Εἰσαγ. ἢ Ἰατρ. κ. α'.

(4) Πέτρος Φράγκιος Ἐπιτομ. Β. Α'. ἐν τῇ εἰσαγ. σ. 11. Σπρεσηγέλιος Γ'σερ. τῆς Ἰατρ. Τ. Α'. σ. 29. ἰδί καὶ Βαυλιβίς ἅπαντ. Β. Α'. κ. γ'.

(5) Φράγκ. αὐτέθ.

(6) Γαλ. περὶ Αἱρ. τοῖς Εἰσαγ. κ. β'. Βαυλιβ. Β. Α'. σ. 1. Μισογέρ. ε'. §. 3.

(1) Βαυλιβ. σ. 2. Ζιμμερμ. Μ. Α'. σ. 30. Μισογέρ. αὐτ. Ἐκκέρ. περὶ Συστημ. §. 2. καὶ 3.

(2) Φασὶ δὲ καὶ Ἰατρικὴν εὐρεῖσθαι τὸ ἀρχαῖον ὡδί. Κομίζοντες γὰρ οἱ οἰκετοὶ τὸν κάμποντα εἰς τῶν ἀγνιῶν τὴν ἐν τριβῇ κατεπίδεντο. ἐφιστόμενοι δὲ οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀνιερωτῶντες τὸ αἶμα, ὅπως τὸ αὐτὸ συμπίσδον, ἔπειτα φοῖτο ἢ ἐδάδῃται, ἢ πιυήσας, ἢ τεμῶν, ἢ διψήσας, παρετίθεντο ὅπως ταῦτα τῷ κάμποντι οἱ πεποθῆτες πρότερον, καὶ ὠφελήμενοι. καὶ ὁμοίως τῇ πέδου συαδροῖσασα τὴν τῷ ὠφελήσαντος μνήμην, τῇ κατ'

tatis filiam, fuisse inveniemus (4). Nam propter ingurgitationem cibi fortasse, vel potus, primorum hominum quidam vomituriens: a sacra edoctus est natura, digito in faucibus intruso (primum forte emeticum), molestum ex ventriculo ejicere (5). Quo alii quoque, in eandem necessitatem reducti, tum ex natura, cum ex experientia, uti sunt. Ac sic porro (6).

§. 17. Ex his igitur Medicina originem et partum trahens, et ex multorum observatione et experientia paulatim nutrita et adaucta (1), semperque additionem quandam ad melius obtinens: talis, uti nunc illam videmus, facta est (2); perpetuo quidem eandem viam ingressa; ac usque hodie, maximam ex parte, vel quod praxim attinet, in experientia sedem habens; quae apex est, quem Medicinam attingere olim spe-

fusos pungere inde, quod capra quaeptiam ex suffusione male se habens, junco aculeato in oculum impacto, visum receperit. Galen. *Introduct. seu Med. c. I.*

(4) Frank *Epitom. l. 1. in introduct. p. XI. Sprengel Geschichte der Arzneikunde l. 3. p. 29.*

(5) Frank *ib.*

(6) Galen. *de Sect. ad Tyron. c. II. Bagliv. opera medicopr. p. 1. Meßger VI. §. 3.*

(1) Bagliv *p. 2. Simmerm. l. 35. p. 30. Meßger ib. Sechter die Heilkunst auf ihren Wegen etc. §. 2. et 3.*

(2) Etiam inventam hoc modo ferunt Medicinam. Aegrum sui singuli propinqui in viam deferrebant publicam; accedebant continuo alii, et de morbo quaerebant. Tunc si quis eidem aliquando obnoxius malo: cibo aliquo aut igne, aut ferro, aut potus denique id depellisset temperantia, cum aegro sua communicabant singuli. Atque ita similitudo morborum, remediorum simul colligens memoriam,

τὴν ποτὲ ἀφίξεσθαι ἐλπίζομεν (3). Ἐμπειρίαν δὲ ἔ τὴν τυφλὴν καὶ ἄλογον λέγω, ἀλλὰ τὴν μετ' ὀρθῆς λόγου, καὶ κρίσεως ὑγιᾶς γιγνομένην.

§. ιη'. Ὡς ἐν περὶ τὴν ἐμπειρίαν τὰ πολλὰ σρεφομένη, ἐὰν ἐπισήμη ἐνδίκως κατὰ πᾶσαν αὐτῆς κληθεῖν τὴν ἔκτασιν, ἅτε οὐ μὴ τὸ ἀπταισύντε καὶ βέβαιον ἐν ἅπασιν ἔχουσα. Εἰκοτὶς ἄρα εἰς δύο, εἰς ἐπισήμην καὶ τέχνην, διαιρεῖσθαι δύναται (1). Ὅσον γὰρ αὐτῆς μέρος εἰς τὰ θεωρητικώτερα τείνει καὶ γενικώτερα, τὶτο ὁδὸν ἄλλο, ἢ ἐπισήμη αὐτόχρομα· ἐν δὲ τοῖς εἰδικωτέροις τε καὶ πρακτικωτέροις τέχνῃ εἰσι (2) „τῶν ἐπιφεμένων μὲν, ὡς Φησι Γαληνὸς (3), τῶ ἐκ τῶν τέλες ὡς σκοπεῖ (§. ιε'), ἐκ αἰδ' αὐτῶ τυγχανουσῶν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ.”

§. ιθ'. Τοιαύτη ἐν ἡμῖν ἡ ἱατρικὴ ἔσται, δῆλον ὡς ἐκ ἐν ἅπασιν τῇ ἀκριβεῖα τε καὶ ἀσφαλείᾳ πλετεῖ, ἐφ' αἷς περ ἡ γεωμετρικὴ ἐναβρίνεται ἐπισήμη (1). Ἀλλάγε τὸ ἀκριβὲς τῶτο καὶ ἀσφαλὲς ἱατροκλείς! τὸ ἐν τοῖς γεωμετρικοῖς σχήμασι καθορώμενον, τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς τὰ πολλὰ ἔχ' οἶντε προσαρμόζεσθαι. Τὸ γὰρ τὰ τῷ αὐτῷ τὰ αὐτὰ, φέρε, καὶ ἀλλήλοισι εἶναι δεῖν τὰ αὐτὰ, ἀξίωμα δῆτε ἐν τοῖς γεωμετρικοῖς ἀναντίρρητον, ἐν σχήμασι δὲ μόνις, ἀλλὰ μὴ ἐν τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς ἐξεταζόμενον. Οὐ γὰρ ἀνάγκη, ἐπεὶ περ ἐγὼ φίλος σὸς, ἄλλον τινα τῶν φίλων σε, ὡσαύτως

ὀλίγον ἐντεύξει ἐπισήμην ἐποίησε τὸ πᾶν. Μάξ. Τύρ. Λ. κ'. σ. 416. Ἰδὲ καὶ Ἰπποκρ. Παραγ. κ. β'.

(3) Ἐκέρ, αὐτ. §. 109.

(1) Ἰωσ. Φράγμ. ὁδῶν, κατ. ἐν προοιμ. σ. η'.

(2) Σπερυγγέλ. Παθολογ. Τ. Α'. §. 20 καὶ 3. Ἐκέρ. περὶ Συστημ. §. 3.

(3) Εἰσαγωγ. ἡ ἱατρ. κ. ε'.

(1) Ζιμμερ. Μ. Α'. σ. 3. Μάγερ. σ'. §. 30. καὶ 33.

ramus (3). Experientiam vero non caecam et irrationabilem dico; sed illam, quae recto natiocinio et iudicio stipatur.

§. 18. Cum igitur Medicina plerumque in experientia consistat: in tota sua extensione iuste scientia appellari non potest. In omnibus enim immunitate peccandi ac firmitate non gaudet. Recte igitur in duo quippe: in scientiam ac artem, dividi potest (1). Nam illa ejus pars, quae magis ad theoretica ac generalia pertinet, nihil aliud, quam scientia re vera est; verum in magis specialibus ac practicis, ars est (2); et quidem talis, quae desiderat, secundum Galenum (3), suum finem, ut scopum (§. 15), sed plerumque, et non semper illum consequitur.

§. 19. Cum talis igitur sit Medicina: certum est quod non illa praecisione ac securitate gaudeat, quibus scientia geometrica gloriatur (1). Attamen haec certitudo et securitas, quae in geometricis figuris videtur; rebus ipsis plerumque applicari nequit. Nam, e. g. quae eidem similia sint, sibi quoque similia esse debent, axioma quidem in Geometria est indubium; in solis tamen figuris, ac non in rebus ipsis deprehenditur. Non est enim necessitas, quia ipsemet tuus amicus sum; alium quendam amicorum tuorum, etiam amare; immo vero potest ille

paulatim in artem redegit id totum. Maxim. Tyr. Dissertat. XL. p. 417. vide et Hippocr. Praecept. c. II.

(3) Hedder ib. §. 109.

(1) Jos. Franz Anleitung etc in der Vorrede p. VIII.

(2) Sprengel Handbuch der Patholog. 1. B. §. 2 et 3. Hedder l. c. §. 3.

(3) Introduct. seu Medic. c. V.

(1) Zimmerm. 1. Th. p. 3. Meßger VI. §. 30. et 33.

φιλεῖν· μᾶλλον μὲν ἐν δυνάταί μοι ἐκεῖνος εἶναι ἐχθρὸς ὁμῶς αἰδαο πύλαισιν. Ἀλλῶστε καὶ πάλοι ἤδη ἄνδρες σοφοὶ ἀπεφύγαντο, δύο πράγματα ἐν τῇ φύσει, εἰς τὸ ἀκριβὲς ἀλλήλοισι ὅμοια, μὴ ὑφeszηκέναι.

§. κ'. Ἀλλ' εἰ καὶ ἡ Ἰατρικὴ ἐκτὸς πάντα ἐπισήμη, ἀλλὰ καὶ τέχνη καὶ ἐμπειρία ὑπάρχει (§. ιη'). ὁ μὲντοιγε διὰ τῆς σοφαστικῆς ταύτης δέον ἀποκαλεῖσθαι (1), ὡς σὺν ἄλλοις καὶ Βάκων ἐλεγεν (2), ὅδ' αἰ ποδὶ ἐπισφραγεί καὶ κλονιζομένῳ βαδίζει· ἔχει γὰρ καὶ αὕτη τὸ ἐαυτῆς πάγιόν τε καὶ βέβαιον, ὡς ἐκ σερεῶν, καὶ χρήσει πολυχρονίῳ ἐπικυρωθέντων ὁρμωμένη κανόνων (3). Οὐ δὲ τῶν ψόγων ἄρα ἀξία, ἐς οἱ ἀμφὶ τὸν Ἐμπειρικὸν Σίξτον (4), καὶ ἄλλοι (5) σοφοὶ καὶ ἡμίσοφοι κατ' αὐτῆς ἐπεχρέμψαντο (§. ιγ') (6).

§. κα'. Οὐδεὶς ἂν μέντοι ἔξαρκος γένοιτο, μὴ ἔχῃ τὴν Ἰατρικὴν, οἷα ποτ' ἂν εἴη, μαθημάτων πάντων τῶν ἀνθρωπίνων τὸ δυσκτητότατον ὑπάρχειν καὶ δυσχερέεσθαι, ἅτε δὴ ἐκ πολλῶν καὶ δυσχερῶν ἔχῃ ἥττον τεχνῶν τε καὶ ἐπισημῶν συγκειμένην· ὧν αἱ μὲν, ὡς ὁ πολὺς Φησὶ Ζιμμερμάννος (1), μνήμης εὐτυχῆς, αἱ δὲ χρόνους πολλοῦ, αἱ δὲ πνεύματος, καὶ ἐμφύτου νοὸς ὀξύτητος· πᾶσαι δ' ἅμα, τὸ τῷ Ἀντισθένει, βιβλιαρίῃ καὶνῇ, καὶ γραφεῖς καὶνῇ, κτλ. (2) δεόνται. Προσθεῖν δ' ἂν μετὰ

(1) Γαλ. περὶ ἀρίσ. Διέρεσ. πρὸς Θερασύβ. κ. δ'. Γαβρίος Παθολογ. §. 21.

(2) Περὶ Αὐξήσ. Ἐπισημ. Β. Δ'. κ. β'.

(3) Βαυλίσ. Β. Α'. σ. 3. Μισογύρ. 5'. §. 30.

(4) Πυρρωνίων ὑποτυπώσεων Β. Α'. κ. λδ'.

(5) Πλιν. φυσικ. Ἱστορ. Τ. Γ' Β. ΚΘ'. κ. α'.

(6) Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 50.

(1) Αὐτ. σ. 21.

(2) Πλάτωναρχ. ἐν Ἀποφθ. Ἀντισθ.

mihi esse infensissimus similiter orci foribus. Caeteroquin jam diu viri docti affirmarunt, duas res in natura non dari, quae sibi accurate similes essent.

§. 20. Quanquam vero Medicina non scientia in omnibus, sed etiam ars et experientia sit (§. 18.): non tamen propterea conjecturalis nuncupari debet (1), sicut cum aliis Baco quoque dicebat (2); neque incerto semper ac vacillante pede incedit. Nam illa quoque habet suam soliditatem ac securitatem; cum ex regulis solidis, ac usu longissimo confirmatis proveniat (3); neque vituperationes meretur, quas Sextus Empeiricus (4), ac alii (5) Docti, et Semidocti adversus illam screarunt (6).

§. 21. Nullus tamen inficias ibit Medicinam doctrinarum omnium humanarum comparatu ac doctu non esse difficilissimam; quippe ex pluribus ac difficilibus non minus artibus ac scientiis constat; quarum nonnullae quidem, ut celebris ait Zimmermannus (1), felicem memoriam; nonnullae vero longum tempus, et aliae ingenium, ac innatam aciem mentis; omnes tamen, juxta Antisthenem, *Βιβλιαρίου καινῆς, καὶ γραφῆς καινῆς* etc. (2) postulant. Addam etiam ego

(1) Galen. de optim. Sect. ad Thrasyb. c. IV. Gaub. Instit. patholog. §. 21.

(2) De Augment. Scient. l. IV. c. II.

(3) Bagliv. L. I. p. 3. Megger VI. §. 30.

(4) Pyrron. Hypotypos. l. I. c. XXXIV.

(5) Plin. Histor. natur. T. III. l. XXIX. c. 1.

(6) Zimmerm. 2. Th. p. 50.

(1) ib. p. 21.

(2) Plutarch. in Apoptaphes. Antisthen.

Λευκιανῷ (3) ἐγώ γε, τὸν ἐκείνην διδασκωσόμενον δεῖσθαι ἐκ πολλῷ, ἢ χρόνου μακροῦ, ἢ δαπάνης ἢ σμικρᾶς, ἢ τύχης λαμπρᾶς, ἢ ἀτρυτῆς ἢ διηκεῖς τῆς ἐπιμελείας, ἢ ὑγείας ἀγαθῆς (4), ἢ σώματος ἰσχυροῦ ἢ εὐρώστου, οἷα πρὸς τοιαύτας ἢ τηλικέτους πόνας διὰ μακροῦ ἐξαρκέσθαι (5).

§. κβ'. Οἷς τις παίρνει τῶν ἡμετέρων (εἰς γὰρ τέττες μόνον ὁ λόγος τείνει) τῇ Ἰατρικῇ ἐπιχειρήσαι βάλεται, δεῖ τῦτο παρὰ τὰ ἄλλα τὰ ἐξῆς μάλιστα ἔχειν· τῆς τῶν ἡμετέρων δὴν

(3) Εὐρυπ. σ. 2.

(4) Οὐ κατὰ πάντα ἀρέσκει μοι, ὃ Πλάτων περὶ Γατρῶν ἀποφαίνεται, „Γατροί μιν, λέγων, δεινότετοι ἂν γένοιτο, εἰ ἐκ παιδῶν ἀρξάμενοι πρὸς τῷ μαρτυρεῖν τὴν τέχνην, ὡς πλείστοις τε ἢ ποιηροτάτοις νοσήμασι ὁμιλήσειαν, ἢ αὐτοὶ πάσας κάμοιεν, ἢ εἴεν μὴ πάνυ ὑγιεῖνοι φύσει.” (Πολιτ. Β. Γ'. σ. 208.) Εἰ γὰρ μὴ ὑγιεῖς ᾧσιν, ὃ μόνον τὸς τῆς μελέτης ἢ πράξεως πόνας φέρειν ἐδύνανται, ἀλλὰ ἢ παρὰ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνδρώπων ἐπ' αὐτὸν λόγον ἄξιοι εἶναι κρίνονται· ἢ τὸ, Ἰατρὲ θεράπυστοι πρῶτον σεαυτῶν. (Λεκ. κ. Α'. 23.), ἢ

„Ἀλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἔλκεσι βρύων (Γαλ. Ἰγνιν. Α. Α'. κ. α') προχειρότατα. Ο' γὰρ ἱερὸς Ἰπποκράτης, κρείττονι τῶν φιλοσόφων τὰ κατὰ τὴν αὐτῆς εἰδῶς τέχνην.” Ἰητρῆς, φησὶν, εἶναι προσασθὲν ὀρεῖται, ὡς εὐχερὲς τε ἢ εὐσαρκος εἶναι πρὸς τὴν ὑπάρχεσαν αὐτῷ φύσιν. Ἀξιοῦνται γὰρ ὑπὸ τῶν πολλῶν οἱ μὴ εὖ διακείμενοι τὸ σῶμα, ὥτως ὅδ' ἂν ἐτέρων ἐπιμεληθῆναι καλῶς (Περὶ Ἰητρῆ κ. α').

(5) Χρὴ γὰρ ὅς τις μέλει Ἰητρικῆς ξύνεστιν ἀτρεκέως ἀρμόζεσθαι, τῶνδε μὲν ἐκβολῶν γενέσθαι· φύσιος, διδασκαλικῆς, πότις εὐθυείας, παιδομαθῆς, φιλοπονήας, χρόνου· πρῶτον μὲν ὅτι πάν-

cum Luciano (3), quod illi, qui Medicinae operam navaturi sunt, et labore multo, et sumptu non exiguo, et fortuna splendida, et indefessa assiduaque diligentia, et sanitate bona (4), et corpori demique forti ac robusto, quod aptum sit tales et tantos labores per longum tempus sustinere, indigeant (5).

§. 22 Quicumque igitur ex nostris (hos enim solos sermo attinet) Medicinam aggredi velit; sequentia prae aliis habere debet. Linguam scilicet illustrium nostrorum Majorum

(3) Somni. p. 2.

(4) Non placet mihi in omnibus, quod Plato de medicis dicit. Medicum nimirum peritissimum, inquiens, et ad artem praestandam aptissimum evaderent, si ab ineunte aetate, praeterquam quod artis cognitionem ex praeceptoris ore discerent: usum quoque illius mature adhiberent, et plurima et pessima affecta corpora inspicerent, atque tractarent, et ipsi in sese omnia morborum genera experiantur, neque sint natura parum sana atque incolumi. (Republ. l. III. p. 408.) Si enim non sani sint: non solum meditationis praeaeque labores sustinere non valent; verum etiam vulgo non maximi momenti esse putantur; et hoc, Medice! cura te ipsum (Luc. c. IV. 23); et, Aliorum est medicus, cum ipse ulceribus abundet (Galen. de Sanit. Tuend. l. I. c. 1); facillime dici potest. Divus autem Hippocrates, qui melius quam Philosophi, quod suam artem attinet, sciebat, Medici, dicit, gubernationem esse putamus ut videat, quod bono colore, et bona et carnosae corporis habitudine sit, juxta existentem in ipso naturam. Vulgus enim existimat eos, qui non sic bene dispositum corpus habent, neque aliis bene prospicere posse. De Medic. c. 1.

(5) Quisquis enim Medicinae scientiam sibi vere comparare velit: cum his ducibus voti sui compotem fieri oportet: Natura, Doctrina, Loco studii apto, Institutione a puero, Industria, et Tempore. Primum

λονότι ἐνδόξων προγόνων, ἃ τῆς τῶν Λατίνων Φωνῆς, μίᾳς τε γέν, ἢ δυεὶν τῶν νεωτέρων τριβῶνα εἶναι· ἃ πᾶσί μιν τοῖς ἐγκυκλίοις λεγομένοις μαθήμασι πρῶτον, πάσαις δ' ἔπειτα ταῖς τέχναις ἃ ἐπισήμαίς, ὥς περ ἐν ταῖς Ἀκαδημαῖς ὑπὸ τῷ τῆς Φιλοσοφίας ὀνόματι συμπεριλαμβάνεσι, προενδιατρίψαντα ἃ προεγγυμνασθέντα· ἃ ὅλως εἰπεῖν, μηδενὸς τῶν καλλίστων λόγων ἀπαίδευτον πάντῃ ἃ ἀμελέτητον ὄντα, εἰδ' ἔτω τῇ ἐς Ἀσκληπιδίαν ἀγέσῃ τὸν πόδα ἐμβαλεῖν. Ἄλλως γὰρ τὸ σκοπεῖν τυχεῖν, ἃ προκόψαι εἰς τὴν τέχνην ἀμήχανον.

§. κγ'. Α' Μ'. ἐπειπερ Ἰατροκλείς! λόγος περὶ τῶν τῆς Ἰατρικῆς δυσχερεῶν ἐγένετο· ὀλίγων τινων, καὶ ἐπισιωδῶν, ἃ μὴ πάνυ λόγῳ ἀξίον εἶναι δοκῶν, μνηστὴν ποιήσομαι. Λίαν γὰρ ἂν μακρολογοῖν πάσας ἐξαριθμῶν (1). Αὐτίκα γὰρ ἡ τῶν διαφορῶν Φωνῶν κατ' ἡμᾶς ἀναγκαία γνῶσις (§. κβ'.) ἐκ ὀλίγων τῇ τῆς Ἰατρικῆς, ὥς περ ἃ τῶν ἄλλων τεχνῶν ἃ ἐπισημῶν, μαθήσει ἃ πράξει, δυσχερεῖαν ἀπεργάζεται. Οἱ μὲν γὰρ ἡμέτεροι Πρόγονοι τὴν ἑαυτῶν, τυχὸν δὲ ἃ ἄλλην τινα τῶν ἀλλοτριῶν, καλῶς ἐπισάμμεναι· πάσαις ταῖς κατ' ἐκείνης βιβλίοις εὐχερῶς λίαν ἐγκύπτειν εἶχον. Νῦν δὲ κατ' εὐμοιρίαν τῶν Τεχνῶν ἃ ἐπισημῶν παρ' ἅπασιν τοῖς λογιστάτοις ἐσθνεσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἃ ἥττον ἀνδρῶν ἀνάγκη ἃ τὸν βεβλόμενον τὰς ἐκάστου βιβλίου ἐν τῇ πρωτοτύπῳ αὐτῶν διάλεκτῳ, ἃ μὴ ἐν μεταφράσεσιν, αἱ τὰ πολλὰ ἃ πιστὰ, ἀναγινώσκειν, τὰς μᾶλλον ἐν χρήσει ἔσας, ἃ γενικωτέρας τῶν Φωνῶν ἐκμανθάνειν· ἐν ᾧ ὅσος χρόνος μάτην κατατριβεται! Τὸ γὰρ τὸν ἀρτον π. χ., ἢ ὕδωρ ἐν πέντε, ἢ πλείοσι διαφοραῖς Φωναῖς ἔχειν ἀποκαλεῖν, ἢ δὲν εἰς μείζονα ἃ τελειοτέραν ἐκείνων γνῶσιν συνεβάλετο, ἢ δ' ἐξιν ὠφελείας τινος κατ' ἑαυτὸ πρόξενον.

των δεῖ νόστος. Φύσις γὰρ ἀντιπραττέσης, κατὰ πάντα.

Γκ. Νόμος κ. β'.

(1) Γδ' Ριχάρδ, σ. 29. κτλ.

ac Latinorum; nec non unum vel duo saltem, idiomatica recentiorum calleat; in omnibus doctrinis sic dictis humanioribus, omnibusve artibus ac scientiis, quae in Academiis sub nomine Philosophiae comprehenduntur, imbutus; et uno verbo: omnibus litteris exercitatus et aptus evadat; sicque viam ad templum Aesculapii ducentem ingredi potest; secus fieri non potest, ut in arte medica progressus exoptatos facere valeat.

§. 25. Attamen Iatrocles! quia de difficultatibus Medicinae sermo fuit: paucarum, quamvis non essentialium, et non magni valoris apparentium, mentionem faciam; parum enim loqui deberem, singulatim omnia numerando. (1) Prae primis igitur diversarum linguarum necessaria in nostro aevo peritia (§. 22), studio ac praxi Medicinae, sicut aliis quoque artibus ac scientiis, haud exiguum parit difficultatem. Nam majores nostri cum linguam suam; forsam vero et aliam quandam extraneam bene intelligissent: omnes aevi sui libros facillime legere poterant. Nunc vero, felici fato, artibus ac scientiis apud omnes praestantiores gentes plus vel minus florentibus: necessarium est, qui vellet opus quoddam in idiomate primitivo, et non in versionibus, quae non semper fideles sunt, legere, magis usitatas ac generales linguas discere; in quo quantum tempus frustra consumitur! Nam panem e. g. vel aquam in quinque, vel pluribus diversis linguis nuncupare posse, nihil ad majorem ac perfectiorem illorum notionem contribuit; neque utilitatis cujusdam in se ipso est causa.

quidem igitur omnium Natura opus est. Natura enim oppugante, irrita omnia fiunt. Hippocr. Lex. C. II.

(1) Vide Richard p. 19, etc.

§. κδ'. ὡς εἶπερ ἐν ἅπαντι τῷ κόσμῳ μία ἦν ἡ προϊεμένη διάλεκτος, ἡ γ' ἐν (ὅπερ δυνατόν ἂν εἴη, τῇ ἄλλῃ μηδέποτε ἔχοντος γενέσθαι) ἅπαντες τῶν πεπαιδευμένων ἐκ συνδύκης ἐν μιᾷ ὁποιαῦν διαλέκτῳ συνέγραφον· ταύτην ἐκμαθόντες, πραγμάτων ἂν ἀπηλλάγημεν. Οὐ δὲ κατιδόντες εἰς τὴν οἱ ἐπὶ καιρῶν καινοφανήτινα καὶ γενικὴν τῶν πεπαιδευμένων διάλεκτον προδόμενοι ἀναπλάσασθαι, μηδέποτε δὲ τὸτο κατορθῶσαι δυνησάντες. Ἐπεὶ ἐν ἐκείνῳ, διὰ τὸ φίλαυτον καὶ ἀσύμφωνον τῶν ἀνθρώπων, ἀδύνατον· ἀνάγκη τινὰς γ' ἐν τῶν σοφῶν καὶ ὀμιλημένων γλωσσῶν ἐκμανθάνειν (§. κβ'), τὸν μὴ τῶν πολλῶν, καὶ τῶν ἐκ τριόδου εἶναι βυλόμενον. Εἴη δ' ἂν ἄλλως καὶ κατὰ τὸτο ὠφέλιμον Ἰατρῶν παισὶ πρὸ πολυγλωττον, ὅτι πλείοσιν ἀνθρώποις, διαφόροις φωνὰς ἴεσιν, εὐχερέσερόν τε καὶ ἀσφαλέςερον δυνανταὶ ἐπαρκεῖν, ἐρμηνεύως μὴ χρήζοντες.

§. κε'. Ἡ δὲ τοιαύτη Ἰατροκλεις! γενικὴ συμφωνία καὶ μόνον ἐν τέτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις τῇ βίᾳ πράγμασι, μεγίστης ἂν ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος· τὰ διὰ τὴν νῦν διαφωνίαν δυσχερὴ καὶ πολὺκλεια, ἀπλᾶ λίαν ἀπεργαζομένη καὶ εὐχερῇ.

§. κς'. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ πολυποικίλος καὶ διάφορος, παρὰ παλαιοῖς τε καὶ νεωτέροις, τῶν νόσων καὶ φαρμάκων καὶ τῶν λοιπῶν ὀνομασία, καὶ ἡ ὁσημέραι ἐν τέτοις γιγνομένη μεταβολή, καὶ τὴς τῆς μεγίστης καὶ εὐτυχιστάτης μνήμης ὅρας ὑπερπαίει, δεδιέναι τε χρὴ, ἢ καὶ μή τις προσοχὴ χρῆται τῇ προσηκείᾳ, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἀντὶ δυοῖν ἔωδ' ὅτε παραλαβεῖν, διὰ τὴν παρ' ἄλλοις ἄλλην ὀνομασίαν ἔξαπατῶμενον. Ἐμμένειν ἔν εἰρωγῇ ἂν εὐξαιμὴν τοῖς παλαιοτέροις ὀνόμασι, μηδὲ συνεχῶς καὶ ἀνευτινος ἀνάγκης ἄλλα ἀντικαθιστάναι ἐκείνοις, καὶν ὀρθότερα τυγχανοῦσιν ὄντα, καὶ τοῖς πράγμασιν, ὧν σημαντικά ἐσιν, οἰκειότερα· τὐτό μὲν γὰρ ἐν τοῖς νεωστὶ ἐφευρισκαμένοις καὶ ἀνωνόμοις

§. 24. Si in omni orbe terrarum unum esset, quod loquuntur, idioma; seu saltem (quod possibile est; alterum nunquam fieri potest) si omnes eruditi in una quacumque lingua communi scriberent; hanc solam discendo, negotiis superfluis exempti essemus. Quod quidem illi quoque norunt, qui diversis temporibus linguam quandam novam ac generalem eruditorum excogitare proposuerunt; nunquam vero hoc officere valuerunt. Cum vero illud, propter amorem proprium, ac discrepantiam hominum, haud fieri possit; necesse est aliquas eruditatarum ac usitatarum linguarum discere (§. 22), qui non vult vulgari ac triviali hominum turba comprehendere. Caeterum idiomatum plurimum peritia aliter quoque possit medicis utilis esse; quia pluribus hominibus, diversas linguas loquentibus, facilius ac securius opulari valerent, non indigentes ad hoc opus interprete.

§. 25. Generalis vero concordia Jatrocles! non solum in hoc, sed etiam in multis aliis rebus humanis valde esset proficua; cum, quae modo, propter discrepantiam, difficilia sunt ac implicata, simplicia valde ac facilia redderentur.

§. 26. Porro diversa quoque ac multifaria, apud priscos et recentiores, morborum, medicamentorum etc. denominatio; mutatioque quotidie contingens: maximae quoque et felicissimae memoriae limites transgreditur; et metuendum est ne, si attentam onem requisitam non adhibeamus, propter variantem cujuslibet auctoris nomenclaturam, unum idemque pro duobus assumamus. Optandum igitur esset omnes antiquioribus insistere nominibus; neque saepius, et sine quadam necessitate, illis alia substituere; quamvis recentiores denominationes clariores, et ad res, quas significant, aptiores sint. Hoc enim in recenter inventis (ac in re-

ποιεῖν, τὰ δὲ παλαιὰ τῶν ὀνομάτων μὴ μετακινεῖν κατὰ βέλυσιν ἑκάστων· ὥς τὴν ἐκ τῆς οἰκειότερας μετωνομίας ὠφέλειαν τὸν τῷ μεταμανθάνειν μηδοτιῖν πόνον ἀντιστηκῆσαν· ἀναγκαῖον ἄλλως ὑπάρχον καὶ ἄφευκτον, πρὸς τὴν τῶν ἀρχαίων κατάληψιν, καὶ τὰ παλαιὰ τῶν ὀνομάτων ἐπίστανθαι (1).

§. κζ'. Καὶ ἡ τῶν Φαρμακοποιῶν δὲ διαφορὰ, ἥτε τῶν Φαρμάκων παρ' ἑκάσταις πολυποικίλος κατασκευή τε καὶ σύνθεσις, καὶ ἡ παράτισι μὲν πλείονων, παράτισι δ' ὀλιγωτέρων Φαρμάκων χρῆσις· μέτρων τε καὶ σαθρῶν τὸ καὶ παλαι καὶ νῦν

- (1) Τί ἐν χερὶ ποιεῖν τὸν τῆς ἀληθείας ἐραστήν; ἐντιδεῖν καὶ τα παραπλήσια ταῖς ἀληθῶν φύσει πράγματα, καὶ διὰ τῆτο, παρορώμενα, κῆπειτα πείθεσθαι κατὰ τῶν τὰ ὀνόματα, μάλιστα μὲν, εἰ οἷός τε εἴη, τὰ συνηθέστερα τοῖς Ἑλλησιν· εἰδ' ἀγνοοῖη ταῦτα, ποιεῖν ἴδια. Πρὸ πάντων δὲ κατ' ἑκάστην πρᾶγματος ἐν ὄνομα, ἵνα μήτε παρὰ τῇ ὁμοιοτητί ἀσάφειά τις γένηται, καὶ σοφίσματα συνίστηται κατὰ τὸν λόγον, μήτε παραλείπηται πρᾶγμα. Τὸ δ' εἴτε ὀρθῶς, εἴτε ἐκ ὀρθῶς εἴτε κυρίως, εἴτ' ἀκύρως κίτται τῶνομα, κατὰ πολλὴν ἐπισκίπτεσθαι σχολήν, ὅταν ἤδη τὰ πρᾶγματα μεμαθηκότες ὑπάρχωμεν. Ἐν γὰρ τῇ τῶν γινώσκει τὸ κατορθῶν ἔστιν, ὅκα ἐν τοῖς ὀνόμασι. Γαλ. περὶ Συμπτωμ. Διαφ. Β. Α'. κ. α'. Ἰδὲ καὶ Θεραπευτικ. Μεθόδ. Α. Α. κ. ε'. καὶ περὶ ἀρίσ. Κατασκευ. Σώματος κ. α'.

Πρὸ πάντων δὲ χερὶ φυλάττεσθαι, μὴ τὰς τῶν ἡμετέρων γνώσεων ἱλαίψεις καὶ διαλείμματα καινοφανῶν ἀναπληρῆν λέξεων. Τίς γὰρ νέων λέξεων χρεία, ἵνα νέων ἐνοιῶν ἱλαίψεις; ἀπατώσι γὰρ αὐταὶ τὰς ἀδαήμονας, καὶ τὴν τῶν ἐπιστημῶν μάθησιν ἀπερηλύζονται δεσχερερίζον, ἐμποδῶν ταῖς τέττοις προόδους γιγνόμεναι. Ἡ ἐν τῇ σωτηρίᾳ τέχῃ τῶν λέξεων ταραχὴ εἰς αὐτὸν ἤδη τὸν κολορῶνα ἐλήλακε, δέον, ὅ οὐ νέος Ἰατρός πρὸς τὴν ἐκείνων μάθησιν χεῖρ καὶ χροῖον, ἐν τῇ ἀσάφειά τῶν διαφορῶν Θεωριῶν τε καὶ Συζημάτων ἀναλίσκειν. Τῷ οὐτὶ γὰρ ἤδη ἐν τέττοις κατέστημεν, ὥς δύο Ἰατροὺς περὶ ὑποκειμένου τινος τῆς αὐτῶν ἐπιστήμης χερματίσαι μὴ δύνασθαι, πρὶν ἢ ἀληθῶς πρότερον ἐν λέξεσι καὶ νοήμασι συνίεναι. Ἐκτίε. περὶ Συζημ. §. 109. Ἰδὲ καὶ Ριχάρδ. σ. 27.

mnatis facere oportet; nomina vero antiquiora non pro
cujuslibet voluntate permutanda sunt. Quia aptioris deno-
minationis utilitas labore, pro illa ediscenda necessario, non
aequivalet; et praeterea, ob intelligendos auctores antiquio-
res, prisca quoque nomina scire summe est necessarium().

§. 27. Caeterum differentia quoque Pharmacopaeiarum,
medicamentorumque multifaria praeparatio ac compositio;
nec non apud nonnullos plurium, apud alios vero pauciorum
medicaminum usus; mensurarumque ac ponderum olim et

- 1) Quidnam igitur veritatis studiosum agere oportet? res natura inter
se similes, ob idque neglectas, demonstrare; deinde nomina iis im-
ponere; potissimumque, si possit, Graecis usitata; sed si haec igno-
raverit: propria fingere. Ante omnia vero, singulis rebus singu-
la nomina; quo nulla obscuritas ex homonymia nascatur, neque
captiones sint, neque res una omittatur. Illud vero sive recte, sive non
recte; sive proprie, sive improprie nomen sit impositum, id multo
otio considerandum est; quum res ipsas jam didicerimus. Quippe
in harum cognitione rectum institutum consistit, non in nomi-
nibus. Galen. de Morbor. Differ. l. I. C. J. Vide et Rat. Med
l. I. C. V. et de optima Struct. Corp. C. 1.

Vor allen hätte man sich die Mängel und Lücken unseres Wissens
mit neuerer Terminiologie auszufüllen. Wozu neue Worte, wo
es an neuere Begriffe fehlt? Sie täuschen die Unkundigen, er-
schweren das Erlernen der Wissenschaften, und halten ihre Vor-
schritte auf. Die Sprachverwirrung in der Heilkunde ist auf
das Höchste gestiegen. Die Zeit die der angehende Arzt dem
Erlernen derselben widmet, muß er größtentheils auf die Sau-
berformeln der verschiedenen Theorien und Systeme wenden.
Und wir sind wirklich dahin gekommen, daß nicht zwey Aerzte
über einen Gegenstand ihres Wissens sprechen können, ohne sich
erst über Worte und Begriffe zu verständigen. Hecker die Heil-
kunst etc. §. 109. Vide et Richard p. 27.

ἀπειρον ἢ ἀσύμφωνον κτλ. (1) ἢ ὀλίγην παλλάκις ἐμποῦσι
δυοῦρειαν, ἢ μάλιστα εἰ τοῖς παρ' ἄλλων ἑτερογενῶν δοκιμα-
σθεῖσι φαρμάκοις βελομένωσα χρῆσασθαι.

§. κγ'. Εἰς τῶν ὀλίγων ἐν τούτων (§. κα'—κζ') ἐστὶ συνι-
δεῖν, ὡς ἔκ εὐχερῆς, ἡδὲ τῷ τυχόντος, τὸ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἱα-
τρικῆς, ὅπερ ἡμῖν δυνατόν ἐστιν, τινὰ ἀφικέσθαι, πάντων τῶν
εἰρημένων ὄντα ἐπίβολον. Διὸ ἢ ἐν ἅπαντι τῷ αἰῶνι ἢ πάνυ
πολλοὶ οἱ τοῖτοι ἐγένοντο. Σπανιώτατον γὰρ τὸ πασῶν μὲν
τῶν ψυχικῶν, πασῶν δὲ τῶν σωματικῶν ἢ τυχαίων ὁφρεῶν ἐν
τῷ αὐτῷ ἄθροισμα (§. κα'). ἃ δὲ πάντα, ἢ γὰρ τὰ πλείω
τέτων, συνδραμόντα, Ἰπποκράτας, ἢ Γαληνὸς, ἢ Συδε-
νάμους, ἢ Βοεραβίου, ἢ Οἰφφράνους κτλ. δύνανται ἐνεργεῖν.

§. κδ'. Ἀλλὰ μικρῶς με Ἰατροκλείς! διέφυγεν, ὡς ἢ ὅν
ἔχομεν τόπος, νῦν μὲν τῇ τῆς ἱατρικῆς ἀσκήσει, ἢ τελειώ-
σει συμφέρειν τι δύναται, νῦν δὲ τὰμπάλιν τέτρω ἢ λίαν ἐμ-
ποδῶν γίγνεται. Οἱ μὲν γὰρ, ἔνθα τέχναι τε ἢ ἐπιστῆμαι ἀν-
δρῶσι, ποιούμενοι τὰς διατριβάς, διηνεκῶς τὰς ἱατρικὰς αἰτῶν
γνώσεις ἔχουσιν αὖξιν· ὅσα σοφοὶ ἄνδρες πράξει ἐνδελεχεῖ ἢ
μελέτῃ παρατηρῶσι ἢ ἐφευρίσκουσιν, ταῦτα ἐκ τῶν κοινοποιημέ-
νων βιβλίων τε ἢ ἐφημερίδων, ὧν ἢ κτῆσις, ἢ ἢ ἀνάγνωσις
εὐχερῆς, ἐκμανθάνοντες. Οἱ δ' ἐκεῖ διάγειν ἀναγκαζόμε-
νοι, ἔνθα κατὰ δυσμοιρίαν τὸ φῶς τῆς σοφίας πάλαι ἤδη κα-
τὰ τὸ πλεῖστον μέρος κατέσβεσαι, ἢ τὰς νεαρὰς τῶν παρατη-
ρήσεών τε ἢ ἐφευρέσεων, διὰ τὸ ἐκεῖ σπάνιον ἢ δύσκτητον τῶν
βιβλίων (ἵνα τ' ἄλλα παρῶ), ἀγνοῶντες· ἢ ξένον, εἰ τῇ ἱατρι-
κῇ, ὅσημέραι προκοπτέσθαι ἐπὶ τὸ κρεῖττον, ἢ βελομένοι τε ἢ ἐ-
φιέμενοι, συμπρόϊεναι ἢ δύνανται.

(1) Γαλ. περὶ Μίτρ. ἢ Σταθμ. κ. α'. Γαβ. περὶ Φαρμάκ. σ. 51—
54. Γρῆνιος Σύστημ. Φαρμακολ. Μ. Α. Εἰσαγ. §. 29.

nunc numerus ingens, ac discrepantia (1), etc. non parvam multoties struunt difficultatem; praesertim si velimus, medicamina ab aliis extraneis probata, in usum trahere.

§. 28. Ex paucis igitur hisce (§. 21 — 27) videre licet, non facile, nec quemlibet eam perfectionem in Medicina adipisci posse, quae obtineri potest, omnium supra dictorum compotem se faciendo. Quare toto aevo non valde multi tales fuere. Rarissima enim est omnium dotum animi, ac corporis, ac fortunae in eodem subjecto congregatio (§. 21). Si enim haec omnia, vel complura, ad unum concurrant, Hippocrates, Galenos, Sydenhamos, Boerhaavios, Hoffmannos, etc. producere valent.

§. 29. Sed mox obliti fuissetus Iatrocles! quod etiam locus, quem inhabitamus, interdum aliquid ad exercitationem et perfectionem Medicinae contribuere valeat; interdum vero nimis impediat. Illi enim, qui in locis degunt, ubi artes scientiaeve florent; assiduo medicas suas notiones adaugere valent; cum omnia, quae viri docti non intermissa praxi ac studio observant et inveniunt, ex communicatis libris ac ephemeridibus, quorum possessio, vel lectio, non difficilis est, facile ediscere queant. Illi vero qui ibi necessitate coacti sunt commorari, ubi, sinistro fato, lux sapientiae jam olim maxima ex parte extincta est; recentioresque observationes, propter raritatem difficilem quae comparationem librorum (ut alla omittam), ignorant: non mirum, si, Medicinam quotidie ad melius procedentem, quamvis velent ac desiderarent, assequi non possint.

(1) Galen. de Mensur. et Ponder. C. 1. Gaub. Libel. de Method. conscribend. Formul. p. 51 et 53. Oree System der Pharmakolog. 1. 24. Einleitung §. 29.

§. λ'. Τυχὸν δ' ἄντις ζητήσκειν Ἰατροκλείς· εἰ δυνατόν ποτε τὴν Ἰατρικὴν εἰς τοσούτον ἀκμῆς, εἰς τὸ ἀκρότατον ἀποτελεσθεῖσαν, προβῆναι, ὥσθ' ἀπάσας τὰς μὴ ἐκ τοτικῆς καὶ ἀπλῶς θανατίμῃ βλάβης ἐμποιοιμένας νόσους ἴσθαι δύνασθαι. Δύσκριτος δὴ καὶ ἐστὶν ἡ ἐρώτησις· ῥᾶδιον μέντοι ἐκίςω προειπεῖν καὶ προδεσπῆσαι τὰ δοκῦντα, καὶ ἀνευ Κασαλίας, Φασί, καὶ Δάφνης, καὶ τῆ δελφικῆ Τρίποδος, ὡς τῆτο δηλονότι ἀπλῶς τυγχάνει ἀδύνατον (1). τὸ μὲν, ἐπεὶ βραχὺς λίαν ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος πρὸς τὴν Τέχνην μακρὰν ἦσαν (2) μεμέτρηται· ὅ, τε ἡμέτερος νῦν καὶ τοιῦτος, οἷος τὰ τῆς ἀνθρώπινης μηχανῆς ἄδρυτα εἰς τὸ ἀκριβὲς συνορᾶν (3), δυσληπτότατα ἄντα, καὶ

- (1) Ἡ τῆς Ἰατρικῆς γνῶσις τοσαύτην ἔχει ἔκτασιν, ὥστε ταύτην ὅροις ὀρίσθηναι ἢ χ' οἶοντε. Ἐχούσιν γὰρ τὸν ἀπέραντον ἀριθμὸν τῶν ἐλαττωρῶν καὶ τῶν μερῶν, ἐξ ὧν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα σύγκειται, ἀποκαλυφθῆναι, ἵν' εἴχομεν ἐν ἀκροτάτῃ αὐτὴν μετέρχεσθαι τελειότητι. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν ὕψων, τῶν ἐκείνῳ ἀρδευόντων καὶ ζωογονούντων, ἐπειρία· αἱ διαφοραὶ μεταβολαί, αἷς ὑπάρκειται· τὰ διάφορα ἀποτελέματα, ἅπερ αὐτῷ τὰ πάθη, ἡ κίνησις καὶ ἡ ἡρεμία, ὁ ὕπνος καὶ ἡ ἐγρηγόρησις, ὁ αἶψ, τὰ βρώματα, καὶ πάντα τὰ ἡμᾶς περιέχοντα, ἐμποιοῦνται. Εἴη δ' αὖν προσέτι ἀναγκασιότατον πάντων τῶν φυτῶν τὰς δυνάμεις, καὶ τὰς τῶν ὀρυκτῶν ιδιότητας εἶδέναι εἰς τὸ ἀκριβές. Ἐν λόγῳ εἰπεῖν· εἶδει εἰς πάντα τὰ τῆς φύσεως εἰσέλθειν μηγήρια. Καὶ ὅς αὖ τὴν γενικὴν ταύτην γῶσιν κτήσιμιτο, εἴχοι αὖ ἔτος καυχᾶσθαι, ὡς ἅπαντα τὰ εἶδη τῶν ὑποσημάτων διερανεύειν, ἢ γὰρ τὰς ἐσῶν ἐκβάσεις προλέγειν δύναται, μηδοτῶν ἀπατώμενος. Ἀλλ' ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος βραχὺς ἄγαν καὶ διηρημένος ἐστὶ τὸ, τε αὐτῶν πνεῦμα λίαν διεσκιδασμένον, καὶ ἀσθενές, καὶ ὀρισμένον, ὥσθ' ἔτιω μεγάλας καὶ ἐκτεταμμένας γνῶσεις κτήσασθαι δυναθῆναι. Ἐλβέτιος περὶ Νόσ. ἐν Προοίμ.

(2) Γπ. Ἀφορισμ. Τμήμ. Α'. α'.

(3) Πολλὰ φαίνεται ἡμῖν καὶ τοῖς ἐντόροις ἀπορεῖ, καὶ τοῖς ἐξοκτοῖς

§. 30. Fortasse autem Jatrocles! aliquis quaerat: an possibile sit Medicinam ad hoc summum perfectionis cacumen olim perducere, ut omnes morbos, qui non ex locali, ac absolute lethali laesione oriuntur, sanare valeat. Difficilis certe judicatu est quaestio; cuilibet tamem est facile, quae sibi adparent, praedicere et vaticinari, sine Castalia ut ajunt, ac Lauro, ac delphico Tripode, quod hoc absolute fieri nequeat (1); partim, quod nimis breve vitae humanae spatium, et valde inaequale ad longitudinem Artis, sit (2); mens quoque nostra non talis est, ut machinae humanae secreta exacte scrutari et cernere possit (3); cum

- (1) La connoissance de la Médecine est d'une étendue presque sans limites. Pour l'exercer dans la dernière perfection, il faudroit avoir développé le nombre infini des ressorts et des parties, dont le corps humain est composé; cette diversité des fluides qui l'arrosent et le vivifient, et dont l'union, ou le dérangement cause la santé, ou la maladie; les différentes alterations, auxquelles il est sujet; et les divers effets qu'y produisent les passions, le mouvement et le repos, le sommeil et les veilles, l'air, les alimens, et tout ce qui nous environne. Il seroit encore très-nécessaire de posséder à fond les vertus de toutes les plantes, et les qualités des minéraux; en un mot, il faudroit avoir pénétré dans tous les secrets de la nature. Celui qui auroit acquis cette notion universelle, pourroit se vanter de guerir toutes sortes de maladies, ou du moins d'en prédire tous les événemens, sans se tromper. Mais la vie des hommes est trop courte, et trop partagée; l'esprit humain trop dissipé, trop faible, et trop borné, pour acquérir des connoissances si vastes et si étendues. Helvetius dans la Préface.

- (2) Hippocr. Apher. Sect. I. 1.

- (3) Permulta facta facilius difficilima, et non arduorum ardua nobis ap-

μὴ ἔχοντα φύσιν, ὡς ἔφη Σέξτος (4), ὑπὸ τὴν ἡμετέραν πίπτειν ἐνάργειαν· τὸ δὲ, ἐπεὶ καὶ φύσει πολλὰ τῶν νοσημάτων εἰσὶν ἀνίατα, μὴ ἄλλως ἢ ἰατὰ γενόμενα, ἢ ἂν τὸ σῶμα μεταπλάσαντες καὶ νεοχμώσαντες, ὑγιᾶς πάντα καὶ ἀκέραιον ἐξ ὑπαρχῆς ποιησώμεθα. Εἰ γὰρ ἄπαξ νόσος ἀπάσας ἰασθαι ἔξῃν· ἔδει καὶ τὸν ἐκ γήραος παρασμὸν ἰάσιμον εἶναι, καὶ τὸν ἀνδρῶπον γενέσθαι ἀθάνατον, ἢ Νυμφῶν γέν τῶν μακραίωνων μακροβιώτερον, ἅπερ τὸ γήρας (ὃ δὲ φυσικὸν καὶ ἀφευκτόν ἐστι νόσημα) ἐν τῇ τῷ ζῶν μηχανῇ κατατρίβει καὶ διαφθείρει, τοῖς φαρμάκοις αἰεὶ ἀποκαδισαμένων τε καὶ ἐπανορθωμένων· καὶ τότε ἦν ἂν Ἰατροὺς, ὡς Φησὶν Ἀρεταῖος (5), κρέσσων Θεῶν, μοναχὰ τὰ ἄψυχα ἐμψυχῶν, καὶ τὰ μὴ ὄντα εἰς τὸ εἶναι παράγων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἢ ἀπὸ Σκυθῶν ῥήσις.

§. λα'. Εἰ δὲ δεῖ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγενημένοις τεκμαίρεσθαι· ἐλπίς ἐστὶ προϊόντι τῷ χρόνῳ τὴν Ἰατρικὴν ἐς μείζονα ἤξειν ἀκμήν τε καὶ τελειότητα, καὶ πολλὰς μὲν τῶν δυσίατων νόσων εὐχερέστερόν τε καὶ ἀσφαλέστερον θεραπεύεσθαι, πολλὰς δὲ τῶν ἤδη ἀνηκέστων καὶ θανάσιμων εἶναι δοκεσῶν, ἰατὰς ἀποβῆναι (1).

αἰεφικτα· συχνὰ μὲν καὶ δι' ἀπειρίας, συχνὰ δὲ καὶ διὰ νηπιότητα φρενῶν. Τῷ ὄντι γὰρ νήπιος εἶναι πᾶς ἀνδρῶπος, καὶ ὁ πᾶν γέρον. ἐπεὶ τοι μικρὸς πᾶν καὶ νεογνὸς ὁ τῷ βίῃ χρόνος πρὸς τὸν πάντα αἰῶνα. Δσκ. Α' λ' κ. ἢ περὶ Μεταμορφώσ. σ. 90.

(4) Πυρρῶν. Ἰ' ποτυπ. Β. β'. κ. ι'.

(5) Περὶ χρόν. Παθ. Β. Α'. κ. ε'.

(1) Ἰατρικὴ δὲ πάντα πάλαι ὑπάρχει, καὶ ἀρχὴ καὶ ὁδὸς εὐρημένη· καὶ ἦν καὶ τὰ εὐρημένα πολλὰ τε καὶ καλῶς ἔχοντα εὐρεῖται ἐς πολλὰ χρόνα, καὶ τὰ λοιπὰ εὐρεθήσεται, ἥντις ἱκανὸς τε ὢν,

illa difficilima sint intellecta, ac non habeant naturam, ut dicit Sextus (4), sub nostram cadere perspicacitatem; partim vero, quia re ipsa plures aegritudines sunt incurabiles: neque aliter sanabiles evadere valent, quam si corpus transmutando ac renovando, sanum illud ac integrum denuo reddamus. Si enim semel omnes morbos curare liceret: marasmus quoque senilis deberet esse sanabilis, et homo immortalis, vel Nymphis longaevis longaeior evaderet; quia semper ope medicaminum seditueretur et corrigeretur, quod senectus (quae ipsa jam naturalis et inevitabilis est morbus), in machina animali consumit ac corrumpit; et tunc esset Medicus, ut ait Aretaeus (5), Diis major; modo non inanimata animans, et quae non sunt, in existentiam trahens. Sed hoc quidem est, juxta proverbium, dictum Scytharum.

§. 31. Si vero ex praegressis liceat de futuris concludere: sperandum est, cum successu temporis, Medicinam ad altiorrem acmem perfectionemque pervenire; et multos quidem morbos, qui nunc curatu difficiles sunt, facilius tutiusve sanari; multos vero, qui modo penitus insanabiles ac lethales esse videntur, reddi sanabiles. (1)

parent; multa quidem propter imperitiam; multa quoque propter mentis infantiam. Revera enim omnis homo infans est, ille etiam qui valde est senex. Quoniam omne vitae nostrae tempus est exiguum, ac fere nihil aliud, quam infantia, ad universum aevum comparatum. Lucian Alcyon seu de Transmut. p. 99.

(4) Pyrron. Hypotypos I. II. C. I.

(5) De Morb. chron. L. I. C. V.

(1) Medicina autem jam ab antiquo existit, et principium et via inventa, per quam inventa et multa et probe habentia comperta sunt per multum adeo tempus et reliqua deinceps inveniuntur; si quis ide-

§. λβ'. Οὕτω γὰρ ἔ τὰ καθ' ἡμᾶς Εὐλογίαι ἀνοικείως πάντ' λεγόμενα παιδικὰ ἐλκύνδρια, πάλαι μὲν δεινὸν ἦν ἐπικινδυνώτατον ἔ ὀλεθρικότατον. Τῆς δ' ἐγκεντρίσεως τῆ Φυσικῆ τῆς νόσου πύς ἐφευρεθείσης (1)· παραπλὺ τὸ δεινὸν ἐμειώθη, ἡς ἐκ χιλίων ἐγκεντρίσθεντων, πέντε (2), ἢ ἐκ τριακοσίων, ἓνα ἀποθνήσκειν (3)· ὅπερ ἐ τῶν αὐτομάτως τῇ νόσῳ περιπεσόντων εἰς ἑὰ δέκα, ἢ τριάκοντα ἐξ ἑκατὸν, τῆς ἐπιδημίας κακοήδους ἔσθης, ἀπέθνησκον (4). Α' Μ' ἐξ ὅτ' ὁ περικλεὺς

ἔ τὰ εὐρημένα εἰδώς, ἐ τῶν ἐρμώμενος ζητέη. Γ. π. περὶ ἀρχ. Γατρ. κ. γ'.

- (1) Τὸν πᾶν ἐξανθημάτων πᾶνδε ἐγκεντρίσμον, ἢ ἐμφυλλισμὸν, πρὸ πολλῆς ἤδη ἐν Κίτ' πραττόμενον, ἔ πρὸ δύο αἰώνων, καί τι πρὸς ἐν Γεωργίᾳ γωσθέντα, φασὶ γυναῖκά τινα Θετταλίδα, ἐκτ' αὐτὸν ἐκμαθεῖσαι, εἰς Κωνσταντινέπολιν 1673. μετενεγκτῆ, ἔ πρώτῳ μὲν ἀμέσῃ τῆς ὑποδοχῆς παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς τυχεῖν, ἐξ ἀποκαλύψεως τῆς Θεοτόκου τὸ σωτήριον τῷτο ἔργον παρεκλάβειν διατεταμένης τῆς Θετταλίδος· εἴτα δὲ κατὰ βραχὺ ἔ παρὰ πᾶσι τοῖς τὴν μεγάλην ταύτην οἰκῶσι μητροπόλιν ἐντεύθειν δὲ ἔ εἰς τὰς λοιπὰς τῆ ὀθωμανικῆ κράτες πόλεις διαδοθῆναι. Ε'ν δὲ τῇ Κωνσταντίνῃ μετὰ πολλὰ ἔτη, διὰ τῆς περικλεῖς Μαρίας Μονταγνῆας, τῆς κατὰ τὴν μέχλιν τῆ παρελθόντος αἰῶνος ἐν τῇ τῆ Βύζαντος ἔσθῃ, γνωστὸν γενέσθαι. Τὸν γὰρ κόπογενῆ υἱὸν αὐτῆς ἐγκεντρίσασμένη, ἔ τὸν τῆ ἐγκεντρίζειν τρόπον αὐτὴν τε ἔ τὸν χειρῆργον αὐτῆς μαδόντας, μετὰ τὸ ἐπιστρέψαι εἰς Λονδῶν κοινώσασθαι· ὅθεν κατὰ βραχὺ ἔ εἰς τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης μέρη διέσπαρται. (Ἰδὲ Τισσότιος περὶ Ε'γκεντρίσμοσ. σ. 1. κτλ. Μαρ. Μονταγ. Β. β'. ἐπισθλ. κα.) Τινὲς δὲ φασὶ τὸν ἐγκεντρίσμον ἐν Ἀφρικῇ ἐπισηθῆναι, ἔ πρὸ πολὺ πλειόνων ἔσθων, ἢ ἐν Γεωργίᾳ, ἐκτ' πραχθῆναι (Ἰδὲ Γατρικ. παρασηρ. Β. Α'. σ. 227.)

(2) Κίρρον παρατηρ. Διαμυλισμ. ἐν προσημ. σ. 2. ἔ 102.

(3) Καρίων περὶ Διαμυλισμ. σ. 15.

(4) Κίρ. αὐτ. σ. 2. Καρίν. αὐτ. σ. 14.

§. 32. Sic enim et variolae malum quondam erant valde periculosum; inoculatione vero puris naturalis morbi inventa (1): malum valde erat diminutum; ut ex millibus inoculatis quinque (2), vel ex trecentis unus (3), succumberet; cum ex illis, qui naturalibus variolis laborant, unus ex decem, vel triginta ex centenis, epidemia maligna grassante, morierentur (4). Attamen ex quo Celeberrimus Eduar-

neus sit, et jam inventorum guarus, ex his ad perquirendum procedat. Hippocr. de veter. Medicina. C. III.

- (1) Dicunt quod exanthematis hujus inoculationem (quae jam diu in China in usu erat, et ante duo secula, et quod excurrit in Cercetia nota fuit) mulierem quandam Thessaliensem ibi didicisse, et ad Constantinopolim anno 1673. transtulisse; et quod prius quidem immediatam acceptionem apud Graecos consecuta sit, a revelatione Matris Deiparae hanc rem salutarem didicisse, testante Thessaliense; et paulatim apud omnes, qui hanc magnam urbem incolabant, invaluisse; abhinc vero ad omnes imperii othomanici urbes vulgatam esse. In Europa vero post multos annos nota fuit, per illustrem Dominam Mariam Montague, quae circa initium praeteriti seculi Constantinopoli erat. Nam postquam unicuique suum filium inoculavisset, methodum quae inoculandi ipsamet, ac cheirurgus ejus didicisset: reversa Londinum publicavit; unde paulatim ad omnes Europae regiones translata est. (Vide Tissot, T. IV. Inoculat. justif. p. 1 etc. Et Letters of the right honourable Lady Mary Wortley Montague vol. II. letter XXXI). Nonnulli autem dicunt inoculationem in Africa inventam fuisse, et ante multo plures annos, quam in Cercetia, ibi in usum tractam esse. (Vide Medical observations and inquiries etc. vol I. p. 227).

- (2) de Caro observat. et experienc. sur la vaccinat. p. 2. et 102.
 (3) Careno sur la vaccine p. 15.
 (4) de Caro p. 2. Caren. p. 14.

Ἐδάρδους Ἰεννέρος τὸν Δαμαλισμὸν (*) ἔφευρε (5), ἐκέτι τὸ δαι-
νὸν μέγα, ἢ δυσειδεῖας καὶ τοσούτων ἄλλων βλαβῶν, ὡς τὸ πά-
λαι, πρόξενον, μηδεὸς ἐκ τῆς δε τῆς ἐνίησεως, μήτε βαρέως
νοσῆντος, μήτ' ἀποθνήσκοντος (6).

§. λγ'. Ἦς δὲ λυσιτελεῖς ἐφευρέσεως, ἀνευδοιάσω ἡδὴ
γενομένης καὶ ἀναμφιλέκτε, πάντας γονέας τοῖς ἑαυτῶν τέ-
κνοις χρή σπένδειν μεταδιδόναι, μήτε δεισιδαιμονίᾳ ἀκαίρῳ, μή-
τε ἀλογίας καὶ ἀμαθίας ἀποξέσαις κατεχομένους προλήψιν·
εἰ μὴ βέλαιντο ἄπαιδες, ἢ ὀλιγόπαιδες ἐν βραχείᾳ ἀντὶ πολυτέ-
κνων γενέσθαι· ἢ τοιούτων τέκνων εἶναι πατέρες, ἃ μετὰ τὴν
νόσον, κατὰ τὸν Πύκτην ἐκείνον (1), καὶ αὐτοῖς τέτοις διὰ μα-
κρῆ ἔσαι δύσγνωστα.

§. λδ'. Τίς δ' ἂν οἶδεν ὅσα τὴν ἀρχὴν τὰ δεινὰ ἢ ἀφροδί-
σειος νόσος, ἐξ Ἀμερικῆς μετακομισθεῖσα, ἐν Εὐρώπῃ ἐνεπαί-
σατο (1), καὶ βασιλεῖς αὐτὴς τῆς ζωῆς κερήσασα, μηδενὶ τρό-
πῳ δυνηθέντας θεραπευθῆναι (2); ὅπερ τὰ νῦν καὶ ὑπὸ τῷ
τυχόντος ἱατρῷ ἱατρεύεται. Ταυτόν δὲ καὶ περὶ ἄλλων πολλῶν
νοσημάτων νοεῖσθω (3).

§. λε'. Καὶ τῇ Χειρουργικῇ δὲ καὶ ὀλίγαι τῶν πάλαι ἐν
ταῖς ἀπλῶς θανασίμοις ταττομένων βλαβῶν, ἡδὴ εὐίατοι καὶ
ἀκίνδυνοι πολλῶν τε καὶ ποικίλων ἐπιδέσμων τε καὶ μηχανῶν κτλ.
πρὸς ταῦτα ἐφευρεθέντων. Καὶ ὁ μὲν Ἰπποκράτης, τῷ Ἰα-
τρῷ μὴ λιθιῶντας τέμνειν, ὡς ἐπικίνδυνον ὄν, ἐκχωρεῖν δὲ ἐρ-

(*) Ἰδὲ ἐν τῷ τέλει τῆ Β'. Μέρει σημ. α'.

(5) 1798. κατὰ μῆνα Δεκέμβριον.

(6) Καρὲν. αὐτ. σ. 19.

(1) Ἀνθολογ. ἐπιγραμ. Β. β'.

(1) Πέτρος Φράγκ. ἱατρικ. Ἀγνομία Τ. Α'. σ. 51.

(2) Ἀγρέκιος περὶ Ἀφροδίς. Νέσφ. Τ. Α'. σ. 5.

(3) Φράγκ. αὐτ. σ. 69.

duſ Jennerus vaccinationem invenit (5), non amplius hoc malum ingens eſt; neque difformitatis, ac tantarum aliarum laeſionum, ut quondam, fit cauſa; cum nemo ex vaccinatione nec graviter aegrotet, nec moriatur.

§. 33. Quam quidem utilem inventionem, indubitata jam factam, parentibus omnibus feſtinandum eſt prolibus ſuis impertiri; nec ſuperſtitione inepta, aut dementiam ignorantiamve redolente, praejudicio laborando; ſi nolint liberis orbatī, aut paucarum, loco multarum, prolium brevi parentes evadere; aut tales ſoboles habere, quae poſt morbum exantlatum, ipsis quoque, ſecundum pugilem illum (1), per longum tempus eſſent difficiles cognitu.

§. 34. Quis vero ignorat qualem ſtragem in Europa fecit in principio morbus venereus ex America translatus (1), reges quoque vita orbando, nullo modo ſanari valentes (2)? cum nunc a quolibet etiam medico curetur. Idem etiam de aliis multis morbis intelligendum (3).

§. 35 In Cheirurgia quoque permultae quondam pro abſolute lethalibus habitae laeſiones, nunc faciles ſanatu et ſine periculo ſunt; multis ac diverſis ligaturis, machinisve etc. contra illas inventis. Et Hippocrates quidem Medicum admonebat calculo laborantes non ſecare; cum hoc

(5) Anno 1798, Mense Decembr.

(1) Antholog. Epigram 1. II.

(1) *Gratf. medicinifche Polizey.* 1. B. p. 51.

(2) Astruc *Traité des Malad. Venerien.* T. I. p. 5.

(3) *Gratf. ib.* p. 69.

γὰ τῆσιν ἀνδράσι πρὶξιος τῆς δε, ἐνετέλλετο (1). νῦν δὲ πολλοὶ μὲν τῶν ἱατρῶν λιδοτομίαι, πολλοὶ δὲ τῶν λιδοτομυμένων σώζονται, ὕδὲ τῶν πάντα ἐπικινδύνων ἡ χειρουργία αὕτη λογίζεται. Τὴν δ' ἐν τῇ Μαιευτικῇ ἐν τοῖς ἐσχάτοις χρόνοις γενομένην ἐπίδοσιν, ἢ μυρία ἄλλα, ὡς γνωστὰ ὄντα, ἐκὼν παρήμι.

§. λς'. Καὶ αὐταίμεν ἢ τοιαῦται αἱ τῆς ἱατρικῆς ἀχρείας σύμερον πρόδοι, ἢ σμικραὶ ὅλως, ὕδὲ παντάπασιν, ὡς δοκεῖ ἐνίοις (1), εὐκαταφρόνητοί, ἅς τῷ εἴφει τῶν νοσημάτων ἀντιτάξαι δυνάμεθα. Ἀλλὰ ἢ ἔτιω δυσκαταγώνισος ὁ πολέμιος, ὕδ' ἐλπίζομεν ισόπαλοι γὰρ αὐτῷ ποτε ἔσεσθαι· πολλὰ γάρ ἐσι τὰ αὐτῷ συμμαχῶτα, καὶ τοι μηδοτιῶν αὐτῷ ἄλλως κοινωνῶντα. Διὸ ἢ ἔχοιμεν ἂν μετὰ τῷ περικλεεῖ Ἰωάννῃ Βρύνωνος εἰπεῖν, τὸν ἡμέτερον βίον βεβιασμένῃν τινα ὑπάρχειν κατὰσασιν, ἐν παντί τε καιρῷ τὸς ζῶντας εἰς Φθορὰν ἀποκλίνει ἢ θάνατον· ἐξ ἢ ἄλλοτρίαις τισὶ δυνάμεσιν, εἰ ἢ μετὰ πάντα ἢ σπανίως, σωζόμενοι, ἔσχατον, διὰ τὴν οἰκτρὰν τῆς μοίρας ἀνάγκην, τῷ θανάτῳ ὑπέκμισιν (2). Εἰ γάρ τις πάντα

(1) Σκεος.

(1) Βεϊκάριος περὶ τῆς Βρύν ἱατρικ. ἐν Προοίμ. σ. 12.

(2) Στοιχ. ἱατρικ. §. 72. Οὐ. πάντα ἀνομοίαν τῇ τῷ Βρύνωνος δεξάν, εἰ ἢ γενικωτέραν, πάλαι ἤδη καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἔσχε, δύο ἀρχὰς ἀποδοσέμενος, φιλίαν ἢ νεῖκος· ὃν ἡμῖν ἐστὶν ἐνωτική, ἡ δὲ διαιρετική. (ιδεὶ Πλήταρχ. περὶ τῶν Ἀρεσκ. τοῖς Φίλος. Β. Α'. κ. γ.) Ὡς παρακολοῦσθαι πως ἢ Ὀββέσιος, πῇ τῷ κόσμῳ κατὰσασιν, πολέμῳ κατὰσασιν εἶναι ἔλεγε· (Ἰδεὶ Ἐπισ. Μαρίας Μονταγνίαν Τ. Α'. ἐπισ. κδ.) Ὅτι δὲ ταύτην τὴν τῷ Βρύνωνος δεξάν τινὲς ἐκ ἀποδέχονται, δηλὸν ἅπασιν. Ἐργασι μίντοι αὕτη τοῖς ἐξῴθεν εἰς τὸν ἀνδρῶπον ἀγαθὸν μόνον προσίφασκεζο.

periculosum esset; sed viris Cheirurgiae operariis ejus rei faciendae opus dare (1); nunc vero multi medicorum secant calculosos, multique illorum evadunt; neque haec operatio penitus periculosa putatur. Progressum autem, quem ars obstetricia in ultimis temporibus fecit, et innumera alia, tanquam omnibus nota, sponte silentio transeo.

§. 36. Hi quidem et tales progressus sunt usque hodie in arte medica facti; non parvi momenti omnino, neque penitus, ut quibusdam videtur (1), despiciendi; quos agmini morborum opponere possumus. Sed ita quoque hostis expugnatio difficilis est; neque sperandum est nos aequales illi in pugna evasuros. Multa enim sunt illum adjuvantia; quanquam nullam secus cum illo relationem habeant. Quam obrem possemus cum perillustri Joanne Brunone dicere, vitam nostram coactum statum esse; animantes omni temporis puncto in interitum niti; ab hoc alienis potestatibus aegre ac paullisper tantum arceri; dein fati necessitate, morti concedere (2). Nam si quis res om-

(1) In jusjurand.

(1) Weifard Entwurf einer einfachen Arzeneypflanz oc. in der Vorrede p. XII.

(2) Element. Medicin. §. 72. Non valde dissimilem huic Brunonis opinioni, licet generaliore, jam olim habuit Empedocles; cum duo principia admitteret; Amicitiam, et Contentionem; quarum primum quidem copulandi; secundum vero separandi vi gauderet. (Vide Plut. de Plac. Phil. I. L. C. III.) Quem Hobbesius quodam modo secutus: the state of nature is a state of war, dixit (vide Mary Montagne vol. I. let. XXIV) Quod vero permulti hanc opinionem Brunonis non acceptent, notum est omnibus; ipsemet autem in objectis extrinsecus in hominem agentibus illam solummodo applico.

τὰ ἐν τῷ βίῳ πράγματα, ἅπερ ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως κοινωνεῖ τῷ ἄνθρωπῳ, ἐθέλοι σκοπεῖν, εὖροι ἂν ταῦτα φείποτε τῇ αὐτῇ ὑγείᾳ ὀλέθρια, καὶ νόσων ποιητικὰ γενέσθαι δυνάμενα (§. 13.). καὶ μόνον ὅσα φύσεως αὐτόματά τε καὶ ἀμυγῇ τυγχάνει γεννήματα, ἀλλὰ καὶ ἅπερ ἄνθρωπος, τῇ πρὸς ἄλληλα συγκράσει, χερσὶν ἰδίαις ἐπιτηδένεται, εἰς βρωσίν, πόσιν, ἱματισμὸν, ἢ εἰς ἄλλην ὁποιαδήποτε ἄναγκαιοτέραν, ἢ περιττοτέραν χρεῖαν τῇ βίᾳ τείνοντα. Ταῦτα δὲ ἔτιωσ ἔχοντα, τὸ μὲν σῶμα πολλαῖς νόσοις καθιποβάλλει, ὁσημέραι αὐτὸ κατατρίβοντα καὶ καταπονέοντα· αὐτὰς δὲ τὰς νόσους δυσιάτους, ἢ ἀνάτους, μὴ τοιαύτας καθ' ἑαυτὰς ἔσας, ἐνίοτε ἀπεργάζεται· τοῖς τε αὖ τὰς θεραπεύειν ἐπιχειροῦσι πολλὰ παρέχοντα πράγματα, αὐτίζεται ὅση δύναμις.

§. 14. Εἰς τέσσαρα δὲ πάντων τούτων ἐχόντων γενικώτερον διαιρεῖσθαι, εἰς τὰ ἐκ τῆ ἱατρῆ αὐτῇ δηλαδὴ ἐμποιούμενα, εἰς τὰ ἐκ τῆ Ἀσθενείας, εἰς τὰ ἐκ τῶν Φαρμάκων, καὶ εἰς τὰ ἐκ τῆς Βρώσεως ἅμα καὶ Πόσεως· ἀλλ' ἡμεῖς Ἰατροί κλεις! πάντα διακριβολογούμενοι, ἅπερ ἔκαστον, τὸ ἑαυτῷ μέρος, τῇ τῶν νόσων ἰάσει ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως, καὶ κατ' εὐθείαν, ὡς φάσιν, ἢ πλαγίως δύναται ἀντικεῖσθαι, εἰς πλάτος ἐκδήσομεν.

§. 15. Ἐνταῦθα μέντοι ἑδεμῖαν ποιησόμεθα μνείαν, ἔτε τῶν νόσων, αἱ δὲ εὐγενὲς τινος μορῆς τῆ σώματος βλάβην, ἢ ἄλλως, προφανῇ τὸν κίνδυνον ἔχουσιν, καὶ αἱ παρὰ τῇ δικασικῇ Ἰατρικῇ ἀπλῶς θανατηφόροι ἀκύνουσιν· ἀλλ' ὅσαι καθ' ἑαυτὰς μὴ πάντῃ ἐπικίνδυναι καὶ ἀνίατοι ἔσαι, τοιαῦται διὰ τὰ παρεμπιπτοντα ἀποβαίνουσι. Μικρὸν ἂν ἔτι, οἷς ἐφθνημεν εἰπόντες (§. 16.), προενδιατρίψαντες, ὅλῳ θυμῷ πρὸς τὴν γον χάριζομεν.

nes humanas, quae immediatam, vel mediatam relationem cum homine habent, contemplari vellet: inveniet has semper sanitati ejus nocivas, et causas morborum evadere posse (§. 12). Et non solum illae res, quae spontanea ac sincera sunt Naturae producta; verum etiam illae, quas homo ipsis manibus inter se commiscendo facit, ad cibum, potum, ambitum, vel ad alium quscumque necessarium, seu superfluum usum vitae pertinentes. Haec igitur cum sint tales: corpus multis morbis subiciunt, quotidie illud consumando ac opprimendo; ipsos quoque morbos, licet non tales re ipsa sint (§), dissiciles sanatu, aut incurabiles saepius reddunt; ac illis, qui hos curare contendunt, multa struendo negotia, omnibus viribus resistunt.

§. 37. Cum vero haec omnia in quatuor generaliter dividi valeant; in illa scilicet, quae ex Medico ipso, vel ex Aegro, vel ex Medicaminibus, vel ex Alimento simul ac Potu oriuntur; nos omnia exacte discutiemus; et quantum quodvis pro sua parte sanationi morborum immediate, vel mediate; et directe, ut ajunt, vel indirecte, opponere possit, fusius exponemus.

§. 38. Hic vero, Iatrocles! nullam mentionem faciemus, aut de morbis, qui propter nobilioris cujusdam partis corporis laesionem, vel aliter, perspicuum habent periculum; neque de illis, qui in Medicina forense, Cheirurgiaque absolute lethales audiunt. Sed solummodo de illis, qui licet re ipsa non pene periculosi ac insanabiles sint, tales propter accidentia quaedam evadunt. Paulum igitur in illis, de quibus supra diximus (§. 14.), commorati: toto animo ad opus pergemus.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΠΕΡΙ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

§. λθ'.

Ζώων ἀπάντων τὸ τελειότατόν ἐστιν ἄνθρωπος, ὃ μὲν ὅπως φύσεως ἢ ἀτομωτάτῃ (1), ὃ τὸ κάλλιστον τέχνημα (2), ὃ μόνον τῷ κάλλει τῆ σώματος, ἀλλὰ ὃ τῇ ἰδίᾳ πρὸς ἅπαντα δεξιότητι, ὃ τῇ ἀκριβεστάτῃ τῇ ἐγκεφαλικῇ διοργανώσει, ὃ τῇ τῷ λογικῷ δυνάμει (3), ὃ μυρίοις ἄλλοις, τῶν ζώων τὰ ἐτεροειδῆ λαὸν ὑπερέχων, ὃ πάντων ἐμείνων, λόγῳ τῷ κατὰ τὸ ἴδιον σῶμα μεγέθους, μακροβιώτερος (4), καὶ περ εὐγενεστάτῃτε ὃ πολυπλοκωτάτῃ τὴν κατασκευὴν τυχῶν σώματος· ὅπερ ἔδαμῶς ἐμποδῶν αὐτῷ γίγνεται τῷ τὰ πλείονα τῶν τῆς γῆς κλιμάτων (5) δύνασθαι ἐνοικεῖν (6), ἅτε δὴ τῷ τῶν πόλων μέγιστον ψύχος, ἐνθα ὁ ὑδράργυρος πηγνύται (7), ὃ τὸ τῆς διασκεκαυμένης ζώνης θάλλπος φέρειν ἔχων (8), μήτε

(1) Κιλιάνος Σύστημ. Γατρικ. Μ. Α'. §. 384.

(2) Λεοδοβίκος φυσικ. Γραμ. τῷ Ἀνδρῶν. §. 8. ἢ 14.

(3) Ρεϊλ. Ἀρχαῖον Φυσιολογ. Τ. Α'. σ. Α'. σ. 63. Προχάστας Φυσιολογ. Τ. Α'. §. 7.

(4) Ἀριστοτ. περὶ Μεγεθ. ὃ Βραχυβ. κ. δ'. ἢ ε'. Ἀλέξιος Στοιχ. Φυσιολογ. Τ. Η'. σ. 95. Μισογέ. Α'. §. 95.

(5) Ἐκ τῆ ὀγδοηκοστῆ βαθμῆ τῇ ἀρκτικῇ πλάτῃ, μέχρι τῆ ἰσημερινῆ, κατέτιθενται μέχρι τῆ ὀγδοῆ καὶ πετηκοστῆ βαθμῆ τῇ μεσημβρινῇ πλάτῃ. Γραμ. Λεοδοβίκου αὐτόθ. §. 275.

(6) Φραγκ. Γατρικ. Ἀστρομ. Τ. Γ'. σ. 684.

(7) Βλεμμεμβάχος Φυσιολογ. §. 164.

(8) Μισογέ. Εἰσαγωγ. §. 2. ἢ Α'. §. 11. Ὁ ἄνθρωπος διὰ μό-

CAPUT III.

DE HOMINE.

§. 39.

Homo est omnium animalium perfectissimus, individua-
lisque naturae formatio (1), ac pulcherimum artificium (2);
non solum pulchredine corporis; verum etiam exactissima
cerebri structura, ac rationis facultate (3), ac millenis aliis
caetera animalia valde superans; intuituque corporis sui
magnitudinis, omnibus illis longaeior (4), etsi nobilissi-
mum, et valde multiplicatae naturae corpus sit adeptus;
quod nequaquam illi impedimento sit, ut plura orbis ter-
rarum climata (5) habitare valeat (6); cum maximum fri-
gus polorum, ubi mercurius congelatur (7), Zonaeque tor-
ridae calorem sustinere possit (8); cui neque omnes plan-

(1) Kilian Entwurf eines System der Medicin. 1. Th. §. 334.

(2) Ludwig Grundriss der Naturgesch. der Menschenpen. §. 8 et 14.

(3) Keit Aethio 1. B. 1. §. p. 63. Prochaska Lehrsäze aus der Phys-
siolog. 1. B. §. 7.

(4) Aristot. de longaevit C. IV et VI. Haller Element. Physiolog T.
VIII p. 95. Meüger IV. §. 95.

(5) Ex 80. gradu septantrionalis latitudinis, usque ad aequatorem;
et ex hoc usque ad 58. gradum latitudinis meridionalis. Vide
Ludwig ib. §. 275.

(6) Frank med. Poliz. 3. B. p. 684.

(7) Blumenb. Instit. Physiol. §. 164.

(8) Meüger Introduct. §. 2. 1. §. 11. L'homme par la seu-
le force, avec laquelle les élémens de la vitalité adhèrent aux

τῶν πάντων ζώων, μήτε τῶν φυτῶν αἰκείων τέττα πεφυκότων. Οὐδ' ἀπορεῖ τροφῆς τε ἢ πόσεως, ὅτε ποτ' ἂν εἴη, ὡς τοῖς ἐν παντὶ κλίματι ἢ τέττα ὑπάρχουσιν ἐδωδίμοις τὴν ζωὴν συντηρῆσαι δυνάμενος (9), πολλάκις τε ἑδὲ τῶν παρ' ἄλλοις ναυτίας μεσῶν λογιζομένων (10), ἢ δηλητηριώδους φύσεως ὄντων, ἀπεχόμενος (11), ἢ δὲ ἀρχαῖον ἢ πολυχρόνιον συνεδισμόν, μηδεμίαν ἐκ τέτων βλάβης πειρώμενος (12). ἢ νῦν μὲν ζώοις ἢ φυτοῖς μίγδην χρῆται, νῦν δὲ τέμπαλιν ἐκ φυτῶν μόνον (13), ἢ ζώων, δι' ἑλλειψιν, ἢ δι' ἔθος πάτριον, τὴν πατέρα χρῆσιν ἀπεργον (14), τρέφεται. Οὐδ' ὡσαύτως, ἐκατέρωθι δηλονότι τροφῇ χρῆσθαι ἀδιαφόρως, ὀλίγ' ἅττα τῶν ἄλλων ἐτυχε ζώων, τὰ μὲν μόνῃ τῇ φυτικῇ τροφῇ χαίροντα, τὰ δὲ τὸναντίον ἐξ ἄλλων ζώων μόνον τρεφόμενα. Διὸ ἢ ζῶον παμφάγον (15),

της τῆς δυνάμεως, δι' ἧς τὰ τῆς ζωτικότητος φοιτῶν τῇ αἰμίσῳ ὕλῃ τῆς διοργανώσεως αὐτῇ συνάπτονται, ψύχει τὸν ὑδράργυρον πηγνῦντι, ἢ θερμότητι τὸ καθαρώτατον τῶ οἶνε πνεῦμα ἀναζεῖν ποίῃσιν, ἀνδισκῶνται. Μασσεύερος περὶ τῆς τοῦ Βρέν. Διδασκαλ. σ. 47.

(9) Οὐδὲν ἤδη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι, ὥστε ἡ ἀνάγκη, τὸ ἔθος, ἢ ἡ τρυφή ὡς βρώσῃ ἐκ ἐχρήσατο, ἐξ ὅτι ὁ τῷ Ἀνθρώπῳ εὐμαχος μέροστί ἐξομοιωθῆναι δυνάμενον ἀποσπᾶσαι ἐκ ἑαυτοῦ. Σπριγγίλ. Παθολ. Τ. Α. §. 809. ἰδὲ ἢ Ρ' εἰλ. Ἐξαν. Τ. Α'. σ. 232. Λεδοβ. §. 235. Περὶ. Τ. Β'. §. 653. ἢ 655.

(10) Φράγκ. αὐτ. σ. 25. κτλ. Λεδοβ. §. 249.

(11) Ἀλλέξ. Τ. 5' σ. 189 καὶ 195. Σπριγγίλ. αὐτῶν. §. 842.

(12) Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 620.

(13) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 254.

(14) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 279. Φράγκ. αὐτ. σ. 6. Βλαμιμ. §. 337.

(15) Ἀλλέξ. αὐτ. σ. 189.

tae, aut animalia idonea sunt. Porro non caret nutrimento ac potu, ubicumque sit; quia esculentis, quae sub quolibet climate ac loco sunt, vitam conservare valet (9); neque ab illis, quae apud alios nauseosa putantur (10), vel virosae indolis sunt, multoties abstinet (11); nullumve ex his damnum, propter antiquam et longam consuetudinem, patitur (12). Ac interdum quidem animalibus simul ac plantis utitur; interdum vero e contra solis plantis (13), vel animalibus, propter inopiam, ceu morem patrium, alterius usum prohibentem (14), nutritur. Quod quippe, utroque nutrimento indifferenter uti, paucis aliis animalibus datum est; cum nonnulla quidem solo nutrimento vegetabili gaudeant; alia vero e contra ipsis animalibus solummodo vescantur. Quare homo animal omnivorum (15), et

matériaux immédiats de son organisation, résiste donc à un froid qui engèle le mercure, et à la chaleur qui fait bouillir l'alcool. Mais voyez sur la Doctrine de Brown p. 47.

(9) Es giebt fast nichts in der ganzen Natur, welches die Noth die Gewohnheit, oder der Luxus nicht zum Nahrungsmittel gemacht, und woraus der Magen des Menschen nicht etwas assimilables gezogen hätte. Spreng. Handb. der Patholog. 1. B. S. 809. Vide et. Keil Beiträge zur Beförderung einer Kurmethode etc. 1. B. p. 222. Ludwig S. 235. Proch. 2. B. S. 653. et 655.

(10) Frank ib. p. 25. etc. Ludwig S. 249.

(11) Hal. T. VI. p. 189. et 195. Sprengel ib. S. 842.

(12) Zimmerm. 2. Th. p. 620. (13) id. ib. p. 254.

(14) id. ib. p. 272. Frank ib. p. 6. Blumenb. S. 337.

(15) Haller ib. p. 189.

ἡ παμφάγων ἀπάντων παμφαγώτατος ἄνθρωπος (16) ἡ ἴση, ἡ ἀνομάζεται.

§. μ'. Οὐ πάντ' ἂν εἴη ἰατροκλείς! τῷ ἡμετέρῳ πικρῶς ἀπαθόν τὴν τῷ ἀνθρώπῳ ζωὴν ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους διὰ βραχείων ἐκδεῖναι. Ταύτην ἔν, ὑπὸ τῆς γεννήσεως ἡ θανάτου, ὡς ὑπὸ δυσὶν ὅρων, ὀριζομένην, ἡ ἄλλοις ἄλλως διατρυμένην, ἔχοι ἄντις εἰς τρία στάδια γενικιώτερον διελθῆναι, εἰς Αὕξησιν, ἡ Ἀκμὴν, ἡ Στάσιν, ἡ Παρακμὴν. Καὶ ἡ μὲν Αὕξις ἀματῇ συλλήφει αὐτῇ ἡ γεννήσει ἀρχομένη, μέχρι τῆς ἡ κ'. ἡ κέ. ἔως τῆς ἡλικίας ἵεται (1)· κατ' ὃν δὴ χρόνον τῆς καταμῆκος (ὡς τῷ σώματος εἰς τὴν ἀκμὴν ἡδὴ ἐληλακότος) αὕξεσις παυομένης, ἡ κατὰ πλάτος αὕξεσις, ἡ ἡ τῶν σερρῶν μορίων εὐτόνωσις ἔτι διαρκεῖ (2). Ἀμαθ' ἐνταῦθα τὸ τῆς Ἀκμῆς ἀρχεται σάδον, μέχρι τῆς μέ. ἡ ἡ. ἔως ἐκτεινόμενον· ὃ ἡ Παρακμὴ ἐπομένη (3), ἡ νῦν μὲν μακροτέρα, νῦν δὲ βραχυτέρα ὑπάρχουσα, ἔρχατο καταλήγει εἰς θάνατον.

§. μα'. Ἀλλ' εἰ ἡ τὸ πρῶτον τῆς ζωῆς στάδιον εἰς τὸν μέ. περατῆται ἐνιαυτὸν (§. μ'), ἐμέντοι ἡ τῷ σώματος αὕξεσις βαθμυδόντε ἡ ἀναλόγως ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους προβαίνει. Ὅσον γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῇ αὐτῇ γεννήσειτε ἡ συλλήφει πλησιασέρον, τοσούτον αὖξει ἡ τάχιον (1)· (ἦτε γὰρ καρδία αὐτῇ ἔσιν ἐρεθιστικώτερα, ἡ αἱ ἀρτηρίαι πλείους τὸν ἀριθμὸν ἡ χαλαρώτεραι ἔσται, τῇ τῆς αὕξεσις βίᾳ μᾶλλον ὑποχωρεῖσιν (2))· ὥστε τριετὴς γενόμενός, εἰς τὸ ἡμῖς ἡδὴ τῷ μέλλοντος αὐτῇ ἀνασῆματος ἐλαύνει τῷ σώματος (3)· ὅσον δὲ τέραντιον

(16) Βλεπεμβ. §. 337.

(1) Γαλ. περὶ τῶν ἐν τοῖς νόσ. Καιρ. κ. α'. Προχ. Τ. Β'. §. 982.

(2) Βερφών Φυσικ. Γεωρ. Τ. Β'. σ. 557. Ἰαδελότιος Φυσιολογ. §. 417.

(3) Προχ. αὐτ. §. 985.

(1) Βλεπεμβ. §. 642.

(2) Ἰαδελ. §. 410.

(3) Ἀλέξ. Τ. Η'. σ. 26. Προχ. Τ. Β'. §. 977.

omnium omnivororum omnivoracissimum (16), et est, et appellatur.

§. 40. Non est vero Jatrocles! scopo nostro discrepans, vitam hominis ab initio usque ad finem breviter exponere. Hanc igitur ex nativitate et morte, tanquam duobus limitibus, circumscriptam, et ab aliis diversimode divisam: possemus in tria Stadia in genere dividere; in Incrementum, Acmem, vel Statum, ac Decrementum. Incrementum quidem simul cum conceptione ac nativitate incipiens, usque ad 20 vel 25 annum perdurat (1); quo tempore incremento in longitudinem cessante (corpus enim acmem suam adeptum est), incrementum in latitudinem, solidarumve partium firmitatem permanet (2). Hic vero Stadium status incipit, usque ad 45, vel 50 annum extensum; quem decrementum sequens, (3) et interdum quidem longius, interdum vero brevius protrahitur, terminatur in mortem.

§. 41. Attamen, quanquam primum vitae Stadium ad 25 annum terminetur (§. 40.), non tamen incrementum corporis gradatim similique modo ab initio usque ad finem procedit. Quo enim homo suae conceptioni nativitatique propior, eo citius increscit (1); Nam cum cor suum irritabilius, et arteriae plures et molliores sint; magis incrementi impetui cedunt (2); ita ut tertio anno dimidiam partem staturae suae futurae consequatur (3). Quo autem e contrario

(16) Blumenb. §. 337.

(1) Galen. de Morb. Tempor. C. I. Proch. 2. B. §. 98.

(2) Buffon Histoir. Naturel. naturel. T. II. p. 557. Zadelot Lehre von der Natur des menschl. Körpers §. 417.

(3) Prochaf. 2. B. §. 985.

(1) Blumenb. §. 642.

(2) Zadelot §. 410.

(3) Haller T. VIII. p. 26. Proch. 2. B. §. 977.

ἁπώτερον, τοσούτον ἔβραδιον (4). Ἐν δὲ τῷ τῆς Παρακμῆς ἐσθίῳ τοσούτον μᾶλλον ἢ τὸ σώματος παρακμῇ ἔλλαττωσις αὖξεται, ὅσον μᾶλλον τῷ τέλει τῆς ζωῆς προσπελάζει (5). Τετὶ δὲ τὸ τρίτον τοῖς ζωῆς ἐσθίῳ τὰ πολλὰ μὲν τοῖς προτέροις δυσὶν ἰσόχρονον· ἐνίοτε δὲ ἔτω βραχυτέρα τε ἔχολαιότερα, διὰ πολλὰ αἰτία, ἢ τὸ σώματος γίγνεται παρακμῇ, ὥς τὴν τὴν ἀνθρώπου ζωὴν μέχρι τῆ ρν'. ἔτις καί τι πρὸς ἐκτείνεσθαι· ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς εἰρήσεται.

§. μβ'. Στάσεως δὲ ἐσθίῳ ἔδεν ἂν ἔχοι κυρίως ὀνομασθῆναι (1). Ἐν γένει γὰρ ἄνθρωπος, ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους, ἐνδιηκεῖ ὑπάρχει μεταβολῇ (2), ἡ μὲν τῶν ὀργάνων, ἀλλὰ ἔτι τῶν σερειῶν μορίων τὸ σώματος, ἔτι, ἵν' ἔτως εἴπω, ἐνδιηκεῖ προῶσει ἔτι ἀφαιρέσει, τῶν μὲν καλαιμμένων ἔτι διεφθεῖ ομήνων μερῶν τὸ σώματος, διαφορεμένων τε ἔτι ἐκκρινόμενων, ἄλλων δ' αἰέποτε διὰ βρώσεώς τε ἔτι πόσεως ἀποκαθισταμένων (3). ἔδ' ἔστιν ἀκαριαῖον τῆς ζωῆς ποσόν, καὶ ὁ ἑαυτῷ τὸ σῶμα,

(4) Ἰαδελ. §. 413. ἔ. 415. (5) Προχ. αὐτ. §. 985.

(1) Οὐδέμια μὲν δή τις ἐσθίεισιν, ὡς ἀκαταπαύτως τῆς φύσεως διηκεῖ προῶσι εἰς παρακμῇ σπειδύσης· παρῆται δὲ τότε λέγεται, ἵνα καὶ ἔτι ἡ αὖξισις ὑπερέχει, ἔτι ἡ παρακμῇ λίαν ἐστὶ κατάδηλος. Α' Μίε. Πρωτ. Γραμ. Φυσιολογ. §. 956.

(2) Γαλ. Ὑγιαν. Λ. Α'. κ. ε'. Α' Μίε. Τ. Η'. σ. 65. Ρ' Ἰλ. Α'ρχ. Φυσιολ. Τ. Γ'. σ. 429.

(3) Φασίς ὡς ἐν διαστήματι τριῶν ἔτων ἔτι ἡμίσεως καί τι πρὸς ἔτι τὸ ἀνθρώπου σῶμα μεταβάλλεται, ὥς μὴδὲ ἀκαριαῖόν τι μέρος τῆς προτέρας ὕλης ἐν αὐτῷ εἶναι. Ἦν ἔν τις ὀγδοήκοντα ζήσιν ἐνιαυτός, τετράκις ἔτι εἰκοσάκις περίπευ ἢ τὸ σώματος αὐτῷ ὕλη μεταλλάσσεται, τὴν μορφήν μόνον διαφυλάττοντος (ἰδὲ Α' Μίε. αὐτόθ. σ. 65.) ἀδελφὰ τῇ ἐκ Κρήτης πάλαι τὸν Θεσία ἔτι τὴν περὶ αὐτὸν εἰς Α'θῆνας ἀνακομισμένην Τετακοντοροφ. ἢ διὰ σίβας Α'θηναῖοι μέχρι Δημητρίου τῆ Φαληρέως διέσωσαν, τὰ μὲν παλαιὰ τῷ ἔθλῳ ἀφαι-

nemotior — eo tardius — (4). In stadio verum Decrementi eo magis corporis decrementum ac diminutio adaugetur, quo magis ad finem vitae deproperat (5). Hoc vero tertium vitae stadium plerumque duobus prioribus aequale est tempore; aliquoties tamen adeo tardius ac serius decrementum fit corporis, propter multas causas: ut vita humana usque ad annum 150, et quod excurrit, extendetur; ut in sequentibus exponetur.

§. 42. Stadium vero status nullum proprie dici potest (1). In genere enim homo, ab initio usque ad finem, in continua est mutatione (2), non solum fluidarum, verum etiam solidarum partium, et, ut ita dicam, in continua additione et ablatione; cum nempe inveteratae ac corruptae particulae corporis perspirentur ac secernantur; aliae vero per victum potumve semper restituantur (3); neque datur brevissimum quoddam vitae momentum, in quo corpus sibi,

(4) Jadel. §. 413 et 415.

(5) Proch. ib. §. 985.

(1) Status omnino nullus est, cum perpetuo a primo conceptu, perenni progressu, natura ad decrementum ducat. Dicitur tamen tunc adesse, quando neque incrementum superat, neque decrementum valde manifestum se effert. Haller Prim. Lin. Physiol. §. 156.

(2) Galen. de Sanit. Tuend. l. I. C. V. Haller T. VIII. p. 65. Neil Archiv. 3. B. p. 429.

(3) Dicunt in spatio trium annorum et dimidii et quod excurrit, ita corpus humanum mutari, ut neque parvula quaedam particula ex priore materia in ille relinquantur. Si igitur aliquis 80 annos vixit, quater ac vigesies circiter corporis ejus materies mutata erit, forma solummodo conservata. (Vide Haller ib. p. 65.) Similiter saevi triacontoro, quae ex Creta Theseum ejusque socios in Athenas transtulerit; et quam Athenienses propter venerationem usque ad aevum Demetrii Phalatiensis conservarunt, antiquis animi-

εἶον πρὸ μικρῇ ἦν, τὰ πάντα ἀπαρallάκτως ὑπάρχει ὅμοιον. Καὶ μὲν τῷ πρώτῳ σαδίῳ αἰεὶ τὰ τῆς μεταβολῆς ἐπὶ τὸ κρείττον ἵεται, καὶ ἡ πρόθεσις μείζων τῆς ἀφαιρέσεως γίνεταί· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ σάσις τις εἴνκι, καί ται κυρίως μὴ ὑπάρχουσα, φαίνεται· καὶ ἐν ἄλλοις μὲν τῷ σώματος μέρεσιν ἡ πρόθεσις μείζων τῆς ἀφαιρέσεως, ὡς ἐπὶ τῆς τῷ πάχους ἀποδόσεως (β. μ.). ἐν ἄλλοις δὲ καὶ ἐλάττων, ὡς ἐπὶ τῶν ὀδόντων καὶ πρὸ τῷ εἰκοσὶ ἤδη χρόνῳ φθείρεται ἀρχομένων (4). Ἡ δὲ κατὰ τὴν Α' κμὴν γενικὴ τῷ σώματος φθίσις, καὶ εἰς τὸ χεῖρον μεταβολῇ διὰ τὸ βραχεῖα εἶναι, ὑδέπω αἰσθητὴ καὶ καταφανὴς γίνεται (5). Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σαδίῳ, καὶ ἡ πρόθεσις ἐλάττων τῆς ἀφαιρέσεως, καὶ ἡ ἐπὶ τὸ χεῖρον παρατροπὴ αἰεὶ μείζων, τοσούτον μᾶλλον αἰσθητὴ καὶ σαφὴς γιγνομένη, ὅσον μᾶλλον τὸ ζῶον τῷ ἑαυτῷ τέλει προσπελάζει (β. μα.). Καὶ τὰ μὲν ὑγρά τῶν μορίων (καὶ τοσούτον ἐσι πλείονα, ὅσον καὶ τὸ ζῶον τῇ αὐτῇ συλλήψεται καὶ γεννήσει πλησιαίσερον, καὶ ἐναλλάξ (6)), μᾶλλον καὶ μᾶλλον αἰεὶ ἐλαττύνονται, καὶ συμπυκνύνται, καὶ διαφθείρονται (7), τὰ δὲ σερρὰ τέμπαλιν αὖξονται (8)· ἡ τῶν νεύρων ἐρεθιστικότης μειύται, τὰ μικρότερα τῶν ἀγγείων σενέται, αἱ ἀρτηρίαι ὑπο-

ρεῖντες, ἀλλὰ δὲ ἐμβάλλοντες ἰσχυρὰ, καὶ συμπυκνυνότες· (Γ' δὲ Πλάταρχ. ἐν βίῳ Θεσίῳ) ὥς τὸ μὲν σχῆμα εἶχε τὸ ἀρχαίου, ἡ δ' ὕλη ἐπὶ καιρῶν πᾶσα μετελλάγη πολλάκις.

(4) Προχ. Τ. Β'. §. 986.

(5) Α' Ζ' ἡ μὲν παρακμὴ βραχεῖαν ἔχουσα τὴν ξηρότητα, λαμβάνει σὺν πολλῇ, ὡς ὑδέπω μαρτυροῦντες ἔσσι· τὸ δὲ γῆρας, ἐπὶ τῷ γένει διαφέρειν αὐτῆς, ἀλλὰ μόνῃ τῇ ποσότητι, κατὰ ποσὸν γίνεται. Γαλ. περὶ Μαρασμ. κ. δ'.

(6) Ο' αὐτ. περὶ Κράσ. Β. Β'. κ. β'.

(7) Α' Ζ' ε. Πρωτ. Γραμ. Φυσιολογ. §. 967. Πλετίσις περὶ τῶν τῷ ἀνδρῶν. ἡλικ. σ. 55.

(8) Τὸ γῆρας ψυχρόν ἐστὶ καὶ ξηρόν. Α' εἰς. περὶ Μακροβ. καὶ Βραχυβ. κ. ε'.

ut ante paulum erat, in omnibus exactissime esset simile. Et in primo quidem stadio mutatio semper in melius pergit, additioque est major quam ablatio. In secundo vero stadio status quidem adesse videtur, quanquam proprie non sit; et in nonnullis quidem partibus corporis additio est major, quam ablatio; ut in depositione pinguedinis (§. 40); in nonnullis vero minor; ut in dentibus jam et ante vigesimum annum corrumpi incipientibus (4). Generalis tamen in aome consumptio, et in pejus mutatio, cum valde brevis sit, nondum sensibilis perspicuaque evadit (§). In tertio vero stadio, et additio est minor ablatione; et ad pejus deflexio semper major; eo magis sensibilis ac perspicua evadens, quo magis animal suo fini appropinquat (§. 41). Et fluidae quidem partes, (quae eo abundantiores sunt; quo magis animal conceptioni nativitatque propius est (6), ac vice versa), semper magis magisque diminuuntur, corrumpuntur ac condensantur (7); e contra vero solidae adaugentur (8); nervorum irritabilitas diminuitur; minora vascula angustantur; arteriae subindurescunt, majoremque faci-

rum liguis ablatis, aliis vero fortibus immissis ac compositis (Vide Plutarch. in vita Thes.); ut figuram quidem antiquam haberet; materies vero multoties mutata sit.

(4) Proch. 2. B. §. 986.

(5) Verum decrescens aetas paucam habens siccitatem, multos latet, ac si nondum marcor quidam sit; senectus vero non genere, sed quantitate sola ab ipsa differens, manifeste deprehenditur. Galen. de Marcor. C. IV.

(6) id. de Temperam. l. II. C. II.

(7) Haller Prim. Lin. §. 267. Plouflet von den menschlich. Alt. p. 65.

(8) Senectus est frigida et siccior. Arist. de longae. C. V.

εκκληρυνόμεναι μείζονα ποιῶσιν ἀνδρίζουσιν ἕνια τῶν σπλάγγχων περισκληρύνονται, τὰ ὅσα εὐδραστότερα ἀποβαίνεισι. κτλ. Ὡς δὴ σφοδρὰ αὐξηθέντων, ὁ θάνατος ἔπεται (9), „πέρας ἄ-
πασιν ἀνθρώποις τῆ βίᾱ, ὡς ἔφη Δημοσθένης, ὑπάρχων (10),
κἂν ἐν οἰκίσκῳ τις αὐτὸν καθεύδῃας τηρῇ.”

§. μγ'. Ἐνίοτε δὲ, σπανιώτατον μέντοι τετόγε, ἢ ἀνα-
μεώχμωσίς τις ἢ ἀνανέωσις τῷ ζῳῷ συμβαίνει, τῆς ἡδὴ γε-
γηρακίας ἢ παλαιωθείσης φύσεως, οἶονε ἀνακαινισθῆναι, ἢ
εἰς τὸ πρῶτον εἰδὼν ἀναδραμεῖν σπυδαζέσης. Παρατετήρη-
ται γάρτινες, μετὰ τὴν τῶν δευτέρων ὀδόντων ἀποβολὴν, ἢ
τρὶς (1), ἢ τετράκις ὀδοντοφυίσαντες (2). ἢ φαλακροῖς δὲ
ἡλικίαν κόμη μέλαινα ἢ λασία ἀνέφυ· ἢ γυναῖκες πρεσβυτι-
καί, ἣν πάλαι ἡδὴ τῶν ἐμμήνων ἀπέβαλον ῥύσιν, ἐξ ὑπαρ-
χῆς ἀνεκτήσαντο. κτλ. (3).

§. μδ'. Αὕτη ἐν γένει ἐστὶν ἡ τῆ ἀνθρωπίνε βίᾱ περίοδος·
(§. μ'. — μγ'). διὰ δὲ τὴν τρυφὴν, ἢ τὴν τῶν ἡδονῶν κατὰ-
χρησιν, ἢ μυρία ἄλλα τὸ δεύτερον τῶν εἰδῶν ἔτιωσ ἑλαττέ-
ται πολλάκις, ὥς ἀπὸ τῆ πρώτης ἅμα εἰς τὸ τρίτον ὑπερπηδᾷ.
Οὐδ' ἐστὶ σπάνιον τριακοντάτεις ἰδεῖν τῶν ἐχατογύρων μὴ πάν-
τι διαφέροντας (1). „Ἄμα γὰρ, ὡς Λεκιανὸς ἔφη (2), ἐν
παισὶ μετρῶνται ἢ γεγηράκασιν, ἐδὲν ἀνδρῶν μεταίχμιον ἔ-
χοντες.”

§. με'. Ταῦτός μιν ἡμῖν τυγχάνει ὁ Ἀνθρωπος, ὁ θνητὸς
ἔτος θεὸς κατ' Ἡράκλειτον (1). Ἀλλ' ἴσως ἀντὶς ἐνταῦθα

(9) Γαδελ. §. 418. ἢ 419. (10) Ἐν τῷ περὶ Στεφάν.

(1) Ἀριστ. Γ' τοῦ Ζῳῶν Β. Β'. κ. δ'. Οὐφελ. περὶ Μακρόβ. Μ. Α'.
σελ. 99.

(2) Ἀλλέξ. Στοιχ. Φυσιολ. Τ. Η'. σ. 21.

(3) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 84. κτλ. (1) Πλευκέρ. σ. 53.

(2) Ἐρωτ. σ. 1039.

(1) Ο' αὐτ. Βίων Περίσ. σ. 370.

unt resistentiam (§. 41); nonnulla viscerum indurescunt; ossa fragiliora evadunt, etc. Quibus propemodum adauctis, inevitabiliter mors sequitur (9); quae finis vitae omnium hominum est, ut dixit Demosthenes (10), licet se aliquis in cubiculo includendo censervet.

§. 43. Aliquoties tamen, licet hoc valde rarum sit, renovatio quaedam ac restauratio in corpore animali accidit; cum natura decrepita ac inveterata renovari, et ad primum stadium recurrere conetur. Sunt enim nonnulli observati, post secundorum dentium amissionem, etiam tertia vice (1), vel quarta, dentes accepisse (2). Porro calvis ob aetatem capilli nigri, ac densi renati sunt; mulieresque vetulae fluxum mensium, quem jam olim amiserunt, recuperarunt; etc. (3)

§. 44. Haec quidem est in genere vitae humanae periodus (§. 40—43). Tamen propter luxum, et voluptatum abusum, et millena alia, multoties secundum stadium ita abbreviatur: ut statim ex primo stadio in tertium transiliant; neque est rarum videre trigesimum annum agentes, non valde a decrepitis senibus differentes (1). „Simul enim, ut Lucianus dicit (2), pueris adnumerantur, et consenescent, nullum virilis aetatis intervallum habentes”.

§. 45. Talis nobis est homo, mortalis, et non deus, juxta Heracleitum (1). Sed fortasse hic quidam quaereret;

(9) Jabel. §. 418 et 419.

(10) De Corpore.

(1) Arist. Histor. Animal. I. II. C. IV. Sufeland *Leben zu verlängern. 1. Th. p. 99.*

(2) Haller T. VIII. p. 21.

(3) id. ib. p. 84. etc.

(1) Plouflet p. 55.

(2) Amor. p. 1039.

(2) id. Viar. Auct. p. 370.

ἔροιτο εἰ φύσει ταῖς νόσοις γέγονεν ὑποκείμενος, ἢ τὸ αὐτὸς
 ἑαυτῷ ἐπεσπάσατο, πλαθεὶς ὑπὸ τῷ Πλάσαντος νόσῳ ὁποιο-
 νῶν ἀπροσπέλαστος. Εἰ μὲν ἔν καί τις ἐγένετο διψχυρισάμενος
 περὶ τούτου, ἐκ ἔχῳ σαφῶς εἰπεῖν· ἢ πάνυ δ' ἀνομοίαν αὐτῇ
 δόξαν ἐνιοὶ φαίνονται ἐχθιέναι, ὀλίγοις ἔ καὶ φοις, ἔ ἀπὸ ταύ-
 τομάτε, ἔ ἀνευ ἱατρῆς ἰωμένοις ἂν νοσήμασι τὸν ἀνδρῶπον πε-
 ριπίπτειν ἀποφαινόμενοι, εἰ τῷ τῆς ἱερᾶς φύσεως πρωτογόνῳ
 βελήματι παρακολεθῶν, βίον λιτὸν ἔ ἀπλοικόν, ἔ ὡς εἰπεῖν
 Σηριώδη, ἐβίη (2). Ἀλλὰ τῷ ἡμῖν ἱατροκλείς! ἢ πάνυ ἐυ-
 παράδεκτον, ἔδ' ἀπλῶς ἀληθείας ἐχόμενον φαίνεται. „Πᾶν
 γὰρ ζῶον γεννητὸν, ὡς Γαληνὸς φησὶ (3), ὥσπερ τὰς τῆς
 γενέσεως αἰτίας, ἔτω ἔ τὰς τῆς φθορᾶς ἔχει συμφύτες ἐξ
 ἀρχῆς. . . ἐξ ἑαυτῶ μὲν κατὰ διττὸν τὸν πρῶτον τρόπον δια-
 φθειρόμενον· ἢ διὰ γήρωσ ἐπὶ θάνατον προῖον, ἢ διὰ τῆ ρεῖν
 τὴν ἐσῖαν αὐτῷ· καὶ ἕτερον δὲ, οἷς ἐωθεῖτε ἔ πίνει, τῶν ἐκ
 τῆς τῶν περιττωμάτων γενέσεως (4)”. Ἡ γὰρ νόσος διὰ φύ-
 σιν ἐν τῷ σώματι φύεται (5), ὥσπερ γήρωσ, ἔτω ἔ νοσήμα-
 των ἥττονα ἔσαν (6). Καὶ ἵνα καὶ Ἡσίοδον εἴπω·

„Νέσοι δ' ἀνθρώποισιν ἐφ' ἡμέρη ἢ δ' ἐπὶ νυκτὶ

„Αὐτόματα φοιτῶσι, κακὰ θνητοῖσι φέρεσθαι (7).

Αἶετῃ ἔ ἀπανταχῶ γῆς, κατὰ Σιδονάμον (8) ποικίλων

(2) Πλάτ. Πολιτ. Β. Γ'. σ. 405. Μάξι. Τύρ. λ. κθ'. Καμπί-
 ρος περὶ νόσων κ. λ. σ. 13. Γδ' ἔ Σπριγγέλ. ἱστορ. Γατρ. Τ. Α'.
 σ. 26.

(3) Γαλιεν. Β. Α'. κ. ε'. (4) Ο' αὐτ. αὐτ. κ. δ'.

(5) Πλήταρχ. πότερον τὰ τῆς ψυχ. ἢ τὰ τῆ σώμ. πάθ. Χείρ.

(6) Δυσ. Ἐπιτάφ. τοῖς Κορινθ. Βοηθ.

(7) Ἐργ. καὶ Ἡμ. σ. 101. ἔ 102.

(8) Ἀπ. Τ. Α'. σ. 6.

an homo per naturam morbis obnoxius factus sit; vel hoc ipsemet sibi attraxerit; licet a Creatore creatus sit morbo cuicumque inaccessibilis. Utrum aliquis fuerit qui de hoc contenderet, non possum certe dicere; non valde vero dissimilem opinionem nonnulli habuisse videntur, paucis ac lenioribus, sponteque, ac sine medico sanandis morbis Hominem succumbere dicentes, si semper sacrae naturae primitivam voluntatem sequendo, vitam frugalem ac simplicem, et, ut ita dicam, brutalem degeret (2). Hocce tamen Jatrocles non videtur nobis facile probandum, neque absoluta veritate donatum. „Omne enim corpus natum, ut Galenus dicit, ut originis, sic etiam corruptionis causas, in se connatas ex initio habet (3)..... ex se quidem duplici primo modo consumptum: uno, quod vel aetatis causa, vel assiduo substantiae fluore, ad interitum tendat; altero sequente, qui utique esum potionemque consequitur, ipso excrementorum propectu (4)”. Nam morbus propter naturam in corpore nascitur (5), ut sanitati, sicut etiam morbis succumbentem (6): ac ut juxta Hesiodum dicam,

„Morbi autem hominibus tam interdiu, quam noctu]

„Utro oberrant mala mortalibus ferentes (7).

Ab omnique aevo, secundum Sydenhamum (8), multi-

(2) Plato Republ. I. III. p. 405. Max. Tyr. Dissert. XXIX. Camper Abhandl. 3c. p. 13. Vide et Spreng. Geschicht. der Arzney. 1. B. p. 26.

(3) de Sanit. Tuend. I. I. C. V. (4) id ib. C. IV.

(5) Plutarch. utrum pathem. anim. vel corp. sint peior.

(6) Lysias Serm. funeb. ad Corinth.

(7) Oper. et Dies. vers. 101 et 102.

(8) Op. omu. T. I. p. 6.

νόσων φάλαγξ τῷ ἀνθρώπῳ γένει ἐνέσκηψεν, ὡς φύσει τῷ ἀνθρώπῳ πολλαῖς νόσοις ὄντος ὑποκειμένη (9), καὶ διὰ πολλὰ αἷτια φυγεῖν ταύτας ἐκ ἔχοντος (10); Μᾶλλον δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ζώων τῷ ἀριθμῷ τῶν νόσων ὑπερτερῶντος. Αἰσθητικώτερος γὰρ ἐκείνων ὑπάρχων (ἵνα τὰ ἄλλα παρῶ), πλείοσι καὶ ποικιλοτέrais, ἢ κατ' ἐκείνα, ἀσθενεῖαις ὑπόκειται (11), διὰ τὸ τῆς αἰσθητικότητος μέγεθος, καὶ τὴν ἐλαχίστην ἐρεθισμῷ διεγειρόμενος (12), καὶ διὰ τὸ πολὺ πλοκὸν τῆς οἰκείας κατὰσκευῆς λίαν εἰς φθορὰν ἀποκλίνων (13).

- (9) Ἐπεὶ γὰρ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, βεβλήσει τῷ ὑπερτάτῃ τῶν ὄλων διαιτητῇ καὶ διευδυτηρῷ Θεῷ, ποικίλων προσβολῶν ἐξωθεν προσπιπτασῶν ἐπιδεκτικὸν γέγονεν· ἀδυνατῶντες μὴ ἔχειν καὶ ποικίλοις δειπτοῖς ὡσαύτως εἶναι ὑποχείριον. ὁ αὐτ. αὐτ. σ. 10.

Φύσει τῷ ἀνθρώπῳ κάμπολλα πάθη ἔστιν, αὐταῖς ταῖς τῆς ζωῆς καὶ υἰγείας ἀρχαῖς συμπεπλεγμένα· ἐξ ὧν ἔπεται μὴ δύνασθαι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα τῇ πασῶν τῶν δυνάμεων προσβολῇ ἀντιστῆναι. Διὸ ὡσαύτως φύσει τῷτο εἰς τὰς νόσους ἀποκλίνον ἔχει καλεῖσθαι. Γαμβ. Παθολ. §. 607. Ἰδὲ καὶ §. 6.

- (10) Αἱ τῷ ἀφύκτῳ αἰετοῦ καὶ ἀναγκαῖς αἰέρος ὕβρεις καὶ μεταβολαί, ἡ τῆς βρώσεως καὶ πόσεως ιδιότης, ἡ τῶν προσβαλλόντων σωματικῶν βία, αἱ τῆς ζωῆς ἐργασίαι, καὶ ἡ κατασκευὴ ἐπὶ πᾶσι τῷ ἀνθρώπῳ σώματος, συγχρένεις τοῖς ἀνθρώποις τὰς νόσους ἐποιοῦσαντο. Βοεράβιος Διδασκ. Ἱατρικ. ἐν Περολόγ. §. 3.

- (11) Κιλίαν. Τ. Α'. §. 468.

- (12) Ὅσοι ὁ τῆς αἰσθητικότητος βαθμὸς εἰς μείζων, τοσούτον βραχυτέραν ποσότητος ἐρεθισμῷ ἐφαρκεῖ, ἱκανὴν τινα διέγερσιν ἐμποιήσασθαι· ὅσον δὲ βραχυτέραν τῷ μταλῶν ἡ αἰσθητικότης εἰσι, τοσούτον μείζονος ποσότητος ἐρεθισμῷ χρεῖα, ἱκανὴν τινα διέγερσιν ἀπεργάσασθαι· ὁ αὐτ. αὐτ. §. 441. Ἰδὲ καὶ Γ' αἰχ. λαβέριον Παθολογ. Μ. Α'. §. 555.

- (13) Σπριγγιέλ. Παθολ. Τ. Α'. §. 225.

plex aegritudinum cohors terris incubuit; cum homo ex natura morbis sit obnoxius (9); et propter diversas causas fugere illos non valeat (10); imo vero caetera animalia morborum numero superat. Cum enim sensibilior illis sit: (ut alia omittam) pluribus ac multiplicioribus, quam illa, succumbit aegritudinibus (11); propter sensibilitatis magnitudinem ex minimo quoque erethismo excitari valens (12), propterque nimis multiplicatam corporis structuram, valde ad corruptionem tendens (3).

- (9) Cum enim hominum genus, ita volente supremo rerum omnium arbitro ac modatore Deo, variis impressionibus forinsecus advenientibus, suscipiendis aptum natum sit: fieri non potest, quin idem variis etiam malis fuerit obnoxium. id. ib. p. 19.

Insunt in homine secundum naturam quam plurimae affectiones, ipsis vitae ac sanitatis principiis innexae; quibus fit ut corpus humanum non quarumvis potentiarum impressioni resistere; eoque nomine etiam naturaliter ad morbos dispositum dici potest. Gaub. Inst. Pathol. §. 607. Vide et §. 6.

- (10) Injuriae et vicissitudines inevitabiles et necessariæ semper aëris; alimentum natura et potulentum; corporum irruentium vis; actiones vitae; subrica denique compagis humanae effecerunt coevas mortalibus aegritudines. Boerh. Inst. Med. in Proleg. §. 3.

- (11) Killan 1. Eb. §. 468.

- (12) Je größer der Grad der Sensibilität ist, desto geringere Intensität der Reizes ist hinlänglich eine beträchtliche Erregung hervorzubringen. Je weniger hingegen jene ist, desto größere Intensität des Reizes wird erfordert um eine beträchtliche Erregung zu bewirken, id. ib. §. 441. Vide et Köstlaub Pathogen. 1. Eb. §. 555.

- (13) Spreng. Handb. der Pathol. 1. B. §. 225.

§. μς. Κἂν δὲ δώσωμεν Ἱατροὺς κλεις! τοιούτους πάλαι ὑ-
 πάρχειν, ἢ γενέσθαι ἂν ἔχειν τὸς ἀνθρώπους, οἷος οἱ ἐναντίοι
 φασι, τῶν πλείονων κατ' ἡμᾶς ἐπικρατέντων νοσημάτων ἀ-
 πηλλαγμένους, εἰ, κατὰ τὰ δοκῦντα τῷ Πλάτῳ καὶ Ῥυσσῶ,
 ἀντρέφοντό τε καὶ διτῶντο, ὑδ' ὅτως οἶοντε τὴν τῆς Ἱατρικῆς
 χρείαν γενέσθαι ἐλάττωσα. Θεωρῶμεν γὰρ τὸς ἀνθρώπους, ἐχ-
 οῖοι ἂν ἐγένοντο, ἀλλ' οἷοι νῦν γε εἰσιν· ἢ ἐν τῇ τῷ Πλάτῳ
 νος Πολιτεῖα, τῇ ἐν ταῖς βίβλοις μόνον ὑφεσηκυῖα, πολιτευο-
 μένους, ὑδὲ κατὰ τὸν τῷ μεγάλῳ Ῥυσσῶ Αἰμίλιον, θαυμασίως
 τοῖς λόγοις καὶ τῇ γραφίδι ἀνατραφέντα, παιδαγωγημένοι·
 ἀλλ' ὥς ἐν τῷ κόσμῳ κινῶς ἅπαντες ἀνατρέφονται καὶ βιῶσι.
 Καὶ ὥσπερ, εἰ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἄνοστον ἦν ἐκ φύσεως, γε-
 λοῖοι ἂν εἴημεν, ἱατρικὴν, μὴ παρυσίων νόσων, ἐκδιδασκόμε-
 νοι· ὅτω καὶ νῦν τῶτο δεινοῖς ἀπείροις, εἴτε διὰ φύσιν, εἴτε διὰ
 τὸν νῦν τῷ ζῆν τρόπον, ὃν ὑποκείμενον, τῆς ταῦτα ἀποδιοπομ-
 πείσθαι ἐχούσης τέχνης ἐπιδεέσαστο λογιζόμεθα. Ἄλλως τε
 καὶ αἱ τῆς σωτηρίας Τέχνης παραγγελίαι, ὑδοτιῖν τῇ τῷ Πλά-
 τῶνος γνώμῃ σύμφωναι, ὅς τὸς ἐσωτερικὰ νοσήματα πάχον-
 τας, καὶ ἀκροσφαλεῖς πρὸς ὑγίαν, ὡς ἀχρήστες ὄντας τῇ Πολι-
 τεῖα, ἐὰν ἀποτνήσκουσιν ἐκέλευε, μηδεμιᾶς ἐπικηρίας ἀξιωμέ-
 νους (1)· ἀλλ' ὥς δυνάμει ἔχομεν, τοῖς οἰασιδνητοῦν νόσους
 νοσῶσιν ἄχρι πνοῆς ἐσχάτης βοηθεῖν σπεύδομεν, μήτε πόνων,
 μήτε φαρμάκων φειδόμενοι (2). εἶεν.

(1) Πολιτ. Β' Γ. σ. 407.

(2) Τὸ δὲ τῆς Ἱατρικῆς ἀναγκαῖον καὶ αὐτὸς Πλάτων ἀνηθῆναι
 ἢ ἔχει. φησὶ γὰρ. „Αἶε' ἐν καὶ ἐκαστῇ τῶν τεχνῶν ἔστι τι συμ-
 φέρον ἄλλο, ἢ ὅτι μάλιστα τελεία εἶναι; Πῶς τῶτο ἐρωτᾷς,
 ὡς περ (ῥῳν ἐγώ) εἰ με ἔροιο, εἰ ἔλαμψεν σώματι εἶναι σώμα-
 τι, ἢ προσδεῖται τιος· εἴποιμ' ἂν, ὅτι παντάπασι μὲν ἢ
 προσδεῖται. Διὰ ταῦτα καὶ ἡ τέχνη ἐστὶν ἡ Ἱατρικὴ εὐρημένη,

§. 46. Hocce quoque tamen Jatrocles! concessio, tales homines olim fuisse, aut fieri posse, quales dicunt contrarii, pluribus scilicet modo regnantibus morbis liberatos, si juxta opinionem Platonis ac Rousseau educarentur ac viverent; neque ita Medicinae in nostro aevo necessitas potest minor fieri. Consideramus enim homines, non quales esse possent, sed quales nunc sunt; non in Republica Platonis, quae solummodo in libris existit, viventes; neque secundum magni Rousseau Aemilium, mirabiliter sermone et calamo educatum, institutos; sed sicut in mundo in genere omnes educantur ac vivunt. Et quem admodum, si genus humanum per naturam esset a morbis alienum, ridiculum esset, absentibus aegritudinibus, Medicinae operam navare; sic, cum istud modò, vel ex natura, vel ex hodierno vivendi more, multis ac innumeris malis obnoxium sit: arte hos morbos debellante quam maxime indigere putamus. Caeterum artis salutaris praeceptiones nequaquam opinioni Platonis concordant, qui morbis internis laborantes, ac sanitate vacillante praeditos, quasi inutiles Reipublicae, omni auxilio destitutos, mori sinere monebat (1); sed omnibus aegrotantibus, pro nostris viribus, usque ad ultimam expirationem, opitulari conamur, nec labori, nec medicamentis parcendo (2).

(1) Republ. I. III. p. 407.

(2) Necessitatem vero Medicinae ipse quoque Plato negare nequit, dicit enim. Nunquid et unaque ars quampiam utilitatem habet propositam, quam et maxime sit absoluta ipsa, et omnibus suis numeris perfecta? Quomodo hoc rogas? Quem ad modum, inquam, si a me quaereres, an salis sit corpori ut sit corpus; an alia quapiam re indigeat: responderem, omnino indigere. Atque hac qui-

§. μζ'. Ἐχομεν δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀλόγων ζώων ἀποδείξαι πως τὸς ἀνθρώπους φύσει ὄντας ταῖς νόσοις ὑποκειμένους, καὶ μὴ πασῶν τέτων τὸν καθ' ἡμᾶς τῷ ζῆν τρόπον αἰτίαν ὑπάρχεισαν. Κακείνων γὰρ ὁ μόνον τὰ τιθασσά, καὶ ἀνθρώποις ὁμορφιά τε καὶ οἰκοδίατα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄγρια, καὶ ἐν φυσικῇ ἔτι κατασάσει ὑπάρχοντα, καὶ πόρρω τῶν ἀνθρώπων ἐν ὄρεσιν ἐλευθέρως ζῶντα ὁρῶμεν, νοσήμασι πολλάκις τισι προσκαλόντα (1). ὁ μόνον, ἃ ἐκ τῷ ἰώδους φέρε, χόρτε φαγεῖν, ἢ ἐκ μηχανικῆς βλάβης ἐμποιεῖται, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐσωτερικοῖς λεγομένοις καὶ χυμικοῖς. Οὐμὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκ τῆς δυσοκίας δεινοῖς κατὰ τὸς ἀνθρώπους κακείνα ἔσθ' ὅτε ὑπόκειται. κτλ. Ταῦτα ἐν ἀνάγκῃ ἦν καὶ τῷ ἀνθρώπῳ συμβαίνειν, εἰ καὶ τοῖον δὲ βίον βίῳ ἐτύγχανε. (2).

ὅτι σῶμα ἔστι πονηρὸν, καὶ ἐκ ἐξαρκεῖ αὐτῷ τοιότῳ εἶναι. Τούτων ἐν ὅπως ἐκπορίζῃ τὰ συμφέροντα, ἐπὶ τῷ παρῑστυάσθῃ ἢ τέχνῃ. Πολιτ. Α'. σ. 341.

(1) Ἰδὲ Φράγκ. ἰατρ. Ἀγνομ. Τ. Γ'. σ. 100.

(2) Καίτοι τὴν ἀρχὴν ἐγώ γε ἀξιώ, καὶ τὸν ἀνθρώπον τοιαύτη τροφῇ κεχεῖσθαι, τὰ δέ γε νῦν διαιτητήματα εὐρημένα, τετεχνημένα ἐν πολλῷ χρόνῳ ἐγγενῆσθαι μοι δοκεῖ. Ὡς γὰρ ἔπασχον παλαιότερα καὶ δεινὰ ἀπὸ ἰσχυρῆς τε καὶ θηριώδους διαίτης, σώματα, καὶ ἄκρατα, καὶ μεγάλας δυνάμεις ἔχοντα ἐσφειρόμενοι, οἷα περ ἂν καὶ νῦν ὑπ' αὐτῶν πάσχοιεν, πόνοισι ἰσχυροῖσι καὶ νόσοις περιπίπτοισι, καὶ διὰ ταχέος θανάτοισιν. Ἐσπον μὲν ἐν ταῦτα τότε εἰκός ἦν πάσχειν διὰ τὴν συνήθειαν, ἰσχυρῶς δὲ καὶ τότε καὶ τὸς μὲν πλείους τε καὶ ἀσθενεῖσθαι φύσιν ἔχοντας, ἀπόλλυσθαι εἰκός. τῶν δὲ τῶν ὑπερέχοντας, πλείω χρόνον ἀντέχειν. Ἰπ. περὶ ἀρχ. Ἰητρ. κ. ζ.

Τῆς τῶν θερμῶν χρεῖαν παλαιὰ ἤδη ἄνθρωποι ἐγίνωσκον. α.

§. 47. Possumus vero ex ipsis quoque ratione carentibus animalibus demonstrare aliquo modo homines per naturam morbis esse obnoxios; et non hodiernam vivendi rationem horum omnium esse causam. Illa enim quoque videmus, non solum mansveta, et domestica, et cum hominibus viventia; verum etiam ferocia, ac in statu adhuc nutarali, procul a hominibus, in silvis degentia libera, quibusdum morbis aliquoties affligi (1); non solum illis, qui ex manducatione v. g. plantae cujusdam virosae, vel ex laesione mechanica, oriuntur; verum etiam internis dictis ac chymicis. Malis etiam partus difficilioris, secundum homines, etiam animalia multoties vexantur. Haec igitur necesse est homini quoque accidere, etsi innocentissimam vitam duceret (2).

dem de causa medicinae ars nunc est inventa, quoniam corpus per se profligatum est, neque ipsi satis est, ut sit hujus modi. Et in hunc quidem finem comparata est ars. Republ. l. I. p. 341.

(1) Vide *Frank medici. Polig. 3. B. p. 100.*

(2) Quamquam ego sane ab initio etiam hominem tali victu usum esse potem. Quae vero nunc inventa sunt edulia, multa arte excogitata, et multo tempore producta esse mihi videntur. Quam enim multa et gravia ex robusto ac ferino victu homines paterentur, qui intemperatus et magnas vires habens ingerebatur; qualia sane etiam nunc ex ipso paterentur, doloribus vehementibus, et morbis obnoxii, et brevi etiam morti. Verisimile est autem haec mala tunc minus perpassos ipsos esse, propter consuetudinem; quamquam etiam tunc vehementer afflicti sint; et consentaneum est, plurimos et debiliore natura praeditos periisse; eos vero, qui victum illum superare poterant, longiore tempore durasse ac resistisse. Hippocr. de vet. Medic. C. VII.

Das Bedürfnis von Nahrungsmitteln fühlten die Menschen von

§. μη'. Γνωρίζοι' ἄντις καὶ τέτε' ἰατροὶ κλεις! Φύσει τὸν ἄνθρωπον πλείοσι θεινότε, ἢ τ' ἄλλα τῶν ζώων, ὄντα ὑποκείμενον, ἐν πολλοῖς τε ἐκείνων ἀσθενέστερον, καὶ μὰ διὰ γε ἀτελέστερον ἐντισι γεγονότα (1), καίτοι ἐν πλείοσιν ἐκεῖνα ὑπερτερῶν φαίνεται (§. λθ'). Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ζώων τὰ πλείω ἐκ κοιλίας τῆς μητρικῆς, ἢ ἐξ ὠν, πόμφ, ἢ πτεροῖς, ἢ ἄλλω τοιούτῳ κεκαλυμμένα· ἤδη εἰς τὴν ζωὴν ἐρχόμενα, καὶ ἀνευ τῆς τῶν μητέρων ἐπικαρίας συντηρηθῆναί πως δύνανται, ὡς ἅμα καὶ περιπατεῖν, καὶ τὴν τροφὴν αὐτῶν ζητεῖν ἔχοντα. Καὶ ἀρνεῖός γὰρ ἀβροχίτων γεννῶμενος, ἄλμασι κύφοις ἐπὶ τῆς πύας τὰ ἐαυτῷ ἐφορτάζει γενέθλια, τῇ μητρὶ ἄνω καὶ κάτω περιπλανωμένη συνδύων· καὶ νῦν μὲν γαλακτοτροφέμενος, νῦν δὲ τὴν ἀπαλὴν βοτάνην βοσκόμενος, καὶ ἐν παντελεὶ τῷ γάλακτος ἐλλείψει, καὶ τῆς μητρὸς καταλείψει, ἱκανὴν αὐτῷ εἰς τὴν τῆς ζωῆς διατήρησιν ἔσαν· καὶ νεοττὸς ἄρτι τῷ ὥς ἐξελθὼν, σερεῶ τῷ βήματι τῇ ἀλεκτορίδι ἔπεται, σπέρματα καὶ χλόην, ὥς φαγεῖν, πανταχῶς εὐρίσκων. Οἷος δ' ἡμῖν γεννᾶται ὁ πάντων τῶν ζώων βασιλεὺς ἄνθρωπος; γυμνὸς καὶ ἀσθενὴς ἄγαν (2), ὀλί-

μήχανον γὰρ ἦν, καὶ περ ἐν τῇ δυνατῇ βίῃ τετις ἀπλότῃ, μὴ ἐχὼ εἰς πολλὰ θεινὰ, ἐκ τῶν τῆς ἀτμοσφαίρας μεταβολῶν κτλ. ἐμπούμενα, ἐκκρίδαι. Μισογέ. 5'. §. 2.

(1) Τοῖς ἄλλοις οἷς ἔχομεν, ἐδὲν τῶν ἄλλων ζώων διαφέρομεν, ἀλλὰ πολλῶν καὶ τῷ τάχει καὶ τῇ ῥώμῃ καὶ ταῖς ἄλλαις εὐπορίαις καταδείξεται τυγχάνομεν οἷτες. Γισοκρ. Νικοκλ. ἢ Συμβολ. σ. 52.

(2) Εἰ ἔστι τι ἰδίαν ἡμῖν τῆς ἡμετέρας ἀδυναμίας δεῖναι δυνάμενοι, τὸτο ἢ κατάστασις, ἐν ᾗ ἅμα τῷ γεννηθῆναι ἐσμὲν, ὑπάρχει. Τὸ γὰρ γεννηθὲν γήπιον μηδεμίαν χεῖρσιν τῶν ὀργάνων αὐτῷ καὶ αἰσθήσεων παῖσαι δυνάμενον, παντοίας χρεῖζει ἐπικηρίας, δυσμοιρίας τε καὶ ἄλλης εὐκρίτης ὄν. Ἐν τῷ δὲ τῷ πρώτῳ χρόνῳ ἀσθενέστερον πάντων τῶν ζώων ἐστίν· ἢ ἐπισφαλὴς καὶ κλονιζομένη αὐτῇ ζωῇ ἐν πάσῃ στιγμή παυσομένη δοικε· μὴ δ' ἔτι

§. 48. Ex hoc quoque Jatrocles! possit quispiam nosse hominem pluribus malis, quam alia animalia subjectum; in multisque illis debiliorem, ac profecto in quibusdam imperfectiorem factum esse (1), quanquam hic in compluribus illa superare videatur (§. 39). Plura enim aliorum animalium ex ventre matris, seu ex ovo, lanis, aut pennis obducta in vitam prodeuntia: Sine matris quoque auxilio conservari aliquo modo possunt; cum statim incedere, ac nutrimentum quaerere valeant. Nam et agnus bene vestitus nasceus: leviter saliendo in pratis natalitia sua celebrat; matrem suam, sursum ac deorsum cursitantem, sequendo; et mox lacte vescitur, mox vero molli herba pascitur; quae in absoluto lactis defectu, et matris absentia, vitam ejus sustentare valet. Ac pullus recentissime ovo exclusus: veloci pede gallinam sequitur; seminaque et herbam, ut comedat, ubicumque invenit. Qualis vero nobis nascitur rex omnium animalium homo? Nudus ac valde debilis (2); paululis pilis solummodo, tum in proVectiori, tum

jeber: so einfach sie auch leben mochten, so ist es unmöglich daß sie nicht manchen, von Zustveränderungen und dgl. Uebeln. ausgefetzt gewesen wären. Megger VI. §. 2.

- (1) Reliquis naturae nostrae dotibus nihil caeteris animalibus antecellimus: sed ab illis longe, tum celeritate, tum robore, tum aliis facultatibus superamur. Isocrat. Nicol. seu Coasil. p. 53.
- (2) Si quelque chose est capable de nous donner une idée de notre faiblesse, c'est l'état où nous nous trouvons immédiatement après la naissance. Incapable de faire encore aucun usage de ses organes, et de se servir de ses sens, l'enfant qui naît a besoin de secours de toute espèce. C'est une image de misère et de douleur. Il est dans ces premiers temps plus faible, qu' aucun des animaux. Sa

γαις μόνον θριξί, ἢ ἐν νεαρᾷ ἢ προβεβηκυῖα ἡλικίᾳ, ἢ ἐν ἡμέρῳ ἢ ἁγρίᾳ αὐτὴ κατασάσει, σκεπόμενος (3), αἱ ὅτε ψυχῆς, ὅτε ἡμᾶδος ἀλευρὴ γενέσθαι αὐτῷ ἔχουσι, μᾶλλον πρὸς κόσμον, ἢ πρὸς ἄλλοι συντελεῖσαι (4). Ὡς' ἂν, ἡμᾶ τῷ γεννηθῆναι, τῆς τῶν γονέων ἐπιμελείας ἔρημος γένηται, ἀνθημερὸν ἀπόλλυται πάντως, πολλάκις, ἢ ἐν πάσῃ τῇ τῶν ἄλλων ἐπιμελείᾳ, διὰ τὰς πολλὰς, αἷς ἐν νηπιότητι ὑπὸκειται, νόσους, ἢ δὲν ἄλλο, ἢ νόσημα ἢ κίνδυνος ἔσῃ (5), τὸν θάνατον φυγεῖν μὴ δυνάμενος. Διὸ ἢ ἅμα μετὰ τὸν τόκον, ὥσπερ τὰ τῆς διδελφύου νεογνὰ ἐν τῷ τῆς μητρικῆς γαστρὸς κοίλῳ, ἔτω καὶ αὐτὸς ἐν τῷ τῆς μητρὸς κόλπῳ διαγέιτι τιθινόμενος ἢ περιπαλλόμενος, ἢ ἐν τοῖς δυσὶ πρώτοις τῷ βίῃ ἐν αὐτοῖς οἶονεῖ πλαττόμενος ἔτι ἢ συμμορφούμενος, ἅτε δὴ ὡς ὃν ἡμιτελὲς ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον (6), ἢ τὸ ἐλάχιστον τῆς σωματικῆς ἢ ψυχικῆς τελειότητος, εἰς ἣν ἐν τῇ ἀμναστῶσῃ ἡλικίᾳ ἀφικνεῖται, μέρος ἔχων (7). Καὶ ὕπερον δὲ πολὺν χρόνον συζῆν τε ἢ συνοικεῖν τοῖς γονεῦσι καταναγκάζεται (8)· ἔς' ἂν, νόσους τὰς βρεφικὰς λεγομένας (9) ὑπερβάς, ἢ τὴν ἡβικὴν

κασθαι, μήτε κινεῖσθαι δυνάμενον, μόλις ὑφειρημέναι, ἢ στεναγμοῖς, ὡν πειρᾶται δεινῶν, δηλῶσαι ἰσχύει, τῆς φύσεως οἶονεῖ βελομένης αὐτῷ δηλῶσαι, ὡς ἵνα πάσχοι ἐγγενήθῃ, ἢ ὡς μόρον διὰ τῆτο χάριαι καταλαβεῖν ἐν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει ἔρχεται, ἵνα τῶν ἐκείνους ἀσθενειῶν ἢ πόνων μετὰσχη. Βεφ. Τ. Β'. σ. 445.

(3) Ἀλλότ. Τ. Ε'. σ. 31. Φράγμ. ἱατρ. Α' συνομ. Τ. Γ'. σ. 684.

(4) Προχ. Τ. Α'. §. 15.

(5) Ρουσώ Αἰμῆ. Τ. Α'. σ. 32.

(6) Οὐφελ. περὶ Μακροβ. Μ. Β'. σ. 93.

(7) Προχ. Τ. Β'. §. 966.

(8) Ο' αὐτ. Τ. Α'. §. 8 Ληδοβ. §. 50.

(9) Βρεφικὰς ἢ παιδικὰς νόσους ἐν γένει ἀποκαλεῖται τὰς ἐκ γενε-

in juniore aetate; et tum in mausculo, tum in feroci statu, obductus (3); quae neque frigoris, neque humiditatis praeidio illi esse valent; cum magis ad ornamentum, quam ad aliquid aliud contribuant (4). Proinde si statim post partum auxilio parentum privaretur: certe ipso die perit; cum saepius, omni quoque cura aliorum adhibita, propter multas aegritudines, quibus obnoxius est in infantia sua, quae nihil aliud est, quam morbus et periculum (5), mortem effugere non valeat. Quare statim post partum, sicut pulli Didelphyos in materni ventris cavitate, sic ille quoque in sinu matris degit, nutritur ac fovetur; et in prioribus duobus aetatis annis quasi creatur et conformatur adhuc; quippe ut productum naturae semiperfectum in mundum veniens (6), et partem minimam perfectionis corporis et animi, quam in aetate vigente adipiscitur, habens (7); et per multum postea tempus una cum parentibus vivere ac habitare cogitur (8); donec, morbis infantilibus (9) dictis superatis, aetate quae pubertatis ob-

vie incertaine et chancelante paroît devoir finir à chaque instant; il ne peut se soutenir, ni se mouvoir, à peine a-t-il la force pour exister, et pour annoncer par gémissemens les souffrances qu'il éprouve; comme si la nature vouloit l'avertir qu'il est né pour souffrir, et qu'il ne vient prendre place dans l'espèce humaine, que pour en partager les infirmités et les peines. Buffon T. II. p. 445.

(3) Haller T. V. p. 31. *Stant medicum Polig. 3. B. p. 684.*

(4) Proch. 1. B. §. 15.

(5) Rousseau *Emile* T. I. p. 32.

(6) *Süßl. die Kunst etc. 2. Bd. p. 93.*

(7) Proch. 2. B. §. 966.

(8) *Id. 1. B. §. 2. Ludwig §. 50.*

(9) Morbos infantiles in genere appellant, qui ex nativitate usque ad

φθάσας ἡλικίαν, ἱκανὸς γένηται μόνος βιώναι τε ἔ τραπεῖ-
ναι. Πάντα δ', ὧν ἐν τῷ βίῳ χρήζει, σὺν πολλῷ αὐτὸν ἰ-
δρῶσι ἔ πῶν μανθάνειν χρεῶν. Πάντα γάρ, διὰ τὸ λογικὸν
ἔ τὴν φυσικὴν αὐτῆ δεξιότητα (§. λθ'), οἷός τ' ἐστὶν ἐκμαθεῖν,
ἔδὲν δ' αὐτῷ ἐστὶν ἐμφυτόν τε ἔ αὐτοδιδασκτον, ὡς τῆτο ἐν τοῖς
θηρίοις παρατηρεῖται (10).

§. μθ'. Οὐδὲ τῆτο ἀπλῶς ἀληθείας ἐστὶν ἐχόμενον, τὸ
μόνην τὴν φύσιν τῇ τῶν νόσων ἐξαρκεῖν θεραπειᾷ, τῆς τέχνης
μηδαμῶς χρήζεσθαι. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς ὀξείαις λεγομέναις, ἢ
μικραῖς ἄλλως, τοιαύτη πολλάκις φαίνεται (1)· ἔδέποτε δέ,
ἢ σπανίως ἔ κατὰ συγκυρίαν, ἐν ταῖς ἰσχυραῖς ἔ χροναῖς (2),
ἔ γὰρ ἔχει ἐνταῦθα ἢ φύσις, ὡς ὀρθῶς ἀποφαίνεται Συδε-
νάμος (3), μέθοδον ἔτω δραστήριον, ὡς εἰς ὑγιᾶς τὸ νοσῆν σῶ-
μμ μεταβαλεῖν. Ταῦτ' ἄρα ἐνταῦθα, ὥσπε ἔ ἐν πολλαῖς τῶν
ὀξείων, ἢ τῶν ἰατρῶν ἐπικερία ἀναγκαῖα ἐστὶ καὶ ἀπαραί-
τητος.

τῆς ἄχει τῆ δεκάτης τῆς ἡλικίας ἔτεος συμβαίνουσας. Γδὲ Στάλ-
λιον περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Β'. σ. 411. Βεϊκάρδ. Προχσίρ. Γατρ.
Μ. Β'. σ. 323.

(10) Ἰκανὸν ἐνταῦθα μόνον εἶπετο ὡς τῶν Χερσαίων ζῶων τὰ
πλείω αὐτοδιδάκτως μετ' ὀύρανται, ἔ ὡς τὰ πτηνὰ ἀρχιτε-
κτόνων διήκη τὰς ἰδίας κατασκευάζουσι καλῶς.

(1) Τὰ δ' ἔτω μικρὰ πάθη, χωρισθέντων τῶν ποιῶτων αἰτίων,
αὐτίκα πάνεταί, τῆς φύσεως ἰωμένης αὐτά. Μόνα γὰρ ἐκεῖνα
τῆς ἔξωθεν δεῖται βοηθείας, ὧν διὰ τὸ μέγεθος ἀδυνατεῖ κρα-
τεῖν ἢ φύσις. Γαλ. περὶ πτεοῖθ. Τόπ. Β. Α'. κ. β'.

(2) Βεϊκάρδ. περὶ τῆς Βρέν. Γατρ. σ. 273.

(3) Οὐδερμῖαν ἢ φύσις ἐν ταῖς δε ταῖς νόσοις (Χροναῖς) ἔτω δρα-
στήριον ἔχει μέθοδον, ὡς τὴν νοσήθη ὕλην (ὡς πε ἐν ταῖς ὀ-
ξείαις) τῆ σώματος ἐβαλεῖν. Ταῦτ' ἄρα ἔ ἡμεῖς ἐκείνη ἐνδ-
μεναι, ἔ εἰς τὸν προσήκοντα σκοπὸν διενδύνοντες, τῆς νόσθ
κρητῆσαι δυνάμεθα. Τ. Α'. ἐν Προοίμ. σ. 15.

tenta, par evadat solus vivendi ac subsistendi. Omnia vero, quibus in vita indiget, multo cum suore et labore discere illum oportet. Nam omnia quidem, propter rationem, ac naturalem suam dexteritatem (§. 39), aptus est discere; nihil vero est illi innatum, vel proprium; ut hoc in aliis animalibus observatur (10).

§. 49. Neque hoc absoluta gaudet veritate, quod natura sola morborum curationi sufficiat, nequaquam arte indigendo. Nam in morbis quidem acutis dictis, aut aliter levioribus, talis plerumque videtur (1); nunquam vero, vel raro, et casu quodam fortuito, in vehementibus ac diuturnis (2). Quia natura in morbis chronicis (testante Sydenhamo (3)), non noscit methodum ita efficacem, ut corpus aegrotum in sanum permutet. Proinde hic, sicut in pluribus acutorum morborum, medici auxilium necessarium ac inevitabile est.

decimum aetalis annum occurrunt. Vide Stoll de Morb. chron. T. II. p. 411. Weisach med. Handb. 2. Th. p. 323.

(10) Sufficit hic solummodo mentionem facere quod plura terrestria animalia per se docta natate possint; et quod aves architectonum adinstar suos nidos construant.

(1) Vero ita exigui affectus, separatis causis efficientibus, illico finiuntur, natura ipsos sanante. Nam illi soli externo egent auxilio, quos ob magnitudinem natura vincere non potest. Galen. de loc. affect. I. I. C. II.

(2) Weis. Entwurf. 2c. p. 273.

(3) Natura in hujuscemodi morbis (chronicis) non habet methodum tam efficacem, qua materiam morbificam foras ejiciat (perinde atque in acutis); quoniam eadem manus jungentes, et ad debitum dirigentes seipsum, morbum debellare valeamus. T. I. in Praef. p. 45.

§. γ'. Αλλ' εὐδὲ τὰς ὑπὸ διηγητήριον ἐν μεγάλῳ ὄντας κιν-
δύνῳ ἢ φύσει δύναται σώσας, ἀλλ' ἡ τέχνη μόνη, ἐν καιρῷ
τῷ δέοντι τὰ προσήκοντα παρέχουσα τῶν βοηθημάτων. Καί
ταῖς μηχανikaῖς δὲ τῷ σώματος βλάβαν μόνην τὴν τέχνην ἐ-
παρκεῖν, δῆλον ἅπασιν.

§. γα'. Ταῦτ' ἄρα ἔτε μόνη τῇ φύσει τὴν νόσον πασῶν
θεραπείαν δέον ἀποδιδόναι (§. μδ'), τῇ Τέχνῃ πᾶσαν δύναμιν
ἀφαιρῶντας· ἔτ' αὖ τὸναντίον, κατὰ τινος, τὴν Τέχνην τὸ πᾶν
ἀπεργάζεσθαι, ἀπρακτεῖν δὲ τὴν φύσιν, οἶoudαι (1). Ἀμφω
γὰρ ἀλλήλων διηνεκῶς χρήζουσιν (2).

§. γβ'. Ἐπεὶ τοίνυν, ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων (§. με'. κτλ.)
εὐδῆλον γέγονε, φύσει ἐξ ἀνάγκη πολλαῖς νόσοις ὑποκειται ἄν-
θρωπος, ὑπὸ μόνῃς τε τῆς φύσεως πασῶν ἐκ ἔχει ἀπαλλα-
γῆναι, μὴ ἐξ τῆς ἰατρικῆς προσληφθείσης ἐπικυρίας· ἀναγ-
καϊότατον ἄρα, ἐξ τῶν ἐκ ἄνευ, ἡ Ἰατρικὴ τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ
καθέστηκεν. Ἄνευ γὰρ ταύτης, ἐ μόνον τῶν χρόνιων νοσημά-
των τὰ ἱατὰ, ἀνήκεα ἂν ἀπέβησαν, ἀλλὰ ἐξ τῶν ὀξείων τὰ
πλείω εἰς θάνατον ἔληξαν, τῇ φύσει μόνῃ ἐγκαταλιμπανόμε-
να, καὶ τῷ τυχόντος δεινῷ ἔδει αἰεὶ φοβεῖσθαι τὸν θάνα-
τον (1).

(1) Ἰδί Γραμματ. καὶ Μεθοδ. Θεραπευτ. Μ. Α'. σ. 51. κτλ. Νεῦμάν.
Γενικ. Θεραπευτ. σ. 29. κτλ.

(2) Εἰ καὶ ἄνευ τῆς συμβουλείας τῆς ἐνέργειας τῆς φύσεως, ἔδει
μὴ τεχνικὴ βοήθεια εἶναι δυνατὴ· ἀλλάγε ὅτ' ἡ τῆς φύσεως
ἐνέργεια οὐσαύτως, ἄνευ τῆς συνεργείας τῆς τέχνης, ἔχει
ἔσθ' ὅτε τῷ ἰδίῳ πέλῃς τυχεῖν, ὡς ὑπὸ τῆς τέχνης ὑπεριδε-
σθαι αἴτιον καὶ κεφίσεσθαι δυναμένη. Οὐφελ. Σύστημα Ἰατρ. Τ. Α'.
σ. 40. Ἰδί καὶ Νεῦμάν. σ. 38. κτλ.

(1) Εἰ μὲν ἀπαθὲς ἦν ἡμῶν τὸ σῶμα, καθάπερ ἀδάμας, ἦτι
τοιοῦτοι, ὅδαμῶς αἰ ἐδικτῇ τέχνῃ ἐπισκευάσθαι αὐτῶ· ἐπεὶ
δὲ διττὰς ἔχει τῆς φύσεως ἐπίτας, τὰς μὲν ἐνδοδόντας καὶ εἰς

§. 50. Neque illis, qui ex veneno in magno sunt periculo, natura servare potest, sed ars sola, tempore idoneo auxilia idonea ferendo. Quantum vero in mechanicis corporis laesionibus ars sola opituletur, notum est omnibus.

§. 51. Proinde neque omnium morborum curationem naturae solae tribuere debemus (§. 49), vim omnem arti detrahendo; neque e contra iterum, juxta nonnullos, artem omnia efficere posse putandum, natura quiescente (1). Utriusque enim auxilium mutuum est necessarium (2).

§. 52. Quia igitur ex supradictis (§. 45. etc.) clarum est ex natura et necessitate multis aegritudinibus obnoxium esse hominem, per solamque naturam non ab omnibus liberari posse, non simul adjumento Medicinae adjuncto: hinc abunde patet quod Medicina, quam necessaria, et sine qua non, in vita humana sit. Nam sine hac non solum morbi diurni sanabiles evaderent insanabiles; verum etiam plures acutorum in mortem terminarentur, naturae solae derelicti; operteretque in leniori quoque malo semper mortem timere (1).

(1) Vide Recepte und Kurarten der besten Aerzte 1. Th. p. 512c. Neuman. p. 29.

(2) Obachtet ohne Beyhülfe der Naturthätigkeit keine künstliche Hülfe möglich ist; so kann doch auch zuweilen die Naturthätigkeit ohne künstliche Hülfe ihren Zweck nicht erreichen; und immer kann sie wenigstens durch die Kunst unterstützt und erleichtert werden. v. Susef. Syst. der Heilk. 1. Th. p. 46. Vide et Neuman. p. 38. etc.

(1) Si enim corpus impatibile esset, sicut adamus, aut quid ejus modis minime artem requirere, quae ei tuendo praesideret. Sed quoniam duplices corruptionis causas; alteras internas et a se; alteras externas

§. νγ'. Οἱ δέτινες τῶν ἐναντίων πρὸς τὴν τῆς ἰδίας γνῶ-
μης χρῶνται ἐπικύρωσιν, ὡς δηλονότι πολλὰ τῶν πάλαι ἔδυνον
ἔτε Ἰατρικὴν ἐγίνωσκον, ἔτε ἰατρούνην εἶχον, τὺτο ἔδυν
πρὸς ἑπὸς, φασίν. Εἰ γὰρ Ἰατρικὴν ἐκ ἐγίνωσκον, καὶ ἐκ τῆς
σμικρᾶς ἄρα ἴσσε πολλάκις ἀπέδνησκον. Τετὶ γὰρ ἐκείνες
δεῖ τὴν ἀρχὴν ἐπιδειξαι, εἰ ὃ πολλοὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς ἔδνεσιν
ἐκ νόσων ἀπώλλυντο, ὥς καὶ ἡμᾶς Ἰατρῶν παῖδες βεβαίως το
καὶ εὐχερῶς θεραπεύουσιν. Ὁ δὲ, καὶ εἰπῶσιν, ἐπισείσομεν.

§. νδ'. Οὐ μόνον δ' ὁ ἄνθρωπος, ἐν οἷον κατασάσει, καὶ
τὰ θηρία τοῖς οἰκτροῖς τοῖς δὲ τῆς φύσεως ὑπέκεινται νόμοις,
ἀλλὰ καὶ τὰ φυτὰ ὡσούτως ἐκ ὀλίγοις καὶ ταῦτα νοσήματι προ-
σπαλαίοντα (1). ὅλον ῥοιάδι, λειχεῖνι, ψύρα, σφακελι-
σμός κτλ. (2). Ὡς ἔχοι ἅντις Ἰατροὶ κλεις! εἰπεῖν, ὡς πᾶν
τὸ ζῶης καὶ ὀργανικῆς μετέχον-κατασκευῆς, φύσει πολλὰς καὶ
ποικίλαις νόσοις ὑπέκειται. Διὰ γὰρ τὸ ἐνδιηκεῖ εἶναι ταῦ-
τα μεταβολῇ (ἵνα τ' ἄλλα παρῶ) ἐξ αὐτῆς τῆς τε βίῃ βαλβι-
δος ἄχρι τε τέρματος (§. μβ'), ἀδύνατόν ἐστι μὴ τοῖς ἐκ τῆς κατὰ
μῆιν συμβαινέσης ἀνέν τῷ μεταβάλλεσθαι ταραχῆς ἐμποιοιμένοις
δεινοῖς συνεχῶς περιπίπτειν. Μόνα γὰρ τὰ μὴ ὀργανικὰ τῶν στω-
μάτων ἀμετάβλητα διαμένεσι, τὰ δ' ὀργανικὰ, καὶ πρὸ πάντων
τὰ ζῶα διηκεῖως μεταβάλλονται (3). Τοσούτων δὲ μᾶλλον τὰ
ζῶντα τε καὶ ὀργανικὰ ὑπέκειται τοῖς νοσήμασιν, ὅσον ἡ ἐκεί-
νων ὀργάνωσις καὶ ζωὴ ὑπάρχεισι τελειότερα.

§. νε'. Διὸ καὶ Ἄνθρωπος πλείοσι νόσοις τῶν ἄλλων ζῴων

αὐτῆς, τὰς δὲ ἐκ τῶν ἔξωθεν προσπίπτουσιν, ἀναγκάζει αὐτὰ
δεσθαι προνοίας ἐσμικρᾶς. Γαλ. Τγ. Δ. Α'. κ. δ'.

(1) Βιλδετόβιος Βοταν. §. 302. κτλ.

(2) Μίτιδι Θεόφραστοι. Γεωρ. Φωτῶν Β. Δ. κ. 15', καὶ 12. Καὶ τρεῖς
Αἰτ. Φωτ. Β. Ε'. κ. 9'.—19'.

(3) Γίλλο Δ'ελ. Φυσιοθ. Τ. Α'. τ. Α'. σ. 27.

§. 53. Illud vero quod adversarii pro confirmanda sua opinione asserunt: multas scilicet priscarum gentium neque Medicinam novisse, nec medicos habuisse; nihil facit ad rem. Si enim Medicinam ignorarent: ex leviusculo quoque morbo saepissime moriebantur. Nam hoc illos prae primis demonstrare oporteret: utrum non plura individua harum gentium ex illis morbis perierent, quos hodie medici tuto et faciliter curant. Quod, etsi dixerint, non credimus.

§. 54. Attamen non solum homo, in quacunque sit statu, ac bruta; verum ipsae plantae quoque tristibus hisce naturae legibus subjacent. Nam et haec non paucis morbis affliguntur (1); roratione scilicet, impedigine, scabie, sphacelo etc. (2). Proinde posset quis dicere Jatrocles; quod omnia, quae vita et structura organica gaudent, per naturam multis ac diversis morbis obnoxia sint. Cum enim in diuturna sint mutatione (ut alia omitam) ab initio usque ad finem (§. 42); fieri non potest quin in mala saepius incidant, quae ex perturbatione miscellae sub mutatione facta oriri possent. Nam sola corpora non organica manent immutata; organica vero, ac prae aliis animalia, mutantur continuo (3); eoque magis viventia ac organica morbis obnoxia sunt, quo organisatio eorum ac vita sint perfectiora.

§. 55. Quam ob rem homo pluribus morbis, quam alia

incidentes habet; necesse est curam providentiamque non parvam considerare, Galen. de Sanit. Tuend. l. I. C. IV.

(1) Willdenow. Grundriß der Kräuterkunde etc. §. 302. 303.

(2) Vide Theophr. Hister. Plantar. l. IV, C. XVI, et XVII, et de Caus. Plant. l. V. C. IX — XIII.

(3) Keil Archiv. l. B. 1. P. 2. §. 57.

ὑπόκειται, ἅτε δὴ ἡ ζωῆς τῆς τελειότερας, ἡ διοργανώσεως τῆς πολυπλοκιώτερης (§. λθ'). τετυχηκώς (1). Οἷς πρόσδεσ μοι ἡ τὸ λογικόν, ὧ παρὰ τὰ ἄλλα τῶν ζώων πεπορίκισαι, εἰσδητικώτατον αὐτὸν τῶν τῷ βίῃ δεινῶν ἀποφαῖνον· ἡ τὰς ἐκ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν προσβολὰς, αἶε ταύτην, ὡς λαίλαπες ἡ καταγίγδες τὴν θάλασσαν, ταραττόντων τε ἡ κυκλώνων γαλῆνῳσαν. Διὰ τῆτο ἡ ἐπισφαλεστέρα τῆς τῶν ἄλλων ζώων ἡ τῷ ἀνθρώπῳ ἐστὶν ὑγεία, ἡ ἐν παντὶ καιρῷ τε ἡ ἡλικίᾳ τῷ θανάτῳ προσβάλλεσθαι ἔχει ἄνθρωπος, ἐκείνων τὰ πολλὰ ἴσῳ βήματι διαδεόντων τὰ τῆς ζωῆς θάδιον (2)· εἰ ἡ τὴν ἀντίστοιχον Καμπέρῳ δοκεῖ, διὰ τὸ ἡ τὸν ἄνθρωπον ζῶον εἶναι, μὴ ἂν πλείοσιν, ἡ τὰ ἄλλα ζῶα, νόσοις φύσει ὑποκείσθαι, διαχυριζομένῳ (3). Τοιῦτος μὲν περὶ ταῦτα ὁ ἄνθρωπος· τὰ δὲ λοιπὰ τῶν ζώων, αἶε βαθυμυδὸν ὀλιγωτέραις νόσοις περιπίπτει, ὅσον ἀλλήλων τῇ ζωῇ ἡ διοργανώσει, τελειοτέραις, ἡ ἀτελέσῃ· ὀλιγίσαις δὲ τὰ φυτὰ (4), ὡς τὸν ἐλάχιστον βαθυμὸν τῆς ζωῆς ἡ διοργανώσεως ἔχοντα (5).

§. νθ'. Ἀλλάγε ὥσπερ τὸ πάσας τὰς ἐσωτερικὰς νόσους μὴ φύσει εἶναι τῷ ἀνθρώπῳ (§. με'). διατείνεσθαι ἄλογον, ἔτω ἡ τὴν ἀντίστοιχον ὕδρις ἂν τῶν εὐφρονέντων ἐξαρκος γένοιτο, μὴ ἔχι ἡ τὴν τρυφὴν, ἡ τὰ κατὰ ἡμᾶς, ἅπερ νῦν τὸ πᾶν κατέχουσιν, ἡδη, ἡ τὸ περὶ τὴν βρώσιν τε ἡ πόσιν ἐκδεδηγημένον, ἡ τὸ περὶ τὰς ἡδονὰς ἀκόλαστον κτλ. τῷ πλείῳ μέρει

(1) Ραισχλ. Νοσολογ. §. 38.

(2) Διδάκτωρ Εὐκτομ. Νόσ. Τ. Α'. Εἰσαγ. σ. 18.

(3) Σιλ. 13.

(4) Ραισχλ. αὐτ.

(5) Βιλδ. §. 224. Ραῖν Α' εἰλ. Φυσικῶν, Τ. Α'. τ. ε'. σ. 26.

PARS. I. CAP. III. DE HOMINE. 85

animalia obnoxius est; quia habet vitam perfectiorem, ac organisationem valde complicatam (§. 39) (1). Quibus alia quoque adnumerari possent: ut ratiocinium, quo prae caeteris animalibus donatus est, et quod illum erga omnia mala vitae admodum reddit sensibilem; nec non insultus animi pathematum, quae serenam quoque animam, ut procellae et vertices mare, agitant, ac perturbant. Quare sanitas hominis instabilius est, quam caeterorum animalium; ac omni tempore ac aetate a morte oppugnari homo potest; cum illa plerumque aequali passu curriculum vitae percurrant (2); quanquam contrarium Campero placuerit, propterea, quia homo quoque animal est, non pluribus morbis, quam caetera animalia, per naturam esse obnoxium contendenti (3). Talis quidem hoc intuitu est homo; caetera vero animalia semper gradatim in pauciores morbos incidunt, ratione maioris, vel minoris; et perfectioris, aut imperfectioris vitae suae organisationisque. Paucissimis vero morbis subjacent plantae (4); quia ultimum gradum vitae et organisationis habent (5).

§. 56. Attamen sicuti contendere, quod omnes interni morbi non per naturam homini accidant (§. 45.), est vanum; ita e contra nullus prudentium inficias ibit luxum, ac nostras ubicunque regnantes consuetudines in victu potuve, ac intemperantiam in libidimibus etc. causam majoris partis

(1) Wöschlaub. Nosolog. §. 38.

(2) Didelot Précis des Malad. T. I. Introduct. p. XIV.

(3) p. 13.

(4) Wöschlaub ib.

(5) Willdenow. §. 224. Neil Archiv 1. B. 1. p. 26.

ἐκείνων (1) γεγονέναι, ἡ ὁσημέραι ἐτι αἰτίαν γίνεσθαι (2) πολλῶν ἐθνῶν, ἃ βίον ἐγκρατέστερον, ἡ μόναις ταῖς φυσικαῖς ἡ ἀπαραιτήτοις ἐπιθυμίαις ἡ χρδαῖς μεμετρημένον ἐτι βίῳ, πολλὰς τῶν νόσων ἐδ' ἐξ ἐνόματος γινωσκόντων, αἷς οἷς μεγαλὴν τροφὴν ἡ ἡδονὰς εἰαν ἐξοκείλαντες διηνεκῶς προσπαλαιῖσι, ἡ ὧν ταῖς πλάσιν ἐκ ἂν περιέπιπτον, εἰ σωφρονεσέως ἡ λιτωτέρως δύνον, μηδεμίαν ἐν ταῖς ἡδοναῖς κατάχρησιν ποιέμενοι.

§. νζ'. Τὸ δ' αὐτὸ ἡ περὶ τῶν γυναικείων νοσημάτων (1), ἡ περὶ τῶν τοκετῶν αὐτῶν εἰπόντις ἐκ ἂν ἀμάρτοι. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς τῶν ἐθνῶν ἐκείνων γυναιξὶ σπανιώτεροι ἀναλόγως αὐτῶν δυσοκίαι, ἡ τὰ γυναικεῖα ἐσφοδράτε ἡ δαφιλῇ· ἐν δὲ ταῖς τῶν πεπαιδευμένων λαῶν, ἡ αἱ δυσοκίαι συνεχέστεραι, ἡ πολλὰ ἄλλα νοσήματα διὰ παντὸς αὐτὰς κατατρίχουσιν (2). Ἀλλὰ περὶ τέτων ἱκανὰ ἡ ταῦτα.

(1) Σπειρογέλ. Γ' σφ. Γ' σφ. Τ. Α'. σ. 25.

(2) Κσιός τε ἡ δίκαιος ὁ ἡλετισμὸς ἐστὶν ὡς αἱ νευρικαὶ νόσοι ἐν μὲν τοῖς πεπαιδευμένοις τῶν ἐθνῶν τῇ αὐτῶν παιδείᾳ ἀναλόγως συναύξονται, ἐν δὲ τοῖς ἀπαιδευτοῖς πολὺ μᾶλλον εἰσι σπανιώτεροι. Ρ' εἰλ. Πυρροῦ. Τ. Α'. σ. 98. Ἡ ἀνδρώπινος φύσις διὰ τε κλίμα, ἡ ἀγωγὴν, ἡ ἄκραν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων ἐπιεξεργασίαν, ἡ μαλθακότητα, ἡ μερίας ἄλλας περιστάσεις, ἐκείτι, οἷα κατὰ τοὺς πρὸ Ἰπποκράτους καιρὸν ἦν, ὑπάρχει· ἐν ἡμῖν γὰρ ἐκείτι τοιαυτὴ ἐστὶν. Οὗτε γὰρ ἡ θεραπευτικὴ ταύτης δύναμις ἡ πάλαις, ἡ τὰ αὐτῆς σημεῖα ἦτον μὲν ἰσχυρὰ ἡ ἀπλά, μᾶλλον δὲ συμπτωσόμενα ὑπάρχουσι. Γραμματ. ἡ Θεραπευτ. Μέθοδ. Α. ι. σ. 15. Γ' δὲ ἡ Μεσσίερ. Ε'. §. 27.

(1) Φρέγκ. Ε' επιτομ. Β. Β'. σ. 199. ἡ Β. Ε'. Μ. Β'. σ. 328 ἡ 329.

(2) Ρ' ὡς αἱματός, ἡ νόσοι ὑφίας ἐν γένει ταῖς ἐν πόλει διὰ

Illorum fuisse, (1) et quotidie esse inter homines (2). Plures enim gentes, quae magis sobriam, ac solis naturalibus, ac inevitabilibus appetitibus, ac necessitatibus mensurata vitam degunt. necquidem nomina multarum morborum sciunt, quibus illi colluctantur, qui maximae luxuriae ac molliciei dediti sunt; et quorum in plures non illaberentur, si sobrius ac moderatius viverent, nullum abusum in libidinibus facientes.

§. 57. Nec peccetis, qui hoc etiam de morbis mulierum (1), et de partibus asserat. Nam inter rudiorum gentium feminas partus difficiles pauciores sunt; catameniisve non vehementibus, nec tam abundantibus laborant. In exultarum vero nationum mulieribus, et partus difficiles sunt frequentiores, et complures aliae aegritudines semper illas affligunt (2). Sed de his sufficit.

(1) Sprengel Geschicht. der Arzen, 1. B. p. 25.

(2) Es ist eine allgemeine und gegründete Klage daß die Nervenkrankheiten unter gebildeten Nationen verhältnißmäßig mit ihrer Cultur steigen, und bey rohen Völkern weit seltener gefunden werden. Neil Fiebert. 4. B. p. 98. Die Natur des Menschen ist durch Klima, durch Erziehung, durch überwiegende Ausbildung der Seelenkräfte, durch verweichlichung und tausend andere Umstände gar nicht mehr das, was sie in jenen Zeiten (des Hippocrates) war. Wenigstens unter uns ist sie es nicht mehr. Ihre Heilkraft ist nicht mehr die alte; ihre Ausserungen sind weniger kraftvoll, weniger einfach, weit viel verwickelter. Recepte und Kurarten der besten Aerzte etc. 1. Th. p. 16. Vide et Meigier V. §. 27.

(1) Frank Epit. 1. II. p. 199. et 1. V. Pars II. p. 328 et 329.

(2) Blutflüsse und Krankheiten der Gebärmutter überhaupt kommen

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΠΕΡΙ Τ'ΓΕΙΑΣ.

Σύγκρισις Τ'Γείας καὶ Νόσου.

§. νη'.

Τί ἐστὶν ὑγεία; Τί ἐστὶ νόσος; Ἄλλοι ἄλλως ὥρισαντο. Ἄλλ' ἡμεῖς τὰς τοιαύτας ὁρίσμεν Ἱατροὶ κλεις! συντομίας χάριν ἐόντες (1), τὰς δύο κυριώτερας καὶ διαφόρας τῆς ζωῆς καταστά-

σεύμεναις συναιεῖ μάλλον, ἢ ταῖς ἀκιδεύτοις καὶ ἀγροδίαιτοις, συμβαίνειν. Ἐπειὶ οὖν γὰρ ἐξ ἀκαλῶν ἐνόχων ἐν ἰδραλί τρώτῃ ζωῆς κατεχομένων, ἐν μὴ ὑγιεινῷ τε πιεζομένῳ ἱματισμῷ, καὶ σῇ μαθήσει πανταίων τεχνῶν καὶ ἐπισημῶν ἐνασχολημένων, ἡ προῖμος ἀποκαλυφθεῖσα γεννητικὴ ὁρμὴ ξένῃ τιλὶ τρόπῳ ἐπαύξεται, τὸ ὑπογάστριον αὐτῶν ἀναικίῃ διαίτῃ ἐξασθενῆται, καὶ ἡ αὐτῶν φαντασία διὰ τῆς ἀναφελῶν Ἑρωτικῶν βίβλων ἀναγνώσεως ἐν Ἰλλογί δινηκεῖ πλάζεται. Ρ' ἑλ. Πυρρ. Τ. Γ'. σ. 280.

Πρὸς δὲ τὸ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐρωτήσεϊ γενικωτέραινα συμπῶναι κοῖναι, πιεῦσαι ἀναγκάζομαι, ὥς ἡ κοινῶς ἐν συναιεῖ καθεστημένη τῶν ἐμμήνων διαφύλεια, οὐκ ἐκ τῆς ἀρχιτύπου ἐστὶ τῆς φύσεως διατάξεως. Ἀλλὰ γὰρ ἐστὶν ἅπασι, τὰς ἐν ἀγροῖς λιτῶς διαιωμέναις γυναῖκες, ἐλαττόνα τὸν ἐμμηὸν ἔχειν καθαρισμόν, τῶν ἐν πόλεσιν ἐν πάσῃ βιωσὶν ἀφθονίᾳ. Οἱ πλείους τῶν περιηγητῶν μαρτυροῦσιν, ὥς αἱ τῶν ἀγροῶν ἰδυῶν γυναῖκες παντάπασι, ἢ βραχίᾳ τὰ ἐμμηὰ ἔχουσιν. . . . Ἐξ ἧς ἔχει ἅπτις ὀρεδῶς εἰκάσαι, ὥς ἔγωγε δεικνύμαι συναιεῖν ἀπάσαις συμβαίνειν καὶ ὥς αἱ αἶε ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῆς φύσεως ἀπλότητι λήσασαι, διηλεκτῶς καρπύνται ὡσαύτως καὶ τὰ ὑπὸ τῆς φύσεως αὐταῖς δοθέντα πλεονεκτήματα καὶ ὥς, εἰ αἱ τῶν πεπαιδευμένων καθεμένων ἰδυῶν γυναῖκες τὴν αὐτῶν διαφύλεις ἔχουσιν καὶ ἐκπαιδευμέναις ἐμμητοῖς ὑπόκειται, ἢ μαλθακία, καὶ αἱ ὑπερβολαὶ τῷ βίῳ, ὅν βίβου, ὑπερχειν αἴτιον ἢ τὴν φυσικὴν αὐτῶν διατρέφοντα ἔστι, τὰς αὐτῶν ἀδυναμίας πληθύνεσθαι καὶ αὐξάνειν. Ἀρετ. περὶ τῶν Νόσ. τῶν Γυναικ. Τ. Α'. σ. 69.

(1) Γαλλὸς τὴν Τ'Γείαν καὶ Νόσον ὅτως ὀρίζει. „Αἵ πάντες ἄνθρωποι“

Comparatio Sanitatis cum Morbo.

§. 58.

Quid sit Sanitas? quid Morbus? alii diversimode definiunt (1). Nos autem has definitiones Jatrocles? brevitatis gratia

häufiger bey den cultivirten Stadtschönen, als bey den rohen Weibern des Landes vor. Jene werden von Jugend auf an einer sitzenden Lebensart gebunden, und in ungesunden Kleidern eingewängt, und zur Belehrnung allerhand Künsten und Wissenschaften angehalten. Dem früh entwickelten Geschlechtsstriebe wird auf eine unnatürliche Art gezebrt; ihr Unterleib durch eine fehlerhafte Diät geschwächt, und ihre Phantasie durch unnütze Romane in einem beständigen Saumel enthalten. Reil. Fieberl. 3. B. p. 280.

Peu s'en faut même, que pour établir sur cette question une conformité plus générale, je ne suis tenté de croire que l'abondance des regles, telle qu'on l'observe dans le commun des femmes, n'est pas de l'institution primitive de la nature. On sait qu'en général les femmes de la campagne, qui vivent frugalement, ont moins de regles, que celles des villes, qui vivent dans l'abondance. La plupart des voyageurs rapportent que parmi les nations sauvages les femmes n'ont point de regles, ou en ont très-peu. . . . Cela semble donner droit de penser qu'il en a dû être de même originairement dans toutes les femmes: que celles qui ont continué de vivre dans la première simplicité de la nature, continuent aussi de jouir des avantages que la nature leur avoit accordés; et que si les femmes des nations qu'on appelle civilisées sont au contraire assujetties à des regles plus abondantes, et plus laborieuses, c'est que la mollesse et les excès de la vie qu'elles mènent pervertissent leur constitution, et multiplient, ou augmentent leurs infirmités. Astruc des Malad. des Fem. T. I. p. 69.

(1) Sic Galenus Sanitatem ac Morbum definit. „Universi homines tunc et

σεις Τ'γείαν ἢ Νόσον εἶναι ἀποφαινόμεθα (2)· τῷ μὲν ῥαδίως δύνασθαι τὴν πρώτην μεταβαίνειν εἰς τὴν δευτέραν, μὴ πάντοτε ἀπεχέσας ἀλλήλων (3)· τῇ δὲ ιδιότητι ἀλλήλαις ἐκ διαμέτρου ἀντικειμέναις (4), ἢ μηδέποτε ἅμα, ὥσπερ φῶς ἢ σκότος, δυναμένας ὑπάρξαι.

§. νδ'. Διαφέρουσι δ' ἀλλήλων ἢ τέτο, ὡς ἡ μὲν Τ'γεία κανονικήτις, ἢ ἔτιω εἶπω, ἢ ἡδεῖά ἐστι τῆς ζωῆς κατάστασις, ἢ δὲ Νόσος τέμπαλιν, παρὰ κανόνα (1) ἢ ἀγῆδῃς. Παρὰ φύ-

θροποι πάς μὲν ἐνεργείας τῶν τῷ σώματος μορίων, ἐπειδὴν εἰς μὴ πάς κατὰ τὸν ρεῖον πρόξεις ὑπηρετήσας ἀμείπτως ἔχουσιν, ὑγιαίνει εἰσι πεπεισμένοι· βλαβέτις δ' ἡτιναῖον ἐξ αὐτῶν, νοσῶν ἐκείνῳ τῷ μέρει νομίζουσιν. Εἰ δὲ ταῦθ' ἔτιω ἔχει· τὴν ὑγίαν ἐν δυοῖν τέτοιον ζητητέον, ἢ ἐν ταῖς κατὰ φύσιν ἐνεργείαις, ἢ ἐν ταῖς κατασκευαῖς τῶν ὀργάνων, ὅφ' ὧν ἐνεργῶμεν· ὥστε ἢ ἡ νόσος ἢ ἐνεργείας εἰσιν, ἢ κατασκευῆς βλάβη. Ἀλλ' ἐπεὶ ἢ κοιμώμενοι, ἢ ἄλλως ἐν σκότῳ ἢ ἡσυχίᾳ διάγοντες, ἢ κατακείμενοι πολλάκις, ἔτετι μέρες κυῶμεν, ἔθ' ὅλως αἰσθανόμεθα τῶν ἔξωθεν ἀδυνῶς, ἔδδ' ἐν τῇ ὑγίανουσιν· καὶ τότε δηλοῖ ὡς ἢ τὸ ἐνεργεῖν εἰς τὸ ὑγιαίνειν, ἀλλὰ τὸ δύνασθαι· δυνάμεθα δὲ ἐνεργεῖν ἐκ τῆς κατὰ φύσιν κατασκευῆς. Ἐν ταύτῃ ἄρα τὸ ὑγιαίνειν ἐστὶ. Περὶ Διαφορ. Νοσημ. κ. β'.

(2) Ο' αὐτ. περὶ Συμπτωμ. Διαφ. Β. Α'. κ'. κ'. Ραισχλ. Παθογεν. Μ. Α'. §. 458. Ἀλ. Μ. Α'. §. 382. Οὐφελ. Σύστημ. Γατρ. Τ. Α'. σ. 50.

(3) Γαῦβ. Παθολογ. §. 31. Μεσγίρ. Ε'. §. 3.

(4) Ραισχλ. Νοσολ. §. 25. Ἀπερίσκει Γοττανίερφ, ἐκ τῶν ἐν ὅτῳ, τὸ τὴν ὑγίαν ἢ νόσον διαφόρες τῆς ζωῆς καταστάσεις ἀποκαλεῖν (Ἐκδισ. τῶ Βρετανικῶν Σύστημ. Μ. Α'. σ. 305. ἢ 375.). Ἀλλ' εἰ ταῦτα ἢ εἰσιν ἀλλήλων διάφορα, εἰ ἂν ἄλλο ἢ γίνοντο;

(1) Ἐπεὶ τῶν νεωτέρων τινὲς (Ραισχλ. Παθογεν. Μ. Α'. §. 15.) ἀπαρρέσκονται τῷ παρὰ φύσιν λέγειν, ἔδοξέ μοι ἀντὶ τούτου, παρὰ κανόνα χρήσασθαι, ὥσπερ ἢ ἀντὶ τῷ, φυσικῇ τῷ, κανονικῇ.

praetereuntes: duos potiores ac differentes vitae status, Sanitatem et Morbum esse dicimus (2); et hocce intuitu, quod facile prior in secundum transire valeat, non longe ab invicem distant (3); ratione vero indolis e diametro sibi oppositi sunt (4); et nunquam simul, quem ad modum umbra cum tenebris, existere possunt.

§. 59. Differunt porro hoc quoque intuitu inter se; quod Sanitas quidem normalis, ut ita dicam, ac jucundus sit vitae status; morbus vero e contra innormalis (1) ac molestus.

sanitati frui sibi persuadere, cum partium corporis functiones vitae actionibus inservientes illaesas sentiuntur; laesa vero ex ipsis aliquae se illius functionis ministra parte, aegrotare augurantur. Quod si haec ita sese habeant: his in duobus sanitas quaerenda est, aut in functionibus secundum naturam prodeuntibus; aut in organorum, quibus functiones adimus, structura; proindeque morbus vel functionis, vel structurae laesae est. Verum quum dormientes, aut alias in tenebris, vel otio degentes, aut plerumque discumbentes, neque partem aliquam movemus, neque quid externum omnino sentimus; nihilominus tamen sani sumus; atque hinc potest non in actione, sed in agendi potestate sanitatem constitui; at functiones ex ea, quae secundum naturam est, structura obire possumus. In ea igitur Sanitas constitit. de Morb. Differ. C. II.

(2) Id. de Sympt. Different. 1. I. C. 1. Th. Röschlaub Pathog. 1. Th. §. 458. Kil. 1. Th. §. 381. Husel. System. 1. B. p. 50.

(3) Gaub. Inst. Pathol. §. 21. Megget V. §. 3.

(4) Röschlaub Rosol. §. 25. Displicet Girtannero, non scio quare, sanitatem et morbum diversos vitae status appellare (Ausführl. Darstell. der Bros. Syst. 1. Th. p. 305 et 375.) Ast si haec non inter se diversa sint, quid aliud esse potest?

(1) Quia nonnullis recentiorum non placet Praeter naturam dicere (Röschl. Pathog. 1. Th. §. 15.) visum mihi est loco hujus praeter normam, vel innormalem uti; sicut etiam loco naturalem, normalem.

σιν δ' εἶναι τὴν νόσον εἰπεῖν ἔκ ἔχομεν, (παρὰ φύσιν γὰρ κυρίως τὰ τὲς νόμους τῆς φύσεως ὑπερβαίνοντα) φυσικῶντι χρῆμα ὑπάρχουσαν, τῆς ὑγιεινῆς, εἴτ' ἂν τῆς κανονικῆς, ἀφιστάμενον κατὰ φύσιν (2). Καὶ τὴν μὲν Ὑγίαν τῷ φωτὶ καὶ τῇ θερμότητι (3) εἰκάσαι πως ἔχομεν, ἢ καὶ τῇ ζωῇ λίαν ἀναγκαῖα, καὶ τὰς αἰσθήσεις ὑδρῶντα (4). τὴν δὲ Νόσον, τῷ σκοτεῖτε καὶ τῷ ψύχει (5), καὶ τῇ ζωῇ τὰ πολλὰ ὀλεθρίοις, καὶ ταῖς αἰσθήσεσιν

(2) Νόσοι δὲ τῇ μὲν ὁλῶς, δοξεῖν ἂν εἶναι παρὰ φύσιν, ἔκβασις γὰρ αἰεὶ καὶ σύγκρουσις τῇ κατὰ φύσιν ἢ νόσος· τῷ δ' εἰσθάναι καὶ πολλάκις συμβαίνειν, κατὰ φύσιν λέγομεν. Θεόφρ. περὶ Αἰτ. Φυτ. Β. Ε'. κ. 9. Γδὲ καὶ Γαερ. Παθολογ. §. 3. καὶ Σαββαγιόσιον Νοσολογ. Μεθοδικ. Τ. Α'. σ. 72, καὶ 134.

(3) Σημειώσθω δ' ὅτι ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ τῆς ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ περιεπαρμένης ἐστὶ θερμότητος, ἥς τὸ ζῶον αἰσθάνεται, καὶ ἥν διὰ τὸτο Χυμικῶν παιδὲς θερμότητα αἰσθητὴν ὀνομάζουσιν. (Γακκίσιος Χυμικ. Τ. Α', §. 66. καὶ 67.): Ἄλλως γὰρ ἡ θερμότης, ἐκ μίξου, ἢ ἐλάττωσι πασότητι, χυμικῶς σώμασι πᾶσιν εἴσιν, (αὗτοι δὲ πρὸς πάντα συγκρούμεναι ἔχουσα) κατὰ γράματα τοῖς συνθετικοῖς αὐτῶν μορίοις συμπλεκόμεναι· καὶ χάριν καὶ μίξται τὸν ὄγκον τὰ σώματα ψυχραίνοντα (ὁ αὐτ. αὐτ. §. 51 καὶ 52): πληροῖται τῶν τοῦ υδατος πηγνυμένων· ἀπαττάται τὰ ὑλικά πράγματα διὰ τῶν ἀγωγῶν τῆς θερμότητος κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἥττον γίνονται, πληρὴ τῇ ἐνός καὶ μόνῃ τῇ παγετῇ (ὁ αὐτ. αὐτ. §. 69. καὶ 70.). Καίτοι ἄλλως ἔδ' αὐτῇ θερμότητος πάντῃ ὄντος ἀπηλλαγμένον· ὡς τῆτο καὶ ὁ κλεινὸς Νικηφόρος Θεοτόκης μαρτυρεῖ. „Ὅτε δὲ πᾶσι τοῖς σώμασι συμμεμιγμένον καὶ συνηνωμένον ἐστὶ (τὸ πᾶν), δῆλον ἐκ τῆ μηδὲν εἶναι θερμότητος ἁμοιρον, εἰδὲ αὐτὸ τὸ κρυφαῶδες ὑδωρ, τὸ πάντως τῶν ἄλλων ψυχρότερον, συμμεμιγμένον γὰρ αἰσθάνεται, ψυχρότερον γίνεσθαι· ὡς τὸ εἰς αὐτὸ ἐμβαλλόμενον θερμόμετρον προφανῶς δείκνυσθαι. Στοιχ. Φυσικ. Τ. Β'. §. 269.

(4) Τὶ κάλλιστον; φῶς. Πλάταρχ. Ἐπτ. Σοφ. Συμπόσ. κ. η'.

(5) Εἴ τι τις ἄρα τῇ ψυχρῇ δυνάμει ὡς Παρὰ φύσιν! πρώτη, καὶ ἡσυχία, καὶ ἡσυχία τῇ θερμῇ τὸ πῦρ, ἥς παρὰ φύσιν καὶ μετοχὴ γίνεσθαι

Nam morbum statum praeternaturalem esse non possumus dicere (quia praeternaturalia proprie illa sunt, quae leges naturae transgrediuntur), cum morbus *Ens* quoddam naturale sit, a statu sano, vel regulari deflctens (2). Et sanitatem quidem cum lumine et calore (3), (quae et vita sunt valde necessaria, et sensibus iuncta (4)), comparare aliquo modo possumus; morbum vero cum tenebris ac frigore (5). Haec enim, sive Entia sint

(2) Morbus autem partim omnino praeter naturam esse videri possit; est enim discessus quidam atque perturbatio rei, quae secundum naturam est; partim quia solitius est, et saepenumero accidit, secundum naturam esse asserimus. Theophr. de Caus. Plant. l. V. C. IX. Vide et Gaub. Pathol. §. 3. Sauvages Nosol. Method. T. I. p. 72 et 134.

(3) Notandum autem est quod hic sermo sit de calore in atmosphaera disperso, quem animal sentit; ideoque a Chymicis calor sensibilibis appellatur (Jod. Lebruch der Chymie i. B. §. 66 et 67). Nam secus calor in omnibus corporibus plus vel minus chymice inest; quia ad omnia habet affinitatem, per strata partibus constitutivis illorum commixtus, ex qua causa volumen corporum frigentium diminuitur (id. ib. §. et 52), aqua solummodo fortasse congelata excepta; ideoque omnes res materiales plus vel minus, conductores caloris sunt, excepto gelu. (id. ib. §. 69. et 70) Quamvis secus nec ipsud gelu a calore sit penitus liberatum, clarissimo Nicephore Theotoce teste. Quod vero ignis cum omnibus corporibus commixtus et unitus sit patet ex eo, quod nihil sit calore liberum, nec ipsa aqua congelata, quae caeteris omnibus est frigidior. Si enim cum nitro commisceatur, frigidior evadit; sicut hoc thermometer inpositum manifeste demonstrat. Elem. Physic. T. II. §. 296.

(4) Quid optimum est? lumina. Plutarch. Sept. Sup. Conv. C. VIII.

(5) Estne aliqua frigidi vis Favorine! princeps atque natura, sicut calidi ignis, ejus praesentia quadam et participati est reliquorum unumque.

κινήσειν ὑπάρχει. Ταῦτα γὰρ, εἴτε ὅσαι τυγχάνουσιν ὄντα
ἐκδιπαρεῖται, ὅτε ἄλλων γένησιν, αἶψά τε ἀπανταχὲ παρει-
σιν· ἢ γὰρ οἶδμεν σῶμα, ἐξ ἧς κινῶνται· ἢ ὡς παρὸν, ἢ
ἀπόντι, ἢ αὐτὰ ἂν συναπείν, ἢ συμπαρῇν· ἀλλ' ἐν παντὶ
τῷ κόσμῳ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὅτι περισσέονται. Φῶς
δὲ τὸ μᾶλλον ἢ θερμότης ἐν τῷ κόσμῳ ἐπέισακτά τε ἢ μερικά,
ἢ μὴ ἐν αὐτοῖς τὴν ὑπαρξίν ἔχοντα· ἐν εἶδει μὲν γὰρ, παν-
τός φωτεινότερ' ἢ θερμὸν σώματος· ἐν γένει δὲ, τῶν ἐνδέρμων ἢ
φαινῶν τῇ ὕλῃ ἀκτίνων ὑπάρχει ἀποτελέσματα, ἐξ ἑκείνων
τὴν ὀλιγοχρόνιον πολλάκις ἢ ἄσπετον λαμβάνοντα ὑπαρξίν, ἢ
ἅμα τῇ ἐκείνῃ δύσει, ἢ ἀποσάσει, ἢ τῆς σελήνης ἐπιπροϋήσει,
συναπτόντα, ἢ μετέμενα (6).

τῶν ἄλλων ἵνασον ψυχρὸν; ἢ μᾶλλον ἢ ψυχρότης γένησιν ἐστὶ
θερμότητος· ὥσπερ τῷ φωτός τὸ σκότος λήγουσι, ἢ τῆς κινήσεως
τῆς στάσις. Ἐπεὶ ἢ τὸ ψυχρὸν ἔοικε στάσιμον εἶναι, κινήτικόν δὲ
τὸ θερμόν· αἵτε τῶν θερμῶν καταψύξεις, ὕδατος παρσία γί-
νονται δυνάμεις, ἀλλ' ἐκείναι θερμότητος· ἅμα γὰρ ἀπείσασα
πολλὴ φαίνεται, ἢ ψύχεται τὸ ἀπολειπόμενον. . . . Πῶσα γέ-
νησις ἀργὸν εἶσι ἢ ἀπρακτόν, ὡς τυφλότης, ἢ κωφότης, ἢ στω-
πὴ, ἢ θάλατος· ἐκείναις γὰρ εἴδω, ἢ ἀναιρέσεις ὅσων,
ἢ φύσεις τινος, ὅδ' ὅσαι καθ' ἑαυτάς· ἢ δὲ ψυχρότης ἐκ ἐλάτ-
τονα τῆς θερμότητος, ἐγγιγγομένη τοῖς σώμασι, καθὴν ἢ μετα-
βολὰς ἐργάζεσθαι πέφυκε. . . . Ἐπὶ γένησις μὲν ὕδατος διέχεται
τὸ μᾶλλον ἢ τὸ ἥττον. . . ἐν δὲ τοῖς ψυχροῖς πολὺ τὸ μᾶλλον
ἢ τὸ ἥττον εἶσι, ἢ τὸ λίαν, ἢ τὸ μέλις, ἢ ὅπως ἐπιτάσεις
ἢ ἀνέσεις, ὥσπερ ἐν τοῖς θερμοῖς. (ὁ αὐτ. περὶ τῆς Πρωτ. Ψυχρ.)
Ὅρα ἢ Ἐριτέμιοι (Ἀπομνημ. εἰς τὴν τῆς Βορέας. Ἀφορισμ. Γ.
Β'. σ. 192.) τὸ ψυχρὸν μὴ γένησι θερμότητος, ἀλλ' ὅν φυσικόν
εἶναι λέγουσι. Καὶ περὶ μὲν τῆς ψυχρῆς ταῦτα· εἰ δὲ ἢ τὸ σκό-
τος ὅν εἰσι ἀδιπαρεῖτον, ἢ μόνον τῷ φωτός γένησις, ἢ ἐλάττω-
σις τῇ μηκτὶ ἡμῖν αἰσθητῇ ὑπάρχουσα, ὡς φησὶ Γρίμιος
(Φυσικ. §. 640.), φυσικῶς παῖδες ἀποφανέσθαι. Ἐγὼ γὰρ μέντοι
οἶδα ὡς εἶδα, ἢ ὅτε ὁ ἥλιος, ἢ πῶς ἄλλο τεχνικὸν ἀπεσι,
αἶψά τότε ἐκείν' σκότος εἰς ταχύτατον.

(6) Ὁ μέγας Βυρρῶν δὲ εἰς τὴν θερμότητος ἀποδίχεται· φησὶ γὰρ

per se existentia, sive aliorum privationes, semper ac ubicunque adsunt; nullum enim novimus corpus, a quo tenebrae ac frigus promanant; et cum illud adsit, vel absit, haec quoque adsunt, vel absunt; sed in omni orbe terrarum diffusa sunt. Lumina vero et calor adventitia sunt in mundo ac partialia, et non per se existentiam habent; quia in specie, cujuslibet lucidi et calidi corporis; in genere vero, calidorum ac lucidorum Solis radiorum sunt effectus; a quo brevem, ac plerumque inconstantem existentiam trahunt; et simul cum illius occasu, vel remotione, vel Lunae interpositione, discedunt, vel diminuuntur (6).

que fiat frigidum? aut potius frigiditas caloris privatio est; ut tenebras lucis dicunt, et motus quietem. Etenim frigiditas statui seu quieti videtur accommodata, sicut e contra calor movendi facultatem habere; et calidorum frigeratio nullius praesentia facultatis agentis fit, sed discessu caloris. Simul enim hic confertim abiit, et friget id quod reliquitur. . . . Omnis privatio otiosum quidpiam est et inefficax; ut caecitas, surditas, silentium, mors. Formarum enim discessus eunt, et naturarum abolutiones, non naturae et substantiae per se. At vero frigus in corporibus obortum, non minores quam calor affectiones motusve efficit suscite natura. . . . Praeterea nulla privatio comparationem secundum plus aut minus admittit. . . . at inter frigida non minus quam calida gradus isti sunt, ut aliud alio magis minusve; hoc admodum, illud non adeo; unum remissius, aliud intensius dicatur frigidum. (Id. de Primo Frigido.) Vide etiam v. Swieten (Comment. in Aphor. Boerh. T. II. p. 192.) frigus non privationem caloris, sed Ens naturale esse asserentem. Si vero etiam tenebrae Ens sint per se existens, aut diminutio ejusdem, non amplius nobis sensibilis, sicut ait Grenaius (Naturlehre §. 640.) physici debent id determinare. Ego autem scio quod ubi, et dum sol, vel lumen artificiale abest, tunc temper ibi tenebrae sint palpabiles.

(6) Magnus Buffon duas species caloris agnoscit; dicit enim „Quoiqu'il en

s. 60. Differt porro sanitas a morbo; quod absoluta quidem sanitas una ac exactissima sit, et in plus ac minus indivisibilis (quanquam hoc nostro Galeno displiceat (1),) ac angustissimis limitibus circumscripta: Nam brevissime quoque deficiens, imperfecta est, ac morbus magis, quam sanitas absoluta. Morbus vero e contrario in vasto mari oberrat, ac diversos gradus formasve agnoscit (2). Proinde Sanitatem quidem posset quis comparare cum linea recta, quae una semper et sola, et longitudo sine latitudine est; vel cum virtute quadam: Veritate scilicet, seu Justitia, etc.; Morbum vero e contra cum linea curva; nec non cum Mendacio, vel Injustitia, etc. Una enim est in semicirculo A (3) linea recta BF; quam plures vero curvae, quae supra illam trahi possint; et una quidem virtutis, ut ait Plato (4), est species; innumerae vero vitii; et ex rebus ipsis fit, ut veritatem quidem simpliciter dicere; mentiri vero innumerabiliter valeamus (5). Quis vero non

soit, il paroît d'après tout ce qui vient d'être dit, que l'on doit reconnaître deux sortes de chaleur, l'une lumineuse, dont le soleil est la foyer immense; et l'autre obscure, dont le grand réservoir est le globe terrestre.

Supplém. à l'Hist. Natur. T. I, p. 32. etc.

(1) De Sanitat. Tuend. L. I. C. V. Sed idem in alio loco approbate quodam modo videtur; dicit enim. Ac primum quidem dicam hic quoque quae structurae corporum sine morbosissimae, sicuti et prius salubrem ostendi. Verum ea unica erat; etenim in omnium rerum genere, quod optimum est, id unum est; vitiosa vero plurima sunt (ib. L. VI. C. II). Si enim in qualibet re optimum unum, salubrisque structura una sit: patet etiam absolutam ac perfectam sanitatem (quae ex sola salubri structura producitur) unam ac solam esse.

(2) Neil Zieberl. 1. B. p. 5. Nösch. Nosolog. S. 40. et 1577.

(3) Vid. fig. 1. E. B. II (4) Repub. L. V. P. 445.

(5) Plut. Quaest. Conviv. L. VIII. 9.

ὡς ὁβολὸς μόνον, ὡς κόκκος τῇ τῆς τουτάνης ἱπταδῆς πλῆ-
σιγγι, εἰς Ἀδριανὴν ῥέπειν ἐπαύσαν, ὥς οἱ βασιλεῖς ἀριζμῶ ἀ-
περιληπτοί. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως.

δ. ξα'. Ὡς μὲν γὰρ ὡς τὴν μὲν ἀπλὴν, ἡ τελείαν ὑγίαν ἐν κυκλῷ Β (ι), ἡ ΑΓ ἐμφαίνει, τὸν δὲ θάνατον ἡ ΔΕ, τὰ δὲ κυκλῷ τεταρτημόρια ΑΔ, ΓΕ, τὰ ὑγείας ἡ θανάτου μεταίχμιον· τὰς δ' ἐν τοῖς τεταρτημορίοις ἐννεκήκοντα μοίρας ΑΖ, ΖΗ, κτλ. ἡ ΓΘ, ΘΙ, κτλ. βαθμὲς νόσου αἰεὶ μᾶλλον ἡ μᾶλλον αὐξανόμενων ἀχρις ἐπὶ θάνατον. Ἡ τοίνυν ΖΘ ἐκείτη τελεία ὑγεία καλεῖσθαι ἔχει, ἀλλὰ νόσος τῆμασιν, μᾶ μὲν μοῖρα τῆς τελείας ὑγείας ἀπέχουσα, ἐννέα δὲ ἡ ὀγδοήκοντα τὸ θάνατον· ἡ δὲ ΗΙ τῆς μὲν δευτέρᾳ μοίρας, τῇ δὲ ἄκτῳ πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα, κτλ.

§. Σβ. Τυχὸν δὲ τὲτο ξένοτε εἰ θελοῖτον δοῦναι τισιν Ἰατροκλείς! τὸ εἰ τὴν βραχυτάτην ἐκ τῆς τελείας ὑγείας ἐκκλίσιν νόσον ἀποκαλεῖν· ἀλλὰ τῷ τὰ πράγματα ἀκριβῶντι, ἔδεν ἄλλο, ἢ νόσος, καὶ βραχυτάτῃ ὑπάρχει, φανίσεται. Ὡς γὰρ ἅμα τῇ τῇ ἡλίῳ δίσει, ἐκτί ἡμέρα ἐστίν, εἰ εἰ ἐν κα-
θαρᾷ ἐσπερά τὸ λυκαυγὲς ἐπὶ πολὺ ὕπερον διαρκεῖ, ἔδ' ἢ
ἕως αὖθις ἡμέρα λογίζεται, πρὶ ἢ τὸν ἡλίον πῶ ἡμετέρῳ ἐ-
πιφανῆναι ορίζοντι· ἔτως ἔδ' ὑγεία τελεία ἔχει δικαίως ἀκέραι-
ον, ἡνίκα εἰ σμικροῦ τινος ἀλλογῆς, ἢ τοιούτου τε, αἰοδάνεται ἀνδρα-
πος, καὶ τοι τῶν ποιῶν διὰ βραχύτητα ἀκριβῶς κτεῖ ἀντίλα-
βεῖσθαι μὴ ἔχων (1).

(1) $O'_E, \Sigma\chi, 2.$

(1) „Τὸ δέον θερμὸν νόσημα, καὶ τὸ ψυχρὸν, ὑγρὰνται καὶ ἐκέρχονται ἐξ αἵματός, ἐπὶ δὲ πρῶτον ὑπερβαλὼν τὰς ὑγρὰς ὁρὰς τῆς μελέτης, καὶ αἷμα, τὴν αὐτὴν ταύτῃ φύσιν ἔχει. Καὶ γὰρ καὶ διὰ σμικρότητα τοῦ σώματος ἐκφυγεῖν τῇ ὁ κριτέραν διάγνωσιν, καὶ τῇ τῶν κινουμένων ἀποδοσιν, αἷμα πρὸς τὸν εἶδος ἔχει τὸ οἰκετόν.

scit quod Justitia plus ac minus non agnoscat. Hanc enim jam obolus unus, sicut granum in bilance librae appositum, ad Injustitiam inclinare facit; cujus gradus sunt innumeri. Et sic porro.

§. 61. Supponamus enim absolutam quidem ac perfectam valetudinem in circulo B (1), ex AF; mortem vero ex ZE; ex quadrantibus vero circuli AZ, TE sanitatis ac mortis intervallum demonstrari. Porro nonaginta gradus quadrantium AZ, ZH, etc. et FO, OL, etc. gradus quosdam morborum, qui semper magis magisque usque ad mortem adaugentur, significant. ZO igitur non potest amplius perfecta sanitas appellari, quin potius morbus, qui uno gradu a perfecta valetudine, et octoginta et novem a morte; et HI a valetudine duobus; a morte vero octoginta et octo gradibus distat, etc.

§. 62. Hoc vero Jatrocles! fortasse absurdum ridiculumque quibusdam apparebit, brevissimam quoque ex perfecta sanitate deflectionem morbum nuncupare. Sed illi, qui rem accurate scrutatur, nihil aliud, quam morbus, etsi brevissimus, videbitur. Quem ad modum enim statim post solis occasum, non amplius dies est, quanquam in vespera serena longe postea crepusculum perduret; neque iterum aurora pro die habetur, ante quam sol in nostro appareat horizonte; sic neque sanitas perfecta dici merito potest, quando brevem solummodo dolorem, vel aliud simile, homo persentit; licet ob brevitatem non exacte semper haec percipere valeat (1).

(1) Vid. fig. 2.

(1) Morbus vero et calidus, et frigidus, et humidus, et siccus; quantum ab initio corpus sanos temperamentis limitibus excesse, eandem sibi naturam habet. Etenim si is ob parvitatem plerumque et nostram dignotionem, et aegrotantium sensum effugiat, propriam tamen habet

(1) ὅς ἔχει· Ὡς γὰρ αὐτὸς ὡς ἐν ἡμικυκλίᾳ Γ. (1) τὴν μὲν τελείαν ὑγείαν, ἅμα καὶ τὴν τῷ ἡλίῳ δύσιν ἢ ΑΒ ἢ ἐμφανὲς τὴν δὲ ἀκμὴν τῆς νόσου, καὶ σκότος· νυκτὸς ἀσελήνης ἢ ΔΒ, ἢ δὲ ΒΕ τὴν ἐκ τῆς γενομένης τῆς νόσου παρακμῆς διὰ τῆς ἀνακομίας εἰς τελείαν ὑγείαν αὐτὸς ἐπανέλευσιν, καὶ τὴν τῷ ἀσέτι, ὅρδρῳ ἤδη ἐπιφώσκοντος, κατὰ βραχὺ ἄχρις ἐς ἡλίου ἀνατολὴν μέωσιν. Τῶν δὲ αὖ δύο πεταρτημορίων τὸ μὲν ΑΔ, τὸ μεταξὺ τῆς τελείας ὑγείας, καὶ τῆς ἀκμῆς τῆς νόσου διάστημα, τὸ τῆς αὐξήσεως δηλονότι σάδιον, ἐ μὴν ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τῷ ἡλίῳ δύσιν λυκαυγὲς ἄχρι τῷ πάντεως καὶ φιλαφίᾳ σκότους· τὸ δὲ ΔΕ τὸ μεταξὺ αὐτῆς ταύτης, καὶ τῆς εἰς τελείαν ὑγείαν ἐπανόδου, καὶ μὴν καὶ τὸ κατ' ὅρδρον διαφώσκον σέλας, ἄχρι τῆς τῷ ἡλίῳ ἀνατολῆς. Τῷ τοίνυν Δ, εἰς τὸ Ε, Ζ, κτλ. τεμένε, καὶ τῷ Δ κατὰ βραχὺ προσπελάζοντος, ἢ ἅμα τῆς τελείας ὑγείας ἐκτεσθῆσα κατὰσας φει μετεμένη, τὴν νόσον μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὑποδύεται, ἐς τὴν αὖ ἐν τῷ Δ γενομένη, εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου ἀφίκεται, ὥστε καὶ τὸ λυκαυγὲς κατὰ σμικρὸν βραχυνόμενον, εἰς φιλαφίαν σκότος τελευτῶν μεταβάλλεται. Τῷ δὲ Δ πρὸς τὸ Η, Θ, κτλ. χωρεῖν ἄρξαμένη, καὶ ἡ νόσος τὴν ἰδίαν ἰσχὺν ἀποβάλλουσα, τῇ ὑγείᾳ παρρηθὸν προσπλάξεται, ἐστὶ ἂν ἐν τῷ Ε κατὰ βραχὺ γενομένη, εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀναρρώσεως ὑγείαν αὐτὸς πολυδρομήσῃ· τῷ ὅρδρῳ φωτὸς ὡσαύτως ἄχρι τῆς τῷ ἡλίῳ αὐξησθέντος ἀνατολῆς.

Ἐξ δὲ καὶ ταῦτα μὲν Πατρώλεις, περὶ τῆς τελείας τε καὶ ἐξηκριβωμένης ὑγείας, ἢ σπανιστάτη δὴ περὶ κατ' ἐπίκαιον,

Οὗτω δὲ καὶ ἡ φιλαφία, καὶ οὗτω γὰρ ἂν εἴη μέγας τῷ ζῴοντι μέγας, καὶ σμικροτάτος, καὶ κατ' αὐτὸν ἐκαστὸς, ὡς φιλαφίαν ἐκ ἰδίας, ἀλλὰ μὴν ἰσοδυναμεῖται καὶ περὶ τῶν Πατρώων. Πάρε. Β. Α'. κ, β.

(1) Ο'ρ. Σχ. 3.

ε. 38. biv (1)

§. 63. Supponamus enim iterum in semicirculo P (1), perfectam quidem sanitatem, nec non solis occasum per AB indicari, acmem vero morbi, ac tenebras noctis sine luna per AB ; per BE vero a facto morbi decremento per reconvalescentiam ad perfectam sanitatem iterum redditum, tenebrarumque, jam aurora illucescente, paulatim usque ad ortum solis diminutionem. Ex Duobus porro quadrantibus AP quidem inter perfectam sanitatem et acmem morbi spatium, stadium scilicet incrementi; nec non crepusculum post occasum solis usque ad perfectas palpabilesque tenebras; PE vero inter acmem et reditum ad perfectam sanitatem intervallum; nec non in diluculo illucescens lumen usque ad ortum solis. A igitur versus E , Z , etc. pergenre, et paulatim ad Z appropinquantes, status a perfecta sanitate statim remotus, semper diminuitur, et magis magisque morbum induit; usque, Z attacto, ad acmem morbi perveniat; utpote crepusculum paulatim diminuendo, in tenebras palpabiles demum mutatur. A vero versus H , Q , etc. procedere incipiente; morbus suum vigorem amittens, sanitati gradatim appropinquat; usque, E paulatim attacto, per reconvalescentiam ad sanitatem iterum recurrit; lumine similiter matutino usque ad ortum solis edaucto.

§. 64. Haec quidem Jatrocles de absoluta et perfecta sanitate, quae certe rarissima est ac idealis; cum mente ple-

speciem. Ita vero inflammatio quoque, in quacunque animalis parte constituerit, maxima vel minima, unus atque idem est affectus, non species, sed magnitudinis differentia variens. Gal. de loc. Affect. L. I. C. II.

(1) Vid. Fig. 3.

νῶ τὰ πολλὰ ἀναπλαττομένη (1), ἐν δὲ τῇ φύσει δυσχερῶς
 λίσαν ὑφesyκυῖα (2). καὶ δέποτε ἢ ὑπάρξη, διὰ μακρῶ συντη-
 ρηθῆναι ἐκ ἔχουσα (3). Κοινῶς δὲ ὑγεία ἀπεί, ἢ ἡ ἐξισα-
 μένη μὲν τῆς τελείας ἢ ἀκριβῶς ὑγιῶς καταστάσεως, ἀλλ' ἐ-
 τοσούτῳ γε, ὥστε ἢ μεταβολὴν τινὰ αἰσθητὴν τὰς τῷ σώματος
 παθεῖν ἐνεργείας (4). Τὴν δὲ τοιαύτην ὑγείαν, ἢ Ἡρόφιλος
 κάλει (5), ἢ τῶν κατ' ἡμᾶς ἐκ ὀλίγου, ἑδωτέραν κατὰ σαρ-
 ὄνομάζεσιν (6), ἢ ὑγείαν κατὰ χρόσιν. Ἄλλοι δὲ τὸ μεταξὺ
 τῆς τελείας ὑγείας ἢ τῆς νόσου διάστημα εἰς τρία διελόντες, τὸ
 μὲν ὑγείαν ἀθλητικὴν, ἑδὲν ἄλλο, ἢ τὴν κατ' ἡμᾶς τελείαν
 ὑγείαν ὑπάρχεσαν, τὸ δὲ μείζονα, τὸ δὲ αὐθεντὴ ἀτεκάλε-
 σαν (7). ἢ ἄλλοι ἄλλως. Ἐξ' ὧν δῆλον ὡς ἐκ ἀκριβέσι τοῖς
 ὅροις διώρισαι ἢ διατετεῖχισαι ἢ ὑγεία πρὸς νόσον, ἑδ' ἐξ

(1) Οἰφελ. Παθου. σ. 2. Ρ'αισχλ. Παθου. Μ. Α. §. 76.

(2) Ρ'ελ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 2. Ρ'αισχλ. αὐτ. §. 304. Νευμάν. σ. 11.

(3) Ἐν τοῖσι γυμνασικοῖσι αἱ ἐπ' ἀκρῶς εὐεξίαι σφαλεραί, ἢ ἐπὶ
 τῇ ἐσχάτῃ ἡκασίᾳ· ἢ γὰρ δύναται μένειν ἐν τῷ αὐτῷ, ἑδὲ ἀ-
 τρεμέει. Ἐπὶ δὲ ἐκ ἀτρεμέεσι, ἑδὲ τι δύναται ἐπὶ τὸ βέλτιστον
 ἐπιδιδόσθαι, λείπεται ἔν ἐπὶ τὸ χεῖρον. Γ'τ. Α'φ. Τμήμ. Α'. γ'.

Εἰ γὰρ ἢ συνέπεισι ποτὲ κατ' ἡντιμῶν ἀρίστη φύσιν, (ἢ ἀπλή-
 ῃ τελεία εὐκρασία) ἀλλ' ἐκ ἡμιτέλει ἢ ἀκαρῇ. Γαλ. Τ'γ. Α. Α'
 κ. ε'. Γδὲ ἢ Γραμμ. ἢ Μίδωδ. Μ. Α'. σ. 49.

(4) Ἐπειδὴ συμμετρία τις ἐστὶν ἢ ὑγεία, συμμετρία δὲ πᾶσα κατὰ
 διττὸν λόγον ἀποτελεῖσθαι ἢ λέγεται, ποτὲ μὲν εἰς ἀκρῶς ἡκασί-
 ας, ἢ οὕτως ὅσα συμμετρία, ποτὲ δὲ λοιπαρὴν βραχυτί τῆς ἀ-
 κριβείας· εἴη ἢ ἢ ὑγιεινὴ συμμετρία διττῆς· ἢ μὲν γὰρ ἀκρι-
 βής τις, ἢ ἀρίστη, ἢ τελεία, ἢ ἀκρᾷ ἢ δὲ, ἀπολειπομένη μὲν
 ταύτης, ἢ μὴν ἤδη γέπω τοσούτῳ, ὡς λυπεῖσθαι τὸ ζῶον. Γαλ.
 αὐτ.

(5) Αὐτ. αὐτ. Α. γ'. κ. β'. ἢ Τέχνη. Γατρ. κ. β'.

(6) Σπεργ. Παθολ. Τ. Α'. §. 57.

(7) Ρ'ελ. αὐτ. σ. 4. Ρ'αισχλ. αὐτ. §. 77.

tumque fingatur (1); in natura vero difficilime existet (2). Ac si quondam exstiterit, longe conservari non potest (3). Communiter vero illa quoque audit sanitas, quae remota quidem est a perfecto ac exacte sano statu; non autem tantum, ut sensibilem quandam mutationem functiones corporis patiantur (4). Hanc vero sanitatem et Herophilus olim (5), et hodiernorum non pauci statum neutrum nuncupant (6), vel sanitatem relativam. Nonnulli vero, spatio inter perfectam sanitatem ac morbum in tria diviso, primum quidem valetudinem athleticam (quae nihil aliud, quam nostra perfecta est sanitas) nuncuparunt; alterum vero valetudinem majorem; ac tertium, morbosam (7). Ex quibus patet quod sanitas non exactis limitibus a morbo distincta et divisa sit,

(1) *Susel. Pathogel.* p. 2. *Höf. Pathogen.* 1. *Th.* §. 76.

(2) *Meil Giebert.* 1. *B.* p. 2. *Höf. ib.* §. 304. *Neumann* p. 11.

(3) In exercitantibus boni habitus ad summum progressi, periculosi, si in extremo fuerint. Non enim possunt in eodem manere, neque quiescere. Cum vero non quiescant, neque ultra possint in melius proficere: reliquum igitur in deterius. *Hippocr. Aphor. Sect. I.* 3.

Quippe quod si cui unquam, optima natura praedito, (absoluta ac summa sanitas) contigit, certe ne momento praeidem duravit. *Galen. de Sanit. Tuend.* 1. 1. C. V. Vide et *Rezepte und Kuratten* 1. *Th.* p. 49.

(4) Cum sanitas commodratio quaedam sit; commodratio vero omnis duplici ratione non solum perficiatur, sed etiam dicatur; aliasque ad summam pervenit, et vere prorsusque commodratio est; aliasque ab hujus absolute perfectione paulum deficit: utique et sanitatis commodratio duplex quaedam fuerit; haec quidem exacta, optima, absoluta et summa; illa paulo ab hac deficiens; non tamen alienus, ut animali sit gravis. *Galen. ib.*

(5) *Id. ib.* VI. C. II. et *de Art. Medic.* C. II.

(6) *Spreng. Handb. der Pathol.* 1. *B.* §. 57.

ἀπ' ἀλλήλων αὐτὰς διακρίναι, βαθυμῆδόν τε ἀνεκαιοδότης τῆς μίας εἰς τὴν ἑτέραν μεταβαίνουσης (§. νη'). (8)

§. ξε'. Δι' αὐτὸ δὲ τῆτο κοινῶς νοσῶδι ἐκ ἀποκαλῦσι κα-
τάσασιν τὴν σμικρῆ τινος μορῆς τῆ σώματος περίσσειαν, ἢ ἑλ-
λειψιν, ἢ ἐκ τῆς φυσικῆς τε κανονικῆς μορφῆς τε τε δέσεως
βραχεῖαν ἀπόκλισιν, εἰς πρὸς τάτων μηδεμίᾳ αἰδητῇ μετα-
βολήτε τε βλάβῃ τῇ τῷ ζῶν ἐμποιῆται οἰκονομία (1).

§. ξς'. Ἀλλὰ τε τὸ τῷ ἀνδρωπίνος σώματος εὐμετάβλητον
(§. νδ'), τε ἡ τῶν εἰς αὐτὸ διηγεκῶς ἀγόντων ιδιότης, μονονῶ
φωτὴν ἀφιεύτα κραυγάζει, δυσχερέστατον εἶναι τὴν τελείαν ὑ-
γείαν διὰ μακρῶ συντηρηθῆναι ἀνεκηρεάσον (§. ξδ') (1).
Ταῦτ' ἄρα τε σπανιώτατοί εἰσιν οἱ μηδὲν, μικρὸν γέντι, πά-
σχοντες· καὶ δὲ τινες ὥσι, τέτες ἐν τοῖς ἀπαιδέυτοις τε τε ἀ-

(8) Ἐκέρ, Θεραπ. Μ. Α'. σ. 7. Γρέν. Φαρμακ. Μ. Α. §. 58.

(1) Οὐ πᾶσα ἐκ τῆς κανονικῆς καταστάσεως ἀπόκλισις ἀξίαται νό-
σος ἀποκαλεῖσθαι· ἀλλ' ἐκείναι μόνον, ἐφ' ὧν αἱ ἐργασίαι τῷ
ὄντι βλάπτονται. Σπειργ. Παθολ. Τ. Α. §. 56. Γδ' τε §. 59. τε
Γλδμβ. Προλεγ. §. 139.

(1) Ἔοικε δὲ τῆτο τοῖς φαρμακοῖς σώμασιν ὑπάρχειν πᾶσι, τοῖς
μὲν μᾶλλον, τοῖς δ' ἧττον. Εἰ γὰρ διὰ παντὸς ἐμπεῖν αὐτῶν ἀ-
παράλλακτος τε ἀρετὴς ἢ φύσις, τὴν εἶναι τὴν ἐαυτῆς φυλάτ-
τεσθαι, ἐκ ὧν ἐφθερίετο. Γαλ. περὶ τῶν ἐν ταῖς Νόσ. Καίρ. κ. α'.

Εἴπερ οἶόν τε ἦν διηγεκῶς τὴν προσήκουσαν διέγερσιν φυλάττε-
σθαι, κίωτος αἰ ἡ τῶν ἀνθρώπων ὑπῆρχεν ὑγεία. Ἀλλὰ τῆτο
δύο τινα ἐμποδῶν ἴσεται. Τοσαύτη γὰρ ἡ τῆς φλογιστικῆς διαδέ-
στις εἰς δύναμις, ὥστε τὴν ἐκάστη ζῆν ἀρξάμενη δοθεῖσαν τῆς
διηγερετικότητος ποσότητα, τάχιστα τῷ προσήκοντος ἀναλίσκοντα,
τὴν ζωὴν διὰ τῶν παρεπιπτησῶν νόσων βραχύνει, τε, λόγῳ τῷ
ἐκείνων μεγέθους, τάχιστον, ἢ βραδύον ἐπάγει τὸν θάνατον. Αὐ-
τὴς τε ἀσθενικῇ διαθέσει βλάπτει, τὴν τῇ ὑγείᾳ ἀναγκαῖα ἔσαν
διέγερσιν μὴ πορίζουσα, τε ἔτω τὴν ζωὴν τῇ καταστάσει, ἢ ὁ θά-
νατος ἐφθεράζεται, προσπειλάσαι καταλιμπάνουσα. Ο' δὲ τὴν
ἐκείνην δύναμιν τῷ δαιμόνι ἀναπιτάνουσι. Βρέν. Στοιχ. §. 70 καὶ 71.

aeque haec bene ab invicem distinguere liceat; cum gradatim ac insensibiliter unum ad alterum transire soleat (§. 58) (8).

§. 65. Ideo etiam communiter statum morbosum non nominant partis cujusdam minimae corporis superfluitatem, vel defectum, seu a naturali ac normali forma et loco brevem deflectionem; si ex his nulla sensibilis mutatio laesioque in oeconomia animali producat (1).

§. 66. Caeterum corporis quoque humani mutabilitas, (§. 54) eorumve, quae in hoc continuo agunt, indoles modo non vociferando clamant, difficilimum esse perfectam sanitatem longe conservari illaesam (§. 64) (1). Quare rarissimi sunt illi, qui nihil, aut minimum saltem aliquid patiuntur; ac si vero aliqui essent: quaerendi sunt inter incultas ac rusticas gen-

(8) *Heder Kunst etc.* 1. Th. p. 7. *Grenn Spst. der Phæn.* 1. Th. §. 58.

(1) Jede Abweichung von vormalen Zustande verdient nicht den Namen Krankheit; sondern nur diejenigen, durch welche die Verrichtungen wirklich verlegt werden. *Spreng. Handb. der Pathol.* 1. B. §. 56. Vide et §. 59. et *Hildenbr. Prol.* §. 137.

(1) Atque hoc omnibus corruptelae subjectis corporibus, aliis magis, aliis minus, inest. Nam si natura ipsorum mutationis alterationisque perpetuo expers maneret, suam substantiam servans, non corrumpetur. *Galen. de Morb. Tempor.* C. I.

Iusta incitatio si servaretur, aeterna generi humano salus foret; cui utique duplex res obstat. Nam ea diatheseos phlogisticae vis est, ut incitabilitatis unicuique vivere incipienti datam summam, maturius justo consumens, vitam interpositis saepe morbis contrahat, mortemque, pro sua magnitudine, serius, aut citius adducat. Haec una mortalitatis causa. Rursus asthenica (diathesis) nocet, incitationis id, quod saluti necessarium est, non suppeditando; et sic vitae etatum ad eum, in quo mori sita, propius accedere sinendo; quod alteram lethi januam aperit. *Brown. Elem.* §. 70 et 71.

ηγίοις τῶν ἔθνων ζητητέον (2). Κἀκεῖνων δὲ οἱ ἐν μόνῃ τῇ ἀκμαζέσῃ ἡλικίᾳ ταύτης κατ' εὐμορίαν τυχόντες, τάχως ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αὐτὴν ἀποβάλλουσι, πολλῶν ἔ' ἀπειρῶν, ὡς εἴρηται (5. λς'), ὄντων τῶν αὐτῇ ἐχόντων λυμαινέσθαι, ὧν, ὡς φησὶν ὁ πολὺς Σπρεγγέλιος (3), βραχὺ ὅσον τῷ ἀνθρώπινε βίε μέρος ἀπῆλλακται· νῦν μὲν τάχιον, νῦν δὲ βραδίον· ἔ' νῦν μὲν μείζονα, νῦν δ' ἐλάσσονα βλάβην ταῖς τῷ σώματος ἐνεργείαις ἐμποιμμένων (4). Οἱ δὲ νοσῆντες τέραντιον ἀπειροί, αἵτε νόσοι ἀφθονώταται (5), ἔ' αὐτοῖς τοῖς ἀτόμοις ἰσάριθμοι (6). Καὶ πολυποίκιλοι δὲ αὐταὶ αὐταὶ εἰσὶ ἔ' πολλὰ μορφοί, ὥςτε μὴδὲ τὰ εἶδη αὐτῶν πάντα, ὡς ἐφθης εἰπὼν (5. ε'), εἰδέναι ἡμᾶς ἐς τὸ ἀκριβὲς δύνασθαι, ἐν διαφόροις περιστάσει διάφοροι ἔ'σθαι, ἔ' Πρωτέως δίκην παντοίως μεταμορφέμεναι. Τέτο δὲ κοινὸν ἔχει ἡ ὑγεία πρὸς πᾶν εἶτι ἐν τῷ βίῳ ἐφετάν τε ἔ' περισπέδασον· σπάνια μὲν γὰρ ἅπαντα ἐνεῖναι, καὶ δύσκηττα, τὰ δὲ λυγρὰ αἶψι πλείονα μῆτραν ἔ'χουσι (7). Καὶ ἵνα καὶ Ἡσίοδον εἰπῶ·

Τὴν μὲν γὰρ κακότητα ἔ' ἱλαδὸν ἐστὶν ἐλέσθαι

Ρ' ἡδίως· ὀλίγη μὲν ὁδὸς, μάλα δ' ἐγγύς τι ναίει·

Τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρώτα Θεοὶ προπάρουσιν ἔ'δηκαν

Ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ ἔ' ὁρθίος οἶμος ἐπ' αὐτήν (8).

§. ξζ'. Διὰ ταῦτ' ἄρα ἔ' ἄνθρωπος μυρίοις αἶψι κινδύνοις ὑπόκειται, πολλοῖς νοσοποιοῖς, τὴν ὑγείαν αὐτῇ εἰς νόσον μεταβάλλουσι, περιπίπτειν δυνάμενος. Ἐξ ἧς δὴ νοσώδης καταστά-

(2) Οὐφελ. Παθολ. σ. 2. Φαισχλ. Παθολ. Μ. α'. §. 76.

(3) Παθολ. Τ. Α'. §. 58.

(4) Γενέρος Σημειωτικ. §. 3.

(5) Γκ. περὶ Φύσ. Ἀνθρ. κ. β'. ἔ' περὶ Διαίτ. ὁξ, κ. β'. Μάξ. Τύρε.

Δ. ΚΓ'. σ. 236.

(6) Ρ'έλλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 4.

(7) Γρηγόρ. Ναζ. περὶ τῶν τῷ βίῳ Ὀδ. σιχ. 8.

(8) Ε'ργ. ἔ' Η'μ. Στιχ. 285—88.

tes (2). Atque ex illis, qui in florente aetate, felici fato, illam consecuti sunt, cito plerumque amittunt; cum per multa ac innumera, ut dictum est (§. 36.), sint, quae illam laedere valent; a quibus, ut celebris dicit Sprengelius (3), paulula quaedam pars vitae humanae est liberata; cum mox citius, mox tardius; et mox quidem majorem, mox vero minorem laesionem functionibus corporis inducere valeant (4). Aegroti vero ex opposito innumeri; morbiq; copiosissimi (5), et ipsis individuis numero pares (6). Multifarii quoque hi ac diversi sunt ita, ut neque omnes illorum species, ut jam dixisti (§. 5.) exacte enumerare valeamus; cum in diversis casibus diversi sint, ac instar Protei diverse mutantur. Hoc tamen commune habet sanitas cum omnibus, quae in vita desiderata exoptataque sunt. Rara enim omnia illa, comparatuque difficilia; molesta vero et lugubria semper majorem partem efficiunt (7). Et ut juxta Hesiodum dicam:

„Malitiam quidem cumulatim etiam capere

„Facile est; brevis quippe via est, adeoque proxima.

„Ante virtutem vero sudorem Dii posuerunt

„Immortales; longa vero ac ardua via est ad ipsam (8).

§. 67. Propter ea etiam homo millenis periculis semper obnoxius est; in nultaque morbifica, sanitatem ejus in morbum mutantia, incidere potest. A quo statu morboso

(2) Hüfel. Pathog. p. 2. Köstl. Pathog. 1. B. §. 76.

(3) Handb. der Pathol. 1. B. §. 58.

(4) Bruner Zeichenlehr. §. 3.

(5) Hippocr. de Nat. Human. c. II. et de Diaed. Acut. c. II. Max. Tyr. Disert. XXIII. p. 236.

(6) Keil Fieberb. 1. B. p. 4.

(7) Greg. Nazianz. de Vita vit. vers. 8.

(8) Op. et Dies vers. 285—88.

σεως πολλάκις αὐτὸν φύσις ἢ τέχνη ἀπαλλάττωσαι (§. μδ'), εἰς ὑγείαν τὴν ἡμερτὴν ἐπανάγωσιν· ἐς' ἃν ἄμφω ὑπὸ τῆς σφοδρότητος ἢ ἰσχύος τῶν δεινῶν καταδα καθεύδῃσαι, τῷ θανάτῳ αὐτὸν παραδιδόασιν ἄνωσαι (§. λς').

§. ξη'. Διὰ δὲ τὰ εἰρημένα ὡσαύτως ὀλίγοι εἰσιν οἱ εἰς ἔσχατον ἀφικνέμενοι γῆρας, ἢ τέτων δ' ὀλίγιστοι οἱ ἐκ γῆρας θνήσκοντες· ὃν δὴ θάνατον πρεσβυτικὴν εὐθανασίαν τινὲς τῶν νεωτέρων ἀποκαλῶσι (1). Νόσος γάρ τις τὰ πολλὰ προσεθεῖσα τῷ γῆρα, τῆς ζωῆς αὐτὰς παρὰ καιρὸν ἀφαρπάζει. Ἐν γένει μέντοι ἡ θνήσκῃς ἐν τῇ νηπιότητι συνεχεστέρα, ἐν δὲ ταῖς ἐξῆς ἡλικίαις νῦν μὲν μᾶλλον, νῦν δ' ἥττον (2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΠΕΡΙ ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΒΡΑΧΥΒΙΟΤΗΤΟΣ.

§. ξθ'.

Η' δὲ Μακροβιότης (βέλομαι γάρ σοι Γατρόκλεις! ἐνταῦθα ὀλίγ' ἄττα ὡς ἐν παρόδῳ ἢ περὶ ταύτης εἰπεῖν) ἐκ τῶν σάρων

(1) Βλ. μεμβ. Φυσιολ. §. 662.

(2) Οἷον ἐξ ἑκατὸν ἅμα γεννηθέντων βρεφῶν, τὸ τέταρτον αὐτῶν μέρος ἐν τῷ πρώτῳ ἐνιαυτῷ ἀποθνήσκει· τὸ δ' ἡμισυ μέχρι τῆς ἑ. ἐνιαυτῷ· τῶν δὲ λοιπῶν οἱ πλείους μεταξὺ τῆς κ. ἢ ξ'. ἔτη· ὀλίγιστοι δὲ εἰς τὴν πρεσβυτικὴν ἡλικίαν ἀφικνῶνται. (Προχ. Γ. Β'. §. 993.) Ἡ' κατ' ἄλλως ἐκ τῆς αὐτῆς ἀριθμῆς πενήτηντα πρὸς τῆς ἑ. τῆς ἡλικίας ἔτη ἀποθνήσκουσιν· εἴκοσι μεταξὺ τῆς ἑ. ἢ κ'. δέκα μεταξὺ τῆς κ. ἢ λ'. ἑξὶ μεταξὺ τῆς λ. ἢ μ'. πέντε μεταξὺ τῆς μ. ἢ ν'. τρεῖς μεταξὺ τῆς ν. ἢ ξ'. Ὡς' ἐκ τῶν ἑκατὸν ἔξ μόνον τὸ ξ'. ἔτος ὑπερβαίνειν. (Οὐφελ. περὶ Μακροβ. Μ. Α'. σ. 123.) Ἐδὲ περὶ τέτων ἢ Βερφ. Γ. Β'. σ. 471 ἢ 590. Μισογενέει. Δ. §. 97.

multoties illum natura ac ars liberando (§. 49.), in exoptatam sanitatem reducunt; donec ambae ex impetuositate ac ingentia malorum superatae, morte illum tradunt involuntarie (§. 36.)

§. 68. Ob adlata argumenta etiam pauci sunt, qui ad ultimam senectutem perveniunt; et ex hisce paucissimi, qui ex senectute sola moriuntur; quam mortem neotericorum nonnulli Euthanasiam senilem vocant (1). Plerumque enim, morbo quodam senectute conjuncto, e vita intempestive rapiuntur. In genere tamen mortalitas in infania est frequentior; in sequentibus vero aetatibus mox magis, mox minus. (2).

CAPUT V.

DE LONGAEVITATE, ET BREVITATE VITAE.

§. 69.

Longaevitas vero (nam volo hic Jatrocles! de hac quoque per transenam pauca dicere) praecipue ex his quatuor, juxta

(1) Blumenb. §. 662.

(2) Ex centum e. g. simul natis infantibus quarta pars in primo anno moritur; dimidia vero usque ad 10 annum. Ex reliquis vero plures inter 20 et 60 annum moriuntur; ac paucissimi aetatem senilem attingunt. (Proch. 2. B. §. 993.) Aut juxta alios ex eodem numero quinquaginta ante 10 aetatis annum moriuntur; viginti inter 10 et 20; decem inter 20 et 30; sex inter 30 et 40; quinque inter 40 et 50; tres inter 50 et 60. Ideo ut ex centum solummodo sex annum 60 transeant. (Hufel. die Kunst 1 Bd. p. 123.) Vide et Buffon T. II. p. 471 et 590. et Meßger IV. §. 97.

τέτων, κατὰ τινάς, γίγνεται μάλιστα. Α'. Ε'κ τῆς ζωτικῆς δυνάμεως, ἥτις ᾧ μὲν ἐν μείζονι, ᾧ δ' ἐν ἐλάττωι ποσότητι δοθεῖσα παρὰ τῆς φύσεως, τὰ πρῶτα θεμέλια τῆς μακροβιότητος, ἢ βραχυβιότητος τίθησι. Β'. Ε'κ τῆς ποιότητος τῆς τῶν μορίων διεργασίας. Τὰ μὲν γὰρ παχυντέρας τυχόντα κατασκευῆς, βράδιον· τὰ δὲ τῆς ἐναντίας, τάχιον ἀναλίσκονται. Γ'. Ε'κ τῆς χρήσεως καὶ τῷ τρόπῳ τῆς ἐκείνων καταναλώσεως. Δ'. Ε'κ τῆς πληρώσεως καὶ ἀποκαταστάσεως τῆς κενωθέντος τε καὶ ἀπολωλότος (1). Ε'κείνων γὰρ τέτοις ἀναλόγως αἰεὶ γιγνομένων, καὶ ἡ ὑγεία διατηρεῖται, καὶ ἡ ζωὴ μᾶλλον ἐκτείνεται· τέναντιον δὲ, καὶ νόσοι πολλαὶ συμβαίνουσι (2), καὶ ἡ ζωὴ ἐλαττε-

(1) Δύο μὲν ἤδη σοι σκοπεῖς τῆςδε κατὰ δίκαιαν ὑγιεινῆς ὁ λόγος ὑψηλήσασα, τὸν μὲν ἕτερον, ἀναπλήρωσιν τῶν κενημένων, τὸν δὲ ἕτερον, ἀπόκρισιν τῶν περιττωμάτων. Ο' γάρ γε τρίτος ὁ περὶ τοῦ μὴ ταχύγηραιον γίνεσθαι τὸ σῶμα, ἐξ ἀνάγκης ἔπεται. Εἰ γὰρ μηδὲν ἀμαρτάνοιτο μὴ τε ἐν τῷ τὸ κενούμενον ἀναπληρῆσθαι, μήτε ἐν τῷ τὰ περιττώματα μίμιν ἐνδοῦ ὑγιαίνοιτ' ἂν ἐν τῷ δὲ τὸ ζῶον, ἀκμάζοι τε μέχρι παμπόλου. Γαλ. Τ' γ. Λ. Α'. κ. γ'.

(2) Ὅσπερ ἡ τῶν περιττωμάτων διὰ τῶν πρώτων λεγομένων ὁδῶν (ὁρ. σημ. Β'), καὶ τῆ ἐροποιητικῆς συγῆματος ἔξοδος κατὰ νόμον μὴ γιγνομένη, ἀλλὰ νῦν μὲν αὐξήσῃ, ὥς ἐν δυσεντερίᾳ, καὶ λυεντερίᾳ, νῦν δὲ μειωμένη, ἢ πρός τινος ἡμέρας παύτη ἔπεχεμένη, ὥς ἐν ἐμφράξει τῆς κάτω κοιλίας καὶ ἰσχυρίᾳ· ἐν ἑκατέρῃ περιστάσει διὰ πολλὰ ἀπεργάζεται. Οὕτω καὶ ἡ διὰ τῆς ἀδύλης διασπέρσεως γιγνομένη ἐκκρίσις τῶν περιττωμάτων (γίγνεται δ' αὕτη διὰ τῶν ἄκρων τῶν αἱματοφόρων ἀγγείων, μάλιστα δὲ τῶν ἀρτηριῶν (Ρεϊλ. Πυρετ. Τ. Γ'. σ. 360. Γαδελ. §. 232.)) τῇ ὁρῇ ἐκπεσῶσα· ἀδυναμία μὲν καὶ θάνατος αὐτὸν ἐμποιεῖ πλειονάσασα (οἷοι καὶ οἱ τῶν φθισικῶν τηκτικοὶ λεγόμενοι ἰδρώτες εἶναι)· ἐλαττωθεῖσα δὲ τέναντιον, ἢ παύσασα, νόσος πολλὰς τῆς δέρματος καὶ μυελῶ ἀλλὰ. (Γαλ. Α' αἰε. Τ. Α'. σ. 30. κατὰ. Προχ. Τ. Β'. §. 584.)

nonnullos, obtineri potest. 1. Ex vi vitali; quae aliis quidam in maiori, aliis vero in minori quantitate a natura data, prima fundamenta longaevitatis, vel vitae brevitatis ponit. 2. Ex qualitate organisationis partium. Illae enim quae firmiorae structura praeditae sunt, tardius consumuntur; in casu vero opposito, citius. 3. Ex usu modoque illas impendendi. 4. Ex repletione ac restitutione evacuati ac deperditi (1). Si enim illa hisce proportionaliter semper fiant: et sanitas conservatur, et vita magis prolongatur; in casu vero contrario, et permultae aegritudines accidunt (2), et vita abbrevia-

(1) Atque tibi geminum jam scopum salubris victus sermo noster exposuit: alterum vacuatorum repletionem; alterum excrementorum excretionem. Tertius namque, qui huc spectat, ne animal praepropere senescat, duos jam dictos necessario comitatur. Si enim in neutro sit erratum; nec in eo, quod exhaustum est replendo; nec in excrementis immorandis et sanitate interim animal fructur, et vigoris tenorem quam longissime servabit. Galen. de Sanit. Tuend. l. I. c. III.

(2) Quem admodum si secretio excrementorum per vias primas dictas, et systema uropoëticum non normaliter fiat; sed mox adaugeatur, sicut in dysenteria ac lyenteria; mox vero diminuatur, aut per aliquot dies penitus cessat, ut in obstructione abdominis ac ischuria: in utroque casu multa mala producit; sic etiam secretio partium superfluarum per insensibilem perspirationem facta (peragitur vero haec per extremitates vasorum sanguiferorum, arteriarum praecipue (Reil Siebeck. 3. B. p. 360. Zedel. §. 232.) a tramite aberrans: debilitatem quidem, et mortem ipsam causat, si adaugeatur; (quales etiam sudores colligativi dicti phthisicorum sunt) si vero e contra diminuatur, aut cesset: multos morbos cutaneos, et millena alia producit. (Vide Haller T. I. p. 80. etc. Proch. 2. B. §. 584.)

ται (3). Οἷς μοι πρόεδρος Ε'. καὶ τὴν τῶν μορίων τὴ σῶματος κατασκευὴν, τὴν κανονικὴν καὶ ἀμεμπτον, ὣν μηδὲν περιττεῦον, ἢ ἐλλείπον, ἢ τὴ ὀρθὴν οὐκ ἔκλειπτον, ἔχοι αὖταῖς τὴ ζῶν ἐνεργείαις λυμαίνεσθαι (4).

§. δ'. Καὶ τῆς μὲν μακροβιότητος, ταῦτά ἐστι τὰ κυριώτερα αἰτία· τῆς δὲ βραχυβιότητος δῆλον ὅτι τὰ ἐναντία.

§. εἰ'. Εἰδέναι τὰς πάλαι καὶ ἐναγχος περὶ μακροβίων ἀνελιξὴ συγγράψαντας, εὐρήσει τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον μὴ λίαν ἐπέκεινα τῶν 150, ἢ 160 ἐνιαυτῶν ἔκτανθῆναι (1)· τῶν τε ἐν παντὶ ἔθνει γενομένων μακροβίων, ἀνδρας μὲν πλείονας, γυναῖκας δὲ ὀλιγίστας (2)· καί τοι τῆς ἐξάδος πρεσβυτικῆς ἡλικίας πλείους γυναῖκες, ἢ ἄνδρες, διὰ πολλὰ καὶ διάφορα αἰτία, ἐξικνῶνται (3).

§. ς'. Ἐν παντὶ μὲν καιρῷ ἐγένοντο μακρόβιοι, καὶ ἔτι καὶ νῦν ὑπάρχεισιν (1)· εἰ δὲ πάνυ ἢ τὴ κόσμῳ παλαιότης ἐμποδῶν, κατὰ τινας, τῇ τῶν ἀνθρώπων μακροβιότητι γίγνεται (2)· ἔδει γὰρ, εἴπερ, ἐξελιφθῆναι μέχρι τῆ νῦν τὸ ἀνθρώπινον γένος, αἰεὶ τῷ κόσμῳ γηράσκοντι συγγηράσκον, καὶ μᾶλλον καὶ

(3) Οὐφελ. περὶ Μακροβ. Μ. Α'. σ. 43.

(4) Ὅσα δὲ σώματα νοσώδη κατασκευὴν ἔχουσιν εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ γειέσει, ταῦτα τὴν ἀρχὴν μὲν εἰς ἀφικνεῖται ποτε εἰς τὸ γήρας· εἰ δ' ἀφικοντο, πάντα ἐν γέτοι νόσημα χρόνιον ἴσχει. Γαλ. αὐτ. Λ. ζ'. κ. β'.

(1) Ὅρ. Φλέγοντα Τερψιανὸν περὶ Μακροβ. καὶ Λεκ. περὶ Μακροβίων (ὃδ' ἐνταῦθα Λεκιανὸς λέγει περὶ Σηρῶν, ὡς μέχρι τριακοσίων ἔζων ἐνιαυτῶν, καὶ πάνυ ἀξιόπιστον φησὶν). Αἰθέρ. Τ. Η. Μ. Β'. Β. λ'. Πλεσίτ. τ. 74. κτλ.

(2) Οὐφελ. Περὶ Μακροβ. Μ. Α'. σ. 84.

(3) Αἰθέρ. αὐτ. σ. 117. Προχ. Τ. Β'. §. 993.

(1) Αἰθέρ. Τ. Η'. σ. 104.

(2) Οὐφελ. Περὶ Μακροβ. Μ. Α'.

tur (3). Quibus addes mei gratia etiam 5. normalem ac inculpata partium corporis structuram; quarum nulla abundans, vel deficiens, seu a normali forma secedens: functiones animalis laedere possit (4).

§. 70. Ac longaevitatis quidem hae sunt praecipuae causae; brevitatis vero vitae, contrariae.

§. 71. Si autem aliquis antiquos et recentes auctores, quide longaevi disseruere, revolvat: inveniet vitam humanam non valde ultra 150, vel 160 annum prolongatam fuisse (1); ex omnibusque apud quamlibet gentem longaevi, viros plures fuisse, quam feminas (2); licet consuetam senilem aetatem plures mulieres, quam viri, propter diversas causas, attingant (3).

§. 72. In omni quidem aevo fuerunt longaevi, et nunc quoque inveniuntur (1); neque adeo juxta nonnullos vetustas mundi longaevitati hominum sit impedimento (2); nam secus oporteret, usque hodieum deleri genus humanum, cum senescente mundo consenescendo, et magis magisque

(3) Hufel. Kunst. etc. 1. 25. p. 43.

(4) Corpora vero, quae a prima statim generatione morbosam structuram nacta sunt; ea plane ad senectutem nunquam perveniunt; aut si quando pervenerent, uno saltem diebus vita peritus laborant. Galen. ib. 1. VI. c. II.

(1) Vide Phlegont. Trallian. de long. et Lucian. de longaevi. (Quod vero hic Lucianus de Chinesibus Geli. quae usque ad 300 annum communiter viverant, non valde credibile videtur) Haller. T. VIII. Pars. II. l. XXX. Hufel. p. 74. etc.

(2) Hufel. die Kunst etc. 1. 25. p. 84.

(3) Haller. ib. p. 117. Proch. 2. B. §. 992.

(1) Haller T. VIII. p. 104.

(2) Hufel. Kunst. 1. 25. p. 110.

μᾶλλον ἀποβαίνειν βραχυβιώτερον. Α' Μ' ἐπεὶ τόγυε νῦν ἔχον σπανιωτέρας ἢ πάλαι οἱ μακρόβιοι καθορῶνται (3), ἔοικε τὰς διαφορὰς τῇ τῆς γῆς σφαίρᾳ ἐπὶ καιρῶν συμβάσκει μεταβολὰς μὴ ὀλίγον τῇ βραχυβιότητι τῶν ἀνθρώπων ἢ ἀδυνείᾳ συνεγεγενῆν. Ο' μέντοι καὶ ἡμᾶς τὸ ζῆν τρόπος ἐν τῶν κυριωτέρων τούτῳ αἰτίων κατέστηκε (§. νς.) (4).

§. ογ'. Αὐτὸ δὲ τούτῳ ἢ περὶ ἐκάστου τόπου ἢ κλίματος νοεῖσθω. Ἐν πᾶσι μὲν γὰρ κλίμασι τε ἢ ἔθνεσιν ἐγένοντο μακρόβιοι, ἢ ἔτι ἢ νῦν ὑπάρχουσιν (εἰ ἢ ἐντισὶ μὲν πλείους ἢ σπανέστερον· ἐντισὶ δὲ, ἐλάττως ἢ σπανιωτέρον (1)). Α' Μ' ἐν γένει τὰ ὑψηλότερα τῶν κλιμάτων ἢ ψυχρότερα τε ἢ ἀρктиκώτερα (2), (εἰ ἢ τὸναντίον Ἀριστοτέλει δοκεῖ (3)) οἶα Σειθία, Νορβεγία, Δανία, Ἀγγλία (4) κτλ. μᾶλλον ἢ τὰ θερμά τε (5) ἢ κοίλα (6), τῆς ἐφικτῆς τῇ ἀνθρωπίνῳ φύσει μακροβιότητος καθεύδονται αἰτία· ἐνδοτινὲς ἄχρις ἐτῶν 150, καί τι πρὸς βιώσαντες αἰ καθορῶνται (7). Ἐν γὰρ τοῖς λίαν θερμοῖς τῶν τόπων ἢ τῆς ζωῆς φθορὰ ἢ ἀνάλωσις τάχιον καὶ μᾶλλον γίνεται, ὃ τὰ ψυχρά πῶς ἐπέχουσι κλίματα (8)· ὡς παρὰ τὰ ἄλλα ἢ τῆς ἀδήλου διαφορήσεως (9) ἐν ἐκείνοις μὲν

(3) Περὶ ἀν. Γατρ. Ἀ' συν. Τ. Α'. σ. 72.

(4) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 80.

(1) Οὐφ. περὶ Μακρ. Μ. Α'. σ. 110.

(2) Βάν. Γεορ. Ζωῆς ἢ Θανάτ. σ. 136. Βερρ. Τ. Β'. σ. 572.

Προχ. Τ. Β'. §. 993.

(3) Περὶ Μακροβ. ἢ Βραχυβ. κ. α'. ἢ Περὶ βλ. Τμήμ. ΙΔ'. §. 3. ἢ ι'.

(4) Πλέρ. περὶ τῶν Ἀρεσκ. τοῖς Φιλοσ. Β. Ε'. κ. λ'.

(5) Οὐφελ. αὐτ.

(6) Εἰ τοῖς εὐκρίτοις τόποις βραδύως γηρύνουσιν, ἐν δὲ τοῖς κοίτοις ἢ ἐλάττωσι ταχέως. Ἀριστ. Περὶ βλ. Τμήμ. ΙΔ'. §.

(7) Α' Μ' εἰς. Τ. Η'. σ. 97. ἢ 103. Οὐφελ. αὐτ. σ. 107.

(8) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 111.

(9) Η' ἀδελφός διαφορήσεως ἐν ἐνὶ ἐκάστῳ πῆν· ὁσμήν τυγχάνει ἕσα διαφορῶν. Α' δὲ διαφορὰ αὐτῇ ἀνδραγαθίᾳ μὲν ἢ ἐνὶ αἰσθητῇ,

vitam abbreviari. Attamen quia nunc pauciores, quam olim, longaevi inveniuntur (3); videtur quod diversae mutationes, quae aliquoties globo terrae acciderunt, non paucum ad brevitatem vitae, ac debilitatem hominum contribuerint. Hodierna vero vivendi ratio una ex praecipuis hujus causa est (4).

§. 73. Idem de quolibet loco et climate intelligendum est. Nam sub omnibus climatibus, et inter omnes gentes longaevi fuerunt, et hucdum sunt; quanquam sub nonnullis plures ac frequentius; sub aliis vero minus ac rarius (1). Attamen in genere altiora et frigidiora et magis septentrionalia climata (2) (licet contrarium Aristoteli appareat (3)) uti sunt, Suecia, Norwegia, Dania, Anglia etc. (4), magis quam calida (5) ac profundiora (6), naturae humanae longaevitatis, quae desiderari potest, sunt causa. Ubi nonnulli ad 150 usque annum et quod excurrit vivunt (7). In calidissimis enim regionibus corruptio ac consumptio vitae citius plusque fit, quod sub climatibus frigidioribus quodam modo retardatur (8). Cum praeter alia in prioribus quidem perspiratio insensibilis abundantius peragatur; in

3) Franz med. Polig. 1. B. p. 72.

(4) Id. ib. p. 80.

(1) Sufel, die Kunst 1. Th. p. 110.

(2) Baco Histor. Vit. et Mort. p. 196. Buffon T. II. p. 572. Proch. 2. B. §. 993.

(3) De longae. c. I. ac Problem. Sect. XIV. 9 et 10.

(4) Plutarch. de Placit. Philos. l. V. c. XXX.

(5) Sufel. ib.

(6) In locis perflatilibus tardius; in concavis vero et paludosis citius senescunt. Arist. Problem. Sect. XIV. 7.

(7) Haller. T. VIII. p. 97 et 103. Sufel. ib. p. 107.

(8) Id. ib. p. 111.

(9) Perspiratio insensibilis, in quolibet homine, quoad odorem, differt.

δαφιλέστερον γιγνομένης, ἐν τέτοις δὲ τέραντιον (10). Τὰ δὲ ψυχρότατα τῶν κλιμάτων, οἷα τὰ παρὰ τὰς πόλεις ἐσιν, αὖτις λίαν βραχυβίης τὰς κατοικοῦντας ἐργάζονται.

§. οδ'. Καὶ τέτο δὲ ἐσμικρόν τι ἐσιν ἢ τῆς ἀτμοσφαίρας, οἷα ποτ' ἂν εἴη, κατὰ τὴν βαρύτητα, ἢ πυκνότητα, ἢ κατὰ θερμότητα, ἢ ψυχρότητα ἰσοσαθμῖα. Ὅσα γὰρ τῶν κλιμάτων τῆς διττῆς ταύτης μονιμωτέρας, ὡς ἐφικτόν, ἢ διαρκετέρας ὁμοιότητος ἔτυχον, ἐν τέτοις ἢ ἡ τῶν ἀνθρώπων ὑγεία παραγιωτέρα, ἢ ἡ ζωὴ ὁλιγοστενέστερα. Ὅσα δὲ τῶν παλιν ποικίλαις, ἢ συνεχέσι τε ἢ ἐξαπινάλις ὑπὸ κείναις τῆς ἀτμοσφαίρας μεταβολαῖς, ἐνταῦθα αἰεὶ ἢ πλείονα ἐπικρατέσι νοσήματα, ἢ ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, αἰεὶ ἂν τέτων τινὶ καταδραμαζομένων, τὰ πολλὰ ὀλιγοχροσιώτερος.

§. σε'. Ὡς περ' ἐν ἄλλοις ἅπασιν, ἔτω καὶ τῇ τῆς ὑγείας διατηρήσει, τὸ Μηδὲν ἅπαν, τὸ τῷ Πιττακῷ, κανὼν ἀπάντων ὁ διαιτητικώτατός τε ἢ ἄριστος (1). Ἡ γὰρ ἐν οἰσθητοτῇ πράγματι ὑπερβασίς ἢ κατάχρησις τὴν ζωὴν βραχύνοντα, ἐπιταχύνει τὸν θάνατον. Εἰκαί τινες εἰσιν, οἵ, σιδηρᾶς, ὡς φασί, ἢ ἀδαμαντίνης φύσεως τυχόντες, καὶ τῆς ἀκροτάτης πάντων καταχρήσεως ὑδεμῖα βλάβης πειρῶνται (2).

κύνες δὲ αὐτὴν διακρίνοντες, δι' αὐτῆς τῆς κυρίας αὐτῶν ἀπομακρυνθέντας εὐρίσκουσι τῇ ὁσμῇ ὀδηγούμενοι. Ῥδὲ Φραγκ. Ε' πτ. Β. Ε'. Μ. Α'. σ. 25. Ρ' ἰλ. Πυρετ. Τ. Γ'. σ. 361.

(10) Σβετ. Τ' πομ. εἰς τὰς τῷ Βορραβ. Ἀφορ. Τ. Β. σ. 336.

(1) Γοργίας. . . ἐπὶ ἐκαστὸν ὁπῶν ἐβίωσε, τροφῆς δὲ ἀπρὸς ὅμιλος ἐπελεύτησεν. Ὁ φασὶν ἐρωτηθέντα τὴν αἰτίαν πῶς μακρὴν ἐγγεως, ἢ ὑγεινὴν ἐν πάσαις ταῖς κίσησιν, εἰπὼν, διὰ τὸ μηδέποτε συμπεριεχθῆναι ταῖς ἄλλαις εὐαχίαις, Δσκ. Μακρόβ. σ. 642.

(2) Γαβρ. Παθολ. §. 447.

posterioribus vero contrarium accidat (10). Frigidissima vero climata, uti sunt circa polos, iterum vitam incolarum reddunt brevissimam.

§. 74. Hoc quoque tamen non parvi momenti est, atmosphaerae, cujuscunque temperiei sit, quo ad gravitatem, vel levitatem; et quo ad calorem, vel frigus aequalitas. Illa enim climata, quae stabilius diutiusve duplici hac virtute praedita sunt; in his et valetudo hominum est constantior, et vita longior; quae autem e contra diversis ac frequentibus ac repentinis mutationibus atmosphaerae sunt obnoxia; hic semper plures quoque grassantur morbi; quibus vita humana semper succumbens, plerumque evadit brevior.

§. 75. Ut tamen in omnibus aliis, sic in conservatione etiam sanitatis ac longaevitatis, Nihil multum, quod Pittacus dicebat, regula est diaetatica omnium optima (1). Nam in quacunque re transgressus et abusus vitam abbreviando, mortem accelerat. Quanquam sint nonnulli; qui ferrea, ut ajunt, ad adamantina natura donati, ex summo quoque omnium abusu nullam noxam sentiunt (2).

Hae tamen differentiam homines quidem sentire nequeunt; canes vero distinguentes, dominos suos remotos persequendo inveniunt. Vide Frank. Epit. I. V. Pars I. p. 25. Neil Gieberl. 3. B. p. 361.

(10) Swiet. Com. in Apher. Boerh. T. II. p. 336.

(1) Gorgias octo et centum annos natus, inedia mortem sibi conscivit. Hunc interrogatum causam tam longae senectutis, et valetudinis in omnibus sensibus vigentis, ajunt respondisse, quod aliorum convivis non esset sectatus. Lucian. Macrob. p. 642.

(2) Gaub. Inst. Path. §. 447

§. σς'. Τῆς δὲ μακροβιότητος, ἔ μόνον τῷ ἀνδρῶπι, ἀλλὰ καὶ τῶν θηρίων, εἰς εἰκοὴν ὑπάρχειν κανὼν γενικιώτατος ὅδε. Ὅσον γὰρ πλείονος χρόνου δεῖται τὸ ζῶον εἰς τὴν αὐτὴ μόρφωσιν, γέννησιν, αὔξησιν, καὶ εἰς τὴν τῆς ἡβικῆς ἡλικίας, καὶ τῆς τῷ ὁμοιογενὲς γεννῆν δυνάμειος ἀφίξιν, τοσῶτον καὶ ἡ ζωὴ αὐτὴ τυγχάνει διαρκεστέρα· ὅσον δὲ τῷ μπαλιν βραχυτέρη, τοσῶτον ἀπόλλυται τάχιον, τὰ τῆς ζωῆς εἰδῶν γιγαντιαῖον τῷ βήματι διατρέχον (1). Ἐπεὶ κατὰ τὸ ἀξίωμα· τὸ ταχέως γιγνόμενον, ταχέως ἀπόλλυται. Διὸ καὶ ἡ τῷ ἑλέφαντος ζωὴ μέχρι διακοσίων ἐτῶν (2), καίτι πρὸς ἐκτείνεται (3), ὅτι τρεῖς ἤδη ἐνιαυτοὶ ἐν τῇ τῆς μητρὸς κοιλίᾳ διᾶγει ἐγκυμονόμενος (4), καὶ μόλις ἐν τῷ τριακωσῷ ἔτει εἰς τὴν ἡβικὴν ἡλικίαν καὶ τελειότητα ἀφικνεῖται (5)· ἡ δὲ ζωὴ τῆς ἐκ σφηκῆς χρυσάλλιδος μεταβληθείσης ψυχῆς τῷ μπαλιν βραχυτάτη (6)· ἅμα γὰρ τῷ μεταμορφωθῆναι ἐν μίᾳ ἡμέρᾳ ὑβίσκει, τῆς συνεσίας κορέννεται, καὶ μήτηρ πολλῶν τέκνων γενεμένη ἀπόλλυται.

§. σζ'. Οὕτω καίτις τῶν πάλοι (εἰ καὶ φλέγοντι τῷτο ἰσορῶντι (1) πισεύειν) ἐν ἑπτὰ ὅλοις ἔτεσιν ἐγγενήθη, εἰς ἡβὴν ἀφικετο, ἐγήμεν, ἐτεκνοποίησατο, ἐγήρασεν, ἀπέθανεν. Ἐν γένει δὲ οἱ τάχιον αὐξανόμενοι, βραχυβιώτεροι (2)· οἱ δὲ βράδιον, τῶναντιον (3).

§. σθ'. Εἰ δὲ τὸ ἀπὸ γεννήσεως ἄχρι τῆς ἡβῆς χρονικὸν διάστημα τις ὑπολογίσηται, εὐρήσει, καὶ μὴ ἐν ἅπασιν, ἀλλ-

(1) Βερφ. Τ. Β'. σ. 569. Ἀλέρ. Τ. Η'. σ. 89. καὶ 94. Οὐφελ. Μ. Α'. σ. 74.

(2) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 73.

(3) Πλακέτ. σ. 73.

(4) Οὐφελ. αὐτ. σ. 75.

(5) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 72.

(6) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 73.

(1) Περὶ Θανμασ. κ. λβ'.

(2) Γαδελ. §. 418.

(3) Βερφ. ἰδ. αἰωτ. σ. 568.

§. 76. Longaevitatis vero non solum hominis, sed etiam animalium aliorum, haec videtur esse regula generalis. Quo enim longiore tempore indiget animal ad suam formationem, partum, incrementum, et ac pubertatis, procreandique simile facultatis evolutionem, eo diutior vita ejus est; quo vero brevior, eo citius perit, passu giganteo curriculum vitae percurrento (1). Nam juxta axioma: Quo d cito fit, cito perit. Idcirco vita Elephantis ad ducentesimum usque annum (2), et ultra (3), prolongatur; quia per tres jam annos catulus in utero matris gestatur (4); ac vix in trigesimo anno pubertatem, perfectionemque suam attingit (5); vita vero ex cruce sericea orti papilionis e contrario est brevissima (6). Statim enim post transformationem in uno die pubescit, coitu satiatur, ac parens plurimum prolium factus perit.

§. 77. Sic quidam antiquorum (si fides Phlegonti haec narranta (1) habenda esset) in spatio septem solummodo annorum, natus est; ad pubertatem pervenit; uxorem duxit; proles procreavit; senuit, ac mortuus est. In genere autem, qui citius increscunt, vivunt brevius (2); qui vero tardius, longius (3).

§. 78. Si vero temporis spatium a nativitate usque ad pubertatem computemus, inveniemus, si non in omni bus ani-

1) Buffon T. II. p. 569. Haller. T. VIII. p. 89 et 94. Bufel. 1 25. p. 74.

(2) id. ib. p. 73.

(3) Montef. p. 73.

(4) Bufel. ib. p. 75.

(5) Id. ib. p. 72.

(6) Id. ib. p. 75.

(1) De Miracul. C. XXXII

(2) Zedel. §. 415.

(3) Buffon L. c. p. 568.

λά γ' ἐν τοῖς τετραπόδοις τῶν ζώων, ὡς ἔνκως πρὸς πέντε ὑπάρχον· τετράκις δηλονότι τοσαῦτα ἔτη ἔτι τὸ ζῶον ζῇ, ὅσα μεταξὺ τῆς γεννήσεως καὶ ἡβῆς παρήλθον (1). Καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲ αὐτὸς εὐκρίτως τῷ αὐτῷ νόμῳ ὑπακούει. Εἰς γὰρ τὴν ἡβικὴν ἡλικίαν κατὰ τὸν ἰδ. ἢ ἰε'. ἐναντὶν ἀφικνύμενος, ἐβδομήκοντα, ἢ ὀγδοήκοντα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ βιοῖ ἔτη (2). Ὁ δὲ καὶ Δαβὶδ πάλαι ὁ μελωδὸς τῇ καλλιφρόνῳ κιθάρᾳ ὑπέκρυσεν· „Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν, λέγων, ἐν αὐτοῖς ἐβδομήκοντα ἔτη· εἰ δὲ ἐν δυναστείαις, ὀγδοήκοντα ἔτη, καὶ τὸ πλεον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος (3).”

§. αδ'. Οἱ δὲ περὶ μακροβιότητος καὶ βραχυβιότητος τῶν ζώων κανόν, καὶ εἰς τὰ φυτὰ πως αὐτὰ διατείνει. Καὶ τέτων γὰρ ὅσα τάχιον γεννᾶται, καὶ αὐξεται, καὶ γεννᾷ ὁμοίον, ταῦτα ἐπίσης καὶ τάχιον φθίρεται· καὶ ἐναλλάξ. Διὲ καὶ τὸ Βαοβῶν λεγόμενον δένδρον, πάντων τῶν ἄλλων μακροζωότερον, κατὰ μὲν τὸν μέγαν Ἀλέξον (1), 1555 ζῶν ἔτη, κατὰ δὲ ἄλλου (2), τρεῖς ἡδὴ τοσούτον. Ἐτῶν γὰρ διακρίσεων γενόμενον, μόλις πεντακοδισίον ἐστὶ τὸ μέγεθος, τῷ παντὸς μεγέθους, μέχρι τῆς τελείας αὐξήσεως, 25, ἢ 30 πύδων ἄντος (3).

§. π'. Τὴν δὲ τῆς τῶν φυτῶν ζωῆς βαλβίδα καὶ νύσσαν ὁ εὐρώς, δύο μόλις ζῶν ὥρας, καὶ ἡ κενδρὸς χιλία ἔτη (1)· ἢ μᾶλλον τὸ πολὺ καὶ ταύτης μακροζωότερον Βαοβῶν, ποικισι.

(1) Οὐφελ. Περὶ Μακροβ. Μ. Α'. σ. 76.

(2) Κατὰ Βερφωα (ἐνδ. ἀνατ. σ. 572.) ὡς ἐν πρὸς ἑπτὰ, κατὰ δὲ τὸν Ἀλέξον (ἐνδ. ἀνατ. σ. 96.) ὡς ἐν πρὸς ἑκτὴ ἐν τῷ ἀνδρὶ τὸ ἐκ τῆς γεννήσεως μέχρι τῆς ἡβικῆς ἡλικίας καθύστερ, πρὸς τὸν σύμπαρτα βίον ἐστίν. Ἀλλ' αὐταὶ μὲν αἱ ἀναλογίαι μᾶλλον τοῖς σπανίως καθορευμένοις μακροβίοις προσεφερομένην, ἢ ἡμετέρα τοῖς κοινῶς ἐβδομήκοντα, ἢ ὀγδοήκοντα ἔτη βίωσι.

(3) Ψαλμ. ψ'.

(1) Τ. Η'. σ. 89.

(2) Πληκίτ. σ. 70.

(3) Ἀλλέξ. αὐτ. Πληκίτ. αὐτ.

(1) Οὐφελ. Περὶ Μακροβ. Μ. Α'. σ. 50.

malibus, saltem in quatuordecim, sicuti unum ad quinque esse; quod scilicet quater tot annos adhuc animal vivat, quot inter nativitatem ac pubertatem elapsi sunt (1). Etiam homo quoque videtur hac lege aliquodam modo subjacere. Cum enim plerumque pubertatem in 14. vel 15 aetatis anno adipiscatur: 70 vel 80 annos plerumque vivit (2). Quod etiam David ille cantor cum sonante cithara olim cecinit, dicendo: Dies annorum nostrorum sunt septuaginta anni; si enim cum incommodis octaginta anni attingantur: ultra hos est labor et dolor." (3)

§. 79. Regula vero de longitudine ac brevitate animalium vitae, plantas quoque quadam ex parte concernit. Nam ex illis etiam quae citius nascuntur, ac sui similia producant, aequè citius pereunt; et vice versa. Ideo arbor Baobaum dicta omnibus caeteris est longaevior, vivitque, juxta magnum Hallerum (1), 1555 annos; juxta alios vero (2) ter tantum. Vix enim, ducentis aetatis annis praeteritis, quinque pedum attingit magnitudinem; cum illa, ad perfectum usque incrementum, viginti quinque, vel triginta pedum sit (3).

§. 80. Vitae vero plantarum repagulum et metam ponit rancor, qui vix duas horas vivit; et cedrus, mille annos attingens (1); aut potius Baobaum, qui illa quoque est longaevior.

(1) Busfel. die Kunst etc. 1 Th. p. 76.

(2) Juxta Buffenium (l. c. p. 572.) ut unum ad septem; juxta Hallerum vero (l. c. p. 90.) ut unum ad octo in homine a nativitate usque ad pubertatem stadium, ad totam vitam est. Sed haec quidem analogiae magis rarius occurrentibus longaevis adaptantur; nostrae vero communiter 70 vel 80 annos viventibus.

(3) Psalm XC.

(1) T. VIII. p. 89.

(2) Plouflet. p. 70.

(3) Haller. ib. Plouflet. ib.

(1) Busfel. die Kunst etc. 1 Th. p. 50.

§. πα'. Ἐν γένει μὲν ἐν τὰ φυτὰ, κατ' ὑπεροχὴν δὲ τῶν δένδρων τὰ μείζονά τε καὶ παγιώτερα, καὶ τῶν τελειοτέρων ζώων ζῶσι μακρότερον (1). καὶ μάλιστα τὰ ἐν τέτοις ἀγρία πολλὰ τῶν ἡμέρων μακροζωότερα (2). καίτοι τὰ μὲν ζῶα πλείονος καὶ τελειότερας τῆς ζωτικῆς δυνάμεως ἔτυχε, βραχυτέρας δὲ τὰ φυτὰ καὶ ἀτελεστέρας. Αἴτιον δὲ τούτου, ὡς ἡ μὲν τῶν φυτῶν ζωὴ μᾶλλον ἀνιχνυς τυγχάνει ὅσα τὴν ἔκτασιν, ἡ δὲ τῶν ζώων τὴν πάλιν μᾶλλον ἐνεργός. Ὅσον γάρ τι πλείονα παρὰ τῆς φύσεως τὴν ζωτικὴν ἔσχε δύναμιν, τοσούτον, εἴπερ ἡ ζωὴ αὐτὴ ἐνεργὸς ὑπάρχει, ὀλιγοχροσιώτερον, τὸ βραχυτέρας μὲν τῆς ζωτικῆς τυχόντος δυνάμεως, καὶ ζωῆς μέντοι βραχείας τὴν ἔκτασιν (3).

§. πβ'. Συμπάντων δ' ἅμα τῶν ζώων, τὰ πλείονα τῶν ὀρνέων τε καὶ ἰχθύων, κατὰ τὸν τὸ ἴδιον μεγέθους λόγον, τῶν ἄλλων ζῶσι μακρότερον (4). ὅτι τὰ μὲν ὄρνεα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἀέρα πνέουσι καθαρώτερον (5), οἷδ' ἰχθύες, διὰ τὴν ἐν ὕδατι κίνησιν, μὴ τασθόν τὴν ζωὴν, ὡς ἡ τῶν χειρσαίων, καταναλίσκουσαν (3). Βραχυζωότατα δ' ἐν τοῖς ζώοις τὰ ἔντομα, ὡς τινὰ τέτων μόλις ὀλίγας ὥρας ἐν τῇ ζωῇ διαμείνοντα (4). Ἀλλὰ περὶ μὲν τέτων ἄλλοις (5).

(1) Ἀριστ. περὶ Μακροβ. καὶ Βραχυβ. κ. α'. δ. καὶ ε'. Ἀλλήρ. Τ. Η'. σ. 89. Πλευκίτ. σ. 70. Οὐφελ. Μ. Α'. σ. 52.

(2) Θεόφρ. Γεωρ. Φυτ. Β. Δ. κ. ιδ'.

(3) Οὐφελ. αὐτ. σ. 47.

(1) Ἀλλήρ. αὐτ. σ. 92. κτλ.

(2) Οὐφελ. αὐτ. σ. 71.

(3) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 119. Πλευκίτ. σ. 70.

(4) Ἀλλήρ. ἐνθ. ἀνστ. σ. 90. Πλευκίτ. σ. 70. Μίτιδι περὶ τέτων πάντων εἰς πλάτος Βάκωνα Γεωρ. Ζωῆς καὶ Θανάτ. καὶ Ἀλλήρ. Φυσιολ. Τ. Η'. Μ. Β'. Β. Ν'. Ἐξ ὧν καὶ οἱ ἄλλοι, ὧν ἐνταῦθα ἐμνήσθημεν, τὰ πλείονα συνηρανίσαντο.

(5) Μίτιδι καὶ Καίσαρι τὴν Φιλότη Διατριβὴν περὶ Μαγισμῶν τῶ ἐν Γήρας.

§. 81. In genere tamen plantae; praecipue vero arbores majores ac firmiores, vivunt longius, quam perfectiora animalia (1); et quidem ex his silvestres multo longaeviores aliis (2); licet animalia majorem ac perfectiorem vim vitalem habeant; plantae vero minorem ac imperfectiorem. Causa vero hujus est, quod vita plantarum debiliior sit in intensione; e contra vero animalium efficacior. Quo enim aliquid ex natura majorem vim vitalem habet, eo, si vita ejus efficax sit, vivit brevius, quam illud, quod minore quidem vi vitali praeditum est; et vita tamen brevioris intensiois (3).

§. 82. Ex omnibus vero animalibus, avium ac piscium plures, ratione suae magnitudinis, longius quam alia animalia vivunt (1); quia aves quidem prae aliis aërem respirant puriorem (2); pisces vero, propter motum in aqua, qui non ita, ut motus terrestrium, vitam consumit (3). Brevisssimae tamen vitae inter animalia sunt insecta; cum nonnulla horum vix aliquot horas in vita permaneant (4). Sed de his sufficit (5).

(1) Arist. de Longaev. C. I. IV. et VI. Haller T. VIII. p. 89. Ploufset. p. 70. Hufel. 1. 26. p. 52.

(2) Theophr. Histor. Plant. L. IV. C. XIV.

(3) Hufel. ib. p. 47.

(1) Haller. ib. p. 92 etc.

(2) Hufel. ib. p. 71.

(3) Id. ib. p. 119. Ploufset p. 70.

(4) Haller. l. c. p. 90. Ploufset ib. p. 70. Vide de his omnibus prolixius Bacon. Hist. Vit. et Mort. et Haller. El. Phys. T. VIII. Pars II. L. XXX. Ex quibus etiam alii, quorum hic mentionem fecimus, pleraque hauserunt.

(5) Lege et Constantini Philitis Dissertat. inaug. de Maresmo senili.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'.

ΠΕΡΙ ΝΟΣΟΥ.

Α'. Περὶ Γενέσεως Νόσων.

§. πγ'.

Τῆς δὲ νόσου τῷ δευτέρῳ, ὡς εἶρηται (§. νη'), ἡ ἀηδὺς τῆς τῶν ἐνδρώπων ζωῆς κατασμήματος ἔσης, ἡ ὑπὸ ἄλλων ἄλλως διαιρεμένη· ἡμεῖς τὴν ἀκριβῆ ταύτης διαίρεσιν τοῖς συστηματικοῖς Νοσολόγοις (1) καταλιπόντες, γενικωτέρας τινας διαιρέσεις ἐνταῦθα ἐκδήσομεν, βραχέ' ἅττα περὶ Γενέσεως αὐτῆς, ἡ Αἰτίων κτλ. προανακρῶσαντες.

§. πδ'. Α'λλ' ἐν αὐτῇ τῇ τῷ λόγῳ βαλβιδί ἔροιο ἂν ἱατρόκλης! τῷ τρόπῳ αἱ νόσοι γεννῶνται ἡ ἀρχονται; ἡ οἷαις ἐν τῷ σώματι προγενομέναις μεταβολαῖς αὗται ἔκονται; ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς τῶν μορίων τῷ σώματος μίξεως ἡ μορφῆς ἀποκρῖνομαι. Ὅ δὴ ἡ γενικοῖς τῆς φύσεως νόμοις ὁόν τε ἀποδεῖξαι. Ἐπεὶ γὰρ ἡ ὕλη δυσὶν ὑπάκειται ἐν γένει μεταβολαῖς,

(1) Οἱ μὲν παλαιοὶ πρὸ τῶν νόσων διδασκαλίαν, Παθολογίαν ἐκάλουν, τινὲς δὲ τῶν ἰατρίων Νοσολογίαν οἰκιστότερον μετωνόμασαν· νόσος γὰρ ἡ πάθος ἐκ εἰσὶν ἰσοδύναμα, ὥς ἡ Γαληνὸς Μαρτυρεῖ. „Τὴν γὰρ ἐναντίαν ὑγίειαν διάδωκεν, ὅφ' ἥς ἐνέργειαν λέγομεν βλάπτειν, νόσημα μόνον προσαγορεύομεν, εἴτε πολυχρόνιος, εἴτε ὀλιγοχρόνιος, εἴτε ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ γιγνοίτο· τὰς δ' ἄλλας ἀπάσας τὰς προηγεμένας τέτοις ἐν αἰτίας λόγῳ διαδέσεις παρὰ φύσιν, αὐτὸ τέτο αἰτίας μόνον, ὅ πάθη· τὰ δ' ἐκόμενα ταύταις, ὅσα ἐνερgetικῶς βλάπτει, συμπτώματα τε ἡ πάθη. Θεραπευτ. Μεθ. Β. Β'. κ. γ'. Κατὰ ταῦτα εἰ κρείττονός ἐστι, ὥς μοι δοκεῖ, ἡ Νοσογένεσις, ἀλλὰ μὴ Παθογένεσις λέγεται.

CAPUT VI.
DE MORBO.

I. De Origine Morborum.

§. 83.

Cum vero morbus, ut dictum est (§. 58.), secundus ac molestus vitae humanae sit status, et ab aliis aliter dividatur: nos, exacta hujus divisione Nosologia (1) systematicis derelicta, genetales quasdam divisiones hic exponemus; pauca quedam de Origine, Causis etc. hujus praemittendo.

§. 84. Attamen in ipso sermonis repagulo fortasse quaeras Jatrocles! quomodo morbi oriantur incipientque? aut quolibus in corpore antefactis mutationibus isti sequantur? Ex mutatione miscellae et formae partium respondeo. Quod generalibus quoque naturae legibus demonstrari potest. Cum enim materies duabus quibusdam mutationibus in genere

(1) Antiquiores quidem morborum doctrinam Pathologiam appellabant; nonnulli vero recentiorum Nosologiam aptius illam transnominarunt. Νόσος (morbus) enim et πάθος (passio) non sunt eadem, teste Galeno. „Nam contrarium sanitati affectum, a quo laedi actionem dicimus, morbum tantum appellamus; sive diuturnus hic, sive brevis sit, sive momento duret. Ex relictis affectibus quae praeter naturam sunt, eos qui hunc procedunt, causaeque rationem obtinent, causas tantum, non pathea; qui illum sequuntur, si actionum laesiones sunt, et symptomata et pathea.” Rat. Med. L. II. C. III. Juxta haec igitur melius est, ut mihi videtur, etiam Nosogeniciam, et non Pathogeniciam dicere.

χυμικῇ δηλαδὴ ἢ μηχανικῇ· ἀνάγκη εἶναι ἐκ δυεῖν τῶν-
δε τῶν πιδάκων, ἐκ τῆς χυμικῆς δηλονότι ἢ μηχανικῆς τῶν
μορίων μεταβολῆς, πᾶσαν νόσον πηγάζειν, ἢ διττὰς εἶναι ἐν-
γένει τὰς νόσους, χυμικὰς καὶ μηχανικὰς. Καὶ μὲν
ταῖς πρώταις ἢ μίξις τῶ σώματος μεταβάλλεται, ἐν δὲ ταῖς
δευτέραις ἢ μορφή, ἢ τὸ σχῆμα.

§. πέ. Οὐκ αἶετ' ἀλλὰ διὰ μακροῦ αἱ δύο αὗται κλάσεις τῶν
νοσημάτων διηρημέναι ἀπ' ἀλλήλων ἔχουσι διαμεῖναι· τῆς γὰρ
κατὰ σχῆμα μεταβολῆς τὴν κατὰ μίξιν κατὰ βραχὺ πολλάκις
ἐμποιούμενης, ἢ ἐναλλάξ· κοιναὶ ἡμῖν, ἢ ἐξ ἀμφοῖν συμπε-
πλεγμέναι αἱ νόσοι ἀπέβησαν (1).

§. πς'. Ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης τῶν μορίων μίξεως ἢ μορφῆς ἢ
αἱ δυνάμεις πηγάζειν εἰκάσιν, ἐκ ἰδιαίτερόν τι, ἀλλ' ἐκείνων ὑ-
πάρχεσθαι ἀποτέλεσμα (1). Οἷα γὰρ ἢ μίξις τε ἢ μορφή τῶν
μορίων ἐστὶ τῷ σώματι, τοιαῖδε ἢ αἱ δυνάμεις τότε αἶετ' ὑπάρ-
χουσι. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. Καὶ τοιαύτη μὲν ἢ τῶν νό-
σων ὑπάρχει γένεσις (2).

(1) Ρ' εἰλ. Περὶ τ. Α'. σ. 37.

(1) Γδε ἢ Ρ' εἰλ. Α' ρχ. Φυσιολογ. Τ. Γ'. σ. 302.

(2) Τοιαύτην δέξαν περὶ σοιχείων ἢ φύσεως πάλαι ἤδη τῶν Ἑλλή-
νων σοφῶν τιτὸς ἔσχον, ὡς μαρτυρεῖ Πλάταρχος (Ἀρεσκ. Φι-
λοσόφ. Β. Α'. κ. ιξ.) „Οἱ μὲν ἀρχαῖοι, λέγοντες, τὰς τῶν σοι-
χείων μίξεις κατ' ἀφαιρίσιν, οἱ δὲ περὶ Ἀναξαγόραν ἢ Δημό-
κριτον, κατὰ παράθεσιν” τὸ γὰρ κατ' ἀφαιρίσιν ἔδδεν ἄλ-
λο, ἢ τὴν χυμικὴν δοκεῖ μοι σημαίνειν μεταβολήν, ὥσπερ ἢ τὸ
κατὰ παράθεσιν, τὴν μηχανικὴν. Καὶ αὖθις (αὐτ. κ. λ')
„Ἐμπεδοκλῆς φύσιν μὴδεῖν εἶναι, μίξιν δὲ τῶν σοιχείων καὶ διά-
στασιν” γράφει γὰρ ἔτι ἐν τῇ πρώτῃ φυσικῇ.

Ἄλλο δέ τι ἔρεω· φύσις ἔστιν ἐστὶν ἀπάντων (κατ' ἄλλ., ἐδδένος.)

Θητώων, ἔδδεν τις ἐλλομένη θαιάτοιο τελειότη.

Ἄλλα μόνον μίξις τε διάστασις τε μεγέτων

Ἐστὶ· φύσις δὲ βροτοῖς ἐνομάζεται ἐνθρῶποισι.

subjecta sit, chymica nempe ac mechanica: necesse est morbum quempiam ex hisce duobus fontibus: ex chymica scilicet et mechanica partium mutatione, oriri; duplicesque in genere omnes esse morbos: chymicos et mechanicos. Ac in prioribus quidem miscella corporis mutatur; in sequentibus vero forma, seu figura.

§. 85. Non tamen semper hae duae morborum classes ab invicem separatae per longum tempus manere valent; siquidem multoties ex mutatione formae etiam miscellae mutatio paulatim nascitur, et vice versa; itaque communes, et ex utroque conflatae evadunt aegritudines (1).

§. 86. Ex qualicunque vero partium miscella ac forma vires quoque provenire videntur; quae non aliquid per se existens, sed harum effectus sunt (1), semperque cum illis mutatis mutantur. Qualis enim miscella et forma partium corporis sit, tales vires etiam existunt. Idem de aliis. Et talis quidem est morborum origo (2).

(1) Keil Fieberl. 1. B. p. 37.

(1) Vid. Keil Archiv. 3. B. p. 302.

(2) Talem opinionem de Elementis ac Natura jam olim nonnulli Graecorum sapientium habuerunt, teste Plutarcho (de Placit. Philos. L. I. C. XVII.). Veteres qualitatum mutatione censuerunt elementa misceri; Anaxagoras vero et Democritus, eorumque asseclae, juxta se invicem positione. Nam qualitatum mutatione, nihil aliud, quam chymicam videtur mihi designare mutationem, sicut juxta se invicem positione, mechanicam. Et iterum (ib. C. XXX.) Empedocli visum fuit nihil esse naturam, nisi permixtionem et divulsionem elementorum; sic enim scribit in primo libro de naturali philosophia.

„Jam quod naturam mortales nomine dicunt

„Hoc nihil est: neque enim mortem Natura, vel ortum

„Humano praebet generi. Nam mixtio tantum,

„Mixtorumque subest quaedam secretis rebus;

„Idque homines vulgo naturam dicere sperant.

Β'. Περὶ Αἰτίων Νόσων.

§. πζ'. Τὴς δὲ τῶν νόσων αἰτίας Γαληνὸς μὲν τρεῖς εἶναι εἶπται (1), ἡ μία μὲν, λέγων, ἐν τοῖς προσφερομένοις ἐνεσι, δευτέρα δὲ τοῖς πραττομένοις, τρίτη δὲ τοῖς ἐξώθεν ἐμπίπτουσιν" ἀλλ' ἡμεῖς νοσήματα πάντα ὑπὸ δύο γενικωτέρων αἰτιῶν ἐμποιεῖσθαι πεποισμεθα, ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ τῷ σώματι συνισαμένων, καὶ ὑπὸ τῶν ἐξώθεν προσπιπτασῶν (2). Διτταὶ δὲ αὗται αἰτίαι εἰσιν, ὕλिकाί τε καὶ αὔλοι. Καὶ ὑπὲρ μὲν τῶν ὑλικῶν, εἴτε ἐσωτερικῶν, εἴτε ἐξωτερικῶν, αἱ πλείους τυχὸν ἐμποιεῖνται τῶν νόσων· αὔλον δὲ τὴν αἷτιαν ἔχουσι καὶ αἱ ὑπὸ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ἐμποιεῖνται.

Οὐδὲ ἡ Ἀριστοτέλης μέμνηται (περὶ Γενέσεως καὶ Φυσεως Β. Α'. κ. α').

„ Φύσις ἐδεικνύει,

„ Ἀλλὰ μόνον μῆξις τε διάλλαξις τε μιν γένειται.

Ἐοικε δὲ ἡ Γαληνὸς τὴν αὐτὴν, ὡς πρὸς τὴν τῶν νόσων γένεσιν, δόξαν ἐσχηκέναι· φησὶ γάρ. „Ἐπεὶ τοίνυν εἰδείχθη, κατὰ μὲν τῆς ἡνῶσθαι τε καὶ ἡλλοιωθῆναι τὴν ὑποβεβλημένην εἶναι γενέσθαι καὶ φθορὰν δεσάζοντας, ἅπαντα νόσους ὁμοιομερεῖς τινος καὶ ἀπλῆς πρὸς αἰσθησιν σώματος ἥτοι δυσκρασίαις τε υπέρχουσαι, ἢ τῆς συνεχείας αὐτῆ τῶν μερῶν διαίρεσις· κατὰ δὲ τῆς μὲν ἡνῶσθαι, καὶ κινεῖν τε παραπειλίσχθαι πάσῃ σώματος συγκρίσει νομίζοντας, ἀμετρία τε πρὸς τὴν ἑαυτοῦ καὶ λύσιν τῆς αἰσθητῆς ἐνώσεως· ἀρξώμεθα καὶ εὖν ἐπισκοπεῖσθαι τὰς αἰτίας ἐκάστη τῶν νοσημάτων τῆς πρώτης ὑποδείξεως, ἣν δὴ καὶ ἀληθεῶς πεποισμεθα υπέρχουσι.” (Περὶ τῶν ἐν τοῖς Νοσήμ. Αἰτ. κ. α') Ταύτην δὲ τὴν δόξαν ἤδη ἐν βυθῷ τῆς λήθης, ἔθεν δέον, ἔσαι περὶ ῥιμμένην, ὁ περικλεῖς Ραῖλος πρὸ πάντων ἀνακαλίσας, καὶ ἱεροῦ λόγου τε καὶ ἀποδείξεως ἐμπεδώσας, φησὶν τῷ ἰδίῳ τῆς Ἰατρικῆς συστήματος ἐποίησάτο. Ὅσα πρὸ πάντων τῶν αὐτῶ συγγραμμάτων, Ἀρχαῖοι Φυσιολ. Τ. Α'. τ. Α'. σ. 8. καὶ Τ. Γ. σ. 424. καὶ ἄλλα καὶ ἄλλα.

(1) Ἐν τῷ Προσμ. τῶν Τπομ. τῷ περὶ Ἐπίδημ. τῷ Ι'. τ.

(2) Στάσιος Θεραπ. Μ. Α. §. 1. Ραῖλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 4 Ραίσχλ. Παθογεν. Μ. Β'. §. 746.

II. De causis morborum.

§. 87. Causas vero morborum Galenus tres esse putat (1): una dicendo, in assumptis latet; altera in factis; tertia vero in illis, quae extrinsecus in corpus agunt. Nos autem quemlibet morbum ex binis hisce causis produci convicti sumus: ex illis scilicet, quae in corpore oriuntur; et ex illis quae extrinsecus agunt (2). Hae iterum sunt duplices, materiales ac immateriales. Et ex materialibus quidem, sive internae, sive externae sint, plures fortasse morborum producantur; immaterialem vero agnoscunt causam prae aliis illi quoque, qui ex pathematibus animi proveniunt.

„Cujus Aristoteles quoque mentionem facit (de Ort. et Inter. L. I. C. L.)

„ natura nullius est,

„Quam solummodo mixtio divulsioque mixtorum.

Videtur tamen quod ipse Galenus eandem opinionem, quo ad morborum originem, habuerit. Dicit enim: Postea quum igitur demonstratum est, ex eorum sententia, qui substantiam ortui et interitui obnoxiam in unum coire alterumque arbitrantur, omnem simularis simplicisque ad sensum corporis morbum, vel intemperiem quandam esse, vel continuitalis ipsius partium divisionem; ex eorum vero placitis qui partes non in unum coalescere; sed vacuum quoddam in omni corporis concretionem intextum putant, meatuum incommoderatio, et sensilis unitatis solutio. Atque nunc exordiamur perpendere causas singulorum morborum prioris sententiae, quam sane veram existere credimus (de Morb. Caus. C. 1.). Hanc vero opinionem, quae jam diu in fundum oblivionis immerenter rejecta erat, clarissimus Reilus prae aliis renovavit; fortibusque demonstrationibus ac rationibus confirmando, pro basi systematis sui medici posuit. Vide prae omnibus suis operibus *Archiv der Physiol.* 1. B. 1. P. p. 8 etc. et 3. B. p. 421 etc.

(1) In Praefat. Comment. de Epidem. Hippoc.

(2) *Starr Handb. zur Kenntniss etc.* 1. Th. §. 1. *Reil Fichstl. u. W.* p. 4. *Widst. Pathog.* 2. Th. §. 766.

§. πη'. Τῶς δ' ἐσωτερικοῖς τῶν αἰτίων ἔχει ἄν τις ἡ Διάθεσις συγκαταριθμῆσαι, ἀποφαιτικῶς μέντοι, ἀλλὰ μὴ θετικῶς εἰς τὴν τῆς νόσου γένεσιν συντελέσαν. Διάθεσιν δ' ἐνταῦθα λέγων Ἰατρόκλεις! τὴν ποίαν ἐν γένει τῷ ἀνθρώπῳ σώματος κατὰσασιν ὑπαινίσσεται, καὶ ἢν μηδότην ἐκείνη τῇ ὑγίει εἶναι παρεκτρεπόμενον, φύσει τῶν νόσων ἐπιδεκτικὸν ἔχει γηγεῖται. Ἐξ ὧν δῆλον ὡς ἔτε τῷ Γαληνῷ συνάδω, διαφέροντινα ἰδέαν περὶ διαθέσεως ἔχοντι (1)· ἔτε τὴν κατὰ Βρένωνα Διάθεσιν, ἢ Ἐπιτηδεύουσα ἐννοῶ. Ταύτην γὰρ ἐκ ἰδίων τινα τῆς ζωῆς κατὰσασιν, κατ' ἐκείνον, ὑπάρχειν οἶμαι· ἀλλ' εἰ μὲν διηνεκῆς, ἢ βραχυτάτη, ἢ ἐκ αἰωρητῆ ἐστὶ παρεκτροπὴν τινα ἐκ τῆς ἀπλῆς ὑγείας, ἢ ὑγείαν κατὰ ῥέσιν (§. ξδ.) ὑπάρχειν τίθεμαι· εἰ δὲ πρόσκαιρός τε ἢ μείζων· νόσον σμικρὰν, οἰκιστοῦ τῶν ἄλλης νόσου τὸν ἀνθρώπου ἐπιδεκτικώτερον ἀποφαίνουσαν, ἢ μέρος νοσήματος μείζονος ἀρχομένη (2).

(1) Ἐκαστος γὰρ τῶν ὄντων διακρίνεται, εἴθ' ὑγιεινὸν, αὐτὸ νοσῶδες, αὐτὸ μηδέτερον ὑπάρχει. Παρὰ δὲ τὸ διακρίναι, τὸ πῶς διαθέσεως ὄνομα γέγονε, εἰς ταύτην ἡγμένον τὴν Χρῆσιν. . . . Ἡ μὲν ἐν διάθεσις κοινὴ ἀπάντων ὑγιανόντων, ἢ προσόντων, ἢ ἐδετέρας ἔχοντων. . . νόσος δὲ τὸ ἐναντίον τῇ ὑγείᾳ. Περὶ Συμπτωμ. Διαφορ. Β. Α'. κ. α'.

(2) Αὐτὴ κατὰ Γαληνὸν ἡ διάθεσις, φυσικὴ, ἢ μὴ φυσικὴ. Καὶ φυσικὴ μὲν ἡ κατ' ἡμᾶς ἐστὶ διάθεσις, ἢ δὲ μὴ φυσικὴ νόσος ἡδη ἔχει κατ' αὐτὸν ἑαυτὴν ἐξου. (Α' ἐχ. Φυσικῆ. Τ. Γ. σ. 118.) Περὶ τῆς δ' ἀλλοῦς λείπει, ἢ δὲ ὁμοῦς, ὡς φυσικῆ, ἢ ἀναισθητοῦς ἔχει ἑαυτὴν ἐν τέτοις ἐνέαι, τῇ τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας λειτουργίᾳ Ἰατρικῇ συστήματι προσηκούστων διακρίσεων, εἰς λέξεις ἐκείνας δύναμειν ἐρμηνευθῆναι. Οὗτοι γὰρ τὸν μὲν βραχύνοντες ἢ ἀνεπαίσθητοι τῷ κακῶς ἔχειν βαθμὸν, ὅς ἐν μεταίχμιῳ τῷ εὐ, ἢ τῷ ἀληθῶς κακῶς ἔχειν κεῖται, κλίσις εἰς νόσον ἀποκαλεῖται. τῇ δὲ τῶν ἐργασίαν δυνάμεων μὴ ἀναλογίαν, ἐν ᾗ ἡ κανονικὴ τῇ πλείοντος

§. 88. Caeterum cum internis causis possit etiam Dispositio ipsa adnumerari; negative tamen, ac non positive ad morbos oriundos contribuit. Hic vero Jatrocles! sub nomine Dispositionis illum statum sani humani corporis subintelligo, in quo hoc nequaquam a sanitate remotum, per naturam in morbos incidere potest. Ex quibus patet, quod nec cum Galebo consentiam, diversam quandam opinionem de dispositione habente (1); nec Brunonis Dispositionem, vel ut potius dicam, Opportunitatem intelligam. Istam enim non statum quandam vitae per se juxta illum, esse puto; sed si continua, et brevissima, et non sensibilis sit: deflectionem quandam ex absoluta sanitate, vel sanitatem relativam (§. 64.) esse pono; si vero temporaria et major — morbum brevem, cujuslibet morbi hominem capaci rem reddentem; vel partem morbi majoris incipientis (2).

(1) Nam quidquid est, sive sanum, sive aegrum, sive neutrum sit, alio quo modo afficitur. A διατρομήν vero, affici, διαδραστής, affectus, nomen quodam modo derivatum est in hunc usum ductum. . . Enim vero affectus generatim omnibus tum sanis, tum aegris, tum neutro se habentibus, est commune. . . morbus autem sanitati contrarium. Gal. de Symptom. Differ. L. I. C. I.

(2) Duplex secundum Reilum est dispositio: naturalis, et non naturalis. Et naturalis quidem nostra est dispositio: non naturalis vero etiam juxta illum morbus appellari meretur (Archiv. 3. B. p. 118.). Caeterum valde superflua, et ad unguem, ut ajunt, et inutilis non minus est distinctio, quam nonnulli ad systema medicum philosophiae naturae dictum pertinentes in hisce faciunt; et nec verbis facile explicari potest. Hi enim parvum quidem et insensibilem status male se habere gradum, qui inter bene, et re ipsa male se habere versatur, Proclivitate in morbum dicunt; vitium vero organicarum disproportionem, in qua

§. πδ'. Ἐξαιρῶνται ἄρα τῶν εἰρημένων οἱ δι' ἰδιοσυγκρασίαν νόσοις τισιν ὑποκείμενοι· ἢ διὰ τὸ κληρονομικὰ καὶ σύμφυτα δεῖν πάσχειν, νόσων τινων ὄντες δεκτικώτεροι· ἢ διὰ τὸ αὐθενεῖς αὐτῶν σῶμα, τοῖς νοσοποιῶσι ἐρεθισμοῖς ἀντισηῖν μὴ ἔχοντας· ἢ διὰ τὴν ὀργάνων τινων ἀσθένειαν, εἰς νόσους τινὰς μᾶλλον κλίνοντες· κτλ. νοσερὰ γὰρ ἤδη ἡ τοιαύτη διάθεσις, καὶ νόσος αὐτόχρημα (1).

§. πε'. Ἡ καὶ ἡμᾶς ἐν αὐτῇ Διάθεσις αἰεὶ ἐν ἐκάστῃ τῶν ὑποκειμένων διαφέρουσα, καὶ νῦν μὲν μείζων, νῦν δ' ἐλάττω ὑπάρχουσα· τὲς μὲν μᾶλλον, τὲς δ' ἥττον νοσήματος οἰσθητοῦν δεκτικὰς ἀποδείκνυσιν. Εἰ μὲν γὰρ ἡ ἐσωτερικὴ αὕτη διάθεσις μείζων ἢ· καὶ βραχεῖα ὅση ἐξώθεν προσπεσῶσα αἰτία εἰς τὴν τῷ νοσήματος ἀρκεῖ γένεσιν· μείζονος δὲ καὶ ἰσχυροτέρας τῆς καλὴν ταύτης χρείας, εἰ μικρὰ λίαν ἐκείνη ἐστίν. Τῆς δ' ἐσωτερικῆς διάθεσεως πάντῃ ἐκλείψεως· ἐδὲν ἡ ἐξώθεν ἐνεργήσουσα αἰτία πολλάκις, καὶ σφοδροτάτῃ ὑπάρχει, δύναται καταπράξασθαι. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ νόσοντινα ἐπιδήμιον, τὸν λοιμὸν φέρε, ἀπαξ νοσήσαντες, διὰ μακρῶν, ἢ γὰρ καὶ ὅν χρόνον ἡ ἐπιδημία ἐστὶ ἐπικρατεῖ, ἀνεπίδεκτοι ἐκείνης εἰσιν, ὥς τῆς εἰς ταύτην διάθεσεως πάντῃ ἐκποδῶν γενομένης (1). Καὶ αὖθις εἰστίνας, οἱ δι' ἰδιοσυγκρασίαν ταῖς ἐνλο-

ὕπερβεις ἐκείνῃ μὲν ὡς τοιαύτῃ ὑπάρχειν δύναται, ἀλλὰ οὐκ ἔπω ὡς μὴ ἀναλογίᾳ ἕσα παρατηρεῖται, Ἐπισημειώθηκα εἰς τὸν νόσον· τὴν δὲ τῆς ὀργανικῆς συνθέσεως ἔκτασιν, ἥτις πάχιον, ἢ βραδίον τὴν εἰς νόσον ἀπαιτημένην τῶν ὀργανικῶν δυνάμεων μὴ ἀναλογίαν βραδίως ἐπιτελεῖται, ἢ δυνατὴν ποιεῖ, ἀνέδεσθαι εἰς νόσον.

(1) Ρ' ἡλ. Πυρρ. Τ. Α'. σ. 61.

(1) Δοκῶμαι πάλαι καὶ ἐν ὁμαυτῶ καὶ ἐν ἄλλοις παρατηρεῖσθαι, ὡς οἱ ἀπαξ τοῖς λοιμοῖς νοσήσαντες, εἴποτε καὶ αὖθις συμβαίη, τῆς μὲν

§. 89. Excipiuntur ergo ex supradictis qui propter idiosyncrasiam morbis quibusdam obnoxii sunt; seu propterea, quia malis quibusdam haereditariis, vel connatis laborant, etiam in nonnullas aegritudines sunt proniores; vel, propter infirmum suum corpus, erethismis morbificis non valent resistere; vel, propter organorum quorundam debilitatem, ad morbos quosdam sunt procliviores; etc. Ista enim dispositio jam morbosa est, et reipsa morbus (1).

§. 90. Haec nostra igitur Dispositio cum in singulis subjectis semper variat; et mox major, mox minor sit: nonnullos quidem plus; nonnullos vero minus ad morbum quempiam pronos reddit. Si enim interna haec dispositio major sit: et brevissima quaedam extrinsecus accedens causa, ad morbum producendum sufficit; majore vero e contra ac vehementiore hac opus est: si illa valde sit brevis. Interna autem dispositione penitus deficiente: multoties vel vehementissima causa extrinsecus agens, nihil potest efficere. Sic enim illi quoque, qui morbo quodam epidemico, peste e. g. semel laborarunt, per longum tempus, vel saltem dum adhuc epidemia regnat, non sunt illius capaces: quia dispositio ad eam penitus est deleta (1). Iterum sunt quidam, qui, propter idiosyncrasiam, in vario-

normalis producti existentia non amplius esse potest; verum tanquam disproportionandum observatur: Opportunitatem in morbum; organicae autem syntheseos intensitatem, quae citius, vel tardius ad morbum requisitam disproportionem organicarum virium facile concedit, vel possibilem reddit: Dispositionem ad morbum.

(1) Neil Fieberl. 1. S. p. 61.

(1) Credo olim tum in ipsomet, cum in aliis observasse quod illi, qui semel pestem passi sint, si postea iterum accidat, non valde quidem ejus

γίαις (2), ἢ ἄλλαις τισὶ νόσοις, ἔδε ποτε περιπίπτει, καί περ τοῖς ταύτας νοσέσι συνδιατρώμενοι, οἱ ἀπεσιῖαν δὴν τῆς εἰς αὐτὰς διαδέσεως. Οὗ δὲ ἔδαμναλισμὸς αὐτὸς, ὡς πρὸς τὰς Εὐλογίας (§. λβ'), τοῖς ἐγκεντροδεῖσι περιποιεῖται. Καὶ τῶν μὲν νόσων ταῦτά εἰσιν ἐν γένει τὰ ἀρχικὰ αἰτία.

Γ. Περὶ Σταδίων Νόσων.

§. γα'. Τὰ δὲ τῶν νόσων, μάλιστα δὲ τῶν ὀξέων καὶ πυρετικῶν, σαδία διαφόρως διεῖλον καὶ παλαιῶν καὶ νεώτεροι. Οἱ μὲν γὰρ ἐξ ταῦτα ὑπειλήφασιν εἶναι. Διάδεσιν, Ἀρχὴν, Αὐξήσιν ἢ Ἀνάβασιν, Στάσιν ἢ Ἀκμὴν, Παρακμὴν ἢ Κατάβασιν, καὶ Ἀνεκόμεσιν· οἱ δὲ πέντε παρὰ τὸ πρῶτον· οἱ δὲ τέσσαρα μόνον, Διάδεσιν, καὶ Ἀνακόμεσιν τῇ τῶν σαδίων ἀριθμῷ ἀποκλείουσιν καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἐμοὶ μέντοι γε δοκεῖ Ἰατροκλείς! ὡς παρὰ τὰ τρία ταῦτα, Αὐξήσιν δηλονότι, Ἀκμὴν καὶ Παρακμὴν, ἐκ ἂν ἐνδίκως τὰ ἄλλα τοῖς τῆς νόσου σαδίαις συγκαταλέγοντο. Ἡ μὲν γὰρ εἰς νόσους Διάδεσις, εἴαν ἡμεῖς αὐτὴν ὑπεδέμεθα, φύσει παντὶ ἀνθρώπῳ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ὡς εἴρηται (§. πη'), ἐνεσιν· ἢ δ' αὐτῆς διαφέρουσα, νόσος ἤδη, ἢ μέρος νοσήματος ἀρξαμένῃ (§. πδ'), τῇ τῆς αὐξήσεως σαδίῳ συμπεριλαμβανόμενον. Περὶ ἧ καὶ Βρύνων αὐτὸς, πρῶτος τὴν Ἐπιτιθεϊότητα, ὡς οἶμαι, εἰσαγαγὼν, ὥδε πως ἀποφαίνεται. «Τὰς διεγερτικὰς δυνάμεις, αἱ τὴν εἰς φλογιστικὰς νόσους ἐπιτιθεϊότητα, ἢ

ἐπιδημία τέτε καταστάσις μὴ πάνυ σφοδρᾶς καὶ κακοήθους ἔσης, ἐπ' αὐτῇ εἰσὶν ἐπιδεικτικοὶ σφοδροτάτης δὲ τῆς παλιν κακοήθειας ἔσης, ἐπίσης καὶ αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις τῷ θανάτῳ περιπίπτουσιν, ὥς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ σώζονται. Ἰδὲ περὶ τούτων καὶ Θεοφ. Συγ. Β'. §. ια'.

(2) Φράγγ. Ἐπιτ. Β. Γ'. σ. 154.

las(2), aliosque morbos nunquam incidunt, licet cum talibus aegrotis vivant; propter absentiam certe dispositionis ad haec. Quod etiam Vaccinatio ipsa, quoad variolas, vacci-
natis comparat. Ac morborum quidem hae in genere sunt
causae primariae.

III. De Stadiis Morborum.

§. 91. Morborum vero, et quidem acutorum ac febrilium, Stadia diversimode diviserunt prisci ac recentiores. Nonnulli enim sex illa esse putarunt: Dispositionem, Initium, Incrementum vel Ascensum, Statum vel Acmem, Decrementum, et Reconvalescentiam; alii vero quinque, exepo primo; alii solummodo quatuor; Dispositione ac Reconvalescentia e numero fladiorum exclusis. Mihi tamen Jatrocles! videtur quod praeter haec tria: Incrementum scilicet, Acmem, et Decrementum, caeteta non merito Stadiis morbi annumerentur. Dispositio enim ad morbos, qualem nos eam supposuimus, per naturam in omni homine plus vel minus (§. 88.) inest; quae vero ab illa differt; jam morbus est, vel morbi incepti pars (§. 89), cum Incremēti stadio comprehensa. De quo et Bruno ipse, quanquam aliter primus, in fallor, Opportunitatem introduxerit, sic loquitur. „Potestates incitantes, quae ad morbos phlogisticos opportunitatem, aut ip-

sunt capaces, si constitutio mali non valde vehemens, neque maligna sit; si vero vehementissima ac pessima sit: aequaliter quidem cum aliis et illi in hoc malum incidunt, plerumque vero evadunt. Vide de hoc etiam Thucyd. L. II. §. 51.

(2) Frank, Epit. L. III. p. 154.

αἰτὰς ταύτας ἐμποῦσι τὰς νόσους, Φλογιστικὰς, ἢ κυρίως ἀ-
τονικὰς ὀνομασέον· ἑκατέρα δὲ πᾶν δυνάμεων τῶνδε κοινήτις
ἐστὶ τῆς ἐπιτηδειότητος καὶ τῆς νόσου κατασκευῆς, "μεγέθει μόνον
διαφέρειν" (1). Καὶ Ραιχλαύβιος δὲ τὴν εἰς νόσους ἐπιτη-
δειότητα νόσον ἤδη εἶναι φησί (2).

§. γβ'. Πειρασώμαδα δὲ τὺτο καὶ ἐπὶ παραδειγμάτων τι-
σώσασθαι. Πᾶσα μὲν π. χ. γυνὴ εἶρα μὴ ἔσα, τὴν εἰς τὸ
συμβαλὲν φύσει διάθεσιν κέκτηται· ἀλλ' ἐ τὴν διάθεσιν ταύ-
την τῇ ζωῇ τῇ συλληφθῆσασμένη ποτὲ νηπιε συναριθμῆμεν, πρὶν
ἢ, συνουσίας προηγηθεῖσης, ἐν γαστρὶ συλλαβεῖν. Καὶ αὖτις
δυεῖν θηριονίων, τῆς μὴν φρυγάνων ξηρῶν καὶ εὐπρήσων, τῆς
δὲ κορμῶν χλωρῶν καὶ δυσκαῶν, προκειμένων, ἀμφοτέροις μὲν
ἐνεσιν ἢ εἰς τὸ καυθῆναι διάθεσις, ἀλλ' ἐ τέττε ἔνεκα αἰτὰ
πῦρ ἂν, πρὶν τῷ ἀναφθῆναι, κληθεῖσσαν· διαφέρουσι δὲ μόνον
τέττω ἀλλήλων, ὅς τῇ μὲν πρώτῃ καὶ μικράτις αἰτία ἐξαρκεῖ
εἰς τὴν τῷ πυρὸς γένεσιν· τῇ δὲ δευτέρᾳ μείζων καὶ ἰχυροτέρα
ἀπαιτεῖται. Ὅ δὲ καὶ τοῖς μείζω, ἢ ἐλάττω εἰς τινὰ νόσον διά-
θεσιν ἔχουσι συμβαλὲν εἰρήκαμεν (§. γγ').

§. γγ'. Α' Μ' ἐδὲ ἢ Α' ρ χ ἢ ὡς ἰδιὸν τι εἰδὼν λογισέα
δοκεῖται. Ἡ γὰρ Α' ρ χ ἢ, ὥσπερ ἐν ἄλλοις ἅπασιν, ἔτω καὶ
ταῦτα, ἀνευ παρατάσεώς ἐστι χρόνος, καὶ πόσον χρόνος ἀκαριαῖον
καὶ ἀτμητον, πρὶν ἢ ἄρξασθαι, ἢ ἔως εἶπω, παυομένη, καὶ εἰς
τὸ τῆς Αὐξήσεως εἰδὼν μεταβαίνουσα.

(1) §. 68.

(2) Παροχ. Μ. Α'. §. 79 καὶ 80. Οὐκ ἔχω δὲ συνιδεῖν τὸν λόγον,
διὰ τὴν τῆς αὐτῆς αἰτίας ἀποτελεσματὰ, καὶ ἀλλήλοις ὅμοια
ὄντα, ἐ καὶ τὸ αὐτὸ ὅμοιον καὶ ἔχει. Ἡ γὰρ τῇ μεγέθει πρὸς
ἀλλήλα ταῦτα διαφορὰ τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἐ μεταβάλλει. Ἰδὲ §.
ββ'. σημ. 1.

res faciunt, phlogisticae, vel proprie debilitatrices adpellandae; utraque diathesis communis opportunitati cum morbo status est, magnitudine tantum varians (1). "Etiam Röschlaubius opportunitatem ad morbos morbum jam esse asserit (2).

§. 92. Tentandum tamen est exemplis quoque hoc confirmare. Quaelibet e. g. femina genitrix per naturam ad concipiendum dispositionem habet; sed non hanc dispositionem vitae foetus, qui concipitur, annumeramus, antequam, coitu praegresso, concipiat mulier. Iterum duobus cumulis, uno ex virgulis siccis ac combustilibus, altero ex truncis viridibus difficilioribusque crematu, praesentibus: utroque horum inest cremandi dispositio; sed non propterea etiam ignis, antequam accensi sunt, appellari possunt; in hoc tamen inter se differunt, quod in primo quidem minor cauca sufficiat ad ignem producendum; in secundo vero, major ac potentior requiratur. Quod etiam illis, qui majorem, vel minorem dispositionem ad morbum quendam habent, accidere diximus (§. 90.).

§. 93. Neque Initium ut stadium per se putandum mihi videtur. Initium enim, quem ad modum in omnibus aliis, ita hic quoque, sine extensione est temporis, parsque temporis minima ac indivisibilis, adeo ut ante quam inceperit, ut ita dicam, finiatur, et in stadium Incrementi transeat.

(1) §. 68.

(2) Wothog. 1. 35. §. 70 et 80. Non possum autem rationem videre, quare illa, quae ejusdem causae effectus, sibi que similia sunt, non deberent etiam idem nomen habere. Nam quoad magnitudinem horum ab invicem differentia naturam suam non mutat. Vide §. 62. Adnot. 1.

ηδ. Τὴν δ' Ἀνακόμισιν, ἢ Ἀνάληψιν ἡτοι παντά-
πασιν τῇ νόσῃ ὅλα ἀποβλητέον (ταύτης γὰρ πανομένης ἰ-
κελή ἀρχεται, ἐκεῖ νόσος ἔσται, ὑδὲ μέρος ταύτης, ἀλλ' ἀπο-
τέλεσμα), ἢ καὶ αὐτὴν τῷ τρίτῳ συμπεριληπτέον σάδιον· ὃ δὲ καὶ
τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς δοκεῖ μοι καταλληλότερον. Εἰ γὰρ ἔ-
πω ὑγιᾶ φαμέν εἶναι τὸν ἐκ νόσου ἀνακομιζόμενον, πρὶν εἰς τὴν
ὕγειαν, ἣν πρὸ τῆ νοσήσαι εἶχε, παλινδρομῆσαι· ἐκ ἀλόγως
ἂν καὶ ἡ Ἀνακόμις τῷ τῆς Παρακμῆς συναριθμηθεῖν σάδιον.

§. ηε'. Θῶμεν γὰρ ἐν σχήματι Δ (1) τὴν μὲν πρὸ τῆς
νόσου ὑγείαν ὑπὸ τῆς AB ἐμφαίνειν, τὸ δὲ πᾶν τῆς Αὕξή-
σεως σάδιον ὑπὸ τῆς ΑΓ, τὸ δὲ τῆς Ἀκμῆς ὑπὸ τῆ Γ, τὸ δὲ
τῆς Παρακμῆς, καὶ τῆς τελείας τῆ νοσήματος πάσσεως, ὑπὸ
τῆς ΓΕ. Λεῖπεται ἐν τὸ EB πρὸς τὴν τῆς τελείας ὑγείας ἀ-
ποκατάσσειν· καὶ ὁ τῶν ὑπὸ τῆς νόσου, παρακμῆσεως ἤδη καὶ
εἰς παντελῇ ἐλθέσης διάλυσιν, ἐμπορηθέντων ἀποτελεσμάτων
κατ' ὀλίγον παρακμαζόντων καὶ μειομένων, εἰς τὴν ἐξ ὑπαρχῆς
τελείαν ὑγείαν ἢ ἐπάνοδος γίνεται.

§. ης'. Κατὰ ταῦτα τοίνυν, τρία ἡμῖν ἔσται τὰ τῆς νόσου
σάδια· Αὕξις, Ἀκμή, καὶ Παρακμή, ὑπὸ τῆς Ἀρχῆς
τῆς νόσου, καὶ τῆς Ἀνακομισεως τέλους, οἷον ἐκ ὑπό τινος
βαλβίδος καὶ νύσσης ἐκατέρωθεν περατέμενα.

§. ηζ'. Τῶν δὲ πλείονων νόσων τὸ τέλος τριττὸν ὡσαύ-
τως· ἡτοι γὰρ αὐταὶ εἰς ὑγείαν τελευτῶσιν, ἢ εἰς θάνατον,
ἢ εἰς ἄλλα νοσήματα. Εἴς ὧν αὐταὶ νῦν μὲν εἰς ὑγείαν παλιν-
δρομεῖσι, νῦν δ' εἰς θάνατον καταλήγουσιν.

§. ηη'. Ἀλλὰ καὶ ὁ θάνατος αὐτὸς τρισὶ τρόποις ἐν γένει
συμβαίνει. Ἢτοι γὰρ μετὰ γῆρας ἔσχατον, μηδενὸς τέτῳ νοσή-
ματος συμπλακέντος, ὃ σπανιώτατον (§. ξη'). ἢ ἐξ οἰσθη-

(1) Ἰδὲ σχ. 4.

§. 94. Reconvalescentia autem, vel penitus ex toto morbi excludenda erit; (eo enim finito, haec incipit; neque morbus amplius, aut pars, sed effectus morbi est) aut ipsa quoque cum tertio stadio comprehendenda; quod rebus ipsis magis aptum esse mihi videtur. Nam si nondum sanum illum esse dicimus, qui ex morbo quodam reconvalescit, antequam ad sanitatem redeat illam, qua ante aegritudinem fruebatur: rite ergo et Reconvalescentia in Decrementi stadio connumerari potest.

§. 95. Supponamus enim in figura Δ (1) sanitatem ante morbum per AB denotari; totum vero Incrementi stadium per AD; Acmem vero per D; et stadium Decrementi, et perfectae morbi cessationis per DE. Remanet ergo pars EB ad perfectam valetudinis restitutionem; in qua effectibus, qui ex morbo jam decreto, ac penitus evanido, producti sunt, paulatim decrescentibus ac diminuentibus: in perfectam sanitatem iterum fit reditus.

§. 96. Juxta haec igitur, tria nobis erunt morbi stadia: Incrementum, Acme, et Decrementum, ab initio morbi, et fine Reconvalescentiae, quasi a repagulo ac meta ex utraque parte circumscripta.

§. 97. Finis vero plurium morborum etiam est triplex. Nam vel in sanitatem terminantur; vel in mortem; vel in alios morbos. A quibus iterum mox in sanitatem redeunt; mox vero in mortem pergunt.

§. 98. Mors ipsa etiam triplici modo in genere accidit: quippe vel per summam senectutem, nullo morbo accedente; quod valde rarum (§. 68.); vel per quamcunque aegri-

(1) Vide fig. 4.

ποτέρῃ νόσῳ ἢ βίαιός ἐστι, τοικίλοις τρόποις, ἐκαστοῖς καὶ ἀκαστοῖς, ἐμποιεῖσθαι δυνάμενος.

§. γδ'. Τὰ δὲ τρία ταῦτα, Δύξῃσις δηλονότι, καὶ Ἀκμή, καὶ Παρακμή, ἑμόνον ἐπὶ τῶν νόσων (§. γε'), καὶ ἐπὶ τῆς τῷ ἀνδρὶ περὶ (§. μ'. κτλ.), καὶ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ φυτῶν ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μυρίων ἄλλων φυσικῶν, ἡθικῶν, πολιτικῶν κτλ. πραγμάτων ἔχει ἄντις παρατηρῆσαι, ἃ καὶ καταλέγειν περιττὸν καὶ ἀδύνατον.

§. ρ'. Ἰατρ. Μὰ τὸν ἀμετέρεα ψυχρὰ παραδόντα τετρακτὸν, Παγὰν ἀέναν, φύσεως ῥιζώματ' ἔχουσαν! (1)
Φαίην ἂν καὶ τὸς μετὰ Πυθαγόρα· ὡς ἱερὸν μοι τὸν ἀρίθμῳ τέττον τὸν Τρία λέγεις! μᾶλλον δὲ καὶ τῆς κατὰ Πυθαγόραν τετρακτύος ἱερώτερον, ἅτε δὴ μὴ μόνον ἐν πολλοῖς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐξεταζόμενον, ἀλλὰ καὶ παντὸς σώματος, κατὰ τὴν Τετρακτύα, συνθετικόντως γιγνόμενον (2), καὶ μέγατι κοῆμα, ἵνα κατὰ Φίλωνα εἶπω (3), καλεῖσθαι ἄξιον. Βύλομαι ἔν, ἥ μοι ἐπέθε εἰχεμυσίαν (§. ιδ') πρὸς μικρὰν λύσας, ἃ περὶ τέττε ἐπὶ ἡλθέ μοι ἐπὶ τὴν γνώμην εἰπεῖν.

§. ρα'. Πρῶτον μὲν ἐν τρεῖς εἰσὶν αἱ τῷ σώματι διασάσεις· Μῆκος, Πλάτος καὶ Βάθος· καὶ ἐν Γεωμετρίᾳ δὲ τὴν ἀρχὴν τῶν σχημάτων ποιεῖ τὸ τρίγωνον· καὶ πᾶν σῶμα, εἰ μὴ ἐμπετηχὸς τυγχάνει, ἢ ἐκκερμεές, ἢ διὰ τινα δύναμιν ἐξωτερικὴν πρὸς τινα χρόνον ἐφ' ἑνὸς σημείου ἰσάμενον (ὡς ἡ Βέμβιξ διανεμένη), κατὰ τριῶν σημείων τῷ ἐπιπέδῳ, ἢ ἐπικείται, ἐπιφανεῖν ἀνάγκη (ὅπερ ἐπὶ τριπᾶδων, εἰς ὀξύτατον λήγοντας τὰς πόδας ἐχόντων, συνιδεῖν ἐναεῖν). Εἴπερ γὰρ πᾶν σῶμα τρεῖς γωνίας ἔχει τὸλάχιστον (πλὴν τῆς σφαίρας καὶ τῶν

(1) Σίξτ. Β. δ'. περὶ Ἀριθμητ.

(2) Ο' αὐτ. αὐτ.

(3) Περὶ τῆς Μωσ. Κοσμογ.

tudinem: vel vero est violenta, diversis modis voluntarie ac involuntarie accersita.

§. 99. Haec vero tria stadia, Incrementum scilicet, Acme, et Decrementum, non solum in morbis (§. 96.), et in vita hominis (§. 40.), caeterorumque animalium ac plantarum; verum etiam in multis aliis rebus naturalibus, moralibus, politicis etc. possent observari; quarum enumeratio superflua esset et impossibilis.

§. 100. „Jatr. per Deum! qui nostrae animae dedit Quaternionem, fontem perpetuo fluentem, ac seminarium naturae habentem (1).” Dicam ipse quoque cum Pythagora; valde sacrum numerum huncce Tria narras; immo vero et ipsa Pythagorae quaternione magis sacrum; utpote non solum multis rebus humanis inest; verum etiam, secundum Quaternionem, quodlibet corpus aliquo modo componit (2); perfectusque simul est numerus; et magna res, ut ait Philo (3), nuncupari meretur. Volo igitur, silentio quod mihi imposuisti (§. 14.), per aliquod tempus derelicto, illa, quae de hoc memoria concurrunt, disserere.

§. 101. Pro primo quidem tres sunt corporis distantiae: Longitudo, Latitudo, ac Profunditas; in Geometria quoque initium figurarum facit triangulum; quodlibet etiam corpus, si non infixum, vel pendulum sit, vel per vim quandam externam per aliquod tempus uno puncto non stet (ut turbo in gyrum actus), in tribus punctis superficiem, super quam jacet, necessarie debet tangere; (quod in tripodibus acutissimos pedes habentibus videre licet). Cum enim omnia corpora tribus ad minus lineis terminentur,

(1) Sext. L. IV. de Arithmet.

(2) Id. ib.

(3) De Mos. Mund. Creat.

ἐξ αὐτῆς), ἀνάγκη καὶ ἐκείνην τέτων ἐπιφέρειν τῷ ἐπιτέδει.
 Εἰ δὲ τὴν σφαῖραν καὶ ἐνὸς σημείου τῷ ἐπιτέδει ἐφάπτεσθαι,
 Μαθηματικῶν φασὶ παῖδες, ἀλλὰ τὸτο τῇ ἐπιτοίᾳ μόνον ἀλη-
 θές, ὃ τῷ πράγματι. Ἀλλως τε καὶ ἡ πανταχόθεν ἰσοσαθμία
 αἰτίαν τῆς ἐστίν. Εἰ γὰρ μέρος τι τῆς σφαίρας ἀποτμηθῇ, καὶ
 κέτι ἐν πάσῃ θέσει μῖνεν ἡ σφαῖρα δυνήσεται, ἥτις δὲ τὸ ἀπο-
 τμηθὲν μέρος πρὸς τὰ ἄνω ἔσται.

§. ρβ'. Εὐδ. Ω' τὰς ἀδεμάτε ψυχᾶς! Γατροκλεις! ἐλελή-
 θεις με Πυθαγόρειος ὦν τετρακτύας γὰρ καὶ τριάδας εἰς μέσον
 προτείνεις καὶ εἰ ἐκ, κατὰ τὰ ὑποτεθέντα, κατηναγκάζε σιγαῖν,
 τάχ' ἂν με καὶ ἁρμονίῃ, καὶ μασσεργίῃ, καὶ τῇ λοιπῇ τῶν Πυθα-
 γορείων φληναφείᾳ τὰ ὦτα κατέκλυσας. Ἀλλὰ ταῦτα τόγχε
 νῦν ἔχον χαίρειν ἑάσας, σιωπῇ τὰ ἐξῆς τῷ λόγῳ ἄκουε.

Δ'. Διαίρεσις Νόσων.

§. ργ'. Τὴν μὲν ἐν Γένεσιν, καὶ Αἰτίας, καὶ Στάδια κτλ. τοι-
 εῦται αἱ νόσοι εἶναι δοκῶσί μοι. Ἐπεὶ δ' ὁ ἄνθρωπος ἐκ δυοῖν, ἐκ
 ψυχῆς δηλαδὴ καὶ σώματος, σύγκειται, ἔχουσιν αἱ νόσοι πρῶτον εἰς
 δύο, εἰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς, διαίρεσθαι. Καὶ σωματι-
 καί μιν εἰσὶν, αἱ κατ' ἐξοχὴν τὴν ἑαυτῶν βάσιν ἐν τῷ σώματι
 ἔχουσαι, ψυχικαὶ δὲ, αἱ τὴν ἀρχὴν ἐξ αἰτίων ψυχικῶν ἔλκε-
 σαι. Οὐκ ἀγνοεῖς δ' Γατροκλεις! ὡς ἄμφω τὰ γένη τῶν νό-
 σων αἰετὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀλλήλοις συμμίσγυνται, ὅν
 ἀμήχανον, διὰ τὴν ἀρρήτην τῆς σώματος καὶ τῆς ψυχῆς σύζευ-
 ξιν, πατέρε' πάχοντος, μὴ τάχιον, ἢ βραδύον τῆς νόσου καὶ τὸ
 ἕτερον μεταχεῖν (1). Ὡς τε τὸτο μόνον περὶ τῶν τῆς νόσου αἰ-

(1) Εἰ γὰρ τις τῶν νόσων ὑπὸ φαρμάκων εἰς τὴν ψυχὴν ἀγόντων ἐκ-
 μελλίσσονται, δευτέρως, τὸ συμπέραςμα, ὡς ἔστι, περιστάσει.

tresque angulos faciant (excepto globo, et ab illo derivatis): necesse est ut in singulo angulo tangant superficiem. Si tamen globum in uno puncto superficiem tangere Mathematici dicant: hoc idealiter solummodo, non ipsare, verum est. Caeteroquin ex omni parte aequilibrium hujus est causa. Nam si pars quaedam globi abscindatur: non in omni puncto globus manere poterit; semper vero abscissa pars sursum prominebit.

§. 102. Euth. Per animam incorpoream! Jatrocles digno-
vi te Pythagoricum esse; cum quaterniones ac trinitates in
medium proferas; ac si juxta proposita non coactus fuisses si-
lere: fortassim harmonia, ac musica, et caeteris Pythago-
ricorum nugis aures meas infestasses. Sed his modo omis-
sis, cum silentio sequentia sermonis asculta.

IV. Divisio Morborum.

§. 103. Tales quidem morbi mihi esse videntur, quo ad Ori-
ginem, Causas, Stadia etc. Cum vero homo ex duobus, ex
animo scilicet et corpore constet: possunt etiam morbi pro
primo in duo, nempe in psychicos et corporales dividi. Et cor-
porales quidem sunt illi, qui praecipue sedem suam in corpo-
re habent; psychici vero, qui ex causis animae originem tra-
hant. Non inscius tamen es Jatrocles! quod amborum mor-
borum genera semper plus, vel minus inter se commixta
sint; cum, propter inexplicabile corporis animique conju-
gium, impossibile sit, uno laborante, non alterum quoque
citius, vel tardius de morbo participare (1). Proinde hoc

(1) Lassen sich also Krankheiten durch Mittel lindern, die gerade auf
die Seele wirken, so ist auch der Schluß richtig, daß es Fälle giebt,

τίων, ἃ περὶ τῆς νόσου πρὸ μικρῆ ἀρχαμένης νοσῶντων τῶν γὰρ ἐκ ψυχικῶν ἃ αὐτῶν (§. πζ.), ἢ ἔτιωσ εἶπω, αἰτίων πηγάζοντων δεινῶν μετ' ἑ πολὺν ἃ τὸ σῶμα λυμαινόμενων, κοινὰ ἄμφω τῷ ἀνθρώπῳ μεροῖν τὰ νοσήματα ἀποβαίνουσιν (2).

ἃ ἡ ψυχὴ ὡσαύτως τὸ ἴδιον σῶμα δύναται μεταβάλλειν. Ζημμερμ. Μ. Α'. σ. 452.

(2) Ο' μέγας Βοερίδιος (Διδασκαλ. Γατρικ. §. 699.) εἰς τρία ἐν γένει διαιτᾷ τὰς νόσους· εἰς τὰς τῶν σερειῶν μερῶν τῷ σώματος, εἰς τὰς τῶν ὑγρῶν, ἃ εἰς τὰς ἀμφοτέρων ἅμα. Εἴπερ ἡ διαίρεσις αὕτη ἐστὶ ἀκριβεστάτη, ἃ εἰ αἱ νόσοι νῦν μὲν ἐν μόνοις τοῖς σερείοις μέρεσι (πλὴν τῶν ἐκ μηχανικῆς βλάβης), νῦν δὲ ἐν μόνοις τοῖς ὑγροῖς τὴν ἀρχὴν λαμβάνουσιν, ἀλλ' ἐκ ἀνάγκῃ (ἃ τῆτε δοθέντος) τῷ ἐνὸς μέρους πάσχοντος, συμπάσχειν ἃ τὸ ἕτερον· ταῦτα, ὡς πολλῶν λόγων δεόμενα, σιγῇ παρελείψομαι. Ἐνταῦθα μέντοι ἐδοξέ μοι διὰ βραχέων ἐπισηθεῖναι, οἷον δόξαν τινὲς τῶν κατ' ἡμᾶς περὶ τῶν ὑγρῶν τῷ σώματος μερῶν ἔχουσιν. Ἄλλοι μὲν ἔνι μόνα φασὶ τὰ σερειὰ τῷ σώματος μέρη ὑποκείμενα τῆς νόσου καλεῖσθαι ἔχει, φθορὰν δὲ, τὰς τοῖς ὑγροῖς συμβαινῆσας μεταβολὰς· ἄλλοι δὲ πάντῃ ἐκ ἀποδέχονται τὸ εἶναι ἐν τῷ σώματι κυκλοφορεῖντα ὑγρά ἀδενῇ γενέσθαι δύνασθαι, ὡς μὴ ὁργανικὰ ὄντα, ἃ τῇ ὁργανισμῷ (ἢ αὐτῇ ἐκείνων λέξεσι χρῆσθαι) ἐκτὸς κείμενα. Τῷ μὲν ἕδεν διοίσει, εἴτε φθορὰν, εἴτε νόσον τὴν τῶν ὑγρῶν μεταβολὴν καλεῖν βύλονται· τὸ δὲ διῆχυρίζεσθαι ὡς τὰ κυκλοφορεῖντα ὑγρά πάντα ἐσθῆσαι ἢ δύνασθαι, ἃ λίαν μοι δοκεῖ δυσπαράδεκτον. Εἰ γὰρ πᾶσα χυμικὴ νόσος μεταβολὴν τινα τῆς παντὸς τῷ σώματος πρεῦκτικίῃσι μίξεωσ (§. πδ.)· ἀνάγκη ἃ τὸς χυμοὺς ἅμα, μέρος τῷ σώματος ὄντας, συμμεταβάλλεσθαι· ὃ δὲ ἐκ πολλῶν ἂν ἔχει ἀποδειχθῆναι. Ἡ' πῶθεν γὰρ ἡ ἐν ταῖς φλογώδεσ νόσοις φλεγμοειδὴς λεγομένη ἐσχάρα, ἢ τῷ ἐκ τῆς καθεύσεως φλεβὸς ρέυσαντι αἱματι τὰ πολλὰ ἐπιφανομένη; (Ρ' εἰ. Περὶ. Τ. Α'. σ. 165.) ἢ αἱ ἐν τῷ ὕρει τῶν νοσούντων ποιεῖται μεταβολαί; ἢ ἐκ τῆς τῷ αἱματι, ἐξ ἢ τὸ ἕρος ἐν τοῖς νεφροῖς ἐκκρίνεται, διὰ τὴν παρῆσθαι νόσον συμβάσης μεταβολῆς; Ἄλλως τε κατὰ ταύτην τὴν δόξαν διτ' ὡς ἀεγὰ πως τὰ ὑγρά μέρη τῷ σώματος διακρίναι, τῇ μὲν συντηρεῖσθαι τῆς τῷ ζῶν ζωῆς ὑγαινεύοντος συμβαλλόμενα, καὶ

solum modo de causis morbi, ac de morbo ante paulum incipiente intelligatur. Nam malis, quae a psychicis et incorporeis (§. 87.), ut ita dicam, causis proveniunt, paulo post corpus quoque laedentibus: communes ambarum hominis partium evadunt aegritudines (2).

in welchen die Seele ihren Körper verändern kann. *Stimmer. 1. Th. p. 452.*

(2) Magnus Boerhaavius (*Instit. Medic. §. 699.*) triplici modo in genere dividebat morbos, 1. in morbos partium solidarum, 2. in morbos humorum: ac 3. in morbos ex his binis compositos. Si haec divisio sit exactissima; ac si morbi mox quidem in solis solidis (exceptis illis, qui ex mechanica laesione sunt); mox vero in solis fluidis partibus oriuntur: ac si non sit necessarium (illo quoque concessa), cum una pars laboret, alteram quoque laborare: haec utpote longa disquisitione indigentia, silentio transimus. Hic vero visum mihi est succinctam mentionem facere qualem opinionem nonnulli hodierni de fluidis corporis partibus habuere. Nonnulli igitur dicant solummodo partes solidas corporis subjectum morbi appellari posse; corruptionem vero mutationes, quae fluidis accidunt; alii vero nequaquam concedunt quod fluida in corpore circulantia morbosa possint evadere: quia non sunt organica, et extra organismum (ut eorum verbis utar) jacent. Hoc quidem nihil ad rem, sive corruptionem, sive morbum, mutationem fluidorum vocare vellent; contendere autem quod fluida circulantia penitus aegrotare non possint, valde difficile concessu mihi esse videtur. Si enim quilibet chymicus morbus mutationem quandam totius corporis miscellae praesupponit (§. 84.): necesse est humores quoque, qui pars corporis sunt, simul commutari; quod per multa demonstrari potest. Nam unde provenit in febribus inflammatoriis crusta inflammatoria dicta; quae in sanguine ex vena scissa emissio plerumque apparet (*Hist. Fieberl. 1. Th. p. 165.*)? aut urinae aegrotorum diversae mutationes? non ex mutatione sanguinis, ex quo in renibus urina secernitur, a morbo praesente producta? Caeterum secundum hanc opinionem debemus partes fluidas

§. ρδ'. Νοσήματα δὲ ἐκ ψυχικῶν αἰτίων πηγάζοντα εἰσι· καὶ τὰ ὑπὸ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν, ὡς εἴρηται, (§. πζ.) ἐμποιούμενα, καὶ διὰ τῶν ὑπότινων νοσήματα ἀνευ ὕλης καλέμενα (1)· ἃ δὲ τῆς ψυχολογικῆς θαρκεύσεως ἔχ' ἥττον, ἢ τῆς φαρμακευτικῆς χρῆζουσιν (2).

§. ρε'. Ἐπεὶ δὲ, κατὰ τὴν περικλεῆ Ρ'είλον (1), τρεῖς ὁ ἄνθρωπος παρὰ τῆς φύσεως δεκτικότητος ἐκκληρώσατο, ψυχικὴν, φυσικοχυμικὴν καὶ μηχανικὴν· ἦτοι γὰρ τὴν ψυχὴν αὐτὴ τὰ νοσήματα τὴν ἀρχὴν προσβάλλουσιν· ὡς τὰ

δαμῶς δὲ τῶν ἐν νόσοις αὐτῶν συμβαινόντων θινῶν μετέχοντα, ἀλλ' ἐκ χειρὶαν, ἢ ὅπως εἶπω, ἄγοντα. Ἀλλὰ πῶς οἶόν τε, τὸ ὅλον σῶματος πάσχοντος, τὰ ὕγρα, μέρος ἐκείνου ὄντα, ἀμετάβλητα διαμένειν; ὃ καὶ μαθηματικοὶ κανόνει ἐξὶν ἀντίξουν. Καὶ δὲ ἵππασιν ὡς μεταβάλλονται μὲν τὰ κυκλοφορεῖντα ὕγρα, ἢ δὲ τοιαύτη μεταβολὴ καὶ ἐξὶν ἰστέον· καὶ τὺτο ἐπίσης ἡμαρτημέναι μοι φαίνεται. Τί γὰρ ἐξὶν ἢ τῷ σώματι ὑπὸ νόσου ἐμποισμένη μεταβολή; ἔχ' ἢ ἐκ τῆς φυσικῆς καὶ καυστικῆς καταστάσεως εἰς τὴν ἀντίον μεταπτώσεις; τὺτο δ' ἐσταυθὰ ἔδεν ἄλλο, ἢ νόσος αὐτόχρημα. Ὁ περ καὶ ἐκ' ἄλλων ὕγραν ἐπίσης καθορεῖται συμβαίνει. Ὡς περ γὰρ, ὁξύτητος καὶ θολερότητος οἷον ἡδεῖτε καὶ διηδεῖ συμβάσεως, καί τι ἐπὶ τῇ οἰνῳδῳ αὐτῇ κατασκήματος ὁ οἶνος διαμένει, ἀλλ' εἰς ὅξος μεταβάλλεται· ὅτω καὶ τῶν τοιῶνδε μεταβολῶν τοῖς κυκλοφορεῖσιν ὕγρας συμβαίνεισθαι, ἀδύνατον αὐτὰ ἐν ὕγει εἶναι καταστάσει, ἀλλ' ἀνάγκη τοῖς λοιποῖς τῷ σώματι νοσῶσι μέρει συννοεῖν, ὡς λίαν ἐκείνοις συνεξευγμένα τε καὶ συμμειγμένα.

- (1) Ἡ τῶν νευρικῶν νόσων διαίρεσις εἰς τὰς μετὰ ὕλης, καὶ εἰς τὰς ἀνευ ὕλης, μία τῶν κατὰ περιγίψιν διαφορῶν τῶν τοιῶνδε ἐξὶν νόσων, δι' ἧς κοινωδῶς τις τέτοις ταῖς πόρῳ αὐτῶν αἰτίας γιγνεται· ἀνάγκη γὰρ τῆς πληροῦς αὐτῶν αἰνίαν ποιότητά τινα εἶναι τῇ νευρώδῳ συστάσει. Ρ'είλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 116. Γδὲ καὶ Στάρκ. Θερ. Μ. Α'. §. 17. κτλ.

- (2) Ρ'είλ. Ρ'αψφδ. σ. 137.

- (1) Ὁ αὐτ., αὐτ., σ. 25, κτλ. καὶ Ε'ραν, Τ. Α', σ. 168, κτλ.

§. 104. Morbi vero ex causis animi orientes prae aliis sunt etiam illi qui ex animi pathematibus, ut diximus (§ 87), producuntur; ideoque a nonnullis morbi sine materia appellantur (1); qui cura psychologica non minus, quam pharmaceutica indigent (2).

§. 105. Cum autem, juxta clarissimum Reilum (1), res homo receptivitates ex natura obtinisset: psychicam, physico chymicam, ac mechanicam; nam vel animum ejus morbi primo aggrediuntur, sicut illi qui

corporis quasi otiosas considerare: cum ad vitam quidem animalis sani conservandam contribuant; nequaquam vero malis ex morbis illi accidentibus participant; sed inducias, ut ita dicam, agant. Ast quomodo fieri potest, ut, toto corpore laborante, fluida, quae pars ejus sunt, immutata permaneant? quod principiis quoque mathematicis penitus est oppositum. Si autem dicant mutari quidem fluida circulantia; hanc tamen mutationem non esse morbosam: hoc quoque aequabiliter erroneum mihi esse videtur. Quid enim est mutatio in corpore ex morbo producta? non a statu naturali ac normali in contrarium transitus? haec vero hic nihil aliud est, quam morbus. Quod etiam in aliis fluidis accidere videmus. Quem ad modum enim vinum dulce et limpidum, aciditate ac turbulencia illi causata: non amplius in statu vinoso permanet, sed in acetum mutatur; sic talibus mutationibus in circulantibus fluidis evenientibus: in sano statu esse nequeunt; sed necesse est ut cum caeteris corporis partibus aegrotantibus aegrotent; quia penitus cum illis conjuncta et commixta sunt.

- (1) Unter die zufälligen Differenzen der Nervenkrankheiten gehört die Eintheilung derselben in solche, die mit, und solche, die ohne Materie sind. Dadurch wird eine Beziehung derselben auf ihre entfernte Ursache angezeigt; ihre nächste Ursache muß immer eine Qualität des Nervensystems selbst seyn. Reil Fieberl. 4. B. p. 116. Vide et Ecker Haubb. 1. Th. §. 1736. (2) Reil Kapfob. p. 137.

(1) Ib. Ib. p. 25 etc. und Beyträge etc. 1. B. p. 168 etc.

K 2

ἐξ ἄλλων αἰτίων πηγάζοντα (S. πζ'. & ρδ'). ἢ τὴν ὑγιᾶ τῷ σώματος μίξιν εἰς νοσερὰν μεταβάλλουσιν· ὥς πάντα τὰ παρὰ τὰ εἰρημένα· ἢ τὸ πέρας μηχανικῶς τῇ μορφῇ ἐκείνῃ ἐπηρεάζουσιν (S. πδ').· οἷα πάντα εἰσιν, ὅσα τὸ τῆς Χειρουργικῆς ὑποκειμενον ἀπεργάζονται· κατὰ ταῦτα εἰς τρία αὖθις αἱ νόσοι διαιρεῖσθαι δύνανται· εἰς ψυχικὰς, χυμικὰς, & μηχανικὰς. Αἱς δὲ & αἱ Θεραπείαι ἰσάριθμοι· ψυχικὴ, φυσικοχυμικὴ (ἢ ἀπλῶς ἰατρικὴ), & μηχανικὴ, χειρουργικὴ δηλονότι, πᾶσαι ὑπὸ τὴν Ἰατρικὴν, μίαν & ἀδιαίρετον ἔσαν, ὑπαγόμεναι, & μὴ ἐκάσῃ Ἰατρικῇ ἰδία τυγχάνεσαι (2).

§. ρε'. Διαιρεῖσθωσαν δ' αἱ νόσοι & ἐπὶ πλέον αἰδί. Αἱ μὲν γὰρ εἰσὶν ὀξείαι, αἱ δὲ χρόνιαι. Ἀλλ' εἰ τις τὴν τῶν χρόνιων γένεσιν Ἰατρόκλεις! ἐς νῦν ἀναλάβῃ, τὰς κλείεις αὐτῶν εἰρήσει ἐκ προηγηθεισῶν ὀξείων τὴν ἀρχὴν ἐλκυσας. Εἰ γὰρ ἐκ περιπνευμονίας μὴ καλῶς Θεραπευθεῖσης, ἢ ὅπως ἄλλως, βλάβῃ τις ἐν πνεύμονι ἐγκαταλειφθεῖσα, χρόνῳ πολλῷ, ἢ ὀλίγῳ ὕπερον φθίσιν τὴν πνευμονώδη λεγομένην ἐμποιήσεται· ἢ μὲν φθίσις, χρόνιον δὲ πῶς ὑπάρχει νόσημα, ἢ δ' ἀρχὴ ταύτης, ἐξ ὀξείας νόσου ἐστὶ τῆς περιπνευμονίας. Ὡς κατὰ μὲν τὴν διαμονὴν, ἔχοιεν ἂν αἱ τοιαῦται τῶν νόσων καλεῖσθαι χρόνιαι, κατὰ δὲ τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν, ἐνδίκως ἂν ταῖς ὀξείαις

(2) Ὅσα περὶ τέτων & Γαλ. πρὸς Θερασύβ. πότιροι Ἰατρ. ἢ Γυμνας, τὸ ὑγιειν. κ. κδ'. Ὅς δὲ & τὸν Ὁμήρου ἐν τοῖς ἐξῆς ἐπισαυτὰ αὐτὰ σημαίνει ἐκείνη.

„Γατερός γὰρ αἰὲρ ποδῶν ἀντάξιός αὐτῶν

„Ἦς τ' ἐκτέμνει, ἐπὶ δ' ἤπιον φάρμακα πάσσει. (Ἰλ. Λ. 514. & 515.)

„Φάρμακα ποδῶν μὲν ἰδὼτα μεμυγμένα, ποδῶν δὲ λυγρὰ.

„Γατερός δ' ἱεσπός ἐπιστάμενος περὶ πάντων. (Ὀδ. Δ. 514. 220. & 231.)

a causis immaterialibus scatent (§. 84. et 104.); vel sanam corporis miscellam in morbosam mutant; quales sunt, praeter dictos, omnes alii; vel tandem mechanice formam ejus laedunt (§. 84.); sicut omnes qui ad forum cheirurgicum pertinent: juxta haec iterum morbi triplici modo dividi possent: in psychicos, chymicos, ac mechanicos. Quibus etiam therapeutiae aequales sunt numero: psychica, physicochymica (seu simpliciter medica), ac mechanica, nempe cheirurgica; quae omnes Medicinae, quae una ac indivisibilis est, subjacent, et non quaelibet separatim medicinam efficit (2).

§. 106. Dividantur porro morbi sequenti ratione. Alii enim ex his sunt acuti; alii chronici. Si aliquis tamen Jatrocles¹ ortum chronicorum mente revolvat: plures horum inveniet ex praegressis acutis initium trahentes. Si enim ex peripneumonia non bene curata, vel quocunque alio modo, laesio in pulmonibus relicta; multo vel paulo post, phthisim pulmonalem dictam producat: phthisis quidem morbus est certe diuturnus; initium vero ejus ex acuto morbo peripneumonia est. Ideo ratione sui tenoris possent hi morbi chronici nuncupari; ratione vero causae primariae, me-

(e) Vide de his etiam Gal. ad Thrasyb. utrum Medicin. vel Gymnast. etc. C. XXIV. Qui putavit Homerum quoque in sequentibus versibus idem denotasse;

„Medicus vir multis aequiparandus aliis

„Sagittisque incidendis, mitibusque pharmacis inspergendis (Il. L. XI. Vers. 514 et 515.)

„Medicamina multa quidem bona mixta, multa autem perniciosa;

„Medicus vero unusquisque peritus supra omnibus. (Od. L. IV. Vers. 230 et 231.)

συγκαταλέγοντο. Ο δὲ καὶ ἐπὶ πλείονων ἄλλων δύναται τις παρατηρῆσαι.

§. ρζ'. Ἐστὶ τῶν νόσων, κατὰ τὰς ἀμφὶ Βρένωνα, αἱ μὲν εἰσὶ ὠφενικαί, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μετὰ ὠθένους· αἱ δὲ ἀὐφενικαί, ἢ μετ' ἀφενείας (1), μυρίες βαθμὲς ἐκίτεραι τέτων ἔχουσαι. Καὶ αἱ μὲν εἰσὶ γενικαί, αἱ δὲ τοπικαί. Καὶ τὸτο δὲ Ἰακρόκλεις! μέχρι τέτω ἀποδεχόμεθα, ἄχρις ὅτε ἡ νόσος τῆς ἰδίας ἐνάρξεως ἐ πάνυ ἀφίσταται· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γὰρ καὶ αἱ τοπικαὶ νόσοι τάχιον, ἢ βράδιον εἰς γενικὰς μεταβάλλονται. Οἷον τὰ ἀφροδίσεια ἔλκην τὴν ἀρχὴν μερικόν ἐστι νόσημα, παραμεληθέντα δὲ, ταχέως εἰς μόλυσμα ἀφροδίσειον γενικὸν μεταβάλλεται. κτλ.

§. ρη'. Αὖτις τῶν νόσων αἱ μὲν εἰσὶν ἀρχαταί, καὶ τῷ ἀνδρῶπινῳ βίῳ, ὡς εἰπεῖν, σύγχρονοι· αἰδὲ νεώτεραι, καὶ τοῖς πάλαι μὴ ἐγνωσμένοι· ὡς αἱ εὐλογίαι, καὶ ὁ ὠχρὸς πυρετός, καὶ ἡ ἀφροδίσειος νόσος κτλ. (1)· ἢ γὰρ μὴ καλῶς παρατηρηθεῖσαι, ἢ διαφύρως ὀνομαζόμεναι (2)· καὶ ἡ παρ' ἡμῖν ἐκ τῆς μίξεώς τε καὶ συνδρομῆς διαφύρων μικσμάτων ἀνέφυσαν (3)· ἢ ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς γῆς ὡς ἡμᾶς, ὡς μήποτ' ἀφ' ἐλε γενέσθαι! μετεκομίσθησαν· οἷον νόσος ἡ ἀφροδίσειος, καί τινες τῶν ἐξανθηματικῶν νόσων, κτλ. Καὶ αἱ μὲν προϊόντι τῷ χρόνῳ συνελαττέμεναι σπανίως λίαν φαίνονται, ἢ πρὸς καιρὸν, ἢ

(1) Τὴν διαίρεσιν ταύτην πολλοὶ τῶν κατ' ἡμᾶς, ὡς ἐκ ῥεθῆν ἔσαν, ἐκ ἀποδέχονται.

(1) Μετὰ Δι. Γεν. Ἀρχαϊστ. νόσ. καὶ Φράγκ. Γατρ. Ἀξιομ. Τ. Α'. σ. 39. κτλ.

(2) Ο' Περικληὺς Γερμέρος αἰεταὶ τὸν Γπποκράτην ὑπὸ τῷ ὀνόματι μέλας σπλὴν τὸ σκληρὸν σημαίνει. αὐτ. σ. 132.

(3) Βιχμάννος Ἰδεῶν Διαγνώσκ. Τ. Α'. §. 10. Σπερρυγγέλ. Παθολ. Τ. Α'. §. 138. 3^α

rīto acutis adnumerandi sunt. Quod in aliis etiam multis observare possumus.

§. 107. Porro dividuntur morbi, juxta Brunonem, in sthenicos, seu, ut potius dicam, cum sthenos (*), et in asthenicos, seu cum astheneia (1); quorum utraque species gradus agnoscunt innumeros. Dein alii sunt universales, alii vero partiales. Et hic tamen latrocles! intantum assensum praebeamus, in quantum morbus ab origine sua non remotus est; plerumque enim locales morbi citius, vel tardius, in universales mutantur. Ulcera e. g. venerea in initio mala sunt topica; neglecta vero, brevi tempore in luem veneream universalem abeunt. etc.

§. 108. Iterum ex morbis alii sunt antiqui, ac generi humano, ut ita dicam, coaevi; alii vero recentiores, et priscis ignoti; ut variolae, febris flava, morbus venereus, etc. (1); vel non bene observati; aut alias quam hodie appellati (2); qui vel apud nos ex mixtione ac concursu diversorum miasmatum orti sunt (3); vel ab aliis terrae partibus, utinam nunquam accidisset! ad nos translati; ut malum venereum; morborum exanthematicorum nonnulli, etc. Et alii quidem cum tempore profecto diminuti, rarissime apparent; vel pro aliquo tempore, vel penitus dele-

(*) Vide adnotationem in fine II. Partis.

(1) Hanc divisionem, tanquam non exactam, multi neotericorum non admittunt.

(2) Vide Gruner. Antiquit. Morbor. *Frank med. Polig.* 1. B. p. 39. etc.

(3) Illustrissimus Grunerus putat quod Hippocrates sub nomine Ater lien scorbutum intellexisset. *ib.* p. 132.

(3) Wischmann Ideen zur Diagnost. 1. B. §. 10. Sprengel Pathol. 1. B. §. 138.

πάντη ἐκλείπουσιν (4)· ὡς ἡ λέπρα π. χ. (5), καὶ ἐλεφαντίασις (6), καὶ ἄλλαι (7)· ἢ τὸν κακοήθει πως ἀποβάλλουσαι χαρὰ κτῆρα, ἢ πῶτεραι καὶ καλοηθέστεραι γίνονται. Πᾶσαι γὰρ Ἰατρούκλις! αἱ νόσοι, οἷαι ποτ' ἂν εἴαν, δριμύτεραι εἰσὶ τὴν ἀρχὴν ἐς τόπον τινα ἀφικόμεναι (8)· ἢ πῶτεραι δὲ ὕστερον ἀπαβαίνουσιν, ἐνδύμιοι ἤδη γενόμεναι (9). Οὕτω καὶ τὴν ἀφροδίσειον νόσον, ἐν τῷ πρώτῳ ἐν Εὐρώπῃ ἀναφανῆναι, κακοηθέστεραν φασὶ καὶ δριμυτέραν, ἢ νῦν, γενέσθαι (10). Ἀλλὰ τὴ ταύτην νῦν ευιατωτέραν ὑπάρχειν, καὶ τὸ τὴν θεραπείαν τῇ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ πείρᾳ τελειωτέραν γενέσθαι, ὅ μικρόν ἐστιν αἴτιον (§. λδ'). Ἡ δὲ τὸ πέρας αἱ νόσοι, διὰ τὴν ἄλλων νόσων σονδρομὴν ἐλαττύνται, ἢ ἄλλως πως μεταβάλλονται (11)

§. ρθ'. Ἐτι τῶν νόσων αἱ μὲν εἰσὶ πρωτότυποι καὶ πρωτοπαθετικάι, ἢ κατὰ Γαληνὸν (1) εἶπεν, Ἰδιοπαθετικάι, αἱ δὲ δευτεροπαθετικάι, ἢ παράγωγοι. Καὶ αὖτις αἱ μὲν εἰσὶ κληρονομικάι, αἱ δὲ συγγενικάι, ἢ σύμφυτοι, αἱ δὲ ἐπίκτητοι. Καὶ κληρονομικαί μιν εἰσὶν αἱ ἐκ τῶν γονέων ἐπὶ τὰ τέκνα μεταβαίνε-

(4) Φραγκ. Ἐπιτ. Β. Α'. σ. 10. καὶ Γατρ. Αἵσθησ. Τ. Α'. σ. 69.

(5) Εὐδ. Τ. Α'. σ. 150. Φράγκ. Γατρ. Αἵσθησ. Τ. Α'. σ. 47. καὶ Μισογέρ. Ε'. §. 22.

(6) Ἀλυσίος Περσικ. περὶ Μιθιερ. σ. 1.

(7) Μισογέρ. αὐτ. §. 23. Ἰδὲ περὶ τέτων καὶ Πλάταρχ. Συμποσ. Προβλ. Β. Η'. §.

(8) Φογέλιος Προχίρ. Γατρικ. Μ. Α'. §. 1.

(9) Μισογέρ. αὐτ. §. 20 καὶ 21.

(10) Ζιμερεμ. Μ. Α'. σ. 77. Μισογέρ. αὐτ. §. 24.

(11) Παρετετήρηται ὅς ἐκτιος καιρὸς οἱ πυρετοὶ, διὰ τὴν συνδραμὴν ἄλλων νόσων καιροφανῶν νόσων, ἐλαττωθέντων, καὶ ὅτε αὐτοὶ συνιῇ, ὅτε ἀπλοὶ καὶ κανονικοὶ, ὡς τὸ πάλαι, ὑπάρχουσι. Διὸ ὁρῶς Βενιαμὸς Ῥέχιος ἀπορρίπτεται, τὸ δεκατημέριον τῶν τῷ Ἰπποκράτους προβλεπόμενων τῶν μὴ συμβαίνειν. Φογελ. αὐτ.

(1) Περὶ τῶν Παισιδότη. Μερ. Β. Α'. κ. ε'.

tur (4); ut e. g. lepra (5), Elephantiasis (6), et alii (7); seu, caractere maligno quodam modo immutato, mitiores, ac benigniores evadunt. Omnes enim morbi, Jatrocles! qualescunque essent, acriores sunt initio, dum in locum quendam perveniunt (8); mitiores vero cum tempore evadunt, dum endemici fiunt (9). Sic morbum quoque venereum, cum prima vice in Europa apparuisset, maligniorem dicunt fuisse et acriorem, quam nunc (10). Sed ad faciliorem huius morbi sanationem therapeia etiam, longa experientia perfectior facta, non parum contribuit (§. 34.). Vel tandem morbi propter concursum aliorum quorundam morborum, diminuuntur, vel immutantur (11).

§. 109. Iterum ex morbis aliis sunt primitivi ac pathologici; seu juxta Galenum (1), idiopathici; alii vero deuteropathici, seu derivativi. Porro alii sunt haereditarii, alii congeniti, ac alii acquisiti. Et haereditarii quidem sunt illi, qui ex parentibus in nepotes transeunt; de quibus in sequentibus; sicut acquisiti, omnes qui in

(4) Frank Epit. L. IV. p. 10. et med. Polig. 1. B. p. 69.

(5) Syd. T. I. p. 150. Frank med. Polig. 1. B. p. 47. etc. Meßger V. §. 22.

(6) Alion. Tractatio de milianum origine etc. p. 1.

(7) Meßger ib. §. 23. Vide et Plut. Problem. Conviv. L. VIII. p.

(8) Vogel Handb. der practisch. Arzneywiss. 1. Th. §. 1.

(9) Meßger ib. §. 20 et 21.

(10) Simmerm. 1. Th. p. 77. Meßger ib. §. 24.

(11) Man hat die Bemerkung gemacht, daß die Fieber seit neuern Zeiten durch andere und neue Krankheiten zum Theil verdrängt worden, und nicht mehr so häufig, auch nicht mehr so einfach, so regelmäßig, wie vormahls, sind. Daher auch Benjamin Rusc sagt, daß der zehnte Theil der Hippokratishen Vorsagungen ansezt nicht mehr eintreffe. Vogel ib. (1) De Loc. Affect. L. I. C. VI.

σαι· περὶ ὧν ἐφεξῆς πλατύτερον· ὥσπερ ἔπικτητοι, πᾶσαι αἱ κατὰ τὴν ζωὴν τῷ ἀνθρώπῳ συμβῆναι δυνάμεναι· σύμφυτοι δέ, αἱ τῷ ἐμβρύῳ, ἐν τῇ τῆς μητρὸς γαστρὶ ἔτι ὄντι (1), νῦν μὲν ὑπὸ ἐξωτερικῶν βιαίων αἰτίων (3), νῦν δὲ ὑπὸ τῆς τῆς κυφορέσεως μητρὸς φαντασίας (4), ἐμποιούμεναι· ἐξ ἧς ἡ τὰς συμπεφυκυίας κηλίδας, ἡ τὰ λοιπὰ τὴν ἀρχὴν πολλάκις λαμβάνειν ἔνιοι πιστεύουσιν, εἰ ἡ τῆτο ἄλλοι ἐκ ἀποδέχονται (5).

(2) Τῆς μὲν δὲ τῷ κατὰ φύσιν σχήματος ἐξαλλογῆς αἰτίαι, πρῶτη μὲν ἡ κατὰ γαστρός ἔτι κυομένην αὐτῷ μοχθηρὰ διάπλασις... δευτέρα δέ, ἥτε μετὰ τὴν ἀποκύησιν αὐτῇ, καὶ τῷ σπαραγμῶσθε πλημμέλεια. Γαλ. περὶ τῶν ἐν τοῖς Σωσῆμ. Αἰτ. κ. ζ'. Ὁρα ἡ περὶ Διαφορ. Νόσ. κ. ζ'.

(3) Ρεϊλ. Πυριτ. Τ. Δ. σ. 69.

(4) Βοεταβ. Α'φορ. §. 1075. Σβιετ. Τ. Ε'. σ. 153.

(5) Οἱ τῶν ἐπιστολῶν περὶ τῆς δυνάμεως τῶν κυφορεσθῶν γυναικῶν φαντασίας συγγραφεὺς (ὡς τῆς ἄλλης παρῶ) τῇ δόξῃ ταύτῃ ἀντίκειται, ἀδύνατον εἶναι τὰς συμφύτες κηλίδας ἢ τὰ ἄλλα ἐκ τῆς μητρὸς εἰς τὸ ἐμβρυον μεταβῆναι ἀποφαισόμενος· ἡ τὴν μὲν, θλίψιν τῶν μερῶν, νῦν δέ, περισσίων, ἢ ἔλλειψιν τροφῆς, νῦν δέ, ἄλογόν τινα ἀπλῶς συγκυρίαν αἰτίαν τέτοιαν εἶναι οἰόμενος. Ἐν τοιαύτῳ μὲν ἀμνηρίῳ ἡ συζηρεῖ πράγματι, τοσαύτῃ δὲ σοφῶν ἀνδρῶν διαμείχῃτε ἡ διαπληκτισμῶ, εἰδὲν ἐγώ γε ἔτε κατὰ, ἔτε ὑπέρ, εἰπεῖν ἔχω. Κατὰ γὰρ τὸν Βιεργίλιον (Βεκολικ. Εἰδυλ. Γ'. στιχ. 108.)

„Οὐκ ἔσθ' ἀμέτερον τοιάνθε δίκαιον κρίνεν ὕμνιν.

Μηταίᾳ δέ τινα τῆτο ἀποδεχομένῳ ἐνταῦθα ποιήσομαι· τοσῶτον μόνον προειδὼς, ὥς ἡ λόγος ἀποχεῶν τῇ μὴ τὴν δόξαν ταύτην ἀποδέχεται δοκεῖ μοι, ὅτι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐκεῖνα συμβαίνει, ἀκατάληπτός ἐστι ἡ δυσεξηγήτος. Τῆτο γὰρ ἀπαξ δοθέντος, ἀπιστεῖν ἅπασιν ἀπλῶς τοῖς δυσεξηγήταις, πολλὰ ἀνάγκη μὴ ἀποδέχεται, ἀπερ καθ' ἐκάστην δρῶμεν συμβαίοντα, καίτοι τὸν λόγον τέτοιον δῆναι μὴ ἔχοντες. Οὐδὲ γὰρ π. χ. οἰδαμένῳ ὁ κριβῶς ὅπως ἡ τῷ ἀνθρώπῳ γίνεταί σύλληψις, ἡ ὁμοῦ τῆτο

vita homini accidere possunt; congeniti vero qui foetui, dum adhuc in utero matris est (2), cum ex causis violentis externis (3), tum ex praegnantis matris imaginatione, secundum nonnullos (4), producuntur; ex qua connatas quoque maculas, et alia originem multoties trahere plures credunt; licet alii hoc non probent (5).

(2) Causae vero immutationis figurae naturalis hae sunt; prima quidem partium ipsarum, cum in utero adhuc concipiuntur, parva conformatio.... Secunda vero error in partu ipso, aut in infante fasciando commissus. Galen. de Morb. Caus. C. VII. Vide et de Differ. Morb. C. VII.

(3) Keil Giberl. 4. Ed. p. 69.

(4) Boerh. Aphor. §. 1076. Swiet. T. V. p. 153.

(5) Auctor Tractatus (Lettres sur le pouvoir de l'imagination des femmes enceintes), (ut alios omittam) hac opinioni opponitur; impossibile esse dicens naevos maternos etc. ex matre in foetum transire; verum mox compressionem partium; mox nutritionis abundantiam, vel defectum, vel fortuitum quendam concursum, horum esse causam. In tali quidem controversa ac difficili re, ac in tanta dimicationi et conflictu doctorum virorum, nihil ego contra, aut pro, possum dicere. Nam secundum Virgilium (Eclog. III. Vers. 108.),

„Non nostrum inter vos tantas componere lites.

Mentionem tamen quorundam hanc opinionem probantium faciam; hoc solum modo addendo, quod non ratio sufficiens ad rejiciendam hanc opinionem mihi esse videtur; quia modus, per quem hoc peragitur, non intelligibilis, ac inexplicabilis nobis est. Hoc enim semel concesso, omnibus inexplicabilibus fidem non habere: multa oporteret non concedere, quae quotidie videmus accidere; etsi rationem eorum dare nequeamus. Nam neque scimus e. g. exacte quomodo conceptio hominis fit; et tamen hoc continuo peragitur; neque valemus adhuc scalpelo

5. ρ'. Αὐτίς τῶν νόσων αἱ μὲν πάντα ἄνθρωπον
δύνανται προσβᾶλλειν, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προσβάλ-

δινευκὼς γίγνεται· ἐδ' ἔχομεν πο, ὅτε ἀνατομικῇ μαχαιρίδι,
ἔτε ἐνόπλοις ὄμμασι, τὴν μεταξὺ μερῶν τινων τῷ σώματος, λίαν
ἀπ' ἀλλήλων ἐφιστηκότεν, κοινοῖαν εὐρίην· οἷον ἐγκυρᾶν καὶ ἐσο-
μάχην, καὶ μαζῶν καὶ μήτρας κτλ. ἀλλὰ γε τὸ ἐνός πύκνωτος, αἰεὶ
καὶ τὸ ἐτέρου καθοραῖται συμπάχχει. Πολλὰ, δοκῶμοι, τοιαῦτα,
εἰληθῆ ὄντα, ὡς ἐκ ἀληθῆ λογιζόμεθά τε καὶ ἀπιστοῖμεν, ἐπεὶ τὸν
τρόπον καθ' ὃς αὐτὰ γίγνεται, διὰ τὴν τῷ ἀνθρώπῳ νόος ἀμ-
βλύτητα, ἐκ ἔχοντες κατιδεῖν· κατὰ τὸτο ὁμολογεῖσθαι αἰδέμενοι,
καταπεύγεσθαι εἰς τὸ ἐναντίον, ἀδύνατον εἶναι ἐκείνα ἔγωγε συμ-
βαίνειν λέγοντες. εἶεν. Ταύτην τὴν δόξαν ἔοικε πάσαι καὶ Ἐμπε-
δοκλῆς ἐσχέας, ὡς μαρτυρεῖ Πλάταρχος (Ἀρεσκόντ. τοῖς
Φίλοσ. Β. Ε'. κ. ιβ'). Ἐμπεδοκλῆς, λέγων, τῇ κατὰ τὴν σύλ-
ληψιν φαντασίᾳ τῆς γυναικὸς μορφοῦναι τὰ βεῖρη. Πολλὰς γὰρ
εἰκόνας καὶ ἀνδριάντων ἠγάθησαν γυναῖκες, καὶ ὅμοια τέτοια ἐτε-
κον. Καὶ Γαληνός, „Ἐμοὶ δὲ λόγος τις καλαιὸς ἐμήνησεν, ὡς
τῶν ἀμόρφων τις δυνατός, εὐμορφον θέλων γενεῖσθαι παῖδα, ἐποίη-
σε γράφαι ἐν πλατεῖ ξύλῳ εὐεῖδες ἄλλο παιδίον, καὶ εἶπε τῇ
γυναικὶ συμπλεκόμενος, ἐν ἐκείνῳ τῷ τύπῳ τῆς γραφῆς ἐμβλέ-
πειν. Ἡ δὲ ἀτενὲς βλέψασα, καὶ ὡς εἶπεν ὅλον τὸ ἐνὶ ἔχυσσα,
ἐχὶ τῷ γενεῖσθαι, ἀλλὰ τῷ γεγραμμένῳ ὅμοιον ἀπέτεκε τὸ
παιδίον, τῆς ὅψεως οἶμαι διαπεμπτόσης τῇ φύσει, ἀλλ' ἐκ ὁγ-
κοιστίσι τῷ γεγραμμένῳ τῆς τύπης,“ (πρὸς Πίσων. περὶ τῆς
Θηριακ. Β. Α'. κ. ια'). Καὶ Δανιὴλ Σεινέρος. „Τίνι τρόπῳ,
λέγων, μεταβολὰς ἢ φαντασίᾳ ποιεῖ, ἔσπερ' ἐστιν ἀσπερὶς, ὥς
πάντας τῶς πεκαυδευμένους τὸν τότε λόγον δοῖαι μὴ ἔχειν...
Ἐν τούτῳ δὲ μάλλον συμφωνεῖσι, μεταβάλλεσθαι δηλονότι ὑπὸ
τῆς φαντασίας τὸ ἔμβρυον, ἢ τῶν τῆς ψυχῆς παθημάτων διὰ
τῆς τοῦ χυμῶν καὶ πνευμάτων κινήσεως συντρέχοντων, ἢ ἐκείνης
τῆς πλαστικῆς δυνάμεως δυνάμει. . . Ὡς δ' ἐκ αἰεὶ τὰ τῆς ψυ-
χῆς πάθη ἀναγκαῖα, ἀλλ' ἢ ἐπίμονος προσοχῇ, καὶ ἢ μετὰ θαυ-
μασμέντινος γιγνομένη φαντασία εἰς τὸ καταστημῆναι τὸ ἔμβρυον
ἐξαρκεῖ, πολλὰ δὲ ἀποδείξεις. Βασίλισσα γάρ τις ἐν Αἰθιοπία,
ὡς εἰρηται, ἐκ μόνης θεᾶς καὶ ἐποπτείας λευκῆς τινος τῆς Ἀφρο-

§. 110. Porro alii morbi omnes homines aggredi possunt, et plerumque aggrediuntur. Febres e. g. intermittentes

anatomico, aut armatis oculis communicationem inter nonnullas procul a se jacentes corporis partes perspicere: cerebri scilicet ac ventriculi, mammarum ac uteri etc. et tamen dum unum afficitur, alterum quoque semper laborare observatur. Multa talia, ut puto, licet vera sint, pro contrariis habemus, et non concedimus; quia modum, juxta quem illa fiunt, propter mentis humanæ debilitatem, non valemus animadvertere; et cum nos pudeat hoc confiteri: ad contrarium confugimus, impossibile esse hoc modo ea accidere dicendo. Hanc opinionem videtur Empedocles quoque olim habuisse, teste Plutarcho (de Placit. Philos. L. V. C. XII.). „Empedocles imaginatione mulieris inter concipiendum formari foetum. Saepe enim imagines etiam et statuas mulieres adamarunt, similesque iis proles in lucem ederunt.”

Et Galenus. „Porro mihi vetus quaedam historia indicavit quod, quum deformis quidam opibus potens, formosam vellet procreare puellam: curavit ut in lato ligno pulcher puer pingatur; dicebatque mulieri inter coeundum, ut illam picturae figuram inspiceret. Haec autem defixis intuens oculis, et ut ita dicam, totum illuc mentem advertens: infantem non quidem patri, sed picto similem peperit; visu opinor naturae, non corpusculis quibusdam, picti imaginem transmittente” (ad Pison. de Theriac L. I. C. XI.). Et Daniel Sennertus. „Sed quomodo ad foetus immutationem faciat imaginatio, ita obscurum est: ut omnes doctissimi viri in causa reddenda hic haereant . . . Vero magis consentaneum est foetum commutari ab imaginatione; vel mediantibus animi affectibus, per humorum et spirituum motum; vel dirigendo facultatem conformatricem . . . Neque animi pathemata semper necessaria esse; sed solam firmam intentionem, et quae cum admiratione aliqua sit, imaginationem ad foetum signandum, multa indicant. Regina Aethiopum, ut supra dictum, ex intuitu tantum et consideratione picturae albae Andromedes filium album peperit.” (Op. omni. T. III. p. 786 etc.) Quibus ipse haec quoque addit: quod naevi quidem in omni praegnationis tempore

λεσιν. Οἷον αἱ πυρετοὶ, ὡς νόσος μὲν ἀνδύπαρκτος, τὸ
 ἐν (1), ἢ τὰ δύο τρίτα (2) τῶν ἄλλων νόσων ὑπάρχον-
 τες· συμπτωματικῶς δὲ πάσαις μονοῦ ταῖς νόσοις συμ-
 πλεκόμενοι, καὶ διὰ τὴν πάγκοινον νόσον καλεῖσθαι δυνά-
 μενοι (3). (Οὔτε γὰρ ἡλικίας τιμος (4), ὅτε γένεσι φεῖδονται,
 ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν κοιλίᾳ τῆς μητρὸς ἐμβρύοις ἐπηρεάζουσιν· ὥστε
 μηδὲνα εἶναι τὸν μὴ αὐτῶν πειραδέντα, μηδ' ἀποθνήσκειν

μῖδας εἰκόνας λευκὸν παῖδιον ἐγέννησαν. „(Ἀπαντ. Τ. Γ.
 σ. 786. κτλ.) Οἷς δὲ καὶ τὴν αὐτὴν προσιθίσιν, ὡς αἱ μὲν κη-
 λίδες κατὰ πάντα τὸν τῆς κυσθηρίας χεῖρον συμβῆναι δύναται,
 αἱ δὲ τῶν μορίων οἰαιδηποτῶν μηχανικαὶ μεταβολαί, κατὰ τῆς
 προτιέρας μόνον τῆς κυσθηρίας μῆνας, καὶ ἔς ἐτι ἢ τῆ ἐμ-
 βρύς ὀρεγάνωσις ἐστὶν ἀτελεστέρα. Καὶ Βοεράβιος· Γυνή, λέγων,
 ἐγκυος φόβῳ συχεθεῖσα, δυσὶν διδύμοις, ἃ ἔτεκε, τὸ μὲν, λευ-
 κόν, τὸ δὲ, μέλαν, καὶ αἰθίοπι ὅμοιον ἐγένετο. (Ἀναγν. Αἰκα-
 δημ. Τ. Ε. Μ. Β'. σ. 490.) Καὶ τῶν κατ' ἡμᾶς ὁ Σπρεγγέ-
 λιος. „Ἡ' πῆρα, λέγων, διδάσκει, τὴν τῶν ἐγγύων μητέρων
 φανταστικὴν δύναμιν, τρέφει ὑπὸ πάντων μὲν ὁμολογημῆναι, καὶ
 νῦν δὲ, καὶ ἐς αἰὶν τοχὸν ἀνεκφράζω, τῇ τῇ ἡδὴ μορφωθέντος ἐμ-
 βρύς ἐκκάλυψιν καλύει, ἐνδυναμῶν, ἢ ἄλλως πως μεταβάλλει
 δύνασαι.” (Παθολ. Τ. Α'. §. 142.) Οὐ μόνον δ' ἐν τοῖς ἀνθρώποις,
 ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς θηρίοις πολλὴν δύναμιν ἔχει τὴν φαντασίαν πολ-
 λάκις παρατετήρηται. Οἷον ἐστὶ καὶ ὁ Γαλιῶν πάσαις κατὰ τὴν πεν-
 τηρὰ αὐτῇ Λάβαν ἐχερήσατο γρατηγήματι· ὅτι ἔοι πλείων τῶν
 ἀρρεϊῶν ποικίλοι καὶ κατάσκιτοι ἐγενήθησαν, (ὅρα Γενέσ. κ. λ'.)
 Καὶ ταυρὸς δὲ διάλευκος ἐγενήθησαν, τῶν τοκέων ἐνδοματίῳ κε-
 κρυμένῳ ὄντων κατακλίσων. Καὶ ταυραὶ δὲ διαφόροις χροιαῖς
 κατάσκιτα ἐγέννησαν τέκνια, ἅτε δὴ ἐπὶ ταπήτων συμπληκίσαι
 ποικιλοχρόων. (Βοεράβ. αὐτόθι.)

(1) Στόλ. Ἀπορρι. περὶ Πυρ. §. 1. Βοερίος Γατρ. Πρακτ. Τ. Α'. §. 2.

(2) Συδεν. Τ. Α'. σ. 196. καὶ 256.

(3) Φειδερίκος Ὁφθαλμικός Γατρ. Λογικ. Τ. Α'. σ. 3. κτλ.

(4) Φράγκ. Ἐπιτ. Β. Α'. σ. 1.

tes; quae, ut morbus quidem sui generis, unam (1), vel duas tertias partes (2) caeterorum morborum efficiunt; symptomatice vero vix non cum omnibus morbis complicari possunt; ideoque morbus universalis nuncupari merentur (3). (Nam neque aetati cuidam (4), neque sexui parant; immo vero foetus ipsos in matris utero infestant. Unde nullus est qui his nunquam laboravit; neque moritur sine il-

accidere possint; mechanicae vero partium mutationes quaecunque solummodo in primis graviditatis mensibus; dum embryonis organisatio adhuc est imperfecta. Et Boerhaavius ipse; Muliere, dicens, terrore correpta, ex duobus gemellis, quos peperit, unum fuisse album; alterum vero nigrum, ac Aethiopi similem (Praellect. Academ. T. V. Pars II. p. 490.). Et ex hodiernis Sprengelius. Die Erfahrung lehrt, daß die Einbildungskraft der schwangeren Mutter auf eine unlängbare, aber, für jetzt, und vielleicht für immer unerklärbare Art, die Entwicklung des schon gebildeten Embryons verhindern, verstärken und anders modificiren kann (Handb. der Pathol. 1. Th. §. 142.). Quod vero imaginatio non solum in hominibus, sed etiam in brutis magnam vim habeat, multoties observatum est. Quale etiam est strategema, quo Jacob adversus socrum suum Laban usus est; per quod plures agni diversicolores nati sunt (Vid. Genes. C. XXX.). Pavonesque albi nati sunt; quia parentes in cubiculo albo ambulabant. Lacertique pullos variis pictos coloribus genuerunt; cum consuevisset coire in lecto diversicoloribus aulis strato (Boerhaav. ib.).

(1) Stoll Aphor. de Febr. §. 1. Burser. Inst. Med. Praet. V. I. §. 2.

(2) Sydenh. T. I. p. 176 et 256.

(3) Frid. Hoffman. Medic. Ration. T. IV. p. 3. etc.

(4) Frank Epit. L. I. p. 1.

τινα ἄνευ αὐτῶν (5)). αἰδ' ἔ πάντας ἀφείκτως· ὡς τὰ παρὰ τὴς πυρετὸς νοσήματα. Καὶ αἱ μὲν ἅπαξ τι ἐνσκήψασαι, ἐκέτι αὐτῇ διὰ βίη προσπελάσσειν· ὡς αἱ εὐλογίαι, καὶ ἄλλαι τινες τῶν ἐξανθηματικῶν· αἱ δὲ, καὶ ἅπαξ, καὶ πολλάκις, εἰ τύχοι. Τίτες δὲ ἅπαξ τινα προσβαλλέσαι, ὥτως αὐτὸν διατιθέασιν, ὡς ἐς τὸ λοιπὸν αἰεὶ αὐτῶν ἐπιδεκτικὸν εἶναι, καὶ τῆς βραχυτάτης αἰτίας ἐμποιμμένων (§. πθ'). (6)· διὰ τὴν ἐγκαταλειπομένην, ὡς ἔοικεν, ἐν τῇ πεπαννύσῃ μέρει δυσἀποβλητὸν ἀσθένειαν, καὶ τὴν πονηρὰν τέτη, ὡς ὁ περικληρὸς Φασὶ Φράγκιος (7), αἰσθητικότητέ τε καὶ χαλαρότητα. Τοιαῦτα δ' εἰσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ Ρεύματα, Κυνάγχη (8), Ἐπίληψια (9), Ἐρυσίπελας (10) κτλ.

§. ριά'. Ἐστὶ τῶν νόσων αἱ μὲν εἰσὶν ἑκατέρῳ τῷ γένει κοινὰ, αἱ δὲ ἀνδράσι μόνοις, ἢ γυναῖξιν (ὡς καὶ αἱ αἰδορϊκαὶ καλέμεναι). Καὶ αἱ μὲν, τῷ σώματι ἐπιβλαβεῖς εἰσι κατὰ τὸ πλεον, ἢ ἔλαττον, αἱ δὲ, σωτήριοι ἔσθ' ὅτε καὶ λυσιτελεῖς, καὶ ὑγείας τελευτέρας πρόξενοι γίνονται. Ὡς πυρετοὶ οἱ μὴ συνεχεῖς τὴς ἀνθρώπου πολλάκις προῦπαρξάντων δεινῶν ἀπαλλάττοντες, καὶ διὰ μακρῶ ἄλλων νόσων ἀνεπιδέκτες ἀποδεικνύντες (1)· καὶ μὴν καὶ μακροβιότητος, κατὰ τινας, γιγνόμενοι αἵτιοι (2). Τριταὸς γὰρ πυρετὸς ἐπίληψίαν πολ-

(5) Σβιερ. Τ. Β'. σ. 310. Φογγίλ. Μ. Α'. §. 1.

(6) Γλδέρμ. Προλεγ. §. 229. (7) Ἐπιτ. Β. Ε. Μ. Α'. σ. 169.

(8) Βεϊκάρεδ. Προχάιρ. Γατρ. Μ. Α'. σ. 142.

(9) Αὐτ. αὐτ. Μ. Β'. σ. 452.

(10) Φράγκ. αὐτ. Β. Γ'. σ. 42. Ρ'ελλ. Πυρετ. Τ. Β'. σ. 341.

(1) Σουδεν. Τ. Α'. σ. 67. Βοεράβ. Α'ρσθ. §. 558. Σβιερ. Τ. Ε'. σ. 239.

(2) Πυρετοὶ οἱ διαλείποντες, κακὴθις μὴ ὄντες, τὸ σῶμα εἰς μακροβιότητα διατιθέασιν. (Βοεράβ. αὐτῶδ. §. 754). Α'λλὰ καὶ οἱ ἐν τῇ λοιμῇ, καίτοι πυρετῶν ἀπάρτων ὅτος κακοηδεγὰς, ἀνασφίλαντες, ὕγιαι ἀγαθωτέρα, τε καὶ διαρκεστερα ἐς τὸ λοιπὸν

lis (5). Alii vero non sine discrimine omnes aggrediuntur; ut caeteri morbi non febriles. Iterum alii, dum semel homini accidunt, nunquam amplius per totam vitam illum infestant; ut variolae, et exanthematicorum morborum nonnulli; alii vero ac semel, ac pluribus vicibus, data causa. Alii autem, dum semel quendam aggrediuntur, sic illum afficiunt, ut eum sequenti tempore magis capacem erga se reddant, minima quoque causa illos producere valente (§. 89.) (6); propter debilitatem, ut videtur, abjectu difficilem, in parte affecta relictam, ac morbosam ejus, sicut perillustri Frankius asserit (7), sensibilitatem ac laxitatem. Tales morbi plerumque sunt Rheumatismus, Kynanche (8), Epilepsia (9), Erysipelas (10), etc.

§. 111. Porro ex morbis alii sunt communes utrique sexui; alii vero viris solummodo, aut mulieribus (ut sexuales etiam dicti). Ac alii quidem plus vel minus corpori sunt nocivi; alii vero salutare nonnunquam et proficui et sanitatis melioris evadunt causa. Ut febres intermittentes, quae homines malis praeexistentibus multoties liberant; per longumque tempus morborum aliorum reddunt non capaces (1); nec non longaevitatis, juxta nonnullos (2), fiunt causa. Febris enim tertiana epilepsiam

(5) Swiet. T. II. p. 310. Vogel 1. Ed. §. 1.

(6) Hildenb. Proleg. §. 229.

(7) Epit. L. V. Pars I. p. 169.

(8) Weisard Handb. 1. Ed. p. 142.

(9) Id. ib. 2. Ed. p. 452.

(10) Frank. ib. L. III. p. 42. Heil Fieberl. 2. B. p. 311.

(1) Sydenh. T. I. p. 67. Boerh. Aphor. §. 558. Swiet. T. V. p. 239.

(2) Febres intermittentes, nisi malignae, corpus ad longaevitatem dispo-
nunt et depurant ab inveteratis malis. Boerh. ib. §. 754. Ast illi

λάκεις ἰάσατο (3)· ἡ αἰμορροαγία δὲ ἀποπληξίας ἡ ἐπιληψίας προσπελαζύσας ἀπέκρυσαν (4)· ἡ ἐν μανίᾳ δὲ (5), ἡ μελαγχολία (6), ἡ πολλαῖς ἄλλαις νόσοις λυσιτελεῖς ἐγίναντο (7)· ἡ αἰμορροΐδες ὡσαύτως (8), ἡ διάφοροι ἄλλαι ῥύσεις αἵματος, ἡ ἐξανθήματα καχεξίας, ἡ σπασμὸς, ἡ παράλυσις, ἡ ἐμφράξεις ἥπατος ἡ σπληνὸς κτλ. ἰάσαντο (9). Διὸ ἡ τὰ τοιαῦτα τῶν νοσημάτων σωτήριά πῶς κληθῆναι ἔχουσιν, ὡς δεινῶν μείζονων ἡμᾶς ἀπαλλάττοντα, εἰ ἡ αὐτὰ ἄλλως δεινὰ συγχάνουσιν (10). Οὐ ἔνεκα ἡ τὲς πυρετοὶ, ὡς Φησί Φογέλιος (11), κατὰ τὴν χρεῖαν νῦν μὲν ἅμα σκεδάσειν κωλύειν, νῦν δὲ ἑᾶν ἀταράχως τὸ ἑαυτῶν τρέχειν εἰδόν, ὡς τῷ ἐναντίῳ πολλῶν ἂν κακῶν γιγνομένην αἰτία, νῦν δὲ ἡ ἀπόντας τῇ τέχνῃ ἀνακαλεῖν.

Ε'. Περὶ Δυσιαίων Νόσων.

§. ριβ'. Πᾶσαι αἱ σωματικαὶ νόσοι ἐν γένει τῶν ἐκ φυχικῶν αἰτίων τὴν ἀρχὴν ἐλασῶν (§. ργ'.) εἰσὶν εὐιατώτεραι,

ἀπολαύουσιν. Οἱ δὲ πάλαι ἡ ἐν ἄλλοις, ἡ ἐν ἐμοὶ αὐτῷ παρετήρησα.

(3) Σβιετ. αὐτ. Ρ' εἰλ. Περ. Τ. Δ'. σ. 142.

(4) Σβιετ. αὐτ. σ. 67. κτλ. (5) Οἱ αὐτ. Τ. Γ'. σ. 183.

(6) Οἱ αὐτ. Τ. Ε'. σ. 20. (7) Φογέλ. Μ. Α'. §. 4.

(8) Γ'τ. Α'φ. Τμήμ. ζ'. κα'. Φράγκ. Ε'πιτ. Β. Ε'. Μ. Β'. σ. 238.

(9) Οἱ αὐτ. αὐτ. Β. Α'. σ. 25 ἡ 48.

(10) Ἡ τῷ αἵματι ἐξ ὁποιοδηποῦν μέρους παρὰ τὴν τάξιν τῆς υἰότητος ῥύσεις, νόσος, πολλὰκις τε μείζονος νόσου σημεῖον ἐστὶν ἡ προσμίξις. Ἀλλὰ πολλὰκις νόσος ἐλάττων διαλύει τὴν μείζονα· ἡ ὅπερ ἐν τελείᾳ υἰότητι δεινὸν ἐστὶν, τῷτο πολλὰκις ἐν νοσῶδι κατασάσει, εὐποία, εἰ καὶ οἰκτρά, ἡ οἷα ἐνταῦθα ἐλπίσεται, ἀποκαλεῖσθαι ἄξιον. Οἱ αὐτ. αὐτ. Β. Ε'. Μ. Β'. σ. 238. Ἰδὲ ἡ Σαεβαγ. Τ. Α'. σ. 72. (11) Αὐτ. §. 6.

multoties sanavit (3). Haemorrhagiae quoque apoplexias et epilepsias irruentes abjecerunt (4); nec non in mania (5), et melancholia (6), et multis aliis morbis profuere (7). Et haemorrhoides etiam (8), et diversa alia sanguinis profluvia exanthemata, cachexias, spasmos, paralysim, obstructions hepatis ac lienis etc. sanarunt (9). Quare hi morbi salutares aliquo modo appellari possunt; quia nos malis majoribus liberant; etsi ipsi aliter mala sint (10). Ideo febres, ut dicit Vogelius (11), pro necessitate, mox statim suppressim-re debemus; mox vero relinquere, ut quiete suum percurrant stadium; cum in casu contrario multorum malorum causa fiant; mox vero absentes quoque, arte revocare.

V. De Morbis Sanatu difficilibus.

§. 112. Omnes morbi corporei sunt in genere faciliores sanatu illis, qui ex causis psychicis originem suam trahunt (§. 103);

etiam, qui ex peste, quamvis omnium febrium malignissima, reconva-lescunt, sanitate meliore et diuturniore per sequens tempus fruuntur. Quod olim et in aliis, et in me ipso observavi.

3) Swiet. ib. Reil Sieberl. 4. Th. p. 142.

(4) Swiet. ib. p. 67 etc.

(5) Id. T. III. p. 123.

(6) Id. T. V. p. 25.

(7) Vogel 1. Th. §. 4.

(8) Hippocr. Aphor. Sect. VI. 21. Frank. Epit. L. V. Pars II. p. 238.

(9) Id. ib. L. I. p. 25 et 48.

(10) Sanguinis certe, quocumque demum loco, sanitatis praeter ordinem scaturiat, profluvium, morbus, et majoris non raro se ipso morbi signum, aut prolusio est; sed saepe minor majorem solvit morbus; et quod sub perfecta salute malum est; hoc saepe sub oppressae statu valetudinis, flebile quidem, et quale sperari hic potest, beneficium appellari meretur. Id. ib. L. V. Pars II. p. 238. Vide et Sauvages. T. I. p. 72.

(11) Ib. §. 6.

L. 2

ὡς ἔ μόνον ἡθικῶς (1), ἀλλὰ καὶ ἰατρικῶς εἶσαι χεῖρονες. Ἐφ' ἡμῖν γὰρ ἐστὶ πολλάκις ἐκείνας τοῖς προσήκεισι τῶν φαρμάκων ἰάσασθαι τὰς δὲ ψυχικὰς ἐδεῖς ποτε ἰατρῶν θεραπεύσαι ἂν δυναθεῖν, ἐς τ' ἂν τὸ λυπὲν ἐν τῇ ψυχῇ διαμένῃ (2). Δυσὶ γὰρ ἐν γένει τρόποις τὰς νόσους ἔχομεν θεραπεύειν, ἤτοι ἀμέσως καὶ κατ' εὐθείαν εἰς ταύτας ἄγοντες καὶ πιέζοντες, ἢ τὰ αἰτια, ὑφ' ὧν αὐταὶ ἐμποιοῦνται, μακρύνοντες (3). ἀλλ' ἐνταῦθα ἐνδετέρῳ τῶν ἡμῖν χρήσασθαι δυναμένοις, δυσχερέες ἐσιν αὐτὰς θεραπεύσαι.

§. ριγ'. Πᾶσαι δ' ἀπλῶς αἱ νόσοι, οἷαί ποτ' ἂν εἶεν, πολλάκις καὶ ἐαυτῶν διαφέρουσι· καὶ σκληροτραχήλαι δὲ, καὶ κακῶδεις, καὶ δυσιατώτεραι ἐαυτῶν ὑπάρχουσι, μάλιστα διὰ τὰ ἐξῆς αἰτία· διὰ τε τὴν ἄραν δηλονότι (1), καὶ τὴν ἐπικρατέσασιν αὐτῶν ἐπιδήμιον κατέσασιν· ἥτις νῦν μὲν διὰ μακρῆς ἢ αὐτῇ διαμένει, νῦν δὲ συνεχῶς μεταβάλλεται, καὶ τοσούτον εἶοτε τὰς νόσους ἀποδείκνυσσι σκληροτραχήλης, ὥς μεδὰ μῶς τῷ τῆς ἰάσεως τρόπῳ, καὶ τοῖς φαρμάκοις ὑπέκειν, οἷς πρότερον ῥαδίως ἐθεραπεύοντο (2). Οὐμὴν ἀλλὰ αἱ ἐπιδήμιοι νόσοι δυ-

(1) Μάξ. Τύρ. Α. μα'.

(2) Βυγλιβ. σ. 154. Βαλτάσαρ. Χειρουργ. Μ. Β'. §. 233.

(3) Ρεῖλ. Ρ'αψφδ. σ. 44.

(1) Εἰσὶ τινες καιροί, ὡς τὸτο καὶ Ἰπποκράτης παρετήρησε, καθ' ὅς πᾶσαι ἀμα αἱ νόσοι διὰν κονηραὶ καὶ κακῶδεις ὑπάρχουσιν, ὥς τὴν βῆχην, τὴν συνάγχην καὶ φθόγην γίνεσθαι ἀνεύκτως θανατηφόρας. Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 236.

(2) Ἐν δὲ ἐδὲν κατέστημα, ὡς εἰπεί, ὅ, τι χρῆν προσφέροντας ἀφελεῖν· τὸ γάρ τι βουεγχέν, ἄλλον τῶτο ἔβλαψε. Θεσκυδ. Συγ. Β'. §. γα'. Ἀλλ' εἰσὶ καί τινες τῶν ἐπιδημιῶν ὅτω κακῶδεις, ὥς καὶ αἱ βραχεῖαι φλεβοτομίαι ἐν ἀρχῇ, εἰ καὶ ἐκ τῆς συνοχῆς χαρακτὴρ πάρεσι, βλάπτουσι, τότε ἐφεινηκότα σύφοι ἐπάγουσι τέχιοι, καὶ τὴν τῶτο ἔκτασιν αἰεῖσαι. Ρεῖλ. Περὶ. Τ. Β'. σ. 558.

cum non solum morali (1); verum etiam medico intuitu sint peiores. Penes nos enim est multoties illos idoneis medicamentis curare; psychicos vero nemo medicorum sanare valeret; causa molestante in animo permanente (2). Nam duobus modis morbos sanare possumus: vel immediate ac directe in illos agendo, ac opprimendo; vel causas, ex quibus illi producantur, amovendo (3). Ast cum hic neuter horum adhiberi possit: nec sanari illos facile est.

§. 113. Omnes autem morbi, qualescunque sint, multoties et individualiter a se differunt; et pertinaces etiam et maligni, et sibi sanatu difficiliores sunt, praecipue propter sequentes causas: propter anni tempus (1) scilicet, et regnantem morbi epidemicam constitutionem; quae mox diu eadem permanet; mox vero saepe mutatur; tantumque aliquoties morbos reddit pertinaces: ut nequaquam rationi medendi, ac medicaminibus cedant, quibus prius facile curabantur (2). Porro morbi epidemici initio sunt sanatu dif-

(1) Max. Tyr. Dissert. XLI.

(2) Bagliv. p. 154. Balthaf. Chirurg. Krankheitslehre. 2. Th. S. 233.

(3) Keil Napsob. p. 44.

(1) Es giebt Zeiten, wie schon Hippokrates gesehen hat, in welchen fast alle Krankheiten ungemein schwerer und bössartig sind, so, daß der Husten, die Scharlach, und die Schwindsucht durchaus tödtlich werden. Zimmerm. 2. Th. p. 236.

(2) Nec ullum prorsus remedium, ut ita loquar, repertum est, quod adhibitum prodesset. Quod enim alteri profuerat, hoc ipsum alteri nocebat. Thucyd. L. II. §. 51. Allein es giebt auch Epidemien von solcher Bössartigkeit, daß selbst kleine Ueberlässe im Anfange, und wenn auch der Charakter der Synocha obwaltet, Schaden; den bevorstehenden Typhus schneller hervorbringen, und seine Intensität vermehren. Keil Fieberl. 2. B. p. 558.

σιατώτεροι εἰσὶ τὴν ἀρχὴν (3), καὶ ἐπικινδυνότεροι καθ' ἑαυτάς τε, καὶ διὰ τὸ μήπω καλῶς τὴν φύσιν αὐτῶν γινώσκειν. Διὸ καὶ οἱ πλείους τῶν κατ' ἀρχὰς προσβληθέντων, καθάπερ οἱ προμαχόμενοι, πίπτουσι, καίτοι οἱ μετὰ ταῦτα ἐν ἀμφοτέροις τῆς ὑγείας τε καὶ νίκης πολλάκις τυγχάνουσι. Δυσιατώτεροι δ' ὡσαύτως εἰσὶ καὶ αἱ ἐνδήμιοι.

§. ριδ'. Προσέτι αἱ νόσοι ἀνηκέστεραι ἀποβαίνουσι καὶ εἰ μὴ ἀπλᾶι τυγχάνουσιν ἔσθαι. Δυσίατοι γὰρ αἶι αἱ συνδέτοι (1), καὶ τοσῶτον χεῖρες καὶ ἐπικινδυνώτεραι, ὅσον ἐκ πλείονων εἰσὶ συγκεῖμαι (2), καὶ τέτων δὲ πολὺ πλεον αἱ συμπεπλεγμέναι δυσιατώτεραι. Ταῖς μὲν γὰρ συνδέτοις τὰ αὐτὰ φάρμακα ἀντιτάξαι ἔχομεν, ἐν δὲ ταῖς συμπεπλεγμέναις ἔχ' ἕτως, τῆς τῷ ἐνὸς δεινῆς θεραπείας τῇ τῷ ἑτέρῃ πολλάκις ἀντικειμένης, καὶ τῶν φαρμάκων ἀλλήλοις πῶς ἀντιμαχομένων (3).

§. ριέ'. Ἐνίοτε δὲ, εἰ καὶ σπανίως, καὶ ὠφέλειά τις ἐκ τῆς τῶν νόσων συνδέσεως, ἢ συμπλοκῆς γίνεται. Διὰ ῥόγια γὰρ ἐπισυμβᾷ, σκληροτραχήλης πυρετὸς διαλείποντας ἐξ' ὅτε

(3) Συδει. Τ. Α'. σ. 110 καὶ 123. Μισγίω Ε'. §. 18.

(1) Αἱ τῶν πυρετῶν συνδέσεις συνεχίζονται, καὶ ἡ τῶν κατ' αὐτὰς αἰτίων ἀναλογία ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λίαν συμπεπλεγμένη ἢ τέτων εἰς τὴν ἀφίλειαν, ἢ βλάβην τῷ πάσχοντι ῥοπή, ἐπίσης τῷ ποιήτῃ αὐτῶν αὖξιν πληθεῖ. Οὐ πραγματικὸς ἰατρὸς ἀναγκάζεται δι' ἐκείνην, τοσαῦτα παρατηρεῖν, ποιεῖν, καὶ εἶπε, ἕτω τε ποιήτων κατέλπει εἰς τὴν χεῖρα, καὶ ἐν τῇ ἐκείνων μεταχειρίσει, ἢ πο-λυπλόκοις καὶ ἀντιφασκίαις ἐνδείξεισι ὑπαντᾷ, ὥστε τὴν πᾶσαν αὐτὴν τέχνην εἰς αἰχὴν ἐπαυδα τρίπεσαι. Ρ' ἑλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 630. Ἰδὲ καὶ Στολ. Α' ρορ. περὶ Πυρετ. §. 66.

(2) Ρ' ἑλ. αὐτ. Τ. Β'. σ. 62. καὶ 524.

(3) Ἡ τῶν συμπεπλεγμένων πυρετῶν θεραπεία μᾶλλον δυσχερὲς ἐστίν, ἢ ἡ τῶν ἀπλῶς συνδέτων ἐστίν. Ἐχει γὰρ ὑποκείμενος γὰρ δοκίμασας ἀντιφάσεις. Τὰ ἀδυνάτα φάρμακα, περὶ ἢ συνοχὴ ὑπαν-

ficiliores (3), ac periculosiores, ex sua indole, et quia nondum natura eorum bene cognita sit. Ideo plures initio correptorum, in prima acie pugnantium adinstar, cadunt; quanquam sequentes, in utraque parte, sanitatem ac victoriam multoties obtineant. Tales, difficiliores sanatu scilicet, sunt etiam morbi endemici.

§. 114. Praeterea difficiliores sanatu morbi evadunt, etiam si non simplices sint. Semper enim difficiles sanatu sunt compositi (1); eoque peiores et periculosiores, quo ex pluribus componantur (2); et ex hisce multo insanabiliores sunt complicati. Nam compositis eadem medicamina opponere possumus; in complicatis vero non ita se res habet; siquidem unius mali curationi altera saepius resistat medicaminaque aliquo modo inter se discrepant (3).

§. 115. Aliquanto autem, licet hoc rarum, etiam utilitas quaedam ex compositione, vel complicatione morborum sit. Diarrhova enim superveniens febres intermittentes

(3) Sydenh. T. I. p. 110 et 123. Megger. V. §. 18.

(1) Die Zusammensetzungen der Fieber sind äusserst häufig, und ihr Causalverhältniß ist nicht selten sehr verwickelt; ihr Einfluß auf das Wohl und Wehe des Kranken wächst gleichen Schrittes mit der Vielfältigkeit ihrer Zahl. Der praktische Arzt hat in Betreff ihrer so mannigfaltig zu beobachten, zu thun, und zu lassen; bedarf dazu so mancherley Regeln; und stößt bey ihrer Behandlung auf solche verwickelte und widersprechende Anzeigen: daß seine ganze Kunst daran zu Schanden wird. Keil Fieberl. 1. B. p. 630. Vide et Stoll Aphor. de Febr. §. 66.

(2) Keil ib. 2. Th. p. 62. et 524.

(3) Die Cur verwickelter Fieber ist weit schwerer, als die Cur eines zusammengesetzten Fiebers. Sie hat wenigstens Subjektiv schmerz-

λάσας (1)· καὶ πυρετὸς σηπεδωνώδης τὴν ἐν κοιλίᾳ ἀποκτείνει ταινίαν (2)· ἡ πυρετοὶ αἱ μὴ συνεχεῖς τὰς ἐκ προηγουμένων πυρετῶν ἐν τοῖς σπλάγχνοις ἐγκαταλειφθεῖσας ἐμφράξεις (3), ἡ πολλὰ τῶν ἐξανθημάτων ἐνίοτε θεραπεύουσι (§. ριζ.), (4) κτλ. Διὸ ἡ πολλὰκις δι' ἄλλων νόσων, ἢ ἡμῶν ἐκόντων ἐμποιηθεῖσων, τὸν παρόντα πυρετὸν ἢ κεῖσθαι, ἢ πάντῃ πείσαι σπυδαζόμεν (5), ἢ τὴνναντίον διὰ τεχνητῶν πυρετῶν ἄλλας νόσους, παττάλω, ὡς Φασίν, ἐκκρέοντες πᾶτταλον (6).

§. ρις. Αἱδεῖς αἱ νόσοι δυσίατοι γίνονται ἡ δι' ἡλικίαν. Εὐσιωτέραι γὰρ εἰσι τὰ πολλὰ αἱ νεαραὶ τε ἡ πρόσφατοι (1)· δυσισιωτέραι δ' αὐταί, ἡ ἀνίατοι ἀποβαίνουσι, καλκωθεῖσαι, ἡ ἐρριζωθεῖσαι τῷ σώματι, ἡ κατ' ἔξιν ἤδη γενόμεναι (2). Οἶαι δὴπε εἰσὶν ἡ αἱ ὑπὸ νόσων ὀξέων, ἡ μὴ καλῶς θεραπευθεῖσων, ἡ ὑπ' ἄλλοις ἐμποιηθεῖσαι ἐμφράξεις, ἡ σκληρίασις ἀγγείων, ἡ σπλάγχνων, ἡ ἀδένων, ἡ πολλὰ ἄλλα.

πει, ἐπιβλαβῇ τοῖς τὸν τῷ τύφῃ ἡ τῆς παραλύσεως χαρακτῆρα ἔχουσι πυρετοῖς τυγχάνουσι. Πῶς ἐν τῷ ἰατρῷ οἶόν τε τῆς τῶν δὲ σύγκρουσιν ἀλλήλοις προσεφαρμόσαι; Ο' αὐτ. αὐτ. Τ. Α'. σ. 656.

- (1) Φουγελ. Μ. Α'. §. 5. (2) Σιλλ. σ. 180.
 (3) Σβιτ. Τ. Ε'. σ. 239. (4) Φράγκ. Ε'πιτ. Β. σ. 166.
 (5) Σβιτ. Τ. Β'. σ. 356. κτλ. Βερσ. Τ. Α'. §. 1. Ρ'είλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 346.

(6) Ο' τεταρτατος πυρετὸς ἀπλῶς σπασμὸς ἡ κατάρρεν ἡ ἄσθμα κτλ. Θεραπεύει. Οὐ μὴν εἰμὰ ἡ διάρροια ὀφθαλμίαν, ἡ λυστερίαν λυγμὸς ὀξύς, πλευρίτις πνευμονίαν, φρενίτις λήθαργον, ἡ δυσσειτερία τὸ σῆς ῥάχεως οἴδημα. Στόλ. Μεθόδ. Θεραπ. Μ. ζ'. §. 441 ἡ 443.

- (1) Στόλ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Α'. σ. 372.
 (2) Εἰ δὲ φθάσαν χρονίσαι τὸ νόσημα (ἡ μελαγχολία), ἡ ἐν ἔξει γένοιτο τὰ τῆς φαντασίας, ἐδὲν ἐπὶ μέγα δυναίσεται ἡ λόγος, ἡ ἀληθείς ἐπ'νοια δρᾶσαι ἡ ἀφελῆσαι τὸν κάματον. Α'λέξ. Τραλλ. Β. Α'. κ. 15. ἴδι ἡ Κέλσον Β. Γ'. κ. κα'. ἡ Στόλ. ἐνδ. ἐν. σ. 325.

pertinacissimas multoties curavit (1); et febris putrida talem intestinorum occidit (2). Febres porro intermittentes obstructions ex praegnessis febribus in visceribus derelictas (3), et multa exanthemata (4) saepe sanant (§. 111.) etc. Ideo multoties per alios morbos, a nobis sponte productos, praesentem febrem vel lenire, vel penitus opprimere conamur (5); vel e contra per febres artificiales alios morbos sanamus, clavum, ut ajunt, clavo excutiendo (6).

§. 116. Porro morbi difficiles sanatu sunt etiam propter aetatem suam. Facilius enim plerumque recentes sanantur (1); ipsi vero difficiliore sanatu, vel insaniabiles evadunt, inveterati, et jam irradicati in corpore, et quasi habituales facti (2). Quales eorte sunt etiam obstructions vasorum, ac indurationes viscerum, glandularum, etc. ex morbis acutis, et non rite curatis; vel ex alia quadum causa, productae, et plures alii.

Widersprüche; die schwächenden Mittel, die die Synocha forbert, sind schädlich für die Fieber, die den Charakter des Typhus und der Lähmung haben. Wie soll der Arzt diese Kollisionen ausgleichen.
Id. ib. 1. B. p. 656.

(1) Vogel 1. Tb. §. 5.

(2) Selle, p. 180.

(3) Swiet. T. V. p. 239.

(4) Frank, Epit. L. IV. p. 166.

(5) Swiet. T. II. p. 356 etc. Burser. V. 1. §. 1. Keil Fieberl. 1. B. p. 345.

(6) Quartana sanat epilepsiam; febris convulsionem, vel etiam catarrhum, asthma etc. Sic etiam ophthalmiam diarrhoea; lyenteriam ructus acidus; pleuritis pulmoniam; et phrenitis lethargum. spinæ tuberculum dysenteria curat. Stoll Rat. Med. Pars VI. §. 441 et 443.

(1) Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 372.

(2) Si morbus inveteraverit, et imaginatio in habitum abierit: nihil adeo magnum, aut ratio, aut aliud quoddam artificium efficere, et aegrum juvare poterit. Alex. Trall. L. I. C. XVI. Vide et Cels. L. III. C. 21. Stoll ib. p. 325.

§. ριζ'. Οὐ μὴν ἀλλὰ ἐκ εἰσιν εὐήτατοι καὶ ὅσαι κατὰ με-
τάσασιν (1), ἢ συμπάθειαν· καὶ δευτεροπαθητι-
κῶς, ἢ συμπτωματικῶς, ὑπ' ἄλλων δηλονότι παρόν-
των, ἢ προηγηθέντων δεινῶν, κατ' οἰονδηποτέρῳ τρόπον ἐμ-
ποιοῦνται (2). Πρῶργιαί τε γὰρ εἰσιν ἢ τῇ πρωτοπαθήσαντος
Θραπεία, ἐκεῖνα δ' ἐτι παρόντος, τὰς ἐκ τούτου τὴν ἀρχὴν ἐλ-
κυσσας δυσχερέσατόν εἰσιν ἰάσασθαι, ἐνίοτε δὲ καὶ παντὶ ἀδί-
νατον. Δυσίατοι δ' ὡσαύτως εἰσι καὶ αἱ αὐταῖς ἐμφορεῖς, ὅσαι
δηλονότι δι' ἐκοχὴν ἐκύσιον, ἢ ἀκύσιον, ἢ ἀμίλειαν φυσικῶν
τινῶν, ἢ μὴ, ἐν ἔξει ἐστῶν κενώσεων· οἷον αἱμορροϊδῶν, αἱ-
μορροαγιῶν, καταμηνίων, διαρροίας, φλεβοτομιῶν, καὶ κα-
ταρτηρίων φαρμάκων χρόνιᾳ χρήσεως, ἐμὴν ἀλλὰ καὶ διαφορῶν
ἐξανθημάτων κτλ. γίνονται. Οἰδέποτε γὰρ ταῦτα οἶοντ' ἐσι
θεραπευθῆναι, πρὶν ἢ ἐκεῖνα αὐτῆς εἰς τὸ πρῶτον ἀποκαταστα-
θῆναι (3).

§. ριη'. Αὐτῆς δυσίατοι εἰσι καὶ αἱ σπανίως λίαν συμβαίνου-
σαι. Ὡς ὁ μηρυκισμὸς τοῖς πάλαι μὲν ἴσως ὧν ἀγνωστος, Φραγ-
κίῳ δὲ ἀπαξ ἐν πολυετῇ πράξει παρατηρηθεῖς (1)· καὶ κα-
τάληψις ὑπὸ μεγάλων ἰατρῶν ὀλιγάκις ὀφθεῖσα (2). Καὶ ὁ

(1) Τὴν κατὰ μετάσασιν ἐν πάσχοντός τινος μέρος τῆς σώματος εἰς
ἄλλο ἀφιστηκὸς τῆς νοσήσαντος ὕλης ἰδρυσίτε καὶ σφίξις· ἐνίοι πῶν
κατ' ἡμᾶς ἐκ ἀπαδέχονται, τὴν ἰδίαν τῶν μορῶν ἀδύνησιν, αἰτίου
τῶ ταῦτα πάσχειν εἶναι ἀποφανόμενοι· οἱ πλείους δὲ τῶν τε πά-
λαιων καὶ τῶν νεωτέρων τῆς ἐναντίας γνώμης εἰσιν. Ἰδὲ Ρ' ἑλ.
Πυρρ. Τ. Α'. σ. 249. Ἐκκίρ. Θεραπ. Μ. Α'. σ. 23. Οὐφελ.
Συγγρ. Γατρ. Τ. Α'. σ. 20. Νευμάν. σ. 183.

(2) Σίλλ. σ. 352.

(3) Σβιετ. Τ. Β'. σ. 163, κτλ. Στολ. περὶ Χρόν. Νόσ. Τ. Β'. σ.
4. Οὐφελ. Ε' ἑλ. ἀνθ. σ. 31.

(1) Ἐπιτ. Β' Ε'. Μ. Β'. σ. 352.

(2) Τισσάτιος Συγγρημ. ἀπάντ. Τ. ΙΓ'. σ. 1, κτλ.

§. 117. Praeterea sunt sanatu difficiles illi quoque morbi, qui per metastasim (1), vel sympathiam; ac deuteropatheticæ, vel symptomaticæ; ex aliis scilicet praesentibus, vel praegressis qualicunque modo generantur (2). Maxime enim necessaria semper est prius affecti sanatio; quousque vero illud adest, morbos ex hoc originem trahentes arduum est curare; aliquando vero et penitus est impossibile. Idem difficiles sanatu sunt etiam his similes; qui videlicet propter voluntariam, vel involuntariam retentionem et negligentiam naturalium quarundam, vel consuetudinalium evacuationum; e. g. haemorrhoidum, haemorrhagarum, mensium, diarrhoeae, venae sectionum, purgantium medicaminum longioris usus, nec non diversorum exanthematum etc. fiunt. Nunquam enim hi sanari possunt; antequam illa iterum pristino statui restituantur (3).

§. 118. Iterum difficiliores sanatu sunt illae etiam aegritudines, quae rarissime occurrunt. Ut ruminatio antiquioribus quidem fortasse ignota; Cl. vero Frankio semel in longa praxi obvia (1). Etiam catalepsis, a magnis quoque medicis parum observata (2). Ac diabetes ipsa (quae juxta Ale-

(1) Materiae morbosae ex una corporis parte ad aliam remotam metastaticam depositionem nonnulli neoterici non admittunt: ipsam partium debilitatem causam affectus earum esse dicendo; complures vero tum prisci, tum recentiores, contrariam opinionem habent. Vide Neil Fieberl. 1. B. p. 249. Feder Kunst etc. 1. Th. p. 23. Hufel. System. 1. B. p. 20. Neum. p. 183.

(2) Selle. p. 352.

(3) Swiet. T. V. p. 163 etc. Stoll de Morb. Chron. T. II. p. 4. Huf. I. c. p. 31.

(1) Epit. L. V. Pars II. p. 352.

(2) Oeuvres de Tissot. T. XIII. p. 1. etc.

διαβήτης δὲ (ὅς κατὰ τὸν Τραλλιανὸν Ἀλέξανδρον (3) καὶ διαρροῖα εἰς ἕρα, καὶ πάθος διψακὸν καὶ διψακὸς δ' ἔτι, καὶ ὕδρεος εἰς ἀμίδα ὀνομάζεται) διὰ τῆτο ἦν πάλα· δυσιατώτερος, ὅτι σπανιώτερον τοῖς ἀνθρώποις συνέβαινε (4).

§. ριθ'. Τέναντίον δὲ τινὲς τῶν νόσων δυσιατώτεραι ἀποβαίνουσιν, εἰ πολλάκις συμβῶσιν· ὥς καὶ γονόρροια ἢ ἀφροδίσειος, τὴν μὲν ἀρχὴν ἀλγεινότερα εἶναι, ἀλλὰ τάχιον καὶ ῥαδίον θεραπεύεται· δις δὲ καὶ τρίς, ἢ πολλάκις συμβῶσα, τὸ ἐναντίον (1).

§. ρκ'. Προσέτι δυσιατώτεραι καὶ ἐπικινδυνώτεραι καὶ θανατηφόροι πολλάκις εἰσὶν αἱ ἄλλαις προηγηθείσαις κατ' ὑποτροπὴν ἐπόμεναι. Τὸ γὰρ σῶμα δι' ἐκείνας λίαν ὄν ἀσθενές, τῇ τῶν δευτέρων προσβολῇ ἀντιστῆναι ἐ δύναται (1).

§. ρκα'. Πάλιν αἱ σύμφυτοι, ἢ κληρονομικαὶ τῶν νόσων (§. ρθ'.) δυσίατοι εἰσὶν, ἢ ἀνίατοι (1), ὅτι ἡ ποιῶσα αἰτία σύμφυτος τῷ πάσχοντι ἔσται, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ δυσαστόβλητος. Διὰ τῆτ' ἄρα καὶ αἱ ἐνδήμιοι τῶν νόσων δυσιατώτεραι (§. ριγ'), ἐπεὶ ἡ νοσοποιὸς αἰτία διὰ παντὸς ἐνεργεῖ (2).

§. ρκβ'. Καὶ ἐκ τῆ τόκου δὲ αὐτῆ καὶ τῆς θέσεως τὸ δυσίατον, ἢ ἀνίατον ταῖς νόσοις προσγίνεται. Οἷον ἐμφράξεις σπλάγχνων, καὶ ἔλκη φάρυγγος, ἢ λάρυγγος, ἢ πνεύμονος, ἢ σωματός, καὶ καρκίνος ἐν ὑσέρι κτλ. διὰ μόνην τὴν θέσιν πολλάκις εἰσὶ δυσίατα, ἢ ἀνίατα· ἔτε γὰρ τὴν χεῖρα προσπελά-

(3) Β'. Θ'. κ. η'.

(4) Θῶμα τὸ διαβήτη πάθος, ἐ κατὰ ξύνηδες ἀνθρώποιςιν. Ἀρεταῖος Καππαδόκης Χρον. Παθ. Β. Β'. κ. β'.

(1) Κασρίνος Παρατηρ. Πρακτικ. σ. 301.

(1) Ζημμερμ. Μ. Β'. σ. 78. (1) Σέλλ. σ. 323.

(2) Ὅσον πλεον ἡ νοσοποιὸς αἰτία εἰς τὸν ὄργανισμὸν ἐνεργεῖ, τοσούτον κλειον διαρκεῖ καὶ ἡ νόσος. Κιλίας. Μ. Α'. §. 655.

xandrum Trallianum (3), diarrhoea quoque ad urinam, et malum dipsacum; etiam aliter dyspnoea, ac hydrops in matulam appellatur) ideo olim insanabilior erat; quia non ita saepe hominibus accidebat (4);

§. 119. E contra vero nonnulli morbi difficiliore sanatu evadunt, si saepius rerurrant; ut e. g. gonorrhoea venerea prima vice quidem magis est dolorifica; citius vero facilius que sanatur; secunda autem ac tertia, etc. vice versa (1).

§. 120. Porro insanabiliores, ac periculosiores, ac lethales saepius illi morbi sunt, qui aliis praegrassis per recidivam sequuntur. Ex illis enim corpus valde debilitatum, impetui sequentium resistere nequit (1).

§. 121. Iterum morbi conati haereditarii que difficiles sanatu, vel insanabiles sunt (1); quia causa agens, quae aegrotanti innata est, difficile amoveri potest. Hanc ob causam ergo etiam morbi endemici curatu sunt difficiliore (§. 113.); quia continuo causa agit morbifica (2).

§. 122. Etiam propter locum ipsum ad sedem, morbi difficiliore sanatu, vel insanabiles evadunt. Obstructiones e. g. viscerum, ulcera pharyngis, et laryngis, et pulmonum, et venticuli, et cancer in utero, etc. multoties propter sedem solam difficiliore sanatu, vel insanabiles sunt; quia nec ma-

(3) L. IX. C. VIII.

(4) Diabetes qui vocatur affectus miraculum quoddam est, haud ita saepe hominibus usitatus. Aret. Cappad. Chron. Morbor. L. II. C. II.

(1) Quarin praktische Bemerk. p. 301.

(1) Simmerm. 2. Th. p. 78. (1) Selle. p. 373.

(2) Je länger die Krankheitsursache auf dem Organismus einwirkt, desto länger dauert die Krankheit selbst. Aitian 1. Th. S. 655.

σαι, ἔτε τὰ προσήκοντα τῶν φαρμάκων προσαγαγεῖν ἐκεῖσε δυνάμεθα. Ἰσχυρότερα γὰρ ἢ δρασιμώτερα εἰσι τὰ μερικά ἢ τοπικά φάρμακα τῶν γενικῶν, ὥς τὸ πλεῖστον τῆς δυνάμεως, πρὶν ἢ ἐκεῖ ἀφικέσθαι, ἀποβαλλόντων.

§. ρκγ'. Οὕτω καὶ τῇ χειρουργικῇ, ἢ δικασικῇ ἱατρικῇ ἔναι τῶν ἀπλῶς θανασίμων λεγομένων βλαβῶν, λαταὶ ἂν εἴησαν, εἰ χεὶρ ἢ παιωνία εἶχε τὸ βλαβέν, ἢ πάντῃ τμηθεὶν ἀγγεῖον συνδήσασα, τὴν θανατηφόρον αἰμορραγίαν κωλύσαι· ὅπερ ἐ κατὰ συμβεβηκὸς μόνον θανατηφόροι, τοιαῦται ἀποβαίνουσι, μὴ διὰ ταχέων τῆς προσημέσης γενομένης ἐπικυρίας.

§. ρκδ'. Ἀλλ' ἐν αἷς μὲν ἐφθίμεν εἰπόντες περισάσει τὸ τῶν νόσων δυσίατον, ἢ ἀνίατον προφανὲς ἔχει τὸ αἴτιον· ἐν ἄλλαις δὲ δυσληπτόνεσι ἢ δυσέκφρασον. Οἷον τὴν τῶν ἀνω ἄκρων (*) παράλυσιν μᾶλλον, τῆς τῶν κάτω (1), ἢ ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος φασὶν εἶναι δυσίατον. Ἐν γένει τε πᾶν εἶτι δεινὸν δυσιατώτερον ἐν τῷ εὐωνύμῳ μέρει τοῦ σώματος, ἢ ἐν τῷ δεξιῷ εἶναι ἔοικε· τὸ μὲν, ἐπεὶ ἀσθενέστερον τὸ δεξιὸν ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἀριστερὸν τοῦ σώματος μέρος ἐστὶ, ἢ διὰ τοῦτο συνεχερώς νόσῳ ὁποῖα ἐν περιπίπτον, τὸ δὲ, ἐπεὶ...

§. ρκε'. Ἐπὶ πᾶσι δ' αἱ νόσοι, οἷαι ποτ' ἂν εἶεν, (ἵνα τὰ λοιπὰ ἀπέραντα ὄντα σιγῇ παρέλθω) ἢ ἀνευ τῆς τῶν εἰρημέων συνδρομῆς, δυσίατοι πολλάκις εἰσιν, ἢ ἀνίατοι. Ἀλλὰ τέτε ἔχ ἡμᾶς, τὴν δὲ τέχνην αὐτὴν αἰτιῶντων (εἰ τοῦτο δίκαιον οἶονται), ἀδρανὴ ἐν αὐταῖς ἔτι ἔσαν ἢ ἀνίσχυν (1)· τὸ μὲν, ἐπεὶ τινὲς αὐτῶν φύσει εἰσιν ἀνήκεστοι (§. λα'), ἢ διὰ τοῦτο ἀπλῶς

(*) Ὡρα σημ. Γ'.

(1) Στολ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Α'. σ. 373.

(1) Οὐδεὶς μὲντοι ἀρνηθῆναι ἢ τὴν ἱατρικὴν τὰς ἰδίας πάσχει ἀμβροβουλίας, ἢ ἀσαφείας ἢ συμπερασμὸς μηδὲ ποτε παντάπασιν ἐξαλει-

nū illuc penetrare, nec requisita medicamenta adferre possumus. Nam medicamina partialia ac localia validiora et efficaciora sunt, quam universalia; quae ante quam illuc perveniant, virtutem maxima ex parte amittunt.

§. 123. Sic et in Cheirurgia quoque, et medicina forensi nonnullae laesiones absolute laethales dictae, sanabiles fuissent; si manus medica potuisset, vase e.g. quod laesum, vel penitus discissum est, subligato, haemorrhagiam laethalem sistere; cum et per accidens quoque laethales, tales evadunt; si non prompte auxilium requisitum ferratur.

§. 124. Attamen in supra dictis casibus sanatio difficilior, vel insanabilitas horum morborum causam habet perspicuam. In aliis vero causa nec concipi, nec explicari facile potest. Paralysem e.g. extremitatum superiorum difficilior rem sanatu esse dicunt, quam extremitatum inferiorum (1), vel aliorum partium corporis. Et in genere quodcunque malum difficilior in sinistra corporis parte, quam in dextra sanari videtur; partim, quod plerumque pars sinistra corporis debilior sit, quam dextra; ideoque frequentius morbo cuicunque succumbit; partim, quod....?

§. 125. Demum morbi, qualescunque sint, (ut caetera infinita silentio transeam) ac sine concursu supradictorum, saepe difficiles sanatu, vel insanabiles sunt. Tamen de hac re non nos, sed ars ipsa erit culpanda (si hoc justum sit), quae impos adhuc in his ac debilis censetur (1): partim, quod nonnulli illorum re ipsa sint insanabiles (§. 31.);

(1) Stoll de Morb. chron. T. I. p. 373.

(1) Haud tamen dissimulandum est suis premi dubiis, obscuris, conjecturalibus, nunquam prorsus extergendis Medicinam. Neque enim datum

θανατηφόροι (2), ὡς τὲς τῆς τέχνης ὑπερβαίνεισαι ὄρες (3), καὶ μείζους ταύτης ὑπάρχειν (4). Μείζονα γὰρ χρητῶν νόσων τὴν τῶν φαρμάκων ὑπάρχειν βοήθειαν (5), ἀδυνάτε ἄλλως ἔσσης τῆς θεραπείας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑγίειας, κατὰ τὸν ἱερὸν εἰπεῖν Ἰπποκράτην (6), ποιεῖν ἅπαντας τὰς ἀδυνάτους ἀδύνατον· ἐδὲ τὸτο ἀπλῶς ἡ Ἰατρικὴ τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸχρεῖται· ἀλλὰ μέχρις ὃ ἐνδέχεται, μέχρι τέτε τὰς ἰδίας εὐποίας προάγει (7). Καθ' ἓνα μὲν ἐν τούτῳ τὸν τρόπον αἱ νόσοι εἰσὶν ἀνίατοι, κατ' ἄλλον δὲ· ἐπεὶ ἔγωγε ἡ πολυχρόνιός τε καὶ ἄτρυτος τῶν ἱατρῶν πείρα τὴν ἵασιν αὐτῶν ἔχον ἐξευρεῖν (§. λ').

§. ρκς'. Ἡ δὲ μομφὴ αὕτη κοινὴ ἂν εἴη πρὸς ἅπαντα τὰ ἀνθρώπινα. Ἡ δειξάτωσαν ἡμῖν οἱ τῆς Ἰατρικῆς κατήγοροι, εἴτι οἰοῦντο τῶν ἐν τῇ βίῳ πταίσματος πάντος καὶ ἀπάτης ἐπὶ ἡλκταί, καὶ εἰ ἐκ πάντα τὰ ἀγαθὰ δυσήρατά τε καὶ δυσκα-

φθησομένης. Οὐδὲ γὰρ δίδεται τοῖς ἀνθρώποις ἡ τῆς ἑαυτῶν, ἡ τῆς τῶν πραγμάτων, ἐν οἷς εἰσι, φύσις ἐς τὸ ἀκριβὲς συνίηαι. Γαββ. Παθολ. §. 22.

(2) Ραισχλ. Γατρ. Μ. Α. §. 559. 852 καὶ 854.

(3) Ἰλδεμβ. Προλεγ. §. 107. καὶ 108.

(4) Ὡς γὰρ εἰς ἡμῖν τοιοῦτε τῶν φύσεων, τοιοῦτε τῶν τεχνίων ὀργάνοις ἐπικρατεῖν, τούτων εἰς ἡμῖν δημιουργοὶ εἶναι, ἄλλων δὲ ἐκ ἑξῆς. Ὅταν ἂν τι πάθῃ ἄνθρωπος κακόν, ὃ κρείσσων ἐστὶ τῶν ἐν τῇ Ἰατρικῇ ὀργάνων, ἐδὲ προσδοκᾶται δεῖ ὑπὲρ Ἰατρικῆς κρατηθῆναι ἂν. Ἰπ. περὶ Τέχ. κ. γ'.

(5) Παῦλ. Αἰγιν. Β. Δ'. κ. α'.

(6) Προγνωσ. κ. α'. Ἰδὲ καὶ Ἀρετ. Καπκάδ. περὶ Χρον. Παθ. Β. Α'. κ. ε'. Ἀδύνατοι εἰς ἀπάσας νόσους ἴσθαι, ὡς τῷ σκληρῷ τῆς θνητοῦτος νόμῳ τῷ τῆς Ἰατρικῆς σκοπῷ ἀνδισαμένῳ. Ἰλδεμβ. αὐτ. §. 106.) Οὐδὲ ἡ καλλίστη Ἰατρικὴ τὰ μὴ ἱατὰ τῶν νοσημάτων ἱατὰ δύναται ἀπορῆναι. Βεϊκάρδ. Προχίρ. Γατρ. Μ. Β'. σ. 369.

(7) Οὐδὲ γὰρ Ἰατρικῆς τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι, ἀλλὰ μέχρις ὃ ἐνδέχεται, μέχρις ὅτε περσάγῃ. Ἀριστοτ. Πρῶτος. Β. Α'. κ. α'.

ideoque absolute lethales dicantur (2); cum limites artis transgrediantur (3), majoresque ipsa sint (4). Majus enim, quam morbi ipsi, debet esse auxiliorum adjumentum (5); cum aliter sanatio fieri nequeat. Praeterea, omnes aegrotos sanare, ut divus Hippocrates dixit (6), est impossibile; neque hoc absolute Medicina pollicetur hominibus; sed quousque licet, eousque beneficia sua extendit (7). Hoc igitur uno modo morbi sunt insanabiles; altero vero: quod nondum longa ac infatigabilis medicorum experientia medelam illorum invenire potuerit (§. 36.).

§. 126. Haec querela autem communis esset omnibus rebus humanis. Nam demonstrent Medicinae accusatores: utrum aliquid in mundo, ab omni errore ac deceptione immune sit; ac si non omnia bona difficilime obtineantur ac

est mortalibus aut suam, aut rerum, inter quas versantur, naturam penitus comprehendere. Gaub. Inst. Pathol. §. 22.

(2) Hölzlau. Jater. 1. Th. §. 659. 852 et 854.

(3) Hildenbr. Prolog. §. 107 et 108.

(4) Quorum eaim instrumentorum, sive naturae, sive artium, facultatem obtinemus, per ea sane opifices esse possumus; per alia vero minime. Cum igitur homo morbo afficitur, qui vehementior est, quam medicinae instrumenta: nec sperare quidem oportet, ut a medicina exsurgatur. Hippocr. de Art. C. XIII.

(5) Paul. Aegin. L. IV. C. I.

(6) Praenot. C. I. Vide et Aret. Cappad. de Morb. Chron. L. I. C. V. Omnes morbos sanare possibilitas non datur; atque ferrea mortalitatis lex artis medentis scopo ipso repugnat. Hildenb. Ib. §. 106. Es ist nicht in der Macht der reinsten Arzeneylehre, unbeizbare Dinge heilbar zu machen. Brissard Handb. 2. B. p. 369.

(7) Neque enim medicinae est sanum facere; sed quousque fieri potest, eousque perducere. Arist. Rhetor. L. I. C. I.

τόρβωτα (§. 55.), ἢ παρὰ τὸ Κυψελιδῶν ἀνάδημα, τὸ τῷ λόγῳ (1), σφυρήλαται ἐν Ὀλυμπίᾳ σαθήτωςαν.

5'. Περὶ Ἐπιδημίων, Στασίμων, Σποραδικῶν, ἢ Ἐνδημίων Νόσων.

§. ρκξ'. Εἰπωμεν δ' ἰατροκλείς! ὀλίγ' ἄττα ὥς ἐν παρθῶ ἢ περὶ τῶν Ἐπιδημίων, Στασίμων, Σποραδικῶν, ἢ Ἐνδημίων Νόσων. Αἱ μὲν ἔν Ἐπιδήμιοι νόσοι ὑπὸ μουσικῆς τινος ἢ δυσεξηγήτε τῆς ἀτμοσφαίρας κρᾶσεως (1), (ἐν διαφοροῖς καιροῖς τε ἢ ἔτεσι διαφέρει ἕσσης (2), ἢ ὅτε μὲν λίαν διαρκῆς, ὅτε δὲ πολλῶν πειρωμένης μεταβολῶν (3)) ὑπὸ τῆς τῶν ἐρανίων σωμάτων ἀπορροῆς, ἢ τῶν ἐκ μυκῆ τῆς γῆς ἀναθυμιάσεων (4) ἐμποιούμεναι (5), ἢ τὰ συνυπάρχοντα τῶν νοσημάτων ἐπὶ τὸ τὴν ἰδίαν αὐτῶν μορφήν ἢ ἰδέαν ἐκβεβῆν ἐπισπώμεναι (6), ἢ ἐν τῷ αὐτῷ δὲ ἔτει πολλάκις, διὰ τὸ εὐ-

(1) Πλάτ. ἐν Φαίδρ. σ. 198.

(2) Γπ. περὶ Φυσῶν κ. 5'. Γαλ. ἐν Περσοῖμ. τῶν ὑπομν. τῷ περὶ Ἐπιδήμ. τῷ Γπ. Ὁφρμάν. Τ. Β'. σ. 217. κτλ. Ρεῖλ. Πυρετ. Τ. Β'. σ. 132.

(2) Συδενάμ. Τ. Α'. σ. 72. ἢ 315. Ρ'αμμαζζίνος Συγγρ. ἀπάντ. σ. 74.

(3) Σβιετ. Τ. Ζ'. σ. 137. Σπριγγέλ. Παθολ. Τ. Α'. §. 132.

(4) Εἰ μὲν γὰρ ὁ περιέχων ἡμᾶς αἷρ αἵτιος γίνετο τῷ λείμῳ, τῶν πτηνῶν ὀρεῖθων ἢ διήσειε ἔσται πρότερον· εἰδὲ ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς γῆς μοχθηρῶν ἀναθυμιάσεων τῷτο συμβαίη, τῶν τετραπόδων ζώων ἢ φθορὰ γίνεσθαι πρότερον. Α' ἐτ. Α'μίδην. Β. Ε'. κ. κί'.

(5) Συδεν. αὐτ. σ. 315.

(6) Ὁ αὐτ. αὐτ. σ. 153. Α'λλὰ τῷτο πάλαι ἦδη ἢ Θεσκυδίδης παρετήρησε· φησὶ γάρ· "Τὸ μὲν γὰρ ἔτος, ὥς ἀμολογεῖτο ἐκ πάντων, μάλιστα δὲ ἐκ τούτου ἀνοσον εἰς τὰς ἄλλας ἀσθενείας ἐτύγχανεν ὄν· εἰ δέ τις ἢ πρόεκαμνέτι, ἐς τῷτο πάντα ἀπεκρίθη. "(Συγγρ. Β' §. ρθ') Καὶ πάλιν περὶ τῆς φησί· "ἢ ἄλλο νόσημα παρέλκει κατ' ἐκείνων τοῦ χρόνου ὅθεν· ὁ δὲ ἢ γίνετο, ἐς τῷτο ἐτελέντα." Αὐτ. §. να'.

peragantur (§. 66.), et apud Kypselidarum offeramina, ut ajunt (r), maleo ducti Olympiae stent.

VI. De Morbis Epidemicis, Stationariis, Sporadicis, et Endemicis.

§. 127. Dicendum vero Jatrocles! Aliqua per transe-
nam etiam de morbis Epidemicis, Stationariis,
Sporadicis, et Endemicis. Morbi igitur Epidemici a
secreta quadam ac inexplicabili atmosphaerae temperie (1),
(quae diversis temporibus ac annis diversa est (2), et mox
diu persistit; mox vero diversas mutationes patitur (3))
nec non a corporum celestium fluxu, vaporibusque ex abs-
conditis terrae partibus provenientiibus (4), originem tra-
hentes (5); morbosque coëxistentes suam formam ac indo-
lem assumere cogentes (6); in eodemque anno saepius se,

(1) Plat. in Phaedr. p. 198.

(1) Hippocr. de Flat. C. VI. Galen. in Proem. Comment. de Epidem. Hipp.
Hoffman. T. II. p. 217. etc. Neill Fieberl. 2. B. p. 132.

(2) Sydenh. T. I. p. 72 et 315. Rammaz. Op. omnia Med. p. 74.

(3) Swiet. T. VII. p. 137. Spengel. Pathol. 1. B. §. 132.

(4) Si enim aëris vitio gliscit pestilentia; priores aves violabit contagium;
si ob terrarum exhalationes: quadrupedum prima calamitas. Aet. Agri-
den. L. V. C. XCV.

(5) Sydenh. ib. p. 315.

(6) Id. ib. p. 153. Sed hoc jam olim et Thucydides observavit: dicit enim.
„Nam annus ille (ut vel omnium confessione constabat) ex omnibus
maxime fuit immunis ab aliis morbis. Quod si quis et ante aliquo alio
morbo laborabat, omnes hi morbi in isium convertebantur. L. II. §. 49.
.... Et tunc temporis nullus alius morbus ex convetis (Atheniensibus)
infestabat. Quod si quis exoritur, in huncce desinebat. ib. §. 52.

μετάβλητον τῆς ἀτμοσφαίρας μεταβαλλόμεναι (7)· νῦν μὲν εἰφορώτεραι τυγχάνουσι καὶ εὐιατώτεραι, νῦν δὲ τὸναντίον δυσπαιτώτεραι (§. ριγ'). καὶ ἐπικινδυνώτεραι (8). Χρόνον δέ τινα διαρκέσασαι, ἢ πάντῃ ἐμλείψουσιν (9), ἢ ἄλλας μορφὰς ὑποδύνονται· ἐνίοτε δὲ καὶ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐν χρόνῳ ὠρισμένῳ (10) ὡς νομαδικὰ ἐπάνεισιν ὄρνεα. Τῷ δὲ νοσῶδες τῷδε τῆς ἀτμοσφαίρας κατασκήματος λίαν διαρκέσαντος, αἱ Στάσιμοι λεγόμεναι γίνονται νόσοι· ὥσπερ καὶ αἱ ὀλίγωνστινας προσβάλλουσαι Σποραδικαὶ ὑπ' ἰδίων αἰτίων ἐξωτερικῶν (11), ἢ γέν' ὑπὸ τινος περὶ τὰ ἐξ ἀνοικείως μὴ φυσικὰ λεγόμενα πράγματα (*) γενομένου πταίσματος ἐμποιοῦνται (12).

§. ρη'. Αἰδ' ἐπιχώριοι, ἢ ἐνδήμιοι νόσοι ἐκ δύο τῶνδε τῶν γενικωτέρων αἰτίων τὴν ἀρχὴν ἔλκουσιν· ἐκ κλίματος, τῆς μερικῆς δηλαδὴ τῆς ἀτμοσφαίρας ποιότητος, καὶ ἐκ βρώσεως τε καὶ πόσεως (1). Τῷ γὰρ περιέχοντος ἀέρος, διὰ τὴν ποῖαν τε τότε θέσιν, καὶ ἄλλα μυρία, μὴ ὑγιεινὴ ὄντος (2), ἀνάγκη τὸς αὐτὸν κατοικούντας ταῖς ὑπὸ τῷ εἰσπνεομένῳ ἀέρος ἐμποιεῖν νόσοις περιπίπτειν (3), αἱ τοῖς οἰκίτοσιν διὰ παντὸς ἔπον-

(7) Σοδιν. αὐτ. σ. 23. Ρεῖλ. αὐτ. Τ. Α'. σ. 31.

(8) Σοδιν. αὐτ.

(9) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 117.

(10) Σπρεγγελ. αὐτ.

(11) Ρεῖλ. αὐτ. σ. 260. Σπρεγγελ. αὐτ. §. 139.

(12) Σοδ. αὐτ. σ. 21 καὶ 22. (*) Ο'ρα σημ. Α'.

(1) Αἱ δὲ νόσοι γίνονται, αἱ μὲν ἀπὸ τῶν διαιτητημάτων, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ὃ ἐισαγόμενοι ζῶμεν. Γ'π. περὶ Φύσ. Α'θρ. κ. ιη'. Γδὲ καὶ Γαλ. περὶ Α'ρίσ. Κατασχ. Σώμ. κ. γ'. Παῦλ. Αἰγ. Β'. Β'. κ. λδ'. Φρειδ. Ο'φφμ. περὶ ἐνδ. Νόσ. Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 58. καὶ 280. Στολ. Μεθόδ. Θεραπ. Μ. ζ'. §. 522. Φράγκ. ιατρ. Α'ρτισμ. Τ. Γ'. σ. 23 Σπρεγγέλ. Παθολ. Τ. Α'. §. 814.

(2) Ρεῖλ. Πυρετ. Τ. Β'. σ. 152.

(3) Εἰστί τις τόπος ἐν οἷς οἱ διαλείποντες πυρετοὶ ἐνδήμιοι ὑπάρχουσιν, καὶ ἐξέπτε πάντοτε· ἐν ἄλλοις δὲ τὸναντίον παντάπασιν

propter mutabilitatem atmosphaerae, mutantes (7): mox quidem sunt tolerabiliore, ac sanabiliore; mox vero e contra sanatu difficiliore (§. 113.), et periculosiore (8). Postquam vero per aliquod tempus durassent: vel penitus evanescent (9); vel alias formas induunt; aliquando tamen, quolibet anno, tempore fixo (10), avium instar migrantium redeunt. Si autem morbosa haec atmosphaerae constitutio diu permaneat: Stationarii morbi oriuntur. Sicut etiam Sporadici, qui paucos quosdam aggrediuntur, ex causis propriis externis (11), vel etiam ex errore quodam in sex rebus non naturalibus inepte dictis commisso, sunt (12).

§. 128. Morbi vero vernaculi, ceu endemici ex his duabus generalioribus causis originem trahunt: ex climate, nempe ex parziale atmosphaerae qualitate, et ex victu et potu (1). Si enim aer corpora aluens non sit salubris (2): necesse est ut, qui in hac degunt, in illos semper morbos incidant, quos aer respiratus producere valet (3); et qui

(7) Sydenh. ib. p. 23. Neill ib. 1. B. p. 31.

(8) Sydenh. ib.

(9) Id. ib. p. 117.

(10) Sprengel. ib.

(11) Neill ib. p. 260. Sprengel. ib. §. 139.

(12) Sydenh. ib. p. 21 et 22.

(1) Morbi partim ex diaetis, partim ex spiritu, quem adtrahentes vivimus, fiunt, Hippocr. de Natur. Human. C. XVIII. Vido et Galen. de Optim. Struct. Corp. C. III. Paul. Aegin. L. II. C. XXXIV. Frid. Hoffm. de morbis certis regionibus et populis peculiaribus. Zimmerm. 2. 36. p. 258 et 280. Stoll Rat. Med. Pars VI. §. 522. Frank med. Polij. 3. B. p. 23. Sprengel Pathol. 1. B. §. 814.

(2) Neill. Fieberl. 2. B. p. 152.

(3) Es giebt Gegenden, wo die Wechselfieber einheimisch sind, und nie aufhören: endlich andere, wo sie ganz unbekannt sind. Die Konfi-

ται (4). Καὶ αὐτοῖς εἰ βρώσις καὶ πόσις, αἷς κέχρηται, μὴ ὥσιν ἀγαθαί, ἐδ' ἡ υἱεῖα συντηρηθῆναι δύναται. Τὸ δ' ὕδωρ μᾶλλον ἢ τὰ βρώματα ὀλέθριον γίνεται (5), μὴ καλὸν ὑπάρχον. Ἐνταῦθα δὲ καὶ βίβη ἐπάγγελμα, καὶ ἔδος, καὶ ἱμάτια κτλ. συμφέρειν τι ἔχουσι (6).

§. ρκθ'. Τὸτο δὲ δῆλον Ἰατροκλεις! ὡς τῶν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ λανθανόντων νοσερῶν αἰτίων, τὰ μὲν τὰς ἐνδημίας νόσους ἐμποῦντα ἐκ τῆ αὐτῆς τύπῃ πηγάζουσι, τὰ δὲ τὰς ἐπιδημίας, ἔκτε τῶν ὑπ' ἀνέμων ὡς ἡμᾶς μεταφερομένων μiasμάτων, καὶ ἐξ ἄλλων τρόπων ἡμῖν ἀδήλων ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ (§. ρκζ.) τὴν ἀρχὴν λαμβανόντων, πολυτέ μέρος αὐτῆς ἅμα μισανόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΠΕΡΙ ΑΕΡΟΣ.

§. ρλ'.

Οἱ μὲν ἡμέτεροι πρόγονοι Ἰατροκλεις! τοῖς λοιποῖς τῶν κατ' αἰτέας σοιχείων καὶ τὸν πᾶσαν τὴν τῆς γῆς σφαίραν περιέχοντα αἶρα συγκατηριθμήσαν· εὖ μὲν εἰδότες ὡς σῶμα ἔτος ὑπάρχει σύνθετον (1), τὰ δὲ συνθετικὰ μέρη, καὶ τὰς λοιπὰς αὐ-

τυγχάνουσι ἀνταγοί. Ἀνάγκη ἐν τῇ τῆς ἀτμοσφαίρας καταστάσει τοπικὴ εἶναι, καὶ τῇ τῇ τύπῃ θέσει συνεζευγμένη. ὁ αὐτ. αὐτ. σ. 130.

(4) Γαλ. ἐνθ. αἰ.

(5) Διὰ μᾶλλον ἢ τὸ ὕδατος, ἢ ἡ τῶν σιτίων μεταβολὴ νοσεδης; ἢ ὅτι πλεῖστον ἀκαλίσκουται τὸ ὕδωρ. Ἐπεὶ γὰρ τοῖς σιτίοις ὑπάρχει, καὶ ἔψοις, καὶ ἐν τῇ πόματι τὸ πλεῖστον ὕδωρ. Ἄρισ. Περί Τμήμ. Α'. ιδ'. Γδ' καὶ Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 302.

(6) Οὐρμάν. περί Ἐνδημ. Νόσ.

(1) Γδ' Γ' χάρδ. σ. 51. κτλ.

semper incolas persequuntur (4). Si iterum victus et potus, quibus utuntur, non boni sint: neque sanitas conservari potest. Aqua autem magis quam alimenta, dum non bona est, nociva evadit (5). Hic vero vitae genus, consuetudo, vestitus etc. aliquid contribuere valent (6).

§. 129. Hoc tamen clarum est, Jatrocles! quod ex causis morbificis in atmosphaera latentibus, illae quidem, quae morbos producant endemicos, ex loco ipso scaturiant; illae vero, quae epidemicos generant, mox ex miasmatibus, per ventos ad nos translatis; mox autem ex aliis, modo occulto in atmosphaera initium capientibus (§. 127.), non minoremque partem ejus inquinantibus, deriventur.

CAPUT VII. DE AERE.

§. 130.

Nostri quidem majores Jatrocles! cum caeteris suis elementis totum globum terrae ambientem aërem adnumerarunt; et quod is corpus sit compositum, bene sciebant (1); partes tamen constitutivas, caeterasque ejus proprietates

tution der Atmosphäre mußte also örtlich seyn, und mit der Lage der Gegend in Verbindung stehen. Id. ib. p. 130.

(4) Gal. I. c.

(5) Cur ciborum mutatio minus quam aquae gravis occurrit? ex eo, quia plurimum aquae consumimus. Nam et in pane, et obsoniis, et in petu, aquae usus plurimus est. Aristot. Problem. Sect. I. 14. Vide et Simmerm. 2. §. p. 302.

(6) Hoffman, Dissert. Medicophys. de morb. certis region. et popul. peculiar.

(1) Vide Richard. p. 51 etc.

τῇ ιδιότητι ἀγνοῦντες (2). Οἱ δὲ νεώτεροι φυσικοὶτε ἔχοντες
 μικροί, ἀναλύσει καὶ συνθέσει καὶ ποικίλαις ἄλλαις πράξεσι σώ-
 μα αὐτὸν εἶναι ἀπέδειξαν σύνθετον, ῥευστὸν, ἑλαστικόν, δια-
 φανές, ἄσπερον, ἄποιον, κεφότητος καὶ βαρύτητος ἐπιδεκτικόν,
 ἀδελφὰ τοῖς ἄλλοις σώμασιν ὑπὸ τῆς θερμότητος ἐκτεινό-
 μενον καὶ μανόμενον, ὑπὸ δὲ τῆς ψυχρῆς συσπνόμενον καὶ πυκνέ-
 μενον (3), συγγενεῖάν τε ἔχον πρὸς ἅπαντα· καὶ πάντων μὲν
 τῶν γινόντων πραγμάτων συνθετικὸν μέρος ὂν, ἅπαντα δὲ τὰ
 τῇ θερμότητι εἰς αἰετὶ μερῶν μεταβάλλεσθαι ἔχοντα εἰς ἐ-
 αὐτὸ ἐπισκῶν, καὶ τὰ πλείω τῶν μεταϊώρων, ἐδίμων καὶ μὴ ἐδί-
 μων, ἀπεργαζόμενον (4).

§. ρητά. Τὰ δὲ κυρίως τῷ αἵματι συνθετικὰ μέρη (ἵνα τὰ
 ἄλλως τέτρω, ὡς γενικῶς ὄντι δοχεῖον πασῶν τῶν ἐν τῇ ἐπιφα-
 νείᾳ τῆς γῆς συμβαινουσῶν χυμικῶν μεταβολῶν τῶν σωμάτων,

(2) Ὡς οἱ παλαιοὶ ἔχοντες ἀπλῶς εἶναι τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ὥντο, ἐκ
 τῶν ἐξ ἧς ἐστὶ δῆλον, ὅτι μὲν ὅτι περὶ Ἀριστοτέλην καὶ Πλάτωνα δια-
 φέρειν ἠγνοῦνται ἀρχὴν καὶ στοιχεῖον. Θαλῆς δὲ ὁ Μιλήσιος τούτων
 νομίζει ἀρχὴν καὶ στοιχεῖον· πλείστον δὲ ὅσον διαφέρει ἀλλήλων. Τὰ
 μὲν γὰρ στοιχεῖα ἐστὶ σύνθετα, τὰς δ' ἀρχὰς φανερὸν εἶναι εἶναι
 συνθέτους, ὅτι ἀποτελείσματα. Ὅσον στοιχεῖον μὲν καλεῖται Γῆν,
 Τῶδωρ, Ἀἴρα, Πῦρ. Ἀρχὰς δὲ λέγουσιν διὰ τούτο, ὅτι ἔκ
 ἑκαστοῦ, ἐξ ἧς γινώσκονται· ἐπεὶ ἔκ τῆς ἀρχῆς τούτο, ἀλλ'
 ἐκαστοῦ, ἐξ ἧς γινώσκονται. Τῆς δὲ γῆς καὶ τῆς ὕδατος ἐστὶ τινὰ πρό-
 τερα, ἐξ ὧν γίνονται· ἡ ὕλη ἢ ἀμορφὸς ὥσα καὶ αἰθερῆς, καὶ τὸ εἰ-
 δος, ὃ καλεῖται ἐνταλῆσιον, καὶ ἡ τέλεισις. Ἀμαρτάνει ὅτι ὁ Θα-
 λῆς στοιχεῖον καὶ ἀρχὴν λέγων τὸ ὕδωρ. Πλάταρ. περὶ τῶν Ἀρι-
 στοτ. ποῖς Φιλοσόφ. Β. Α'. κ. β'. ἰδὲ καὶ κ. γ'.

(3) Ἐξελθόντος Φυσικ. §. 211. καὶ 419. Διογένης περὶ γεν. ἀίε-
 ς. 4. Ἀνεξιμένης παλαιὴ ἡδὴ ἀποφάνετο, τὸ μὲν ψυχρὸς συσπνέ-
 λειν τε, καὶ πυκνῶν, τὴν δὲ θερμότητα ἀραιῶν, καὶ χαλαρὰ τὰ σώ-
 ματα ἀπεργαζέσθαι. Ὁρα Πλάτ. περὶ τῆς Πρώτης Ψυχρῆς,

(4) Γέν. Φυσικ. §. 1507. Προχ. Τ. Α'. §. 86.

ignorabant (2). Recentiores vero Physici ac Chymici per analysem ac synthesem diversosque alios processus demonstrarunt corpus illum esse compositum, fluidum, elasticum, transparens, odore, saporeque carens, gravitatis levitatisque virtutibus gaudens; quod similiter caeteris corporibus per calorem extenditur et rarefit; per frigus vero contrahitur et condensatur (3); cum omnibusque habet affinitatem; ac omnium rerum terrestrium pars est constitutiva; omnia vero, quae calore in formam aëream mutari valent, in se trahit, suisque partibus constitutivis commiscet, et plura consvetorum ac iasvetorum metaeorum efficit (4).

§. 131. Partes vero proprie constitutivae aëris (ut caeteras, quae aliter cum hoc, quasi receptaculo generali omnium in superficie terrae accidentium chymicarum mutatio-

(2) Quod vero priscei non simplicia quatuor elementa esse putarent: ex sequentibus manifestum sit. „Aristoteles et Plato, et qui ab eorum secta, differe a principio elementum dicunt. Thales Milesius pro eodem utrumque habet; cum quidem longissime se invicem dissideant ista. Elementum enim omne compositum est; principia neque composita, neque effecta. v. g. elementa vocamus Terram, Aquam, Aërem, Ignem. Principia ideo dicuntur, quod nihil est eis prius, ex quo nascuntur. Non enim principii nomen ei debetur, quod natum est aliunde; sed huic potius, ex quo id est natum, Terrae autem et aquae ortu prior est materia, ex qua exstiterunt, forma carens ipsa et specie; tum ipsa forma, quam vocamus entelecheiam; tertium privatio. Peccat igitur Thales aquam principium ac elementum esse dicens. Plut. de Placit. Philos. L. I. C. II. vide et C. XIII.

(3) *Ergleben Anfangsgr. der Naturlehre.* §. 211 et 419. Dobson *treatise of gases.* p. 4. Jam olim Anaximenes dixit, quod frigus nimirum contrahat ac denset; calor vero rarefiat, laxioraque reddat corpora. Vnde Plutarch. de Primo Frigid.

(4) *Bren Naturlehre.* §. 1057. Prodr. v. B. §. 26.

περισπαστικῶς ἔν βραχεὶα ποσότητι συμμιγνύμενα μέρη ἐάσω (1) δύο ἐσι, τὸ ὀξυγενικὸν ἔξ αἰωτικὸν (2) πνεῦμα (*), ἐκάτερον ἐξ ὕλης θερμῆς, ἔξ ἰδιαίτερου τίνος τὴν βάσιν αὐτῶν ποιῆντος σώματος, ὀξυγενὶς δηλαδὴ ἔξ αἰωτικῆς, συγκείμενον (3). Καὶ τὸ μὲν ὀξυγενικὸν πνεῦμα ὡς 27 (4), τὸ δὲ αἰωτικὸν ὡς 73: 100 (5) ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ὑπάρχουσι. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον, ὃ ἔξ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς αἰέρος ἔξ τῆς αἰωτικῆς εἰδικῶς τυγχάνει βαρύτερον (6), τὸ κυρίως ἀναπνευστικὸν μέρος τῆς ἀτμοσφαίρας ἐστὶ, τὸ ἔξ τὴν φλόγα, ἔξ τὴν ζωὴν τῶν ζώων τε (7) ἔξ φυτῶν συντηρεῖν (8); ἐν δὲ τῷ αἰωτικῷ, εἰδικῶς ἀμφοῖν ὀντι κρυφωτέρῳ, ζῶα τε ἔξ φλόξ ἅμα σβέννυνται (9). Τῶν δὲ τῆς ἀτμοσφαίρας δύο τέτων μερῶν, ἡ χυμικὴ ἀναλύσει ἕως ἀπ' ἀλλήλων διαιρεῖσθαι ἔχουσι, αὐτῶν ἐνωθέντων, ἡ αὐτὴ ποσότης τε καὶ ποιότης τῷ αἰέρος προκύπτει (10).

§. ρλβ'. Οὐδέποτε μὲν ὁ ἀτμοσφαιρικὸς αἰὴρ καθαρὸς πάντῃ, ἔξ ἀλλοτρίων σωμάτων ἐστὶν ἀπηλαγμένος· ἀλλ' ὑπὸ τῆς ὕδατος πρὸ πάντων μαιίνεται (1). Διὸ ἔξ πάντων τῶν κατὰ περίεσιν αὐτὸν ὑποδυμένων σωμάτων, ὕδωρ αἰεὶ ἔξ αἰωτικὸν ἔξ ὃ ἐν αὐτῷ μᾶλλον παρατηρεῖται (2). Οὔτε δὲ ἡ αὐτῶν τέτων, ὅτε ἡ τῶν ἄλλων ἀπάντων, οἷον τῶν ἀτμίδων τῆς γῆς

(1) Σβετ. Τ. Γ'. σ. 31. Γαλιλῆος Χυμ. Τ. Α'. §. 88. ἔξ 106.

(2) Ο' αὐτ. αὐτ. §. 94. ἔξ 95. Προχ. Τ. Α'. §. 93.

(*) Ο'ρα σημ. Ε'.

(3) Γαλιλ. αὐτ. §. 95.

(4) Ο' αὐτ. αὐτ. §. 97.

(5) Ο' αὐτ. αὐτ. §. 104. Φερκροῦ Χυμ. Τ. Α'. σ. 156.

(6) Γαλιλ. αὐτ. §. 97.

(7) Ο' αὐτ. αὐτ. §. 102. Προχ. αὐτ. §. 93.

(8) Βιλδερόβ. §. 278. Σχεττικῶς Φιλοσοφ. Φύσ. Μ. Α'. σ. 147.

(9) Γαλιλ. αὐτ. §. 104.

(10) Ο' αὐτ. αὐτ. §. 94.

(1) Αἰέτ. Τ. Α'. σ. 217. (2) Γαλιλ. αὐτ. §. 106.

nem corporum, accidentaliter ac in breviori quantitate ad-
sunt, commisceantur omi tam (1) duae sunt: aër oxyge-
nicus, ac azoticus (2); quarum utraque ex calórico,
et proprio quodam, suam basim efficiente corpore, oxy-
genio scilicet et azoto, consistit (3). Et gas quidem oxy-
genium ut 27 (4); azoticum vero ut 73: 100 adsunt in at-
mosphaera (5). Prius etiam, quod tum aëre atmosphaeri-
co, tum azotico specificè est gravius (6), spirabilis proprie
atmosphaerae est pars; quae flammam etiam ac vitam ani-
malium (7), et plantarum (8) conservat. In azotico vero,
quod utroque specificè est levius, animalia ac flamma sta-
tim extinguuntur (9). His autem atmosphaerae duabus par-
tibus, quae chymica analysi sic ab invicem separari pos-
sunt, iterum inter se commixtis: eadem quantitas qualitas-
ve aëris producitur (10).

§. 132. Nunquam quidem aër atmosphaericus est purus,
ac alienis corporibus liberatus; prae aliis vero aqua inqui-
natur (1). Ideo ex omnibus corporibus, eum accidentaliter
induentibus, semper aqua ac acidum aëreum magis obser-
vatur (2). Neque tamen horum; neque aliorum omnium, va-
porum scilicet terrae plantarumque, ac ex respiratione ani-

(1) Swiet. T. III. p. 31. *Jahrbuch der Chymie.* 1. B. S. 83.
et 106.

(2) Id. ib. S. 94 et 95. *Proch.* 1. B. S. 93.

(3) *Jah.* ib. S. 95.

(4) Id. ib. S. 97.

(5) Id. ib. S. 104. *Fourcroy Syst. des Connoiss. Chymiqu.* T. I. p. 156.

(6) *Jah.* ib. S. 97.

(7) Id. ib. S. 102. *Proch.* ib. S. 93.

(8) *Willden.* S. 278. *Schelling Ideen zu einer Philosophie der Natur.*
1. B. p. 147.

(9) *Jah.* ib. S. 104.

(10) Id. ib. S. 94.

(1) *Haller.* T. I. p. 217.

(2) *Jah.* ib. S. 106.

ἔ τῶν φυτῶν, ἔ τῇ ἐκ τῆς τῶν ζώων ἀναπνοῆς γιγνομένῃ
 ἀνδρακικῇ ὀξείᾳ (ὁ μόλις ὡς 1: 100 ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἐστὶ (3))
 ἔ τῶν λοιπῶν (4) μετὰ τῇ ἀτμοσφαιρικῇ αἰέρος διηλεκτρικῇ μίξει,
 μεγάλην τινα τῇ ὄγκῳ τῆς ἀτμοσφαίρας μεταβολὴν ἐν γένει
 ἀπεργάζεσθαι δύναται, αἶψα ἐν τῇ ποιότητι διαμενέσης. ἢ τῇ
 τῶν ζώων τε ἔ φυτῶν ζωῇ, ἔ τῇ τῆς φλογὸς διατηρήσει,
 εἰκεία ἐστὶ ἔ κατάλληλος (5).

§. ρλγ'. Ἀλλ' εἰ ἔ ταῦτα πάντα ἐδέποδ' ἔτω τῷ ἀ-
 τμοσφαιρικῷ αἰέρι ἔχει λυμάνεσθαι, ὥς ἔ τῇ ζωῇ ἔ τῇ φλο-
 γῇ πολέμιον, ἔ ἔξαπιναι θανάτῳ πρόξενον γίγνεσθαι ἔ μέν-
 τοι ὁ αἶρ τῇ ὑγείᾳ τῶν ζώων λυσίτελες, πολλοὺς ὢν τῶν τοι-
 ῦτων συμμεμιγμένος. Ἐκ τούτων γάρ, ὡς ἔφθηνεν εἰπόντες,
 (§. ρκζ'.) τὰ ἐνδύμια ἔ ἐπιδύμια ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πηγάζει
 νοσήματα.

§. ρλδ'. Ταῦτα δὲ τὰ δύο συνθετικὰ τῇ αἰέρος μέρη, τῇ
 ὀφεί διυχερῶς διακρίνεσθαι ἔχοντα, οἱ μὲν μηχανικῶς (*) ὑπέ-
 λαβον ἡνώσθαι πρὸς ἀλλήλα, ἐν τῷ ἡρεμεῖν εἰς δύο διαιρέμενα
 εἰσώματα (1). οἱ δὲ τὸναντίον ἐν χυμικῇ αὐτὰ μίξει, αἶψα ὑπὸ

(3) Ο' αὐτ. αὐτ. §. 109.

(4) Προχ. Τ. Α'. §. 94.

(5) Γαλλ. αὐτ. §. 109. ἔ 110. Ο' αἶψα ἀχανὲς τις ἐστὶν ὠκεανὸς ἐκ
 πάντος, ὁ ἐκ τῆς γῆς πτητικὸν γενέσθαι, ἢ εἰς ἀτμὸς κατὰ τὸν
 βαθμὸν τῆς ἀπαιτημένης θερμότητος, ἔ τῶν διαφέρειν θλίψεων,
 αἷν πειρᾶται, μεταβληθῆναι δύναται, συγκείμενος, ἀπειρίαν τε
 πραγμάτων ὁρνεύων τε ἔ φυτικῶν, χάος τι δεικνύτων, ἐν ἑαυτῷ
 περιέχων. Αἶψα ὢν αὐτῶν, ὑπὸ τῷ τῷ σκοπῷ διακρίνεται, διη-
 κνίτῃ ἔ ἡδὴ ἀόριστες ποικιλίας ἡμῖν ἐμφαίνει, εἰ ἔ ἡ χυμικῇ ἀνά-
 λυσις ἐδυήθη γινώσκει τὴν παγίαν τῆς αὐτῆς συνθέσεως ὅρας, ὡς
 τῷτα εἰξῆς εἰρησεται. Αἱ γὰρ διαφοραὶ οὗτοι αἱ αὐτῷ συμπλακῆ-
 ναι δύναται, ἐδὲν ἄλλο τῷ ὅτι, ἢ περιστατικῶς, ὡς πρὸς τὴν ἐν
 δόμῳ αὐτῆς φύσιν, τυγχάνουσι, μηδέποτε ὑπ' ἐκείων μεταβαλ-
 λόμενοι. Φυσερ. Τ. Α'. σ. 149.

(*) Ο'ρα σημ. ε'.

(1) Γαλλ. ἴνδ. αὐτ. §. 105.

malium orientis acidī carbonici (quod vix ut 1 : 100 in atmosphaera est (3)), etc. (4) cum aëre atmosphaerico continua commixtio, magnam quandam mutationem massae atmosphaerae efficere potest; sed semper manet in ea qualitate, quae vitae animalium et plantarum, nec non conservationi flammae est idonea (5).

§. 133. Quanquam vero haec omnia nunquam aërem atmosphaericum ita possint laedere, ut vitae et flammae nocivus, mortisque repentinae causa evadat; nunquam tamen aër sanitati animalium prodest, si pluribus horum conflatus sit. Ex his enim, ut diximus (§. 127.), morbi endemici ac epidemici plerumque nascuntur.

§. 134. Has vero duas constitutivas aëris partes, quae difficile per visum distingui possunt, nonnulli quidem mechanice inter se commixtas esse putarunt, quae quiescendo in duo strata dividuntur (1); alii vero e contra in chymica

(3) Id. ib. §. 109.

(4) Proch. 1. B. §. 94.

(5) Zaf. ib. §. 109 et 110. C'est (l'air) un vaste océan, composé de tout ce qui peut être volatilisé de la terre, de tout ce qui peut se réduire en vapeur au degré de température, et de pressions variées qu'il éprouve, contenant une foule de matières minérales, végétales et animales, qui représente une sorte de chaos; et qui considéré sous ce point de vue, doit offrir des variations continuelles et presque indéterminables, quoique l'analyse chymique soit parvenue à reconnoître les termes constants de sa composition, comme on le verra plus bas; parceque les matières diverses, qui peuvent y être suspendues, ne sont vraiment qu'accidentelles, par rapport à sa nature intime qu'elles ne changent jamais. Fourcroy. T. 1. p. 149.

(1) Zaf. ib. §. 105.

τῷ φωτὸς γιγνομένη, ὑπάρχειν διαχυρίζονται (2). Ἐνδεὶς γὰρ εἶπερ, ἐν παχεί τράματι, πρῶτόν μιν τὸ ὀξυγόνιον, ὡς εἰδικῶς τῷ ἀζώτῳ βαρύτερον (§. ρλσ'). τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς γῆς ἐπικεῖσθαι, ὑπερθεῖν δὲ τὸ κηφότερον ἀζωτον (3). ἔνθα δὲ τῇ ζωῇ τῶν ζώων ἐπιβλαβὲς ἂν ἄπεβη τὸ ὀξυγόνιον, ζωρότερον ἢ αἰμιγέστερον εἰσπνεόμενον.

§. ρλς'. Ἐν γένει μέντοι ὁ ἀτμοσφαιρικὸς αἰὴρ ἐν μὲν τοῖς ὑψηλοτέροις τόποις, κηφότερος ἢ μανώτερος· ἐν δὲ τοῖς κατωτέροις βαρύτερος ἢ πυκνότερος (1). τὸ μὲν, διὰ τὸ τὰ κατωτέρω μέρη τῆς ἀτμοσφαίρας ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω πιέζεσθαι (2), τὸ δὲ, διὰ τὰ περιστατικῶς αὐτῷ συμμιγνύμενα (§. ρλβ').

§. ρλς'. Τὸ δ' ἀτμοσφαιρικὸν αἶρος μανόμεν ἐν τῷ εἰσπνεῖσθαι (1), τὸ ζωτικὸν πνεῦμα εἰς τὰ αὐτῷ συνδετικὰ μέρη ἀναλύεται· ὧν δὲ τὸ ὀξυγόνιον, μέρος μὲν τῷ ἐν τῷ πνεύμονι ἐνέμενον αἵματι, τὴν ἐρυθρὰν ἐκείνη χροιάν ἀπεργάζεται (2), ἧς αἷτιον πως ἢ ὁ ἐν τῷ αἵματι ἐνυπάρχων σιδηρος (3), τῶν

(2) Σχελ. αὐτ. σ. 149. Κιλιάν. Μ. Α'. §. 701.

(3) Σχελ. αὐτ. σ. 148. ἔ 149. (1) Εἰρηλ. §. 207 ἔ 209.

(2) Ο' αὐτ. αὐτ. §. 207. Γρίν. Φυσικ. §. 370—378.

(1) Γαδελ. §. 115.

(2) Προχ. Τ. Α'. §. 497. Αὐστηρίτιος Φυσικ. Μ. Α'. §. 305.

(3) Κατὰ τὰς νεωτέρας ἀπειρίσεις ἢ ἀπειρίσεις ἐν Αἰσθητικῇ γενομένης παρατηρήσεις ἐμφανῶς ἀποδείκνυται, ὡς μόνη ἡ τῷ πνεύμονι ἐκκλυσθῆναι ἢ ἐξαεῖν εἰς τὸ τὴν ἀναπνοὴν γίνεσθαι, ἢ εἰς τὴν διὰ ταύτης τῆς ζωῆς συντήρησιν, ἀλλὰ σφόδρα εἰς τὰς ἑκατὸ ἐν τῷ πνεύμονι συμβαλλόμενα νεύρα· ἥτε τῷ αἵματι ἐρυθροῦ ἢ ἐκ τῷ εἰσπνεόμενῳ ὀξυγόνῳ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τῶν ἐν τῷ πνεύμονι περιεσπασμένων νεύρων παράγεται, δύο τέτοιον δέ-
των, τῆς ἐμπροσθεν δηλοῦσι πλοκῆς, ἢ τῆς ὀπίσθεν, ἀμφοτέρω ἐκ τῷ ὀξυγόνῳ ζεύγους τῶν κατ' ἐγκέφαλον νεύρων τῆς ἀρχῆς ἐλάττω.

esse mixtionem, quae semper ope lucis peragitur, contendunt (2). Oporteret enim, juxta priorem opinionem, in crasso strato, primo quidem oxygenium, utpote azoto specificè gravius (§. 131.), super terrae superficiem; superius vero levius azoticum jacere (3); quo pacto vitae quoque animalium nocivum fuisset oxygenium, cum meracum ac immistum inspirari deberet.

§. 135. In genere autem aër atmosphaericus in locis elatioribus est levior ac rarior; in inferioribus vero gravior ac densior (1); partim: quia partes inferiores atmosphaerae a superioribus comprimuntur (2); partim vero: propter accidentalem corporum aliorum commixtionem (§. 132.).

§. 136. Aëre vero atmosphaerico in inspiratione rarefacto (1); gas vitale in suas partes constitutivas dividitur; ex quibus oxygenium partim quidem sanguini pulmonali se admiscendo, colorem ejus rubrum producit (2); cujus causa etiam est ferrum latens in sanguine (3); partibus, quae ac-

(2) Schelling. ib. p. 139. Kilian. 1. Th. §. 701.

(3) Schelling. ib. p. 148 et 149. (1) Ergeb. §. 207 et 209.

(2) Id. ib. §. 207. Gren Naturlehre. §. 370 — 378.

(1) Zedel. §. 115.

(2) Proch. 1. B. §. 497. Anatom. Physiol. 1. Th. §. 505.

(3) Secundum observationes, recentè a D. D. Dupuitren ac Dupui institutas Alfortii, clare demonstratum est quod sola pulmonum integritas ad peragendam respirationem, ac per hanc conservandum animal, non sufficiat; sed quod valde ad hoc nervi etiam, qui in pulmonibus sunt, contribuant. Quod porro rubedo sanguinis non ex inspirato oxygenio; sed potius ex nervis in pulmone sparsis proveniat; qui duo sunt: plexus nempe anterior, ac posterior; uterque ex pari octavo nervorum cerebri originem trahit, ac ramulis solummodo nonnullis nervi sympathici dicti complentur. Hisce igitur multis in vivis equis canibus et mex com-

κατὰ περίσασιν τῷ αέρι συνόντων μερῶν τῷ πνεύμονι ἐναρ-
τισθεμένων· ἐξ ὧν πῶς καὶ ἡ μέλαινα χροιά τέτ· ἐμποιεῖται (4)·
μέρος δὲ τῷ ἐκ τῷ πνευμονικῷ αἵματος προκύπτοντι ἀνδρακι-
κῷ καὶ ὑδρογενεῖ συμπλεκόμενος, τὸ ἀνδρακικὸν ὄξύ, καὶ τὸ ὕ-
δωρ, (ἐξ ἧς τυχὸν καὶ ἡ ἱκμὰς τῷ ἐκπνεομένῳ αέρῳ ἐστίν (5)) ἀ-
περγάζεται. Τὸ δ' ἐνταῦθα ἐλεύθερόν πῶς γινόμενον θερμην-
τικὸν διὰ τῷ κυκλοφορῶντος αἵματος εἰς ἅπαν τὸ σῶμα διαδι-
δόμενον, τῇ τῆς ζωῶδους λεγομένης θερμότητος γενέσκει συμ-
βάλλεται (6). Ἐρχατον δὲ, τὸ προκύψαν πνευματίζομενον

σας, καὶ κλαδίσκοις μόνον τισὶ σὺ συμπαθητικῷ λεγομένῳ νύρε ἐ-
πεμένον. Τῶν τούτων πολλὰς ἐν ζωῇ ἰσχυρὰς καὶ κυτὰς, ἀλ-
λοτε μὲν πεισθέντων, ἄλλοτε δὲ διαπαρέντων, καὶ πάντῃ τη-
θέντων· τὸ μὲν τῶν ἀρτηριῶν αἷμα μελανώτατον ἅμα ἐκίχνητο,
τὸ δὲ τῶν φλεβῶν ὑπερυθρόν τε καὶ ὑπομέλαν. Ἰδὲ τὴν
σαλίσβην. Γατροχειρουργ. Εἴρημ. Προσθ. Αἴθρμ. 9. σ. 169.
κατὰ. ἔτει 1808.

(4) Προλ. αὐτ. §. 498.

(5) Γακκ. Τ. Α'. §. 127. καὶ Τ. Β'. §. 1056.

(6) Γέτο δὲ τινες τῶν Φυσιολόγων ἐκ ἀπαδέχονται, τὸ τὴν ζωῶδην
θερμότητα διὰ τῆς διαλύσεως τῷ ὀξυγενικῷ πνεύματι ἐν μόνῳ
τῷ πνεύμονι γίνεσθαι. Τῷ γὰρ ὀξυγενικῷ πνεύματι ἐν τῷ πνεύ-
μονι συμμιγνυμένῳ τῷ αἵματι, καὶ εἰς ἅπαν τὸ σῶμα αὐτῷ συγ-
κυκλοφορῶντος, ἢ μὴν ἄλλα καὶ διὰ τῆς κατὰ πᾶσαν τὴν σῶματος
ἐπιφάνειαν εἰσροφίσεως εἰς τὸ σῶμα εἰσδύοντος· ἀνάγκη εἶναι,
εἴπερ μόνῃ καὶ τῷ ὀξυγενικῷ αέρι ἐν τῷ αἵματι διάλυσις, τῇ πῆς
ζωῶδους θερμότητος γενέσκει συνεβάλλετο, (εἰς ὃ καὶ ἄλλα πολλὰ
τῆς ζωῆς φαινόμενα ἔοικε συνεργεῖν) ἐν ἅπαντι τῷ σῶματι αἵματος
ὄγκῳ γίνεσθαι, καὶ μὴ ἐν μόνῳ τῷ πνεύμονι. Τῷ δὲ μὴ ὑπὸ μέ-
νης τῆς ἀεατοῆς τὸ θερμὸν γινώσθαι, καὶ κύνας εἶναι ἀποδείξεις,
οἳ ἐν τοῖς κυνικοῖς κύμασι κεχρηότι τῷ σώματι, καὶ προκυπτήσῃ
τῇ γλώσσῃ τὸν αἶρα εἰσπνέουσιν, ἀναφυκῆς τινας ἐκ τέτῃ περιώ-
μιοι (Οἶ. Προχ. Τ. Α'. §. 49. καὶ 495). Ἀλλὰγε ὡς τὰ ἐνδο-
μῆρ τῷ σώματι τῶν ἐκτός, καὶ ἄλλα ἄλλαν εἰσὶ θερμότερα,
πολλοὶ πειράμασι ἀποδείκνυται. Αἴτιον δὲ τούτῳ ἢ μόνον ἢ ποσά-

cidentaliter in aëre adsunt, in pulmonibus depositis; ex quibus nigrescens etiam color pulmonum derivatur (4); partim vero, carbonico ac hydrogenio ex sanguine pulmonali ortis complicando: acidum carbonicum et aquam (ex qua fortasse humiditas quoque aëris expirati provenit (5)), efficit. Caloricum vero, quod hic aliqua ex parte liberatum est, in totum corpus per circulantem sanguinem distributum: ad calorem animale[m] producendum contribuit (6). Dein vero, quod hic productum est gasiforme acidum car-

pressis, mox punctis, vel penitus dissectis: sanguis quidem arteriosus statim nigerrimus evadebat; venosus autem subruher ac subaiger. Vide Salzberg. mediz. chirurg. Zeitung, Weylage N. 9. p. 169. Ann. 1808.

(4) Proch. ib. §. 498.

(5) Idem. 1. B. §. 128. et 2. B. §. 105.

(6) Hoc nonnulli Physiologi non probant, quod calor scilicet animalis per dissolutionem gas oxygenii in solis pulmonibus fiat. Cum enim gas oxygenium in pulmone cum sanguine misceatur, et in totum corpus una cum illo circueat; nec non per absorptionem, in tota superficie corporis factam, in corpus irruat; necesse est, ut, si solummodo gas oxygenii in sanguine dissolutio ad calorem animale[m] oriundum contribuere (ad quod multa quoque alia vitae phaenomena videntur contribuere), in tota massa sanguinis fiat, et non in solo pulmone. Quod vero non ex respiratione sola calor oriatur, canes quopue demonstrant, qui in aestu caniculari hiante ore, ac procedente lingua aërem inspirant, recreationem aliquam exinde experiundi (vid. Proch. 1. B. §. 49 et 495). Ast quod partes exteriores corporis, interioribus, alique aliis calidiores sint; per multa experimenta demonstratum est. Causa vero hujus non solum quantitas, ac partialis sanguinis velocitas est; verum etiam modus juxta quem in minoribus vasa illarum partium agunt. Vide de

ανδρακικόν ὀξύ τῷ ὕδατι, τῷ τε μηδιστὲν κατὰ ποσότητα καὶ ποιότητα μεταβληθῆντι ἀζώτῳ, καὶ τῷ περιττῷ ὀξυγενίῳ ἐνυμνον, αὖτις ἐκπνεῖται (7).

§. ρλζ'. Ἐκ τῶν εἰρημένων τούτων εὐδὴλον γίγνεται, ὡς αἰεὶ ὁ ἐκπνεύμενος αἷρ διαφέρει τῷ εἰσπνευθέντος ποιότητι καὶ ποσότητι, θερμότερος μὲν ὑπάρχων, ἢ πρότερον· ἐπεὶ καὶ τὰ ζῶα αἰεὶ τῷ περιέχοντος αἵρος θερμότερα (1), ἐν δὲ πεντηκοστῷ (2), ἢ ἑξήκοστῷ μορίῳ μείεμενος. Καὶ τὸ μὲν ὀξυγενικὸν πνεῦμα τὴν πλείονα πάχει μείωσιν (§. ρλς'), ὑπὸ τῶν ἐν τῷ πνεύμονι γιγνομένων πνευμάτων ἀναπληρωμένην ἐν μέρει, τὸ δ' ἀζωτικὸν ἀμείωτον αἰεὶ διαμένει καὶ ἀμετάβλητον (3).

§. ρλη'. Ὑπὸ μόνῃς δὲ τῆς τῷ ἀζωτικῷ πνεύματος εἰσπνεύσεως τὴν ζωὴν συντηρηθῆναι ἀδύνατον (§. ρλα'). ἀποφαιτικῶς μὲντογε, ἀλλ' ἐ θετικῶς τῷ θανάτῳ αἴτιον γίγνεται. Οὐ γὰρ τῇ ζωῇ τέτο δηλητηρίῳ δίκην, ὡς τὰ μεφιτικὰ καλέμενα τῷ αἵρῳ εἶδη (1), λυμαίνεται, ἀλλὰ δι' ἀπείριαν τῷ πρὸς τὸ ζῆν ἀπλῶς ἀπαιτούμενα ὀξυγενίᾳ ἀπόλλυνται, ὡς λύχνος δι' ἐλλειψίν ἐλαίᾳ σβεννύμενος. Ἐδεῖ γὰρ ἄλλως, ὀλέθριον αὖ εἶναι τὸ ἀζωτον καὶ μετὰ τῷ ὀξυγενίᾳ αὐτῷ εἰσπνευόμενον (οἷος ὁ ἀτμοσφαιρικὸς αἷρ γίνεται, τῶν μεφιτικῶν τιμὴ συμμιγνύμενος), καὶ τοσούτον μᾶλλον, παρ' ὅσον τριπλάσιον τῷ ὀξυγενίᾳ

της, καὶ ἡ μερικὴ ταχύτης τῷ αἵματος, ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐν τοῖς μικροῖς τῶν μερῶν ἐκείνῳ ἀγγείοις ἐνεργεῖ. Ὅρα περὶ πάντων εἰς πλάτος Λισσιέου περὶ τῆς ζωῆδος θερμότητος· καὶ Ἀστειρ. Μ. Α'. §. 530—550.

(7) Γαλλ. Τ. Α'. §. 102.

(1) Προχ. Τ. Α'. §. 495.

(2) Ἀστειρ. Μ. Α'. §. 496.

(3) Προχ. αὐτ. §. 496. Κατ' αἷμα δὲ καὶ τῷ ἀζωτικῷ πνεύματος μέρος ἐν τῇ ἀναπνοῇ ἀπόλλυται. Ἀστειρ. αὐτ. §. 500.

(1) Μίττιελι Ἐγγλ. π. 199—225.

bonicum, aqua et azoto; nequaquam in quantitate, vel qualitate mutato, et oxygenio superfluo se immiscendo, iterum expiratur (7).

§. 137. Ex dictis igitur patet quod semper aer expiratus ab inspirato qualitate quantitateque differat; cum calidior sit quam prior; nam et animalia semper aëre ambiente calidiora sunt (1); una vero quinquagesima (2), vel sexagesima parte diminuat. Ac majorem quidem diminutionem gas oxygenium patitur (§. 136.), per gas in pulmori- bus formata aliqua ex parte restitutum; azoticum vero semper integrum manet ac immutatum (3).

§. 138. Per inspirationem vero solius gas azotici vita conservari non potest (§. 131.); negative autem ac non positive fit mortis causa. Hoc enim non deleteriorum instar, ut species aëris mephiticae dictae (1), vitam laedit; sed propter absentiam ad conservandam vitam absolute requisiti oxygenii pereunt, facis instar ex inopia olei, extincti. Nam aliter oporteret nocivum esse azotum, etiam cum oxygenio inspiratum (qualis aer evadit atmosphaericus, cum mephitico cuidam commixtus), eoque magis, quod ter plus, quam

his omnibus prolixius, Dugud Leslie a philosophical inquiry in to the cause of animal heat, Et Autenr. 1. Th. §. 520 — 520.

(7) Inf. 1. B. §. 102.

(1) Proch. 1. B. §. 493.

(2) Autenr. 1. Th. §. 496.

(3) Proch. ib. §. 496. Secundum alios vero gas etiam azotici pars quaedam in respiratione consumitur. Autenr. ib. §. 500.

(1) Vide Eryleb. p. 199 — 215.

ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἐστὶν (§. ρλ᾽.) (2). Οὕτω καὶ οἱ λίθων π. χ. μόνον, ἢ ξύλων, ἢ ἄλλων ἀτρόφων σωμάτων τὴν κοιλίαν ἐμπλήσαντες θνήσκουσιν, ὅτι διὰ τὴν τέτων παρουσίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς οἰκείας τροφῆς ἀπουσίαν· καὶ εἰ σὺν ἐκείναις καὶ τροφίμων τι προσήγοντο, ἔχον ἂν τὴν ζωὴν συντηρῆσαι, ὅθεν ἴσως ἄλλο, παρὰ τὴν μηχανικὴν βλάβην, ἐκ τέτων πειρώμενοι.

§. ρλϛ'. Ο' δ' ἀτμοσφαιρικός αἰὼρ ὃ μόνον ἄλλοις διαφέροις σώμασιν (ἃ ἐκ τῶν τριῶν τῆς φύσεως βασιλείων (*) πηγάζεσι) περιστατικῶς αὐτὸν ὑποδυομένοις, μιγνύμενος, τῇ ὑγείᾳ ὁλεθριος (§. ρκγ') γίνεται, ἀλλὰ καὶ ὅτε ὑπ' αὐτῆς τῆς τῶν ζώων, (τῶν γερόντων μάλιστα (1)) αἰεὶ ἀνδρακικὸν καὶ ἀζωτικὸν καὶ ὑδρογενεῖον ἐκπνεόντων, μιαίνεται (2). Διὸ καὶ ἐν ἐκκλητῆσι, χορείοις, θεατροῖς, κτλ. τῇ τῶν παρόντων ἀνδρακικῶν ἀναπνοῇ, καὶ τῇ τῶν λαμπάδων πληθύνει, ἐκατέρω τὸ ὀξυγενικὸν ἀναλίσκει, λίαν διαφθειρόμενος, καὶ τὸ ἔλαειν αὐτὴ ἀποβάλλων, λειποθυμίας, ἄλλων τε δεινῶν, καὶ θανάτου αὐτῇ πολλάκις αἴτιος γίνεται (3).

§. ρμ'. Τὴν δ' ὑπὸ τῆς τῶν ζώων ἀναπνοῆς τῷ αέρι ἐμποιμένην βλάβην τὰ φυτὰ θεραπεύουσιν, ὧν τὰ πλεῖα μετ' ἡμέρας ὀξυγενικὸν ἐκπνέουσι πνεῦμα· (νύκτωρ γὰρ καὶ ταῦτα ἀνδρακικὸν ὀξύ, ἀζώωτε καὶ ὑδρογενεῖα συμμεμιγμένον (1)). Α'λλ' ὁ γενικός τε διαφθαρέντος αέρος θαλαρισμὸς ὑπὸ τῶν εὐφοδρῶν ἀνέμων, τὰ ἐπερογενῆ διασκεδανύντων σώματα, γι-

(2) Ὅρα περὶ τέτων ἀπάντων εἰς πλάτος καὶ Ἀστειρ. Μ. Α'. §. 493. κτλ. (*) Ὅρα σημ. Ζ'.

(1) Σπερηγιέλ. Παθολ. Τ. Α'. §. 791.

(2) Δοβσόν. περὶ σερ. αἰρ. σ. 77. Σχέλλ. Μ. Α'. σ. 147.

(3) Μίτιδι Ζιμμέρμ. Μ. Β'. σ. 181—191.

(1) Εὐλδεν. §. 273. Σχέλλ. Μ. Α'. σ. 147.

oxygenium, in atmosphaera est (§. 131-) (2). Sic illi qui lapidibus e. g. solis, vel lignis, vel aliis non nutrientibus corporibus ventrem repleverunt, moriuntur, non propter horum praesentiam; sed propter idonei nutrimenti absentiam; ac si cum illis etiam aliquid nutrimentum assumssissent: potuissent vitam conservare; fortasse nihil aliud, quam laesionem mechanicam ex his experiendo.

§. 139. Aër vero atmosphaericus non solum aliis diversis corporibus (quae ex tribus naturae regnis proveniunt), accidentaliter illum induentibus, commixtus, sanitati nocivus evadit (§. 128.); verum etiam ab ipsa expiratione animalium (senum praecipue (1)), semper carbonicum, et azoticum et hydrogenium expirantium, inquinatur (2). Quare in templis, theatris, locis saltatoriis etc. praesentium respiratione, multitudineque luminum, quorum utrumque consumit oxygenium, aër valde corruptus, elasticitatemque suam amittens: animi deliquii, ac aliorum malorum, ipsiusque mortis saepe evadit causa (3).

§. 140. Noxam autem, ex respiratione animalium aëre factam, plantae corrigunt; quarum plures per diem gas oxygenium exhalant (noctu enim acidum charbonicum azoto ac hydrogenio commixtum (1)). Universalis tamen aëris corrupti purificatio per vehementiores ventos, corpora heterogenea dispersentes, peragitur (2); naturaleque illius

(2) Vide de his omnibus prolixius. Autent. 1. Th. §. 493 etc.

(1) Spreng. Pathol. 1. B. §. 791.

(2) Dobson a medical inquiry of fixed air. p. 77. Schelling 1. Th. p. 147.

(3) Vide Zimmerm. 2. Th. p. 181 — 191.

(1) Willden. §. 273. Schelling 1. Th. p. 147.

(2) Zimmerm. 2. Th. p. 232.

γίνεται (2), ἡ ἢ αὐτὴ φυσικὴ συντηρεῖται ἰσοσαθμῖα (3). Εἰ
 ἔτι τὸναντίον εἴδ' ὅτε συμβαίνει, πολλὰ ἔτι διάφορα μιάσματα
 ἔξ' ἀλλοδαπῆς τῶν ἀνέμων συγκομιζόντων (§. ρηδ') (4). Ὑπὸ
 ὧν νῦν μὲν ἐξαίφνης εἰσπορεύεται θάνατος (ὥς περ τὸτο συμ-
 βαίνει, ἐν ταῖς περὶ Εὐφράτην τόποις τῷ Σαμιέλει λεγόμενῳ
 πνεύσαντος (5)), νῦν δὲ διάφοροι νόσοι ἐπιδήμιοι (§. ρηζ').
 Καὶ ἡ διηνεκὴς δὲ τῆς θαλάττης ἔτι τῶν λιμνῶν ἔτι ποταμῶν
 κινήσεις πολὺ συμφέρει, κατὰ τινας (6), τῷ τῷ αἵερος καθα-
 ρισμῷ.

§. ρηζ'. Τοιούτος μὲν ἡμῖν ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ὑπάρχει αἷρ,
 τοιούτους δὲ μεταβολὰς ἐν διαφόροις πάχει περιέσσει. Τυχόν
 δ' αἰτίαι ζητήσεις, διὰ τὸ τὸ ἀζωτικὸν τέτω, καίπερ ἀνοίκειον
 τῇ ζωῇ ὅν τῶν ζώων, ὑπὸ τῆς φύσεως δέδοται, ἐν μείζονι ἔτι
 ταῦτα πόσότητι; ἄρ' ἔκ' ἢν πολὺ κάλλιον, εἴπερ ἡ ἀτμοσφαί-
 ρα πνεῦμα ἢν ὀξυγενικὸν ἀμιγέστε ἔτι ἀκρατον; Ἢ ὅτι βρα-
 χεῖα λίαν ἔτι ἀκραιψία (ἵνα τ' ἄλλα παρῶ (1)) ἡ ζωὴ τῶν ζώων
 ἂν εἴη, ὀξυγενίον μόνον εἰσπνεόντων. Ως τάχιστα γὰρ ἂν τὸ
 τῷ βίῳ διέτρεχον σάδιον, ἔτι τῷ θανάτῳ προσεπέλαζον· ὥς περ
 ἔτι λαμπὰς ἐν ἄγγει ὀξυγενίᾳ καθαρεῖ πλέω λαμπροτάτη
 φλογὶ ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμῷ κατακαίεται. Λαμπράδι γὰρ ἔτι ἡ
 ζωὴ αὐτὴ προσέεικε, τοσούτον τάχιστον καταναλισκομένη, ὅσον
 ἔτι ἡ ζωτικὴ φλόξ μείζων ἔτι ζωηροτέρα καθέστηκεν (2).

(2) Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 232.

(3) Σπρεγγέλ. Παθολ. Τ. Α'. §. 797. Σχολ. αὐτ. σ. 147.

(4) Ζιμμερμ. αὐτ. Γ' αγγλ. Νοσολ. §. 520.

(5) Α'λλέρ. Τ. Β'. σ. 33. (6) Μισσιγέρ. Δ'. §. 25.

(1) Ἀναμφιβόλως ἡ φύσις ἔτι τὸ ἀζωτικὸν ἐν τοῖς τοιούτοις, ἢ ταῖς
 πρωτοτύποις, ἔτι λίαν τοῖς ἰδίῳ σκοποῖς τε ἔτι φαινομένοις λυσίτε-
 τελέσις ὕλαις, κατέταξε· μεγίστη γὰρ αὐτὴ πόσότης ἐπὶ τῇ
 ἐπ' ἀνείᾳ τῆς σφαίρας διεσκέδαται, ἔτι τὰ 0,73 μέρη τῆς ἀτμο-
 σφαίρας τῆς γῆς ἐξ αὐτῆς ἐποίησατο. Φινκερ. Τ. Α'. σ. 162.

(2) Π. ο. χ. Τ. Β'. §. 561. ἔτι 641. Βρέν. §. 145.

aequilibrium conservatur (3); licet quandoque accidat contrarium; cum multa et diversa miasmata ex regionibus alienis per ventos adferantur (4); a quibus mox subitanea mors inducitur (sicut hoc accidit, in regionibus circa Euphratem vento Samiel appellato flante (5)), mox vero diversi morbi epidemici (§. 127.). Continuus etiam maris, paludum ac fluviorum motus, multum, juxta nonnullos (6), ad purificandum aërem contribuit.

§. 141. Talis quidem est aër atmosphaericus, talesque mutationes sub diversis circumstantiis patitur. Fortasse vero aliquis quaeret: cur huic ex natura admixtum est azoticum, et quidem in majori quantitate; dum vitae animalium sustentandae non aptum est? an non esset multo melius, si atmosphaera purum ac sincerum esset gas oxygenium? Ideo inquam, quod ninis brevis ac momentanea (ut alia omittam (1)) vita animalium esset, oxygenium solum inspirantium. Citissime enim stadium vitae percurrerent, mortique appropinquarent; sicut ardens fax in vase oxygenio repleto vividissimae flammae uno momento consumitur. Faci enim vita ipsa est similis; eoque citius consumitur, quo flamma vitalis major est et vivacior (2).

(3) Sprengel Pathol. 1. B. §. 797. Schell. ib. p. 147.

(4) Zimmerm. ib. Abshlaub Nosolog. §. 520.

(5) Haller. T. II. p. 33.

(6) Meßger. IV. §. 25.

(1) La nature a placé sans doute l'azote parmi ses élémens, ou les matières primitives le plus utiles à ses vues, et à ses phénomènes: puisqu'elle en a répandu une si grande quantité sur la surface du globe, et puisqu'elle en a formé les 0, 73 de l'atmosphère de la terre. Fourcroy. T. I. p. 102.

(2) Proch. 2. B. §. 561 et 641. Brown. §. 145.

§. ρμβ'. Α' Μὰ τὴτό γε Γ'ατρόκλεις! ἔ κατὰ πάσης οἰσ-
δηγοτέν βρώσεώς τε ἔ πόσεως ἔχοιμεν ἂν εἰπεῖν. Καὶ τῆτων
γὰρ ὀλίγισον μὲν μέρος ἐμμένει τῷ σώματι, αὐτῷ συνεξομοιό-
μενον· τὸ δὲ πλείστον διὰ τῶν μεγάλων τε ἔ μικρῶν τῷ σώμα-
τος ἐκκρίνεται πόρων, τοῖς διεφθαρμένοις, ἢ περιττοῖς ἄλλως
τῷ σώματος ἐνέμενον μέρεσι, ἔ ὅλον βάσις ἐκείνοις εἰς τὸ ἐκ-
κριθῆναι γιγνόμενον. Ο' δὴ ἐκ ἂν ἀμάρτοις ἔ περὶ τῷ ἄζω-
τικῷ εἰπὼν· ἔ τῆτο γὰρ ὡς βάσις πως τοῖς κατὰ τὸν πνεύμα-
να αὐτῷ ἐνέμενοις πνεύμασι γινόμενον συνεξέρχεται. Α' Μὰ
γε τῆτο ὑποθετικῶς εἰρήσῃ. Καὶ μὴν ἐδ' ἂν εἶχεν ἡ ἀναπνοὴ
δεύτως γίγνεσθαι, εἰ μόνον τὸ ὀξυγενικὸν εἰσπνεύμενον, ἦτοι
ἅπαν, ἡ γὰρ κατὰ τὸ πλείστον μέρος κατανηλίσκετο. Οὕτω ἔ
ἡ τῷ καιομένῃ λύχνῳ τροφὴ τὸ ἔλαιον, ἔχ ἅπαν ὑπὸ τῆς φλο-
γῆς καταδαπανᾶται, ἀλλὰ πολὺ τῆτο μέρος εἰς τὸν αἶρα
διασκεδάννυται· ἔ σημεῖον ἔ ἡ ἀσβόλη ἐς (1). Καὶ περὶ μὲν
τῆτων ἄλλῃς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'. ΠΕΡΙ ΥΔΑΤΟΣ.

§. ρμγ'.

Α' Μ' ἐδὲ τὸ ὕδωρ Γ'ατρόκλεις! ἀπλᾶντι σῶμα εἶναι οἱ ἡμέτε-
ροι ὑπελάμβανον, καίτοι σοιχείον ἀποκαλέσαντες (§. ρλ').
Σῆμα ἔν ἔ τῆτο ὑπάρχει σύνθετον, διαφανές, ὑπελαστικόν,
ἄχρωστον, ἄσπμον ἔ ἀποιον (1), ἐκ δυοῖν συστατικῶν μερῶν· ἐξ
ὀξυγενίᾳ, εἴτ' ἔν ἐκ τῆς τῷ ζωτικῷ· ἔ ὕδρογενίᾳ, εἴτ' ἔν
τῆς τῷ καυσθῷ πνεύματος, ἃ χυμικῶς πρὸς ἄλληλα μέμικται,

(1) Γδὲ περὶ Αἶρος εἰς πλάτος Εὐγέν. τὰ Α'ρίσκ. τοῖς Φιλοσόφ.
κ. κγ', Καὶ Νικηφόρ. Θεοτόκ. Στοιχ. Φυσικ. Τ. Β'. κ. κ'.

(2) Γαλλ. Τ. Α'. §. 112.

§. 142. Hoc tamen Jatrocles! et de quolibet victu ac potu possemus dicere. Horum enim quoque minima pars in corpore manet assimilaturque; maxima vero pars per majores minoresque corporis poros secernitur, corruptis, vel aliter superfluis partibus corporis commixta; et quasi probasi illis ad secernendum inserviens. Ideo non peccasset fortasse, si quis de azotico idem intelligat. Nam et hoc vires quasi baseos gasibus in pulmone ipso admixtis agendo exit. Sed hoc hypothetice sit dictum. Caeteroquin neque potuisset respiratio bene procedere; si solum oxygenium inspiratum, vel totum, vel maxima ex parte consumeretur. Sic etiam oleum, candelae ardentis nutrimentum, non totum a flamma consumitur; sed magna ejus pars incombustibilis in aërem dispergitur; cujus signum etiam est fuligo (1). Et de his hactenus satis.

CAPUT VIII. DE AQUA.

§. 143.

Neque aquam Jatrocles! corpus simplex esse Nostrates putabant; licet elementum eam appellarent (§. 130.). Aqua igitur corpus est compositum, perlucidum, subelasticum, odore et sapore carens (1); ex duabusque partibus constitutivis: oxygenio, basi nempe aëris vitalis; ac hydrogênio, combustibili scilicet gas (quae chymice inter se com-

(1) Vide de Aëre prolixius Eugen. Placit. Philos. C. XXIII. et Nicephor. Theotoc. Elem. Physic. T. II. C. XX.

(1) *Ibid.* 1. §. §. 112.

βάσεως συγκαίμενον (2). Ως δὲ συνθετικῶν μερῶν περί τε ὡς
1:6 ἐν τῷ ὕδατι ἡ ἀναλογία ἐστὶ· 100 δηλονότι κόπιοι ὕ-
δατος ἐξ 86 ὀξυγενίου, καὶ 14 ὑδρογενίου σύγκαينται (3). Ταῦ-
τα δέ, μετὰ τὸ χυμικαῖς πράξεσιν ἀπ' ἀλλήλων διαιρεσθῆ-
ναι (4), ἐν τοῖς πρὸς τῷτο ὠρισμένοις ἀγγείαις αὐτῶν ἐνέμε-
να, τὴν ἴσιν τοῖς μέρεσι τῷ ὕδατος ποσότητι διδῶσι (5).

§. ρηδ'. Τὸ δ' ὕδωρ ἐ μόνον ἐν μεγάλῃ ποσότητι,
ὡς ὕδωρ αὐτόχρημα ἐν τῇ φύσει ὁράται, ἀλλὰ καὶ
ἐν τῇ συνθέσει τῶν πλειόνων τῶν τρεῶν βασιλείων τῆς φύ-
σεως συντείνει σωμάτων (1). τῶν μετὰλλων κατὰ τινος μό-
νων ἐξαιρεμένων. Ἐν τρισὶ δὲ μορφαῖς, ὡς ὕδωρ δηλονότι
ρευσθὲν, καὶ χεῖον, καὶ κρύσταλλος· ἢ κατὰ τὸν περικληθῆ Φερ-
κρεῖα (2), ἐν μορφῇ πεπηγυῖα, καὶ ρευστῇ, καὶ ἀτμώδει καθορώ-
μενον, ἑαυτῇ μὲν ἑδὲν χυμικῶς διαφέρει (3), ἑδέεστε δὲ κα-
θαρὴν πάντῃ, καὶ σωμάτων ἀλλοτριῶν ἀπηλλαγμένον, καὶ πρὸς
γε τὴν φύσιν εἰλικρινὲς ἀκριβῶς ὑπάρχει (4). καίτοι τὸ ὁμ-
βριον καὶ χιώτειον τῇ πηγᾷ καὶ ποταμῷ ὁπωσδηποτὲν ἐστὶ κα-
θαρώτερον (5). Διὸ καὶ πολλάκις ἐν τῇ χυμικῇ καὶ φαρμακο-
ποιᾷ ἐχ' ἔκει εἰς χρῆσιν, πρὶν τῇ ἀπλῷ διασταλαγμῷ τῶν ἀλ-
λοτριῶν σωμάτων ἀπαλλαγῆναι (*). Τὸ δὲ τοῖετον ὕδωρ ἀη-
δὲς ὄν, καὶ πρὸς πόσιν ἀνείκειον, τῇ τῇ ἀνδρακινῇ προτιέσει
τὴν προτέραν πόσιμον ἀνακτᾷται ποιότητα. Μᾶλλον δὲ τῶν
ἄλλων πρὸς πόσιν τὸ πηγαιὸν ἀγαθώτερόν τε καὶ αἰρεσιώτερον (6).

(2) Προχ. Τ. Α'. §. 95.

(3) Γαλλ. αὐτ. §. 123.

(4) Ο' αὐτ. αὐτ. §. 115—120.

(5) Ο' αὐτ. αὐτ. §. 122.

(1) Ο' αὐτ. αὐτ. §. 112. Φερκρ. Τ. Β'. σ. 7.

(2) Ο' αὐτ. σ. 8.

(3) Γαλλ. αὐτ. §. 113.

(4) Γαλλ. περι ἑρᾶς. καὶ δυνάμ. τῶν ἀπλ. Φαρμ. Β'. Α'. κ. ε'. Γρίν. Φυσικ. §. 938.

(5) Ἀλλέρ. Τ. ε'. σ. 235. κατὰ Γρίν αὐτ.

(*) Ο' εἰς σημ. Η'.

(6) Φράγκ. Γατρ. Α' συνομ. Τ. Γ'. σ. 193. Προχ. Τ. Β'. §. 669.

mixta sunt) constans (2). Quarum partium constitutivarum ut 1 : 6 circiter est in aqua proportio; 100 scilicet grana aquae, ex 86 oxygenii, et 14 hydrogenii constant (3). Hisce, postquam chymicis operationibus a se separata fuerint (4), in vasibus ad hunc finem destinatis, iterum commixtis: aequalis quantitas aquae adparet (5).

§. 144. Aqua vero non solum in magna quantitate, ut aqua re ipsa, in natura videtur; sed etiam ad compositionem plurium corporum, ad tria regna naturae pertinentium, contribuit (1); metallis solummodo, juxta nonnullos, exceptis. Cum tamen sub tribus formis; ut aqua scilicet fluida, ut nix et gelu; vel secundum perillustrem Fourcroy (2), sub forma congelata, fluida et vaporosa deprehendatur: a se quidem nihil chymice differt (3); nunquam vero penitus pura, et corporibus heterogeneis liberata, ad naturamque sincera exacte est (4); licet pluvialis ac nivalis, fontana fluviali-que quodam modo sit purior (5). Ideoque saepius in Chymia ac Pharmacia in usum non trahitur, antequam simplici destillatione heterogeneis corporibus liberetur. Cum autem talis aqua pro potu non quadret: carbonico addito, pristina potabilem recuperat qualitatem. Fontana vero magis quam caeterae ad potandum melior ac praestantior est (6).

(2) Proch. 1. B. §. 95.

(3) Jacq. ib. §. 123.

(4) Id. ib. §. 115—120.

(5) Id. ib. §. 127.

(1) Id. ib. §. 112. Fourcroy, T. II. p. 7.

(2) Ib. p. 8.

(3) Jacq. ib. §. 113.

(4) Galen. de Temper. et Vir. Simpl. medicam. L. I. C. V. Oren Natur-
lehre. §. 938.

(5) Haller. T. VI. p. 285. etc. Oren ib.

(6) Frank med. Polig. 3. B. p. 193. Proch. 2. B. §. 669.

ἔδῃ πρὸς τοῖς ἄλλοις σημεῖα χαρακτηριστικὰ καὶ τὸ διαυγές, ἀποιοὺν καὶ ἄσπερον εἶναι (7).

§. ρμϛ'. Τὰ δὲ τῷ ὕδατος εἶδη ἔξ εἰσι κατὰ Μεσσημεριεῖκιον (1)· Α'. τὸ ἐκ νεφῶν ἐν μορφῇ νεφέ, χιόνος, ἢ χαλάζης (οἷς καὶ τὴν ὁρῶσον συναριθμῆσαι ἔχομεν) πίπτον. Β'. τὸ πηγάζον. Γ'. τὸ ποτάμιον. Δ'. τὸ φρεατιαῖον. Ε'. τὸ λιμναῖον, ἢ ἔλειον. ϛ'. τὸ θαλάσσιον. Οἷς τυχὸν καὶ Ζ'. προθεῖναι δυνάμεθα τὰ κύτοφυῇ ὕδατα, διάφορα ὄντα· καὶ νῦν μὲν σιδηρίζοντα, ἢ θειώδη, ἢ ἄλλῃ τινος ὄντα περιεκτικὰ, νῦν δὲ θερμὰ, ἢ ψυχρά.

§. ρμς'. Ἦν δὲ χρεῖαν τὸ ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ὄν ἀέρι ὀξυγόνον ἀποπληροῦ, ὑπὸ τῶν χειρσαίων καὶ ἐναερίων ζώων εἰσπνεόμενον (§. ρλς'), τὴν αὐτὴν καὶ τὸ ἐν ὕδατι τοῖς ἰχθυύσι, καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν ὕδατων οἰκήτορσι. Μόνον γὰρ τὸτο τῆς ζωῆς τῶν ἐνὺδρων συγκτηρητικὸν γίνεται, ὥσπερ καὶ τῶν χειρσαίων τὸ παρὰ τὸ ἀζωτικὸν τῷ αέρος μέρος· ὡς τὴν τῷ ἐκατέρῃ ἐλλείψιν, ἢ μείωσιν, βλάβης ἐκατέρῳ τῷ γένει τῶν ζώων, ἢ θανάτε γιγνομένην αἰτίαν. Καθάπερ γὰρ τὰ χειρσαῖα τῶν ζώων ἐν τόπῳ στενοχώρῳ, καὶ μηδεμίαν κοινωνίαν πρὸς τὴν ἀτμοσφαῖραν ἔχοντι ἐγκλεισθέντα, ἐν βραχεὶ καιρῷ ἀποθνήσκουσι, (1) διὰ τὴν μεγάλην ἐκ τῆς ἐπαναληφθείσης εἰσπνοῆς τε καὶ ἐκπνοῆς τῷ ὀξυγενεῖ ἐλάττωσιν (§. ρλς') τῷ αέρος τὴν ἰδίαν ἐλασικότητα ἀποβάλλοντος· ἔτι καὶ ἰχθυοὺς ἐν ἀγγεῖῳ ὕδατος πλέειν καὶ κατακλείειν διὰ μακρῶ ζῆν ἐδύνανται (2), ἅτε δὴ τῷ ὑπ' αὐτῶν ἀναλισκομένῳ ὀξυγενεῖ μετέτι ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας τῷ ὕδατι ἀποκαθίστασθαι ἔχοντας. Ὅ δὲ τὰ πολλὰ καὶ τοῖς ἐν ἰχθυοτροφείοις, καὶ ἐν μικραῖς λίμναις, ὅταν κατὰ χειμῶνα

(7) Γαλ. Ε' 9. ἀπο. Γ' 21 καὶ Νικ. Θεοτ. Τ. Β'. §. 453.

(1) Φυσικ. §. 893. Γ' 21 καὶ Φερρ. Τ. Β'. σ. 8.

(2) Περρ. Τ. Α'. §. 496.

(2) Α'λλίε. Τ. Γ'. σ. 205.

cujus prae aliis signum est characteristicum, ut perlucida, saporeque et odore carens sit (7).

§. 145. Sex sunt, juxta Musschenbroekium (1), aquae species, 1. quae ex coelo sub forma puviae, nivis, vel grandinis (quibus etiam ros adnumerari posset), cadit. 2. Fontana. 3. Fluvialis, 4. Putealis. 5. Palustris, vel Stagnans. 6. Marina. Quibus fortasse 7. speciem aquas diversas naturales addere possemus; quae mox quidem ferrum, vel sulfur, vel aliquid aliud continent; mox vero calidae sunt, vel frigidae.

§. 146. Caeterum quod emolumentum in aëre atmosphaerico contentum oxygenium, terrestribus ac volantibus animalibus inspiratum exhibet (§. 136); idem piscibus caeterisque aquarum incolis praestat illud, quod in aqua continetur. Hocce enim solum vitam aquatiliam conservat; pro ut etiam terrestrium pars praeter azoticum aëris; quippe utriusque carentia, vel diminutio, detrimenti, vel mortis utrique generi animalium causa evadit. Quem ad modum enim animalia terrestria angusto, nullamque communicationem cum atmosphaera habente loco, inclusa, brevi tempore pereunt (1); quia aër suam elasticitatem amittit; propter magnam per repetitam in- et expirationem factam oxygenii diminutionem (§. 136.); sic pisces quoque in vase aqua repleto ac ocluso diu non valent vivere (2); quia oxygenium his detractum non amplius ex atmosphaera in aquam restitui potest. Quod etiam plerumque piscibus, vivariis, parvulisque paludibus inclusis, dum per hiemem congelantur,

(7) Galen. ib. Vide et Nic. Theot. T. II. §. 453.

(1) Instit. Physic. §. 892. Vide et Fourcroy. T. II. p. 8.

(2) Proch. 1. B. §. 426.

(2) Haller. T. III. p. 298.

παγῶσιν, ἰχθύσι συμβαίνει, μὴ συνεχῶς ἐν τῷ παγετῷ ὁπῶν γιγνομένων, ὥς τὴν ἀτμοσφαῖραν προσεφαπτομένην τῷ ὕδατος, τῷ οἰκίῃ ὀξυγενίᾳ τέτρω μεταδιδόναι. Εἰς αὐτὴν δὲ ὁ πᾶς φασὶ τὸς κατακλείσας ἰχθύς ἀγελήδον συνδέοντας, τὸ τῷ ὀξυγενίᾳ μετέχον ὕδωρ πλατέσιν εἰσροφεῖν τοῖς βραγχίοις (3). Ἀλλὰ περὶ μὲν τέτων ἱκανὰ καὶ ταῦτα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Θ'.

Π Ε Ρ Ι Ε Θ Ο Υ Σ.

§. ρμζ'.

Επεὶ δὲ τὸ ἔδος ἐν πᾶσιν, ὡς εἶπεν, τοῖς τῷ βίῳ πράγμασι μεγάλην τὴν ἰσχὺν κέκτηται· ἔδοξε μοι Ἰατροκλείς! ἐνταῦθα βραχέ' αὐτὰ καὶ περὶ τέτε εἶπεν, πρὸ ἰδὲ εἰς τὰ ἐξῆς σοι ἐσόμενα, ἵνα μὴ ἐν ἀνάγκῃ εἶην κατ' ἕκαστον ἐκείνων τὰ αὐτὰ πολλάκις ἀναμασσᾶν μνησκώμενος· σὺ δὲ μέμνησο ἐν πᾶσι ταῦτα εἰς τὴν μνήμην ἀνακαλεῖν.

§. ρμῆ'. Τὸ τοίνυν ἔδος, τὸ χρήσει δηλονότι ἐνδελεχεῖ καὶ σχοινοτενεῖ προσγινόμενον, τοιόνδε ἐστίν, ὅσον καὶ φύσεως αὐτῆς τὰ πολλὰ μηδὲν διαλλάττειν. Διὸ καὶ πάλαι ἤδη φύσις δευτέρα ἦκυσεν. Ἐπεὶ καὶ τὰ δυσχερέστατα καθίστησιν εὐχερῆ, καὶ τὰ ἐπιβλαβῆ μηδοτικῶν βλάπτοντα (1)· ὥσπερ τὸναντίων καὶ τὰ ἀβλαβῆ πάντῃ καὶ ἀδιάφορα, βλαβερά, ὅτε τὴν ἀρχὴν τέτοις χρώμεθα, γίγνεται (2)· ὡς ἐξ τῶν ἐξῆς ἔσαι δῆλον.

§. ρμζ'. Ἡ τῷ ἀνδρωπίνῳ π. χ. σώματος θερμότης ἐν

(3) Ἰδὲ περὶ ὕδατος εἰς πλάτος Εὐγέν. ἐνθ. αὐ. κ. κβ'. καὶ Νικηφ. Θεοτόκ. Τ. Β'. κ. κέ.

(1) Γπ. Α' ρ. Τμήμ. Β'. γ'. Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 618. κατ. Γ' ἰλλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 69. Ρ' αἰχλ. Παιδογ. Μ. Α'. §. 311.

(2) Ζιμμερμ. αὐτ. σ. 632.

accidit, si non saepius in gelu foramina facta fuerint, ut atmosphaera aquam tangens suum oxygenium huic communicare valeat. Ad quae foramina dicunt inclusos pisces gregatim concurrere, aquamque oxygenio imbutam dilatatis branchiis inspirare (3). Sed de his haec quoque sufficiunt.

CAPUT IX. DE CONSVETUDINE.

§. 147.

Cum enim consuetudo in omnibus, uno verbo, rebus humanis magnam vim habeat: placuit mihi Jatrocles! de hac quoque pauca hic disserere; quae utilitati in sequentibus tibi inservient; ut non cogar in quolibet eorum eadem ruminare. Non obliviscaris ergo haec in omnibus in mentem revocare.

§. 148. Consuetudo igitur, quae nempe continuo ac diuturno fit usu, talis est: ut saepe a natura ipsa nihil differat. Ideoque jam olim secunda natura nuncupata est. Nam et difficilima reddit facilia, et nociva nequaquam noecientia (1); sicut e contra illa, quae penitus innocua et indifferentia sunt, nocent nobis prima vice illis utentibus (2). Ut ex sequentibus exemplis elucescet.

§. 149. Calor e. g. corporis humani in genere inter 90

(3) Vide de aqua prolixius Eugen. l. c. C. XXII. et Nicephor. Theotoc. T. II. C. XXV.

(1) Hippocr. Aphor. Sect. II. 50. Zimmerm. 2. Th. p. 612. etc. Reil Fieberf. 1. B. p. 69. Nosstaud Pathol. 1. Th. §. 211.

(2) Zimmerm. ib. p. 632.

γένηται μεταξύ τῆ 96 καὶ 100 βαθμῶ τῇ Φαρενεϊτικῇ Θερμομέτρῃ ἐστὶν (1), ἐν πάσῃ ὥρᾳ καὶ ἐν παντὶ κλίματι ἡ αὐτὴ ἔσται (2), καὶ τὴν τῇ περιέχοντος ἀέρος θερμότητα, ἐν ὑγιεὶ καταστάσει, καὶ κατ' αὐτὰ τὰ κυνικὰ καύματα, αἰεὶ ὑπερβαίνειν (3). Ὡς δὲ ἤλ-
λον ὅτι τὸν θερμότητα τῆς ἑαυτῇ ἡττω ἔχοντα ἀέρα ἀνευ ἀ-
νιάρῃ αἰσθήματός τε καὶ βλάβης εἰσπνεῖ ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλὰ καὶ
ἐν περιέχοντι ἐ μόνον τῆς ἰδίας θερμότητος, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀνα-
ζέοντος ὕδατος θερμότητῃ, κατὰ βραχὺ ἐπιζόμενος πρὸς τινα
χρόνον ζῆται δύναται (4). Τὸ γὰρ ἄνθρωπινον σῶμα καὶ ἐν
θερμότητῃ περιέχοντι τὴν φυσικὴν αὐτῇ κρῆσιν διαφυλάτ-
τει (5)· ἤγε διὰ τῆτο ἂν ἔχει αὐξεσθαι (6), ἐπεὶ πρὸς τινα
χρόνον ἐκεῖνο ψύχος τι δύναται ἐνταῦθα γενναῖν (7).

§. ρν'. Καὶ ἐν ἄλλοις δὲ πολλοῖς τὸ ἔξος ἔχ ἡττων ὠφέλιμον

(1) Σπριγγέλ. Παθολ. Τ. Α'. §. 771. Αἵτιερ. Μ. Α'. §. 550.
Μεσγίερ. Γ'. §. 19.

(2) Λεσλ. σ. 286. κτλ. Μεσγίερ. αὐτ.

(3) Σβιετ. Τ. Β'. σ. 193.

(4) Ἀλλίερ. Τ. Β'. σ. 30. κτλ. Μεσγίερ. αὐτ. Τὸ δὲ πείραμα τῆ-
το τοῖνδε τὸν τρόπον ἐγένετο. Πολλῶν γὰρ δοματίων ἀλλεπαλ-
λήλων τεχνητοῖς ὑποκαύσοις μᾶλλον καὶ μᾶλλον μέχρι τῆς τῇ ἀνα-
ζέοντος ὕδατος ποιότητος, καί τι πρὸς, θερμαίνονται· εἰς τὸ
πρῶτον καὶ ἡττων θερμὸν εἰσελθόντες, καὶ μετὰ μικρὰν ἐν τῷ
διατριβῇ εἰς τὸ πλησιαίτερον καὶ θερμότερον προβάντες κτλ. ἔχα-
τον καὶ τὴν τῇ τελευταίᾳ δοματίᾳ θερμότητα ἀνιπνεῦσαι καὶ ὑπε-
ρεργεῖν ἐδυνήθησαν. Ὅ δὲ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς βάλανκοις ἔχει
αὐτὶς παρατηρεῖσθαι· εἰς αὐτοὺς οἱ εἰσερχόμενοι, κατὰ μικρὸν ἐκ τῇ
ψυχροτέρῃ εἰς τὸ ἡμέμα χλιαρόμενον καὶ θερμότερον μέρος προ-
βαίνοντες, εὐχερῶς καὶ διὰ μακρῆς τὴν ἐκεῖ μεγάλην θερμότητα
φέρουσι, δύσοισι δὲ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς γεννημένη, εἰ ἀμέσως ἐ-
κείτω εἰσῆλθαι, ἢ γὰρ ἐ χροῖον τινα ἐν τοῖς ἡττοι θερμοῖς μέρε-
σι διέτριβον. Ὅρα περὶ τῆτων Λεσλ. σ. 291. κτλ.

(5) Λεσλ. σ. 16.

(6) Μασγίερ. σ. 47.

(7) Λεσλ. σ. 288. κτλ. Αἵτιερ. αὐτ. §. 549.

et 100 gradum thermometri Farenheitiani versatur (1); omni-
que anni tempore, ac climate idem est (2); et aëris am-
bientis temperiem semper, etiam in caniculari fervore, su-
perat (3). Ex quo patet quod homo in genere aërem, qui
sua temperatura inferior est, siue molesto sensu ac detri-
mento inspirare valeat. Ast in loco etiam non solum suo
calore; verum etiam aqua ebulliente calidiore, paulatim
asvenscendo per aliquod tempus vivere potest (4). Quia cor-
pus humanum etiam in calidiore medio suam naturalem
temperaturam conservat (5); quae ideo non adaugetur (6);
quia illud per aliquod tempus frigus quoddam producere
potest (7).

§. 150. In aliis etiam non paucis consuetudo potest

(1) Sprengel Pathol. 1. B. §. 371. Autentr. 1. Tb. §. 550. Meßger. III.
§. 19.

(2) Leslie p. 286. etc. Meßger ib.

(3) Swiet. T. II. p. 193.

(4) Haller. T. II. p. 30 etc. Meßger ib. Hoc vero experimentum institu-
tum est sequenti modo. Multis enim cubiculis, inter se communicanti-
bus, per hypocausta gradatim magis magisque usque ad temperiem aquae
ebullientis et ultra calefactis: in primum minusque calidum ingredien-
tes, ac, post aliquam commorationem, in sequens calidius prodeuntes
etc. ultimi quoque cubiculi calorem respirare sustinereque valuerunt. Quod
in nostris etiam balneis observari potest; in quae qui ingrediuntur, pau-
latim ex parte frigidioris in tepidiorem calidioremque penetrantes, fa-
cile et per longum tempus maximum ibi calorem perferunt; qui illis
fuisse intollerabilis, si immediate illuc ingressi, vel saltem non per ali-
quod tempus in minus calidis cubiculis commorati fuissent. Vide de his
Leslie. p. 291 etc.

(5) Leslie. p. 16.

(6) Massey. p. 47.

(7) Leslie. p. 288 etc. Autentr. ib. §. 549.

γίνεται, τὴν διαφόρων νοσοποιῶν εἰς ἡμᾶς ἐνεργούντων βλάβην
κωλύοντες καὶ μειν. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ βραχεῖαι τροφῆς ποσότητι,
ἢ ἐδέσμασι μοχθηροῦς ἐκ γενετῆς, ἢ διὰ μακρῶ ἐξιδέντες,
ὕγιειν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀπήμονες διαμένουσιν, ἐπίσης ταῖς ὑ-
γιεινὰ βρώματα βισκομένοις βιῶντες (1). ὅπως οἱ ἀνδρες
ὄντες, ταχέως τῶν ἐκ τῆς ἐνδείας κακῶν πειρῶνται. Καὶ μὰ
θεοῦ τινες, διὰ τὸ κατὰ βραχὺ γενόμενον ἔθος, τροφῇ ἰῶδει καὶ
ὀλεθρίῳ μέχρι τέλους ἐχρήσαντο (2).

§. ρνα'. Καὶ οἱ νοσούντων δὲ κλιμάτων οἰκίτορες ἐν ὑγιεινᾷ
πολλῶς εἰς ἔρχονται ἀφινῶνται γῆρας (1), ὡδὲ πάνυ ἐν ταῖς
ἐνδημίως ἐπικρατούσαις νόσοις κινδυνεύουσι, τῶν ἐπιλύδων καὶ ξε-
νικῶν ἅμα τῷ ἀφικεῖσθαι σφοδρῶτερον τῶν ἐκεῖ νόσων πειρω-
μένων (2). Ἰδίως γὰρ τινες δυνάμεις ἢ τῇ ἀνθρώπου φύσει κέ-
κμηται, δι' ἧν τὸ ἐπιβλαβὲς ἤδη γενόμενον ἐβάλλειν τῇ σώ-
ματος, ἢ ἀνεργεῖς ἀποφαίνειν ἰσχύει (3). ἢ ὡς Ζιμμερμάνος
φησὶν (4), ἐξιδόντες οἱ ἄνθρωποι καὶ βραχεῖτινι μισμῷ, ὡς
καὶ μικρᾷ δηλητηρίᾳ ποσότητι. Ὡς τε τοῖς τοιούτοις δηλητηριάδεσι
κατὰ βραχὺ ἐξιδέντας, ὡδὲ ἐξὶ φάρμακον ἀνελεῖν δυνά-
μενον (5).

(1) Διδελ. Τ. Α'. Εἰσαγ. σ. 12. Περτ. Μ. Α'. σ. 318.

(2) Α' Μερ. Τ. 5'. σ. 189. Οὕτω καὶ Κυριακὸς ὁ Ἀναχωρητὴς πολ-
λὰ ἐτη μόνῃ σκίδῃ ἐτρέφετο. Ἰδὲ Συναξάρ. τῆς καδ'. Σεπτεμβρ.

(1) Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 628.

(2) Ρ' σίλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 70. καὶ Γ'. σ. 401.

(3) Μεσαγίρ. Δ'. §. 4. Οὐφελ. Συσ. Γατρ. Τ. Α'. σ. 44.

(4) Αὐτόθ. Ἰδὲ καὶ Νεῦμαν. σ. 32.

(5) Εἰδὲ τις ἦτοι καδ' ἐκείνη τὴν ἡμέραν, ὡς ὁ καδ' ἡμᾶς γενόμε-
νος Αὐτοκράτωρ Αὐρηλίου Αὐταντίου, ἢ ὡς ὁ αὐτὸς Μιθριδά-
της, λαμβάνει τῇ φαρμάκῃ· παντάπασιν ἀβλαβὴς ὑπὸ τῶν θανα-
σίμων καὶ δηλητηρίων ὀνομαζομένων φαρμάκων εἶναι. Ὅπως φασὶ
καὶ τοὺς Μιθριδάτην αὐτὸν, ἡνίκα τοῖς αὐτοῖς δι' ὀλέθρου φαρμάκων

proficua evadere; diversorum morbificorum in nos agentium detrimentum frangendo diminuendoque. Sic enim qui exiguae nutrimenti quantitati, vel alimentis deterioribus a nativitate, seu a longo tempore assveti sunt, plerumque sani ac inolumes permanent; similiter illis, qui salubri victu vescuntur, viventes (1); incosveti vero protinus egestatis mala sentiunt. Et nonnulli profecto, ob paulatim contractam consuetudinem, cibo venenato ac pernicioso usque ad finem usi sunt (2).

§. 151. Etiam morbosarum regionum incolae saepius ad ultimam usque senectutem sani perveniunt (1); nec valde in endemicis regnantibus morbis periclitantur; cum advenae extraneiue statim post adventum periculosiores illos morbos experiantur (2). Natura enim hominis proprias quasdam vires possidet, per quas illud, quod jam nocivum factum est, corpore eliminare, vel inefficax reddere valet (3); seu, ut asserit Zimmermannus (4), assvescunt homines etiam brevi cuidam miasmati, ut et parvulae veneni quantitati. Ideo illos, qui talibus venenis paulatim assveti sunt, nullum est venenum necare valens (5).

(1) Didel. T. I. Introduct. p. 12. Girtanner 1. 2b. p. 318.

(2) Haller. T. VI. p. 189. Sic etiam Cyriacus Anachoreta per multos annos scilla solummodo vesebatur. Vide Synaxarium graecum die 29. mensis Septembr.

(1) Zimmerm. 2. 2b. p. 628.

(2) Reil Fieberl. 1. B. p. 70 et 3. B. p. 401.

(3) Megger IV. §. 4. Hufel. System. 1. B. p. 44.

(4) Ib. vide et Neuman. p. 32.

(5) Verum si quis vel singulis diebus, quem ad modum nostrae tempestatis Imperator Aurelius Antoninus; vel ut ipse Mithridates medicamentum capiat: omnino a lethalibus ac deleteriis appellatis medicamentis

Σ. ριβ'. Οὕτω καὶ ἰατρῶν οἱ πρεσβύτεροι, διὰ πολυχρόνιον
ἔτος, ταῖς λοιμῶσιν καὶ διαδοσίμοις, ὥς ἴανται, νόσοις, σπα-
γίως περιπίπτει· πολλὰς δὲ αὐταὶ τῶν τὰ νοσοκομεῖα θαμί-
ζειν ἀρχομένων νέων ἰατρῶν τὸν λοιμὸν ἐπιφέρουσι (*).

§., ρηγ'. Καὶ ἡ πρὸς τῶν διαφόρων δὲ τῆς ζωῆς τρόπων
 τεχνῶν τοῖς ταῦτα διαχειρίζουσιν ἐμπαιεμένη ἐν γένει ἐκείναι,
 ἡ μεγάλη πολλάκις ἐς τοὺς διὰ μακρῶς ἔστις θείσι, κτ. Οὐδὲ τὰ τῆς
 ψυχῆς πάθη, τοῖς συνεχῶς ταῖς περιπίπτουσι, δι' ἑσὺς ἐπιβλα-
 βῇ γίνεται (1).

5. ρηδ'. Καὶ ἄλγη δὲ παντοία, ἃ τοῖς ἀνθρώποις δύσσοιπα
τυγχάνει, εὐχερῶς φέρειν δι' ἔθους ἔχομεν (1). Ὡς περ ἐπὶ
κηλήται ἐν τῇ ἀρχῇ τῷ δεινῷ σφοδρῶν τῶν πόνων περῶμενοι,
μετάτινα χρόνον ῥᾶον ἐπ' ἀνεκπαίδητος τὴν κήλην φέρουσι· τὸ

μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ ὑπὲρ Ῥωμαίοις γινώσκειν, μηδὲν εὐρεῖν ἀνταρῆν αὐτὸν δυνάμενον. Γαλ. περὶ Ἐντιδότ. Β. Α'. κ. α'. Οὕτω καὶ τῶν Ὁθωμανῶν τινες εἰ μόνον ἐν μεγάλῃ ποσότητι τῷ ὀπίω κατὰ βραχὺ ἐδιζόμενοι χρεῶνται, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πολυχρόνιον τέτληται χρεῶσιν μηδενὸς ἔτι ἐρεθισμῶ ἀποθανόμενοι, ἐρμῇ ὑψωθέντα ἀντὶ αὐτῶν προσφέρονται. Οἷ' δὲ καὶ Ρεῖλος (Πυρετ. Τ. Δ'. σ. 76.) καὶ Βεϊνκάρδιος (περὶ τῆς Βρέσ. Ἱατρ. σ. 17.) καὶ ἄλλοι (Γραμματ. καὶ Μιθωδ., Θεραπ. Μ. Α'. σ. 82.) σεσημειώκασιν. Φασὶ δὲ ὡς κατὰ τὸν ἐπταετῆ πόλεμον ἐν Γερμανίᾳ τῶν Κοζάκων τὰ καυδίσκον τῇ βασιλικῇ λεγομένην ὕδατος (εἰ τῆτο πίεσως ἄξιον) διὰ τὴν ἐννοίαν ἀντὶ πνεύματος οἶνον πίνοντα μηδὲν παθεῖν, διὰ τὴν πάτριον καὶ πολυχρόνιον τῶν πνευματῶδων πομάτων κατὰχρησιν.

$$(*) \quad O^p \text{ σε σημ. } \Theta.$$

(1) Καὶ τὴν ἐκ τῶν τῆς ψυχῆς παθημάτων προσδοκώμενην βλάβην τὸ ἔθος ἀφαιρεῖται· ὥστε ὁ καθ' ἑξιν δι' ἔθος γινόμενος θυμὸς, εὐδαιμονίᾳ ἔτι βλάβην τῇ υγιείᾳ ἐμποιοῦσαι δύναται. Ὁ φρμ. Τ. Α'. σ. 463. Ἰδὲ ἔ. Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 624. Ρ' ἑλλ. Περτ. Τ. Α'. σ. 70.

(1) *Ιπ. Α'φ. Τμ. Β', μθ'. Βαλτασ, Τ. Β'. §. 95.*

§. 152. Sic etiam medici seniores, propter longam consuetudinem, rarissime in morbos pestilenciales ac contagiosos, quos curant, incidunt; hi autem morbi multis junioribus medicis, nosocomeia frequentare incipientibus, contagium inducunt.

§. 153. Noxa etiam, quae ex diversis generibus vitae, et artibus illis, qui has exercent, in genere inducitur, non magna saepius, propter consuetudinem longiorem, est. Ac profecto multoties nec animi pathemata illis, qui saepe his indulgent, propter consuetudinem, nociva sunt (1).

§. 154. Doloresque porro diversos, qui incosvetis sunt intollerabiles, facile ob consuetudinem sustinere possumus (1). Sicut et herniosi in initio mali vehementes dolores sentiunt; post aliquod vero tempus, facilius ac insensi-

erit securus ac immunis. Sicut ajunt et Mithridatem ipsum, quum lethali medicamento interire potius, quam Romanorum subijci imperio maluit, nihil invenisse, quod ipsum interimere potuerit. Galen. de Antid. L. I. C. I. Sic et nonnulli Turcae non solum in magna quantitate, paulatim asvenscendo, opio utuntur; verum etiam, cum ob longum ejusdem usum, nullum amplius erethismum sentiant, mercurium sublimatum pro illo assumunt. Quod et Reilus (Fieberl. 4. B. p. 76.) et Weickardus (Entwurf p. 17.) et alii (Recept. nnd Kunst. 1. Th. p. 82.) adnotarunt. Dicunt vero quod in bello septenni in Germania Cosaecus vasculum aquae regiae (si hoc credendum sit) per errorem pro spiritu vini sine nocumento bibisset; propter patrium ac diuturnum potuum spirituosorum abusus.

- (1) Noxam, quae ab affectibus animi extimescenda est, etiam consuetudo amolitur; si quidem iracundia, quae quasi in consuetudinem cessit, nullam prorsus sanitati injuriam inferre solet. Hoffm. T. I. p. 463. Vide et Simmerm. 2. Th. p. 624. Reil. Fieberl. 1. B. p. 70.

- (1) Hippocr. Aphor. Sect. II. 49. Baillif. 2. B. §. 25.

ναντίον δὲ καὶ τὰ ἡδίστα τῶν αἰσθημάτων ὁποίων ἐν, διὰ τὴν συνεχὴ ἐπανάληψιν καὶ κατάχρησιν, ἀηδὴ ἡμῖν ἀποβαίνει καὶ ἀδιάφορα (2).

§. ρνέ. Δι' αὐτὸ δὲ τῆτο τοῖς πάχυσιν πολλάκις καὶ ἐπιβλαβῆτινα, οἷς διὰ μακρὴ εἰθισμένῃ εἰσί, φαγεῖν καὶ πιεῖν ἐπιτρέπομεν, μηδεμιᾶς ἐκ τούτων, διὰ τὸ προηγηθὲν ἔθος, βλάβης πειρωμένοις (1). Οὗ δὲ καὶ φύσις αὐτὴ πολλάκις ποιεῖ, ἐπιβλαβῶν τινων βρωμάτων τε καὶ πομάτων τὴν ὄρεξιν τοῖς νοσήσιν ἐγείρουσα· ὧν ἕτοι τυχόντες ἐμόνον καὶ βλαπτόνται, ἀλλὰ καὶ τῆς διηχλέσης νόσου ἐνίοτε ἀπαλλάττονται (4). Τῆτο δὲ ἐμόνον ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἐν θηρίοις ἔωδ' ὅτε παρατετήρηται (3).

§. ρνς. Ὡς περὶ δὲ τὸ ἔθος κατὰ βραχὺ καὶ βαθυμυθὸν γινόμενον, ἀβλαβὴ καὶ εὐφρόντα καὶ τὰ φύσει βλαβερά καὶ ἀνυπόκοισα ἀπεργάζεται (§. ρν.). ἔτι καὶ ἡ, οἷς ἡδὴ χρήσει συνεχεῖ καὶ πολυχροίῳ εἰθισθῆμεν, ἀπομάχης δυσχερὲς λίαν καὶ ἐπιπικονος (1), πολλῶν τε κακῶν γίγνεται αἰτία τοῖς ἐξαπινάκων τὴν ἐκείνων χρῆσιν καταλύσας. Διὸ καὶ τὲς ἡμερομένους ἐκεῖνα ἀπομαθεῖν, τὴν αὐτὴν χρῆσιν φυλάττοντας τάξιν ἐς τὴν τελείαν ἀπομάχην κατὰ βραχὺ ὁπισθοδρομεῖν· οἷον λόγῳ μὲν τῷ

(2) Ρ' ἑλ. Α'ρχ. Τ. Α'. τ. α'. σ. 173.

(1) Σβιστ. Τ. Α'. σ. 217. Ρ' ἑλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 449. Μὴ τοῖς νυν μικρὸν τινα καὶ φραυδοῖς σκοπὸν εἰς βοηθημάτων εὗρεσιν ὑπολαμβάνωμεν εἶναι τὸ ἔθος, ὥς περὶ ἐδ' ἐς ὑγείας φυλακῆς... Φαίνεται γὰρ, ὅτι ὥς περὶ ἀλλ' ἄλλα, σμικρὰ καὶ φραυδὴ ἔχει τὴν δυσχερίαν, ἀλλὰ μεγίστη τε καὶ κυριωτάτη, ὡς ἂν ἐπιδοκίμῃται ἐκ τῶν τοῖς νοσημάτων τὴν φύσιν. Γαλ. Θεραπε. Μεθ. Α. Θ'. κ. 15.

(2) Γ' τ. Α'φ. Τμήμ. Β'. λή. Συνέρετ. Τ. Γ'. σ. 788. Α'λλ. Τ. σ. 188. Μισογῆς Ε. §. 13. Οὐφελ. Συστημ. Γατρ. Τ. Α'. σ. 41. Γ' τ. Α'φ. καὶ Μεθοδ. Θεραπε. Μ. Α'. σ. 58. Ε'κ Θερ. Μ. Α'. σ. 307. καὶ

(3) Πλάτων. περὶ Αἰτ. Φυσικ.

(4) Βαλτάς. Τ. Β'. §. 95. καὶ Προχ. Τ. Α'. §. 139.

biliter herniam ferrunt. E contra vero svavissimae quoque sensationes quaecunque, propter frequentem usum et abusum, mollestae nobis ac indifferentes evadunt (2).

§. 155. Ideo aegrotantibus etiam nociva quoque saepius, quibus diu assveti sunt, assumere permittimus; ob praegressam consuetudinem nihil detrimenti ex hisce experientibus (3). Quod natura quoque ipsa saepius facit, nocivorum quorundam alimentorum ac potuum appetitum aegrotantibus excitando; quibus assumptis, nullum damnum illi experiuntur; immo vero molestanteque malo multoties absolvuntur (2). Quod non solum in hominibus; sed etiam in animalibus nonnunquam observatum est (3).

§. 156. Ut vero consuetudo, quae paulatim et gradatim contracta est, per naturam perniciosa quoque reddit innociva (§. 150.); sic et omissio illorum, quibus jam usu continuo ac longo assveti sumus, valde difficilis est et molesta (1); multorumque malorum illis fit causa, qui derepente eorum usum deseruere. Quocirca qui cupiant ab illis deservescere, debent, eodem ordine conservato, paulatim ad

(2) Weil Archiv. 1. B. 1. S. p. 173.

(1) Swiet. T. I. p. 217, Weil Fieberl. 1. B. p. 449. Non est igitur quod parvum quendam ac levem scopum ad inventionem remediorum consuetudinem existimemus; veluti nec ad sanitatem tuendam . . . Videtur enim non sicut caetera, exiguam levemque, sed maximam, ac maxime principalem vim habere, utque singulorum corporum naturam extendat. Galen. Rat. Med. L. IX. C. XVI.

(2) Hippocr. Aphor. Sect. II. 38. Sennert. T. III. p. 788. Haller. T. VI. p. 188. Meßger V. §. 13. Hufel. System. 1. B. p. 41. Recepte und Kurarten. 1. Th. p. 58. Hecker Kunst. 1. Th. p. 307. etc.

(3) Plutarch. de Caus. Physic.

(1) Walther. 2. B. §. 95 etc. Proch. 1. B. §. 139.

χρόνῳ· τὴν ἀρχὴν συνεχέσμερον, εἴτα κατὰ βραχὺ σπανιώτερον, λόγῳ δὲ τῆς ποσότητος, αὐτῆς τὴν ἀρχὴν μᾶλλον, ἐφεξῆς δ' ἔλαττον, ἐκείνοις χρωμένους. Ἐπιβλαβὴς γὰρ ἄλλως, ἢ τῇ ὑγείᾳ ἐχθρὰ ἢ ἐκ τῆ ἐναντίας ἐπὶ τὸ ἐναντίον ἐξαπιναιὰ μετάβασις, ἣν φύσις ἐν ἑδενὶ πράγματι φέρειν δύναται (2).

§. ρζ'. Διὰ τῶν ἄρα ἢ ἡ ταχέια ἐκ μεγάλης ἀγγείας βλαβέντος δύο ἢ τριῶν λιτρῶν τὴν αἵματος κένωσις, λειποθυμίας ἢ θανάτου αὐτῇ αἰτία γίνονται· ὅπερ γε ἢ τὴν πλείονος αἵματος ἀπώλειαν, ἐκ μικρᾶς πληγῆς σάγγην ῥέοντος, ἀκινδύνως ὑπενεγκεῖν ἔχομεν· ἢ ἔτι πολὺ πλείονος, εἰ ἔκτινων διασημάτων τῶτο τυγχάνῃ γινόμενον (1)· ἢ μόνον διὰ τὴν γινομένην ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ τῆ ἐκχυθέντος αἵματος ἐν μέρει ἀποκατάστασιν, ἀλλὰ ἢ διὰ τὸ τὴν φύσιν κατὰ βραχὺ τῇ ἀπωλείᾳ ταύτῃ ἐθίζεσθαι, μὴδ', ἐξαπιναιῶς τῶν ἀγγείων τῶ ἀναγκαίᾳ αἵματος κενωμένων, τὴν τῆ αἵματος κυκλοφορίαν κωλύεσθαι. Ὡσαύτως τῆς παρακεντήσεως ἐν ἀσκήτιδι γενομένης, ἐχ' ἅπασαν τὴν ὕλην, ἢ ταῦτα εἰ πολλὴ ὑπάρχη, ἅπαξ κενῶμεν, ἀλλὰ πρόστινα χρόνον μεταξὺ διαλείπομεν, τὰ ἐκ τῆς ταχέιας ἢ παντελῆς κενώσεως ἐμπούμενα δεινὰ ἀποκλίνοντες.

(2) Ἡ ἐκ πραγμάτων εἰδισμένη εἰς αἰθρὰ ἐξαπιναιὰ μεταβολὴ αἵματος καὶ ἀπαντάχῃ ὀλεθριωτάτη ἐστίν· εἰ ἢ ἐκ κοινῶς λογιζομένης δεινότητος εἰς δοκῶντα ἀγασθὰ γίνονται. Βοερίβ. Τ' γιν. §. 1027. Γδ' ἢ Κίλσ. Β'. Α'. κ. γ'. Ο' φρμ. Τ. Α'. σ. 463. Ρ' εσ. Αἰμλ. Τ. Α'. σ. 64. Ρ' αιχλ. Παδογ, Μ. Γ'. §. 1574.

(1) Τὸ κατὰ πολὺ ἢ ἐξαπίνης κενῶν, ἢ πληθεῖν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὅπως τὸ σῶμα κινεῖν, σφαλέρῳ· ἢ γὰρ πᾶν το πολὺ, τῇ φύσει πολέμιον· τὸ δὲ κατ' ὀλίγον, ὀσφαλέρῳ ἢ ἄλλως εἰ καί τις ἐξ ἑτέρων ἐφ' ἑτέροις μεταβαλεῖν. Γ' π. Α' φ. Τμήμ. Β'. γά. Γδ' ἢ Α' Δίρ. Τ. Β'. σ. 1. κτλ. Πρσχ. Τ. Α'. §. 41.

perfectum retrogradi dediscentiam; quoad tempus quidem: initio saepius; postea paulatim rarius; quoad quantitatem vero: iterum initio plus; postea minus, illis utendo. Damnosus enim aliter, sanitatique inimicus est ex una extremitate in alteram transitus, quem natura in nulla re valet sustinere (2).

§. 157. Ex hac igitur causa repentina quoque sanguinis duarum, vel trium librarum ex vase majore evacuatio, animi deliquii, ipsiusque mortis causa fit; cum majorem sanguinis jacturam, ex parvulo vulnere guttatim stillantis, sine periculo sustinere possemus; et adhuc plus majorem, si per aliqua intervalla hoc fiat (1); non solum propter restitutionem sanguinis, quae in interjecto tempore aliqua ex parte fit; verum etiam quod et natura paulatim huic jacturae asvescat; necque, derepente vasis requisito sanguine destitutis, circulatio sanguinis impediatur. Idem, paracentesi in ascitide facta, non omnem materiam, et quidem si ingens sit, una vice evacuamus; sed per aliquod tempus intermittimus, malis ex repentina evacuatione oriundis occurrendo,

(2) Mutatio subita a consuetis in nova est ubique et semper quam maxime pernicioſa; licet ex malis vulgo habitis in bona putata transiverint. Boerh. Hygiein. §. 1027. Vide et Celsum. L. I. C. III. Hoffman. T. I. p. 463. Rousseau Émil. T. I. p. 64. Róschl. Pathog. 2. Th. §. 1574.

(1) Multum et derepente evacuare, aut replere, aut calefacere, aut refrigerare, aut aliter quocunque modo corpus movere, periculosum est. Nam etiam omne multum naturae est inimicum. Quod vero paulatim fit, tutum est; tum si quis ex altero ad alterum transeat. Hippocr. Aphor. Sect. I. 51. Vide et Haller. T. II. p. 1. etc. Prech. 1. 3. §. 41.

§. ρη'. Διὰ δὲ τὰ εἰρημένα καὶ οἱ οἰασιδηποτὲν κενώσῃσιν, εἴτε φυσικαῖς τε καὶ αἰτομάτοις, εἴτε καὶ μὴ, διὰ μακρῶ ἐπιθέοντες, ἄνευ τήτων τὴν υἱεῖαν συντηρῆσαι ἐκ ἔχουσιν· ἅμα γὰρ τῇ ἐκυσίᾳ, ἡ ἀκυσία αὐτῶν ἐπιπύχεται, δεινοῖς πολλὰς περιπίπτεισι (1), μὴ πρότερον θερμικευομένοις, πρὶν ἢ ἐκεῖνα αὐθις εἰς τὸ πρῶτον ἀποκατασταθῆναι (§. ριζ'). Οὐ χάριν καὶ γυναικας, τῷ ἐμμήνῳ καθαρισμῷ κατὰ νόμον μὴ ῥέοντος, νόσοις πολλὰς προσπαλαίσι· καὶ ἄντε χρόνον ἐκεῖνος δι' ἡλικίαν πᾶνεται, ὑπ' ἄλλων τε δεινῶν, καὶ καρκίνου ἐν ὑσέρῳ, ἢ ἐν μαχοῖς ἔσθ' ὅτε προσβάλλονται.

§. ρηδ'. Οὐ μόνον ἀλλ' ἡ ἐξ ἐξάδοστινος ἀγαθῆς εἰς κακὸν ταχέως μεταβολὴ ἐπιβλαβὴς γίνεται, ἀλλὰ τὸναντίον καὶ ἡ ἐκ κακῆς εἰς ἀγαθὴν, ὥς ἔπω εἰσίσμεθα, ἐλυσιτελής (§. ρηδ' σημ. 2.). Ὡς περ γὰρ, φέρε, αἱ ἐκ πλῆτε καὶ ἀφθορίας τῶν ἀναγκαίων εἰς πέναν μεταπεσόντες, ταχέως τῶν ἐκ τῆς ἐλλείψεως καὶ τῆς ἐξαίφνης καὶ τῆς βίᾱς μεταβολῆς περῶνται κακῶν (§. ρη'), διὰ τὸ ἀήθεις καὶ ἀμελέτητοι εἶναι πρὸς σμληρὰν ἔτω καὶ λιτὴν διαίταν· ἔτω καὶ οἱ ἐκ γῆς, ὡς φασι, καπρίας, ἐξακιναια καὶ παραδόξῳ τύχῃς ῥοπή, εἰς τὸ ἐναντίον μεταπηδήσαντες, τῇ ῥαζῶν καὶ τρυφῇ καὶ ἡδυπαθείᾳ διὰ μικρῶ ἄνευ βλάβης καταχρῆσθαι ἐκ ἔχουσιν, ἀμέσως πολλάκις τοῖς ἐκ τῆς ταχείας τῷ βίᾱς μεταβολῆς ἐμποιούμενοις δεινοῖς προσβαλλόμενοι (1)· καὶ τοτῶσον μᾶλλον, ὅσον τὴν μὲν λιτὴν βρωσὶν τε καὶ πόσιν, ποικίλιον καὶ παντοδαπῶν ἐδεσμάτων τε καὶ πομάτων, τὸν δ' ἐργατικώτερον καὶ σωφρονέσερον βίον, τῷ τρυφῇ πάντῃ καὶ μαλθακῇ ἀντικαταλλάττεσι (2).

(1) Γπ. Α'φ. Τμήμ. 5'. β'. Σβιετ. Τ. Ε'. σ. 163. κτλ. Σίλλ. σ. 311.

(1) Διδελ. Τ. Α'. σ. 3.

(2) Ε'γνωσται δὲ καὶ πρὸς τῆς μακρῆς πίστεας, αἷς καὶ οἱ καταλύσαντες ἔδος γυμνασίων, ἅλλοις τε τισὶν ἀλίσκονται νοσήμασι, καὶ ἔχουσιν παρατάσεις Γαλι περί Πνεύ. Διαφ. Β. Α'. κ. γ'.

§. 158. Propter supradicta etiam illi, qui quibuscunque evacuationibus, sive naturalibus ac spontaneis, sive non, diu assveverunt, sine his sanitatem conservare nequeunt; nam statim post illarum voluntariam, vel involuntariam retentionem, in multa mala incidunt (1); quae non prius sanantur, quam illis iterum restitutis (§. 117.). Cujus gratia mulieres quoque, mensibus ordinate non fluentibus, multis morbis corripuntur; et dum propter aetatem hic fluxus desinit, pluribus aliis malis, nec non cancro uteri, vel mammarum aliquoties affliguntur.

§. 159. Non solum verum ex assveto quodam bono ad malum repentina mutatio nociva est; sed etiam ex malo ad bonum, cui nondum assvevimus, non est proficua (§. 156. adnot. 2.). Quem ad modum enim e. g. ex divitiis abundantiaque rerum necessariarum in paupertatem relapsi, citius calamitatis, repentinaeque vitae mutationis incommoda experiuntur (§. 150.) ex eo, quod non assveti exercitatieque sint in tam austero et frugali regimine; verum etiam illi, qui ex terra, ut ajunt, et fumo, repentino ac inopinato sortis impetu, in contrarium elewantur, otio ac luxu ac molestia non diu sine damno abuti possunt; cum immediate saepius malis, ex repentina vitae mutatione provenientiibus, corripantur (1); eoque magis, quo victum potumve frugalem cum diversis ac multifariis alimentis; vitam vero activam ac sobriam cum luxuriosa penitus ac inertī commutent (2).

(1) Hippocr. Aphor. Sect. VI. 12. Swiet. T. V. p. 163 etc. Selle. p. 311.

(1) Didel. T. I. p. 3.

(2) Constat praeterea ex longo rerum usu, eos qui consuetudinem exercitationum omiserunt, tum aliis multis morbis, tum maxime febrilibus corripī. Galea. de Febr. Different. L. I. C. III.

§. ρξ'. Διὰ δὲ τὸ ταχέως τὴν φύσιν πᾶσιν ἐδίδεσθαι, καὶ τὰ Φάρμακα ἐκ αἰ ἐν τῇ αὐτῇ ποσότητι τοῖς ἀδυνάστοις ἔργασθαι, ἀλλ' αὖξομεν ταύτην αἰεὶ προϊόντες, εἰ δὲ πρὸς τινα καιρὸν κατὰ συνέχειαν αὐτοῖς χρήσασθαι, ὥς ἀνεργεῖσι κατὰ βραχὺ ἀποβαίνουσιν. Ἐνίοτε δὲ καὶ τῇ ἐκείνων χρήσει πρὸς καιρὸν τινα χαίρειν ἐπεικόντες, ἄλλα ὁμοιοειδῆ αὐτοῖς καὶ ἰσχύοντα ἐπιτάττομεν (1).

§. ρξα'. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ τὸ αἰεὶ ἐν διαίτῃ ζῆν ἀκριβεῖ περὶ βρώσιν τε καὶ πόσιν κτλ. ἢ μόνον αὐτὸ κατ' ἑαυτὸ καὶ πάντῃ ὑγιεινὸν, ἀλλὰ καὶ εὐπαθεσέρας, καὶ παντὸς δεινῆς, ἐκ τῆς καινεργησάτι, ἢ μικρὸν τῆς διαιτητικῆς βίᾳ ἀποσῆναι, ἐμποισμένῃ, μᾶλλον ἐπιδοκτικῆς τῆς τοιούτης ἐργάζεται (1). Ὡς δὲ καὶ φύσις μονοῦ φωνῆν ἀφιεῖται ἀντίκειται, διακορεῖς ἡμᾶς βρώσεώς τε καὶ πόσεως, καὶ παντὸς ἄλλης, ᾧ διὰ μακρῆς χρόνου, ἀποφαίνουσα (2). Ταῦτ' ἄρα καὶ τὸ ἐκ διαλεμμάτων μεταβολήν τινα ἐν τῷ ἐξῆδι ποιεῖσθαι βίῃ, ὑγιεινὸν (3). ὅδ' ἐπι-

(1) Διὰ τὴν μεταβάλλειν δεῖ τὰ κατατράματα; ἢ ὅτι ὡς μᾶλλον αἰδάνηται. Τὰ γὰρ συνήδη, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἰδεσμάτων, ἐκείνη φάρμακα, ἀλλὰ τροφή γίνεται, ἥτοι καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων. Ἀ' ρις. Προβλ. Τμήμ. Α'. μί'.

(1) Διὰ τὸτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνεισι σφαλεραί αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβεῖς διαίται, ὅτι τὰ ἀμαρτανόμεια χαλεπώτερον φέρουσι. Διὰ τὸτο ὅτι αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβεῖς διαίται σφαλεραί ἐς τὰ πλεῖστα τῶν μικρῶν ἀδυνάτοισιν. Γ' π. Α' φ. Τμήμ. Α'. ε'. Ἡ ἀκριβὴς σφόδρα, καὶ δι' οὐχὺς λεγομένη διαίτα τό, τε σῶμα φοροδύς παρέχεται καὶ σφαλερὸν, αὐτῆς τε τῆς ψυχῆς τὸ γαυρὸν κολλᾷ, πάντα πράγματα, καὶ πᾶσαν ἐχ' ἥττον ἐν ἡδοναῖς καὶ πόσις διατρεβῆν καὶ πρᾶξιν ὑπορωμένης, καὶ πρὸς μηδὲν ἰταμῶς καὶ θαρραλέως βαδίζουσης. Πλάτ. Τ' γυμν. Παραγγεῖλμ.

(2) Προχ. Τ. Β'. §. 656.

(3) Τὸ κατὰ βραχὺ μεταβάλλειν, καὶ συνεχῶς τὸν κατ' ἡμέραν βίον ποιεῖν, τὸ καλλίστον ἐστὶ τῷ τῇ ὑγείᾳ διαφυλάττειν βοήθημα. Βοερρέβ. Τ' γυμν. §. 1028.

§. 160. Propter hoc etiam, quod nempe natura celeriter omnibus assvescat, medicamina etiam non semper in eadem dosi aegrotis porrigimus; sed semper illam ascendendo adaugemus; si oporteret per aliquod tempus illis continuo uti, quia aliter inefficacia paulatim fiunt. Aliquoties vero, eorum usum omittendo, alia ejusdem speciei virtutisque ordinamus (1).

§. 161. Ex eadem ratione etiam in regimine exacto, quo ad victum et potum etc. vivere, non solum per se non est penitus salubre; verum etiam delicatiores, et cujuslibet mali, ex instauratione aliqua, vel ex quadam a vita diaetetica declinatione, orientis magis capaces illos reddit (1) Cui quidem ipsa natura modo non clamitando opponitur; fastidium in nobis potus, ac cibi, ac aliorum omnium, quibus diu utimur, excitans (2). Quare per intervalla mutationem quandam in consuetis facere, est proficuum (3); nec

(1) Cur mutari cataplasmata debeant? ex eo scilicet, ut plenius sentiantur. Solita enim, ut ea quae ventriculo mandamus, non amplius medicamenta sunt, sed pro alimentis recipiuntur; sic etiam haec fungi munere suo nequeunt. Arist. Problem. Sect. I. 45.

(1) Propterea etiam sanis periculosus est valde tenuis et constitutus et exquisitus victus; quia deliqua gravius ferunt. Ob hoc igitur tenuis et exquisitus victus periculosus magis, quam paulo plenior. Hippocr. Aphor. Sect. I. 5. Enim vero accuratissima illa, et ad unguem, ut ajunt, explorata victus ratio corpus reddit admodum meticulosum, et periculis obnoxium; ipsiusque animi alacritatem retundit; omnibus de rebus, omni tam laboris tractatione, quam voluptatis fructione suspicantem sinistra aliquid, nihilque confidenter aggredientem. Plut. de Sanit. Tuend.

(2) Procr. 2. B. §. 656.

(3) Sensim mutando saepe variare vitam quotidianam egregium est auxilium tuendae sanitati. Boerh. Hygiein. §. 1028.

βλαβές ἐστὶ τὰ Διάσια ἐνίοτε ἐορτάζειν (4), ἀκροθώρακας μὲν
τοί, καὶ τῶν πολλῶν Ναρθηκοφόρων, τὸ τε λόγε, ἀλλ' ἐ τῶν
παύρων Βακχίων ὑπάρχοντας.

§. ρξβ'. Τῷ δ' ἔδει ὁ μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ
τὰ τῶν ζώων ὑπάρχει, ὡς ἄλλοις τε καὶ τῇ μὴ ἐκ φύσεως ἀ-
κεία αὐτοῖς τροφῇ τε καὶ πόσει συνεπιζόμενα. Οἷον βοτανοφάγους
μὲν, ὡς βόες, καὶ ἵπποι, καὶ πρόβατα κτλ. κρέασι καὶ ἰχθυό-
σι (1), σαρκοφάγα δὲ τέμπαλιν φυτικῶς (2). Οὐδὲ τὰ φυ-
τὰ αὐτὰ τῆς τῷ ἔξω ἐνεργείας ἐξήρηται (3).

§. ρξγ'. Ἐπὶ πάνσι δ' ἐνταῦθα καὶ τέτοιοι εἶπεν μοι χρεῶν
ὡς ἔδεις καὶ ἄνων, ἐστὶν ἄνευ ἐξαιρέσεως· ὁ δὲ ἐ μόνον
ἐν ἄλλοις πολλοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις τῆς φύ-
σεως ἔχει ἅντις παρατηρῆσαι· ὡς ἐκ τῶν ἐξῆς ὀλίγων εὐδη-
λον ἔσεται.

§. ρξδ'. Ἡ τῶν πρώτων ὀδόντων π. χ. ἀνατολή αἰεὶ με-
τὰ τὸν ἔκτον μῆνα ἀπὸ γενεῆς συμβαίνει· ἀλλ' ἐνίοτε καὶ με-
τά τινων ὀδόντων τὰ ἐμβρύα εἰς τὸ φῶς ἐρχονται (1). Αὐτῶν
ἡ ἀρχὴ τῆς τῷ ἐμμήνε καθαρισμῷ ἐν γυναιξὶ φύσεως ἐν μὲν τοῖς
ευκράτοις κλίμασι μεταξὺ τῷ ιβ'. καὶ ιε'. ἔως τῆς ἡλιμίας γί-
γνεται· ἐν δὲ τοῖς ψυχροῖς βράδιον, ὥστε καὶ ἐν τοῖς λίαν θερ-
μοῖς τάχιον (2)· ἀλλ' ἡ φύσις αὕτη ἐν κορασίᾳ παρατετή-
ρηται, ἅμα τῇ γεννήσει αὐτὴ ἀρξαμένη, καὶ ἐς τὸ λοιπὸν αἰ-

(4) Ἰπ. περὶ Διαιτ. Β. Γ. κ. ε'. Τὸ αἰεὶ μετρίως ζῆν, ἰσχυρόν· ἐπὶ
καὶ ἐκ τῆς βραχυτάτης καὶ ἀπύκτου τῇ λίαν ἀρμονικῇ τῆς ζωῆς τρε-
πε μεταβολῆς, αἰετίνος βλάβης πειρώμεθα. Διὸ τὸ παραφέρει-
ναι ἐνίοτε οἰκνέουσιν, ἐμμετρώως μόντοι καὶ μετὰ φρονήσεως παρ-
φύεσθαι, ὑγιεινόν ἐστι. Ζημμετρ. Μ. Β'. σ. 615.

(1) Ἡρόδ. Τερψιχ. κ. ις'. Ἀρριαν. Γ. δικ. κ. κς'.

(2) Α' Ἀ. Τ. 5'. σ. 190. (3) Γαμμαζ. σ. 474.

(1) Γαδελ. §. 412. Σπάρκ. Οἰογ. Μ. Β'. §. 9.

(2) Προχ. Τ. Β'. §. 858.

necet aliquando Bacchanalia celebrare (4); sine tamen immodica ebrietate; nec sint ex paucis Bacchis, ut ajunt, quin potius ex pluribus Narthecophoris.

§. 162. Consuetudini vero non solum homines; verum etiam caetera animalia sunt obnoxia; cum partim aliis, partim nutrimentis ac potibus, non sibi per naturam aptis, asvescant. Ut boves et equi et oves etc. carnibus piscibusve (1); carnivora vero e contra vegetabilibus (2). Nec plantae ipsae ex actione consuetudinis excipiuntur (3).

§. 163. Post omnia autem hoc quoque tibi dicere debeo: quod nulla regula sine exceptione sit; quod non solum in permultis aliis; verum etiam in ipsis rebus naturalibus posset aliquis observare; ut ex paucis hisce sequentibus patebit.

§. 164. Prima e. g. dentitio semper quidem post sextum mensem a nativitate apparet; sed aliquando infantes cum aliquot dentibus in lucem veniunt (1). Iterum initium fluxus mensium in feminis, in regionibus quidem temperatis inter 12 et 15 aetatis annum occurrit; in frigidis vero tardius; ut etiam in valde calidis citius (2); attamen idem fluxus in puellula observatus est simul cum nativitate ince-

4) Hippocr. de Diet. L. III. C. V. Immer mäßig seyn, ist ungesund, weil man unter der geringsten unausweichlichen Abänderung einer allzuharmonischen Lebensart erliegt. Zuweilen rasen, aber angenehm und mit Vernunft rasen, ist gesund. Zimmerm. 2. Th. p. 615.

(1) Herod. L. V. C. XVI. Aelian. Histor. Ind. C. XXVI.

(2) Haller. T. VI. p. 190.

(3) Rammaz. p. 474.

(1) Fabel. §. 412. Start Therap. 2. Th. §. 9.

(2) Proch. 2. B. §. 858.

καθ' ἑκάστον μῆνα ἐπανίστα (3). Καὶ παῖδες μὲν, παρὰ τὸν γυνικὸν κανόνα, δεκαετείς ἔτι ὄντες, πατέρες ἐγένοντο· κορίδια δὲ ἑναετῇ, καὶ ἑπταετῇ μὰ διαγε ἔτεκον (4). Καὶ αἱ τῆς ὑποκαρπίας δὲ ἀρτηρίας πληγαὶ ἐν νεογνοῖς μὲν 100 περίπευσιν καθ' ἓν πρῶτον ἐξηκοσὸν, ἐν δ' ἀκμάζουσιν 70, ἢ 80, ἐν δὲ γηραιότης καὶ προβεβηκόσι τὴν ἡλικίαν 60. ὃ δὲ πλείων ἢ ἐλάττων τῶν εἰρημένων ἀριθμὸς νοσερὸς ἐν πᾶσιν φεῖποτε· παρατετύρηνται μέντοι καί τινες, ὧν καὶ ὑγιαίνοντων ἡ ἀρτηρία 137 καθ' ἓν ἐξηκοσὸν ἔσφυζε (5). Καὶ αὖτις οἱ νόσοις τισὶν ἐξανθηματικαῖς, οἷον εὐλογίαις, καὶ μορβίλλοις κτλ. ἅπαξ περιπεσόντες, ἀνεπηρέαστοι τῷ λοιπῷ ἐν γένει διαμένουσιν (6. ρί'). ἀλλὰ καὶ δις ἢ τρις αὐταῖς προσβληθέντων, εἰ καὶ σπάσιον, εἰς παραδείγματα (6) (ὃ μέντοι ἐκ ἀποδέχονται ἔνιοι (7))· καὶ μύρια ἄλλα. Ὡς βεβαίως ἔχοιμεν ἂν εἰπεῖν, ὥς μόνον τὸ, οὐδεὶς κανὼν ἄνευ ἐξαιρέσεως, ἐξαιρέσεως ἡστίνοσθ' ἐστὶν ἀνεπίδεκτον.

§ ρξέ. Δεῖ ἔν σε ἰατροὶ κλείς! τὰ δύο τὰδε (§. ρμζ. καὶ ρξδ.) ἢ μόνον ἐν οἷς ἐφθίμεν εἰπόντες, καὶ ἐν τοῖς μήπω εἰρημένοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἅπασιν ἀπλῶς τοῖς τῷ βίῳ πράγμασιν ἀπαύτως εἰς μνήμην ἀνακαλεῖν· μεταβολὰς γὰρ ἢ σμικρὰς πολυτάκως ἐν παντὶ πράγματι ἀπεργάζονται· ὥς ἐκ τῶν ὀλίγων, ἐν ἐνταῦθα, καίτοι ἀτάκτως καὶ φύρδην, ἐμνήσθιμεν, ἐγνωσai.

(3) Πενάδας Παρατηρ. Παθολ. σ. 147.

(4) Βυφφ. Τ. Β'. σ. 511.

(5) Σχοῖδεμαντίλος Ἐραν. Γατρικ. Τ. Α. σ. 228. κτλ.

(6) Βυρσίε. Τ. Β'. §. 111. καὶ 163.

(7) Στάρεκ. αὐτ. Μ. Α'. §. 375. 434. καὶ 442.

pisce, et postea semper quolibet mense recurrens (3). Et pueri quidem praeter regulam generalem in duodecimo adhuc anno patres facti sunt; puellulae vero in nonno, et profecto! in septimo aetatis anno proles procrearunt (4). Porro arteriae carpi ictus in neonatis quidem circiter 100, in uno primo minuto numerantur; in adolescentibus vero 70 vel 80; ac in senibus 60; numerus autem major, vel minor quam dicti, semper est morbosus in omnibus. Attamen observati sunt nonnulli, quorum arteria, in statu etiam sano, 130 pulsus in singulo minuto exhibebat (5). Porro qui semel morbos quosdam exanthematicos, quales sunt Variolae, Morbilli, etc. perpassi sunt, incolumes in genere sequenti tempore permanent (§. 110.); ast bis terque ab iisdem correptorum, quanquam hoc rarum, sunt exempla (6); quod tamen nonnulli non concedunt (7). Possemus ergo indubitate dicere, quod hoc solum: Nulla regula sine exceptione, nullam exceptionem patiatur.

§. 165. Debes igitur Jatrocles! haec duo (§. 147 et 164.), non solum in supradictis, et in nondum dictis; verum etiam in omnibus absolute rebus humanis assidue mente revolvere. Ista enim sola sunt, quae praecipue multas mutationes in omnibus producere valent; ut ex paucis, quorum hic, licet confuse, ac sine ordine, mentionem fecimus, notum est.

(3) Penada saggio terzo d'osservazioni etc. p. 147.

(4) Buffon. T. II. p. 511.

(5) Scheidmantel Beyträge zur Arzneyl. 1. Abtheil. p. 228 etc.

(6) Burser. Vol. II. §. 111 et 163.

(7) Starck ib. 1, Th. §. 375, 434 et 442.

Σύγκρισις Φαρμάκων καὶ Βρωμάτων.
§ ρξς'.

Ὡς περ ἡ ὑγεία διάφορός ἐστι τῆς νόσου τὴν ιδιότητα (Σ. ιη. κτλ.), ἔτω καὶ τὰ φάρμακα, οἷς κατὰ τῶν νοσημάτων χρώμεθα, τῶν τῆς ὑγείας τε καὶ ζωῆς συντηρητικῶν τροφῶν διαφέρουσι. Καὶ τροφὰς μὲν κυρίως εἶναι φασίν, ὅσα διὰ τὸ σώματος εἰσω τὸ σώματος λαμβανόμενα, καὶ εἰς τὴν τέτε ἐσιαν μεταβαλλόμενά τε καὶ ὁμοιούμενα, τὰ ὑπὸ τῇ ζῇ ἀλίσκόμενα, καὶ τὸ σώματος ἐκκρινόμενα μέρη αὐτῆς ἀποκαθιζώσιν τε καὶ ἀναπληρῶσι (1). Φάρμακα δὲ, ὥς περ οἰφθηκοτὲν τρόπῳ εἰς τὸ τῷ ἀσθενέontos σῶμα εἰσελθόντα, καὶ τὴν νοσώδη τέτε μίξιν τρόπῳ ἡμῖν ἀκαταλήπτῳ μεταβαλόντα (2), τὴν προτέραν ὑγίαν ἐπαγαγὼς κατέσαςιν (3), μηδοτιέν-τὴν αὐτὴ φύσιν ὑποδύμενα (4). ἔτω τε εἰς τὸ σῶμα ἄγοντα, ὥς τε τὰς νόσους παρῆσας μὲν ἰᾶσθαι, προσπελαξέσας δὲ πολλὰς ἀφισπανάτε καὶ ἀποδιοπομπῶν (5).

(1) Σπυλμάτος περὶ Γνώσ. Φαρμ. Τ. Α'. σ. 2 καὶ 12. Ραισχλ. Νοσολ. §. 533.

(2) Φάρμακα μὲν δὲ πᾶν, ὅ, τι περ ἂν ἀλλοιωτικὸν ᾖ τῆς φύσεως ἡμῶν ὀνομάζομεν, ὥς περ οἶμαι καὶ τροφὴν, ὅ, τι περ ἂν αὐξητικὸν ᾖ τῆς ἐσίας. Γαλ. περὶ Κράσ. καὶ Συνέμ. τῶν ἀπλῶν Φαρμ. Β. Α'. κ. α'. Ἰδί καὶ περὶ τῶν κατ' Ἱπ. Στοιχ. Β. Α'. κ. ζ'.

(3) Ούρελ. Σύς. Ἰατρ. Τ. Α. σ. 132.

(4) Σπυλμ. αὐτ. σ. 2. Ραισχλ. αὐτ. §. 627. Ἀλλὰ τὸτο ἐκ ἀποδέχεται Γρένιος (Φαρμακ. ἐν εἰσαγ. Μ. Α. §. 2) καὶ τυχόν ἐν λόγῳ καὶ μὴ δι' ἄλλο, ἀλλὰ ἡγεὺς διὰ τὸτο, ὅτι ἐκ ὀλίγοις τῶν φυτῶν, τῶν μὲν ὡς φαρμάκοις, τῶν δὲ ὡς βρώσει χρώμεθα.

(5) Εὐδεμ. Φαρμακολ. σ. 68.

CAPUT X.

DE MEDICAMENTIS IN GENERE.

Comparatio Medicamentorum cum Alimentis.

§. 166.

Quem ad modum sanitas ratione indolis a morbo differt (§. 58 etc.); sic etiam medicamina, quibus contra morbos utimur, a nutrimentis, sanitatem ac vitam conservantibus, differunt. Ac nutrimenta quidem proprie illa dicuntur, quae per os in corpore assumpta, et in naturam ejus mutata assimilataque: partes per vitam consumptas, ex corporeque eliminatas, iterum restituunt et recompensant (1), medicamina vero, quae quocunque modo in corpus aegrotantis ingressa, morbosamque ejus miscellam, ignotis nobis modis, mutantia (2): sanum pristinum statum homini restituunt (3); nequaquam tamen naturam corporis induunt (4); talique modo in corpus agunt: ut morbos quidem praesentes sanare; appropinquantes vero, saepius praevertere ac removeare valeant (5).

(1) Spielm. *Uebers. z. Kennt. d. Arzneym.* t. B. p. 2 et 3. *Nöschl.* Nos. § 539.

(2) Medicamentum sane omne id dicimus, quod naturam nostram alterat; sicut, puto, et nutrimentum, quicquid substantiam auget. Galen. de Medicam. Simpl. Temper. et Fac. L. 1. C. I. Vide et de Elem. Hip. L. I. C. VII.

(3) Hufel. *System.* t. B. p. 132.(4) Spielm. ib. p. 2. *Nöschl.* ib. §. 627. Hoc tamen non admittit Grennius (*System d. Pharmac. Introd.* t. B. §. 2.), neque immerito, si non ob aliam, aut saltem ob hanc causam; siquidem non paucis vegetabilibus mox tanquam medicaminibus, mox tanquam alimentis utimur.(5) Hildenb. *Pharmac.* p. 68.

§. ρξζ'. Διττῷ δὲ τρόπῳ τὰ φάρμακα ἐνεργεῖ, κατὰ τὰς δύο ἐν γένει τῆς ὕλης μεταβολὰς (§. πδ')., χημικῶς, ἢ μηχανικῶς· εἰ ἢ ἡ πρώτη ἐνέργεια παραπολὺ συνεχέστερον τῆς δευτέρας συμβαίνει.

§. ρξή'. Διττῇ δ' ὡσαύτως ἢ ἡ χρῆσις τῶν φαρμάκων ὑπάρχει, ἐσωτερικὴ ἢ ἐξωτερικὴ· ἤτοι γὰρ εἰσω τὸ σῶμα λαμβάνονται διὰ τῷ σώματος, ἢ ἐξωθεν ἐπιτίθενται. Ἀλλὰ ἢ ἡ τῆς βρώσεως ἢ πόσεως χρῆσις διττῆπως ἔσα εἰσικεν· ἢ γὰρ διὰ τῷ σώματος εἰς τὸ σῶμα εἰσέρχεται, ἢ διὰ τῶν πόρων τῆς ἐπιφανείας τῷ σώματος· καίτοι σπάνιον τῆτο ἢ παρὰ κανόνα ἐστίν, ὡς μόνον ἐν νοσερᾷ καταστάσει γιγνόμενον· οἷον ὅτε πρὸς τὰς καταβροχθίζειν μὴ ἔχοντας, ἢ ἄλλως σφόδρα ἀδυνάτους λατροῖς θρεπτικοῖς κτλ. χρώμεθα· οἷα εἰσὶ ἢ τὰ διὰ τῷ πρῶτῳ ἐνιέμενα θρεπτικὰ κλύσματα.

§. ρξθ'. Ἐκατέρων δὲ, φαρμάκων δηλαδὴ ἢ τροφῶν, αἱ ὕλαι ἐκ πάντων τῶν τῆς φύσεως βασιλείων παραλαμβάνονται· σὺν ταύτῃ δὲ τῇ διαφορᾷ, ὡς τὰ ἐκ τῶν φυτῶν ἢ ὀρυκτῶν φάρμακα πλεῖω εἰσὶ τὸν ἀριθμὸν, τὰ δ' ἐκ τῶν ζώων ὀλιγώτερα, καὶ λίαν ἰσχυρὰ τυγχάνουσι (1)· βρώματα δὲ τῶν ναντίων ἐκ μὲν τῶν φυτῶν ἢ ζώων βασιλείᾳ ἐπίσης ἐκ εὐαριθμοῦ, ἐκ δὲ τῶν ὀρυκτῶν (ἡμοὶ τὸ ἅλας ἢ ὀλίγ' ἄλλα, καρκευμάτων μᾶλλον, ἢ τροφῆς ἐπέχοντα τόπον, ἐξέλῃς (2)) ἢ δὲν ἄλλο εἰς τὴν δευτέραν τὴν χρῆσιν, ἢ γὰρ τῷ τῆς τροφῆς ὀνόματος ἄξιον (3).

(1) Τρομοδόρεφιος περὶ Γραμματ. §. 1.

(2) Λεδορ. §. 248.

(3) Φασὶ δὲ τινὲς ὡς ἢ ἐκ τῶν ὀρυκτῶν βασιλείᾳ τροφῆτις ἔχῃ λαμβάνειν, ἰδιῶν ἀγγείων μύλων ποιήματα, οἱ ὅτι αἱ τῆς φύσεως ἢ τῆς φύσεως ὅτι μὲν μόνον, ὅτι δὲ ἀλευροῖς σπέρμιον ἔχοντες ἔδωκεν. Ἀλλ' ὡς μὲν ἐκείνα μηχανικῶς μόνον τὴν κοιλίαν ἐμπλήσαι δύναται, τῶν αὐτοῖς εὐεσθιομένοις ζῴων τε, ἢ φυτικῶν μερῶν τὸ σῶμα

§. 167. Duplici vero ratione medicamenta videntur agere, secundum duas in genere materiae mutationes (§. 87.): chymice, et mechanice; etsi prima actio multo frequentius, quam secunda accidat.

§. 168. Duplex etiam medicamentorum est usus: internus ac externus; nam vel per os in corpore assumuntur; vel externe applicantur. Ast usus quoque victus potusve duplex quodam modo esse videtur; nam haec quoque vel per os in corpus feruntur; vel per superficiem corporis; quamquam hoc magnopere rarum, et praeter normam sit; cum solummodo in statu morbofo fiat; ut interdum in iis, qui deglutire non valent, vel aliter valde debilitati sunt, balneis etc. nutrientibus utimur. Talia etiam per annum injecta enigmata nutrientia sunt.

§. 169. Materia vero utriusque: medicamentorum scilicet ac alimentorum, ex omnibus naturae regnis obtinetur; cum hac tamen differentia, quod medicamina vegetabilia ac mineralia plura sint numero; animalia vero pauciora; licet magnopere sint efficacia (1); alimenta autem e contrario ex regno quidem animalium ac vegetabilium aequaliter sunt permulta; ex minerali vero (si sal, aliaque pauca, condimenti magis, quam nutrimenti locum tenentia, excipias (2)), nullum aliud ad huncce usum trahitur; aut saltem nomen alimenti non meretur (3).

(1) Trommsdorff Chemische Receptirkunst. §. 1.

(2) Ludwig. §. 248.

(3) Nonnulli dicunt quod etiam ex regno minerali nutrimentum aliquod summi possit; gentiumque quarundam mentionem faciunt, quae terras quasdam ac lapides, mox solos, mox cum farina commixtos comedunt. Ast quod haecce mechanice solummodo ventriculum repleant; sed partes solummodo animales, vel getetabiles, una cum illis assumptae, cor-

§. ρο'. Τὸ δ' ὕδωρ ἔμεινον τὸ ἐν μέρος τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων ἐστιν, ἀλλὰ καὶ κοινὸν τῶν πλείονων Φαρμάκων ὀργανον, καὶ ἔμμηνον (ἵνα τῇ τῶν παλαιῶν Χυμικῶν λέξει χρῆσθαι) τὰ πολλὰ γίγνεται, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἔσθ' ὅτε Φάρμακον ὄν (1)· ἐντε τοῖς βρώμασιν ὡσαύτως τὴν αὐτὴν χρεῖαν ἀποπληροῖ.

§. ροά'. Οὐ δὲ λόγον τὰ Φάρμακα ἔχει πρὸς νοσούντας, τὸν αὐτὸν καὶ βρώσις πρὸς ὑγιαίνοντας. Ὡς περ γὰρ ἐκεῖνα οἰωδηποτὲν τρόπῳ (§. ρξγ.) εἰς τὸ σῶμα εἰσιόντα τε καὶ ἐνοικεῦντα, ὑγιᾶς αὐτὰ ἀπεργάζεται (§. ρξς'). ἔτω καὶ βρώσις εὐπεπτος, σωματίων τε ἐπιβλαβῶν καὶ ἀλλοτριῶν ἀπὸ ἀλλαγμένη, ἐν τῷ σώματι γιγνομένη, τὰ ἀναλυσκόμενα καὶ ἐκκρινόμενα τῷ σώματος μέρη ἀναπληροῖ, καὶ ἀποκαθίσηςσι, καὶ πάσας τὰς αὐτῆς ἐνεργείας (*) κατὰ νόμον καὶ ὑδέως προάγεσθαι ἀπεργάζεται.

§. ροβ'. Καὶ αὖτις ὥς περ τὸ ζῶον ἐν τῷ ὑγιαίνειν ἀνευ τῆς οἰκείας τροφῆς τε καὶ πόσεως ἐν τῇ ζωῇ διὰ μακρῆς διαμεῖναι ἀδύνατον, ἀλλ' ἀφελύκτως τάτων εἰς τὴν ἰδίαν χρήζει συντήρησιν· ἔτω καὶ νοσῶν, ἀνευ Φαρμάκων τῶν προσηκόντων, καὶ μὴ αἰείποτε, ἀλλὰ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ (§. μδ'), τῷ ἀρρώστου σώματος ἀπαλλαγῆναι ἔχουσιν οἶόν τε.

§. ρογ'. Τόσαῦτα ταῖνυν καὶ τοιαῦτα ὄντα τὰ Φάρμακα, δῆλον ὅτι τὸν πρῶτον, καὶ μέσον, καὶ πύματον τόπον ἐν τῇ Σ-

τρέφονταν, σύμψημι· ὡς δὲ μόνον τῇ τῷ σώματος τροφῇ, καὶ τῇ τῆς ζωῆς συντηρήσει ἀεμόδια ὑπάρχει, ἀπόφημι. Οὐτε γὰρ τὰ μέταλλα, ἔτι τὰ οὐκτὰ ἐν γένει, ὡς ὁ μέγας φησὶν Ἀλφειος (Τ. ε'. σ. 214.) οἰκία τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τροφήν, ἢ εἰς τὴν ζωὴν οὕτω μεταβληθῆναι· εἰ καὶ τινὰ τῶν ζώων πεπτεῖν ταῦτα, ἐν μέρει τε εἰς αὐτῶν τρέφεται. Ὅρα καὶ Κιλίκιον Μ. Β'. §. 4288.

Οὐρελ. Ἐδσηρ. Γατρ. Τ. Α'. σ. 67.

(1) Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 300. Φερκε. Τ. Β'. σ. 9.

(*) Ὅρα σημ. ι.

§. 170. Aqua autem non solum una pars ad vitam conservandam necessarium est; verum etiam commune plurimum medicaminum instrumentum, ac menstruum (ut prisca Chymicorum nomine utar) saepe fit; eaque ipsa multoties est medicamentum (1). In alimentis etiam easdem vices agit.

§. 171. Quem ad modum vero medicamenta ad aegrotantes, ita alimenta ad sanos se habent. Ut enim illa qualicumque modo (§. 168.) in corpus aegrotans ingressa ac retenta: sanum id reddunt (§. 166.); sic et alimentum concoctu facile, partiumque nocivarum ac alienarum immune, in corpore assumptum: consumptas ac eliminatas corporis partes replet et restituit, omnesque ejus functiones normaliter ac commode procedere facit.

§. 172. Porro quem ad modum animal in statu sano, sine idoneo victu ac potu in vita diu conservari nequit, sed inevitabiliter hisce ad suam indiget conservationem; sic etiam, dum idem aegrotat, sine medicaminibus requisitis, licet non semper, plerumque tamen (§. 49.) morbo liberari non potest.

§. 173. Cum igitur tanta et talia sint medicamina: patet quod primum, ac medium, ac ultimum locum in thera-

pus nutrant: hoc concedo; quod vero terrae et lapides soli nutritioni conservationique corporis idonei sint: nego. Nec enim metalla, nec mineralia in genere, ut magnus Hallerus asserit (T. VI. p. 214.), nutrimentum homini sunt idoneum; in suamque naturam mutari non possunt; etsi nonnulla animalia haec digerant, ac ex parte his nutrantur.

Vide et Silian 2. lib. §. 1288. Suseb. System 1. lib. p. 67.

(1) Simmerm. 2. lib. p. 300. Fourcroy T. II. p. 9.

ραπεία επέχουσιν, ἅτε δὴ ἀμέσως, καὶ ὡς εἰπεῖν εἰς χεῖρας συνταῖς νόσοις ἐρχόμενα, καὶ ὧν ἄνευ καὶ ὁ θεωρητικώτατος ἅμα καὶ πρακτικώτατος ἰατρὸς ἐδὲν ἂν πολλάκις κατορθώσκει· πλὴν εἰμὴ καὶ στρατιώτης πολεμικὸς καὶ ἀνδρείος ἄνευ ὅπλων (1) ἐν μέσῳ τῶν πολεμίων ἔχει ἄντι καταπράξασθαι. Ὅπως δὲ καὶ ταῦτα, διὰ τὰ παρεμπύπτοντα, τῇ τῶν νόσων ἰάσει ἐὼς ὅτε ἀντίκειται, ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ εἰρήσεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

ΠΕΡΙ ΒΡΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΟΣΕΩΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ.

§. ροδ'.

Ζῶων δὲ πανφάγον, ὡς ἐφθίμεν εἰπόντες (§. λθ'), ὧν ἄνθρωπος, καὶ νῦν μὲν ἐκ φυτῶν, νῦν δὲ ἐκ ζώων, ἢ ἐξ ἀμφοῖν ἅμα τρεφόμενος, τὰς μὲν τῶνδε τῶν τροφῶν ἐαυτῷ προσάγειται, ὅσας περ ἡ ἱερὰ φύσις παρέχει, ἀμιγεῖς δηλαδὴ καὶ αὐτοχεδίως· ὥππερ καὶ τὸ πάλαι ἐποίει, ὅτε νήπιος ἔτι ὑπάρχων τὸ φρόνημα, καὶ γνώσεων ἁμοιρὸς τῶν περιττοτέρων, τροφῇ ἀγρίᾳ καὶ θηριώδει ἐχρήτο, λάχανα καὶ βαλάνους κτλ. βασκόμενος· τὰ πλείω δὲ τέχνη ὀφιοποιῶ σκευάζων, καὶ ἐκ διαφόρων παντοδαπῶ συγκρίνων, πολλοῖς τε ἀρώμασι καὶ καρυκέυμασι συμμιγνύς, καὶ

„Κοσμῶν περ χύτρας ἀρτύμασι παντοδαποῖσιν (1)

εἰς τὴν τῆ βίῃ συντήρησιν χρήται, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, εἰς τρυφὴν, καὶ τὴν τῆ βράνισκε ἡδονὴν καταχρήται. Τὰ μὲν γὰρ θηρία ὑπὸ μόνῃς, ὡς εἴοικε, τῆς πείνης ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐνοχλῶνται·

(1) Ὅπλα δὴπε εἰσι τὰ φάρμακα, οἷς ὁ ἰατρὸς ἢ πρὸς καταπολέμησιν, ἢ πρὸς προφύλαξιν τῆς νόσου κίχεται. Ἰλδομ. Προλεγ. §. 69.

(2) Ὀμης. Βατραχομ. σιχ. 41.

peia teneant; utpote immediate, ac, ut ita dicam, in pugnam cum morbis veniunt; et sine quibus nec summo opere theoreticus et practicus medicus aliquid efficere saepe valet; aequae ac miles strenuus ac audax, in medio hostium sine armis (1), nihil efficere potest. Quo pacto autem ista quoque, propter accidentalia, sanationem morborum impediunt, in loco suo erit manifestum.

CAPUT XI. DE VICTU ET POTU IN GENERE.

§. 174.

Cum vero homo animal omnivorum, sicut diximus (§. 39.), sit; et mox quidem ex vegetabilibus; mox vero ex animalibus, vel ex utroque nutriatur: alia horum alimentorum talia assumit, qualia ipsa natura offert: immo, nempe ac cruda; sicut olim etiam faciebat, dum, tanquam infans adhuc quoad intellectum, notitiarumque superfluarum imposset: nutrimentis crudis instar animalium utebatur; herbisque, ac glandibus etc. vescabatur. Plura vero arte culinari praeparans, ac ex diversis multifaria commiscens, per multisque aromatibus et condimentis condiens,

„Ornansque ollas condimentis variis” (1)

ad conservationem vitae utitur; vel potius ad luxum, ac palati voluptatem abutitur. Nam alia praeter hominem animalia a sola fame molestari plerumque videntur; homo

1) Medicamenta sunt mera instrumenta, quibus medicus ad morbum debellandum, vel praecavendum utitur. Hildenbr. Prol. §. 69.

(1) Homer. Batrachom. Vers. 41.

ὁ δ' ἄνθρωπος ἢ μόνον πεινᾷ, ἀλλὰ καὶ ἀρέγεται, διάκρισιν δὴ λαδὴ καὶ ἐλλογήν τῶν ἐδιομένων ποιῆται· ὥστε ἢ μόνον τὸν σόμαχον κενὸν ἔτα ἐμπλήσται, ἀλλὰ καὶ ἐρανίσκον καὶ φάρυγγα τοῖς ἐφετοῖς τῶν ἐδεσμάτων, εἰς σόμαχον διῆσιν, ἡδύναι ἐτίγεται, πολλάκις διὰ τῆτο καὶ πλέον βιβρώσκων τῷ δέοντος. Δὲ ἐκεῖνα μὲν τῇ ὁμοίᾳ τροφῇ τὸν πάντα χρόνον, χόρτῳ φέρε· ἢ κριθῇ, χρώμενα, ἔτε ἀηδίζονται, καὶ ὑγιῇ διαμένουσιν· ὁ δ' ἄνθρωπος, ταχέως μὲν καὶ τῶν καλλίστων βρωμάτων διακορὴς γίνεται, διὰ μακρὰ τέτοις χρώμενος, χεῖρον δὲ πολλάκις διάγει, μὴ ἐκ διαλειμμάτων μεταβολήν τινα ἐν τέτοις ποιόμενος (5. ρξά').

5. ροε'. Πάντα δὲ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, κατὰ τὴν γενικὴν τῶν ὑλικῶν πραγμάτων διαίρεσιν, εἰς δύο ἐν γένει, εἰς ὀργανικά, καὶ μὴ ὀργανικά, διαιρεῖσθαι ἔχουσιν. Ὀργανικὸς γὰρ ὢν (ὥσπερ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ζώων) ὁ ἄνθρωπος (1), ὀργανικῶν καὶ τῶν πλειόνων εἰς τὴν τῆς ζωῆς διατήρησιν χρήζει. Καὶ ὀργανικά μετ' ἐξὶ τὰ λοιπὰ πάντα, μὴ ὀργανικά δὲ, ὕδωρ καὶ αἷρ, ἢ ἀνευ ἑτέρων οἰονδηποτέρῳ, ἔτε φυτὸν ζῆσαι δύναται (2).

(1) Ἐνίοι λεπτομερεῖς τοὺς ταῦτα διακριβολογούμενοι, εἰς δύο τὰ τῷ ἀνθρώπινῳ σώματος μέρη διακρίβουσιν, εἰς ὀργανικά, καὶ μὴ ὀργανικά. Καὶ μὴ ὀργανικά μὲν ἐστὶν ἡ δικτυώδης λεγομένη ὕψις· τῇ δὲ τῷ ὀργανικῷ διαφάνασιν εἰς τέσσαρας αὐθιγὰς βαθμοὺς υποδιαίρεσαι· καὶ τῇ μὲν α'. βαθμῇ τῆς διοργανώσεως αἵνες μετέχουσιν· τῷ δὲ β'. τὰ τῆς τῷ ἐγκεφάλῳ καὶ τῶν νῆρων ἐντερίωνος τμήματα, καὶ τὰ ἀπλὰ τῶν ἀγγείων· τῇ δὲ γ'. τὰ νῆρα αὐτά, καὶ τὰ ἐρετὰ τῶν ἀγγείων· ἡ δὲ τῷ νῆρων καὶ τῶν ἀγγείων διὰ τῆς δικτυώδους ὕψους συμπλοκή, τῇ δ. (ὄρα Πλατίονον Ἀνδρῶπολ. Τ. Α', 5. 16—41.) Προσέτι καὶ τὸ αἷμα καὶ οἱ λοιποὶ χυμοὶ τῷ σώματι ὀργανικοὶ ἐκ ἐξὶ. Καθ' ἃ δὴ καὶ ἡ πῆ μὲν ὀργανικὴ, τῇ δὲ μὴ, τῷ ἀνθρώπῳ τροφή, τῷ ἐξ ὀργανικῶν τι καὶ μὴ, συγκαταμίχεται ἀνθρώπῳ ἵστικως ἀνάλογος.

(2) Ἀλλ' ἐν Τ. Γ' σ. 318. κτλ.

vero non solum fame premitur; sed etiam appetit: distinctionem nempe ac selectum esculentorum facit. Ideo non solummodo ventriculum vacuum replere; verum etiam palatum ac pharyngem per optata alimenta, in ventriculum ingredi-entia, demulcire conatur; a qua causa multoties plus quam deberet ingerit. Quam ob rem animalia simili nutrimento, herba e. g. ac hordeo, semper utendo, nec aegre id ferunt, ac sana permanent; homo vero optimis quoque esculis cito satiatur, diu in usum protractis; multotiesque pejus se habet, nulla mutatione per intervalla in illis facta (§. 161.).

§. 475. Caeterum omnia ad conservandam vitam necessaria, juxta generalem materialium rerum divisionem, in duo in genere: in organica ac non organica dispesci possunt. Cum enim homo (ut alia quoque animalia) organicus sit (1): pluribus etiam organicis corporibus ad conservandam vitam indiget. Et organica quidem sunt caetera omnia; non organica vero aqua et aer, sine quo nec animal quodpiam, aut planta (2)

(1) Nonnulli, subtilius exactiusque haec discutientes, partes corporis humani in duplices dividunt: in organicas, et non organicas. Et non organicae quidem sunt textus cellulosus; organisatiorem vero organicarum partium iterum in quatuor gradus subdividunt. Et priori quidem gradu organisationis fibrae; — secundo vero filamenta partis corticalis cerebri nervorumque, nec non vasa simplicia; — tertio, ipsi nervi, vasaque visibilia; — quarto autem, nervorum vasorumque per textum cellulosum complicatio gaudent (Vide Wlather Anthropol. 1. B. §. 16 — 41.). Etiam sanguis caeterique humores corporis non sunt organici. Juxta haec igitur nutrimentum etiam, quod partim organicum, partim inorganicum est, aliquam analogiam cum homine, ex organicis ac inorganicis partibus constante, habet.

(2) Haller. T. III. p. 318 etc.

ἐξ ὅτε ζῶμεν μᾶλλον, ἢ ἐξ ἄλλου
 σως (3). Ἐγὼ γὰρ ἔκ ὀκνήσω Ἰα
 σφαιρικὸν αἶρα, ὃν ἀναπνέομεν, τῆ
 παι (4), τῷ ἀνθρώπῳ τοσέτον ἀναγ
 τροφῶν, παρ' ὅσον, ἀνευ μὲν ἐκείνων
 νάμεθα· τότε δ' ὀρφανισθέντες, ἡ
 μεν (5), ἥς τῇ αὐτῇ εἰσπνοῇ ἡρξάμε

§. ρος'. Ταύτην γὰρ μόνην τὴν
 τοχέδιον τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ ὁ δη
 ἀτμοσφαιρικὸν δηλονότι αἶρα· ὅς γε
 ἢ ὅπως ἄλλως, εἰσδύεις εἰς τὸν πνευ
 τὴν ἀρχὴν τῆς τῆ ἀναπνεῖν ἐποιήσατο
 τῆς ἀναπνοῆς ἡ ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμῷ α
 τὸ ἀνθρώπῳ λογικόν, ὅτε ἄλλοτι ἐξ
 τροφὴν ἐαυτῷ μόνον ἀμέσως περιπο

(3) Περὶ Τ. Α'. §. 87.

4) Τὰ γὰρ σώματα τῶν τε ἀνθρώπων
 τρισσέων τροφῶν τρέφονται. Ἐς, δὲ
 δε τὰ ὀνόματα· σίτα, ποτὰ, πνεύμα
 τοῖσι σώμασι, φύσαι καλεῖνται, τὰ δὲ
 Γ' π. περὶ Ψυχῶν κ. β'.

(5) Λοιπὸν τοῖσι πρώτοις, τροφῇ ἡ πνε
 δὲ πολλοὶ ἐπικαιροτέρη ἢ ἀναπνοή.
 ἔκ εἰς μακρὰν διαρκίσει, ἀλλ' αὐτίκα
 περὶ Αἴτ. ἡ Σημ. Ο' ξ. Παθ. Β. Β'

(6) Ἐξαιρῶνται δὲ οἱ εἰς ἀσφυξίαν πεσο
 ἡμέρας ἐνίοτε, μηδαμῶς ἀναπνεύσαντες
 καλεῖνται· καὶ τινὰ τῶν μικρῶν ζώων, ἀ
 ἀναπνοῆς ἐν ἀκίνησίᾳ διάγουν (ὡς μυ
 εἰς αὐτοῖς, ὡς ἡ ἐν τοῖς ἐν ἀσ
 τὰ δὲ τὴν τῆ χειμῶνος παρέλευσιν, ἡ
 ἐνέκασιν, αὐτοῖς ἀναβιῶσιν. Ἐνιοὶ δὲ

vivere potest; siquidem ex hoc vivimus magis, quam ex alio quodam nutrimento ac potu (3). Ego enim non verebor Jatrocles! ut atmosphaericum etiam aërem, quem respiramus, alimentis adnumerem (4); qui magis quam alia alimenta homine est necessarius ex eo, quod sine illis aliquot dies vivere possimus; aëre vero orbat, ipsam quoque vitam statim expiramus (5), quam, illum inspirando, incepimus (6).

§. 176. Hoc enim nutrimentum paratum et extemporale primo homini creator donavit: aërem scilicet atmosphaericum; qui fortasse propter suam gravitatem, aut quocunque alio pacto in pulmones ingrediens, initium functionis respirandi fecit. Nam propter maximam ac inevitabilem respirationis necessitatem (§. 175.), nec hominis ratio, aut quidquid aliud sufficeret ad hocce nutrimentum immediate sibi comparandum; si non in tota terrestris globi superfi-

(3) Proth. 1. B. §. 87.

(4) Corpora enim omnia tum hominum, tum reliquorum quoque animalium, a triplici nutrimento sustentantur. Horum autem nutrimentorum nomina haec sunt; eibus, potus, spiritus. Ac spiritus quidem, qui in corporibus sunt, status vocantur; qui vero extra corpora existunt, aër. Hippocr. de Phlat. C. II.

(5) Ob duo potissimum vivunt animalia, esum videlicet ac spiritum; ex his multo magis vitae conducit spiratio. Hanc enim si quis plane supprimet: non diu fuerit incolumis, sed potius interrebit. Aret. de Caus. et Sig. Morb. Acut. L. II. C. I.)

(6) Excipiuntur in asphyxiam prolapsi; qui, licet per multum tempus nequaquam respirent, in vitam iterum revocantur; nonnullaque parvula animalium, quae totum hiemem sine respiratione in immobilitate dunt (ut miscalae etc.); solo vitali principio in illis, sicut etiam in asphyctis, superstite; ac post hiemem praeteritum, reditumque caloris iterum reviviscunt. Nonnulli autem haec etiam ursis, aliisque majoribus animae-

τὴν σφαῖραν τῆς γῆς περιεσπαρμένην ὑπάρχουσιν (5. ρα'). ἐδ-
μαχος δ' ὁ κενὸς τὴν σερεὰν τροφὴν ζητῆσαι ἠνάγκασεν, ὥστε
καὶ ξηρότης εἰματός τε καὶ φάρυγγος τὸ μὴ πάνυ δυσπόρισον ὕ-
δωρ. Τῶν δ' ἄλλων τροφῶν πρῶτον, ὡς εἰκεν, ἀνθρώπος
ταῖς φυτικαῖς ἐχρήσατο, εἴτα δὲ χρόνῳ πολλῷ ὕστερον ταῖς
ζωώδεσι, καὶ μάλιστα πολὺ πρότερον τοῖς ἰχθύσιν, ἐχατὸν δὲ
τοῖς λοιποῖς τῶν ζώων (1).

5. ροζ'. Ἐπεὶ δ' αἰεὶ σύγκρισις, κατ' ἀναξαγόραν εἰπεῖν,
καὶ διάκρισις, γένεσις δηλαδὴ καὶ φθορὰ ἐν τοῖς τῶν ζώων γί-
νεται σώμασι (1), ὧν μὲν τῷ σώματος μερῶν φθειρομένων τε
καὶ ἐκκρινόμενων, ὧν δὲ ἐκ τῆς ὁμοιώσεως τῶν εἰσιόντων βρωμά-
των γεννωμένων τε καὶ ἀποκαθισταμένων (5. ροχ'). ἐσι σαφίσα-
τον κατιδεῖν ὡς πάντα τὰ ζωῆς οἰαζομένη τε καὶ διοργανώσεως
μετέχοντα, εἴτε ζῶα ταῦτά εἰσιν, εἴτε καὶ φυτὰ, παρὰ τὸν ἀέ-
ρα καὶ τροφῆς τινος αἰεὶ τυγχάνει ὄντα ἐπιδεῖν, τῇ αὐτῶν τελειω-
τέρᾳ, ἢ ἀτελεστέᾳ ζωῇ, καὶ τῇ πολυπλοκιωτέρᾳ, ἢ μὴ, διορ-
γανώσει οικεῖται. Διὸ καὶ ἄνθρωπος, καὶ τῶν ἄλλων ζώων τὰ
πλείω, τροφῇ μᾶλλον ὀργανικῇ χρῆται· τὰ δ' ἐν τέτοις καὶ
ζωὴν καὶ διοργανισμὸν ἀτελεστέρα, ὥς τινα τῶν ζωῶν καὶ σκω-
λήκων καὶ ζωοφύτων εἰσιν, αἲρι μόνον, ἢ ὕδατι, ὀλίγοις τυ-
χόν φυτικαῖς μέρεσι μεμιγμένῳ· τὰ δὲ φυτὰ, ἃ τὸν ἐχατὸν
βαθμὸν τῆς ζωῆς καὶ τῆς ὀργανώσεως ἔχουσι, τοῖς μὴ ὀργανικοῖς
μόνον, αἲρι καὶ ὕδατι.

5. ροή'. Ἐχοί δ' ἄντις καὶ τῶν ἐξῆς, ἣν ὁ ἀὴρ πρὸς τὰς
κυρίως τροφὰς ἔχει ἀναλογίαν ἰδεῖν. Ὡς γὰρ τῆς εἰς τὸ σῶμα

τοῖς μεγάλοις ζώοις ἀποδίδασσι. Πῶς δὲ ᾗσιν ὡς τινὰ τῶν ὕ-
δατιων ζώων καὶ ζωοφύτων, μετὰ τὸ πολλὰ ἐτη τελεῖται διαμένειν
αὐθις ἀναστῆ. Ἀρχ. Τ. Α'. τ. α'. σ. 39.

(1) Ἀ' Περ. Τ. 5'. σ. 194—206.

(1) Πλετορχ. περὶ Ἀέρος. τοῖς Φιλοσ. Β'. Α'. κ. κ.

cie dispersum fuisset (§. 130.). Ventriculus vero vacuus nutrimenta aridiora quaerere hominem coëgit; sicut etiam siccitas oris ac pharyngis aquam, quae non valde difficilis est comparatu. Videtur autem homines prius quidem alimentis vegetabilibus usos fuisse; animalibus vero post multum tempus; et quidem multo prius piscibus; demum vero (caeteris animalibus (1)).

§. 177. Cum tamen semper, ut juxta Anaxagoram dicam, commixtio, ac dissolutio: ortus scilicet ac destructio in corporibus animalium fiant (1); aliis quidem corporis partibus correptis ac eliminatis; aliis vero per assimilationem assumptorum alimentorum restauratis ac restitutis (§. 171.): hinc manifeste patet, quod omnia, quae vitam qualemcunque ac organisationem habent, sive animalia, sive plantae sint, semper, praeter aërem, alimento quoque suae perfectiori, vel imperfectiori vitae; organisationique multiplicatae, vel simpliciori, apto indigeant. Idcirco homo, et complura alia animalia, nutrimento magis organico utuntur; quae autem inter illa vitam ac organisationem imperfectiorem habent, ut nonnulla insecta, ac vermes, ac Zoophyta, aëre solummodo; vel aqua paulis fortasse partibus vegetabilibus impregnata; quae vero ultimo gradu vitae organisationisque gaudent, ut plantae: inorganicis solum, aëre nempe et aqua.

§. 178. Potest vero aliquis ex sequentibus etiam, quam aër cum caeteris proprie dictis alimeatis similitudinem ha-

libus tribuunt. Reilus vero asserit quod nonnulla animalia aquatica, Zoophytaque, postquam per multos annos mortua fuerint, iterum reviviscant *Archiv. v. B. 1. S. p. 30.*

(1) Haller T. VI. p. 194 — 206.

(1) Plutarch. de Placit. Philos. L. I. C. XXX.

εἰσέσης τροφῆς τε καὶ πόσεως, τὰ μὲν κάλλιστα τῶν μερῶν κατα-
 τρυγασζόμενα ἀκριβῶς καὶ ἐξομοιούμενα, τῇ σώματι προσφύεται,
 ἃ δ' εἰς τέτο ἔχουσιν ἀνοικείως, ταῦτα ὡς περιττὰ ἢ πρός τινα
 χρόνον κατὰ τὰς ἐνδοῦς, ἵνα κατὰ Γαληνὸν εἴπω (1), ἀλλὰ τὰ ἐν-
 ρυχωρίας, καὶ τῷ αἵματι συγκυκλωφορεῖ (2). ἢ ταχέως τοῖς
 διεφθαρμένοις τῷ σώματος μέρεσιν ἐνέμενα, διὰ τῶν φανερῶν
 τε καὶ ἀφανῶν ἐκκρίνεται πόρων (§. ξδ'. σημ. 2.). ἔτι καὶ
 τῷ ἀτμοσφαιρικῷ αἵματι εἰσπνευόμενα, τὸ μὲν ὀξυγενικὸν αὐτὸ
 μέρος τὰς εἰρημένους πάχει μεταβολὰς (§. ρλδ'), τὸ δὲ ἀζω-
 τικόν, ὡς τῇ ἀναπνοῇ ὑπάρχον ἀνοίκειον, καὶ τοῖς περιττοῖς μέ-
 ρεσι τῆς κοινῆς τροφῆς ὅμοιον (§. ρμβ'), τοῖς ἐν τῷ πνεύμονι
 γιγνομένοις πνεύμασιν ἐνέμενον συνεχίζεται. Καὶ εἰ μὲν ὁ εἰσ-
 πνεόμενος ἀὴρ σωματῶν ἑτερογενῶν καὶ ἐπιβλαβῶν ἢ ἐμπέ-
 πλησαι, τῆς ὑγείας γίνεται συντηρητικός· εἰ δὲ τέναντιον,
 νόσων καὶ αὐτὸ τῷ θανάτῳ παραίτιος (§. ρκζ'. κτλ.). οἷα καὶ αἰ-
 λοιπαὶ τροφαί, πονηραὶ τυγχάνουσαι, ἀποβαίνουσιν.

§. ροδ'. Αὐτίς ὥσπερ αὐθροπὸς ἀνευ βρώσεως ἐγκατα-
 λειφθεὶς, μετ' ἡμέρας τινὰς ἀποθνήσκει· τροφὴν δὲ τινὰ αὐ-
 τροφὸν ἔχων, βραδίον· εἰ δὲ ἡ αὐτὴ τῆς τροφῆς ποσότης
 τῶν τροφιμωτάτων ἐστὶ, μακρότερον τὴν ζωὴν συντηρῆσαι δύνα-
 ται· ἔτι καὶ ἐν τόπῳ, ἐξ ὃ ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ διὰ τῆς πνευ-
 ματικῆς ἀντλίας ἐξήντληται, ἐγκατακλειθεὶς, ἐν ῥοπῇ ὁ-
 φθαλμῷ ἀποθνήσκει (3). εἰδ' ὁ τόπος ἐκείνος ἀτμοσφαιρικῷ αἵματι
 ἐμπέπλησαι, μέχρι τῆς βιώσεως δύναται, ἐς τ' ἂν ὁ ἐμπ-
 ριεχόμενος ἀὴρ τὸ πλεῖστον τῷ ὀξυγενικῷ μέρει, καὶ τὴν ἐλασ-
 τικότητα ἀποβαλὼν, ἀνοίκειος τῇ τῆς ζωῆς ἀποβῇ συντηρήσει
 (§. ρλδ'). εἰδ' ὁ αὐτὸς τόπος ὀξυγενίᾳ ἀμιγῆς τυγχάνῃ ὡς ἐμ-

(1) Τ' γιν. Α. Α'. κ. γ. (2) Προχ. Τ. Β'. §. 569.

(3) Γ' δὲ Νικηφόρ. Θεοτόκ. Τ. Β'. §. 365. κτλ.

bet, percipere. Ut enim partes quidem optimae nutrimenti ac potius in corpus ingredientis, post quam exacte elaboratae et assimilatae essent, corpore adhaerent; quae vero ad hoc ineptae sunt, hae uti superfluae, vel per aliquod tempus, ut juxta Galenum dicam (1), in interioribus errant locis, cum sanguineque circulant (2); vel statim, corruptis corporis partibus admistae, per poros visibiles invisibilesque excernuntur (§. 69. adnot. 2.); sic aëre quoque atmosphaerico inspirato: pars quidem ejus oxygenica mutationes supradictas patitur (§. 136.); azotica vero, quia et respirationi inepta, partibusque superfluis ac inutilibus alimenti communis similis est (§. 142.), cum gasibus in pulmone ortis commixta, simul exit. Ac si aër inspiratus corporibus alienis ac nocivis non impregnatus sit: sanitatem potest conservare; in contrariò casu vero morborum, ipsiusque mortis evadit causa (§. 127 etc.). Qualia caetera quoque alimenta, si non bona sint, fiunt.

§. 179. Iterum ut homo sine nutrimento derelictus: post dies aliquod moritur; si autem alimenta aliqua non valde nutrientia habeat: perit serius; ac si eadem quantitas nutrimenti magnopere sit nutriens: longius vitam conservare valet; sic in loco, ex quo aër atmosphaericus per antliam pneumaticam exhaustus est, inclusus: statim perit (1); si vero hic locus aëre atmosphaerico repletus sit: eousque vivere valet; quousque aër contentus, maxima parte oxygenii ac elasticitatis amissa, ineptus conservatione vitae evadat (§. 139.); si autem hic locus oxygenio puro sit plenus: quater vel quinquies longius, quam in aëre atmosphaerico

πλεως, τετράκις, ἢ πεντάκις μακρότερον, ἢ ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ αέρι, ἐν τῇ ζωῇ διαμένει (2). Ἀδὴ δὲ πᾶσι τοῖς ζώοις, (εἰκαιτινὲς οἰοῦνται ὡς ἓν τῶν ἐντόμων καὶ ἐν τῷ Κενῷ ζῆσαι ἐχθροί (3)) καὶ φυτοῖς αὐτοῖς (4), καὶ τῇ καιομένη λαμπάδι ἐν μέρει συμβαίνουσι.

§. ρπ'. Τοῖς δὲ περὶ τροφῆς καὶ νόσων νόμοις τῆς φύσεως, οὐ μόνον τὰ ζῶα, ἀλλὰ καὶ τὰ φυτὰ αὐτὰ (πάλαι ἤδη ὑπὸ Θαλάττης, καὶ Ἐμπεδοκλέους, καὶ Ἀναξαγόρας, καὶ Πλάτωνος, ἐπέκεινα τῆ δέοντος, ζῶα καὶ ἔμψυχα ἀποκαλεσθέντα (1)), ὡς τὴν φυτικὴν ζῶντα ζῶν (2), εἶναι ὑποκειμένα. Τρώγει γὰρ καὶ ταῦτα, ὡς ἔτιωσ εἶπω, καὶ πίνει· εἰσπνεῖται καὶ ἐκπνεῖ (3). Ἐκ μὲν τῆς γῆς διὰ τῶν ῥιζῶν ἰδωρ, καὶ ἀνδρακικὸν ὄξι, καὶ ὕδρα-γένιον εἰσροφόντα (4). τὰ δ' ἐν τῷ αέρι ἐμπεριεχόμενα μέρος διὰ τῶν φύλλων (ἅπερ ὁ μέγας Λινεύς πρεπόντως τῶ τῶν ζῶων εἰμαζε πνεύμονι (5)) καὶ τῆς λοιπῆς ἀπαλῆς καὶ χλοαζέσης ἐπιφανείας εἰσπνέοντα (6), καὶ ἀναιδήτως ἐκ τῆ περιέχοντος (ἵνα κατ' Ἐμπεδοκλήην εἶπω) τὸ πρόσφορον ὑδρευόμενα (7), καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς περιττὰ τῶν μερῶν καὶ διεσθαρμένα αὐτοῖς ἐκπνέοντα. Οὐμὴν ἀλλὰ καθεύδει αὐτὰ ταῦτα, καὶ ἐγρηγορεῖ (8), νοσεῖτε (§. νδ.) καὶ γεννᾷ ὁμοιογενεῖς, κτλ. (*).

§. ρπα'. Περὶ δὲ ταῦτα τοιαύτη τις ἐστὶ διαφορὰ ἐν τοῖς ζώοις τε καὶ φυτοῖς, ὡς ἐν μὲν τοῖς ζώοις τὸ σῶμα ἡ κυρία τῆς

(2) Ἀλέξ. Τ. Γ'. σ. 206. Προχ. Τ. Α'. §. 496. Γ'αλλ. Τ. Α'. §. 102.

(3) Δορσόν. σ. 16.

(4) Ο' αὐτ. σ. 20. Βλδεν. §. 278.

(1) Ἀέρις. περὶ Φυτ. Β. Γ. κ. α'. Γαλ. περὶ Φιλοσόφ. Γ'σορ. κ. λη'.

Πλάταρχ. περὶ Ἀρίσκ. τοῖς Φιλοσ. Β. Ε'. κ. κς'.

(2) Βλδεν. §. 224. κτλ.

(3) Ο' αὐτ. §. 239.

(4) Ο' αὐτ. §. 278.

(5) Ο' αὐτ. §. 277.

(6) Ο' αὐτ. §. 278. καὶ 279.

(7) Πλάταρχ. Συμποσ. Προχ. Β. σ'. β'.

(8) Ρ'πλ. Αέριχ. Τ. Α'. τ. κ'. σ. 38.

(*) Θεοφ. ΙΑ'. (δ)

vivit (2). Quae omnibus quoque animalibus (licet nonnulli putent quod quaedam insectorum etiam in Vacuo possint vivere (3)), ipsisque plantis (4), ac faci ardenti quodam modo accidunt.

§. 180. Legibus vero naturae alimenta morbosque attentibus, non solum animalia, sed etiam plantae (quae jam diu a Thalete, et Empedocle, et Anaxagora, et Platone, supra modum animalia ac animata appellatae sunt (1), quia vita phytica gaudent (2), subjacent. Comedunt enim et illae, ut ita dicam, et bibunt; inspirantque ac expirant (3); ex terra quidem per radices aquam, acidum carbonicum, ac hydrogenium absorbendo (4); partes vero in aëre contentas per folia (quae magnus Linneus recte cum pulmonibus animalium comparabat (5)), caeteramque molem ac viridem superficiem inspirando (6); ac insensibiliter (ut juxta Empedoclem dicam) ex aëre ambiante, quod idoneum sit, hauriendo (7); partesque, quae in se superfluae et corruptae sunt, iterum expirando. Nec non dormiunt ipsae ac vigilant (8), ac aegrotant (§. 54.), ac similia procreant, etc.

§. 181. In hisce autem haec differentia inter animalia ac plantas occurrit; quod in animalibus os propriis alimen-

(2) Haller. T. III. p. 206. Proch. 1. B. §. 496. Ind. 1. B. §. 107.

(3) Dobson. p. 16. (4) Id. p. 20. Wilben. §. 278.

(1) Arist. de Plant. L. X. C. I. Galen. de Philos. Histor. C. XXXVIII. Plutarch. de Placit. Philos. L. V. C. XXVI.

(2) Wilben. §. 224 etc. (3) Id. §. 239.

(4) Id. §. 278. (5) Id. §. 272.

(6) Id. §. 278 et 279.

(7) Plutarch. Quæstion. Sympos. L. VI. c. 21.

(8) Med. Archiv. N. S. p. 52.

κυρίας βρώσεώς τε ἢ πόσεώς ἐσιν εἰσόδος· πνεύμων δὲ ἢ ἡ λοιπὴ τῆ σώματος ἐπιφάνεια τῆ αἰσῆτος· ἐξόδος δὲ, δι' ἧς περιττωμα ὁποιονῇ προίεται, ἐν ἄλλοις μὲν ἀφεδρῶν ἢ ἐρήθρα, ἐν ἄλλοις δὲ μόνος ἀφεδρῶν (1)· ναὶ μὲν ἢ πνεύμων, ἢ ἡ λοιπὴ τῆ σώματος ἐπιφάνεια. Ἐν δὲ τοῖς φυτοῖς ὑδεμίαν κυρίως ἐξοδὸν τῶν περιττωμάτων ἢ φύσις ἐδέσπισεν (2)· ἀλλὰ τῶν διὰ τῶν ῥιζῶν, ἢ τῶν κατ' ἐπιφάνειαν πόρων εἰσδυομένων τὰ περιττὰ διὰ τῶν ἐκπνεόντων ἀγγείων αὖτις ἐκκρίνεται (3). Τὰ δ' ἐκκρινέμενα αἰρόμορφα δῆπε, ἢ τῇ αὐτῶν τροφῇ ὅμοια (4).

§. ρβ'. Περὶ δὲ τὴν τροφὴν αὖτις τὰ ζῷά τε ἢ φυτὰ διαφέρουσι τέττω, ὥς τὰ μὲν φυτὰ διηνεκῶς, ἢ ἐτοίμην, ἢ ἀμεταβλήτη, ἢ ἵνα κατ' Ἀριστοτέλην εἶπω, πεπαμμένης (§. ρκ'. σημ. 2.) τῆς αὐτῶν τροφῆς ἀπολαύουσι· τὰ δὲ ζῷα ἐμόνον κατά τινα διασῆματα τρώγουσιν, ἀλλὰ τὰ ἐσθιόμενα, διὰ ποτ' ἂν εἶεν, δεῖ πρῶτον εἰς κοιλίαν εἰσελθόντα, πεπανθέντα τε ἢ κατεργασθέντα, εἰδ' ὅπως ὁμοιωθῆναι τῷ σώματι.

(1) Τῷ δὲ περιττώματος ὄντος διττῷ, ὅσα μὲν ἔχει δεικτικὰ μόρια τῆ ὑγρῆς περιττώματος, ἔχει ἢ τῆς ξηρᾶς τροφῆς· ὅσα δὲ ταύτης, ἐκτείναν πάντα. Διὸ ὅσα κύστιν ἔχει, ἢ κοιλίαν ἔχει· ὅσα δὲ κοιλίαν ἔχει, ἢ πάντα κύστιν, Ἀριστ. Γεν. Ζῳῶν Β. Α'. κ. β'.

(2) Πᾶσι γὰρ τοῖς ζῷοις ἢ τελείοις δύο τὰ ἀναγκαῖα μόρια ἐσιν, ἢ δέχονται τὴν τροφὴν, ἢ ἡ τὸ περιττωμα ἀφίησιν. . . Τὰ δὲ φυτὰ (ἢ γὰρ ἢ ταῦτα ζῆν φαμὶν) τῷ ἀχρεῖς περιττώματος ἢ ἔχει τόπον· ἐν τῇ γῇ γὰρ λαμβάνει πεπαμμένην τὴν τροφὴν· αὐτὴ δὲ τότε προίεται τὰ σπέρματα ἢ τῆς καρπῆς. Ἀριστ. πρὸς Ζῳῶν Μορ. Β. Β'. κ. ε'.

(3) Βιθ. §. 228.

(4) Ο' αὐτ. §. 275.

§. ρπγ'. Πῶς μὲν δὴ καὶ ἡ κοινῶς λεγόμενη τροφή εἰς δύο ἐν γένει, εἰς ζωώδη καὶ φυτικὴν, διαίρεται (§. ρεζ'). ἀλλὰ καὶ ἔτι τὰ φυτὰ ὡς τροφή γενικῇ, καὶ βάσις τροφῆς ἀπάσης, θεωρεῖσθαι δύναται. ἅτε δὴ τὴν τῶν ἀπάντων ζώων ζωὴν ἡτοιμάσως, ὡς τῶν φυτοφάγων, ἢ ἐμμέσως, ὡς τῶν ζωοφάγων, ἢ σαρκοφάγων, διατηρῶντα. Καὶ ταῦτα γὰρ ἐκ ζώων ἄλλων τρέφεται, φυτικῇ βρώσει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χωρῶμενων.

§. ρπδ'. Συμπάντων δὲ τῶν παρὰ τὸν αἶρα τῇ τε ἀνθρώπου ζωῇ ἀναγκαίων εἰς δύο, εἰς σερρῶν καὶ ὑγρῶν, ἐν γένει διακριμένων, (τὸ γὰρ σῶμα αὐτὸ ἐκ σερρῶν καὶ ὑγρῶν αἰσάτως συγκείμενον, τῶν αὐτῶν δὴ καὶ εἰς τὴν ἰδίαν συντήρησιν χρήζει), ἡ μὲν ἄρτος τὴν βίσιν τῶν σερρῶν ποιεῖται, τὸ δὲ ὕδωρ τὴν τῶν ὑγρῶν. Τὰ πλεῖστα γὰρ τῶν ἀμησγέως πεπαισθμένων ἐνδῶν εἰδός τι ἄρτος ἔχουσιν ἐκ σίτου, ἢ κριθῆς, ἢ κέχυρης, ἢ ὀρίσης κτλ. καὶ ῥιζῶν τινῶν μὲν διάγε, καὶ δένδρων ἐντεριώνης (1), καὶ ἱχθύων (2), δι' ἑλλειψιν τῶν εἰρημένων, ἢ σιτοδυσχευαζομένη πολλοῖς, καὶ διὰ τὸ ἐνδίκως βρώσις γενικῇ ἀποκαλερεν. Ὑδατος μὲντοι ὕδρες τῶν τῆς γῆς κατωτέρων ἐσέρηται, ὡς ἀνευ τούτου ζῆσαι μὴ ἔχοντες, καὶ διὰ τούτων κλιμάτων τὰ πάντ' ἀνδρῶν φεύγοντες (3).

§. ρπε'. Οὐ μόνον δὲ ἡ βρώσις, ἀλλὰ καὶ ἡ πόσις τῇ τε βίῃ διατηρήσει ἐστὶν ἀναγκαία καὶ ἀφεντος. καὶ διὰ μὲν τὴν ἀμφοτέρων ἐνδεαν, τῶν ἀποδύσκει ἀνθρώπος (§. ροδ'), διὰ δὲ τὴν ἐνὸς ὁποῖον, βράδιον. Ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ τῆς πόσεως ἑλλειψις μάλλον, ἢ ἡ τῆς βρώσεως, ἐχληροτέρα ἐστὶ

(1) Σπλιμ. Τ. Α', σ. 43.

(2) Ἡ ροδ'. Κλειώ κ. τ' Φράγκ. Πατρ. Α' συνομ. Τ. Γ'. σ. 155.

(3) Τινὲς ὑπέλαβον μὴ φυσικὴ εἶναι τῷ ἀνθρώπῳ τὴν πόσιν, μηδ' αὖτε πίνον, εἰ μὴ καὶ τῇ φυτικῇ ἐχρήτε τροφῇ. Ἰδὲ Α' ἀέρ. Τ. 5. σ. 178.

§. 183. Quodlibet quidem proprie dictum alimentum generatim in animale ac vegetabile dividitur (§. 169); sed ita quoque plantae tanquam alimentum generale, ac omnium alimentorum basis considerari possunt; cum vitam omnium animalium, vel immediate, ut herbivororum; vel mediate, ut carnivororum, conservent. Haec quoque enim ex aliis animalibus nutriuntur, alimento vegetabili plerumque utentibus.

§. 184. Cum enim omnia praeter aërem ad vitam hominis conservandam necessaria in duo generatim: in solida, ac fluida, dividantur (siquidem homo aequae ex solidis fluidisque constans, iisdem recte etiam ad suam conservationem indiget): panis quidem basim solidorum facit; aqua vero fluidorum. Plures enim quodam modo excultarum gentium speciem aliquam panis possideant, ex tritico, vel millo, vel oryza etc. nec non ex radicibus, arborumque medula (1), et piscibus (2), propter carentiam, reique frumentariae penuriam, multoties parantes. Ideoque recte nutrimentum universale nuncupari meretur. Aqua vero nulli terrarum incolae destituti sunt: quia sine ea vivere non possunt; ideoque loca aquis penitus privata fugiunt (3).

§. 185. Non solum autem alimentum, vel um etiam potus ad conservationem vitae nimis est necessarius ac inevitabilis; et propter quidem utriusque inopiam, citius homo moritur (§. 179); propter vero absentiam unius cujuslibet, serius. Attamen plerumque defectus potus magis,

(1) Spielm. 1. B. p. 43.

(2) Herodot. L. I. C. LXXX. Grant med. Folio. 3. B. p. 155.

(3) Nonnulli crediderunt quod potus non sit naturalis homini; nec deberet bibere, si solo nutrimento vegetabili contentus esset. Vide Haller. T. VI. p. 178.

ἔδυσσοιζοτέρα (1). ἄνευ γὰρ βρώσεως ἐν γένει μακρότερόν τις δύναται ζῆσαι, ἢ ἄνευ πόσεως (2). Ἡ γὰρ τῷ σώματος πημελή διαλυομένη (ὡς τῆτο ἔν νόσοις συμβαίνει) τὴν τῆς τροφῆς πως ἀναπληροῦ ἔλλειψιν (3). τὸ δ' ὕδωρ, καίτοι διὰ τῆς τῷ ἀτμοσφαιρικῷ αἵρος εἰσπνοῆς, ἔκ τῆς κατὰ πᾶσαν τῷ σώματος ἐπιφάνειαν γιγνομένης εἰσροφῆσεως εἰσδυόμενον (S. ρπᾶ.), ἑδατιῶν ἐσιν ἱκανὸν εἰς τὴν τῷ ἐλλείποντος ὑγρῷ ἀναπλήρωσιν. Τὸ πλεῖστον γὰρ τῶν ὑγρῶν, ἔκ τῶν θερρῶν μορίων τῷ σώματος ἀπεργάζεται· διάτε τῷ ἔρει, ἔκ τῆς ἀδήλου διαφορήσεως ἐμικράτις ὑγρῷ ποσότης τῷ σώματος ἀκαύτως ἐξέρχεται· ἔκ διὰ τῆτο ἢ τῷ ὕδατος πόσις ἔκ συνεχεστέρα, ἔκ ἐν μείζονι τῇ ποσότητι εἰς τὴν τῷ βίῃ ἀπαιτεῖται συντήρησιν.

§. ρπᾶ. Ὡς περ δὲ διαφοράτις ἐν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τὴν σερεὰν παρατηρεῖται τροφῆν, τῶν μὲν, λίαν ὄντων ἀδδῆφαγων, τῶν δὲ, βραχυτέρα ἐξαρκημένων τροφῆς ποσότητι ἔτιω ἔκ περὶ τὴν τῷ ὕδατος πόσιν οἱ ἀνθρώποι ἀλλήλων πως διαφέρουσιν. Οἱ μὲν γὰρ πλείους, οἱ δὲ βραχυτέρα ὕδατος πίνουσιν. Εἰσι δὲ καίτινες τῶν τῷ Βάκχῃ ἐνδέρμων διασωτῶν, οἱ τὸ ὕδωρ, κατὰ τῆς ὑδροφοβίαν πάχοντες, δεδιότες, πολλὰς ἡμέρας, ἔκ μῆνας μὰ δια γε ἄνευ τέτε ζῶσι, μόνη τῷ ἐκ τῶν τῆς ἀμπέλου κλιμάτων πηγάζοντι ὑγρῷ ἀρδευόμενοι. Ἀρ' ἔκ πιδανόνεσιν Ἰατροκλείς! ὡς οἱ ὀλίγον μὲν ἔκ σπανίως πίνοντες, ἐπίσης δὲ τοῖς ἄλλοις ἔρῶντες τε ἔκ διαφορῶντες, λιχνοτέρων τῶν λυμφατικῶν ἀγγείων, πλείω ἔκ θαψιλέσερα ὑ-

(1) Ἀλῆρ. Τ. ε'. σ. 179. Ἀκτιν. Μ. Γ. §. 1062.

(2) Πλάταρχ. Συμποσ. Προβλημ. Β. ε'. γ'. Μεσγέρ. Δ. §. 42. Φασίτινα, ἄνευ βρώσεως, ὕδατι μόνον ὀλίγον χρονίον, ἔξ ἔκ τισσάρακοντα ἡμέρας βίωσαι. Γάβ. Οὐρελ. περὶ Μακροβ. Μ. Α'. σ. 39.

(3) Ἀκτιν. Μ. Β'. §. 766.

quam nutrimenti, incommodus est ac intollerabilis (1). Nam sine alimento in genere longius potest aliquis vivere, quam sine potu (2). Pinguedo enim corporis dissoluta (uti hoc in morbis quoque accidit), vices quodam modo nutrimenti agit (3); aqua autem, etsi per aëris atmosphærici inspirationem, absorptionemque per totam corporis superficiem factam, divehatur, nequaquam sufficit ad defectum humiditatis resarciendum. Nam maximam partem humorum, nec non partium solidarum corporis, aqua efficit; per urinamque ac perspirationem insensibilem non exigui humidi quantitas continuo e corpore exit. Ideoque potus aquae et saepius, et in majori quantitate ad conservandam vitam requiritur.

§. 186. Quem ad modum vero differentia quaedam inter homines, quoad solidum nutrimentum, observatur: cum nonnulli quidem valde sint voraces; alii vero minori quantitati contenti sint; sic etiam, quoad potum aquae, differunt quodam modo inter se homines. Nam alii majorem, alii minorem quantitatem aquae assumunt. Sunt etiam nonnulli Bacchi amici, qui per multos dies, et menses Aedepol! sine aqua vivunt, succo solummodo e vitibus presso fauces humectando. An non sit verisimile Jatrocles! quod illi, qui parvam aquae quantitatem et rarius bibunt, aequaliter autem cum aliis mingunt ac perspirant, vasa lymphatica avidiora, plures ac abundantiores particulas aqueas ex aëre ab-

(1) Haller. T. VI. p. 179. Nutent. 3. Eb. §. 1062.

(2) Plutarch. Quaestion. Sympos. L. VI. 3. Messer. IV. §. 42. Dicunt quendam sine victu, aqua solummodo paucis utentem, quatragesima sex dies vixisse. Vide Bufel. *des Kunst etc.* 1. Eb. p. 39.

(3) Nutent. 2. Eb. §. 766.

δατώδη μόρια ἐν τῷ αἵρει εἰσροφόντων, ἐτυχον, καὶ ὡς διὰ τῆ το μᾶλλον τὴν τῆς πόσεως, ἢ τὴν τῆς βρώσεως ἐλλειψιν φέρειν δύνανται;

§. ρπζ. Οὐ μόνον δὲ τῶν ἀνθρώπων τινες ὕδατος βραχείᾳ ἀρκέονται ποσότητι (§. ρπς'), ἀλλὰ καὶ τῶν ζώων τινὰ (1). ὧν δὲ ἓν ἡ ἀδὲ ἀκρὴ τῷ ῥαμφεὶ τῇ ὕδατι προσπελάσσει (2). Τὴν δὲ τῇ ὑγρῇ ἐλλειψιν ἀναπληρῶσαι ἐν μέρει ἐν παντὶ ζῶον τό τε ἐν τοῖς σιτίοις, μάλιστα δὲ τοῖς φυτικοῖς (§. ρκγ'. σημ. 5-), ἐμπεριεχόμενον ὕδωρ, καὶ τὸ ἐν αἵρει ὑδρογόμον, τὸ διὰ τῆς εἰσπνοῆς, καὶ τῶν κατὰ πᾶσαν τὴν σώματος ἐπιφάνειαν εἰσροφόντων ἀγγείων εἰς τὸ σῶμα εἰσπρόχόμενον (§. ρπέ'). Δι' ὧν καὶ εἰς τὰς ὑδρωπικὰς εἰσὶν, τὴν διὰ τῆς παρακεντήσεως κενώθεισαν ὕλην ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, καὶ ἐν βραχείᾳ ὕδατος, καὶ βρωμάτων ὑδατωδῶν χρήσει, πολλάκις ἀναπληροῖ (3).

§. ρπθ. Ὀλίγιστα δὲ τῶν ἐθνῶν μόνον τῷ ὕδατι, τῇ φυσικῇ τῇ δὲ καὶ ὑγιεινῇ ἐμμένονσι πόσει (1). ἀλλ' ἤδη ἀπανταχοῦ (2) διαφοροῖς μίξεσιν, ἀναβράσει (*), διασπαραγμοῖς κτλ. οἶνον, ζύζον, πνεῦμα οἶνου, καὶ εἴτι ἄλλο τοῖς οὐκ ἐκείνοις σκευάζοντες χρῶνται.

„Θυμὸν ἔον τέρποντες ἀμοιβαίως δεκάσσει.

Τὴν δ' εἰς ταῦτα ὕλην ἢ μόνον ἐκ τῆ φυσικῆ βασιλείας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆ τῶν ζώων ἐκ' ὅτε λαμβάνονσι (3).

§. ρπθ'. Διττὴ δ' ὡς προεῖρηται, (§. ρπδ'.) ξηρὰ δηλαδὲ

(1) Γαδελ. §. 289.

(2) Α' ἡρ. Τ. ζ'. σ. 177.

(3) Γκ. περὶ Φυσιολ. καὶ ἡ. Α' ἡρ. Μεθ. Θεραπευ. Τ. Δ'. σ. 125. κτλ.

(1) Βοεράβ. Φυσιολ. §. 56. Α' ἡρ. Τ. ζ'. σ. 239.

(2) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 244. Φράγκ. Γατρ. Α' ἡρ. Τ. Γ'. σ. 230.

(*) Ο' ἡρ. σημ. ΙΒ'.

(3) Ὡς τὸ κατὰ Εὐθύαις Κόμμι τῇ πατρὶσι φωνῇ καλεῖται, ὅπερ ἐκ τῆ ὑγρῇ τῇ ἡπείρῃ γάλακτος κατασκευάζεται.

sorbentia, habeant? et quod ideo magis potus, quam nutrimenti ineptiam perferre valeant?

§. 187. Non solum tamen nonnulli hominum minori quantitati aquae contenti sunt (§. 186.); verum etiam animalium quaedam (1). Et quidem nonnulla eorum nec extremitate oris aquam attingunt (2). Aquae vero defectum in quolibet animali aliqua ex parte supplet in alimentis, vegetabilibus praecipue (§. 128. adn. 5.), contenta aqua; hydrogeniumque aëris per inspirationem, et par vasa absorbentia, quae in tota superficie corporis sunt, in corpus illatum (§. 185). Per quae multoties in corpus hydropicorum aqua prostrans, massam per paracentesim evacuatam in paucis diebus, et sub usu minoris quantitatis aquae, alimentorumque aquosorum, restituit (3).

§. 88. Paucae vero nationes aqua sola, naturali hoc ac salubri potu, contentantur (1); sed jam ubicunque (2) diversis mixtionibus, fermentationibus, destillationibus etc. vinum, cerevisiam, spiritum vini, ac diversa alia parando adhibent.

„Animum suum exhilarando alternantibus poculis; materiamque ad haec praeparanda non solum ex regni vegetabili productis, verum etiam aliquando ex animali quoque obtinent (3).

§. 189. Duplex vero, ut diximus (§. 184), nempe so-

(1) Zedel. §. 289.

(2) Haller. T. VI. p. 177.

(3) Hippocr. de Flat. C. XVIII. Haen. Rat. Med. T. IV. p. 125 etc.

(1) Boerh. Physiol. §. 56. Haller. T. VI. p. 239.

(2) Id. ib. p. 244. Franz med. Polig. 3. B. p. 330.

(3) Sicut apud Scythas potus Kummi juxta sermonem vernaculum appellatus, quem illi ex sero lactis equini praeparant.

ἡ ὑγρὰ, ἡ κοινῶς λεγομένη τῷ ἀνδρώπρῳ τροφή, ἐπεὶ καὶ δύο εἰσι τὰ αἰσθητά, ὑφ' ὧν συνάμα τοῖς θηρίοις ἔστι ἀνδρωπός εἰς τὸ φαγεῖν ἔστι πλεονέχεται· πεῖνα δηλονότι ἔστι διψᾶ· ἀμφω ἐν γένει τὴν ἔδραν ἐν τῇ ἀφῇ ἔχοντα, αἰσθητέων τῇ γενικωτάτῃ, ἔστι ἐν παντὶ μέρει παρεσπαρμένη τῷ σώματι, ἔνθα αἱματοφόρα ἀγγεῖα, ἔστι νεύρα πᾶρσι (1), ἡ κατὰ τὸν περικλεῖ Ρεῖλον, (2) ἢ πανυ ἀπέχουσι, τὴν αἰσθητικὴν λεγομένην ἀτμοσφαῖραν, ἔνθα λήγουσι, ὥστε οἶονται, ἐργαζόμενα (3)· ὁ δὲ ἄλλοι ἐκ ἀποδέχονται (4)· ἡδονῆς τε πάσης ἔστι ἄλγος γιγνομένη αἰτία, ὡς ἔδρα τέτων ἔστι καὶ ὀργον.

§. ργ'. Τοῖν δὲ δυοῖν τοῖνδε αἰσθημάτοι, τὸ μὲν δὲ ἐλλείψιν τῆς σερραῆς τροφῆς ἐμποιοῦμενον, ἡ πεῖνα δηλονότι, ἐν τῷ σωματικῷ τὴν ἔδραν κυρίως ἔχει (1), ὅς μόνος τὸ σῶμα ἡμῶν διὰ μακρὸν θρέψαι δύναται (2)· τὸ δὲ διὰ τὴν τῆς ὑγρᾶς, ἡ διψᾶ, ἐν σώματι, ἔστι γλώττῃ ἔστι φάρυγγι, τυχὸν δὲ ἔστι τῷ σωματικῷ αὐτῷ ἐφίξανται (3). Τοσαύτην δὲ τὴν ἰσχύον ἀμφοτέρω ἔχουσιν, ὥστε τὸς λίαν πενῶντας, ἡ διψῶντας μηδὲν ἔστι θυμῶν ἔστι ἰσὺς φεῖσθαι· ἀλλὰ ἔστι μέχρι παιδοκτονίας τε καὶ παιδοφαγίας ἐξοκέλῃν (4), σάρκα τε τὰς ἰδίας ἔστι αἷμα, διὰ τὸ τῷ αἰσθημάτος βίαιον, φαγεῖν τε ἔστι πλεονέχεται.

§. ρδ'. Ὡς περὶ δὲ τὰ φυτὰ διαφέρει πολλὰς ἀλλήλων τὴν μορφὴν τε ἔστι ἰδιότητα, κατὰ τὴν τῶν κλιμάτων ἐν οἷς φύεται ἔστι αὖτε διαφορὰν (1), ὥς ἔστι ἀνθρώποι πολλὰς

(1) Σπείργω. Παθολ. Τ. Α'. §. 369.

(2) Ποσειδ. Τ. Α'. σ. 22.

(3) Κελαν. Μ. Β'. §. 163.

(4) Ὁρα Ρεῖλ. Α'ρχ. Τ. Γ'. σ. 188, κτλ.

(1) Προχ. Τ. Β'. §. 644.

(2) Ἀντιστ. Μ. Γ'. §. 1061.

(3) Ραδελόσ. §. 290.

(4) Προχ. αὐτ. §. 640.

(1) Γ' περὶ αἰσθ. Β. Β. κ. α'. Α'εῖς. Προβλ. Τρ. Ιδ. α'. ἔστι η'.

lidum ac humidum, est nutrimentum; quia duo etiam sensus sunt, a quibus cum caeteris animalibus pariter et homo ad edendum bibendumque excitatur: fames scilicet ac sitis; quorum uterque in genere sedem in tactu habet, qui generalis quasi est sensus; in omnesque partes corporis extenditur, ubi vasa sanguifera et nervi adsunt (1); vel, juxta clarissimum Reilum (2), non valde remoti sunt; auram sensibilem, ubi desinunt, juxta nonnullos, formando (3); licet hoc alii non approbent (4); et cujusunque voluptatis dolorisque causa sit; quia sedes eorum et instrumentum est.

§. 190. Ex his vero duobus sensibus ille, qui ex defectu nutrimenti solidi excitatur, fames scilicet, in ventriculo proprie residet (1); qui solus corpus nostrum nutrire valet diutius (2); qui autem ex defectu humidi venit, nempe sitis, in ore, pharynge, et fortasse etiam in ventriculo ipso sedem habet (3). Tantam vero vim uterque habet: ut illi qui fame, vel si i crutiantur, nulli rei gratae, aut sacrae amplius parcant; sed usque ad homicidium et consumptionem prolium propriarum perveniant (4); carnemque propriam profecto! et sanguinem, propter violentiam sensus, edere ac bibere cogantur.

§. 191. Quem ad modum vero plantae multoties forma ac indoli inter se differunt, propter differentiam regionum, ubi nascuntur (1); sic homines etiam saepe dissimiles sibi

(1) Sympngel Natbol. 1. B. §. 269.

(2) Fieberl. 4. B. p. 22.

(3) Allian 2. Th. §. 163.

(4) Vide Neil Archiv. 3. B. p. 188. etc.

(1) Proch. 2. B. §. 644.

(2) Autent. 3. Th. §. 1061.

(3) Jadel. §. 290.

(4) Proch. ib. §. 645.

(1) Hippocr. de Diact. L. II, C. I. Arist. Problem. Sect. XIV. 1 et 8. Plat.

ἀλλήλοις ἀνέμοις καὶ τὸν ἔσω καὶ ἔξω ἀνθρώπον (2), λόγῳ τῶν κλιμάτων, ἐν οἷς οἰκῶσι (3), καὶ τῶν βρωμάτων μάλα οἷς κατ' ἐξοχὴν τρέφεται (4). Οἱ μὲν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κρεῖσσόνον ἐν ἀφρονίᾳ ἐδιδόντες, εὐτραφέστεροί εἰσι καὶ ζωνότεροι, καὶ τὴν ψυχὴν πῶς θυριωδέστεροι (5), καὶ τὸ νευρώδες συνημμένον ἐρεθιστικώτεροι (6), καὶ εἰς σῆψιν οἰαζόμενόν μᾶλλον κλινόντες, ὡς τῶν κρεῶν σύμφεως ποιητικῶν γιγνομένων τῇ σάρκατι (7), ἀλλαιετε, καὶ ταῖς μετὰ θένες καὶ φλεγμονώδεσι λεγομέναις νόσοις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑποκείμενοι· (οἷς καὶ ἡ νηστεία, καὶ ἡ τῶν κρεῶν ἐκ διαλειμμάτων ἀποχή λυσιτελεῖ, ἥτις μάλα δαψίλεια αἵματος, καὶ φλογιστικὴ διάθεσις πάρεσι (8). Οἱ δὲ

Πλάτ. Α' πορθ. Βασίλ. ἐν τῇ ἀρχῇ. Βιδέν. §. 350. Προχ. Τ. Α'. §. 103.

(2) Γπ. αὐτ. Α' ρις. αὐτ. Πλάτ. αὐτ. Γαλ. ὅτι τὰ τῆς ψυχ. ἡθ. ταῖς κρεῖσσ. ἐπετ. κ. ι'. Προχ. αὐτ. §. 95. καὶ Τ. Β'. §. 657.

(3) Ζιμμερμ. Μ. Α'. σ. 77. Προχ. Τ. Α'. §. 104. καὶ 105. Μεσγέρ. Α'. §. 11.

(4) Φράγκ. Γατρ. Α' συνομ. Τ. Γ'. σ. 330. Μέσγ. αὐτ. §. 69. Δοκῶ δέ μοι ὡς ἐν γένει ἔχει ἀντὶς θεσπιάτι τῇ τῶν ἀνθρώπων χαρμηκτῆρος πολλῶς εὐρεῖν, ἐν τῇ τῶν βρωμάτων, οἷς μᾶλλον τρέφονται, ἐκλογῇ. Οἱ μὲν γὰρ Ἰταλοὶ ἐκ χορσίων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ζῶντες, μαλθακοὶ καὶ γυναικώδεις ὑπέχουσιν· ὑμεῖς δ' οἱ Ἀγγλοὶ, διὰ τὴν τῶν κρεῶν μεγάλην ἐθωσίν, ἰταμύνεσθαι καὶ βάρβαρον ἐν ταῖς ἀκάμπταις ἀρεταῖς ὑμῶν ἔχετε· οἱ δ' Ἑλβετοὶ φύσει μὲν οἷον ψυχροὶ, καὶ εἰρητικοὶ, καὶ λιτοὶ, βίαιε δ' ἐν τῷ θυμῷ καὶ παρὰ φόροι, ἐκατέρω εἶδει τῶν βρωμάτων ἅμα ἐφθόονται, ποτὰ γὰρ ἀπακτάδῃ καὶ οἶνον πίνοντες· οἱ δὲ Γάλλοι εὐκαμπτεῖς οἷον καὶ εὐμετέβλητοι, ἐκ ἀπάντων ζῶσι τῶν βρωμάτων, καὶ εἰς πάντα τὸν χαρακτῆρα κλίεσθαι. Ρεσσώ Γελ. Τ. Γ'. Ἐπις. ι'

(5) Α' Μέρ. Τ. ε'. σ. 220. Φράγκ. αὐτ. σ. 9.

(6) Ρ' εἰλ. Πυρετολ. Τ. Δ'. σ. 72.

(7) Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 274.

(8) Βεϊκέρ. περὶ τῆς βρωμ. Γατρ. σ. 195. καὶ 252.

sunt, quoad interna et externa (2), ratione climatum, ubi habitant (3), et praecipue alimentorum, quibus nutriuntur (4). Illi enim, qui carnibus solummodo abunde vescuntur, corpulentiores sunt ac vivaciores, et quo ad animum quodam modo ferociores (5); systemaque nervosum habent irritabilius (6); et ad putredinem qualemcumque sunt propiores; quia carnes putredinem in corpore promovent (7). Prae aliis etiam in morbos sthenicos ac inflammatorios plerumque incident (quibus jejunium, et carniū per intervalla abstinētia prodest; et quidem dum abundantia sanguinis diathesisque phlogistica imminet (8)). Qui vero e

arch. Apopthegm. reg. in initio. *Wilden.* §. 350. *Proch.* 1. B. §. 103.

(2) *Hippoer. ib.* *Aristot. ib.* *Plut. ib.* *Galen.* quod mor. anim. temper. sequ. C. X. *Proch. ib.* §. 95. et 2 B. §. 657.

(3) *Simmerm.* 1. Th. p. 77. *Proch.* 1. B. §. 104 et 105. *Messger* I. §. 11.

(4) *Grant medicin.* Polig. 3. B. p. 330. *Messger* ib. §. 69. En général je pense qu'on pourroit souvent trouver quelque indice du caractère des gens dans le choix des alimens qu'ils préfèrent. Les Italiens, qui vivent de beaucoup d'herbages, sont effeminés et mous; vous autres Anglois, grands mangeurs de viande, avez dans vos inflexibles vertus quelque chose de dure, et qui tient de la barbarie. Le Suisse naturellement froid, paisible et simple, aime à la fois l'un et l'autre aliment, et boit du laitage et du vin. Le François souple et changeant, vit de tous les mets, et se plie à tous les caractères. *Rousseau* *Jur.* T. III. Létr. X.

(5) *Haller.* T. VI. p. 220. *Grant* ib. p. 9.

(6) *Reil Fieberl.* 4. B. p. 72.

(7) *Simmerm.* 2. Th. p. 274.

(8) *Weissard Entwurf* 2e. p. 196 et 252.

τέμπαλιν ἐκ φυτῶν μόνων, ἢ τὰ πλείον μέρους, τρεφόμενοι, μικροὶ εἰσι τὸ ἀνάστημα τὰ πολλὰ, καὶ ἀμβλείς, καὶ ἀδύνατοι καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα (9), ἐδ' ἔτιω ζωηροὶ ὡς οἱ πρότερον (10), ἐκ ὀλιγαῖς νοσήμασι διαφόροις, ἐξ ἀδυνατίας τὴν ἀρχὴν ἔλκουσι, περιπίπτοντες (11).

§. ρηβ'. Τέτοις δ' ἅπασι καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ζώων ὑπόκειται. Καὶ τῶν γὰρ τὰ μὲν σαρκοφάγα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄγρια καὶ ἀνήμερα, τιδασσά δὲ τέμπαλιν καὶ δειλότερα, ὅσα ἐκ φυτῶν μόνων τρέφεται (1). Τοιαύτην δὲ μεταβολὴν καὶ διαφορὰν τοῖς ἀνθρώποις καὶ ὁ κατὰ τόπους ἀναπνεόμενος ἀὴρ ἀπεργάζεται (2).

§. ρηγ'. Ποικίλαι μὲν εἰσιν αἱ τροφαί, καὶ ἀλλήλων παρὰ πολὺ διαφέρεισαι· ἐν γένει μὲν, εἰ αὐταὶ ἐκ φυτῶν, ἢ ζώων εἰσιν, ἐν εἶδει δὲ, διαφόροις τρόποις· ἄλλ' ἐκεῖνη μᾶλλον τῇ τῷ ἀνθρώπῳ φύσει ἐστὶν ἀρμόζουσα, ἢ καὶ ὁμοιωθῆναι αὐτῷ δυναμένη, καὶ μηδεμίαν ἐκ τῆς πληρώσεως, ἢ ἐλλείψεως συμβαίνουσαν βλάβην ἐμποιομένη (1). Τοιαύτην δ' εἶναι ῥᾶ διόνσοι Γατρόκληις! ἐκ τῶν εἰρημένων ἰδεῖν σαφέστατα, τὴν ἀναμιξὲς ἐκ ζώων τε καὶ φυτῶν συγκειμένην. Εἰς ἣν ἀμφοτέρων τῶν τροφῶν μίξιν ὑπὸ τῆς φύσεως διωριῖσθαι τὸν ἀνθρώπον, ἀλλ' ἐδὲ ἔσθ' οὗ πολυχρόνιον ταῦτον γεγενηναι, εἰ πλείους εἶον.

(9) Βερίν. §. 128. Βεϊκάρδ. αὐτ. σ. 193.

(10) Ρ'εῖλ. αὐτ.

(11) Α'λλίε. αὐτ. σ. 199. Φεράχ. αὐτ. σ. 13. κελ.

(1) Προχ. Τ. Β'. §. 657.

(2) Τοιούτοις εἰσι οἱ τῷ σώματι ἡμῶν χυμοὶ καὶ τὰ πνεύματα, οἷος καὶ ὁ ἀήρ. Διὸ ἐν τοῖς τόποις, ἐν οἷς ὁ ἀήρ ἐστὶ λεπτότερος τε καὶ καθαρώτερος, ἐκεῖ καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πνεύματα ζωηρότερα καὶ ἁλυστέρα· ἐν δὲ ὁ ἀήρ πυκνότερος, ἀμβλύτερος καὶ κρηρότερος. Φαρμαζ. σ. 74.

(1) Τῶν ζώων ἕκαστος οἰκείαις τρέφεται τροφαῖς. Οἰκία δ' ἐστὶν ἐκαστῶ τροφή, πῦν ὅ,τι ἀν' ἐξομοιωθῆναι δύναται τῷ τροφόμενῳ.

contra vegetabilibus solummodo, vel maxima ex parte vascuntur: minores sunt in statura plerumque, et stupidiores, debilioresque quoad corpus et animum (9), neque ita vivaces uti priores (10); qui non rarius in morbos diversos; ex debilitate oriundos, labuntur (11).

§. 192. His vero omnibus caetera quoque animalia obnoxia sunt. Nam ex hisce carnivora quidem plerumque ferocia ac immansueta sunt; mitia vero e contra et timidiora, quae solis vegetabilibus nutriuntur (1). Talem vero differentiam aer quoque, in quolibet loco respiratus, hominibus facit (2).

§. 193. Multifaria certe sunt alimenta, et magnopere inter se differunt, generatim quidem, si ex vegetabilibus, vel animalibus sint; in specie vero millenis modis. Attamen illud nutrimentum magis naturae hominis quadrat, quod ab illo assimilari potest; et nullum detrimentum, ex repletionem, vel defectu proveniens, causat (1). Facile vero tibi est Jatrocles! ex dictis concludere tale esse illud, quod mixtim ex animalibus ac vegetabilibus constat. Ad quam utriusque nutrimenti mixtionem a natura destinatum; non vero propter longam consuetudinem talem factum es-

(9) Brown. §. 128. Weif. ib. p. 193.

(10) Neil ib.

(11) Haller. ib. p. 199. Frank ib. p. 13 etc.

(1) Proch. 2. B. §. 657.

(2) Tales sunt corporis nostri humores ac spiritus, qualis est aer. Hinc his in locis, ubi aer tenuior est ac defecior, vividiora ac acutiora ingenia florere solent; ubi vero crassior, hebetiora ac stupidiora. Ram-maz. p. 74.

(1) Omne animal conveniente sibi nutritur alimento; conveniens enim cuiusque alimentum est quicquid assimilari corpori, quod nutritur, potest.

ται, ἐκ τῆς τῆ σώματος αὐτῆ κατασκευῆς τῆτο πιστοποιέμενοι (2). Οὐ μόνον γὰρ αὕτη ἡ τῶν τροφῶν μίξις ἀδυναμίαν ἔμα καὶ σῆψιν ἀποδιοκομπεῖται, (3), ἀλλὰ καὶ τὸ ἰσόρροπον τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν δυνάμεων συντηρεῖσα, ἕτε εἰς ἀγριότητα καὶ μέγα ὕδενος ὀργῶν, ἕτ' αὖ τέναντίον εἰς ἀμβλύτητα καὶ ἀδράνειαν ῥέπειν ἀφίησι (4). Καὶ ὅσοι τῶν ἀνθρώπων τῇ τοιαύτῃ μικτῇ τροφῇ χρῶνται, ἔτοι καὶ τῶν ἄλλων τὰ πάντα ὑπερείτεροι (5).

§. ρηδ'. Ὡς περὶ δὲ πάντα τὰ ζῶα, λόγῳ τῆς ξηρᾶς τροφῆς, διαιρῶνται εἰς τρία: εἰς παμφάγα, σαρκοφάγα τε καὶ βοτανοφάγα (περὶ γὰρ τῶν ἐντόμων καὶ ζωφίων ἕδεις λόγος ἐνταῦθα)* ἔτω καὶ λόγῳ τῆ ἀέρος, τροφῇ ἄντικρυς εἶναι ἀποδειχθέντος (§. ρεε'. κτλ.), εἰς τρία

σώματι. Χρή τοῖσιν ὅλην τὴν ὕλην τῆ τρέφοντος, ὅλην τῆ τῆ τρεφομένη φύσει κοινωνοῦντι καὶ ὁμοιότητα κλητῆσαι. Γαλην. περὶ Βρασ. Β. Γ'. κ. β'.

(1) Ἀλλέρ. Τ. 5'. σ. 189. Βλαμμεβ. §. 335. Σπριγγέλ. Παθολ. Τ. Α'. §. 811. Ἀρνεμάν. Φαρμακολ. σ. 2.

(3) Φράγκ. Γατρ. Ἀρνεμ. Τ. Γ'. σ. 19.

(4) Τὰ μὲν φυτικά βρώματα μόνον ἀδενέουσι, τῷ τῶν πλῆθει πένν πολλῇ, καὶ τῆς τῆ ἡλὸς θερμότητος μὴ προσεδέντων* τὰ δὲ ζωάδη μόνον σῆψιν ἀπεργάζονται. Αἱ τοῖσιν ἑκατέραι τροφαὶ συμμιγνύσθαι, ἵνα καὶ αἱ δυνάμεις ὑπὸ τῶν κρεῶν ὑπερείδωνται, καὶ ἡ σῆψις διὰ τῶν φυτικῶν βρωμάτων ἀποβάλληται. Ἀλλέρ. αὐτ. σ. 212. Γδε καὶ Βρεν. §. 127. καὶ Βεϊκάρδ. περὶ τῆς Βρασ. Γατρ. σ. 196. καὶ 253.

(5) Παρατηρήσθαι ὡς οἱ τὰ θερμὰ οἰκίστους κλίματα μείζον ποσότητι φυτικῶν, ἢ ζωαδῶν τροφῶν χρῶνται, οἱ δὲ τὰ ψυχρὰ τὸ ἀνάπαλιν. (Φράγκ. αὐτ. σ. 5.) καὶ ὡς ἐν τοῖς θερμότεροις κλίμασι ἡ πλείων μὲν φυτικῶν, ὀλιγωτέρῳ δὲ ζωαδῶν μίξις, ἐν δὲ τοῖς ψυχροῖς τέναντίον, ὀφειμωτέρα καθίστηται. Μισογιέρ. Δ. §. 28. ἰδὲ καὶ Βεϊκάρδ. αὐτ. σ. 196. καὶ Σπριγγέλ. αὐτ. §. 810. καὶ 814.

se hominem, complures volunt, ex structura ejus hoc confirmantes (2). Nam haec commixtio non solum debilitatem simul ac putredinem arcet (3); sed aequilibrium quoque corporis ac animi virium conservat; et nec in ferocitatem, magnumque ac impetuosum sthenos; aut in stupiditatem ac debilitatem vergere permittit (4). Et illi qui talibus permixtis alimentis utuntur, sunt etiam caeteris praestantiores in omnibus (5).

§. 194. Quem ad modum vero omnia animalia, quoad nutrimentum solidum, in tria dividuntur: in omnivora, carnivora, ac herbivora; (Nam de insectis et caeteris animalculis nullus hic sermo est) sic ea (etiam, quoad aërem, qua nutrimentum jam demonstratum (§. 175. etc.), in tria iterum Jatrocles! dividere possumus: in omnivora,

Oportet igitur ut toti nutrimenti substantiae cum toti nutriti natura communio aliqua similitudoque sit. Galen. de Temperam. L. III. C. II.

(2) Haller. T. VI. p. 189. Blumenb. §. 335. Sprengel Pathol. 1. B. §. 811. Arneemann praktische Arzneymittellehre. p. 2.

(3) Frank med. Poliz. 3. B. p. 19.

(4) Sola vegetabilia debilitant, nisi multus labor copiae accesserit, solisque ardor, Sola animalia putrefaciunt. Utrumque ergo victum oportet commiscere: ut et viribus a carnibus suffulciatur; et putredo per vegetabilia avertatur. Haller. ib. p. 212. Vide et Brown. §. 127. Weisbach Entwurf 2c. p. 196 et 253.

(5) Observatum est quod climata calidiora inhabitantes majori quantitate vegetabilium, quam animalium nutrimentorum utantur; viceversa vero qui frigidiore (Frank ib. p. 5.); — et quod in regionibus calidioribus, plurimum quidem vegetabilium, pauciorum vero animalium mixtio; in frigidioribus tamen contrarium magis proficiat. Meigier IV. §. 28. Vide et Weil. ib. p. 196. Sprengel ib. §. 810 et 814.

αὔθις Ἰατρόκλεις! ἔχομεν ταῦτα διελεῖν· εἰς παμφάγα, αεροφάγα (εἴ μοι ἔτιωσ εἰπεῖν ἐξείη), καὶ ὑδατοφάγα. Καὶ παμφάγα μὲν ἐν αὐτοῖς εἰσὶ τὰ ἀμφίβια, τὰ ἐν ἀμφοτέ-
ραις, εἴτε ἀτμοσφαίραις, εἴτε τροφαῖς βύλει εἰπεῖν, ἐν ἀέρι
δηλονότι καὶ ὕδατι, ζῇ δυνάμενα· αεροφάγα δὲ ὁ ἀνθρωπος,
καὶ τῶν χερσαίων καὶ ἐναερίων ζώων τὰ πλεῖστα· ὑδατοφάγα δὲ
οἱ ἰχθύες, καὶ ὅσα ἄλλα τὴν ὑγρὰν καθ' ὕδατος λῆξιν εἴληχεν·
οἷς ὕδωρ ταῦτά ποιεῖται, ὅσα καὶ ἀπὸ τοῖς αεροφάγοις· (S. ρλς.)
καὶ ἔτε ταῦτα ἐν τῇ ἀτμοσφαιρικῇ ἀέρι, ἔτ' ἐκεῖνα ἐν τῇ ὕδα-
τι ζῆσαι δύνανται.

aërovora (si mihi ita dicere liceat) et hydratovora. Et omnivora quidem inter ea sunt amphibia, quae in utroque (sive atmosphaeram, sive alimentum dicas): in aëre scilicet et aqua, vivere possunt; aërovora vero homo, multaque terrestrium animalium; ac hydratovora pisces, et quae alia humidam in aquis sortita sunt commorationem; quibus idem facit aqua, quod aër aërovoris (§. 136.); et nec ista in aëre atmosphaerico, nec illa in aqua subsistere possunt.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΙΑΤΡΟΣ.

§. ρηγ΄.

Ιατροὶ Φήμῃ μὲν πολλοί, ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοί· ὁ ἱερός Φησὶν Ἰπποκράτης (1). Εἰ δὲ καὶ τοῖς κατ' ἡμᾶς Ἰατροῖς, ὥσπερ καὶ τοῖς κατ' ἐκείνους, ἔχοι ἂν τὸτο οἰκείῃσθαι, ἄλλος λόγος· ἀλλ' ἡμεῖς τὸν ἡμέτερον ἱατρὸν Ἰατροκλείς! τῶν βαιῶν εἶναι ὑποτιθέμενοι, τὲς Φήμῃ μόνον ἱατρὲς τῶν ῥηθισομένων παντάπασιν ἀποκλείομεν.

§. ρηγ΄. Οἱ τοίνυν ἱατροὶ, καὶ τοὶ λίαν τῆς ἐαυτοῦ τέχνης ὑπάρχων τριβῶν, ὥς καὶ θεωρίας εὖ ἤκων καὶ πράξεως, καὶ τὴν τῆς νόσου διάγνωσιν, καὶ τὴν θεραπευτικὴν ἐνδείξιν τῷ συμφερόντος βοηθήματος καλῶς ποιησάμενος, καὶ τὰ δεόντα τε καὶ ἐφαρμόζοντα εἰδὼς φάρμακα· ἀπόφατικῶς μέντοι εὖ ὅτε καὶ τρόπῳ πλῆγῳ καὶ τῶν νόσων ἰάσει ἔχει πως ἀντικεισθαι, εἰ δηλαδὴ μὴ ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι, ἢ μὴ συνεχῶς τὸν πάσχοντα ἐπισκεπτοίτο, ἦτοι διὰ τὸ εἰς ἐν πολλοῖς εἶναι τοῖς ἀσθενέσιν, ἢ διὰ τὴν τῆ νοσήντος ἀπόσασθαι, ἢ τοιούτῳ τι. Δεῖ γὰρ τινὰς τῶν νοσούντων καὶ πολλὰ.

(1) Νόμος π. α΄.

PARS SECUNDA.

CAPUT I.

MEDICUS.

§. 195.

Medici fama quidem sunt multi; re autem valde pauci; divus dicit Hippocrates (1). Utrum id Medicis nostri aevi, sicut illius, adaptari possit, hoc est aliud; ast nos nostrum medicum ex numero paucorum esse supponendo: illos, qui fama solummodo medici sunt, a sequentibus penitus excludimus.

§. 196. Medicus igitur, licet artis suae peritus sit; bene scilicet theoriam ac praxim callens; riteque morbi agnosim, ac indicationem therapeuticam pro ferendis auxiliis fecerit; ac medicamina idonea et adaptata sciat: negative tamen aliquando, modoque indirecto morborum curationem impedire valet; si nempe non tempore idoneo, vel saepius aegrotantem visitat; sive, quia unus in multis est aegris; sive propter magnam aegroti distantiam, etc. Oportet enim nonnullos aegrotorum etiam multoties in die visi-

(1) Lex C. I.

κίς τῆς ἡμέρας ἐπισκοπεῖν (1), ἢ χρονίζειν ἕως ὅτε παρ᾽ ἑσιν (2), ἵνα κατὰ τὰς γενομένας μεταβολὰς τῆ νοσήματος, διὰ ταχέων τὴν ἀπαιτεμένην ἐπιμερίαν ἐπάγειν δύνηται· καὶ μὴ τῆτο ἔχει ποιῆσαι, ἐκὼν ἀέκωντι θυμῷ πολλάκις τῶν νοσούντων ἐνίς εἰς τὸ χεῖρον ἀποκλίνειν καταλιμπάνει. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς χρονίαις, ἢ ἄλλως μὴ βίαιαίς τῶν νόσων, ἔθεν διοίσει, ἂν ἢ τῇ ἰατρῇ βοήθεια εἰς ἐσπέραν ἀναβλήσῃ, ἢ εἰς τὴν αὔριον· ἐχ' ἔτω δὲ ἐν ταῖς ὀξείαις καὶ λοχυραῖς, ἀναβαινέσαις μάλιστ' ἐκ ἀκμαζέσαις, διὰ τὴν τῶν μεταβολῶν πυκνότητα· καὶ γὰρ καὶ ἡ βραχυχρόνιος τῇ ἀπαιτεμένῃ βοήθειᾳ ἀναβολὴ τὰ καίρια τὸν νοσούντα λυμάνεται, ὡς ῥοπὴν τῆς νόσου εἰς τὸ κακίον λαμβανέσης, καὶ θανάσιμῃ πολλάκις ἀποβαινέσης (3).

§. ρηζ'. Εἰ γάρ τις ἀκμάζων, φέρε, τὴν ἡλικίαν, καὶ ἀσλητικὸς, καὶ τὰς χυμοὺς σπαργὼν, καὶ πολύαιμος περιπνευμονία, ἢ φρενίτιδι, ἢ ἄλλῃ τινι φλεγμονώδει καὶ μετὰ οἰκίαν πυρετῷ περιτεσθῶν, ταχέας καὶ θαψιλῆς τῆς φλεβοτομίας ἐν αὐτῇ τῇ βαλβίδι τῆς νόσου χρήζει (1), (ὡς τῇ βεβαιωτέρῃ καὶ ἀσφαλι-

(1) Ἐσὸς χρόνος πυκνῶς, ἐπισκίπτει ἐπιμελέστερον, τοῖσιν ἀπατομένοισιν ἐπὶ τὰς μεταβολὰς ἀπαντᾷ. Ἐξοὶ γὰρ ἦσθ, ἅμα δὲ καὶ εὐμαρέστερος ἦσθ. Γ' π. περὶ Εὐχρημ. κ. α'.

(2) Στάρεκ. Πολιτικ. Γατρ. §. 378.

(3) Γ' δὲ Γ' π. περὶ Νόσ. Β. Α'. κ. δ'.

(1) Οὐκ ἀβολῆς καιρὸς ἐν πλευριτικοῖσι, ἢ ἐν υπερθέρσι, ἢ μεγάλῃς ἡτρεῖσι. Ὅ, τε γὰρ πυρετὸς κάτοξος ἐὼν, εἰς ὀλίγον ὄρμῃ, ἢ τε οὐδὲν τῇ ὑπερκότῃ ἐντείνεται ἐπὶ τὸ κακίον. . . Μάλιστα μὲν αὐτῇμα φλέβα τάμνει. Ἀρετ. Ὁξ. Νόσ. Θεραπ. Β. Α'. κ. ι'. Ὅ δὲ καὶ δις οἶμαι καὶ τρις καὶ πολλάκις αὐτὸς τε καὶ αὐτὸς εἰπεῖν, εἰ μέλλουσιν οἱ ἔτι νοσούντες (πυρετὸν σύνοχοι) ὁρῶνς θεραπευθῆσθαι, τὸ τῆς φλεβοτομίας παραληπτέον εἶναι. Ὅσοις γὰρ ἐπὶ πλήθει χυμῶν δυσδιάκνυσον τὸ σῶμα γενόμενον, ἡδρῶσι τοσαύτην θερμοσίαν, ὡς ἡδη πυρέττει, ἀφαιρεῖν αἵματος καὶ τοσούτου ἂν, ὅσον ἡ δύναμις φέρει, γνώσκοντες, ὡς εἰ μὴ παρὰ

tare (1), aliquandoque commorari apud nonnullos (2): ut, ratione factae mutationis morbi, auxilium quoque requisitum prompte ferre valeat; ac si hoc facere nequeat: involuntarie et sponte multoties nonnullos aegrotantium sineret in pejus ruere. Nam in chronicis quidem, vel aliter non violentis aegritudinibus, nihil facit ad rem, si auxilium medici ad vesperam, vel ad diem crastinam restringatur; non tamen ita se res habet in acutis ac gravioribus; praesertim si in incremento, aut acme versentur, propter mutationum frequentiam; quia paulula quoque auxilii requisiti procrastinatio magnopere nocet aegrotanti; cum malum inclinationem ad pejus assumat, lethaleque saepius evadat (3).

§. 197. Si enim e. g. aliquis, in florente aetate, et copia humorum turgens, et sanguinolentus, in peripneumoniam, phrenitidem, vel in aliam quandam inflammatoriam ac athenicam febrem incidat; ideoque prompta et larga venae sectione in ipso morbi repagulo indigeat (1); (quae securius cae-

(1) Ingressu utere frequenter, visita diligentius, his quae a deceptis per errorem sunt occurrentes, ut mutantur. Facilius enim cognoscas, simulque expeditior eris. Hippocr. de Decent. Ornat. C. I.

(2) Stark Versuch einer wahren und falschen Politik der Aerzte. §. 378.

(3) Vide Hippocr. de Morb. L. I. C. IV.

(1) Nulla morae atque dilationis in pleuriticis, quin protinus valenti remedio succurramus, datur occasio. Febris enim peracuta ad perniciem properat: dolor quoque succingentis membranae in pejus urget. . . . Quocirca eodem potissimum die vena caedenda est. Aret. Cappad. Morb. Acut. Therap. L. I. C. X. Quod autem et his arbitror, et ter, et saepius iterumque dicendum est, qui ita laborant (febri syncho), si recte curabuntur, iis sanguinis missio est adhibenda. Quibus enim corpus ex humorum abundantia inhabile ad transpirationem jam redditum, tantum caloris congestit, ut inde jam febricitet; iis tantum sanguinis est detrahendum;

εἶρε τῶν ἄλλων κενωτικῶν ὄντος βοηθήματος (2), ὃ ὅθεν ἄλ-
 λο ἐν ταῖς τοιαύταις τῶν νόσων ἐστὶν ἰσοδύναμον (3), ἐντιστι-
 τῶν πυρετῶν ἢ μόνῃ ἐστὶ Θεραπεία, καὶ τὰς τῶν ἄλλων Φαρμά-
 κων προοδοποιεῖ ἐνεργείας (4), καὶ διὰ τὸτο ἐνίοτε καὶ ἐν δυσιν ἄ-
 μα μέρεσι τῷ σώματος γίνεται (5)) ἢ ἐπαναληφθῆναι τὴν
 φλεβοτομίαν ἐν τῇ αὐτῇ δεῖ ἡμέρᾳ (6), ὃδ' ἱατρὸς ἐν καιρῷ
 τῷ προσήκοντι τὸτο ποιῆσαι ἐ δύναται, ὁ πάσχων ἐν ἡ σμικρῷ
 κινδύνῳ καθίσταται (7). καὶ ἤτοι τὸν θάνατον ἐκ ἔχει διαφυ-

ληφθεῖν τὸ βοηθῆμα τὸτο, πειγῆσθαι τὴς ἐστὶ διακειμένης τῇ
 φύσει, ἢ συγκόπτεσθαι γε πάντως αὐτὴς, ἢ λάβρας αἰμορραγίας
 ῥύσεται τῷ θανάτῳ. Γαλ. Θεραπευτ. Μιδ. Α. Θ'. κ. ε'. Ἐπὶ
 πάντων τῶν κυρίως φρενιτικῶν, ἐὰν τὰ τῆς δυνάμεως ἔρρωται, καὶ μη-
 διὰ ἄλλο κωλύη, σπυδαίνει παραλαμβάνει τὴν φλεβοτομίαν, οἷς
 πρῶτον ὑπὲρ πάντων καὶ μέγιστον ἰσόμενον βοηθῆμα. Ἀλέξ. Τραλλ.
 Β. Α'. κ. ιγ'. Ἰδίε καὶ Φράγκ. Ἐπιτ. Β. Β'. σ. 162. Ρεϊλ. Πυρετ.
 Τ. Α'. σ. 359, καὶ Β'. σ. 374. Βερν. §. 455. Ἐκκέρ. Θεραπ. Μ.
 Α'. σ. 98. κτλ.

(2) Γαλ. αὐτ. Α. Α. κ. ε'. καὶ περὶ Φλεβοτομ. πρὸς Ἑρασμ. κ. ζ'.

(3) Ρεϊλ. αὐτ. Τ. Β'. σ. 530.

(4) Συδειάμ. Τ. Α'. σ. 152. Ρεϊλ. αὐτ. Τ. Α'. σ. 355.

(5) Ο' αὐτ. αὐτ. Τ. Β'. σ. 442.

(6) Σταύριος Παραγωγ. Γατρικοπρακτ. Τ. Α'. σ. 48. Σελλ. σ.
 496. Φράγκ. αὐτ. Β. Β'. σ. 76 καὶ 91. Βεικάρδ. περὶ τῆς Βερν.
 Γατρ. σ. 286. καὶ Προχίρ. Γατρ. Μ. Α'. σ. 34.

(7) Εἴδα δὲ ἐναντὶ αἵματος ιδιότητι περικρίπτω, οἷον ἐν νείοις ἀ-
 λητικῆς ἔξεως, καὶ κράσεως αἱματώδους τυχεῖον ἔθος ἐστὶ καθο-
 ρᾶν, πᾶ τῆς Θεραπείας πρωτίτα τῇ φλεβοτομίᾳ δίδωμι ἢ τις
 (παρὰ τὰς ὅσον ἔπω ρηθησομένης περιέσσεις) ἵναι τῷ τῆς σω-
 τηρίας κινδύνῳ παρεμληθῆναι ἢ δύναται. κτλ. Συδειν. αὐτ. σ.
 31. Εἰ γὰρ ὁ πάσχων ἐστὶ πληθωρικός, νέος καὶ εὐρωγός, εἰ οἱ σφυγ-
 μοί εἰσι πλήρεις, ταχέως κτλ. . . τότε ἡ φλεβοτομία, ἂντι μὲ-

teris evacuantibus est auxilium (2); cui nihil aliud in hisce morbis adaequari potest (3); in nonnullisque febribus curatio ab hoc solo dependet; quia viam ad exserendam virtutem caeteris quoque medicaminibus apperit (4); ideoque aliquando in duabus simul partibus corporis instituitur (5); vel in eodem die repeti debeat (6); medicus tamen hoc facere non possit; aegrotus, valde periclytatur (7); et vel

quantum vires tollerant. Pro certo quoque habendum, nisi iis, qui hoc per naturam sunt habitu, id adhibeatur praesidium, fore, ut vel suffocentur; vel certe syncope praehensi omnino periclitentur; nisi (ut dictum est) eos, vel naturae robur, vel plurimus sudor, vel largum sanguinis profluvium, a morte vindicet. Galen. Rat. Med. L. IX. C. V. In omnibus proprie phreniticis, si vires robustae sunt, et nihil aliud prohibet: sanguinis detractio adhibenda est, tanquam primum omnium et maximum futurum praesidium. Alex. Trall. L. I. C. XIII. Vide et Frank Epit. L. II. p. 162. Keil Sieberl. 1. B. p. 359. et 2. B. p. 374. Brown. §. 435. Hecker Kunst etc. 1. Th. p. 98. etc.

(2) Galen. ib. L. IV. C. VI. et de Ven. Sect. ad Erasistr. C. VII.

(3) Keil ib. 2. B. p. 530.

(4) Sydenh. T. I. p. 152. Keil ib. 1. B. p. 355.

(5) Id. ib. 2. B. p. 442.

(6) Stoerk. Praecept. Medicopract. T. I. p. 48. Selle p. 496. Frank. ib. L. II. p. 76 et 91. Weiland Entwurf etc. p. 286. et Handbuch d. Medicin. 1. Th. p. 34.

(7) Ubi in contrariis, indolis sanguinem incido, qualis in juvenibus athletico habitu, et temperamento sanguineo praeditis reperiri consuevit, primum in curatione locum phlebotomiae attribuo; quae (praeter quam in casibus inferius memorandis) sine salutis periculo omitti nequit, etc. Sydenh. ib. p. 31. Quod si vero de plethorico, juvenili, robusto agatur homine; si pulsus pleni, celeres etc. . . . tunc sanguinis emissio, sine insigni aegrotantis damno, differi nec per horam potest; sed pro vicio

γείν, ἢ πολυχρονίῳ ἔξ δυσίατις περιπίπτει νόσῳ (8), πολλάς τε ἔξ δεινὰς συνεπείας μεθ' ἑαυτὴν καταλημπανέσθῃ. Τὸ γὰρ αἷμα χειμάρρῃ δίκην φερόμενον, ἢ ῥῆξιν ἀγγεῖε τινὸς ἐν τῷ πνεύμονι (9), ἢ πνιγμὸν (10), ἢ ἄλλοτι τοῦτον ἀπεργάζε-
ται. Οὐχ ὅτω γὰρ ἢ ἐξ γενεαμένη φλεβοτομία ἐπωφελῆς, μᾶλλον δ' ἐξ ὅτε ἔξ ἐπιβλαβὲς ἀποβαίνει (11). ὅπερ γὰρ ἐν ἀρχῇ τὴν φλέβα ταμόντες, ἢ συνισαμένην ἐτι ἔξ φυομένην τὴν νόσον καθεύλομεν, ἢ πολλὰ τῶν ἐπιγεννησομένων ἐκωλύ-
σαμεν συμπτωμάτων, τὴν θεραπείαν ἐπιταχύνοντες ἔξ καφί-
ζοντες. (12).

§. ρηγ'. Καὶ αὖτις εἰ ἀποπληξία ἢ αἱματώδης ἔξ θερ-
μῇ λεγομένην τι συμβαίη, ὁδ' ἱατρὸς τὴν φλεβοτομίαν, καὶ
τὴν ἐκ τῶν ἄλλων φαρμάκων βοήθειαν ἐκ ἔχει ἐν καιρῷ τῷ
δέοντι ταύτῃ ἀντιτάξαι· ἔξ ἡ ἀκαριαία ἐκείνων ὑπέρθεσις ἀνία-
τον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔξ θανάσιμον τὸ δεινὸν ἀπεργάζεται (1).

ἡλίκης τῷ ἀδενεῖς βλάβης, ἡδὲ πρὸς μίαν ὥραν ἔχει ἀναβληθῆναι,
ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν συμπτωμάτων βίαν, ἔξ τὴν τῷ πάσχοντος ἔ-
ξιν, ἔξ ἐπαναληκτέα ἐστὶ. Ἡράκλ. αὐτ. Β. Γ'. σ. 197.

(8) Ρ'είλ. αὐτ. Τ. Α'. σ. 361.

(9) Γαλ. πρὸς Ἐρραστράτ. τῆς ἐν Ρ'ώμ. κ. α'.

(10) Συδ. αὐτ. σ. 31.

(11) Ἡ φλεβοτομία μόνον ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν ὀξείων νόσων ἐστὶ χερίσι-
μος, ἐν δὲ τῷ ἔξῃ καιρῷ ἐπιβλαβὲς, ἔξ μάλιστα ἢ ἐν εὐδερμήμα-
τι ἔξ κηλίδος προσπελάζουσιν, ἢ ἤδη παρῶσιν. Α' Διέρ. Ἐρρ. Γα-
τρικ. Τ. Ε'. σ. 402. Ἐν τοῖς θερμῇ κλίμασι, μετὰ τὴν τετάρ-
την τῆς νόσου ἡμέραν, αἱ φλεβοτομίαι σπανίως μὲν λυσιστελεῖς, τὰ
πολλὰ δὲ ἐπιβλαβεῖς ὑπάρχουσι. Ρ'είλ. αὐτ. Τ. Β'. σ. 610.

(12) Ταχέως ἐν τῇ πνευμονίᾳ φλεβοτομητέον· τυχὸν γὰρ εἰ ὅτως
ἔχομεν ταύτην καθελεῖν, ἢ τὸ πονηρὸν αὐτῆς σύμπτωμα τὴν ἀ-
ψιδρωσιν δηλαδὴ, ἐνεργὸν ἐτι εἶσαν, ἀποδιοπομπήσασθαι. Ρ'είλ.
αὐτ. σ. 531.

(1) Στάσις. Τ. Α'. σ. 539. Διδίλ. Τ. Α'. σ. 31.

mortem evitare nequit; vel in morbum diuturnum, ac insanabiliorem (8), multaque posthuma mala reliquentem incidit. Sanguis enim hiemalis instar torrentis se movendo, vel rupturam vasis cujusdem in pulmonibus (9), vel suffocationem (10), vel aliud simile malum causat. Nam serius instituta venae sectio non adeo est proficua; immo vero aliquando et perniciosa evadit (11); cum, venam in initio secando, vel delemus morbum in ortu adhuc ac evolutione versantem; vel multa symptomata futura praepedimus, curationemque acceleramus ac facilitamus (12).

§. 198. Iterum si apoplexia sanguinea et calida dicta alicui accidat; medicus tamen venae sectionem, caeterorumque medicaminum auxilium tempore idoneo illi non possit opponere: brevissima quoque horum procrastinatio malum insanabile ac lethale plerumque reddit (1).

lentia symptomatum, habituque aegroti, reputanda erit. Frank. ib. L. III. p. 197.

(8) Keil ib. 1. B. p. 361.

(9) Galen. ad Erisistrateios. Rom. habit. C. I.

(10) Sydenh. ib. p. 31.

(11) Das Aderlassen taugt nur im Anfange hitziger Krankheiten, hernach ist es schädlich, vorzüglich wenn Friesel und Flecken unterwegs, oder schon da sind. Hallers medicinische praktische Beiträge 2c. 5. B. p. 402. In den heißen Klimaten sind die Blutausleerungen nach dem vierten Tage selten noch von Nutzen, meistens schon nachtheilig. Keil ib. 2. B. p. 610.

(12) Man muß früh bey der Pneumonie Blut lassen, dadurch kann man sie vielleicht ersticken, oder einen üblen Zufall verhindern, nämlich der Exsudation vorbeugen, sofern dieselbe actus est. Keil ib. p. 531.

(1) Stork. T. I. p. 539. Didel. T. I. p. 31.

§. ρηθ'. Καὶ αἱμορραγία δὲ ἐκ ῥήξεως μεγάλη ἀγγεῖα ἐμπονιθεῖσα, εἰς θάνατον τελευτᾷ, μὴ ἅμα τῆς τῷ ἀγγεῖα ὑποδέσεως, εἰ δυνατὴ ἐστὶ, γινομένης (§. ρηβ'). Καὶ σφαιλεῖν δὲ ἐν χειρὶ, φέρε, ἢ ποδὶ ἀναφανέντος, ἔνθα κατὰ Σοφοκλῆν (1),

„ . . . ἢ πρὸς ἰατρῷ σοφῷ

„ θροεῖν ἐπ' ὧδ' ἀς πρὸς τομῶντι πῆματι·

ἢ τῆς ἀφαιρέσεως τῷ τεθνηκόςτος μέλους ἀναβολῇ (2), θανάτου πολλάκις αἰτία τῇ πάσχοντι γίνεται· ἢ μυρία ἄλλα. Καὶ τῇ μὲν τῶν νόσων ἰάσει ἐν τοιαῖσδε περιστάσεσιν ὁ ἰατρὸς ἀδυνάτῃ ἐστὶ ἢ ἀνεπίληπτον κώλυμα.

§. σ'. Περὶ δὲ τὴν τῶν νόσων διάγνωσιν σφάλλεσθαι διὰ τινὰς περιστάσεις ἐνίοτε ἔχει, ὅτε δηλονότι τὸ πρῶτον ἀγνώ-
τάτινα θεραπεύειν ἐπιχειρεῖ. Φίλος γὰρ ἰατρὸς, ὡς Φησὶ Κέλσος (1), λυσίτελέστερος. Διὸ καὶ οἱ παρὰ μαγιστῶν ἰατροὶ εἰσὶν ἐν ταῖς θεραπαῖαις τὰ πολλὰ εὐτυχέστεροι, ὡς τὴν τῶν νοσούντων κραΐσιν, καὶ ἰδιοσυγκρασίαν, καὶ τρόπον ζωῆς, καὶ πάσῃ ψυχῇ, κτλ. καλῶς γινώσκοντες.

§. σα'. Τὸ δ' αὐτὸ τέτο πάσχει, καὶ ὅτε τὴν ἀρχὴν εἰς πό-
λιν τινα, ἢ κλίμα ἀγνοῶσιν παραγίνεται. Τὴν γὰρ τῷ κλί-
ματος ιδιότητά, καὶ τὰς ἐν τέτῳ ἐνδημίως, ἢ ἄλλως ἐπιπόλα-
ζέσας νόσους, καὶ κραΐσιν, καὶ εἶδος ζωῆς κτλ. τῶν ἐγκατοίκων μήτω εἰδὼς, δυσχερῶς ἐνίοτε τὴν νόσων τιτῶν ἔχει ποιῆσαι διάγνωσιν. Ταῦτ' ἄρα καὶ ὁ ἱερὸς Ἰπποκράτης τοῖς ἀνέσφοροις παραίνει, ἐπειδὴν εἰς πόλιν ἀφίσκονται, ἧς ἄπειροί εἰσι, δια-
φροντίσαι χρῆναι τὴν θέσιν αὐτῆς, ὅπως κέεται, καὶ πρὸς τὰ πνεύματα, καὶ πρὸς τὰς ἀνατολὰς τῷ ἡλίῳ καὶ τὰς τῷ ἔτους ὥ-

(1) Αἴας Μαγιστ. σιχ. 582. καὶ 583.

(2) Βοετᾶβ. ἀφ. §. 457. κτ.

(3) Β. Α'. ἐν Προοίμ.

§. 199. Haemorrhagia quoque, ex ruptura magni cujusdam vasis producta, in mortem pergit; subligatione ejus non statim, si fieri possit, instituta (§. 122). Etiam sphacelo in manu, vel pede se manifestante, ubi, juxta Sophoclem,

„ . . . non est sapientis medici

„ canere carmina ferrum poscenti malo (1):”

retardatio amputationis mortuae partis, mortis saepe causa fit aegroti (2). Et millena alia. Et morborum quidem curationi in talibus casibus medicus est innocens ac inculpatus impedimentum.

§. 200. In diagnosi vero morborum aliquando, propter nonnullas circumstantias, potest peccare medicus: dum scilicet prima vice ignotum quandam curare incipit. Medicus enim amicus, ut ait Celsus (1), est utilior. Quocirca medici apud magnates sunt plerumque in curatione feliciores; quia aegrotantis temperamentum, et idiosyncrasiam, et vivendi rationem, et animi pathemata etc. bene noscunt.

§. 201. Idem etiam patitur medicus, dum prima vice in urbem quandam, vel regionem innotam venit. Cum enim indolem climatis, morbosque in illa endemice, vel aliter grassantes, et temperamentum, et vitae genus etc. incolarum nondum sciat: difficiliter aliquando morborum quorundam diagnosim facere potest. Quam ob rem divus Hippocrates medicos admonet, dum ad urbem incognitam perveniunt, circumspicere oportet ejus situm: quomodo scilicet ad ventos, et solis exortos jaceat; qualis sit diæta inco-

(1) Ajax. Flagifera. Vers. 582 et 583.

(2) Boeth. Aphor. §. 467 etc.

(1) L. 2. in Praefat.

ρας ἐνδυμεισθαι, καὶ τῶν ὑδάτων τὰς δυνάμεις καὶ διαφοράς· ὁποῖα τε εἰσιν ἡ γῆ, καὶ ἡ δίαίτα τῶν ἐγκατοίκων, καὶ νόσοι ἐπιχώριοι κτλ. (1)· ὡς λίαν τῆς γνώσεως τέτων συμβαλλομένης εἰς τὴν τῶν νόσων διάγνωσίν τε καὶ ἴασιν.

§. σβ'. Τὸ δὲ καὶ ἰατρὸς αὐτὸς, καὶ τὰς καλλίστας μάλιστα (1), σφάλλεσθαι καὶ ἄνευ τέτων εἰδ' ὅτε τὸ ἑαυτῶν μέρος περὶ τὰς νόσους, καὶ δυσίας, ἢ ἀνιάτους αὐτὰς ἀποκαθίσταν, ἢ διὰ τὸ μὴ καλῶς τὴν διάγνωσιν ποιήσασθαι, ἢ διὰ τι ἄλλο συμβᾶν ἀμάρτημα (§. ια'), ὁμολογητέον ἰατρούκλεις! μηδὲν αἰδεμένους. Ἐπεὶ, κατὰ τὸν εἰπόντα (2),

„Μηδὲν ἁμαρτεῖν ἐς ἰστέον, καὶ πάντα κατορθεῖν,

ἐν βιοτῇ μοῖραν δ' ἔτι φυγεῖν ἕτερον.

Οὐ μόνον δ' ἐν ταῖς δυσχερέσι καὶ πολυπλοκοῖς, οἷα πρὸ πάντων εἰσιν ἡ Ἰατρικὴ, φύσει τὸ ἁμαρτάνειν ἐμπεφυται, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἀπλάσι τῶν τεχνῶν καὶ βαναύσοις. Καὶ μὰ διὰ γε εἰδ' ἡ φύσις αὐτὴ τὴν ἁμαρτάνειν ἐξήρηται (καί τοι Ἀριστοτέλης Φησιν (3) ὡς ἡ φύσις εἰδὲν ποιεῖ μάτην), εἰδ' οἱ γενικοὶ ταύτης νόμοι ἄνευ ἐξαίρεσσεως οἰασθῇ, ὡς δοκεῖ Γερμανέρω (4), ὑπάρχειν. Καὶ αὕτη γὰρ πολλάκις νόμοις οἷς αὐτὴ ἑαυτῇ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τὸ ἰπέρτατον Ὀν ἐξέτεο ἐναντίως, τῆς εὐθείας ὁδὸν ἐκπίπτουσα παρὰ πολὺ καὶ ἀποπλανωμένη, νῦν μὲν δικεφάλως, ἢ διρρήνως, νῦν δὲ μονόποδας, ἢ τετραδακτύλως, ἢ ἑρμαφροδίτης (*)· καὶ γυναικας μὲν ὑπηγήτιδας (5), ἀνδρας δὲ ἀγενεῖς· καὶ μύλην,

(1) Περί Α' ἐρ. καὶ Ὑδάτ. κτλ. κ. α'.

(1) „Ἀπλάκε καὶ πολὺνδρις ἀμύμων τ' εἶδ' ὅτ' Ἀκίστωρ,
ἄλλ' ὅτ' ἀκαιρὰ φέρων, ἢ νόσων ἀγνοοῖαν. Δημ. Καρακασ. Ἰατρικ.
Ποιήμ. Α'. σ. 51. καὶ 52.

(2) Παρά Δημοδ. ἐν τῷ περὶ Στεφ.

(3) Περί Ζώων Πορ. κ. β'. (4) Τ. Α'. σ. 277.

(*) Ὅρα σημ. 15'.

(5) Α' ἐρ. Τ. Ε'. σ. 31. Πλακίτ. σ. 51.

larum; ac morbi vernaculi etc. (1). Quia magnopere cognitio horum omnium ad morborum diagnosim et curatio-
nem contribuat.

§. 202. Quod autem optimi quoque medici (1), absque omnibus dictis, peccent aliquando circa morbos, difficilesque curatu, vel insanabiles eos reddant; sive propter non bene institutam diagnosim; sive propter quendam etiam errorem (§. 11.); hoc fatendum est Jatrocles! sine pudore. Nam juxta dictum (2),

„Nihil peccare omniaque perficere deorum est;

„In vita vero nullus potest fatum fugere.”

Non solum tamen in difficilibus complicatisque rebus, (qualis prae aliis medicina est) error est per naturam innatus; verum etiam in ipsis simplicioribus ac illiberalibus artibus. Ac nec natura ipsa Aedepol! peccatu excepta est; licet Aristoteles dicat (3); natura nihil frustra molitur; nec generales ejusdem leges sine exceptione qualicunque sunt, ut Girtannero videtur (4). Haec enim quoque multoties, contra leges, quas ipsa sibi; vel, ut potius dicam, summum Numen sanxit, a recto tramite valde aberrando: mox bicipites homines, vel cum duobus nasibus; mox vero cum uno pede, vel cum quatuor digitis, vel hermaphroditos; et mulieres quidem barbatus (5); viros autem iuber-

(1) De Aër. et Aqu. etc. C. I.

(1) Erravit aliquando etiam peritissimus et optimus medicus, remedia in-
oportuna adferens, vel morbus ignorans. Dem. Karacass. Poem. me-
dic. I. p. 19.

(2) Apud Demosth. de Corin.

(3) De Animal. Ingress. C. II.

(4) 1. B. p. 277.

(5) Haller, T. V. p. 31. Pionst. p. 21.

ἢ μύλην, ἢ μόλαν ἀντὶ ἐμβρυος, καὶ μυρία ἄλλα τοιαῦτα ἡμῶν ἐπιδείκνυται (5).

§. σγ'. Αἶρε' ἔκ ἐξὶ πιθανὸν Ἰατροίκεις! ὡς τῶν ἀνδρῶν οἱ τὸ πᾶν σῶμα, πλὴν τῶν γεννητικῶν μορίων, γυναιξίν ἐστι πάντῃ ἀνόμοιοι, ἄνδρες ἀντὶ γυναικῶν κατὰ πλημμέλειαν καὶ παρατροπὴν τῆς φύσεως γεγόνασιν· ἀντὶ δ' ἀνδρῶν τήναντίον γυναῖκες, αἱ καὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι ἀθλητικαὶ καὶ ἡρωϊκαί, ὥς διὰ τῆτο καὶ ἀνδρικὰς οἰομαζοσιν; Ἀλλὰ γὰρ ἐμπεπτώκαμεν εἰς λόγους, ὥς ἐκ ἐνταῦθα ἀρμοζει λέγειν· ἐπανιτέον ἐν ἐπὶ τὰ τέτων ἐχόμενα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΑΣΘΕΝΗΣ.

§. σδ'.

Α' μὲν ἐν ὃ Ἰατρὸς τῇ τῶν νόσων θεραπεία κωλύματα ἔχει ἐμποιήσασθαι, ὀλίγα πάντως ὑπάρχει καὶ ἀνεπίληπτα (§. ργς. κτλ.)· τὰ δ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἀσθενεὶς πηγάζοντα εἰσιν,

ἅσα Φύσις καὶ ἄνδρα γίγνεται ὥρη· αἱ παρ' ἄλλοις ἄλλως ποικιλλόμενα καὶ μεταβαλλόμενα, καὶ νῦν μὲν πλείω, νῦν δ' ἰσμάττω παρόντα, εὐδέποτε δὲ, ἢ σπανιότατα γέν, ἀρδῶν καὶ τελέως ἀπόντα.

§. σέ'. Πρὸς δ' εὐκρινεζέραν τέτων καταρίθμησιν, ἔκ α' παρόντες Ἰατροίκεις! τῇ εἰς δύο τῶν ὄντων διαιρέσει· εἰς

(6) Πολλὰ φύσις εἰς παρατροπὴν καὶ παραφορὰν ἐν ζωοσίτε καὶ ἐν φυτάτε, καὶ ἐν τῷ αἰδίῳ αἰῶνι· καὶ ἤδηπε τὸ θῆλυ καὶ ἄρρεν ἐρρυσμώθη, καὶ πολὺ χεῖρα, καὶ πολυόρμημα, καὶ πολύωτα, καὶ ῥυσμὸς παλιμπηγεῖς ἔχοντα σώματι θαυμαστῇ παρατροπῇ φύσις. Ἰπ. περὶ Ἑπταμ. 108. Καὶ ἡ φύσις ἔχει τὰς ἑαυτῆς ἀτοπίας· ἀρέσκει γὰρ αὐτῇ πολλὰ καὶ τῶν γενικῶν ἐκβαίνειν παρόντων. Βυθ. Τ. 5. σ. 416.

bes; et molam loco embryonis, et millena alia nobis producit (6).

§. 203. An non sit verisimile Jatrocles! quod illi virorum, qui in toto corpore, praeter partes genitales, mulieribus similes sunt, viri loco mulierum, per errorem ac deflexionem naturae, formati sint? e contra vero mulieres loco virorum, quae tum in animo, tum in corpore, sunt athleticae ac heroicae; ideoque viragines appellantur? Sed advenimus ad verba, quae nequaquam hic pertinent; revertendum igitur ad sequentia.

CAPUT II. AEGROTUS.

§. 204.

Quae igitur Medicus morborum curationi impredimenta struere possit, pauca certe sunt, ac non culpanda; quae autem ab aegroto ipso proveniunt, sunt tot, quot folia et flores fiunt aestate; quae semper apud singulos aliter variant, ac mutantur; et mox quidem plura sunt, mox vero pauciora; nunquam autem, vel rarissime, penitus absunt.

§. 205. Ad exactiorem vero horum enumerationem, non est superfluum Jatrocles! Entium divisione in duo uti: nem-

- (6) Multae naturae mutationes, conversiones et excessus in animalibus et arbutis, caeterisque satis sponteve nascentibus, aëvo perpetuo longoque sunt. Nam alicubi jam fermina, et mas multis manibus, oculis auribusque conformati nati sunt, variisque aliis formis, contracta ora alii habentes, mirandam naturae praevariationem mutationem et excessum. Hippocr. de Septimestr. spur. La nature a ses bizarreries, et se plait quelque fois à sortir des règles générales. Buffon T. VI. p. 416.

S 2

τὰ ἐντὸς ἡμῶν δηλαδὴ, καὶ ἐκτὸς χρῆσασθαι. Αὐτὰ γὰρ ἐντὸς μὲν τῷ Ἀδυνάτῳ τὰ ἐξῆς προκύπτουσιν Γένος, Ἡλικία, Κράσις, Ἰδιοσυγκράσις, Κατασκευὴ ἢ Διάπλασις τῶν μορίων, Ἔξις, Ἀγωγή, Φαντασία καὶ Πρόληψις, καὶ Πάθη ψυχῆς. Ἐκτὸς δὲ, Ἰμπετισμός, Εἶδος ζωῆς καὶ Ἐπιτήδευμα, Συνετισμοί, Βιοτεία, Κλίμα καὶ Πατρις, καὶ Ὄραι· οἷς δὲ καὶ Φάρμακα, καὶ Βρώσις καὶ Πόσις συμπεριλαμβανέωσαν. Ἐξ πάντων ἐν τέτῳ, οἶονε ἐκ τῆς Πανδώρας κιβωτίου, μύρια ὅσα διηνεκῶς πηγάζει, ἃ καὶ νόσων ποιητικὰ γίνεσθαι, καὶ τῇ τέτῳ ἰάσει ἀντικεισθαι κολλάκις δύναται· ὡς σαφέστατα ἐν τοῖς ἐκάστῳ ἰδίῳ κεφαλαίῳ ἐπιδειχθήσεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΓΕΝΟΣ.

§. σς'.

Ὡς τῶν γενεῶν ἑκάτερον ἢ μόνον νοσήμασί τισιν ἑαυτῶ ἰδιαιτέροις ὑπάρκειται (§. ριά'), ἀλλὰ καὶ ἄλλοις ὀτέμεν μᾶλλον, ὅτε δὲ ἥττον περιπίπτει θατέρῃ, καὶ νῦν μὲν μᾶλλον, νῦν δ' ἥττον ἐν αὐτοῖς διακινδυνεύει (1)· ταῦτα καὶ ἡ ὁσημέραι περὶ βεβαιότητος, καὶ ἀνδρὲς σοφοί, καὶ τῆς τέχνης τριβῶνες ἐν ἰδίῳ συγγράμματι ἐπισώσαντο.

§. σζ'. Ἐκ δυοῖν δὲ αὐταὶ γενικωτέρων αἰτίων δοκεῖσι γίνεσθαι· ἕκτε τῆς γενικῆς κατὰ τὰ σερρά καὶ ὑγρά μέρη διαφοράς τῆς ἀρρένης καὶ θήλειος σώματος, ὧν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν ἀποχρῶντα λόγον δοῦναι ἐκ ἔχουμεν, καὶ τῆς εἰδικῆς ἐν ἑκατέρῳ μορίῳ τινων διαφορῇ κατασκευῆς, προφανεῖς ἡμῖν τὴν αἰτίαν τυγχάνεσθαι.

(1) Γλῶσσ. Προλεγ. §. 176.

pe in illa, quae in nobis sunt; et in illa, quae extra nos exstant. Statim enim in Aegroto quidem sequentia occurrunt: Sexus, Aetas, Temperamentum, Idiosyncrasia, Structura vel Conformatio partium, Habitus, Educatio, Imaginatio ac Praejudicium, et Animi Pathemata; extra aegrotum vero: Vestitus, Vitae Genus ac Opificium, Consuetudines, Bioteia, Clima ac Patria, et Tempora anni; cum quibus etiam Medicamina, Victus ac Potus comprehendenda sunt. Ex his igitur omnibus, quasi ex arcula Pandorae, innumera semper promanent, quae et morbifica evadere, et ipsae morborum curationi opponere possunt; ut id in singulis sequentibus capitibus manifestissime demonstrabitur.

CAPUT III.

S E X U S.

§. 206.

Quod uterque Sexus non solum morbis quibusdam sibi propriis obnoxius sit (§. 111); verum etiam in aliis quoque plus vel minus incidat; et mox quidem plus, mox vero minus periclitetur (1): hoc et experientia quotidiana confirmat; et viri docti, artisque periti in propriis scriptis demonstrarunt.

§. 207. Hi autem ex duabus generalibus causis fieri videntur: ex generali inter solidas fluidasque partes masculini ac feminini sexus differentia; quorum plerumque rationem sufficientem dare nequimus; et ex particulari ac di-

(1) Hildenbr. Proleg. §. 176.

§. σγ'. Ἐν γένει ἔν αἱ γυναῖκες, διὰ τὸ ἀσθενέστερον
 ἔρεθιστικώτερον τῶν ἐρρῶν μερῶν, ἢ τὸ τῶν ὑγρῶν ὑδα-
 ρώτερον κτλ. πλείοσι νόσοις, ἢ ἄνδρες, ἀμφοῖν τῶν γενῶν ἐν
 τῇ αὐτῇ ἡλικίᾳ ὄντων, ὑπόκεινται, (1) ἰδίως δ' ἑκάτερον ἄλ-
 λαις μὲν νόσοις μᾶλλον, ἄλλαις δὲ ἥττον. Οἷον ἄνδρες μὲν
 χεῖρον ἢ αἱ γυναῖκες ὑπὸ τῶν φλεγμονῶν διατίθενται (2), ἢ
 τοῖς τῷ ἥπατος ἀποσμήμασι συνεχέστερον περικίπτεσιν (3)· αἱ
 δὲ τέναντον τῷ ἐρυσιπέλατι (4), ἢ τετάνη (5), ἢ ὑδρω-
 πι (6), ἢ μάλιστα ὅτε ἐκέτι κύβησιν, αἱ δὲ σεῖραι ἢ ἐν νεωτέ-
 ρᾳ ἡλικίᾳ· ὥσπερ ἢ ἄνδρες τῇ ἀρθρίτιδι μᾶλλον (7), ἢ τῇ
 πεδάσῳ (8)· αἱ αἱ γυναῖκες σπανιώτατα, καὶ τέτων μό-
 ριον αἱ πρεσβυτίδες, ἢ ἄλλως ἀθλητικά ἢ ἀνδρώδεις (§. σγ'),
 εἰσὶν ὑποκείμεναι (9).

(1) Ἐκάτερα μὲν τὰ γένη ὡσαύτως εἰς τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν τό-
 σους εἰσὶν ἐκκείμενα, ἀλλὰ πολὺ πλείον τῶν ἀνδρῶν αἱ γυναῖκες.
 Παρὰ γὰρ τὰς ἰδιαιτέρας τῶν γεννητικῶν μορίων νόσους, ὀλίγας
 τινας οἱ ἄνδρες πάσχουσιν, αἱς ἢ αἱ γυναῖκες ὡσαύτως ἢ περιπί-
 πτεσιν. Αὗται δὲ τῆς καλῆς ἡμῶν ἐνεκα τῶν τὴν διάκρισιν τῆ ἰδίας
 γένους ποιήτων μορίων, ἀλλ' ἐν γένει ἢ διὰ τοῖν αὐτῶν προσδιο-
 ρισμῶν, ἢ διὰ τῆς λεπτοτέρας αὐτῶν διορθήσεως, τοιαύτης ἢ
 μεγάλαις νόσοις ὑπόκεινται. Ζημμερ. Μ. Β'. σ. 568. Ἰδὲ καὶ
 Α. ρετ. Χρον. Παθ. Β. Α'. κ. ιγ'. Ορφμζν. Τ. Β'. σ. 341.
 Βαλτασ. Τ. Β. §. 28. Τισσότ. Τ. Γ'. σ. 34. Σπρεγγελ. Πα-
 θολ. Τ. Α'. §. 123. Κιλιάν. Μ. Α'. §. 861.

(2) Ρετ. Πυρετ. Τ. Β. σ. 269.

(3) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 598.

(4) Φράγκ. Ἐπιτ. Τ. Γ'. σ. 50. Ρετ. αὐτ. σ. 347.

(5) Α. ρετ. περὶ Αἰτ. ἢ Σχημ. Οξ. Παθ. Β. Α'. κ. ε'.

(6) Συδεν. Τ. Α'. σ. 333. Στάλ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Α'.
 σ. 53.

(7) Ο' αὐτ. Θεραπευτ. Μεδ. Μ. Β'. σ. 430.

(8) Σβετ. Τ. ε'. σ. 215.

(9) Συδεν. αὐτ. σ. 307.

versa in utroque sexu partium quarundam structura; quorum causae perspicuae sunt ac manifestae.

§. 208. In genere igitur mulieres, propter debiliores ac irritabiliores solidas partes, fluidarumque aquosiorum indolem etc. pluribus morbis, quam viri, etsi uterque sexus in eadem aetate sit, obnoxiae sunt (1); particulariter vero uterque sexus mox magis, mox minus. Viri e. g. magis quam feminae ab inflammationibus afficiuntur (2); in abcessusque hepatis saepius incidunt (3); mulieres vero e contra in erysipelas (4), et tetanum (5), et hydroperem (6); et praecipue dum non amplius patiunt; steriles vero et in adultiore aetate. Sicut etiam viri in arthritidem magis (7), et podagram (8); quibus raro mulieres, et ex his solimmodo vetulae, vel aliter athleticae ac viragines (§. 203.), obnoxiae sunt (9).

(1) Die Geschlechter sind ebenfalls ihren besondern Krankheiten ausgesetzt; aber die Weiber unendlich mehr als die Männer. Außer den eignen Krankheiten der Zeugungstheile, haben die Männer doch wenige Krankheiten, welche die Weiber nicht haben. Hingegen sind die Weiber sowohl wegen der Theile, die den Unterschied ihres Geschlechtes ausmachen, als überhaupt ihrer Bestimmung, und ihren viel zarteren Bau, einer Menge wichtigen Krankheiten ausgesetzt. Zimmerm. 2. Th. p. 562. Vide et Aret. Morbor. Chronic. L. I. C. XIII. Hoffman. T. II. p. 341. Boerhaav. 2. B. §. 28. Tissot T. III. p. 34. Sprengel Pathol. 1. B. §. 123. Alston 1. Th. §. 261.

(2) Keil Fieberl. 2. B. p. 269. (3) Id. ib. p. 598.

(4) Frank Epit. L. III. p. 50. Keil ib. p. 347.

(5) Aret. de Caus. et Sign. Morb. Acut. L. I. C. VI.

(6) Sydenh. T. I. p. 333. Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 53.

(7) Id. Rat. Med. T. V. p. 430.

(8) Swiet. T. VI. p. 215.

(9) Sydenh. ib. p. 307.

§. σθ'. Αἷθις γυναῖκες μὲν συνεχέσερον ὑπὸ τῶν ἐπιδημίων καὶ διαδοσίμων πυρετῶν προσβάλλονται, ἄνδρες δὲ μᾶλλον ἐν αὐτοῖς κινδυνεύουσι (1). Καὶ ἐκ τῆς ἀνασφάλμας ῥᾶν αἱ γυναῖκες τῶν ἀνδρῶν θεραπεύονται (2), ἴσως διὰ τὸ τὴν ἀδελον διαφόρῃσιν ῥᾶν καὶ θαψιλέσερον ἐν αὐταῖς γίνεσθαι. Καὶ τῇ ἀποκληξία δὲ καὶ ἐπιληψία μᾶλλον τῶν γυναικῶν οἱ ἄνδρες ὑπόκεινται (3), ὥστε τὴν ἀντίστοιχον μᾶλλον τῶν ἀνδρῶν αἱ γυναῖκες τῇ ψῆσει (4), καὶ τῇ καρμίνι (5) (§. ρη'). Καὶ αὐταὶ μὲν, καὶ μυρία ἄλλαι νόσοι, δι' αἷτια ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δυσέκφραστο (§. σζ'), πῇ μὲν ἄνδρες, πῇ δὲ γυναῖκες μᾶλλον προσβάλλουσι, νῦν μὲν ἐν ἐκείνοις, νῦν δ' ἐν αὐταῖς εὐιατώτεροι τυγχάνουσιν, ἢ δυσιατώτεροι.

§. σί'. Ἐκ δὲ τῆς προφανῶς διαφόρου (§. σζ') ἐκατέρου τῶν γένους κατασκευῆς τῷ σώματι πηγάζουσιν ἡμῖν ἐν τῇ τῶν νόσων θεραπείᾳ ἐκ ὀλίγων δυσχέρειαι. Οἷον ὁ ἐν κύσει τιτρωμένος λίθος δεινὸν ἔστιν ἀνδράσι μᾶλλον ἢ γυναιξὶν ἐλεθριόν τε καὶ δύσσοισον (καί τοι τῶν γυναικῶν διὰ τὸ ἐδραῖον τῆς ζωῆς καὶ πολλὰ ἄλλα, εἰς τέτον μᾶλλον κλινεσίων (1)), καὶ συνεχέσερον ἐξ ἐκείνων, ἢ τέτων χειρουργία ἐξάγεται (2). Ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἀνδράσιν ὁ κύσειος λίθος, καὶ εἰς μικρόν τι ἐληλακῶς μέγεθος, διὰ τὴν τῷ αὐτῷ διοργάνωσιν, μακροτέρου καὶ σενωτέρου ὑπάρχοντος, ἐξερηθῆναι ὁ δύναται· αἱ δὲ γυναῖκες ἔτε συνεχῶς πάντοτε τῷ δυνάμει περιπίπτουσι, τῶν λιθωδῶν μερῶν αἰεὶ τῇ τῷ

(1) P. ill. Porret. T. B'. σ. 56.

(2) Βιλλάρδ. Προχείρ. Γατρ. T. B'. σ. 415.

(3) Κέλσ. Β. Γ'. x. γ'. Κασσίν. Πρακτ. Παράτηρ. σ. 15. καὶ 30.

(4) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 80.

(5) Στάρεκ. Θεραπ. Μ. Β'. §. 467.

(1) Ο' αὐτ. αὐτ. §. 48.

(2) Σβίκε. T. Z'. σ. 177. καὶ 287.

§. 209. Iterum mulieres saepius quidem a febribus epidemicis et pestilentialibus affliguntur; ast viri magis quam illae hisce periclitantur (1). Ex anasarca etiam facilius feminae quam viri sanantur (2); ex eo fortasse, quia insensibilis perspiratio in illis facilius abundantiusque procedit. Etiam apoplexiis ac epilepsiis viri magis quam mulieres subjecti sunt (3); sicut e contra phthisi (4), et cancro (5) (§. 158.) magis feminae, quam viri. Hi igitur, ac mille alii morbi, propter causas plerumque inexplicabiles (§. 207.), partim viros, partim feminas magis aggredientes: mox in illis, mox in his faciliores, vel difficiliore sanati sunt.

§. 210. Ex perspicue autem diversa (§. 207.) corporis utriusque sexus structura non paucae difficultates in sanatione morborum proveniunt. Calculus e. g. vesicae urinae viris magis quam mulieribus perniciosum ac intolerabile est malum (licet mulieres, propter vitam sedentariam, et multa alia, magis ad illum proclives sint (1)); saepiusque illis quam istis operatione emittitur (2). Apud viros enim, si parvulum quoque volumen attingat: propter membri virilis structuram, quod longius et angustius est, non potest una cum urina exire; mulieres vero nec saepe in hoc malum incidunt; cum semper particulae calculosae una cum

(1) Reil Fieberl. 2. B. p. 56.

(2) Weiland Handbuch 2. Th. p. 415.

(3) Cels. L. II. C. III. Quatin praet. Bemerk. p. 15 et 33.

(4) Id. ib. p. 80.

(5) Stark Handbuch 2. Th. §. 467.

(1) Id. ib. §. 48.

(2) Swiet, T. VII. p. 177 et 287.

ἔρως συνεξιώντων σφοδρότητι, ῥᾶντε ἀπαλλάττονται τέτων
εἰς μέγεθος τι ἀφικομένων (2). Ἐπεὶ βραχύτερος ἐν αὐταῖς,
καὶ πλατύτερος καὶ ὀρθότερος ὁ τῆς κίσεως ὄχετος, λιθοῖς καὶ
λεκτοκαρύφῳ ἰσομεγέθεισιν εἵχερῇ πολλαῖς παρέχων τὴν διό-
δον, καὶ πολὺ τέτων ἔσθ' ὅτε μείζουσιν (4). ὅπως τοῖς ἀνδρά-
σιν, εἰ τὸ κακὸν ἐπὶ πλείον ἔλθῃ, ἕδεμ' ἀπαλλαγὴν λείπε-
ται, ἢ τὴν λιθοτομίαν παραλαβεῖν, δεινὴν τῷ ὄντι καὶ ἀλγει-
νοτάτην καὶ ἐπικίνδυνον χειρουργίαν, ἥτις καὶ πάλαι, καὶ Ὁμη-
ρον εἰπεῖν (5),

„Πολλὰς ἰφθίμους ψυχὰς αἶδι προΐαφεν

„ἡμῶν.

καὶ νῦν, καὶ περ τῆς Χειρουργικῆς ἐς ἀκμὴν μὴ τὴν τυχεύσαν ἐ-
ληλακυίας (§. λε'), διὰ τὸ μέγεθος τῆ δεινῆ, πολλαῖς θα-
νάτω αἰτία γίγνεται.

§. σιγ'. Καὶ γενεόρροια δὲ ἡ ἀφροδίσειος ἐν μὲν ἀνδράσιν
ἄλγεινότερα, καὶ τὰ παρεπόμενα δεινότερα ἔχει, διὰ μὲν τὴν
διηνεκὴν τῆ ἔρως διέλευσιν, καὶ τὸν ἐκ τέτῃ τῷ πεπονδῶτι μέρει
ἔρεθισμὸν, ἀλγυθόνας δυσαῖσες φέρεσθαι διὰ δὲ τὴν τῇ μέ-
λῳ κατασκευὴν, φίμωσιν, καὶ παραφίμωσιν, καὶ ὀρχέων ὀγ-
κωσιν, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐμποικιμένα. Εὐναιωτέρα μέντοι ἐν αὐ-
τοῖς (ὥσπερ καὶ τὰ ἀφροδίσεια ἔλκῃ) ἢ ἐν γυναιξίν ἐσιν, αἱ δὲ
καὶ πάνυ ῥᾶδίως ὑπὸ τῆς νόσου προσβάλλονται (1). καὶ προσβλη-
θεῖσαι δὲ τὰ πολλὰ ἔχ' ἔτιω σφοδροῖς τοῖς ὑπὸ τῆς ἐνεργήσεως

(3) Τοῦτοι δὲ θήλειαι λιθοὶ γίνονται ἐκ ὁμοῦς· ὁ γὰρ ἐρητῆς βρα-
χυῆς ἐστὶν ὁ τῆς κύστιος καὶ εὐρύς, ὥστε βιάζεσθαι τὸ ἔρον ῥητέρας.
Γκ. περὶ Αἵρ. κτλ. κ. κδ'.

(4) Γυνήτις ὅτων ὀκτώ καὶ ὀγδοάκοντα, λιθὸν τρεῖς ἀγγυλίας καὶ δύο
δραχμάς ἔλκοντα ἀνευ χειρουργικῆς βοήθειας ἐξέβαλεν ἐκ τῆς κα-
τῆς διὰ τῇ κρητῆρος. Ἰδὲ Σβιετ. Τ. Ζ'. σ. 287.

(5) Γλ. Α'. σιχ. 3. καὶ 4.

(1) Στάζκ. Οἰεμπ. Μ. Β'. §. 472.

mictus impetu exeant; et facile ab his liberantur, dum magnitudinem quandam attingunt (3). Brevior enim apud illas et amplior et directior est canalis vesicae, calculis nunc quoque avelanae volumine aequalibus facilem multoties praebens transitum; et certe aliquando multo majoribus (4); cum apud viros, si malum magis increseat, nulla alia mali liberatio maneat, quam lithotomia instituire, malam hanc certe ac valde dolorificam periculosamque operationem; quae et olim, ut juxta Homerum dicam,

„Multas fortes animas ad inferos praemature misit
„Heroum; (5)“

et modo, licet Cheirurgia non exiguum perfectionem adpta sit (§. 35.), propter intensitatem mali, mortis fit multoties causa.

§. 211. Gonorrhoea etiam venerea apud viros quidem magis est dolorifica, peioresque habet sequelas: siquidem propter continuum mictus transitum, et ex hac partis affectae irritationem, dolores intolerabiles causat; propter vero structuram membri: phimosis et paraphimosis et testiculum venereum etc. facile producit. Ast facillior sanatus apud illos (sicut etiam ulcera venerea), quam apud feminas est; quae non tam facile a morbo invaduntur (1); ac si invasae fuerunt, non ita vehementer doloribus permi-

(3) Mulieribus autem calculi non similiter contingunt. Meatus enim urinae in vesica brevis est et amplior, ut facile urina impellatur. Hippocr. de Acr. etc. C. XXIV.

(4) Mulier octaginta octoque annorum, calculum ponderis trium unciarum, duarumque drachmarum, sine operatione, a vesica per meatus urinae emisit. Vide Swiet. T. VII. p. 287.

(5) Iliad. L. I. Vers. 3 et 4.

(1) Stark Handb. 2. Th. §. 472.

ἐμπομένης ἀλγεσι κατατρυχονται· ἡ γὰρ τῷ δεινῷ ἔδρα μάλ-
λον ἐ συνεχέσερον ἐν τοῖς τῆς θήκης ἀδέσιν, ἢ ἐν τοῖς περὶ
τὸ σόμιον τῆς ὑρίδρας ἐσίν· ἀλλὰ διὰ τὸτο ἐ δυσιασιώτερα ἡ
νόσος, τὸ μὲν, ὡς μὴ τῷ ἔρρι συνεχῶς τὴν ἐκκρινομένην ἀφρο-
δίσειον ὕλην ἀποπλύνοντος, τὸ δὲ, διὰ τὴν πολύπτυχόν τε ἐ
σύνθετον τῶν γεννητικῶν μορίων κατασκευὴν (2). Οὐ μὴν
ἐλλὰ ἐ μείζων ἐν τοῖς γυναικείαις μορίοις, ἢ ἐν τοῖς ἀνδρείοις,
ἢ τῇ λεπτῇ ἐπιδερμίδι κεκαλυμμένη, ἐ τῷ μιάσματος δεκτι-
κῇ γιγνομένη ἐστὶν ἐπιφάνεια, ἐ πολλῶν πτυχῶν, εἰσοχῶν
τε ἐ ἐξοχῶν ἔμπλεως, ἐν αἷς ἐ ἡ τῆς χοροῦρας ὕλη χρονί-
ζουσα τοῖς μέρεσιν ἐσθ' ὅτε λυμαίνεται, ἐ τὰ ἀφροδίσεια ἑλ-
κη διὰ μακρῶ λανθάνοντα, δυσιασιώτερον ἀποβαίνουσι.

§. σιβ'. Ὅσα δ' ἄλλα τῇ θήλει γένει σύντροφα δεινὰ
τὰς αὐταῖς ἐνσηπτικῶσαι νόσος ἐκ ἀπεργάζονται χειρόνας,
παρθενεύσαις (*), ἢ ἀνδρὶ συμβιύσαις! ὅσοις τε κακοῖς ἐ προ-
σπαλαῖσι, τῶν ἐμμήνων ἐφρονηκῶτων, ἢ μήπω χαρέντων, ἢ
ἐπεχομένων, ἢ μειονεκτέντων, ἢ πλεονεκτέντων, ἢ ἤδη παυ-
μένων δι' ἡλικίαν (§. ρνή.) (1), ἢ εἰσδηκότε τρόπῳ ταρατ-
τομένων (2)! ὅσων δὲ δεινῶν ἐκ εἰσὶν ἐπίδεκτικαί, ἢ ὅσον ἐ
κινδυνεύσι, κυοφορεῖσαι (3), ἢ ἐν λοχίοις ὑπάρχειν (4), ἢ

(2) Σβιστ. Τ. Ζ'. σ' 343. Στόλμ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Β'. σ. 334.

(*) Ὅρα σημ. ΙΔ'.

(1) Ὁ καιρὸς, καθ' ὃν τὰ τῶν γυναικῶν ἐμμηνα μέλλουσι παύσε-
σθαι, πάσης τῆς ζωῆς αὐτῶν ἐν γένει ἐστὶν ἐπικινδυνώτερος. Σιμ.
Μ. Β'. σ. 420.

(2) Γ'τι Α'φ. Τμήμ. Ε'. ιζ'. Ρ'ῖλ. Πυρετ. Δ'. σ. 87.

(3) Ἡ γυνὴ μετὰ τὸ ἐν γαστρὶ συλλαβεῖν, πλείοις δινοῖς, ἐκ μό-
νης τῆς κυοφορίας πηγάζουσι, κατατρυχεται. Βοηρ. Α'φρ.
§. 1293.

(4) Κιλίαν. Μ. Δ'. §. 827. Πάσας Δόγ. Γατρικὴ Χειρουργ. κτλ.
σ. 204. κτλ.

ctum excitatis cruciantur; nam sedes mali magis saepius-
que in glandulis vaginae, quam in orificio urethrae est;
attamen hanc ob rem etiam malum sanatu est difficilius:
partim quod urina non saepe materiam veneream, quae se-
cernitur, abluat; partim vero propter sinuosam ac com-
plicatam genitalium partium structuram (2). Porro major
in partibus muliebribus, quam in virilibus, superficies est,
quae cuticula tenuiori est obducta, ideoque ad miasma sus-
cipiendum aptior magis fieri potest; multisque plicaturis
et cavitatibus et eminentiis plena; in quibus et materies
gonorrhoeica immorando arrodit quantoque partes, ulcera-
que venerea diu latentia, difficiliora sanatu evadunt.

§. 212. Quot vero alia sexui sequiori consveta mala
morbo illum invadentes non reddunt peiores! dum in vir-
ginitate adhuc sunt; vel cum conjuge vivunt? aut quibus
cum incommodis non colluctantur! mensibus irruentibus,
vel nondum fluentibus, vel suppressis, vel diminutis, vel
adauctis, vel jam propter aetatem cessantibus (§. 158) (1);
aut qualicunque modo turbatis (2)! Quot malorum etiam
non sunt capaciores, dum impregnant (3), vel in lochiis
sunt (4), vel lactant! Ut enim, caeteris omissis, hoc so-

(2) Swiet. T. VII. p. 343. Stoll de Morb. Chron. T. II. p. 334.

(1) Ueberhaupt ist die Zeit, in welcher die Weiber ihre Reinigung
verlieren sollen, die gefährlichste von ihrem ganzen Leben. Stim-
merm. 2. Th. p. 420.

(2) Hippoc. Apor. Sect. V. 57. Kell Fieberl. 4. B. p. 87.

(3) Postquam gravida est femina, pluribus afficitur malis, ex sola gravi-
ditate oriundis. Boerh. Aphor. §. 1293.

(4) Sillian 1. Th. §. 327. Pasta Discorso medicochirurgico intorno il
flusso di sangue etc. p. 204 etc.

Σηλάξεσσι! Ἰνα γὰρ τ' ἄλλα εἴσας, τετὶ μόνον εἶπω· ἡ κυοφορία τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον ἐν αὐταῖς τῶν κακῶν ὑποκρίνεται· ὡς δὲ μόνον πολλῶν καὶ ποικίλων νόσων γιγνομένη αἰτία (5). ἀλλὰ καὶ τὰς παρέσας δυσπαιτωτέρας ἐργαζομένη. Οὔτε γὰρ ὑπερκαθάραι γυναῖκα ἐγγυον, καὶ μάλιστα ἐπίτεκα, ἔχομεν, καὶ λίαν τέτε ἐστ' ὅτε χράζεσθαι (6), ἔτε ἐμετικὸν ὀρεῖται γενναῖον· τὸ γὰρ ἐν τῇ μήτρᾳ ὃν ἐμβρυον μονοῦ φωνὴν ἀφίεν (*) ἀπειλεῖ παρὰ τὸν καιρὸν ἐξελεῖσθαι, τέτων γενομένων (7). Οὕτω δ' ἐξελεθὲν, παρὰ τὸν τῆς μητρὸς κίνδυνον, ἀπόλλυται πάντως. Οὐ γὰρ, ὥσπερ ὁ μυθολογούμενος Ζεὺς τὸν Βάκχον, ἔττω καὶ ὁ Ἰατρὸς τὸν μηρὸν κατορύξας, ἔχει ἂν ἐν τέτῳ τὸ ἡλιτόμνηνον διασῶσαι, μέχρι τῆς τῷ δεκαμηνίᾳ χρόνῳ συμπληρώσεως (εἴμοι ἔτως εἰπεῖν ἐξεῖν) μηροφορῶν.

§. σιγ'. Δένδρῳ πολλῷ τῷ καρπῷ βρίζοντι Ἰατροὶ κλεις! γυνὴ ἐν τοῖς ἐσχάτοις μηνὶ τῆς κυοφορίας ὑπάρχει παρεμφερὲς, ἐδεμιάς ὅποιςδηποτὺν ἰσχυρὰς καὶ βιαίας νόσους προσβολῇ ἐπὶ πολλὴ ἀντιτείνειν ἔχουσα (1). Ὡς γὰρ ἐκεῖνο, λάβρων καὶ βιαιῶν συμπεσόντων ἀνέμων, σπανίως ἀβλαβὲς διαμένει, ἀλλ' ἢ τῶν καρπῶν μόνον σερεῖται, ἢ καὶ αὐτὸ ἅμα συναπόλλυται· ἔττω καὶ ἡ κυοφορεῖσα, νοσήμασιν ὀξεσι καὶ ἐπικινδύοις περιπεσεῖσα, ἢ τὸ κυοφορούμενον ἀποβάλλει, ἢ καὶ αὐτὴ σὺν ἐκείνῳ εἰς

(5) Ρ'εἰλ. αὐτ. σ. 88. καὶ 361.

(6) Γ'π. περὶ Νόσ. Β. Α'. κ. ζ.

(*) Ὅρα σημ. ιε'.

(7) Στάλκ. Θεραπ. Μ. Α'. §. 316. Γ'λδεμβ. Πρόλογ. §. 585.

(1) Φασὶ δὲ τινες ὡς αἱ φθισικαὶ γυναῖκες ῥαῖους τῷ δεινῷ ἐν τῇ κυοφορίᾳ πειρῶνται, ἅμα δὲ μετὰ τὸν τοκετὸν ἀκηλῆειν αὐδισ ἢ νόσος ἀρχεται. Ἐὰν δὲ ἄλλη συμβῇ σύλληψις, ἢ τῆς νόσου βία αὐδισ ἀναχαιτίζεται, καὶ τὰ αὐτῆς λαφῶνται συμπτώματα.

lum dicam: graviditas in illis primum et maximum malum ludit; non solum quia multorum ac diversorum malorum fit causa (5); verum quod etiam praesentes quoque aegritudines difficiliore sanatu reddit. Nam nec nimis purgare mulierem gravidam, licet hoc aliquando valde indigeat (6); nec generosum emeticum propinare possumus; foetus enim utero commorans modo non clamitando minatur praematurum exitum, si illa adhibeantur (7). Ita vero si exeat, praeter periculum matris, inevitabiliter perit. Medicus enim non potest, sicut Jupiter in fabulis Bacchum, femore inciso, foetum immaturum in illo conservare, usque ad finem decimi mensis, si mihi ita dicere liceat, *μηροφώρα* (in femore gerens.).

§. 213. Arbori Jatrocles! multis fructibus oneratae in ultimis graviditatis mensibus mulier est similis; nec potest cujuscunque ingentis ac vehementis morbi impetui diu resistere (1). Quem ad modum enim arbor ventis vehementibus ac impetuosius agitata, rarius incolumis permanet; et vel fructus solummodo decutitur, vel ipsa quoque perit; sic gravida etiam femina a morbis acutis ac periculosis correpta: vel abortum patitur, vel ipsa quoque cum illo

(5) Neil ib. p. 88 et 361.

(6) Hippocr. de Morb. L. I. C. VII.

(7) Stati Handb. 1. Th. §. 316. Hildenbr. Prolog. §. 585.

(1) Nonnulli dicunt quod feminae phthisicae lenius hoc malum sub graviditate experiantur; statim vero post partum, iterum morbus vigere incipit. Ac si alia conceptio accadat: impetus morbi iterum reprimatur, symptomataque diminuantur.

φθὴν κατέρχεται (2). Τὸ γὰρ ἄμφω μηδὲν παθεῖν, Διὸς
ἐν γένεσι κεῖται, ἔσπευκώτατον (3).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Δ'.

ΗΛΙΚΙΑ.

§. σιδ'.

Ὡς περ τῶν ἡλικιῶν ἐκάσῃ τὲς ἰδίαις ἐαυτῇ φυσικῆς τε καὶ ἡ-
δικῆς ἔχει χαρακτῆρας (1), ἔτω καὶ ἰδίαις τις νόσοις, ὥστε
ἢ ἑλαττον ὕσαις ἐπικινδύνοις, μᾶλλον τῶν ἄλλων ὑπόκειται (1).
Οἶον νήπια μὲν, μάλιστα τὰ ἀρτίτοκα, ὀφθαλμία συνεχῶς
περιπίπτει, ἥτις διὰ τῆτο καὶ νεογενῶν ὀφθαλμία ἤκω-
σε (3). καὶ τῇ γαλακτώδει δὲ λεγομένη ἐσχάρα (4), καὶ ἐλ-
μίνδεσι (5), καὶ ῥαχίτιδι (6), καὶ ψώρα (7), καὶ τῇ ἐξάψει τῶν

(2) Γυνὴ ἐν γαστρὶ εἰχέσῃ ἀπό τῆος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθεῖ-
ναι θανάσιμον. Γ' π. Α' φ. Τμήμ. Ε'. λ'. Γδ' καὶ τε'. καὶ περὶ Νέο-
Β. Α. κ. γ'.

(3) Τοιούτον τι μέμνημαι ἐν τῇ πατρίδι πάσαι παρατηρητικῆς. Γυ-
νὴ εἰκοσαετής πη σὴν ἡλικίαν, τὸ δεύτερον, ἢ τρίτον κυοφορεῖσα.
ἐν ὧρα φθινοπωρινῇ, πυρετῷ κακοῇδε σιγιδουώδει, αἷς ἰαίσι
προσβληθεῖσα, ὀλίγων ἡμερῶν τῆς τῷ δεκαμηνικῷ χρόνῳ σιγ-
πληρώσεως ἀπολειπομένην, ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ ἔτεκε τῆς νόσου, καὶ
ἑμῶσι καὶ μήτηρ, ἀλλὰ καὶ τὸ βρέφος ἐσώθησαν. Ἀδελφεὶς μέντοι
ἑλάν αὐτὸ καὶ κατεσπληκὸς ὑπάρχων, δύο ἢ τρεῖς μῆσιν ὕστερον ἀ-
πίθανε, τῆς μητρὸς ὡς καὶ πρότερον ὑγιῆς διαμεινάντης.

(1) Πληκέρ. σ. 9.

(2) Γ' π. Α' φ. Τμήμ. Γ'. κδ'—κζ'. καὶ κθ'—λα'. Σβιτ. Τ. Α. σ. 52
καὶ 56. Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 563. καὶ. Ρ' δλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ.
64. Γ' δερμ. Προλεγ. §. 178.

(3) Σελ. σ. 387. Φράσγ. Ἐπισ. Β. Β'. σ. 69.

(4) Σελ. σ. 226.

(5) Στόλ. περὶ Χρόν. Νόσ. Τ. Α'. σ. 252.

(6) Σελ. σ. 222. Στόλ. αὐτ. σ. 263.

(7) Στόλ. αὐτ. σ. 259.

ad inferos descendit (2). Nam, ut ambo evadant, in gēnibus Jovis jacet, valdeque rarum est (3).

CAPUT IV.
A E T A S.

§. 214.

Quem ad modum quaelibet aetas proprios sibi tum naturales, tum morales habet characteres (1); sic etiam singulae harum propriis quibusdam morbis, plus vel minus periculosis, magis quam aliae obnoxiae sunt (2). Infantes e. g. et quidem neonati, in ophthalmiam saepe incidunt; quae ideo etiam ophthalmia neonatorum audit (3). Porro crusta lactea dicta (4), vermibus (5), rachitide (6),

(2) Mulierem in utero gerentem ab acuto aliquo morbo corripi, lethale. Hippocr. Aphor. Sect. V. 30. Vide et 55. et de Morb. L. I. C. III.

(3) Tale aliquid memini in patria observasse. Mulier viginti circiter annorum, quae secunda, vel tertia vice in utero gerebat, tempore autumnali febris maligna putrida, ut videtur, cum pauci dies ad absolvendum decem mensium tempus superessent, correpta: in ipsa acme morbi peperit; et tum mater, cum proles evaserunt. Ast cum neonatus valde debilis inacilentusque esset: post tres, vel quatuor menses natiuitatis petiit, matre, uti antea, bona semper sanitate fruente.

(1) Blouquet p. 9.

(2) Hippocr. Aphor. Sect. III. 24—27. et 29—31. Swiet. T. I. p. 52 et 56.

Simm. 2. 39. p. 563 etc. Reil Fieberl. 1. 3. p. 62. Hildenbr. Prol. §. 272.

(3) Selle p. 387. Frank. Epit. L. II. p. 69.

(4) Selle p. 226.

(5) Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 252.

(6) Selle p. 222. Stoll ib. p. 262.

λάρυγγος (8) ἡ φάρυγγος, ἡ μάλιστα μεταξύ τῆ β' καὶ γ'. ἔτις ἀπὸ γενεῆς (9), ἡ τῷ πυρετῷδε λεγομένη πλάκωντι (10), ἡ τῇ ἐπιληψίᾳ (11), ἡ ἐξανθήμασι (12), ἡ βήχϊ ξηρᾷ (13), ἡ πάσαις ἀπλῶς ταῖς παιδικαῖς λεγομέναις νόσοις (ῥ. μή. σημ. 9.) (14) κτλ.

§. σιέ. Καὶ σκελετόρρηξ δέ, ἡ ἐ' ἀν.ως ἀγίε Βιτίε ὀρχησις, τὰ πολλὰ μεταξύ τῆ β' καὶ γ'. ἔτις τῆς ζωῆς συμβαίνει (1). Καὶ φθίσις νέες μὲν συνεχέσσερον (2), ἀποπληξία δὲ σπανιώτερον προσβάλλει, ὡς ταῦτα τῶν προβεβηκότων τῇ ἡλικίᾳ μᾶλλον περιπτόντων (3). Καὶ πλευρίτις δέ, ἡ περιπνευμονία συνεχέσσερον μὲν προσβάλλει τὸν ὑβασκόντα, σπανιώτερον δὲ τὸν γέροντα, τὰ δὲ νήπια σπανιώτατα (4).

§. σις. Ὡς δὲ ἐπεὶ κατὰ μὲν τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν τὸ αἷμα μᾶλλον πρὸς τὴν κεφαλὴν φέρεται, κατὰ δὲ τὴν ἀκμάζουσαν πρὸς τὸ ξέρον, κατὰ δὲ τὴν προβεβηκυῖαν πρὸς τὴν κοιλίαν· διὰ τὸτο παῖδες μὲν ῥινῶν ἐπιστάζει (1), ἀκμάζοντες

(8) Ἀρετ. περὶ Αἵτ. καὶ Σημ. Ο'ξ. Παθ. Β. Α'. κ. ζ'. Ρ'ῆλ. αὐτ. Τ. Β'. σ. 395.

(9) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 432. καὶ 438.

(10) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 138.

(11) Σπανίως ὑπὸ τῆς ἐπιληψίας οἱ γέροντες κατατρέχονται, ἐκ τὸς εἰρή ταύτην ἐν τῇ νεότητι ἐπισπάσαντο· βρέφη δὲ καὶ νήπια μάλιστα αὐτῇ τίσιν ὑποκείμενοι. Διδότ. Τ. Α'. σ. 43. Γδὲ καὶ Ἀρετ. περὶ Αἵτ. καὶ Σημ. Χρον. Παθ. Β. Α'. κ. η'.

(12) Σιδ. σ. 222.

(13) Μ. Μάρος Παρατηρήσ. περὶ τῆ Α' Θματ. κτλ. σ. 138.

(14) Ἀρετ. αὐτ. κ. δ.

(1) Σιδ. σ. 321.

(2) Γ' Α' φ. Τμήμ. Η'. ζ'. Ἀρετ. χρον. Παθ. Β. Α'. κ. η'.

(3) Γ' αὐτ. Τμήμ. ζ'. ιζ'. Σιδ. σ. 347.

(4) Ἀρετ. Ο'ξ. Παθ. Β. Α'. κ. ι'. Φράγκ. Ε'πίτ. Β. Β' σ. 146.

Καρετ. περὶ Πυρετ. καὶ Ἑξάψ. σ. 262.

(1) Σιδ. σ. 150.

scabie (7), inflammatione laryngis (8) et pharyngis, et praecipue inter secundum et septimum nativitatis annum (9), placenta febrili (10), epilepsia (11), exanthematibus (12), tussi sicca (13), et omnibus infantilibus dictis morbis (§. 43. adnot. 9.) (14) etc. laborant.

§. 215. Scelotyrbe etiam, quae aliter et chorea sancti Witi appellatur, plerumque inter 12, et 14 aetatis annum occurrit (1). Et phthisis quidem frequentius (2), apoplexia vero rarius juvenes invadit; cum in hanc perfecti aetate magis incidunt (3). Pleuritis etiam ac peripneumonia frequentius quidem invadit adolescentes; rarius vero senes; ac infantes rarissime (4).

§. 216. Iterum quia in aetate infantili sanguis magis versus caput, in adolescente autem versus pectus, ac in pro-
vecta versus ventrem ruit: ideo infantes quidem haemorrhagiae rarium (1); adolescentes vero haemoptoe; ac senes

(7) Id. ib. p. 259.

(8) Aret. de Caus. et Sign. Acut. Morb. L. I. C. VII. Keil ib. 2. B. p. 395.

(9) Ib. ib. p. 432 et 438.

(10) Id. ib. p. 138.

(11) Il est rare que les vieillards soient affectés de l'épilepsie, à moins qu'ils ne l'aient contractée dans leur jeunesse; ce sont les enfans, et les jeunes gens qui y sont le plus sujets. Didelot T. I. p. 43. Vide et Aret. de Caus. et Sign. Morb. Chron. L. I. C. VIII.

(12) Selle p. 222.

(13) Millar observations of the asthma etc. p. 138.

(14) Aret. ib. C. IV.

(1) Selle p. 321.

(2) Hippocr. Aphor. Sect. VIII. 7. Aret. Morb. Chron. L. I. C. VIII.

(3) Hippocr. ib. Sect. VI. 57. Selle p. 347.

(4) Aret. Morb. Acut. L. I. C. X. Frank. Epit. L. II. p. 146. Quatin de Curand. Feb. et Inflam. p. 263.

(1) Selle p. 150.

δ' αἰμοπτύσει, γέροντες δὲ μᾶλλον αἰμορροῖσιν ὑπόκεινται (2). Ὅθεν καὶ οἱ τῶν ἀργεῖων λεγόμενοι πυρετοί, ἀλλατε ὀξεία νοσήματα ἐν νέοις μὲν δι' ἐπιστάξεως, ἐν δὲ γέρονσι δι' αἰμορροῖδων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κρινόνται (3). κτλ.

§. σζ. Ταύτας δὲ καὶ τὰς τοιαύτας τῶν νόσων ἐκάστη τῶν ἡλικιῶν νῦν μὲν τῶν ἄλλων εὐχερέστερον φέρει, νῦν δὲ τῆς παλιν δυσχερέστερον (§. σιδ') (1), ἐκ διαφόρων αἰτίων ὑσιώδων τε, καὶ μὴ, δυσιατώτερας ἀποβαίνας. Οἷον νηπίοις μετὰ τὸ δεύτερον, ἢ τρίτον ἔτος ἀπὸ γενεᾶς αἱ εὐλογίαι τυγχάνουσιν εὐφορώτεραι, πρὸ δὲ τῆς δευτέρου ἐνιαυτοῦ τὴν ἀντίον (2). τῆς γὰρ ὀδοντοφυΐας ἐν τῇ μεταξὺ χρόνῳ παρεμπιπτόσης, διὰ τήνδε τὴν συμπλοκὴν (§. ριδ') καὶ τὸ δεινὸν δυσσιώτερον γίνεσθαι (3). Ἐν γένει δὲ αἱ εὐλογίαι τοῖς ἡβασκικοῖς εἰσὶν ἐπικινδυνώτεραι (4), καὶ μάλιστα ταῖς τῇ ἐμμήνῃ καθάρσει προσπελαζέσαις παρθενίαις, καὶ γυναῖξιν ἐν αἷς ἡ ταύτης ῥύσις ἐπαίσια, καὶ πᾶσιν ἀπλῶς τοῖς πρεσβύταις (5). Καὶ ἄρμα δὲ τὸ ὅξυ ἐμὸν τὰ νήτια μᾶλλον προσβάλλει, ἀλλὰ καὶ τῶν τοῖς ἄρτι ἀπογαλκτιοδεῖσιν ἐστὶν ἐπικινδυνώτατον (6).

§. ση'. Ἐν γένει δὲ ἡβασκόντες μὲν καὶ σφριγῶντες τοῖς φλεγμονώδεσι καὶ μετὰ θένους νοσήμασι μᾶλλον ὑπόκεινται (1), γέροντες δὲ τῆς παλιν τοῖς ἀσθενικοῖς καὶ πολυχρονίοις (2).

(2) Γπ. Α' ρ. Τμήμ. Γ'. κζ'. καὶ κθ'.

(3) Βαγλιβ. σ. 350. Ρ' ἡλ. Πυρετ. Τ. Γ'. σ. 10. καὶ 12.

(1) Γ' ἀεμ. Πεσλιγ. §. 180.

(2) Στάρκ. Γερμ. Μ. Α. §. 385.

(3) Φράγκ. Ε' πικ. Β. Γ'. σ. 183. Στάρκ. αὐτ. §. 360.

(4) Ζυδιν. Τ. Α'. σ. 234.

(5) Φράγκ. αὐτ. σ. 184. Στάρκ. αὐτ. §. 385.

(6) Μιλάρ. σ. 17, 31 καὶ 68. (1) Ζερμερ. Μ. Β'. σ. 566.

(2) Κίλσ. Β. Ε'. π. α'.

haemorrhoidibus magis sunt obnoxii (2). Quam ob rem in febribus vasorum dictis, aliisque acutis aegritudinibus, crisis plerumque in junioribus per epistaxim; in senibus vero per haemorrhoides peragitur (3), etc.

§. 217. Hosce igitur talesque morbos quaelibet aetatum mox facilius, quam alia; mox vero e contra difficilius sustinere valet (§. 214) (1); ex diversis causis essentialibus, vel minus, difficiliore sanata evadentes. Infanibus e. g. post secundum vel tertium nativitatis annum, variolae sunt tolerabiliores; ante secundum vero annum, e contrario (2). Nam cum in interjecto tempore dentitio accidat; propter hanc complicationem (§. 144.), morbus quoque evadit pertinacior (3). In genere autem adolescentibus (4), virginibusque fluxui menstruo praecipue appropriantibus; nec non mulieribus, in quibus ille desit; et omnibus uno verbo senibus variolae sunt magis periculosae (5). Asthma etiam acutum non solum potissimum, infantes invadit; verum etiam nuperrime ablactatis magnopere est periculosum (6).

§. 218. In genere autem adolescentes quidem ac robusti morbis inflammatoriis ac sthenicis magis sunt obnoxii (1); senes vero e contra asthenicis ac diuturnis (2), (juvenibus debili-

(2) Hippocr. Aphor. Sect. III. 27 et 29.

(3) Bagliv. p. 350. Reil Girbegl. 3. B. p. 10 et 132.

(1) Hildenbr. Prol. §. 180.

(2) Starck Handb. 1. Th. §. 385.

(3) Frank. Epit. L. III. p. 183. Starck ib. §. 360.

(4) Sydenh. T. I. p. 234.

(5) Frank. ib. p. 184. Starck ib. §. 385.

(6) Millar p. 47, 51 et 62.

(1) Zimmerm. 2. Th. p. 566.

(2) Cels. L. II. C. I.

(νέων ἀνδρῶν, καὶ γερόντων εὐρώων ἐξαιρεμέναν πως τῷ κανό-
νος), καὶ νῦν μὲν ἔτοι, νῦν δ' ἐκείνοι δι' αἰτίας διαφόρας, κατ'
εἰδεῖαν, ἢ πλαγίως ἀγέσας, ῥᾶν, ἢ δυσχερέσερον αὐτὰ Φε-
ρεσιν. Οἷον οἱ Φλεγμονώδεις πυρετοὶ ἐν γένει γέρεσι μάλ-
λαν, ἢ νέοις ἐπικίνδυνοι (3). Καὶ οἱ τῶν ἀγγείων πυρετοὶ ἡ-
βάσκησι μὲν καὶ σφριγῶσι καὶ πολυαίμοις βιαίτερον ἢ ἄλλοις
προσβάλλουσι (4). Καὶ τῷ αἵματι δὲ οἱ μὲν ἡβάσκοντες δυσχε-
ρῶς, οἱ δὲ γεροντες ὑδέποτε θεραπεύονται (5). Καὶ ἐλλείν,
ὡς φησὶν Ἀρεταῖος (6), γέροντες ἐ μάλ' ἀποφθίνουσι, πε-
ριγιγνόνται δ' ἥκιστα.

§. σιδ'. Τῷ δ' ἀκριβῶς ἐπισήσαντι ῥᾶδιον κατιδεῖν ὡς
ἐν γένει αἱ ὀξεῖαι τῶν νόσων, ἐν μὲν τοῖς νεωτέροις καὶ εὐ-
ρώοις διὰ τὸ παραμελεῖσθαι τὴν προσήκουσαν, καὶ ἐν καιρῷ τῷ
προσέχοντι Θεραπείαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπικινδυνώτεροι ἀπο-
ποβαίνουσιν (§. ρηζ'. κτλ.), ἐν δὲ τοῖς προβεβηκόσι καὶ ἀδυνάτοις
ὁ δὲ διὰ τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ δι' ἡλικίαν καὶ ἀδυναμίαν. οἷς πολ-
λάκις ἔτε τέχνη ἐπικερῆσαι δύναται, ἔτε φύσις. καὶ ἡς ἀντι-
πραττέτης, ὅθεν ἡ Ἰατρικὴ (1), σὺν πᾶσι τοῖς ἰσχυροτάτοις αὐ-
τῆς Φαρμάκοις, ἔχει ἐξεργάσασθαι (2). Ταῦτά ἐν μέρει καὶ
περὶ τῶν χρόνιων νόσων νοητέον (3).

§. σκ'. Καὶ ὑποχονδρίαις δὲ μᾶλλον τὰς ἡβάσκοντας καὶ

(3) Ἐκκέρ. Θεραπ. Μ. Α'. σ. 95.

(4) Γ' Ἰλ. Πυρετ. Τ. Β'. σ. 63.

(5) Κασ. Πρακτ. Παρατηρ. σ. 116.

(6) Οἷ. Παθ. Β. Β'. κ. ε'.

(1) Κέλσ. Β. Γ'. κ. ε'.

(2) Μισογέρ. Ε'. §. 4. Ἀκμή ἡλικίης πάντα ἔχει χαλάντα, ἐπὶ-
λήξις δὲ, τὸναντίον. Γκ. Παραγγ. κ. ια'.

(3) Οἱ πρεσβύτεροι τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἡσσοί· ὅσα δ'
αὖ αὐτοῖσι χρόνια νοσήματα γίνονται, τὰ πολλὰ ξυμπεσθίσκει.

Γκ. Α'φ. Τμήμ. Β'. λδ'. Γδ' καὶ Τμήμ. ε'. ε'.

tatis, ac senibus robustis exceptis quodam modo a regula); et mox quidem hi; mox vero illi, propter diversas causas, directe, vel indirecte agentes, facilius, vel difficilius eos ferunt. Febres e. g. inflammatoriae in genere senioribus plus periculosae sunt, quam junioribus (3). Febres etiam vasorum adolescentes et robustos et sanguinolentos vehementius, quam alios, aggrediuntur (4). Ab asthmate etiam adolescentes difficulter, senes vero nunquam sanari possunt (5). Et ileo, ut ait Aretaeus (6), senes quidem non valde laborant; nunquam vero evadunt.

§. 219. Facile autem est illi, qui res exacte mente revolvit, videre: quod acuti morbi in genere in junioribus ac robustis, propter neglectam idoneam, ac tempore idoneo therapeiam, magis periculosi evadant (§. 197. etc.); in provecitis vero aetate debilitatisque non solum propter hoc; verum etiam propter aetatem infirmitatemque; in quibus multoties nec ars, nec natura opitulari quidpiam valet; illaque opponente: nihil medicina (1), cum fortissimis suis medicaminibus efficere potest (2). Idem etiam de morbis diuturnis intelligendum est (3).

§. 220. Hypochondriasis etiam magis pubescentes ac

(3) Becker Kunst. 1. B. p. 95.

(4) Keil Fieberl. 2. B. p. 63.

(5) Quarin praktische Bemerk. p. 116.

(6) Morb. Acut. L. II. C. VI.

(1) Cels. L. III. C. I.

(2) Meßger V. §. 4. Vigor aetatis omnia habet gratiosa; decrepita vero aetas, vice versa. Hippocr. Praecept. C. XI.

(3) Senes ut plurimum juvenibus minus aegrotant; quicunque vero ipsi morbi sunt diuturni, plerumque commoriuntur. Hippocr. Aphor. Sect. II. 39. Vide et Sect. VI. 6.

ἀκμάζοντας, ἢ γέροντας καὶ παῖδας προσβάλλει. Ἐοικε γὰρ ὁ σπινθὴρ ἐκ τῆς πυρρᾶς ἐκπύουσι τὴν πρὸς τὸν αἵματι οὐρανὸν ὁρμήν. Διὰ τὸ ἐν παῖ-
δες μὲν, οἷς ἔπω ἡ ὁρμή αὐτῇ πάρεσι, πρεσβύται δὲ, ἐν οἷς
ἡδὴ ὑπεσβέωσθε καὶ ὑπεμκράνθη, σπανιώτερον τῷ δεινῷ περι-
πίπτουσιν· ἐδέεσθε δὲ, ὥς τινες οἰοῦνται, οἱ εὐνέχοι.

§. σκα'. Ἐν δὲ τοῖς βρέφεσιν εἰσὶν αἱ νόσοι δι' αἰτία ἐπυ-
σιώδη τὸ πλεῖστον μέρος δυσιατώτεροι. Οἷον βρέφος ἐπιμασι-
δίου, ἢ καὶ μᾶλλον τῇ ἡλικίᾳ προβεβηκὸς, περιπνευμονία περι-
πυλῶν (εἰ καὶ τὸ σπινθὴρ λίαν συμβαίνει (§. σιε')), πνιγ-
μῷ τὰ πολλὰ ἀπόλλυται, ὥς μήτε γινώσκον, μήτε δυνάμε-
ιον τὸν ἐκκρινόμενον ἀποχρέμπεσθαι σιελον. Σώζονται γὰρ,
κατὰ τὸ προγνωσικόν, οἱ πτύοντες.

§. σκβ'. Καὶ ἑτέρα δέ τις δυσχέρεια ἐν τῇ πῶν βρεφῶν καὶ
μικρῶν παιδῶν θεραπεία ἡμῖν ὑπαντά. Οὐ μόνον γὰρ τὰ ἑαυ-
τῶν δεινὰ ἐξείπειν (1), ἀλλὰ καὶ τοὺς φαρμάκους θεόντως χρῆ-
σθαι ἐκ ἔχουσιν. Ἐνίοτε δὲ καὶ δεδιότα, ἢ ἐδεδολοκαμέντα, πᾶν
τὸ προσφερόμενον ἀποκλύουσι καὶ ἀπορρίπτουσι (2).

§. σκγ'. Τὰ πλεῖστα δὲ τῶν ἐκαστῇ ἡλικίᾳ ἐνσηπτόντων
δεινῶν καὶ πάσαις συμβῆναι ἔχουσιν· ἀλλ' ἐν γένει τῇ ἐξάδι ἡλι-
κα μᾶλλον ἢ ἄλλῃ ὀχληρὰ ἀποβαίνουσιν (3).

(1) Αἱ τῶν βρεφῶν νόσοι διὰ τὸ τοῖς δυσιατώτεροι, ἐπεὶ ἔορ' ὁ
τε γὰρ δυσχερὲς διακρίνεται. Πολλὰ γὰρ τῶν διαγνωστικῶν ση-
μείων ἐν τοῖς ἀκμάζουσι παρόντα, ἐν τοῖς βρέφεσιν ἄπειν. Οὐ-
τα καὶ ἀλήγη, καὶ πᾶν ἄλλο, ὅτινος ἐν τῷ σώματι τὰ βεῖρη αἰδα-
νται, λέξιαι ἔδυνανται ἐξείπειν. Στόμα. περὶ Χροί. Νόσ. Τ.
Δ. σ. 226.

(2) Νότιδι. Γλῶσσ. Προλεγ. §. 178—192.

(3) Ο' αὐτ. αὐτ. §. 190.

adolescentes, quam senes ac infantes invadit. Videtur enim non parum ad hoc contribuere nisum a natura in sexum sequiorem mari innatum. Ideo pueri quidem, in quibus hiæce nisus nondum exigit; et senes, in quibus debilitatus ac evanidus est, rarius hoc malo corripuntur; nunquam vero eunuchi, juxta nonnullos.

§. 221. In infantibus vero morbi maxima ex parte, propter causas non essentielles, difficiliore sanatu fiunt. Infans e. g. sugens, vel aliquanto ætate provector, si a peripneumonia corripitur (licet hoc rarissimum (§. 215)), suffocatione plerumque perit; cum nec sciat, nec possit sputa secreta ejicere. Evadunt enim, juxta prognoscicum, qui spuunt.

§. 222. Alia etiam difficultas in curatione infantum, parvulorumque puerorum nobis occurrit. Nam non solum mala sua explicare (1); verum etiam medicamentis rite uti nequeunt. Aliquando autem ex timore, vel malitia, quidquid illis porrigatur, respuunt ac rejiciunt (2).

§. 223. Plures vero ægriitudinum, in qualibet ætate accidentium, etiam omnibus aliis contingere possunt; in genere autem in consveta ætate molestiores sunt, quam in alia (1).

(1) Morbi infantum curatu ideo sunt difficiliore; quia sunt cognitu nunquam difficilimi. Desunt enim signa diagnostica in infantibus, quæ in adultis locum habent. Sic dolores eaque, quæ sentiuntur in corpore infantes verbis nequeunt exprimere. Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 226.

(2) Vide Hildenbr. Profl. §. 178 — 192.

(1) Id. ib. §. 190.

§. σκδ'. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τῶν ἡλικιωῶν τινὲς Ἰατροὶ αἵ! καὶ νόσους τινὰς ἰᾶσθαι ἰσχύουσιν· ὥς ἤβη τὴν προσυμβᾶσαν ἐπιληψίαν (1)· διὰ τὰς μεγάλας δηλονότι μεταβολὰς, αἱ κατὰ ταύτην τὴν τῆς ζωῆς ἐποχὴν τῷ ἀνδρωπίνῳ συμβαίνουσι σίματι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΚΡΑΣΙΣ.

§. σκε'.

Κράσις ἐδὲν ἄλλο κατ' ἡμᾶς ἐστὶν Ἰατροὶ αἵ! ἢ ἡ τοιαύδε, ἢ τοιαύδε τῶν ὑγρῶν καὶ θερμῶν μερῶν τῷ σώματος μίξις καὶ μορφή· ἄλλ' οἱ παλαιοί, ἄλλοι ἐξ ἄλλων τὰς κράσεις παράγοντες, διαφορῶς ταύτας διείλοντο. Οἱ μὲν γὰρ εἰς ὑγρὰν, ξηρὰν, θερμὴν καὶ ψυχρὰν· οἱ δὲ, κατὰ τὰ συνθετικά τῷ αἵματος μέρη, εἰς αἱματώδη, ἢς αἴτιον ἢ τῷ ἐρυθρῷ μέρει τῷ αἵματος δαψίλεια· εἰς χολερικὴν, ἐκ τῆς ὠχρῆς χροῖας τῷ ὀρῷ ἐμποικιμένην τῷ αἵματος· εἰς φλεγματικὴν, τὴν τῷ ὀρῷ τῷ αἵματος ἀφθονίαν αἴτιον ἔχουσαν· καὶ εἰς μελαγχολικὴν, διὰ τὸ ἐρυθρομέλιν τῷ αἵματος μέρος συμβαίνουσαν (1)· ἀπὸ τῆς πλεονεκτικῆς δηλονότι, ὥς φησὶ Γαληνός (2), τῇ κράσει γινομένης τῆς ἐκωρυμίας. Καὶ οἱ μὲν τὰς κράσεις ἔτιω διήρυν, ἐκ τῆς ποιᾶς μόνον τῷ αἵματος μίξεως ἐμποικιῶνται ταύτας οἰόμενοι.

§. σκε'. Οἱ δὲ μετ' αὐτὰς κατιδόντες τὴν τῶν κράσεων διαφορὰν, μὴ μόνον ἐκ τῆς τῷ αἵματος μίξεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ

(1) Ἰπ. Ἀφρο. Τμήμ. Β'. μ'. καὶ Τμήμ. Ε'. ζ'. Ἀριστ. Χρον. Παθ. Β. Α'. κ. δ'.

(1) Προχ. Τ. Α'. §. 140. (2) Περὶ Κράσ. Β. Α'. κ. δ'.

§. 224. Tandem verro nonnullae aetates Jatrocles! morbos etiam quosdam sanare valent; uti pubertas praegressam epilepsiam (1); propter magnas scilicet revolutiones, quae in hac periodo vitae humano corpore accidunt.

CAPUT V. TEMPERAMENTUM.

§. 225.

Temperamentum nihil aliud juxta nos est Jatrocles! quam haec, vel illa partium fluidarum solidarumque corporis miscella ac forma; antiqui autem, quilibet aliunde derivando temperamenta: diverse etiam illa diviserunt. Nonnulli enim illa diviserunt in humidum, siccum, calidum, ac frigidum; Nonnulli vero, juxta partes constitutivas sanguinis, in sanguineum, cujus causa abundantia partis rubescentis est sanguinis; in cholericum, a flavo colore seri proveniens; in phlegmaticum, abundantiam seri sanguinis pro causa agnoscens; et in melancholicum, ex atrorubra sanguinis parte proveniens (1); ex parte scilicet abundante, ut ait Galenus (2), facta temperamenti denominatione. Ac hi quidem sic dividerunt temperamenta; ex qualibet sanguinis miscella solummodo illa oriri putando.

§. 226. Sequentes vero perspicientes differentiam temperamentorum non solum a sanguinis miscella; verum etiam

(1) Aphor. Sect. II. 45. et Sect. V. 7. Aret. Morb. Diuturn. L. I. C. IV.

(1) Proo. B. §. 140.

(2) De Temper. L. I. C. I.

τῶν σερρών μερῶν τῷ σώματος πηγάζουσιν (1), ἄλλοι ἄλλως αὖθις τὰς κράσεις διείλον. Καὶ οἱ μὲν πέντε εἶναι ταύτας ὥθ. θήσαν, μελαγχολικὴν, φλεγματικὴν, χολερικὴν, αἱματώδη, καὶ βοιωτικὴν (*) (2). οἱ δ' εἰς ἕξ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς τρία ζεύγη πρὸς ἀλλήλα ἀντικείμενα διείλον· εἰς αἱματώδη καὶ φλεγματώδη, εἰς χολερικὴν καὶ μελαγχολικὴν, εἰς ἡπίαν καὶ βοιωτικὴν (3). οἱ δ' εἰς δύο, εἰς ἐρεθιστικὴν, καὶ μὴ ἐρεθιστικὴν, μυρίας ὑφ' ἑκατέρω τῶν τῇ ἐκτάσει διαφερέσας ἀνύλων κατατάττοντες (4). κτλ. Ἐκάσῃ τοίνυν τῶν κράσεων, ἐντιμὴ μᾶλλον τῶν ἄλλων πλεονεκτῶσα (5), τῶν νόσων αὐτὸν ἐκδεκτικώτερον, ὣν αὐτὴ ἔχει ἂν ποιητικὴ γίνεσθαι, ἀπεργάζεται (6). αἱ δὲ αὐτὸ τῶτο εἰσὶ καὶ δυσιατώτεροι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'. ΙΔΙΟΣΥΓΚΡΑΣΙΑ.

§. σκζ.

Ὅν δὲ λόγον ἔχει εἶδος πρὸς ἄτομον, τὸν αὐτὸν καὶ κράσις πρὸς ἰδιοσυγκράσιαν. Ὡς περ γὰρ ἐκείνης εἰς τέσσαρας, ἢ ὅπως ἄλλως, διαιρεμένης (§. σκε.), ἕκασον μέρος πολλὰς ὑφ' ἑ-

(1) Ἀλλέρ. Τ. Β'. σ. 146. (2) Προχ. Τ. Α'. §. 141.

(*) Ὅρα σημ. ις.

(3) Στάρκ. ἐν τῇ τῷ Γαδελότ. Φυσιολογ. σ. 281. κτλ.

(4) Προχ. αὐτ. §. 142. Μεσογέρ. Β'. §. 162.

(5) Σπρυγγέλ. Παθολ. Τ. Α'. §. 928. κτλ.

(6) Βαλτάσ. Τ. Β'. §. 30. Στάρκ. αὐτ. Γλῶσσ. Προλεγ. §. 109.

Αἰετοῦ διὰ κράσις εἰς ἐκείνας τὰς νόσους μᾶλλον κλίνει, αἱ κοινωνίαι ἀλλήλοις ἐναντίας ἔχουσι. Σημμερ. Μ. Ρ. σ. 379.

Γδ: καὶ 570, καὶ 571. Καὶ Μ. Α'. σ. 444.

a solidis corporis partibus convenientem (1): alii aliter iterum diviserunt temperamenta. Et nonnulli quidem quinque illa esse putarunt: melancholicum, phlegmaticum, cholericum, sanguineum, ac boeoticum (2); alii vero in sex; vel, ut potius dicam, in tria paria sibi opposita: in sanguineum ac phlegmaticum; in cholericum ac melancholicum; in mansuetum et boeoticum (3). Alii in duo: in irritabile ac non irritabile; millena alia extensione differentia, sub utroque horum comprehendentes (4), etc. Si enim quodlibet temperamentum, qualicumque modo divisorum, plus quam aliud abundet in homine (5): morborum etiam capatiorum, quorum illud causa fit, eum reddit (6); qui propterea etiam sanatu sunt difficiliores.

CAPUT VI. IDIOSYNCRASIA.

§. 227.

Quam vero rationem species habet ad individuum; eandem etiam temperamentum ad idiosyncrasiam. Ut enim illud in quatuor, vel qualicumque alio modo divisum (§. 225):

- (1) Haller T. II. p. 146. (2) Proch. 1. B. §. 141.
(3) Graef in Jabel. Physiolog. p. 281. etc.
(4) Proch. ib. §. 142. Meßger II. §. 162.
(5) Sprengel Pathol. 1. B. §. 928. etc.
(6) Balth. 2. B. §. 30. Starck ib. Hildenbr. Profl. §. 193. Vermöge des Temperaments ist man immer zu den Krankheiten geneigt, die demselben am nächsten sind. Zimmerm. 2. Th. p. 279. Vide et p. 279 et 271, et 1. Th. p. 414.

αὐτῷ ἔχει· ἔτω ἡ αὕτη ὡς ἄτομον ἐν ἑκάστῳ ἀτόμῳ διάφορόν πως παρατηρεῖται. Ἐπεὶ γὰρ ἡ μίξις ἡ μορφή τῶ σώματος ἑκάστου τῶν ἀτόμων ἰδίον τι ἐν ἑαυτῇ ἔχει (1), ἔπεται ἡ τῶν ἀτόμων ἑκαστον κρατῖν ἔχειν ἰδίαν. Ἐξ ὧ δὲ ὁ λόγος ὡς ἡ τῶν κρᾶσεων, ὁποῦν ἂν τρόπῳ διαιρεθῶσιν, διαίρεσις ἐκ ἑσιν ἀκριβής.

§. σκγ'. Διὰ δὲ τὴν διάφορον ἑκάστου ἀτόμου μίξιν ἢ ἑκ τίνος ζῆος, ἢ ἐξ ἀνδρώπου εἰς ἀνδρῶπον γενομένη πάλαι διοχέτευσις τῇ αἵματος ἔχεν εὐτυχίσασθαι, ἀλλὰ πολλῶν κακῶν ἡ θανάτου αἰτία πᾶσι τῆς διὰ τὴν θνήσκουσαν, ἡ πρωτὴ βίαις γενέσθαι βεβληθεῖσιν ἀνδρώποις ἀπέβη (1). Ὁ δὲ πάλαι ποτε ἡ τῶν φιλοσόφων τινος κατορθῶσαι ἤλπισε, διαίτητε ἡ φαρμάκοις ἀγνῶντινα ἔχειν διαμεῖναι τὸ πάμπαν οἰόμενος· γέλωτα δ' ὥφλε τοῖς πᾶσιν, αὐτὸς ἰχνὸς λίαν ἡ ξηρὸς ὢν (2).

§. σκδ'. Δι' αὐτὸ δὲ τὸ ἡ κοινῶς λεγομένη ὑγεία ἐστὶ διάφορος (§. ξδ'), ἡ σχετικῶς πρὸς ἑκαστον τῶν ἀτόμων ἔχουσα (1). Ἦν δὲ σχετικὴν ὑγείαν εἶναι ἀνευ τίνος βραχείας

(1) Ἐκαστον τῶν ἀτόμων, μᾶλλον δὲ ἑκάστου ἀτόμου ἑκαστον μέρος (ἐν τῇ ὁργανικῇ μάλιστα φύσει) ἰδιαιτέραν μορφήν ἢ μίξιν, ἰδιαιτέρα φαινόμενα, ἢ πάντῃ εἰδικὴν ὡσαύτως φυσικὴν ἔχουσα. Ρεϊλ. Α'ρχ. Τ. Α'. τ. α'. σ. 21. Γ'δὲ ἡ τ. β'. σ. 77. κτλ. Προχ. Τ. Α'. §. 143.

(1) Α'λλέξ. Τ. Α'. σ. 232. κτλ. Ρεϊλ. Α'ρχ. Τ. Α'. τ. β'. σ. 77. κτλ.

(2) Γαλ. περὶ Μαλασμ. κ. β'.

(1) Προχ. Τ. Α'. §. 143. Γ'δὲ μβ. Προλεγ. §. 126.

sub suis partibus multa individua comprehendit; sic haec quoque tanquam individuum, in singulis subjectis diversa quodam modo observatur. Cum enim miscella corporis singulorum individuum particulare aliquid semper habeat (1): sequitur singula individua particulare etiam habere temperamentum. Ex quo patet quod temperamentorum divisio, qualicunque modo divisorum, non sit exacta.

§. 228. Caeterum propter diversam singulorum individuum miscellam, nec ex alio animali in hominem; nec ex uno homine in alterum transmissio derivatioque sanguinis felici eventu coronari potuit; sed multorum malorum, ipsiusque mortis causa illis fuit, qui per hoc renovari, junioresque denuo fieri cupiebant (1). Quod etiam aliquis philosophorum efficere quondam sperabat, per diætam et medicamenta senectutis penitus incapaces homines posse permanere putando; risum tamen apud omnes meruit, cum ille macer valde et siccus esset (2).

§. 229. Propter eandem causam etiam sanitas communiter dicta diversa est (§. 64.), ad singulaque individua relativa (1). Et quidem sunt nonnulli, qui relativam hanc sanitatem non absque leviori quodam morbo, vel

(1) Jedes Individuum, ja sogar jeder Theil eines Individuums (besonders in der organischen Natur) hat seine eigenthümliche Form und Mischung, seine eigenthümliche Erscheinungen; also auch seine ganz specielle Naturlehre. Keil Arch. 1. B. 1. S. p. 21. Vide et 2. S. p. 77. etc. Proch. 1. B. S. 143.

(1) Haller T. 1. p. 232 etc. Keil Arch. 1. B. 2. S. p. 77 etc.

(2) Galen. de Marcor. C. II.

(1) Proch. 1. B. S. 143. Hildenbr. Pral. S. 136.

ρῶσι, ἢτοι αἰ παύσης, ἢ περιοδικῶς καὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐπανίσσης, συντηρῆσαι ἐκ ἔχουσι (2).

§. σλ'. Ταιαύτης τοίνυν ἔσθις τῆς Ἰδιοσυγκρασίας, καὶ πῶς μὲν κληρονομικῶς καὶ ἐμφύτως παύσης, καὶ δὲ κατ' ἐπίκτησιν ἐκ προηγουμένων νόσων ἐμπαιμένης, δῆλον γίγνεται διὰ τῶν ἐνιοι μᾶλλον τῶν ἄλλων νόσοις τισιν ὑπέκεινται (1), πολλάκις τὴν ἐνικτὴν περιοδικῶς, ἢ ἐκ μικρᾶς προηγουμένης αἰτίας, αὐταῖς περιπίπτοντες (§. ρί'). οἷον ἐρυσιπέλατι, κορύζῃ, συνάγχῃ, ἰκτέρφ (2), κτλ. αἱ δὲ αὐτὸ τῆτο δυσιατώτεροι εἶναι δοκῶσι μοι, ἐπεὶ διηρηκῶς οἱ πάσχοντες τὴν τέτων ἐπιθετικότητά ἐχουσι· καὶ διὰ τὴν ἄλλοι τὴναντίον νόσων τινων καὶ μισμαμάτων ἐκ εἰσὶ δεκτικοί· διὰ γὰρ Ἰδιοσυγκρασίαν ἐδεμῶν εἰς ταῦτα κλίσιν κέκτηνται (§. ιγ').

§. σλα'. Ἐνταῦθα δ' ἀνακταῖται καὶ αἱ νόσοι δοκῶσι μοι αἰς κληρονομικὰς ὀνομάζεσθαι, ἐπεὶ ἐκ τῶν γονέων ἐπὶ τὰ τέκνα μεταβαίνουσιν (§. ρθ'). εἰ καὶ ἡ ταιαύτη μετάβασις ἐκ τῶν πάσπων ἐστ' ὅτε ἐπὶ τὴν ἐγγόνον γίγνεται, ἀνεπηρεάσων τῶν νόσων διαμενόντων (1), πολλάκις δὲ καὶ βράδιον (2).

(2) Ρ' ἐλ. Περσ. Τ. Δ'. σ. 141. Προχ. αὐτ.

(1) Ρ' ἐλ. Περσ. Τ. Α'. σ. 61. καὶ 114.

(2) Ο' αὐτ. αὐτ. Τ. Β'. σ. 385. καὶ Γ'. σ. 415. Σελ. σ. 75.

(1) Σβιετ. Τ. Β'. σ. 152, κτλ. Κουαρ. Παρατ. Πρακτ. σ. 33.

(2) Ἡ κληρονομικὴ εἰς τινὰς νόσους τῆς σείματος καὶ πνεύματος κλίσιν περιγίγνεται ἵνα δὲ ἐνέργειαν δείκνυσιν· πολλάκις γὰρ γενεᾶς διαρκεῖ. Πολλάκις δὲ ἐκ ὀλίγων ἔτη λαοθάλασσα, αὖθις ἐξ ὑπαρχῆς ἀγνοεῖται. Σιμπερ. Μ. Β'. σ. 597. Ἡ ὑπὸ τῶν πατρὸς τοῖς τέκνοις μεταδιδόμενη φθίσις τὰχιον τῆς ὑπὸ τῆς μητρὸς, κατὰ τὴν ἡλικίαν, μετατρέσσεται, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ μεταξὺ τῆς ιη. καὶ κθ. ἔτη. Ἐπεὶ δ' ἡ φθισικὴ κατὰ τὴν ἡλικίαν μᾶλλον ἐκ τῆς πατρὸς, ἢ ἐκ τῆς μητρὸς ἐστίν, τὴν τέκνα μεταβαίνει. Ιδ. Στάρκ. Θεσπ. Μ. Β'. σ. 397.

semper praesente, vel periodice ac per intervalla redeunte, conservare valent (2).

§. 230. Cum igitur talis sit idiosyncrasia; ac mox quidem haereditaria, ac innata; mox vero ex praegressis aliis morbis inducta (§. 110.): patet quod propterea nonnulli magis quam alii morbis quibusdam sint obnoxii (1); pluries in anno periodice, vel ex brevi praegressa causa in illos recidentes (§. 110.); nempe in erysipelas, coryzam, synanchem, icterum (2); etc. qui ideo difficiliiores sanatu mihi esse videntur; quia aegrotantes in se continuo ad hos dispositionem habent; nonnulli vero e contra morborum quorundam miasmatumque non capaces sunt; siquidem propter idiosyncrasiam nullam ad illos morbos proclivitatem habent (§. 90.).

§. 231. Huc referendi mihi videntur etiam morbi, quos haereditarios appellant; quia a parentibus ad proles transeunt (§. 109.); licet hicce transitus aliquando ex avo ad nepotes fiat, incolumibus filiis parentibus (1); multoties vero et tardius (2).

(2) Meil Fieberl. 1. B. p. 141. Proch. ib.

(1) Meil Fieberl. 1. B. p. 61 et 114.

(2) Id. ib. 2. B. p. 385. et 3. B. p. 415. Selle p. 75.

(1) Swiet. T. V. p. 152 etc. Quarin pract. Bemerk. p. 33.

(2) Die angeerbte Neigung zu Krankheiten des Leibes und des Geistes ist zuweilen von einer außerordentlichen Wirkbarkeit, weil sie durch viele Geschlechter fortdauert: oft viele Jahre verborgen bleibt, bis sie urplötzlich wirksam wird. Zimmerm. v. Th. p. 597. Phthisis a parte prolis communicata, citius, quam a matre, juxta nonnullos, et plerumque inter 18, et 24 aetatis annum, manifestatur. Paro habitus phthisicus magis a patre, quam a matre in proles transit. Vide Gual. Fond. buch. 2. Th. §. 237.

§. σλβ'. Τὰς τοῖνυν κληρονομικὰς νόσους, κατ' ἄλλας μὲν τὴν ἐδραν ἐν ἀμφοῖν τῷ σώματι μέρεσι, σερρῶσι δηλαδὴ καὶ ὑγροῖς (1), κατ' ἄλλας δὲ ἐν μόνοις τοῖς σερρῶσι ἐχέσας (2), οἱ πλείους τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων ἀποδέχονται, (3) ἐνὸς τυχόν ἢ δύο τῶν ἀμφὶ Βρέκνα ἐξαιρεμένων (4). ὁ δὲ πάντως ἐκ ὁρῶν (5). Εἰ γὰρ πολλάκις τοῖς ἰδίαις γονεῦσι τὰ τέκνα σίκε, τὸ τῆς παροιμίας, εἰσὶν ὁμοιότερα· πῶς ἔπιστευτέον ὡς ἐν τῷ ὁμοίῳ τῶν παιδῶν σώματι τὰ τῶν αὐτῶν νόσων σπέρματα, ἢ ἔτως εἶπω, ἃ καὶ ἐν τῷ τῶν τοκέων, λανθάνειν δύνανται; ὅπερ γε ἐν πολλοῖς οἰκοῖς ὁρῶνται πατέρες, καὶ υἱοὶ καὶ ἐγγασοὶ τὰς αὐτὰς, αἰεὶ νόσους πάσχοντες (6):

§. σλγ'. Κληρονομικαὶ δὲ νόσοι εἰσὶν ἐπὶ τὸ πολὺ ἀρθρίτις (1), ἐπιληψία (2), λιθίασις, ποδάγρα, φθίσις, αἰ-

(1) Στάρχ. Θεραπ. Μ. Β'. §. 397.

(2) Ἀλλάγει τὴν τῶν συμφύτων δεινῶν ἀρχήν, καὶ τὸ κληρονομικὸν τῶν νόσων μᾶλλον τῇ τῶν σερρῶν μερῶν ὀργανώσει, νόμῳ ἡμῖν ἀγνωστῷ ἐκ τῆς μητέρας ἐπὶ τὰ ἔμβρυα, κατ' ὁμοιότητα τῶν γονέων, ἐν ταύτῃ ἔτι ὄντα, μεταβαίνεισιν, ἢ τῇ τῶν ὑγρῶν ἀποδοῖναι, ποδαὶ ἡμᾶς πείθουσιν ἴσθαι καὶ παιδῶν ὑγιεινάτων ἐκ μητρὸς γεννηθέντων μεμολυσμένης· ἐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν πολλοῖς βραδίῃ, καὶ ἄχρις ἐπίτινα τῆς ζωῆς περίοδον ἀναβληθεῖσα τῆς κληρονομικῆς νόσου φανέρωσις. Φράγκ. Ἐπιτ. Β. Δ'. σ. 47.

(3) Ὁφρμίν. Τ. Γ'. σ. 214. Στόλ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Α'. σ. 227. Ραισχ. Νεσολογ. §. 441.

(4) Βεικάρδ. περὶ τῆς Βρέκ. Γατρ. σ. 127. καὶ Προχέρ. Γατρικ. Μ. Β'. σ. 389, καὶ 458. Ἀλλὰ καὶ μέντοι ταύτας πάλιν ἀποδεχόμενος φαίνεται αὐτ. Μ. Α'. σ. 187.

(5) Σπριγγέλ. Παθολογ. Τ. Α'. §. 140.

(6) Βοεράβ. Δ'φ. §. 1075. καὶ Ἀναγν. Ἀκαδημ. Τ. 5'. σ. 89. Στόλ. αὐτ. Τισσότ. περὶ Ἐπιληψ. σ. 27. Ρέιλ. Πυρετ. Τ. Δ'. σ. 388.

(1) Καὶλ. Ἀδελφ. Χρον. Παθ. Β. Ε'. κ. β'. Σελ. σ. 128.

(2) Ὁ αὐτ. σ. 323.

§. 232. Morbos igitur haereditarios, qui juxta nonnullos in utraque parte corporis: in solidis nempe ac fluidis (1); juxta alios vero solummodo in solidis sedem habent (2), plures antiquiorum et recentiorum agnoscunt (3); uno (4), vel nonnullis fortasse Brunonis adjectis exceptis; quod certe non est aequum (5): Si enim multoties suis parentibus proles sicu similis ores, juxta proverbium, sint: cur non esset credendum quod in simili prolium corpore, eorundem morborum seminia, ut ita dicam, quae etiam in corpore sunt parentum, latere valeant? cum in multis domibus quotidie observentur patres, filii, ac nepotes iisdem aegritudinibus laborare (6)?

§. 233. Morbi vero haereditarii plerumque sunt arthritidis (1), epilepsia (2), lithiasis, podagra, phthisis, haemer-

(1) Starck Handbuch 2. Thl. §. 397.

(2) Interim solidorum magis compagi, ad parentum similitudinem, lege nobis ignota, in filios utero transvectae, quam fluidorum, in isto cum prole commercio, congenitorum vitiorum originem, ac haereditatem morbosam adscribere jubent copiosae prolium sanissimarum ex matre infecta genitarum historiae, ac tardissima in nonnullis, et ad certam usque vitae periodum, haereditariae aegritudinis manifestatio. Frank Epit. I. IV. p. 47.

(3) Hoffman. T. III. p. 214. Stell de Morb. Chron. T. I. p. 227. Röschlaub Nosolog. §. 441.

(4) Weickard Entwurf p. 127. et Handbuch 2. Th. p. 389. et 458. Ast alibi iterum hosce agnoscere videtur. Ib. 1. Th. p. 127.

(5) Sprengel Pathol. 1. B. §. 140.

(6) Boerh. Aphor. T. 1075. et Praelect. Academ. T. VI. p. 89. Stell. ib. Tissot de l'Epileps. p. 27. Neil Fieberl. 4. B. p. 388.

(1) Cael. Aurel. Chron. Morb. l. V. c. II. Sella p. 128.

(2) Id. p. 323.

μορφοῖδες (3), ὕδρωψ (4), ὑπνοπλάνησις (5), ἀποπληξία (6), κτλ. Πᾶσαι τοίνυν αἱ κληρονομικαὶ νόσοι τὰ πολλὰ δυσίατοι εἰσιν, ἢ ἀνίατοι (§. ρκα') (7).

§. σλδ'. Αἱ δὲ νόσοι αὗται αἰεὶ κατὰ τινα ὠρισμένον χρόνον τῆς ἡλικίας προκύπτει· τότε δ' ὀγκῶς παραλθόντος, πολλάκις οἱ παῖδες ἀβλαβεῖς τῷ λοιπῷ διαμένονσι (1). Καὶ ἄλλως δὲ μετὰ τινος γενεᾶς ἔω^ς ὅτε ἐξαλείφονται (2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Κατασκευὴ ἢ Διάπλασις σώματος.

§. σλε'.

Ἡ δὲ τῷ σώματος μοχθηρὰ κατασκευὴ ἢ διάπλασις, ἢ πλεον, ἢ ἔλαττον τῆς κανονικῆς ὑπαλλήττομένητε^ς ἢ ἐξισαμένη, καὶ ἔμψυτος ἢ, καὶ ἐπίκτητος, πολλῶν μὲν ἢ ποικίλων νοσημάτων τὸς ἔτιω διαπλαθέντας ἐπιδεκτικὸς ἀπεργάζεται (1), ἢ ἥττον δὲ ἢ

(3) Ρεϊλ. Πυρετ. Τ. Γ'. σ. 163. ἢ 196. (4) Σελ. σ. 262.

(5) Οἱ αὐτ. σ. 357. Θεῶν δ' Τιθωρέως ὁ Σταλκὸς κοιμώμενος περιεπάτει ἐν τῷ ὕπνῳ, ἢ Περικλῆς δόλος ἐπὶ τῷ ἐς γυμνῶν ἀκροαίῳ. Λαίρετ. Β. Θ'. κ. ια'. Α' ρ. 9'. (6) Διδιδότ. Τ. Α'. σ. 24.

(7) Στολ. Α'φορισμ. περὶ Πυρετ. §. 823. Ἡ νόσος μέντοι ἢ προηγουμένη αὕτη τῆς ἐπίληψίας αἰτία ἐκ κληρονομικῆς βλάβης τὴν ἀρχὴν ἔλκευσα, μετὰ τὸ ἐν πολλοῖς λαθεῖν ἔτεσι, ἐν τῇ ἀνδρικήᾳ πολλακίς ἡλικίᾳ, τῷ σώματος ἤδη ἐδυναμωθέντος, τὴν νόσον ἐμποιεῖται· ῥᾶν ἐστὶ κατεστῆως ὀλίγη ἐλπίς λείπεται τῷ τὸν ἐνδομυχάτατον νοσοποιὸν χαρακτῆρα, κατ' αὐτὴν τὴν τῆς ζωῆς εὐσσαν ὑπὸ τῶν γονέων δοθέντα, ἐξαλειφθῆναι δύνησθαι. Ὡς αὖτως ἀληθεῖς εἰσιν, ὡς εἰ ἐκ τῆς μητρὸς δέως τῷ μήπω γεννηθέντι νηπίῳ τὰ νοσοποιὰ τῆς ἐπίληψίας ἴχνη ἐντετύπωται, μηκέτι τῷ λοιπῷ ἐξαλειφθῆναι. Σβετ. Τ. Ε'. σ. 174.

(1) Βυερῶβ. Α'φορ. §. 1075. Ρεϊλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 388. Σπρεγγ. Παθολ. Τ. Α'. §. 140.

(2) Στάρκ. Θεραπ. Μ. Β'. §. 65. 129. ἢ 132.

(1) Α'γαθή μὲν ὅν ἀπλῶς ἐξισ ἐν ἀεὶς κατασκευὴ γίνεται σώματος. Γαλ. περὶ Εὐεξ. Γ' δὲ ἢ §. 29. σημ. 4.

rhoides (3), hydrops (4), somnambulismus (5), apoplexia (6), etc. Omnes igitur morbi haereditarii plerumque difficiliore sanatu, vel insanabiles sunt (§. 121.) (7).

§. 234. Caeterum hi morbi semper in fixo quodam tempore aetatis se manifestant; quo feliciter praeterlapso, multoties proles incolumes manent (1). Aliterque hi morbi aliquando post aliquas generationes penitus evanescent (2).

C A P U T VII.

STRUCTURA SEU CONFORMATIO CORPORIS.

§. 235.

Corporis vero mala structura ac conformatio, quae plus vel minus a naturali ac normali recidit et variat, sive innata sit, sive acquisita, multorum quidem ac diversorum morborum illos, qui sic conformati sunt, capaces reddit (1); aequali-

(3) Heil Fieberf. 3. §. p. 163. et 196. (4) Selle p. 262.

(5) Id. p. 357. Theon Tithoreus Stoicus, dormiens in somnis ambulabat; Periculisque sexus in summo tecto. Diog. Laert. 1. IX. c. XI. n. 9.

(6) Didel. T. I. p. 24.

(7) Stoll Aphor. de Febr. §. 823. Verum dum ex laeae haereditariae originem duxit haec causa progumena (epilepsiae), et latens plures annos, virili saepe aetate, firmo jam corpore, morbum productis facile patet parum spei superesse, ut latentissimus ille character morbosus, ex ipsis vitae primordiis a parentibus traditus, deleri possit. Idem verum est, si a terrore matris nondum nato infanti morbosum illud vestigium impressum fuerit, quod vix unquam deletur postea. Swiet. T. V. p. 174.

(1) Boerh. Aphor. §. 1075. Heil Fieberf. 4. B. p. 388. Sprengel Pathol. 1. B. §. 140.

(2) Starck Handbuch 2. Th. §. 65. 129 et 132.

(3) Bonus itaque simpliciter habitus in optima corporis constitutione est. Gal. de Bon. Consut. Vide et §. 69. Adnot. 4.

τῇ τῶν παρόντων ἰάσει ἐὼς ὅτε ἐμποδῶν ἴσεται (2)· καὶ ὅτε μὲν τὰ ἐξ αὐτῆς πηγάζοντα νοσοποιὰ αἰτία προφανῆ εἰσὶν, ὁ δὲ δὲ τέμπαλιν κρύφιατε καὶ δύσληπτα. Οἷον ἐκ τῆς μοχθηρᾶς τῆ κρανίε κατασκευῆς ἐπιληψία (3) καὶ ἀποπληξία (4) ἐμποιεῖται πολλάνικε. Καὶ οἱ κρανίον δὲ μέγα ἔχοντες τῇ ποδᾶγρα, κατὰ τινος, (5), ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπόκεινται· ἐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῇ ἀποπληξίᾳ (6), μάλιστα εἰ λαιμὸν μὲν βραχὺν κατὰ δυσμοίριαν ἔχουσιν, ἐξ δὲ ὥσι, δέον ἐπὶ τῇ, οἱ τῷ λαιμῷ σπόνδυλοι (*), πληθωρικοί τε ἄλλως τυγχάνωσι καὶ πολύλαιμοι (7). Διὰ γὰρ τὴν βραχυτέραν τῆς καρδίας ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀπόσασιν, τὸ ἀρτηριῶδες αἷμα αἰεὶ βιαίوترως πρὸς τὸν ἐγκέφαλον φέρεται (8).

§. σλς'. Αἱ δὲ πονηραὶ αὗται τῷ σώματος κατασκευαὶ καὶ πολλὰς τῶν παρυσῶν νόσων δυσιατωτέρας, ἢ ἀνηκέστες ἐνίοτε ἀποκαθιστῶσιν. Εἰ γάρ τις π. χ. αἰχένος βραχέος, ὠμοπλατῶν καὶ βραχιόνων ἀνασπαστικωμένων, καὶ πτερύγων δίκην ἔξωθεν αἰωρεμένων, σήθους ἐπιπέδου, καὶ ὅλως τῆς φθιστικῆς λεγομένης διοργανώσεως ἢ τετυχηκίως (1), ἢ σκολίωσιν πάχ', ἢ οἱ τὰς πλευρὰς τῷ τῷ σήθους ὡς ἐφ' συνδέοντες χόνδροι ἔξωσωμένοι ὥσιν, ἢ ἄλλοις τισὶ τὸ τῷ σήθους κοίλον σενῶσι δεινὸς ὑ-

(2) Ἡ εἰς τὴν πονηρὰν διαμορφώσει τῶν σπείρων μερῶν ὑπάρχονσα πρόση καὶ δευτέρα τῆς ἐπιληψίας αἰτία σπανίως τελείας θεραπείας ἐστὶν ἐπιδεκτικῇ. Βοεράβ. Αἴφρ. §. 1080.

(3) Σβιετ. Τ. Ε'. σ. 174 καὶ 175.

(4) Βεϊκάδ. Προχίρ. Γατρ. Μ. Β'. σ. 474.

(5) Σουδεν. Τ. Α'. σ. 302.

(6) Σβιετ. αὐτ. σ. 44.

(*) Ὅρα σημ. 12.

(7) Βοεράβ. Αἴφρ. §. 1009. Ἰδεμβ. Προλ. §. 205.

(8) Σβιετ. αὐτ. σ. 44. Σταίρκ. Τ. Α'. σ. 537.

(1) Γαλ. περὶ Αἱτ. Νόσ. κ. ζ'. Σιόλλ. περὶ Χρον. Παθ. Τ. Β'. σ. 131. Σιόλλ. σ. 299. Ἰδεμβ. Προλεγ. §. 206. Βεϊκάδ. Προχίρ. Γατρ. Μ. Β'. σ. 206.

ter vero praesentium morborum curationi quandoque obstat (2); et mox ex hac emanantes causae sunt perspicuae; mox vero e contra obscurae ac imperceptibiles. Ex mala e. g. cranii conformatione epilepsia (3), ac apoplexia (4) multoties inducitur. Idem qui magnum cranium habent, podagrae (5) plerumque, juxta nonnullos, et apoplexiae (6) obnoxii sunt; ac praecipue si, infelici fato, collum breve habeant; loco autem septem, sex sint vertebrae colli, illique secus plethorici ac sanguinolenti sint (7). Nam propter breviorē cordis a capite distantiam, sanguis arteriosus semper vehementius versus caput ruit (8).

§. 236. Hae vero malae corporis conformationes etiam praesentes morbos difficiliore sanatu, vel penitus insanabiles aliquando reddunt. Si enim quis e. g. collum breve, humeros et brachia elevata, ac alarum adinstar exstus pendentia, pectus complanatum, et verbo phthisicam dictam conformationem nactus sit (1); vel scoliosi laboret; vel costas cum osse sterni jungentes cartilagine ossificatae sint; vel aliis quibusdam malis, cavum thoracis angustantibus, obnoxius sit: hic in haemoptysim, phthisim, asthma, alias

(2) Causa prima et secunda (epilepsiae), in mala conformatione solidorum consistens, vix ullam suscipit radicalem medelam. Boerh. Aphor. §. 1080.

(3) Swiet. T. V. p. 174 et 175. (4) Weisard Handbuch 2. Th. p. 474.

(5) Sydenh. T. I. p. 302. (6) Swiet. ib. p. 444.

(7) Boerh. Aphor. §. 1009. Hildenb. Prol. §. 205.

(8) Swiet. ib. p. 44. Stoerk T. I. p. 537.

(1) Galen. de Caus. Morb. c. VII. Stoll de Morb. Chron. T. II. p. 131. Selle p. 229. Hildenbr. Prol. §. 206. Weisard Handbuch 2. Th. p. 266.

πόκνται· ὁ τοιοῦτος εἰς αἱμόπτυσιν, καὶ ἄσθμα, καὶ φθίσιν, καὶ ἄλλα πολλὰ τῷ σήθει νοσήματα ἤδη νευρυνῶς (2)· σφοδρὰ πνευμονία περιπεσὼν, ἐπὶ ξηρῇ ἴσεται ἀκμῇ, πολὺ πλεονῇ ἅλ-
λοι διακινδυνεύων ἐν ταύτῃ.

§. σλζ'. Αἷθις εἴτις κήλην μεγάλην οἰανδύποτὲν ἔχων, πυρετῷ νευρῶδει, ἢ γαστρικῷ καὶ χολιδῶει λεγομένῳ σφοδρῶς προσβλησθῇ, ὡς τῷ σωματικῷ αὐτῷ πειρηθείας, καὶ χολιδῶος, ἢ ὁποιασδηποτέρου ὕλης, ὑπάρχοντος ἐμπλεῶ· τότε ἐμετήριον μὲν ἐν καιρῷ τῷ οἰκίῳ δοθὲν τὴν νόσον ἂν ἐφυγάδευσε (1), τῷ προκαταρτικῷ δεινῷ, ἐν τῷ εἶναι ἐτι ἐν τῇ κοιλίᾳ, ἐκβαλλομένῳ (2). Ἀλλ' ἐκ ἂν πᾶς τῷ τοιούτῳ ἐμετικὸν ὀρέξαι τολμήσεις, πρὶν ἢ τὸν σόμαχον κενῶσαι, πολλάκις διὰ τὴν κήλην ἐν κινδύνῳ μεγάλῳ ἔχοντι κατασῆναι (3). Ἐν τούτῳ δὲ

(2) Κουαρ. Πρακτ. Παρατηρ. σ. 115.

(1) Φράγκ. Ἐπιτ. Β. Α'. σ. 18. 78. 81. καὶ 137. Σελ. σ. 42. Στατικ. Τ. Α'. σ. 90. Βασέρ, Τ. Β'. §. 390. Βρίεας Σημειώσ. Γατρικαπρακτ. Τ. Α'. §. 73. Εἰκίε. Θεραπ. Μ. Α'. σ. 172.

(2) Ἀπὸ τὸν ἐστὶ μόνον τὴν τὸ αἷμα ἀφαιρῶσαν ἀντιφλογιστικὴν μέθο-
δον μὴ ἐξαρκεῖν. Ἐλάττει μὲν γὰρ αὐτὴ τὴν πληθύνειαν, ἀλλὰ τὸ
πρὸ αἷμα ἐξαραιεῖν καὶ ἀποαρκεῖν ἐφλεβοτομία, ἀλλ' ἐμετικοὺς ἀ-
παδεύει ἐκ τῷ σωματικῷ. Στόλλ. περὶ Χρονικ. Νόσ. Τ. Α'. σ. 341.

(3) Γίνδεμ. Προλεγ. §. 585. Εἰσι δὲ πρὸς ἐδ' ὅτε τινὲς περιστάσεις
τῆς τοῦ ἐμετικῷ χρήσιν ἀντενδείκνυσαι· ἀλλ' ὅσον μείζων ἐν τῇ
διαγνωστικῇ ἢ βεβαιότητι, καὶ ὅσον σφοδρότερα ἡ νόσος ἐστὶ, τοσούτοις
ἐλάττων ὁ τῶν ἀντενδείκνύτων ἀριθμὸς καὶ τὸ κύρος ἔσται, ἐδὲ
τῇ ἐν μόῳ τῷ ἐμετικῷ πολλάκις ἔσαν τῆς ζωῆς ἐλπίδα ἐλάτ-
τασι κινδύνους δοθέν. Ταῦτ' ἄρα, ἢν μείζων ὑπάρχῃ ἡ νόσος.
ἢτε κήλη, ἢτις ἐν τῇ τῷ ἐμετικῷ ἐνεργείᾳ συνέχεσθαι καὶ ὑπερί-
διδαι δύναται, ἢτε προσυμβάσης αἱμοπτύσεως φόβος, ἢτε δύ-
σπνοια, ἢτε μεγάλη τῷ σωματικῷ αἰσθητικότης, ἢτε μήτρα κυφο-
ρεῖσα, ἢτε γέα ἡλικία, ἢ γῆρας τῷ ἐμετικῷ ἡμᾶς ἀποσῆναι ποιή-
σθαι. Φράγκ. αὐτ. σ. 167.

que aegritudines per se pronus (2); si fortasse in vehementem pneumoniam incidat, in summo versatur periculo; magisque in hac caeteris paribus periclitatur.

§. 237. Iterum si quidem hernia magna qualicunque laborans, febre nervosa, vel gastrica biliosa dicta vehementer corripiatur; quia ventriculus ejus putrida, ac biliosa, vel qualicunque colluvie plenus sit: huic quidem emeticum tempore idoneo propinatum, morbum amovere potest (1); malo procatarectico, dum adhuc in ventriculo moratur, ejecto (2). Attamen non omnes huic emeticum porrigere auderent; cum ante quam ventriculum evacuerit, in summum periculum, propter herniam, saspe incidere possit (3). Interea vero sor-

(2) Quarin practisch. Bemerk. p. 115.

(1) Frank Epit. l. I. p. 18. 78, 81 et 137. Selle p. 42. Stoerk T. I. p. 90. Burser. V. II. §. 390. Brera Annotazioni medico-praotiche T. I. §. 73. Sedes Sunst 1. Tb. p. 172.

(2) Certum est solam methodum antiphlogisticam, quae sanguinem demit, non sufficere. Haec quidem plethoram minuit; ast illud sanguinem rarefaciens, illud stupefaciens venae sectione non excutitur ex ventriculo, sed emetico. Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 341.

(3) Hildenbr. Prol. §. 585. Erunt quidem certae interdum circumstantiae, quae emetici porrectionem contraindicabunt; sed quo major in diagnosi certitudo, et quo vehementior morbus est; eo minor contraindicantium numerus et auctoritas erit; neque minoribus periculis spes vitae, quae saepe ab emetico unico est, sacrificari debet. Hinc, si major instet morbus: nec hernia, quae sub emetici operatione contineri ac suffolui potest, nec perpassae pridem haemoptysis metus, nec spirandi difficultas, aut major ad ventriculum sensibilitas, nec praegnans uterus, nec tenera aetas, aut senectudo ab emetico absterrebit. Frank. ib. p. 167.

τῆς ρυπαρίας τὸν πυλωρὸν (*) ὑπερβάσῃς, καὶ διὰ μακρῆ ἐνοικη-
ρησάσῃς ἐν τοῖς ἐγκύτοις, πολλὰ καὶ ἀφόρητα δεινὰ ἀναφύ-
ται (4), δυσίατόν τε καὶ σκληροτράχηλον, ἐκ ὀλιγάκις δὲ καὶ
ἐνίατον τὴν νόσον ἀποδεικνύοντα (5).

§. σλγ'. Καὶ νοσήματα δὲ οἰαδιποτὲν ἄλλα τῷ ἤδη πα-
ρόντι προσεξέντα (§. ριδ'), τῇ αὐτῇ ἰάσει ἐμποδῶν γίνονται.
Οἷον καταρράκτηντις πάσχων τῆς χειρουργικῆς χρῆζει ἐπικυ-
ρίας· ἀλλὰ βῆξ, ἢ ἐμετὸς ἐπιγενόμενα τὴν χειρουργίαν ἐκώ-
λυσε. Καὶ εἰδ' ἐμετὸς ὑπ' ἐσωτερικῆς ἐπιμόνης βλάβης ἐμποῖται,
καὶ τῇ τῶν νόσων ὁποιοῦν ἰάσει πολλάκις ἀντίκειται, τῶν
φαρμάκων ἅμα τῷ ληφθῆναι ἐμβαλλομένων, (1), πρὶν ἢ
τῆς σωτηριώδους αὐτῶν ἐνεργείας τῷ πάσχοντι μεταδύναι.

§. σλδ'. Τὸ δ' αὐτὸ ἐμποιεῖται κώλυμα καὶ εἰ ὁ πάσχων,
διάτι τῷ λαίμῳ νόσημα, τὰ φάρμακα ἐκ ἔχῃ καταπιεῖν. Οὐδ'
ἐστὶ τῆς δυσπεψίας εὐχερῶς ἀπαλλάξαι, εἰτις δ' ἡλικίαν, ἢ
διὰ νόσον τὰς πλείους τῶν ὀδόντων ἀποβαλὼν, λίχνος τε ἄλ-
λως ὧν καὶ ἀδδιδάγος, ἡμιμάσσητα καταβροχθίζει τὰ βρώ-
ματα.

§. σμ'. Καὶ ἐν τοῖς τοκετοῖς δὲ ἐκ ὀλίγαι δυσχέρειαι καὶ
δεινὰ ὑπὸ τῆς πονηρᾶς τῶν μερῶν κατασκευῆς ἀπεργάζονται.
Εἰ γὰρ π. χ. ἢ εἰσόδος, ἢ ἢ ἐξόδος τῆς λεκάνης γενωτέρα ὑ-
πάρχῃ τῷ δέοντος, ἢ ἄλλως τῆς κανονικῆς μορφῆς ὑπαλλατ-
τομένη· νῦν μὲν ἐμβρυολαβίδι τὸ βρέφος (καὶ μάλιστα ἢν μείζω
τῷ προσήκοντος ἔχῃ κεφαλὴν) ζῶν ἐτι, ἀνάγκη ἡμᾶς ὑπεξα-

(*) Οὐρα σημ. ΙΗ'.

(4) Φράση, αὐτ. σ. 137.

(5) Τὰ μὲν καθαρτικὰ ψευδέον παντάπασι, τανατίον δ' ἅμα ἐν
σταῖς ἀρχαῖς ἐμετικὸν δοτέον, ἕμῳνον ἵνα τὰς τυχόν περὶ τὰς αἰ-
μότητας, καὶ χολαδεις ρυπαρίας ἐκβάλλωμεν, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τῆς
κόλυσμῃ ἀποτελέσματα μειώσωμεν, καὶ τὴν διαφορῆσιν ἐμπούη-
σωμεν. Σελ. σ. 36.

(1) Στολ. Μεθόδ. Θεραπε. Μ. Ζ'. σ. 96.

PARS II. CAP. VII. STRUCT. SEU CONF. 315

dibus pylorum transeuntibus, diuque intestinis immorantibus: multa ac intolerabilia mala oriuntur (4), insanabiliorem ac pertinacem; multoties vero et insanabilem morbum reddendo (5).

§. 238. Mala etiam qualiacunque alia praesenti morbo associata, sanationi ejus obstant (§. 114). Qui e. g. catarrhacta laborat, auxilio cheirurgico indiget; accedente autem tussi, vel vomitu, operatio impeditur. Ac si vomitus ex immobili causa interna proveniat: semper morborum curationi quorumcunque impedimento fit; siquidem medicamenta mox rejiciuntur assumpta (1), ante quam salutarem suam virtutem aegrotis impertiant.

§. 239. Idem obstaculum etiam struitur, si aegrotus propter malum aliquid colli, medicamina deglutire nequeat. Neque est facile a mala digestionem illum liberare, qui, cum propter aetatem, vel morbum plures dentes amiserit, voraxque aliter sit, semimasticata alimenta deglutit.

§. 240. Etiam in partibus non paucae difficultates et mala ex prava conformatione partium inducuntur. Si enim e. g. introitus vel exitus pelveos justo angustior sit; vel alio quodam modo a normali forma secedens: mox quidem forcipe cheirurgico foetum (et praecipue si majus quam aequum sit caput habeat) necessarium est, si adhuc vivat, eximere;

(4) Frank ib. p. 137.

(5) Purgantia prorsus sunt evitanda; sed e contrario in initio emeticum est propinandum; non solum ad trididates forte praesentes sordesque biliosas exturbandas; sed etiam ad effectus contagii minuendos, transpirationemque praeparandam. Selle p. 36.

(1) Stoll Rat. Med. P. VII. p. 96.

γαγεῖν, νῦν δὲ τεθνεὺς ἤδη, διὰ τῷ αὐτῷ ὄργανον αὐτοῖς ἐλκύ-
σαι, τὸ κρῖνον ἐκεῖνα συνθλαύντας πρῶτον, καὶ τὸν ἐγκέφα-
λον, ἵνα συμπέσῃ ἡ κεφαλὴ, ἐκκενέντας· νῦν δὲ, τῆς ποιη-
ρᾶς διαπλάσεως ὑπερμέτρε ἔσης, τὴν ὑσεροτομίαν (τὴν καίσα-
ρικὴν τομὴν) παραλαβεῖν, δεινὴν, καὶ ἀλγεινοτάτην, καὶ ἐπι-
κίνδυνον ὄντως χειρουργίαν, περὶ ἧς ἐνδίκως γυναῖκες μετὰ τῆς
Μηδείας ἂν φάιντο·

„Λέγουσι δ' ἡμεῖς, ὡς ἀκίνδυνον βίον

„ζῶμεν κατ' οἴκας, οἱ δὲ μάρνανται δορὶ,

„κακῶς φρονέοντες· ὡς τρεῖς ἂν παρ' ἀσπίδα

„σηΐηαι θέλοιμ' ἂν μάλλον, ἢ τεκεῖν ἅπαξ (1).

§. σμα'. Οὐκ ὀλίγων δὲ τῶν δυσχερειῶν Ἰατροὶ κλεις! πειρώμεθα καὶ ἐν τῇ τῶν ἀλάλων τε καὶ κωφῶν, ἢ ἄλλως ἐν τῇ νόσῳ αὐτῇ ἀποβαλλόντων τὴν φωνήν, θεραπείᾳ. Αἱ γὰρ πλείους, δοκῶμοι, τῶν νόσων ἐ τὰς ἐταις παθολογικαῖς καὶ χαρακτηριστικαῖς σημείοις πλετῶσι (1), ὥστε μόνοις τέτοις ἰα-
τρῶν παῖδας τὴν νόσον καλῶς διαγνῶναι καὶ διακρίναι εἶχειν (2). Πολλοὶ μὲν γὰρ ὁ τῶν νοσημάτων ἀριθμὸς (§. ε'. καὶ ξς.), πλείων δ' ἡ τῶν σημείων ποικιλία (3), ἀπειρώντε καὶ μὴ πι-

(1) Εὐρυπ. Μῆδ. 514. 48—51.

(1) Δεῖται δὲ ὡσαύτως ὁμολογεῖσθαι, ὅτι ὥσπερ τὴν εὐκρινὴ τῇ ζωίδος σήματος οἰκοδομίαν ἐκ ἀκριβοῦς γινῶναι δυνατόμεθα, ὅσα καὶ πολλῶν βλαβῶν τῶν ἐνδοῦ μερῶν ἐδὲν ἤδη σημείων εἶχομεν. Σπεριγγελ. Σημειωτ. §. 50. Γαῖ καὶ Ἰλδερμ. Προλογ. §. 260.

(2) Καὶ ἡ τῶν πυρετῶν δι' ἡμεῖς ἰσχυρὴ ἐμπειρία, τυχόντι δὲ καὶ τῶν κατ' ἐκείνας θεραπευτικῶν μεθόδων ἐμπειρία. Ἰσοδόκους γὰρ τῆς ἀσφαλῆς περιέμεθα διαγνωστικῆς, ἢ τὸ πρῶτον ἀπαιτῶμενοι τῆς ἐπιστημονικῆς θεραπείας ἀναγκῆς ὑπάρχει, καὶ ἡς ἔσται ἢ τῶν ἡμετέρων πρακτικῶν πόνοι ἐκβάσις κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἥττοι τῇ ῥοπῇ τυφλῆς πινος συγχύσεως ἐγκαταλείπεται. Γαῖ. Προετ. Τ. Α'. σ. 133.

(3) Σαυβαγ. ἐν Προλογ. Τ. Α'. σ. 1. Σιλλ. σ. 67.

nox vero, jam mortuum, eodem instrumento iterum extrahere, cranio prius conquassato, cerebroque, ut collabatur caput, evacuato; secus autem, si mala conformatio nimia sit: hysterotomia, vel incisio caesarea, instituenda erit; mala haec ac valde dolorifica periculosaque operatio, de qua merito cum Medea mulieres dicere possint:

„Dicunt autem quod nos periculorum immunem vitam
„Vivamus domi; ipsi vero pugnent hastae,
„Male scientes: quia ter ad clypeum
„Stare malim, quam semel parere (1).

§. 241. Non pauciores etiam Jatrocles! difficultates in loquela, vel auditu privatis, aut secus sub ipso morbo loquelam amissis experimur. Plures enim, ut mihi videtur, aegritudinum non tantis pathognomicis characteristicisque signis abundant (1), ut per haec sola medicus bene morbum dijudicare distinguereque valeat (2). Nam magnus est morborum numerus (§. 5. et 66.), majorque signorum diversitas (3); cum illa

(1) Eurip. Med. vers. 48 — 51.

(2) Man muß es sich auch gestehen, daß wie die reine Oeconomie des thierischen Körpers nicht anschaulich erkennen können, daß uns von manchen Fehlern der inneren Theile alle Zeichen fehlen. Spreng. Handbuch der Semiotik §. 50. Vide et Hildenbr. Proleg. §. 200.

(3) Auch die Erkenntniß der Fieber ist fast ganz mangelhaft, vielleicht mangelhafter als ihre Curmethoden. Nur zu oft fehlt es uns an einer zuverlässigen Diagnostik, die doch die erste Bedingung zu einem wissenschaftlichen Cur seyn muß. Ohne sie bleibt der gute oder böse Erfolg unseren practischen Bemühungen mehr oder weniger dem Spiele eines blinden Ungesähres überlassen. Kell Fieberl. 1 B. p. 123.

(4) Sauvages Nosolog. Method. T. I. in Prolegom. p. 1. Sect. p. 67.

εἰς αὐτῶν (4), καὶ τῷ καιρῷ συμ-
 κίς (5), πλείους δ' ἢ ὑπ' ἐκείνων ἐ-
 μόνους αὐτοῖς προσέχη τὸν νῦν, τῶν
 μοίαν ὄντων (6), καὶ διὰ τὸτο μηδέ π-
 λὰ πολλῶν ἅμα ἀπαιτημένων, πρὸς
 σιν (7). τῶν δὲ, διὰ τὸν πάγοντα,
 λας περιστάσεις αἰεὶ ποικιλοτρόπως με-
 δὺς εἰκην.

... ὅς ποτὶ π-
 , τῇ προσομιλήσει, τοιοῦς ἰδεῖν

Ἄλλως τε καὶ : δέποτε ἡ αὐτὴ νόσος
 πᾶσιν ἐσιν (9), ἔδεγε ἐν πᾶσιν ἐνίατ-

§. σμβ'. Δεῖ ἔν Ι' ατροκλεις! ἐ-
 ἑαυτῷ μέρος προδεῖναι, σὺν Α' θηναῖ-
 κινόντα, καὶ ἀκριβῆμεν τὴν ἀνάμνη-

(4) Ἰλδεμβ. Προλεγ. §. 260.

(5) Τὰ αὐτὰ τῆς νόσου συμπτώματα ἐπὶ
 μὴ ἔσης τῆς αὐτῆς τοῦ καιροῦ κατα-
 Πυρετ. §. 835.

(6) Ἰωσ. Φράγκ. Ὁδηγ. κτλ. σ. 80.

(7) Σπρεγγέλ. αὐτ. §. 14. Τόσα π-
 ρθέντα καὶ λογισθέντα πρὸς τὴν εὐκλει-
 ται. Οὐδὲ θαυμάζειν χρεὼν εἶ οἱ ἀπειρο-
 φαινομένων πλυθὺν καθορῶντες. Οὐδ' α-
 ἱατρῶν οἱ ἐμπειροὶ ἐν τῷδε τῷ δυσχε-
 ται, ἔνθα δηλονότι πῶς αἰτίων καὶ
 ἔστι τις συμπλοκή καὶ ἀπάτη, Ἰλδεμβ.

(8) Θεόγν. Γνωμ. Ἑλλεγ. σιχ. 215. καὶ

(9) Γρενιέρ. Σημειολ. §. 11—15. Ἀπὸ
 πάντα ἀντικειμένων μεθόδους ἀναγκαίως
 σον τὰ αὐτὰ συμπτώματα ἔχουσιν.

(10) Τὸ αὐτὸ νόσημα ἐν μὲν τῷδε ῥα-
 Λακικῶν. Ἀποκρηστ. σ. 831.

innumera ac plerumque infidelia sint (4), cum tempore. que saepe mutantur (5); maximus vero error ex illis proveniens est, si aliquis his solummodo animo incumbat; cum multa quidem in diversis morbis similia sint (6); ideoque nunquam unum, sed plura ad rectam morbi diagnosim requirantur (7); alia vero, propter aegrotum, et anni tempus, millenaeque alia rerum adjuncta, semper diversimode mutantur polyphi adinstar:

„ qui ad petram,

„ Cui adhacserit, talis visu apparet (8).

Caeteroquin nunquam idem morbus ex omni parte apud omnes sibi similis est (9); nec apud omnes sanatu facilis (10).

§. 242. Oportet igitur Jatrocles! aegrotum quoque aliquantum ex parte sua conferre, cum Minerva, ut ajunt, manum movendo; anamnesim scilicet exactam praeteritorum

(4) Hildenbr. Proleg. §. 260.

(5) Eadem symptomata morbi non omnino idem significant, si non sit eadem constitutio temporis. Stoll Aphor. de Febr. §. 835.

(6) Jos. Franf. Erläuterung der Brownischen Arzneylehre. p. 30.

(7) Sprengel ib. §. 14. Tot igitur et tanta momenta, simul sumpta et computata, requiruntur ad morbi cognitionem severe eruendam. Neque mirandum est si medici juniores vertiginosi sunt, sub tot phaenomenorum consideratione. Nec etiam mirandum expertos quoque medicos quandoque in arduo hoc negotio hallucinari; ubi scilicet causarum symptomatumque morbi vel intricatio, vel fallacia. Hildeabr. ib. §. 479.

(8) Theogn. Sentent. Eleg. vers. 215 et 216.

(9) Bruner Semiolog. §. 11—15. Die Erfahrung zeigte, daß ganz entgegen gesetzte Methoden oft nöthig sind, um in verschiedenen Subjecten eine Krankheit zu heben, die fast die gleichen Symptome hat. Neumann p. 25.

(10) Idem malum in hoc corpore facile sanatur, in ille minime. Lucian. Abdicat. p. 831.

ποιήσασθαι, (ὥς αἶνε πολλὰ κς τὴν παρῶσαν νόσον διαγινῶναι ἔκ
 ἔχομεν (1), τὴν ἀρχὴν κς τὰς προκαταρκτικὰς αἰτίας τῆς νό-
 σε διεξιόντα, πᾶσαν δὲ τὴν παρῶσαν αὐτῇ κατὰσασιν ἀκρι-
 βῶς ἐκθεῖναι (2), εἰκότα δηλαδὴ τὰ τῷ ἄλγος, ἢ ἀγῶας
 κτλ. αἰσθήματα, κς τὰ μέλλον ἀλγῶντα μέρη, κς, ὥς εἰπεῖν,
 τὴν ἔδραν τῆς νόσου δεῖξαντα, κτλ. (3). Μόλις γὰρ ἐξ ἀπάν-
 των τέτων, ἢ μὴν ἀλλὰ κς ἄλλων ἐκπεσόντων περιστάσεων (4),
 ἔχοι ἂν ἔσθ' ὅτε ὁ ἰατρὸς ὁρῶς ποιήσασθαι τὴν τῆς νόσου διά-
 γινῶσιν (5). Οὐ γὰρ, ὥσπερ Φειδιαν φασίν, οὐρα μόνον
 λέοντος ἰδόντα, ἀπ' ἐκείνου ἀναλελογίζεσθαι ἡλικίαν ἂν ὁ πῦρ
 λέων γένοιτο, ἔτω κς ἡμεῖς ἐξ ἐνός, ἢ δυοῖν σημείων, οἷα καὶ
 ἡλικίη ἢ νόσος ἐσιν, αἰεὶ ἔχομεν συμπεράναι. Νῦν δὲ ὁ μὲν ἀ-
 φεικὴς ἐκτάδην κεῖται ἐπὶ τῆς κλίνης κς ἰχθύων αὐτῶν ἀφωρό-
 τερος, ὁ δ' ἰατρὸς πολλάκις καθῶς τὸ νόσημα μὴ δυνάμενος
 διαγινῶναι (6), ἐν σκότῳ, τὸ τῷ λόγῳ, ὀρχεῖται, τῷ νῦν
 ἄνω κς κάτω περιπλανώμενος· κς ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ,
 ἐκ οἷδε πᾶ ὑπάρχει (7).

§. σμγ'. Ἰατρ. Πάπαι Εὐθύφρον! δεινόντινα ἡμῖν πο-
 λέμιον τὴν πονηρὰν τῷ ἀνθρώπινῳ σώματος λέγεις κατα-

(1) Γενεῖρ. Σημειολογ. §. 8. Σπρεγγέλ. Σημειωτικ. §. 3. κς 32.
 Δίαν συμβάλλεται εἰς τὴν ἀκριβὴ τῆς νόσου διάγινῶσιν, καθῶς τε
 κς ἐντελῶς πάντα τὰ προσυρράντα εἰδεῖναι. Στολ. Μεθόδ. Θε-
 ραπειτ. Μ. ε'. σ. 269.

(2) Βαχμάνος Μ. Α'. σ. 23.

(3) Ἐπὶ πᾶσι πληθύνει σημείων ἐσσι, ὡς ὁ ἀδιδίως μόσος ἀντιλαμ-
 βανόμενος, διὰ τῆς ἰδίας ἐξαγορεύσεως γνωστὰ ἡμῖν ταῦτα ποι-
 ῆσαι δύναται. Σπρεγγέλ. αὐτ. §. 6. Γδὶ κς §. 41.

(4) Ζιμμερι. Μ. Α'. σ. 388. Ρέιλ. Πυρετ. Τ. Β'. σ. 489.

(5) Ο' βεβαιώτατος τῆς νόσου διορισμός, κς ἡ ασφαλέστατη ταύτης
 πρὸςγνωστὴς τε κς θεραπείᾳ ἐκ τῆς γνώσεως τῆς αἰτίας αὐτῆς ἡρ-
 τηται. Γάδεμ. Προλεγ. §. 236.

(6) Σπρεγγέλ. αὐτ. §. 42. (7) Γωάν κ. ιβ'. 35.

facere; sine qua multoties morbum praesentem dijudicare nequimus (1), initium et causas procatarepticarum morbi enarrare, statumque suum praesentem exponere (2): dicere nempe quales sint doloris, nauseae etc. sensus; partesque magis dolentes, et sedem; ut ita dicam, morbi assignare, etc (3). Vix enim ex hisce omnibus, aliisque minus essentialibus circumstantiis (4) possumus aliquando rite diagnosticum morbi facere (5). Non enim, uti Pheldiam dicunt, leonis ungue tantum conspecto, ex eo aestimasse quantus foret leo totus; sic nos quoque ex uno vel duobus signis qualis et quantus morbus esset, semper concludere possumus. Nunc vero aegrotus quidem jacet in lectu suppinus piscibus ipsis multior; medicus vero, cum multoties morbum bene distinguere nequeat (6), in tenebris, ut ajunt, saltat, mente sursum ac deorsum errando; et qui ambulat in tenebris, nescit quid vadat (7).

§. 243. Jatr. Papae! Euthyphron! quam valde malum hostem pravam corporis humani structuram exponis! Li-

(1) Bruner Zeichenlehre. §. 8. Sprengel Semiotik. §. 3. et 32. Plurimum interest, ad formandam adeuratiorem morbi diagnosim, si ea, quae praegressa sunt, probe perspecta habeamus. Stoll Rat. Med. P. VI. p. 269.

(2) Wichmann 1. Th. p. 23.

(3) Endlich giebt es eine Menge Krankheiten, die bloß der Kranke wahrnimmt, und womit er uns durch seinen Bericht bekannt macht. Sprengel ib. §. 6. Vide et §. 41.

(4) Zimmermann 1. Th. p. 288. Keil Fieberl. 2. B. p. 489.

(5) Certissima morbi determinatio, prognosis accuratissima, atque tutissima therapoeia a causae morbi cognitione pendit. Hildenbr. Proleg. §. 226.

(6) Spreng. ib. §. 42.

(7) Ioan. c. XII. 35.

σκευήν! Ἡ δ' αὖτος δ' ἂν, ὅπερ ὁ Μῶμος πάλαι τῇ Ἡΐφαιε ἡτιά-
σατο, ὅτι τὸν ἄνθρωπον πλάσας, ἐξυρίδας αὐτῷ κατὰ τὸ
ζέρον ἐποίησεν, ὡς τέτων ἀναπεταννυμένων, ἃ βέλετα καὶ
ἐκίνοεῖ, τοῖς πᾶσι γινώσκειν, τὸτο ἐγὼ γε κατὰ τὴν χολῇ ἐ-
κείνη χαλκίως εἰποίμι, μὴ ἔτω τὰς ἀνθρώπους κατασκευάσαν-
τος, ὥς ἐ μόναις ταῖς ἡμῶν αἰσθήσεσι τῶν ἐν πυθμένι τῆς ἀν-
θρωπίνης μηχανῆς λανθανόντων νοσημάτων ἀντιλαμβάνεσθαι·
ἢ γὰρ ἐυχαίμεθ' ἂν ἔτως ὀξυτερκοίς καὶ νῶ γενέσθαι καὶ ὀμμα-
σιν, ὥς ἐ τὰ μύχια καὶ κρύφια τῶν δεινῶν, ὡς ὁ Λυγκεὺς ἐκεί-
νος τὰ μέταλλα, ἔχειν διαρᾶν. Ἀλλ' ἄγε

ἢ ἔπος δ' εἰπερτι βέβηκται
,,δεινὸν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι ἄλλαι (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

ΕΞΙΣ.

§. σμδ'. Εὐδ'.

Εἰς ἐνταῦθα λέγων Ἰατροκλείς! τὴν ποιὰν τῇ σώματι
τὰ περὶ τὴν ὑγίαν νοῶν κατὰσασιν, τοσαῦτα εἶδη, κατὰ
τὴν ἰδιοσυγκρασίαν (§. σκζ.), ὑπ' αὐτῇ ἔχουσιν, ὅσα εἰσὶ καὶ
τὰ ἄτομα (1). Εἰ μὲν τοίνυν ὁ ἀσθενὴς εὐτραφὴς ἦν πρὸ τῆς
νόσου καὶ ἑυρωστος, καὶ μήτε χρόνιά τινα δεινὰ πάχων, μηδ' ὑπὸ
προτέρων νόσων τὰς δυνάμεις ἐξηντλημένος (§. ρκ'), ῥᾶν καὶ
τὸ παρὸν νόσημα ἄλλοτε ἄλλως ὑποσῆναι δύναται. Εἰ δὲ τῷ
παλιν διάτι τῶν εἰρημένων ἀκροσφαλὴς ἦν, κατὰ Πλάτωνα
εἰπεῖν, πρὸς ὑγίαν, καὶ καχεκτικώστε καὶ ἀδρανὴς νοσήματι
τῷ περιπεσῶν, ἐν κινδύνῳ ἐσμικρῷ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον κατὰ

(1) Οἴμη. Οἶνσ. Θ. σκζ. 408. καὶ 409.

(1) Ρ' αἰχλ. Νοσολογ. §. 438.

benter vero, de quo Momus fabulosus Vulcanum culpaverat: quod nempe, homine creato, non etiam fenestras in pectore fecisset, ut illis apertis, omnibus nota sint, quid vellet, et quid cogitaret: hoc ipsemet contra claudum illum fabrem ferrarium dicerem; cum is non ita hominem formasset: ut solis nostris sensibus morbos in absconditis humanae machinae partibus latentes perspicere possemus; vel optaremus ita perspicaces animo fieri ac oculis, ut abdita et arcana malorum, sicut Iyngeus ille metalla, perspicere valeamus. Attamen

„ verbum si aliquod dictum est
„ Grave: statim illud ferant rapientes turbines (1).

CAPUT VIII. HABITU S.

§. 244. Euth.

Habitu hic dicens Jatrocles! qualemcumque corporis statum quo ad sanitatem intelligo; cui tot species, secundum Idiosyncrasiam (§. 227.), subsunt, quot ipsa individua sunt (1). Si igitur aegrotus robustus beneque nutritus ante morbum esset; et nec diuturnis quibusdam malis vexatus; nec a praegressis morbis viribus exhaustus (§. 120.); facilius etiam praesentem morbum, hoc vel alio modo, sustinere potest. Si ille vero e contra, propter aliquid praedictorum, lubricus in sanitate, ut secundum Platonem dicam, sit, cachecticusque et debilis: si in morbum quandam incidat, ma-

(1) Homer. Odys. l. VIII. vers. 408 et 409.

(2) Köschlaub Nosolog. §. 438.

σεται (2), δυσίατε, ἢ ἀνιάτε δι' αὐτὸ τὸτο τῷ δεινῷ ἀποβαί-
νοντος. Καὶ γὰρ, ὥς τινες φασὶν (3), ἐντισὶν ἐπίδημiais οἱ
ἰγίεσσοι ῥᾶν τῶν ἀδινεσέρων ὑπὸ τῶνδε τῶν νόσων κατεργά-
ζονται, ἀλλ' ἐν γένει αἱ πλείους, ἵνα μὴ καὶ ἅπασαι εἴπω, τῶν
νόσων ῥᾶν ἐν ὑγίεσι τε καὶ εὐρώσοις (εἰ μόνον ἢ προσήκοντα θε-
ραπεία ἐν καιρῷ τῷ οἰκίῳ γένηται (§. ρηζ')), ἢ ἐν καχεκτι-
κοῖς τε καὶ ἀδυνάτοις, ἔχεισι θεραπεύεσθαι (4). Ἄλλως τε καὶ
τι τῆς παρέσης δυνάμεως καὶ τῷ τόνῳ ὑφελεῖν δεῖ, (ὥς ἐν τοῖς
μετὰ θένος καὶ φλεγμονώδεσι πυρετοῖς ἀρχομένοις, ἢ ἀναρρι-
πιζομένοις, ὀφείλει γίνεσθαι) τὸτο ῥαδίως φλεβοτομίαις, χα-
λασικοῖς, ἐμετηρίοις, κτλ. καταπραΰνασθαι ἔχομεν· ἐχ' ἔτω
δὲ καὶ τὸ ἐναντίον (5). Οὐ γὰρ εἰ ἰσχύος τῷ πάσχοντι χρεῖα,
ταύτην κατὰ μέτρον καὶ βέλῃσιν αὐτῷ ἐπιέναι δυνάμεθα· ἐδ' εἰ
περὶ τὸ σῶμα αὐτῷ σκορβᾶτω, ἢ χοιράσιν, ἢ ἀφροδισιῶ μιά-
σματι, ἢ τεριδόνι, ἢ ἄλλοις τοιούτοις δεινοῖς κακῶταται παν-
τάπασι καὶ διέφθαρται· τὸτο φαρμάκοις τισὶν ἐσωτερικοῖς ἢ ἐ-
ξωτερικοῖς ἔτω διορθῶσαι καὶ μεταβαλεῖν ἔχομεν, ὥς ἐν τῇ
τῷ νεωστὶ ἐνσκήψαντος νοσήματος ἰάσει μὴ ἀντικεῖσθαι (6). Εἰ

(2) Σταίρχ. Τ. Α'. σ. 30. (3) Ἐκκέρ. Θεραπ. Μ. Α'. σ. 77.

(4) Καχεκτικοί, ἄλλῃ νόσῳ κατεχρημένοι, ἐξητλημένοι, νῆα καὶ
πρεσβυτικὴ ηλικία, γυναῖκες ἐγκυεῖ, λεχώ, καὶ ἄνδρες αἰσθητι-
κώτατοι μειζόνων κινδύνων ἐν τοῖς πυρετοῖς πειρῶνται. Πράξις
Ε' πτ. Β. Α'. σ. 31.

(5) Ραδιόνεσι τῇ τῷ αἵματος ἐλαττώσει περισσεῖαν, ἢ αἷμα πο-
νηρὸν καὶ ἐλαῖον ἀπαληρώσαι τε καὶ ἐπανορθῶσαι. Βεϊκάρδ, περὶ
τῆς Βρύν. Γατρ. σ. 124.

(6) Ἐν ἀνθρώποις μελαγχολικοῖς, καὶ δεινῷ ἀφροδισιῶ καὶ σκορβυ-
τικῷ κακῶς διατεθειμένοις, ὧν τὸ αἷμα ὀξύ καὶ διαλυμένον ἐστίν,
ἡ νόσος αὕτη (ἥπατις) ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς γάγγραιναν μετα-
βαίνει· καὶ ἅπαν μὲν τὸ ἥπαρ σήπεται, οἱ δ' ἀδινεῖς αἵφνης τοῖς
δυνάμει ἀποβάλλουσι· καὶ διάρροια κακοήθης καὶ γαγγραινώδης ἐπι-
γινομένη, ἐξαπίνης πολλάκις ἐπάγει τὸν θάνατον. Σταίρχ.
κτλ. σ. 234.

quo periculo exponitur (2), morbo ob hanc causam difficili
sanatu, vel insanabili saepius evadente. Licet enim, ut qui-
dam dicunt (3), in nonnullis epidemiis robustiores facilius;
quam debiliores moriantur; ast in genere plures, ut non
omnes dicam, aegritudinum, facilius in sanis robustisque (si
solummodo therapeia idonea tempore justo instituat (S. 197),
quam in cachecticis ac debilibus sanari valent (4). Caetero-
quin si aliquid ex praesentibus viribus ac tono subtrahere
oporteret; (uti hoc in febribus sthenicis ac inflammatoriis
incipientibus, vel recrudescens, fieri solet) id facile venae
sectionibus, purgantibus, emeticis, etc. efficere possumus;
non ita autem in casu contrario res se habet (5). Nam si vi-
rus aeger indigeat: non possumus eas juxta proportionem
ac voluntatem illi addere; neque si corpus ejus scorbutico,
vel scrophulis, vel lue venerea, vel carie, vel aliis talibus
malis penitus vexatum et corruptum sit: hoc medicamentis
quibusdam, internis, vel externis, sic corrigere mutareque
possumus, ut therapeiae nuperrime irruentis morbi non ob-
stant (6). Si enim hoc semel fieri posset: tum quam plures,

(2) Stoerk T. I. p. 30.

(3) Hecker Kunst. 1. Th. p. 77.

(4) Cachectici, alio morbo detenti, exhausti, aetas tenerior, senilis, gra-
vidae, puerperae, sensilissimi homines majora in febribus pericula su-
beunt. Frank Epit. I. I. p. 31.

(5) Es ist leichter den Ueberschuß des Blutes geringer zu machen, als
schales und mangelhaftes Blut zu ersetzen und zu verbessern. Weilach
Entwurf p. 124.

(6) In subjectis atrabilaris, aut lue venerea scorbutove affectis, in quibus
sanguis acer et dissolutus habetur, morbus hic (hepatitis) ut plurimum
in gangraenam abit, totum putrescit hepar, aegri subito viribus pri-
vantur; et diarrhoea maligna gangraenosa exorta repentinam saepe mor-
tem adfert. Stoerk ib. p. 294.

γὰρ ἅπαξ τὸτο δυνατόν ἦν· αἱ πλείους, ἢ μᾶλλον εἶπεν, πα-
σαι αἱ μὴ ἐκ τοπικῆς θανάσιμης βλάβης ἐμποιούμεναι νόσοι ἰα-
ται ἂν ἦσαν, καὶ ὁ βίος ὁ τῶν ἀνθρώπων μακραιὼν ἂν ἐγεγόνει,
ἦτοι μηδοτιεὺς ἂν τὴν ἀρχὴν γηρασκόντων, ἢ μετὰ τὸ γηρά-
σαι, τῷ γήρως, τῷ φυσικῷ τῷδε νοσήματος, ἀπαλλαττομέ-
νων (§. λ').

§. σμέ. Ἀλλάγε Ἰατροίκεῖς! ὥσπερ ἐν πολλοῖς ἄλλοις
τῷ βίῳ πράγμασιν, ἔτω κἀνταῦθα, τὸ μὲν ἀφαιρεῖν, ἢ φθει-
ρειν, ῥαδιόν τε καὶ πρόχειρον, τὸ δὲ προσιδέναι, ἢ ἐπανορθῶν.
δυσχερὲς τὰ πολλὰ, ἢ ἀδύνατον. Καὶ κεραυνὸς γὰρ οἰκίαν με-
γαλὴν καὶ πολυταλάντην προσβαλὼν, ἐν βραχεὶ χρόνῳ εἰς τέ-
φραν μετέβαλε· καὶ βέλος καίρως τινα πληξάν, ἀνδρὸν εἰς
αἶθερ κατήγαγε· τίς δὲ τὴν πυρποληθεῖσαν οἰκίαν ἐν ἴσῳ τῷ
χρόνῳ ἀνοικοδομήσασθαι ἔχει; ἢ ποίοις φαρμάκοις ἐς τὸν βίον
ἀνακαλέσαι τὸν κατατοξευθέντα δυνάμεθα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Θ'.

Α Γ Ω Γ Η.

§. σμς'.

Καὶ τὸτο δὲ Ἰατροίκεῖς! τῇ τῶν νόσων ἰάσει ἐμπειδιὼν πε-
γενέσθαι δύναται, εἴπερ ὁ νοσῶν μὴ ἀγωγῆστινος τυγχάνῃ
τῶν μέτοχος. Οἱ μὲν γὰρ εὖ γεννηθέντες τε καὶ τραφέντες
ὥσπερ καὶ ἐν ἄλλοις τὰ πολλά εἰσι κόσμοι, ἔτω καὶ νοσῶντες
εὐαγωγότεροι, ἰατρῷ αἰεὶ παιδαρχέοντες, καὶ ὁ ἐκεῖνος περὶ
χρήσιν φαρμάκων, καὶ διαίταν, κτλ. ἐντέλλεται, ἐς τὸ ἀκριβέ-
ς ἐκτελεῦντες· οἱ δ' ἐκ τῆς ἐναντίας μερίδος καὶ τῶν ἐκ τριόδου
πρωτόν μιν ἐν τέτῳ πολλάκις σφάλλονται, ὅτι ἐκ ἐν τῇ ἀρ-
χῇ τῆς νόσου, ἐνθα πᾶσαι αἱ νόσοι εὐϊατώτεροι (§. ρηζ').
τὸν ἰατρὸν μεταπέμπονται, ἀλλ' ὅταν εἰς μεγάλον κίνδυνον

vel fere omnes, quae non ex topica lethali laesione inducuntur, aegritudines, sanabiles evaderent, vitaeque hominum longaeva esset; cum vel nequaquam homines senescerent; vel post senectutem adeptam, medicaminibus denuo hoc naturali malo absolverentur (§.30.).

§. 245. Attamen Jatrocles! sicut in omnibus aliis rebus humanis, ita hic quoque auferre quidem et corrumpere, facile est ac promptum; addere vero ac corrigere, difficile plerumque et arduum. Nam et fulmen domum magnam ac pretiosum invadens, brevi tempore redigit in cineres; telum quoque lethaliter quendam vulnerans, statim eum ad inferos mittit; quis vero domum exustum eodem tempore denuo redificare possit? aut quibus medicamentis sagitta percussam in vitam revocare valeamus?

CAPUT IX.

E D U C A T I O.

§. 246.

Hoc etiam Jatrocles! obstaculum quodam modo morborum curationi esse potest, si aegrotus nullam educationem habeat. Bene enim nati et educati, sicut in aliis rebus plerumque sunt moderati; sic etiam dum aegrotant, sunt dociliores; medico semper obedientes; et quae ille de usu medicaminum, ac de diaeta, etc. praecipit, exacte observantes; qui autem non tales sunt, primo quidem in hoc multoties peccant, quod non in initio morbi, dum omnis morbus facilior est sanatu (§. 107.), medicum in auxilium vocent; sed quan

κατασῶσι (1), ἢ ἡ νόσος ἤδη δυσίατος ἢ ἀνίατος ἀποβῆ. Καὶ
 δ' ἐκείνον ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι προσκαλέσονται, ἐν ἄλλῳ
 ἢ ὀλίγοις ἐξαμαρτάνουσιν. Ἐν μὲν γὰρ τῇ ἐξετάσει πολλὰ
 κίς τῶν αἰτίων τὰ ἐσιωδέστερα ἀπολείπεται (2) (καίτοι ἢ τῶν
 πεπαιδευμένων αὐτῶν τὰ πολλὰ ἐν τέτῳ κατ' ἄλλον τρόπον
 σφαλλομένων (3)), ἢ δι' ὑλιθιότητα, τὰ πράγματα καλῶς
 ἐρμηνεύσαι ἢ παρασῆσαι μὴ ἔχοντες, ἢ διὰ τὸ αἶσχει τὴν
 ταύτων συνεξεύχθαι ἐξαγορεύουσιν, ἀποσιωπῶντες (4). καὶ ἔ-
 τε τὰ φάρμακα ὡς δέον λαμβάνουσιν. (ὃ δὲ ἢ κατὰ πάντων
 ὡσαύτως ἔχει ἅντις ἔωδ' ὅτε εἰπεῖν) νῦν μὲν πλέον, νῦν δ' ἔ-
 λαιττον τάτοις χρώμενοι (5), ἔτε δίαίταν τηρῶσι τὴν πρέπου-

(1) Στάρχ. Πολιτικ. Γατρ. §. 333.

(2) Ο' αὐτ. αὐτ. §. 374. Σπριγγέλ. Σημειωτ. §. 42.

(3) Στόλλ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Α'. σ. 312.

(4) Καὶ τῆτο δὲ μὴ ὑπολογιζομένη, ἢ μικρὰν τινα ἔχει βοήθην εἰς
 νοσῶν διὰ λέξεων ἢ χειρονομίῳ τὰ κατ' αὐτὸν γνωστὰ τῷ ἱατρῷ
 ποιῆσαι δύναται. Πολλάκις τῆτο ποιῆσαι ἢ βέλτεται, ὡς ἐν πε-
 πλασμέναις ἢ ἀποκρύφους νοσήμασι· ἄλλοτε δὲ τῆς εἰς τῆτο δυ-
 νάμεως ἐξέρχεται, ὡς π. χ. ἐν παισὶν, μωροῖς, ὑλιθίοις, ἀφρε-
 σιν, ἀποπληκτικοῖς ἢ δυσκόλοις. Τινὲς μὲν τῶν ἀνθρώπων μι-
 κροὶ, τινὲς δὲ σφόδρα τῇ τῆ σώματος αὐτῶν καταστάσει προσέ-
 χουσι· ἢ ἔτοι μὲν αὖξουσιν, ἐκείνοι δὲ μειῶσι τὸν τῶν ἰδίων αἰσθη-
 μάτων βαθμόν. Ρ'ῆλ. Ἀρχ. Τ. Γ'. σ. 114.

(5) Ἐπιτηρεῖν δὲ δεῖ ἢ τὰς ἀμαρτίας τῶν καμνόντων, δι' ὧν πολ-
 λοι πολλάκις διεψεύσαντο ἐν τοῖσι προσάγμασι τῶν προσφερομέ-
 νων· ἐπεὶ τὰ μισητὰ ποτήματα λαμβάνοντες, ἢ φαρμακνεύμενοι,
 ἢ θεραπεύμενοι ἀνηρεύδουσι· ἢ αὐτῶν μὲν ἢ ὡς ἐμολογίαν
 τρέπεται τὸ ποιῆδεν, τῷ δ' ἱατρῷ τὴν αἰτίαν προσήψαν. Γ'π.
 περὶ Εὐχρημ. κ. ι.

Κοινὸν τῆτο ἐστὶ ὡς ὁ αἰθιυὴς τὰ ἥμισυ, ἢ βραχύτερον μί-
 κροσ τῶν φαρμάκων, ἢ αὐτῷ ὁ ἱατρὸς ἐπιπάττει, προσάγεται·
 Τῶν δὲ βραχυτάτων τῶνδε δόσεων μηδὲν εἰς τὰς τῆς νόσου αἰ-
 τίας ἀγειν δυαμένων, ἀκαλύτως ἢ νόσος τὸ ἑαυτῆς τελεῖται εἰς

do in magno versantur periculo (1), morbusque difficilis sanatu, vel jam insanabilis evadit. Si vero illum vocandum tempore idoneo curaverint: in aliis non paucis peccant. Nam sub examine quidem causas magis essentielles saepe omitunt (2), (licet ipsi eruditi hoc intuitu plerumque alio modo peccent (3)) vel quia propter stupiditatem res bene explicare exponereque non possunt; vel, quia illorum confessio pudore connexa est, reticent (4); et nec medicamenta rite assumunt (quod quandoque etiam de omnibus valet); cum mox plus, mox minus illis utantur (5); nec dietam de-

(1) Starck Politif. §. 333.

(2) Id. ib. §. 374. Sprengel Semiot. §. 42.

(3) Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 312.

(4) Dies bey Seite gesetzt, so kommt es nur noch darauf an, ob der Kranke dem Arzte durch Worte und Geberden verständlich zu erkennen geben kann. Oft hat er nicht den Willen dies zu thun, bey erdichteten und verheimlichten Krankheiten. Ein andermahl fehlt es ihm an Vermögen dazu, z. B. bey Kindern, Dummen, Blödsinnigen, Wahnsinnigen, Apoplectischen und morosen Personen. Einige Menschen sind wenig, andere zu sehr aufmerksam auf ihren körperlichen Zustand: diese vergrößern, jene verringern den Grad ihrer Gefühle. Keil Archiv. 3. B. p. 114.

(5) Observare autem oportet aegrotorum quoque peccata, per quae multis saepe mentiti sunt, in assumendis his, quae ingerenda exhibentur, postquam exasas potiones non accipientes, aut pharmacis datis, aut alia curatione adhibita, perempti sunt; et factum quidem hoc non ad ipsorum confessionem vertitur; verum medico culpae imputatur. Hippocr. de Decent. Ornat. c. X.

Es ist eine gemeine Sache, daß ein Kranker nur die Hälfte, oder noch weniger von den Mitteln nimmt, die ihm der Arzt verschreibt. Diese allzukleinen Dosen vermögen nichts auf die Ursache der Krankheit, und folglich macht die Krankheit ungehindert ihren Weg. Ich

σαν (6)· πῇ μὲν ἐξ ἡλιθιότητος, πῇ δὲ ἐκ τῆ μηδέν διὰ ταῦτα οἶσθαι συμβῆναι δεινόν, ἐν τοῖς τοιούτοις ἑξαμαρτάνοντες.

ζ. σμζ. Οἱ μὲν ἔν Ιατρὸς ὁρῶν τὸν ἀδενῆ διὰ τὰς τοιαύτας τῶν ἀμαρτιῶν ἐπὶ τὸ χεῖρον αἶμα μετακίπτοντα, καὶ ἐπὶ Μανδραβέλα, τὸ τῆς παροιμίας, χωρῆντα, ἢ μηδεμίαν ἐκ τῶν φαρμάκων γιγνομένην βελτίωσιν, ἐν ἀπορίᾳ ἐσι μεγάλη· ὁ δὲ κατ' ἐρανῆτε, καὶ γῆς, καὶ τῆ τῆς συγῆς ὕδατος ὁμνῶσιν, ἢ μὴν μηδέν περὶ διαίταν καὶ Φαρμακοποιίαν ἡμαρτηκέναι, καίτοι πολλάκις ἐθ' ἄκρῳ, φασί, τῷ δακτύλῳ τῶν φαρμάκων ἀψίχμενος, κράμβης δὲ τυχόν, ἢ κρεάτων ὑέων ἐώλων ἐμφορηθεὶς, δαφιλῆτε ἐπικιών τὸν ἄκρατον, δέον ὑδροποτεῖν οὐκ ἀπεχόμενον, καὶ διαίταν τὴν ἀτονίζουσαν καὶ λεπτοτάτην φυλάττειν. Ἀρ' ἔν δίκαιον Ιατρούκλεις! ἐνταῦθα ἰατρὸς αἰτιάσθαι, εἰ ὁ ταχέως θεραπεύονται οἱ τοιοῦτοι, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀπόλλυνται (1);

διον. Μυριάκις ἐγώ γε παρετήρησα, ὡς ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν τὸν ἰατρὸν αἰτιῶνται, τὰ ἐκεῖνα φάρμακα αἰτίαν εἶναι τῆ τὸν ἀδενῆ χεῖρος ἔχειν λέγοντες. Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 75.

(6) Ἄεν. Θεραπ. Μεθόδ. Τ. ΙΓ'. σ. 24.

(1) Τῆς δ' ἐν τῇσι τῶν ἀποδησκότων συμφορῇσι τὴν Τέχνην ἀφανίζοντας θαυμάζω, ὅτι ἐπαιρεόμενοι ἀξιοχρεώ λόγῳ, τὴν μὲν τῶν ἀποδησκότων ἀκρίβειαν ἐκ αἰτίην καθιστάσι, τὴν δὲ τῶν ἰητρικῆν μελετησάτων σύνοσιν, αἰτίην· ὡς τοῖσι μὲν ἰητροῖσι ἐνίοτε τὰ μὴ δέοντα ἐπιτάξαι, τοῖσι δὲ νοσέουσιν ἕκ ἑστὶ τὰ προσχθέντα περαβῆναι. Καὶ μὴν πολὺ γε ἐυλογώτερον τοῖσι κάμουσιν ἀδυνατίειν τὰ προσαπτόμενα ὑπεργέειν, ἢ τοῖσιν ἰητροῖσι μὴ δέοντα ἐπιτάσσειν... Ἀρ' ὁ πολὺ μᾶλλον τῆς μὲν δέοντος ἐπιτάσσειν, τῆς δ' εἰκότως ἀδυνατίειν πείθεσθαι, μὴ πειθαρχεῖν δὲ περιτίπτειν τοῖσι θανάτοισιν; ὧν οἱ μὴ ὁρθῶς λογιζόμενοι, τὰς αἰτίας τοῖς ἑδὲν αἰτίαις ἀνατιθέουσι, τῆς αἰτίας ἐλευθεροῦντες. Γκ. περὶ Τέχ. κ. ε'—β'.

centem observant (6); partim quidem ex stupiditate; partim vero, cum nihil mali ex hoc accessurum esse putent, in hisce peccando.

§. 247. Medicus igitur videndo aegrum semper in pejus vergentem, et ad Mandrabulum, ut proverbium dicit ruentem, vel nequaquam per medicamenta levatum: in magna est haesitatione; ille vero per coelum, et terram, stygæque aquam jurat, certe nihil in regimine medicamentorumque usu peccasse; quanquam saepius nec extremitate digiti ut ajunt, tetigeret medicamina: brassica vero fortasse, vel omnibus suillis se impleverit, abundantiusque vinum inguriraverit; dum deberet aquam bibere, vino abstinentem, diutiusque debilitantem ac tenuem observare. An justum sit Jatrocles! hic medicos accusare, si tales aegroti non prope diem curentur; aliquandoque etiam moriantur (1)?

Habe tausendmal erfahren, daß man in diesen Fällen den Arzt anklagt, sein Mittel sey die Ursache, daß sich der Kranke schlimmer befinde. Zimmerm. v. Th. p. 75.

(6) Haen Rat. Med. T. XIII. p. 24.

(1) Caeterum eos, qui ob morientium calamitatem artem demoliri contendunt, miror, quam memorabili ratione commoti, intemperantiam quidem morientium causam mortis non statuunt; scientiam vero eorum, qui medicinam exercent, accusant; tanquam sane medici quidem ea, quae non conveniunt, imperare possint; aegri vero, quae imperata sunt, transgredi non possint. Atqui longe magis rationi consentaneum est aegros non posse facere quae imperantur; quam medicos non convenientia jubere Nonne multo magis hos quidem quae conveniunt jubere; illos autem temere et impotenter nolle obedire; atque sic inobedientes in mortem incidere? quae sane qui non recte considerant, causas ad hos, qui inculpabiles sunt, referunt; eos vero qui maxime accusandi sunt, a culpa liberant ac defendunt. Hippocr. de Arte c. X—XII,

ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΙΣ.

§. σμῆ.

Τῖδαί ἡ πρόληψις, ἣν ὁ πάσχων πρὸς ἰατρικὴν τε καὶ ἰατρὸν ἔχει. ἔχῃ καὶ αὕτη πρωταγωνισεῖ ἐν τῇ τῶν νόσων Θεραπείᾳ μέγα τι πρόσωπον ὑποκρινομένη· Ἀ' εἰ γὰρ διὰ τῆς Φαντασίας ἡ δύναμις ἐνεργεῖται· ὅτε μὲν λυσιτελεῖς, ὅτε δὲ ἐπιβλαβὰ τῷ πάσχοντι ἀποβαίνει· καὶ νῦν μὲν ἡμῖν συνεργεῖ εἰς τὴν τῶν νόσων ἴασιν, νῦν δὲ τὸναντίον ἀντίκειται. Οὐ γὰρ ἐλάττω μέρος δοκῶμι εἰς Θεραπείαν συμβάλλεσθαι καὶ τὴν τῶν νοσούντων πίσιν καὶ πεποιθήσιν ἐκ' ἰατρώντε (1) καὶ φάρμακα (2) καὶ μεγίστην δύναμιν τῆς Φαντασίας ἐχέσης, πολλὰς τε καὶ ποικίλας.

(1) Ἡ πίσις τῆς Νόσου τῶν νόσων Θεραπεία συμβάλλεται· ἥς οἱ ἐξεργημένοι, ἐν ταραχῇ εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὴν τῆς υἰγείας αὐτῶν ἐπανάστασιν, καὶ τὴν τῶν φαρμάκων ἐνέργειαν καλυψέτω. Διὸ τοῦτο νῦν τὸν ἰατρόν, ὡς ἐγὼ φημι, εὐδὺς πάνεσθαι, καὶ μηκέτι τὸν νοσούντα ἔχοντα ἀδιδεῖν ἐπισκίπτεσθαι. Ἐλβέτ. ἐν Προοίμ. Γδὲ καὶ Φαλκόνεροι περὶ Παθῶν Ψυχ. κτλ. σ. 120. Στάρκ. περὶ Πολιτικῆς Ἰατρ. §. 338. καὶ 344.

(2) Ἡ πρώτη τῶν δύο τῶνδε τῆς ψυχῆς κινήσεων ἄκρος τις βαθμὸς ἐστὶ πέποιθήσεώς τε καὶ πίσως ἐπὶ τῇ τῶν φαρμάκων δυνάμει. Εἰ διὰ τῆς ἐνεργείας, ὡς πᾶσαι τὴν φαντασίαν τε καὶ προσοχὴν ἀσχολῶν, καὶ τῷδε τῷ τρόπῳ πρὸς ἄλλας ἐντυπώσεις καὶ λύουσιν· ἢ εἴπερ συμβαίνει, ὥστε τὸ σῶμα τοιούτῳ βαθμὸν τόνου καὶ δυνάμεως κτῶμενον, ταῖς ἐντυπώσεσιν ἀντιστῆναι δύναται· δύσχεριτον πάντως. Αὕτη δὲ ἡ τῆς ψυχῆς διάθεσις ἐνεργείας τὰ μάλα ἐν νόσοις παρατηρήσεται, ὧν οἱ παροξυσμοὶ ἐκτινῶν διαλειμμάτων συμβαίνουσιν· ἢ ἐν ἐκείνῳ ὡσαύτως, αἰ τὴν ψυχὴν καὶ ταπεινὰ ἀφορεῶσι πνεύματα. Σημειώσιον δ' ἐνταῦθα, ὡς εἶναι ἡ προϋπάρχουσα ὑπόληψις μὴ ἢ ἰσχυρὰ, τῆς Θεραπείας πολλὰς καὶ τυχρὴν ἔχει οἰόντε. Φαλκόν. σ. 36. Γδὲ καὶ σ. 40, 62 καὶ 68. Καὶ Ούφελ. Συστήμ. Ἰατρικ. Τ. Α'. σ. 152.

IMAGINATIO AC PRAEJUDICIUM.

§. 348.

Quid vero praejudicium, quod aeger de medicina et de medico habet, nonne primam ac praecipuam scenam in morborum curatione ludit? Cum enim semper per facultatem imaginationis agat: mox utile; mox nocivum aegro evadit; et mox quidem una nobiscum in sanandis morbis cooperatur; mox vero e contrario hisce obstat. Non enim parum videtur mihi ad curationem conferre fiduciam confidentiamque aegri in medicum (1), et medicamenta (2); cum ma-

(1) La confiance contribue beaucoup à la guérison des malades; et ceux qui en manquent, sont ordinairement dans des agitations, qui sont un obstacle au retour de leur santé, et à l'effet des remèdes. Je crois que le médecin doit cesser de voir un malade, qu'il trouve dans cette situation. Helvetius dans la Préface. Vide et Falkoner Abhandlung über den Einfluss der Leidenschaften 3c. p. 120. Starck Positiv §. 338, et 344.

(2) Die erste unter diesen beyden (Gemüthsbewegungen) ist ein hoher Grad von Zutrauen und Glauben zu der Kraft der Arzneymittel. Ob nur dieser dadurch wirkt, daß er die ganze Einbildung und Aufmerksamkeit beschäftigt, und auf diese Art andere Eindrücke abhält; oder ob es geschieht, daß der Körper einen solchen Grad von Ton oder Stärke erlangt, daß er den Eindrücken zu widerstehen fähig wird? ist in der That schwer zu bestimmen. Man hat diese Gemüthsbeschaffenheit in solchen Krankheiten am wirksamsten gefunden, die entweder ihre Anfälle in gewissen Intervallen machen; oder auch in solchen, welche das Gemüth und Lebensgeister betreffen. Indessen ist dies hierbey zu bemerken daß, wo nicht die vorgefaßte Meinung recht stark ist, die Kur sehr leicht fehlschlagen kann. Falkoner p. 26. Vide et p. 40, 62, et 68. Hufel. System. 1. B. p. 152.

κίλας μεταβολὰς τῷ ἡμετέρῳ σώματι ἐμποιεῖν δυναμένης (3)
 Ἔτι δὲ τὴν τῶν Φαρμάκων νῦν μὲν αἰζει (4), νῦν δὲ μείσι ἐ-
 τέργειαν, ἐνίοτε δὲ καὶ παντάπασι μεταβάλλει (5)· καὶ βρώ-

(3) Οἱ περίκλειος Ρεῖλος ἐν τῇ αὐτῇ Πυρετολογίᾳ (Τ. Α'. σ. 198.)
 κείναι τινος ποιεῖται πυρετῷ διαλείποντι, αἰεὶ περὶ τὴν ἐνδιπλάτην πε-
 τῆς μεσημβρίας ὥραν ἐπανίστη, συνεχόμεν· ὅς δ' ἡ, ἐπεὶ ποτὲ περ-
 τὴν δεκάτην περινοσῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ, τῷ ὁρολογίῳ ἀντιδύει· ἑνδεκά-
 πταισμένως κρήσσιτος ἦκεται, ἅμα παρὰ τὸν ἐξάδα καιρὸν τῷ
 πυρετῷ προσεβλήθη. Οὕτω καὶ μόνη ἡ ὅσμη, ἢ ἡ κατὰ τὸν ἀνα-
 πόλησις ἡδὲ σιτος βρώματος τὴν ἔκκρισιν τῆς σίλης ἐπιταχύνει.
 Καὶ ἡ ζωηροτάτη δὲ φαρμάκων καθαρτικῆς ἐννοια διάρροϊαν πολλα-
 κίς ἐπιποιήσατο. (Οὐφελ. αὐτ.) Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ φαρμάκων ἀηδὲς
 ἢ ἀλλετίνος μυσαρῶν πρᾶγματος ὄψις, ἢ ἀναπόλησις, νῦν μέ-
 ναισιαν, νῦν δὲ διάρροϊαν ἀπειργάσατο (Φράγκ. Ἐπιτ. Β. Ἐπ.
 Μ. Α'. σ. 12.) Γνωστὸν δ' ἐστὶν ὡσαύτως, ὡς πολλοὶ τῶν αὐλῆ-
 τῶν αὐλεῖν ἐδύνανται λειμόνιοι τεμνόμενον βλέποντες. Καὶ χά-
 σμη δὲ καὶ σπασμοὶ ἐκ μόνης τῆς θείας πολλὰκις μεταδίδονται τοῖς
 παρῆσι (Ρεῖλ. Α'ρχ. Φυσιολ. Τ. Α'. τ. α'. σ. 172). Δὲ δὲ
 τὴν θείαν καὶ κίμησιν πολλὰ ποιῶμεν πολλὰκις, ἀπὸ μικρῶ ἐν νυ-
 ἐδοτῇ εἶχονεν. Οἷον ψάλλει καλῶς ἄδοντας ἀκόντες, καὶ ἡμεῖς
 εἰς τὸ συνάδει διεγερόμεθα· καὶ γελῶσι σιγώτες, συγγελῶν καὶ
 ἡμεῖς ἀρχόμεθα, καίπερ τὸ τῷ γέλωτος αἰτίον μὴ εἰδότες· καὶ
 συγγενεῖς ὀρῶντες τὸν τεθνεῶτα κλαίοντας καὶ ὀδυρομένους, εἰ-
 λύτην καὶ δάκρυα πολλὰκις καὶ αὐτοὶ ἐπισπώμεθα. Ἰδὲ περὶ τῆς
 τῶν καὶ Τισσότ. Τ. Γ. σ. 299. κτλ.

(4) Παλαιὰ ἦδη ἐστὶ παρατήρησις ὡς ποσὸν μᾶλλον ἐστὶ ὅτε φάρ-
 μάκον τι ἐνεργεῖ, ἔστιν μετὰ πλείονος πεποιδήσεως τὴν τότε ἐνέ-
 γειαν ἀναμένομεν. Ρεῖλ. Ψυχικ. Θεωρ. Τ. Α' σ. 512.

(5) Παλαιὰ ἦδη παρατήρησις ὡς ἐνέργημαίτινες ἑκτίνος φαρμάκων
 προσδοκώμεναι ποσὸν συμβαίνει τάχιον, ὅταν μετὰ πλείονος
 βιβαιότητος ἐκείνης ἀναμένομεν· καὶ μάλιστα ὡς ἐνέργημαίτινες ἐν-
 γιγνόνται, αἱ ἅλως ἐκ αὐτῶν συνέβησαν, εἰ ἀμάρτημά τι περὶ τὸ φάρ-
 μακον γινόμενον ταύτας ἐκ ἐννοήσατο. Οἷον τὴν κοιλίαν συγ-
 κλείοντα φάρμακα, ἀποβαίνει διαχωρητικά, εἰς τέτοις ὁ πᾶ-
 ρων ὡς τοιούτοις χρῆται. Οἱ αὐτ. αὐτ. σ. 20. Ἰδὲ καὶ Οὐφελ. αὐτ.

ximam vim imaginatio habeat; magnasque ac diversas mutationes in nostro corpore producere valeat (3). Medicamentorum etiam efficacitatem mox adauget (4), (5), mox

(3) Clar. Reilus in sua Pyretologia (1. S. p. 198.) mentionem cujusdam facit febre intermittente, hora semper undecima antemeridiana redeunte, laborantis; qui, cum quondam in foro decima hora ambulans, horologium undecim, loco decem, sonare audivisset, statim praeter tempus consuetum, febre correptus est. Sic solus etiam odor, vel boni cujusdam alimenti recordatio, salivae secretionem provocat. Vividior quoque medicamenti laxantis idea diarrhoeam multoties causavit (Hufel. ib.) Nec non visus, vel recordatio medicamenti nauseosi, seu cujusdam sordidae rei, mox nausae, mox diarrhoeae fuerunt causa. (Frank Epit. l. V. P. I. p. 12.) Notum porro est etiam quod multi tibicines canere non possint, videndo quendam malum citrinum secantem. Etiam oscitatio ac spasmi per solum visum saepius communicantur praesentibus (Reil Archiv. l. B. I. S. p. 172). Caeterum propter visum ac imitationem multoties multa facimus, quae nequaquam antea mente revolvebamus. Cantorem e. g. bene canentem audiendo, nos quoque una cum illo canere cogimur; ac si cum ridentibus simus, nos etiam ridere incipimus; licet causam risus non sciamus; et parentes videndo mortuum deplorantes, nos etiam ad moerorem et lacrymas excitamur. Vide de his et Tissot. T. X. p. 299. etc.

(4) Es ist eine alte Bemerkung, daß ein Heilmittel seine Wirksamkeit oft um so mehr zeigt, je zuverlässiger erwartet wird. Reil Beiträge zur Beförderung einer psychisch. Kurmethode. 1. B. p. 512.

(5) Man hat längst bemerkt, daß gewisse Wirkungen, die man von einem Arzneymittel erwartet, um so eher eintreten, mit je mehr Zuversicht man ihrer entgegen sieht: ja daß gewisse Wirkungen eintreten, die sonst nicht erfolgt seyn würden, wenn nicht ein Irrthum des Arzneymittels sie herbeigeführt hätte. Mittel z. B. die sonst anhalten, lagieren, wenn der Kranke sie als Lozirmittel anwandte. Reil ib. p. 20. Vide et Hufel. ib.

ματα μὰ διαγε ἀβλαβῇ ἄντα, ἐπιβλαβῇ ἀποδείκνυσιν (6). κτλ.

§. σμδ'. Εἰ ἐν ἡ φαντασία τοσαῦτα ἔτιοιαυτα ποιῆν δύναται· ἔτι πολλὰκις τινὲς ὕγιειν ὄντες, διὰ μόνην ὑποψίαν δειναῖς νόσοις περιπεπτώκασι (1)· σεληνιαζόμενόν τε ἰδόντες, ἔτι αὐτοὶ ἅμα τῷ δεινῷ ἐάλωσαν, καὶ περ τέττα μηδέποτε πρότερον πειραθέντες (2)· πῶς ἔτι πισευτέον ὡς ἡ φαντασία, ὑπὸ κακῆς εἰσα προκατειλημμένη προλήψεως, πάσας τὰς νόσους χεῖρες ἀπεργάζεσθαι, ἔτι τὴν τέτων κωλύειν ἱασὶν δύναται; τὴν ἀντίον δ' ἄλλοτε τὴν αὐτῶν θεραπείαν ἐπιταχύνειν (3); Πολλοὶ γὰρ ἀπὸ διαφορῶν νόσων ἐθεραπεύθησαν, τῇ χρήσει ἐδιαφορῶν ἔτι μηδεμίαν δύναμιν ἐχόντων πραγμάτων, διὰ μόνην τὴν ἐπὶ τέτοις πεποιθήσιν (4)· οὐκ ὀλίγοι δὲ περιοδικὰ ἔτι νευρικὰ μάλιστα νοσῶντες νοσήματα, τῇ αὐτῶν προσβολῇ ὅλαις δυνάμεσιν ἀντιτείναντες, ἔσχον πάντῃ αὐτῶν ἀπὸ ἀλλαγῆσαν (5). Εἰ ἂν τοίνυν ὁ ἀφενῶν μηδεμίαν πεποιθήσιν ἐπὶ τὸν ἱατρὸν ἔχῃ, ἔτι τὸ προσφερόμενον φάρμακον μὴ πάνυ ὠφέλιμον εἶναι οἴηται, ἔτι ξένον εἰ ἔτι μηδεμιᾶς ὠφελείας, ἐνίοτε δὲ ἔτι τῆς ἐναντίας ἐνεργείας, ἐξ αὐτῆς τεύξεσθαι (6), τῆς ἐκ τῆς ἀ-

(6) Βαγλῖβ. σ. 148.

(1) Σενιέρτ. Τ. Β'. σ. 144. ἔτι Τ. Γ'. σ. 787. Ρεῖλ. Πύρετ. Τ. Β'. σ. 244.

(2) Βαγλῖβ. σ. 148. Ζιμμερμ. Μ. Β' σ. 445. Ρεῖλ. αὐτ. Τ. Δ'. σ. 96 ἔτι 578.

(3) Διὰ ταῦτα, ἅλλατε κάμποδα ἔχει ἀντις ἐνδίκως εἰπεῖν, ὡς εἰσὶ τῷ ὄντι καίτινες νόσοι ὑπὸ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ἐμποιῆμεναι, ἔτι ὡς ἡ τῆς φαντασίας ἰσχὺς μέγα εἰς τὸ ἐνεργῆσαι αὐτὰς ἢ ἰᾶσθαι δύναται. Βαγλῖβ. αὐτ.

(4) Φαλκον. σ. 40. ἔτι 108.

(5) Πλάταρχ. Γυναικ. Ἀρετ. Φαλκον. σ. 36. Κάστιος περὶ τῆς Δυνάμ. τῆς Ψυχ. κτλ. σ. 69.

(6) Οὐφέλ. Συστημ. Τ. Α'. σ. 152.

minuit. Aliquando vero et penitus mutat. Nec non alimenta per se innocentia; nociva reddit (6).

§. 249. Si igitur imaginatio tot et tanta efficere valet; et si multoties nonnulli sani, propter suspicionem solummodo, in graves morbos incidunt (1); epilepticosque videndo, ab eodem malo statim correpti sunt; quamvis id nunquam prius experti fuerint (2): quare non credendum esset imaginationem morbos quoque peiores reddere, eorumque sanationem impedire; dum pravo praepudicio laborat; secus in casu contrario, morborum curationem adjuvare posse (3)? Complures enim a morbis curati sunt, usu indifferentium rerum, propter solam in illis confidentiam (4); nonnulli vero, qui morbis periodicis et nervosis praecipue laborabant, accessui illorum omnibus viribus se opponendo: demum illis penitus liberati sunt (5). Si igitur aeger nullam confidentiam in medicum habeat; porrectumque medicamentum non valde utile esse putet; non est mirum si nullam etiam ab illo utilitatem, immo vero aliquando contrarium effectum experiatur (6); siquidem noxa ex diffidentia

(6) Bagliv. p. 148.

(1) Sennert. T. II. p. 144, etc. et T. III. p. 787. Reil Fieberl. 2. B. p. 244.

(2) Bagliv. p. 148. Zimmerm. 2. Th. p. 445. Reil ib. 4. B. p. 96, et 578.

(3) Ex his aliisque quam plurimis non abs re inferitur dari re vera morbos ab animi passionibus productos; et quod imaginationis vis summopere possit in iisdem tum producendis, tum sanandis. Bagliv. ib.

(4) Galfon. p. 40 et 108.

(5) Plutarch. Virtut. Mulier. Kant von der Macht des Gemüths 2c. p. 69. Galfon. p. 36.

(6) Hufel. System. 1. B. p. 152.

πίσις βλάβης ἀντικειμένης πρὸς τὴν ἐκ τῶν φαρμάκων ἐνέργειαν ἢ βελτιώσεται.

§. σν'. Τοιοῦτοι δὲ πρὸ πάντων εἰσὶ καὶ οἱ ὑπαχονδριασιν νοσῶντες· οἱ διὰ τὸτο μᾶλλον δυσιατώτεροι, ὅτι ἄλλοτε μὲν αὐτ' ἐδενὸς τῆν ἰατρικὴν τιθεμένων, φαρμάκοις χρῆσθαι ἔββλονται· ἄλλοτε δὲ ἐπὶ μὲν τῇ ἰατρικῇ ὡς παντοδύναμοι ἀπλῶς πεποιθότες, τὰ δὲ δὲ, ἢ τὸν δὲ τὸν ἰατρὸν ἀδαῇ λογιζόμενοι, πολλὰς ἀλλεπαλλήλως καὶ συνεχῶς μεταπέμπονται· καὶ βλάβης, ὡς εἰκοί, ἐκ τῆς συνεχῆς τῆςδε μεταβολῆς μάλλον, ἢ ὠφελείας πειράμενοι, τελευτῶντες ἀδράνεια καὶ αἰτῆς τῆς τέχνης καταγινώσκουσι, μέχρι τέλους ὑποχονδριακοὶ διαμένοντες.

§. σνα'. Οὔτι δὲ πρόληψις καὶ Φαντασία ἐκ ἑλίου εἰς τὴν τῶν νόσων συντελεῖ Θεραπείαν, ἀπόδειξις, οἶμι, εἰσὶ καὶ οἱ πάλαι εἰς τὰ Ἀσκληπεία καὶ ἄλλες ναεὶς προσέρχοντες, καὶ τὴν τῶν δειῶν ἱασιν κομιζόμενοι. Ταύτης μὲν γὰρ αἰτίαν δήμα τὸ κυριώτερον ἦν τὰ ὑπὲρ τῶν ἱερέων ἐκείνοις διδόμενα φάρμακα, καὶ ἡ προσήκουσα διαίτα, καὶ τὸ ὑγιεὶν τῷ τόπῳ, κτλ. ἐκ ὀλίγον δὲ συνεβέβλετο ἐς ὑγείαν καὶ ἡ τῶν ἀδενάντων πρὸς Θεὸς (1), καὶ ἱερεῖς (2) πίσις τε καὶ πεποιθήσις, τῆς ζωηρᾶς αὐ-

(1) Οὕτως ἡ μὲν τέχνη αὐτὴ (ἡ ἰατρικὴ) ἦν ἁγία καὶ θεία, ὃ δὲ ταύτης χεῖρ, ὡς ὑπὸ τῇ θεῇ σκέπῃ ὑπάρχων, ἐν παντί τοῖς αὐτῇ ἀληθεῖς ἐνεφρίζετο, ὑπὸ τῆς πίσιος ἐμψυχύμενοι. Πάσα θλύματα δοξατοῖς ἦν τότε συμβῆναι, ἃ ἡ καθ' ἡμᾶς ὑπὸ πάντων βῶν ἐγκυκαταλειφθεῖσα ἰατρικὴ ἐκείνῃ περιλαμβάνει· μᾶλλον δὲ καὶ σκαπτει ταῦτα τοιμᾶ; ἡ δοξατοῖς ὡς ὁ Ἀπόλλωνος αἰδώς, καὶ τὴν τῇ ἰατρικῇ σφίγῃς αὐθαδεῖαν ἀδυσωπήτως κολάζει, ἐπεὶ ὕδποτε ἐκείνῃ ἐπίστευσα. Βυδισμάνος περὶ Προδῶν τῆς ἰατρικ. σ. 9. Ἰδὲ καὶ σ. 37. κτλ. καὶ 185. κτλ.

(2) Ἡ μὲν τῇ ἀδενῇ πρὸς ἱερεῖα ἰατροὺς πίσις τοῖς ἀνοικιστάτοις πρᾶγμασι δοξαμιν, ἡ δὲ τῇ φαρμάκῳ δύναμις τὸν αἰτίαν τῇ ἱερεῖ μίξον σέβας ἐπερίστατο. Φραγκ. Ἐπιστ. Β. Α'. Βίβλ. σ. σγ.

promanans medicamentorum effectui, et ameliorationi quodam modo resistit.

§. 250. Tales prae aliis sunt etiam hypochondriasi laborantes; qui ideo difficiliores sanatu sunt; quia mox quidem pro nihilo medicinam habentes, medicamentis uti nolunt; mox vero medicinae quasi omnipotenti fidentes; hunc tamen, vel illum medicum imperitum esse putantes: saepe ac alternatim multos accersunt; et cum ex continua hac mutatione potius noxam, ut aequum est, quam emolumentum experiantur: demum artem ipsam impotentiae incusant, usque ad finem in hypochondriasi versantes.

§. 251. Quod vero praesudicium ac imaginatio non parum ad sanandos morbos contribuant: demonstratio, ut puto, sunt etiam illi, qui olim ad templa Aesculapii et alia concurrebant, salutemque hic reperiebant. Hujus enim causa certe primaria medicamenta illis a sacerdotibus porrecta, regimenque idoneum, et salubritas regionis, etc. erat; non parum autem ad sanitatem conducebat aegrotorum quoque in Deos, (1) sacerdotesque (2) fides et confidentia; vivace il-

(1) So war die Kunst selbst eine heilige und göttliche; der ihrer Bedürfnisse aber, als unter göttlichem Schutz genommen, in allen seinen Leiden erleichtert, und von Glauben neu befeuert. Wie viele Wunder mögen da geschehen seyn, welche unsere von allen Göttern verlassene Arzneykunst nicht mehr that? oder gar es wagt darüber zu spotten? nicht ahnend daß Apollon unvergänglich sey, und den Frevler des arzenwendenden Volkes forschbar strafe; denn er hat demselben niemals seine Begünstigung gegeben. Windischmann Versuch über den Gang der Bildung in die heilenden Kunst. p. 9. Vide et p. 37. etc. et p. 185. etc.

2) Fiducia negotiantium in sacerdotem medicum, ineptissimis rebus virtutem; remedia virtus majorem pontifici auctoritatem dederunt. Frank Epit. 1. i. in Introd. p. XIII.

τῶν Φαντασίας ἐπιταχυνέσης τὴν ἰσίν. Οὕτω ἔοι τελέ^{επαύ}
 ἔξ μεγάλαις εἰς τὴν Ψεραπείαν προπαρασκευαίς χρώμενοι, ἔ
 νόσων τινων πολλάκις ἀπαλλαττόμενοι, τῇ τῆς Φαντασίας δυ-
 νάμει Ψεραπεύονται (3).

§. σιβ'. Τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἔξ Α'πολλάνιος πάλαι ὁ Τια-
 νεὺς τὰ αὐτῇ περὶ τὴς ἀδενέντας τεραταργήματα ὡς ἐπὶ τὸ
 πολὺ ἐποίητο (1). Οὐκ ὀλίγα δὲ τοιαῦτα ἔξ δεισιδαίμονια,
 ἔξ μαγχαναία, ἔξ περιήμματα (2), ἔξ ἐπαιδαί, ἔξ εἰτι ἄλλο
 τῆς τοιαύτης ἐστὶ τραγωδίας, ὡς ἅπαντα τὴν Φαντασίαν ζωη-
 ρότερον διεγείροντα, πολλάκις ἀπεργάζεσθαι δύνανται (3),
 ἔξ νόσους παρέσας ἰάμενα, ἔξ μὴ παρεσῶν ἀποτρεπτικά ἔξ προ-
 φυλακτικά γιγνόμενα. Οὕτω ἔξ ἐν ἐπίδημίσι νόσοις οἱ ἐπὶ
 τοῖς τοιούτοις τῶν προφυλακτικῶν πεποιδότες ἐνίστε ἦττον τῶν
 ἄλλων αὐταῖς περικίπτουσι. Διὰ γὰρ τὴν ἐπ' ἐκείνα πεποιθη-
 σιν μὴ πάνυ τὴν νόσον φοβέμενοι, ἔδὲ σφόδρα αὐτῆς ἐπίδε-
 κτικῇ γίνονται (4)· εἰ καὶ τέναγτίον Λακκιανῷ δοκεῖ (5).

(3) Στόλμ. περὶ Χρυσ. Νόσ. Τ. Β'. σ. 10. Τισσότ. Τ. Γ. σ. 315.

Σπρεγγέλ. Γεν. Γατρικ. Τ. Α'. σ. 194. κτλ.

(1) Μέτιθι. Σπρεγγέλ. Ενθ. ἐν Τ. Β. σ. 166. κτλ.

(2) Φράγκ. Επιστ. Β. Α'. σ. 40 ἔξ 66. Εκκέρ. Θεραπευ. Μ. Α'.
 σ. 298.

(3) Ἀδήλα δὲ τὰ αἷτια ἀνθρώπινον λογισμῷ ἐκείνων μάλλον, ἢ κα-
 τὰ τινος ἀντιπαθείας γίνεσθαι πεπίστευται, ἀγνωκμείης τῆς αἰτίας,
 εἰ ἢ γίνεσθαι. Οἷον περιπατῶντα ἐδιδίαν εὐλογον ἔξ πιθανῇ αἰ-
 τίαν τῷ ταῦτα ποιεῖν ἔχοντα· ἐπὶ δὲ ἐπαυδαί, καίτινες τοιαῦ-
 ται μαγχαναί. Τέτοιαι γὰρ ὁμολογεῖται μὲν ὑπὸ πάντων ἀδή-
 λος εἶναι ἢ αἷτια· διὸ ἔξ ἀναιτιολόγητα λέγουσιν αὐτά, ἔδεις δὲ
 ἀπὸ τύχης τήτων τε ποιεῖν λέγει, ὅτι πεπίστευται κατὰ τινα ὡ-
 ρισμένην αἷτιαν, ἢ ποιεῖ, ποιεῖν. Α'λέξ. Α'φροδισ. περὶ Εἰμαρ.
 μὲν. σ. 40.

(4) Μέτιθι περὶ δυνάμ. τῆς Φαντας. ἔξ Τισσότ. Τ. Γ. σ. 285. κτλ.

(5) Φιλοφασθ. ἢ περὶ Α'πίς. ἔξ Α'λέξανδρ. ἢ Ψευδέμαντ. σ. 887.

Imaginatione curationem morborum accelerante. Sic illi etiam, qui ceremoniis magnisque praeparationibus ad sanationem utuntur, et morbis quibusdam multoties absolventur, virtute imaginationis sanantur (3).

§. 252. Eodem modo olim Appollonius quoque Tyaneus sua in aegrotos prodigia plerumque faciebat (1). Non pauca vero talia superstitione etiam, et veneficia, et amuleta (2), et incantationes, et quidquid aliud ad hanc tragoediam pertinet, siquidem omnia imaginationem vivacius excitant, multoties efficere valent (3); multos praesentes morbos sanando, absentesque arcendo et praecavendo. Sic etiam in morbis epidemicis grassantibus, illi qui talibus prophylacticis confident, minus nonnunquam quam caeteri, in hos incidunt. Nam cum, propter confidentiam in eis, non valde morbum timeant; nec valde ejusdem capaces fiunt (4); quamquam Lucianus contrariam opinionem habeat (5).

(3) Stoll de Morb. Chron. T. II. p. 10. Tissot. T. X. p. 315. Sprengel Geschichte der Aegneykunde. 1. B. p. 194. etc.

(1) Vide Sprengel lb. 2. B. p. 166. etc.

(2) Frank Epit. L. I. p. 40 et 66. Fiedet Kunst 1. Th. p. 298.

(3) Illorum potius occultae causae dicuntur, quae per antipatheias quasdam, seu naturales dissidentias fieri credita sunt, causa prorsus ignota, propter quam fiunt. Cujusmodi credita sunt amuleta quaedam, quae nullam rationabilem, aut probabilem causam habent, cur tales effectus producant; sic et incantationes, et aliquae hujusmodi magicae operationes. Harum enim causam occultam esse omnes agnoscunt; ideoque eas ponunt in eorum classe, quorum causae explicari nequeunt; nemo autem horum aliquod forte fortuna agere affirmat; cum ea, quae faciunt singula, secundum aliquam determinatam causam facere agnoscantur. Alex. Aphrodis. de Fato. p. 41.

(4) Vide de vi Imaginat. et Tissot. T. X. p. 285. etc.

(5) Ppilopsud, seu de Incredilib. et Alexand. seu Pseudom. p. 887.

§. σνγ'. Ἐκ τῶν τοίνυν τῆς ἰσχύος τῆς φαντασ-
 σομένης, δεῖ τὸν ἰατρὸν τὴν μὲν κακὴν πρόληψιν τὴν ἐκεί-
 νην κατέχεσθαι ἀεὶ ἐκποδῶν ποιεῖν τὰ δυνάτῃ, εἰ-
 δ' ὅτως ἐκείνη συμμάχῳ χρῆσθαι, ὅση καρεῖται, παντοίως τρό-
 ποις ταύτην ἐγείροντα, καὶ τῷ ἰδίῳ σκοπῷ ἀποδεικνύοντα συνά-
 δεσαν. Οὕτω γὰρ ἐλπίεσιν ἐνίας τῶν νόσων τάχιον ἰᾶσθαι καὶ
 ἀσφαλέςτερον, αἱ ἀνεν τῇ τῆς φαντασίας βοηδήματος, ἣτοι
 δυσιατώτεραι γίνονται, ἢ πάντῃ ἀνίατοι διαμένουσιν (1). Ἀλ-
 λὰ περὶ τούτων καὶ ἐν τῷ ἐξῆς κεφαλαίῳ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Α'.

Π Α Θ Η Ψ Υ Χ Η Σ.

§. σνδ'.

Δύο τινα βίαια λίαν, καὶ ἐκ διαμέτρου πρὸς ἀλλήλα ἀντικει-
 μένα τῷ φιλοζῳῳ τέτῳ καὶ φιλαὐτῳ χροήματι τῷ ἀνθρώπῳ ἡ ἱερὰ
 φύσις ἱατρύκεις! παρέχεται, ὁρεξὶν δηλονότι καὶ ἐκκλίσειν, ἐπὶ
 πάντα ἀπλῶς τὰ τῷ βίῃ, ἢ ἄμεσον, ἢ ἔμμεσον ὅεσιν καὶ κοι-
 νωνίαν πρὸς αὐτὸν ἔχουσι, διατείνοντα. Τῶν δὲ τῷ βίῃ πραγ-
 μάτων εἰς δύο ὡσαύτως, εἰς ἀγαθὰ καὶ κακὰ (1), ταύτων εἰ-
 πεῖν, εἰς ἡδέα καὶ μὴ ἡδέα, ἐχόντων αὖ διζιρεῖσθαι· τὰ μὲν ἀγα-
 θὰ καὶ ἡδέα, λυσιτελεῖ ἑαυτῷ λογαζόμενος ἄνθρωπος, παντὶ
 τρόπῳ περιποιεῖσθαι ἐκτείνεται ὁ μόνον ἑαυτῷ, ἀλλὰ καὶ γυναι-
 κὶ, καὶ τέκνοις, καὶ συγγενέσι, καὶ φίλοις, καὶ δι' ἄλλο μὰ διαγε,

(1) Ἴδ' ἐπεὶ περὶ τούτων καὶ Ἐκκαρτασάνεινος περὶ ταῦ ἀποκαλυφθέντων
 μυστηρίων τῆς Γρηγορίας σ. 127—153.

(1) Ἰσως φησὶ ἅντις τὴν διαίρεσιν ταύτην εἶναι ἐλαττωσαν, διὰ τὸ
 εἶναι ἐν τῷ βίῃ καὶ τρίτον εἶδος πραγμάτων τοῖς δυσὶ τέτοις μὴ
 συμπεριλαμβανομένων, ἀδιαφόρων δηλονότι. Ἀλλὰ περὶ τα τοιαῦ-
 τα, τῷ καιρῷ φειδόμενος, μικρολογεῖσθαι ἐνταῦθα ὁ βέλτομαι.

§. 253. Hisce igitur vi imaginationis manifestata: debet medicus malum praejudicium, quo illa stipatur, semper pro viribus amovere conari; ac sic postea illa, ubi liceat, adjuvatrice uti, diversis modis illam excitando, suoque scopo consentaneam reddendo. Sic enim spes est nonnullos morbos citius faciliusve curari; qui sine imaginationis ad-
miniculo, vel difficiliiores sanati sunt; vel penitus insana-
biles manent. Sed de his etiam in sequente capite.

CAPUT XI. ANIMI PATHEMATA.

§. 254.

Duo quaedam magnopere vehementia, e diametroque sibi opposita vitae suique amanti homini Jatrocles! sacra natura dedit: cupiditatem scilicet ac aversionem; quae ad res omnes humanas, immediatam, vel mediatam cum illo relationem nexumque habentes, se extendunt. Cum vero etiam omnes res in mundo occurrentes duplici modo: in bonas et malas, id est in gratas et ingratas dispesci possent (1): bonas quidem et gratas homo sibi utiles esse putando: omni-
mode illas comparare non solum sibi; verum etiam uxori, prolibus, consanguineis, et amicis conatur; non tantum cer-

(1) Vide de his et Ertartshansen enbedte Geheimnisse der Zauberey, p. 127 — 153.

(1) Fortasse quidam dixerit hanc divisionem naevis laborare; siquidem est tertia etiam rerum spesies in via, a neutra harum complecta. Ast in talibus minutis, tempori parcens, immorari nolo.

ἀλλ' ἐπεὶ αὐτῷ ἡδεῖς ἐκεῖνοι ὑπάρχουσι, καὶ παντοίοις τὸν ἑαυτῷ βίον ἡδὺν τιθέασιν καὶ εὐδύμον· τὰ δὲ μὴ ἡδέα καὶ κακὰ τέναντίον ὅλῳ θυμῷ ἑαυτοῦτε καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἀφιστάναι τε καὶ ἀποδιοπομπεύειν σπουδάζει. Ὁρεξίς ἄρα καὶ ἐκκλισίς ἐστίν, ἐν οἷς διηγεκῶς ἀνθρώπος ταλαντεύεται, ἐν μὲν τῷ ἀπολάμβειν τῶν ἐφετῶν, χαίρων τε καὶ ἡδόμενος, ἐπὶ δὲ τῇ ἐκείνων διαμαρτίᾳ, ἢ προσδοκίᾳ τῶν ἐναντίων, λυπόμενος καὶ ἀχθόμενος. Καὶ ταῦτα εἰσιν ἡ βαλβίς καὶ ἡ νύσσα, ὑφ' ὧν τὸ σάδιον τῶν τῆς ψυχῆς παθημάτων ὀρίζεται.

§. σνε'. Οὕτως ἔν καὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθημάτων εἰς δύο ἐν γένει, εἰς ἡδέα καὶ μὴ ἡδέα (1) (κατ' ἄλλας δὲ εἰς ἡδέα, μὴ ἡδέα, καὶ μικτὰ (2), ἢ εἰς διεγείροντα, καὶ πιέζοντα (3)) διαιρημένων· ἴδωμεν εἰς καὶ τούτων βλάβη, ἢ ὠφέλεια τῇ τῶν νόσων ἰάσει προσγίνεται.

§. σνε'. Ἐν γένει μὲν τῶν παθῶν τὰ ἡδέα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖς νοσήσι σωτήρια, μὴ πάνυ βιαίως αὐτοῖς προσβάλλοντα· ἀδελφὰ γὰρ τοῖς ἡδέσι λεγομένοις τῆς ψυχῆς αἰσθημασιν εἰς ἡμᾶς ἐνεργεῖ· οἳ εἰσι μεσική, κωμικὰ θεάματα, φύσεως ἐνμορφίαι, τεχνῶν ἐλευθέρων ἀριστουργήματα (1), κτλ. βίαια δὲ τέμπαλιν ὄντα, μεγάλα δεινὰ ἀπεργάζεται· μᾶλλον δὲ καὶ τῶν μὴ ἡδέων ἕως ὅτε ἐπικινδυνώτερα ἀποβαίνουσι (2).

(1) Πλατῆς. Τ. Α'. §. 98α. καὶ 1018.

(2) Προχ. Τ. Α'. §. 323.

(3) Αἰσθ. Τ. Ε'. σ. 589. Ρήτλ. Περτ. Τ. Α'. σ. 93. Σπεργ. Παθολ. Τ. Α'. §. 910, Φάλκον. σ. 25. Ονομάζονται δὲ ἔτιος διὰ τὸ αὐτῶν ἀποτέλεσμα. Τὰ μὲν γὰρ διεγείροντα, οἷον θυμὸς, χαρὰ, κτλ. αὖξιναι τὰς ζωτικὰς τοῦ δυνάμεων, τὰ δὲ πιέζοντα, οἷον λύπη, φόβος, φρίκη, κτλ. μειῶσι.

(1) Βεϊκίερδ. περὶ τῆς Βεῦν. Γατρ. σ. 184.

(2) Ἡ ὑπὲρ τῆς ἐξαιρητικῆς καὶ μὴ ἐκλιζομένης ἀγαθῆς πηγῆς κτήσεως

te pr. Quid aliud, quam quia illi omnes in grati sunt, diversisque modis vitam ejus amoenam laetamque reddunt; ingratas vero malasque res e contrario toto animo a se, et a suis, propter eandem rationem, amovere et avertere studet. Cupiditas igitur et aversio est cum quibus continuo homo colluctatur; et dum quidem desiderata adipiscitur: gaudet et laetatur; dum vero spe horum eluditur; vel contraria imminetia timet: tristis ac moerens evadit. Ac haec sunt repagulum ac meta, quibus pathematum animi complexus limitatur.

§. 255. Cum ergo secundum ista animi etiam pathemata in duo generatim: in grata et ingrata (1) (juxta alios vero in grata, et ingrata, et mixta (2); vel in excitantia, et deprimentia) (3) dividantur: videndum utrum ex his quoque quaedam noxa, vel utilitas sanationi morborum redundat.

§. 256. In genere igitur pathemata grata plerumque aegrotis sunt salutaria, si haec non nimis vehementer illos afficiant; amoenis enim sensationibus similiter in nos agunt; quales sunt musica, lusus comici, naturae pulchritudines, artium nobiliorum opera egregia (1), etc. si autem e contra haec sint vehementia: innumera mala efficiunt; immo vero periculosiora quandoque quam ingrata evadunt (2). Millena

(1) Plattner 1. B. §. 980, et 1018.

(2) Proch. 1. B. §. 323.

(3) Haller T. V. p. 589. Neil Fiebert. 4. B. p. 93. Sprengel Pathol. 1. B. §. 910. Falson. p. 25. Appellatur vero sic propter effectum. Excitantia enim, ut ira, gaudium, etc. vires vitales adaugent; deprimentia vero, ut tristitia, metus, terror, etc. diminuant.

(1) Weickard Entwurf p. 184.

(2) Die aus dem Besitze eines plötzlichen und unerwarteten Gutes entstandene Freude ist weit gefährlicher, als eine plötzliche und unerwartete Traurigkeit. Zimmerm. 2. Th. p. 437.

Μυρία γὰρ ὅσα εἰσι παραδείγματα, καὶ παλαιὰ καὶ νεώτερα, ^{ἐκ πολλῶν} λῶν ἐκ χαρᾶς ἐξαπινάσας τε καὶ ἀμείτρη ἀποθανόντων (3)· πατρὸς, διὰ τὸ πύξ τὸν υἱὸν νενικηκέναι ἐν Ὀλυμπίοις (4), καὶ μητρὸς, ἐν τῇ ἰδεῖν ζωὴς τὴς παιδὸς ἐξανικημψάντας, ὥς ὡς πάλαι ἦδη πεπτωκότας ἐν τῇ μάχῃ ὠδύρετο (5).

§. σνζ'. Καὶ τὰ μὲν ἡδεα τῶν παθῶν τοιαῦτα περὶ τὰς νόσους ἐστὶ (§. σνς')· τὰ δὲ μὴ ἡδεα σπανίως μὲν, καὶ τρίτῳ τυχαίῳ λυσιτελῇ, τὰ πολλὰ δὲ καὶ ὑγιαινέσι καὶ νοσέσιν ὀλέθρια. Τὴν γὰρ ὑγίαν κατὰ βραχὺ ὑπορύττεται, μὴ βίαια ὄντα, καὶ διὰ μικρῶν ἔχοντα (1)· διὰ δὲ σφοδρότητα καὶ ὑπερβολὴν, πολλῶν καὶ ποικίλων νόσων (2), καὶ αὐτὴ τὸ θάνατον γίνονται πρόξενα (3). Ὅσον ἔκτε ἄλλων παθῶν, καὶ τὸ φόβος ἐκπλησία (4), μανία (5), λύπη παντελὴς τῶν προεγνωσμένων (6), καὶ θάνατος (7) πολλάκις ἐνεποιήθη. Καὶ λύπη ἐστὶ

ἐμποιομένη χαρὰ, μᾶλλον τῆς ἐξαπινάσας τε καὶ ἀνελπίστου λύπης ἐπιμαδυνωτέρα ἐστίν. Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 437.

(3) Βέικάρδ. αὐτ. σ. 188. Ρ'εϊλ. Πυρετ. Τ. Δ'. σ. 93.

(4) Διογένης. Λαίετ. Β. Α'. κ. γ'.

(5) Σβιετ. Τ. Γ'. σ. 365. (1) Πυρετ. Τ. Α'. §. 381.

(2) Τὰ τῆς ψυχῆς πάθη, μᾶλλον δὲ τὰ βίαιά τε καὶ λυπηρά, καὶ πάσαι ἐν γένει αἰτῶν τῇ σώματι δυσάρεστον βίαιον συγκλονήσεις πυρετὸς ἐμποιῆσαι δύναται. Ὅσον θυμὸς ἰσχυρόν, καὶ τὸ ἐγκειμένον ἐξέψω, ἀδυσμία δὲ δι' ἔρωτα δυστυχῆ, πυρετὸν νευρικὸν βραδύνει. . . . Πόθος, ἀγωνία, φρίκη, διηνεκὴς αἰτία καὶ ἀδυσμία ἐκ πολλοῦ χρόνου φρεσὶς, ἐν εἰρητικῇ, καὶ ἐν τρικυμίας θαλάσσης τῆς κακοῦθι γάτης πυρετὸς ἀπορρέουσιν. Οἱ διὰ πταίσματα ἐκ τοῖς αὐτοῖς ἔρωτος, ὡς φησὶ Ρ'εϊππιος, κολαθίσσονται μετ' αὐτοῖς νύκται τὰ χόρη τε καὶ συνεχέστεροι ὑπὸ τῷ σκορβέτῳ προσβάλλονται. Ρ'εϊλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 97. Γ'δὲ καὶ σ. 460, καὶ 474. καὶ Τ. Δ'. σ. 92. κατ.

(1) Α' Λαίετ. Τ. Ε'. σ. 586. κατ. (4) Σβιετ. Τ. Ε'. σ. 159.

(5) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 240.

(6) Καλλ. Αἰθρηλ. Χρον. Παθ. Β. Α'. κ. ε'.

(7) Βέικάρδ. περὶ τῆς Βρῆν. Γατρ. σ. 188.

enim Prisca et recentiora exempla sunt plurimum ex gaudio inopinato ac immodico mortuorum (3); e. g. patris, cujus filius pugilatu Olympiis vixit (4); et matris, filios vivos redeuntes videntis, quos tanquam mortuos in acie deplorabat (5).

§. 257. Et grata quidem pathemata talia sunt in morbis; (§. 256.) ingrata verò rarissime, et modo fortuito sunt utiia; plerumque autem tum sanis, cum aegrotis, periculosa evadunt. Sanitatem enim paulatim suffodiunt, si lenia sint, longiusque agant (1); propter vehementiam vero intensitatemque, plurimum et diversorum malorum (2), ipsiusque mortis causa fiunt (3). E. g. tum ex aliis pathematibus, tum ex metu epilepsia (4), mania (5), oblivio plenaria praescitorum (6), et mors (7) saepe indueta fuerunt; tristitiaque mul-

(3) Weickard Ib. p. 188. Neil Fieberl. 4. B. p. 93.

(4) Diogen. Laert. L. I. C. III. (5) Swiat. T. VI. p. 365.

(1) Proch. 1. B. §. 381.

(2) Leidenschaften, besonders heftige und traurige; und überhaupt alle heftige Erschütterungen der Kräfte des Körpers können Fieber erregen. Sorn bewirkt Gallsucht, und Entzündung des Gehirns; und ein stiller Gram über verunglückte Liebe, ein schleichendes Nervenfieber . . . Furcht, Angst, Schrecken, anhaltender Kummer und Muthlosigkeit, verursachen in besagerten Festungen und Gefängnissen, bey Stürmen auf der See, die bössartigsten Fieber. Die Matrosen, sagt Kouppe, die wegen Vergehungen im Dienst Strafe zu erwarten haben, werden schneller und häufiger vom Scorbut befallen. Neil Fieberl. 1. B. p. 97. Vide et p. 460 et 474, et 4. B. p. 92. etc.

(3) Haller T. V. p. 586. etc.

(4) Swiat. T. V. p. 159. (5) Id. ib. p. 240.

(6) Caelius Aurel. Chron. Morb. L. I. C. V.

(7) Weickard Entwurf p. 188.

ὅτε ἐμετὲ δυσίατε (8), καὶ ἰκτέρε (9) παραίτιος γένος. Καὶ ἀποπληξία δὲ πολλάκις ὑπὸ τῶν παθῶν ἐμπειεῖται, καὶ μάλα ὑπὸ μὲν τῶν διεγερόντων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ ψυχρά καὶ πληθωρικὴ λεγόμενη, ὑπὸ τῶν πιεζόντων δὲ ἡ νευρώδης.

§. σνγ'. Αὐδῖς θυμὸς, καὶ ὀργή, καὶ ἀγανάκτησις φλεγμονὴν ἐνίοτε ἥπατος ἐμποιεῖσι (1). Ταῦτα γὰρ τὰ πάθη ἰδίως πως αἶετ' ὡς ἦπαρ διατιδέασιν (2). διὰ πολλάκις οἱ θυμώδεις τε καὶ ὀξύχολοι περιπίπτουσιν τῷ ἰκτέρι· ἔστίτιον πάντως ἡ τῷ ἥπατι ἐκ τῶνδε τῶν παθῶν γιγνομένη μεταβολὴ καὶ ἐπήρεια (3). Ἀλλὰ περὶ τῆ θυμῆ ἀπόχρη ἀντὶ πάντων εἰπεῖν, ὡς πολλάκις δηλῶσαι γυναῖκες ἐν θυμῷ ὑπερβολῇ τοῖς ἰπωμαζίοις νηπίοις τὸν μασὸν ὀρέξασαι, νόσων πολλῶν, καὶ αὐτῇ τῇ θανάτῳ αἰτία τέτοις γεγύνασι (4). Καὶ ἐν θυμῷ δέ τινων τὰς πλησίον δακόντων, ὑδροφοβίαν νοσεῖν οἱ δηχθέντες ἤρξαντο· ἡ δὲ καὶ ἐκ δήγματος βοῶν, καὶ ἡμιόνων, καὶ γαλῶν, καὶ νυσσῶν, καὶ ἄλλων θυμῷ κατεχομένων ζώων συμβαίνει ἐνίοτε (5), κυτὶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ λύκοις δὲ, καὶ ἀλώπηξι (6), ἴδιον αὐτὸ νόσημα, ὑπὸ ἀνθρώπων δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ζώων σπανίως, ἐν τῷ ὑπὸ τῶν εἰρημένων παθῶν κατέχεσθαι, ἐμποιεῖται (7).

§. σνδ'. Ὅσα δ' ἔρως, νῦν μὲν διεγείροντε καὶ ἡδὺ, νῦν δὲ τῷ παλιν πιεζόντε καὶ ἀηδὲς ὂν πάθος, δεῖν ἐργάζεται, καὶ

(8) Στόλ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Β'. σ. 179.

(9) Σειλλ. σ. 183. Ρεϊλ. Πυρετ. Τ. Δ'. σ. 93. καὶ 232.

(1) Σειλλ. σ. 84.

(2) Ρεϊλ. Πυρετ. Τ. Γ'. σ. 419. Φαλκον. σ. 30.

(3) Εἴρωσι πάσαι τινα αἶτι, μετὰ προσηγηθέντι θυμῷ καὶ λύπῃ, ἰκτέρε περιπίπτουσι.

(4) Τισσότ. Τ. Γ'. σ. 368. Ρεϊλ. αὐτ. σ. 350.

(5) Καὶλ. Αὐρηλ. Ὁξ. Παθ. Β. Γ'. κ. 8'. Β. τραβ. Α' ρορ. §. 1130—1132. Στάρχ. Οὐρετ. Μ. Β'. §. 13.

(6) Βοερσβ. αὐτ. §. 1133. (7) Σειλλ. σ. 358.

^{toties} vomitus pertinacis (8), et icteri (9) fuit causa. Porro apoplexia interdum ex pathematibus inducitur; et quidem ex excitantibus plerumque frigida ac plethorica dicta, ex deprimentibus vero nervosa, etc.

§. 258. Simili modo ira, iracundiaque, ac indignatio inflammationem hepatis aliquando causant (1). Nam haec pathemata particulariter quodam modo hepar semper afficiunt (2); ideoq; iracundi, et in iram proni multoties in icterum incidunt (3); cujus causa certe est mutatio et affectio ex his pathematibus hepati communicata. Ast de ira sufficit prae caeteris hoc dicere, quod nempe multoties feminae lactantes sub ira magna mamillam infantibus praebendo, plurium aegritudinum ipsiusque mortis prolium causa fuerint (4). Quod etiam ex mor-su boum, mularum, felium, anatum, aliorumque ira correptorum animalium aliquando accidit (5); quamvis plerumque canibus, et lupis, et vulpibus his morbus sit proprius (6); a hominibus vero aliisque animalibus rarissime, quando ex dictis pathematibus corripiuntur, inducitur (7).

§. 259. Quanta vero mala amor, mox excitans, gratumque; mox vero deprimens, ac ingratum pathema, conciere

(8) Stoll de Morb. Chron. T. II. p. 179.

(9) Selle p. 183. Neil Fieberl. 4. B. p. 93, et 232.

(1) Selle p. 84. (2) Neil Fieberl. 3. B. p. 419. Falson. p. 30.

(3) Ipsemet novi quendam, qui semper post praegressam iram ac tristitiam, in icterum sinebat.

(4) Tissot T. X. p. 368. Neil lb. p. 350.

(5) Caes. Aurel. Morb. Acut. L. III. C. IX. Boerh. Aphor. §. 1130-1132. Stark Handbuch 2. Th. §. 13.

(6) Boerh. lb. §. 1133.

(7) Selle p. 358.

ἢ ὁσημέραι πεῖρα τᾶντα μᾶρτυρεῖ, καὶ Ἀ'ρισταίνετος (1) πάλαι, καὶ Λυκιανὸς (2) ἰσορρήκασιν. Εὐτυχὴς μὲν γὰρ ὢν, ἢ εὐτυχῆσειν ταχέως ἐλπίζων, νόστος πολλὰς ἐξ αὐτῆ γενόμενας ἵεται (3), καὶ θανάτοποιός, ἢ ὅπως εἶπω, ἐξί' τέναντιον δὲ, δεινὰ ποικίλα ἐμποιεῖται καὶ θάνατον (4).

§. σξ'. Ἀ'μφοτέρα δὲ τῶν παθῶν τὰ εἰδητὰ αὐτὰ ἐξ' ὅτε ἐργάζονται, βιαιότατα ὄντα (1). Οἱ ἀπόδειξις καὶ τὸ ἐκ χαρῆς καὶ λύπης γίνεσθαι δάκρυα· τὰς αὐτάς τε νόστος νῦν μὲν ἴδονται, νῦν δὲ τῆς παλιν ἐμποῖσιν (2). Πολλάκις γὰρ ὑπὸ τε τῶν ἡδέων, καὶ μὴ ἡδέων· οἷον ὑπὸ χαρᾶς, θυμῷ (3), ἐλπίδος, πσιότητος (§. σμή'), φόβῳ μεγάλῳ καὶ ἐξαπναιῖς (4), κτλ. παράλυσις ἰδίῃ μερικῇ τε (5) καὶ γενικῇ (σημ. 2.), καὶ ἐπιληψία (6), κτλ. ὥσπερ τέναντιον ἐξ' ὅτε δεινὰ ἐκ αὐτῶν τέτων ἐνεκοιήθη πάμπολλα. Οἷον τὰ ἐν πυρετοῖς ἐξανθήματα διὰ θυμὸν, ἢ φόβον, ἢ τι τοῖσδε ἀφανισθέντα, εἰς

(1) Ἐπιστολ. εὐ'.

(2) Περὶ τῆς Συρίας Θεω. σ. 387

(3) Ἀριστ. Χρον. Παθ. Β. Α'. κ. ε'.

(4) Ζιουερμ. Μ. Β'. σ. 489, κτλ.

(1) Παλιν. σ. 37. Μεσσην. Β'. §. 167.

(2) Γυνὴ διὰ θείαν ἐξαπναιῖαν παράλυσιν περιπεσῶσα, καὶ οὕτως καὶ τρεῖς ἀκοῖα ἐτὶ ἡδὴ καὶ κάτω ἄνω παράλυτα ἔχουσα, φρίκη αὐδῆς, ὑπὸ σκηπτοῦ περὶ αὐτῆς πσιόντος ἐμποιηθείσῃ, τὸ δεινὸν ἀπηλλογισθῆναι. Ἰδὲ Σβιερ. Τ. Ε'. σ. 137.

(3) Ἀλλήρ. Τ. Ε'. σ. 586. κτλ.

(4) Σβιερ. αὐτ. Στόλλ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Α. σ. 373. Τισσότ Τ. Γ. σ. 370. Ρ'εϊλ. Ρ'αψωδ. σ. 384.

(5) Οἱ δὲ τὰς ἑσπέρους ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἴδεν ἐπιόντι τὸν πέρας, ὑπὸ δέος καὶ κακῆς ἐμνήσεως φωνῆς, εἶπε δὲ· ὦν θρῶπε! μήποτε Κροῖσος. Οὗτος μὲν δὴ τῷ πρώτῳ ἐρθέσθαι μετὰ δὲ τῷ ἡδὴ ἐφώσκει τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς. Η'ρόδ. Κλειώ. κ. 85.

(6) Σπεριγγέλ. Παθολ. Τ. Α'. §. 911.

valeat: hoc et quotidiana experientia confirmat; et Aristaenetus (1), et Lucianus olim demonstrarunt (2). Si enim felix sit; vel cito felici eventu coronandus sperare possit: et morbos per se inductos sanat (3); et miracula, ut ita dicam, producit; in casu vero contrario: mala multifaria mortemque causat (4).

§. 260. Utraque autem pathematum species eosdem effectus aliquando producit; si admodum haec sint vehementia (1). Cujus demonstratio est etiam quod per gaudium et tristitiam lacrymae provocantur; eosdemque morbos mox sanant; mox e contra inducunt (2). Saepe enim ex gratis et ingratissimis animi affectionibus: gaudio scilicet, ira (3), spe, fide (§. 248.), timore ingente ac inopinato, (4) etc. paralysis sanata fuit partialis (5) ac universalis (adnot. 2.), et epilepsia (6); etc. sicut etiam e contrario permulta mala ex iisdem orta sunt. Videlicet in febribus, exanthematibus propter iram, vel me-

(1) Epistol. XIII.

(2) De Syr. Dea. p. 887.

(3) Aert. Chron. Morb. L. I. C. V. (4) Zimmerman. 2. Ed. p. 489. etc.

(1) Galen. p. 37. Meigier II. §. 167.

(2) Mulier, quae ex subito terrore paralyti complecta fuerat, et postea extremitates inferiores per triginta et octo annos habuerat paralyticas, per terrorem iterum ab hoc malo liberata fuit; dum ingens fulmen illam circumfulsisset. Vide Swiet. T. V. p. 137.

(3) Haller T. V. p. 586, etc.

(4) Swiet. ib. Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 373. Tissot T. X. p. 375. Reil Napsobien. p. 384.

(5) Filius ejus mutus, ubi vidit Persam irruentem, prae metu et tanta aerumna, rupit vocem inquiens: o homo! ne perimas Croesum. Atque hoc ille primum effatus: postmodum per omne vitae tempus loquens exstitit. Herodot. L. I. c. 85.

(6) Sprengel Patholog. 1. B. §. 911.

ἐσμικρόν κίνδυνον πολλάκις τὸν νοσῶντα καθίστησι (7). ^{κάν τῇ} περιπνευμονία δὲ τὴν τῆ σιέλα ἐκκρίσιν ἐνίοτε τὰ πᾶσι ταῦτα ἐπέχον (8). ἡ αἰμορραγίαν ταῖς ἐγκύσις ἐνεποιήσαντο (9). ἡ τὸ τῶν θηλαζουσῶν γάλα (10), ἡ τὴν τῶν ἐμμένων (11), ἡ λοχιῶν (12) ῥύσιν ἐκώλυσαν. ἡ μυρία ἄλλα, ἃ ἡ καταλέγειν ἀδύνατον. Ὡς ἔχει ἅντις ἱατροὶ κλεις! τὰ τῆς ψυχῆς πάθη ὡς ἱατρικὰ ἅμα ἡ δηλητήρια θεωρεῖν, ἄλλοτε ἄλλως, νῦν μὲν τὸ πρῶτον, νῦν δὲ τὸ δεύτερον ἀποβαίνοντα (13).

§. σξά'. Τῆς δ' ἐκ τῶν παθῶν ὁποιωνῶν, ἡ μὴ ὄντων βλαίων, βλάβης ἡ ὑγίει πειρῶνται αἰέποτε. ἱσχυοὶ γὰρ τὰ πολλὰ ἡ καχεκτικοὶ εἰσὶν οἱ αἰσθητικώτεροί τε, ἡ εὐπαθέστεροι, ἡ ὑπὸ τῶν παθῶν κατεχόμενοι (1). εὐρωσοὶ δὲ τέναντιον ἡ εὐτραφεῖς οἱ τῆ ἐκείνων ἐρεδισμῆ κατὰ τὸ πλεόν ἡ ἐλαττον ἐλευθεροὶ ὄντες (2). Ἐπεὶ τὸ πάντῃ αὐτῶν ἀπαλλαγῆναι, δυσχερέστατον. Ἐνέσι γὰρ, κατὰ τὴν παροιμίαν, κἂν μύρμηκι, κἂν σέρφῳ χολή. Τοῖοι δ' ἂν εἴεν ἦτοι οἱ ἐς τὸν κολοφῶνα τῶν ἀρετῶν, ἡ ἐς αὐτὴν τὴν τῶν Στωϊκῶν ἐληλακότες ἀπάθειαν (εἰ ταῦτα ὑπάρχει δύναται), ἡ οἱ βλακῆστε ἡ ἡλιθιοί.

§. σξβ'. Ἀλλὰ πολλὸ μᾶλλον τῶν ὑγιῶν οἱ νοσῶντες ὑπὸ τῶν παθῶν ἐπηρεάζονται (§. σξ.), ὡς παντὸς ἐρεδισμῆ

(7) Βερτιέρ. Τ. Α'. §. 299. Σγαίρη. Τ. Α'. σ. 68.

(8) Σβιττ. Τ. Α'. σ. 193.

(9) Ο' αὐτ. Τ. ε'. σ. 365.

(10) Ρότλ. Πυρστ. Τ. Γ'. σ. 354.

(11) Αζαρέλ. περὶ τῶν Νόσ. τῶν Γυναικ. Τ. Β'. σ. 107.

(12) Πίγας περὶ τῆς τῆ Αἱματ. Ρύσεως, κτλ. σ. 200.

(13) Βαλτάσ. Τ. Β'. §. 293.

(1) Ζιμμερμ. Μ. Α'. σ. 452.

(2) Βελκίερ. Προχείρ. Ιατρ. Μ. Α'. σ. 203.

tum, vel aliud aliquid evanidis, in magnum saepe aegri periculum inciderunt (7). In peripneumonia etiam secretionem salivae aliquando suppresserunt (8); haemorrhagiamque gravidis induxerunt (9); lacque mulierum lactantium (10), fluxumque mensium (11), nec non lochiorum (12) impederunt; et millena alia, quae longum esset enumerare. Adeo possit aliquis Jatrocles! animi pathemata tanquam medicamenta simul ac venena considerare; siquidem, hoc vel illo modo, mox proficua; mox nociva evadunt (13).

§. 261. Noxam vero animi pathematum quorumcunque, licet non vehementia sint, sani quoque semper experiuntur. Marci enim plerumque et cachectici sunt sensibiliores, et irritabiliores, pathematibusque obnoxii (1); robusti vero et corpulenti, erethismi pathematum plus vel minus immunes (2); quia penitus ab illis liberari est difficilimum. Nam juxta proverbium:

„Inest ac in formica, ac in serpho bilis.

Liberi vero ab his essent aut illi, qui cacumem virtutum, ipsamque Stoicorum indifferentiam (si haec existere possent) attigerunt; aut blaces ac stupidi.

§. 262. Aegroti autem magis quam sani afficiuntur ex

(7) Burser. Vol. I. §. 299. Stoerk. T. I. p. 68.

(8) Swiet. T. IV. p. 193.

(9) Id. T. VI. p. 345.

10) Neil Fieberl. 3. B. p. 354.

(11) Astruc des Malad. des fem. T. II. p. 107.

(12) Pasta Discorso medico-chirurgico etc. p. 200.

(13) Valsasar. 2. B. §. 293.

(1) Zimmerm. 1. Th. p. 451.

(2) Wierfeld Handbuch 1. Th. p. 202.

ἐπιδεικτικώτεροι ὄντες (1). Καὶ δὲ, διὰ τὸ μὴ πάντοτε εἶναι βίαια εἶναι, μὴ βλαβῶσι τὰ πάθη, ἀλλὰ γὰρ χεῖρον ὡς ἐπὶ τὸ πλείον διαγίγναι, καὶ δυσχερέστερον θεραπεύονται. Ταῦτ' ἄρα καὶ τῶν νοσούντων οἱ φόβος, ἡ λύπη (ἵνα τὰλλα παρῶ) διηνεκῶς συνεχόμενοι, καὶ τὰς ἐναπολείφθεις τῶν δυνάμεων ἀποβάλλουσι, καὶ τῶν φαρμάκων, οἷς χρῶνται, ἔκ πολλὴν καρπύνται ὠφέλειαν (2).

§. σξγ'. Διὰ τὸτο ἂν καὶ πολλοὶ τῶν ἐνδ' ἱστορίων ἰατρῶν τοῖς τὴν πολιτείαν ἐπιτετραμμένοις παραιτοῦσι, λιμῇ, ἢ ἄλλων νοσημάτων ἐπιδημιῶν καὶ διαδοσίων κατεχόντων, παντὶ τρόπῳ σπευδᾶσιν τὸν τῷ λαῷ φύβον μείναι, τὸ τῷ θεινῷ μέγεθος ἀποκρύπτοντας, καὶ πανδήμοις ψυχασγωγίαις καὶ πανηγύρεσι τὰ τῶν ἀνθρώπων δέος καὶ τὴν λύπην διασκεδάζοντας, καὶ ἣν ἔχουσιν ἐλπίδα καὶ πίσιν ἐν περιάμμασι καὶ ἄλλοις τοιοιτοτρόποις προφυλακτικοῖς (§. σιβ'). περιδᾶλπειν καὶ βεβαιῶν, κτλ. (1). τοῖς πᾶσιν ὃν προφανές ὡς ἐν ταῖς τοιαῖς δετῶν νόσων μὲλλον τῶν μὴ φοβημένων οἱ φοβούμενοι τῷ θεινῷ περιπίπτουσι (2). Φόβος γὰρ καὶ λύπη ἔκ μόνον τοῖς νοσέσι κῶσταῦδα (§. σξβ') ἐπιβλαβῇ γίνονται, ὡς πᾶσαν ἐλπίδα ὑγιάνσεως ἀποβάλλου-

(1) Τὸ μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν νοσούντων αἰτίων φάδῃς νικᾶσθαι, ταῖς ἀδυναμίσεσι καὶ δυσχερείαις φύσεσι ὑπάρχει· τὸ δ' ἀντέχειν ἐπὶ πλείονος, ταῖς ἐνδυνάμεισι καὶ ἰσχυραῖς. Γαλ. περὶ Αἵματ. τῷ Σώματι. Κατασκή. κ. γ'.

(2) Πίστις τὰς νόσους ὁ φόβος χεῖρος ἀπεργάζεται· παρᾶται γὰρ τὸν φυσικὸν τῶν νόσων δρόμον, καὶ κυρίως αὐταῖς ἀλλοτριῶς συμμύγνυσι περιστάσεις, ἕτω τε τὴν φύσιν ἐξαδουλοῖ, ὥστε αἰτὴν νόσον μείζονα τῶν φαρμάκων ὑπάρχειν. Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 461.

(1) Φράγκ. Γατρ. Ἀγνοομ. Τ. Δ. σ. 585. κτλ. Ράιλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 98. καὶ 460.

(2) Βαγγλίδ. σ. 148. Ἀλλέρ. Τ. Ε'. σ. 584. Γενναϊότης καὶ εὐθυμία, ἐν νόσοις ἐπιδημίοις ἐπιχευόμεναι τὰ κάλλιστα τῶν προφυλακτικῶν ὑπάρχουσιν. Εὐκέρ. Θίματ. Μ. Α'. σ. 120.

pathematibus; quia cujuslibet erethismi sunt capaciores (1); et quamvis non lethaliter semper afficiantur, dum illa non ita sunt vehementia; plerumque tamen pejus se habent, difficiliusque sanantur. Ideo ex aegrotis qui metu, vel tristitia (ut alia omittam) continuo vexantur: et vires amittunt superstitibus; et ex medicamentis in usum tractis non magnam utilitatem capiunt (2).

§. 263. Idcirca plures illustres medici munere reipublicae fungentes admonent, peste, aut aliis morbis epidemicis ac contagiosis grassantibus: omnimode metum plebis diminuerere, intensitatem mali occultando, et oblectat onibus ludibusque publicis timorem moeroremque ejus dissipando; spemque ac fidem, quam in amuletis, aliisque talibus prophylacticis (§. 252.) habet, fovendo ac confirmando, etc. (1). Omnibus enim est notum, quod in talibus morbis illi qui timeant, plus quam caeteri in malum incidunt (2). Metus enim ac tristitia non solum hic quoque aegrotis nociva fiunt

(1) Imbecilles enim naturae et intemperatae facile a morborum causis superantur; temperatae ac validae, qualem optimam esse diximus, solae plurimum resistere possunt, Galen. de Optim. Corp. Structur. C. III.

(2) Die Furcht macht überhaupt alle Krankheiten schlimmer. Sie verwirrt ihren natürlichen Lauf; sie vermengt mit denselben tausend fremde Zufälle, und schwächt die Natur so sehr, daß die Krankheit immer grösser bleibt als die Mittel. Zimmerm. 2. Tb. p. 461.

(1) Frank Med. Poliz. 4. B. p. 585, etc. Keil Fieberl. 1. B. p. 98, et 460.

(2) Bagliv. p. 148. Haller T. V. p. 584. Muth und Heiterkeit des Geistes bey herrschenden Epidemien die sichersten Bewahrungsmittel sind. Fiedler Kunst. 1. Tb. p. 120.

σιν (3). ἄλλα καὶ τὰς ὑγίαις σφόδρα διατιθέμενα, τὰ λαιμώ-
δες μιάσματος μᾶλλον δεκτικὰς ἀπεργάζονται. Τὰς γὰρ τὴν
δέρματος πλατύνοντα πόρες, τὴν διὰ τῶνδε γιγνομένην εἰσρρό-
φησιν μᾶλλον ἀνέξουσιν (4). δι' ὧν τυχὸν καὶ τὸ μίasma ῥᾶον καὶ
ἀφθονώτερον εἰς τὸ σῶμα εἰσδύεται.

§. σξδ'. Τὴν δὲ πρὸς τῶν τῆς ψυχῆς παθιμάτων ἐμποιο-
μένην τὰ πολλὰ βλάβην καὶ Πυθαγόρειοι πάσαι ἤδη συνείδον·
διὸ πάντα ἅμα, καὶ τὰ ἀβλαβέστατα εἶναι δοκῶντα, ὅλῳ θυ-
μῷ ἐπέδαζον Φεύγειν (1), ἢ ὅπως ἡ ψυχὴ καὶ σώματος ἀρ-
μονία, (ἐξ ἧς ἡ ὑγεία πηγάζει) φεῖ δύναιτο συντηρεῖσθαι (2).
μυσικῇ τε ἐπ' αὐτῷ τέτῳ ἐχρῶντο (3), ἣν καὶ ἄλλοι τῶν παλαιῶν
τε καὶ νεωτέρων ἀποφαίνονται μὴ μόνον μεγάλην δύναμιν ἔχειν
εἰς τὴν τῶν παθῶν ἐγερσιν καὶ κατεύνασιν (4), ἀλλὰ καὶ εἰς
τὴν νόσων τινῶν θεραπείαν ἐκ ὀλίγων συμβάλλεσθαι (5).

(3) Δεινότεροι δὲ πάντος ἦν τῇ κακῇ ἢ τε αἰσθητῇ, ἐκότες αὐ-
τοῖς κάμναι (πρὸς γὰρ τὸ ἀνέλπιδον εὐδύς τρεπόμενοι τῇ γνώ-
μῃ, πολλὰ μᾶλλον προϊόντα σφᾶς αὐτὰς, καὶ ἐκ αὐτῶν)· καὶ ὅτι
ἕτερος ἀφ' ἐτέρου, θεραπείας ἀναμιμνῆσθαι, ὥσπερ τὰ πρόβα-
τα ἀπέδησκον. Θεοκλ. Συγγραμ. Β'. §. ι'.

(4) Ἄλλερ. αὐτ. σ. 580. καὶ 584. Προχ. Τ. Β'. §. 621. Σπριγ.
Παθολ. Τ. Α'. §. 917. Φαλκον. σ. 44. κτλ.

(1) Ἡ παντελής τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς πείσις τε καὶ ἀπασία τῷ με-
γάλῳ Βοεθλίῳ ἐκ ἀρέσκει, ὡς νύκτις ἐκ τῆς ἐμπειμένης.
Γ' γιν. §. 1048.

(2) Σπριγ. Ἰσορ. Γατρικ. Τ. Α'. σ. 294. κτλ.

(3) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 304.

(4) Ἄλλερ. Τ. Ε'. σ. 592. Ἰδὲ καὶ Σέξτον Β. σ'. πρὸς Μουσικὴν.
καὶ Μάξιμ. Τύρ. λόγ. κα'. Πλάταρχ. Συμποσ. Προβλημ. Β. Ζ'.
σ'. καὶ Βασίλειον πρὸς τὸς νέους.

(5) Ἀρετ. Ο' ξ. Νόσ. Β. Α'. κ. α'. Πλέτ. περὶ Μουσικ. κ. μβ'. Βαυλῆς.
σ. 637. κτλ. Ἀλ. αὐτ. σ. 304. κτλ. Φράγκ. Γατρ. Ἀρχειομ. Τ.
Γ. σ. 765. Ράλλ. Πνευ. Τ. Δ'. σ. 180. καὶ 243. καὶ Ραψωδ. σ. 203.
Μισογύ. Γ. §. 57. Γάσ. Φράγκ. Ε' γιν. τῆς Βεν. Γατρ. σ. 49.

(§. 262.), siquidem omnem spem sanationis amittunt (3); verum etiam sanos valde afficiendo, miasmatis contagiosi reddunt capaciores. Poros enim cutis dilatando, absorptionem per hos factam magis adaugent (4); per quos fortasse contagium facilius abundantiusque in corpus penetrare potest.

§. 254. Noxam vero ex animi pathematibus plerumque inductam Pythagorei etiam jam diu considerarunt; ideoque omnia simul pathemata, etiam innocentissima, omnimode conabantur vitare (1); ut sic animi ac corporis harmonia (a qua sanitas dependet) semper conservari valeat (2); eundemque ad finem musica utebantur (3); quam alii quoque prisci et recentiores magna vi gaudere, non solum ad pathemata quaedam excitanda, vel sopienda (4); verum etiam ad morborum quorundam sanationem non parum contribuisse (5) fatentur.

(3) Illud vero in toto hoc malo gravissimum erat, tum quod, simul ac quis se morbo correptum sensisset, animo consterneretur (statim enim animo ad salutis desperationem conversi, multo magis se ipsos projiciebant) tum etiam, quod propter mali contagionem, quam alter ex alterius curatione hauriebat, tanquam pecudes morerentur. Thucidid. L. II. §. 50.

(4) Haller ib. p. 580 et 584. Proch. z. B. §. 621. Sprengel Pathol. 1. B. §. 917. Galton. p. 44. etc.

(1) Animi pathematum perfecta suppressio et absentia magno Boerhaavio non placet; quia ex hoc torpor oritur. Hygiein. §. 1048.

(2) Sprengel Geschichte der Heilk. 1, B. p. 224. etc.

(3) *Id.* *ib.* p. 304.

(4) Haller T. V. p. 592. Vide et Sextum Emp. L. VI. ad Music. Maxim. Tyr. Dissert. XXI. Plutarch. Quaest. Convivial. L. VII. 5. Basilicum & juven.

(5) et. Morb. Acut. L. I. C. I. Plut. de Musica C. XLII. Bagliv. p. 637.
 etc.
 u. B. aller ib. p. 304 etc. Frank med. Vollg. 3. B. p. 765. Heil Sieberl.
 Erläut. 80. et 243. et Nafsed. p. 203. Wiegner III. §. 57. Jof. Frank
 18 p. 49.

§. σξ'. Οὕτω καὶ τῇ ὑπὸ τῆς δόξης τῆς Ταραντέλης ἐμπαιεμένη νόσῳ μεσικήν φασὶ τὸ κυριώτερον ὑπάρχειν βοηθίμα (1)· εἰ καί τινες τὸτο ἔκ ἀποδεχονται, ἐκ τῆ δόγματος δηλονότι τῆς Ταραντέλης τὴν νόσον συμβαίνειν, μελαγχολίας εἶδος τῇ σκελοτύρβῃ ἢ πάνυ ἀνόμοιον εἶναι λέγοντες, μεσική τὰ πολλὰ, εἰς ὄρχησιν τὰς πάσχοντας διεγειρέσῃ, θεραπευόμενον (2).

§. σξ'. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ Δαβὶδ πάλαι, „ἐν τῷ εἶναι πνεῦμα πονηρὸν ἐπὶ Σαὺλ, ἐλάβανε τὴν κινύραν, καὶ ἐψάλλον ἐν χειρὶ αὐτῇ, καὶ ἀνέψυχε Σαὺλ, καὶ ἀγαθὸν αὐτῷ, καὶ ἀφίστατο ἀπ' αὐτῆς τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν (1).

§. σξξ'. Ταύτων ἐν τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ὄντων, καὶ ὅτε μὲν ἱατρικῶν, ὅτε δὲ δηλητηρίων ἀποβαινόντων (§. σξ'), τυχὼν ἂν ἔροιο ἱατροίκεις! τί χρὴ ἐνταῦθα ποιεῖν; ἢ τίνα ἐκείνων χρῆσιν παρὰ τοῖς νοσῶσι ποιῆσαι; Φαίην ἂν ἐγώ γε, ὡς τῶν μὲν ἡδέων μετρίως, εἰ τύχοι, τοῖς νοσῶσι μεταληπτέον· πρὸ πάντων δὲ τῆς ἐλπίδος, ἢ ἢ μόνον νοσῶσι λυσιτελῆς τε καὶ ἀσφαλῆς (1), ἀλλὰ καὶ ὑγιαίνουσιν ἀναγκαιοτάτῃ ὑπάρχει, ἢ μόνος τὰς μενῆς, τὸ τῆ λόγῃ, ἀλλὰ καὶ πάντας ἅμα τὰς βροτῆς βόσκεισιν, ὡς κοινότατον πραγμάτων πάντων ὑπάρχουσα (2). Καὶ γὰρ

„Ἐλπίς ἐν ἀνθρώποις μόνῃ θεὸς ἐδωλὴ ἐνεστίν (3),

(1) Βαυλβ. σ. 622.

(2) Σβάρδος Διάτριβ. περὶ Ταραντισμ. §. 6. Ἰδί ἐν τῷ τίλει τῆς Βίβλου τῆς Ταραντίαν, ἀσμάτιον δηλ. ἐν ταύτῃ τῇ νόσῳ λυρεῖ ἢ αὐτῇ ἀδόμῳ.

(1) Βασίλ. Α. κ. 15.

(1) Βακ. Ἰσορ. Ζωῆς καὶ Θανάτ. Τ. Α. σ. 151. Τισσότ. Τ. Ι. σ. 334. Γ'έλ. Πυρετ. Τ. Α. σ. 460.

(2) Πλέταρχ. Ἐπτ. Σοφ. Συμπόσ. κ. 9.

(3) Οἰογν. Γνώμ. Ἐληγ. σίχ. 1131.

§. 265. Sic in sanatione etiam morbi a morsu Tarantulae causati, musicam dicunt praecipuum esse auxilium (1); licet alii non admittant hunc morbum a morsu Tarantulae provenire, quin potius eum melancholiae speciem, scelythrae non valde dissimilem esse, per musicamque plerumque, ad saltandum aegros excitantem, sanari, putant (2).

§. 266. Eodemque modo etiam David olim, cum esset spiritus malignus super Saul, sumebat citharam, et pulsabat manu sua, et refricebatur Saul, bonumque ei erat, deserebatque illum spiritus malignus (1).

§. 267. Cum igitur animi pathemata talia sint, et mox remedia, mox venena evadent (§. 260.): fortasse interrogabis Jatrocles! quid hic agendum sit? aut qualis usus eorum apud aegrotos faciendus? dicam quod de gratis pathematibus, modice, si fieri potest, aegri participari debeant; praesertim vero de spe; quae non solum aegrotis utilis est et secuta (1); verum etiam sanis ipsis quam necessaria; siquidem non solum inanes homines, ut ajunt, verum etiam omnes, tanquam res valde communis (2), alit. Nam

„Spes inter homines sola bona dea conservatur (3),

(1) Bagliv. p. 622.

(2) Schwarz Dissert. inaugur. de Tarantismo, etc. §. VI. Vide in fine operis Tarantellam ex hac dissertatione assumptam.

(1) Regn. I. C. XVI.

(1) Baco Hist. Vit. ac Mort. T. I. p. 151. Tissot. T. X. p. 334. Reil Sic. VI. 1. 28. p. 460.

(2) Tarch. Sept. Sapient. Conviv. C. IX.

(3) Th. n. Sentent. Eleg. vers. 113.

„ . . . ἡ μάλιστα θνατῶν

„ πολύτροπον γινώμην κυβερνᾶ (4).

Τοῖς μὲν ἔν ἡδέσι τῶν παθημάτων ἔτω πρὸς τὰς νοσέοντας
χρησέον· τὰ δὲ μὴ ἡδέα αἰὲν αὐτῶν ἀποδιοπομπητέον

„ τῆλε μάλ' ἔχει βάσιον ὑπὸ χθονός ἐσι βέρεθρον (5).

Παλλῶν γὰρ κακῶν αἰτία αἰὲν γίνεσθαι δύναται, πολλὰς τε
ἢ αὐτῶν ἀποκλείσεις τὸ κυριώτερον τῇ νοσούντι ἐσι βοήθη-
μα (6).

§. σξγ'. Ὡς εἶγε τὴν ὑπὸ τῶν βλαίων παθημάτων ὁποι-
ων ἐμποιμήμην ἐνέργειαν, ἐφ' ἣμιν ἦν μετριάξαι κατὰ
χρεῖαν καὶ βέλυσιν ταύτῃ χρῆσθαι, τάχ' ἂν αὐτοῖς ἔδ' ὅτε σὺν
ὠφελείᾳ, ἔνθα ἂν ἐγχωρῇ, ἐχρησάμεθα (1). ἐπεὶ δὲ τὸτο
ἀδύνατον, ἀφιστάναι δεῖ αἰὲν τῶν νοσούντων τὴν αὐτῶν βίαιον καὶ α-

(4) Πίνδαρ. Τομίων Ἀμφιβέλ. γ'.

(5) Ὀμηρ. Γλ. Θ'. σιχ. 14.

(6) Εἰη δ' ἂν προσέτι ἱατρῷ ἀγαθῷ τὸ τῆς πάχυνσαι διατηρεῖν τὰ
δυνατὰ ἐν εὐψυχίᾳ καὶ ἰλαρότητι, ὥς τέτις ἴσως τὴν κυριώτερον ὄν-
τος βοηθήματος τὴν αὐτὴν σῶσαι ἔχοντας, εἰ τὸ αὐτῆς διόν
ἔχ' ὑπ' αἵματος, ἀλλ' ὑπὸ πάσης ψυχῆς ἐννοεῖται. Καὶ δὲ τέ-
τις ἀληθὺς αἰτία ὑπάρχει, ὅτε ἡ γυνὴ διὰ τὴν τῷ αἵματι ρύσιν
ἔμπορος καὶ μελαγχολικὴ ἐστίν, δεῖ τοὺς ἱατροὺς παντὶ πράγματι
πρὸς τὴν ταύτης παραμυθίαν χρῆσθαι. Πλάτ. σ. 52.

(1) Ψαλλων. σ. 37. Σπανίως δυνάμεθα τοῖς τῆς ψυχῆς πάθεσιν
ὡς φαρμάκοις ἐν τοῖς συνδέτοις πυρετοῖς χρῆσθαι· τὴν γὰρ
ἐκτασιν καὶ διάρκειαν τῆς αὐτῶν ἰχθὺς δεῖσαι ἡμῶν μὴ ἔχοντων,
πολλὰς ἀνδρὶς ἀμα συμβαίνουσας ἐνεργείας ἐμποιοῦσιν. Ἐλπίς
ἐστὶν το μόνον ἡδὺ καὶ ὑγιεινὸν πόσημα, καὶ διὰ τὸτο ἐντελεῖσθαι καὶ
συνέχεσθαι δεῖ. Ἀ' ε' ἐκ ἐν τῇ τῆς ἐγκεφαλῆς καὶ τῶν κύριων ἀδρα-
νεια καὶ παραλύσει ἰσχυρότερα πάθη, καὶ ἐρεθισμοὶ πᾶσι τε ἴσω καὶ
ἐξω αἰδήσειν εἶεν ἂν λυσιτελεῖ· Οἱ διαλείποντες πυρετοὶ ὑπὸ τῶν
παθημάτων θεραπεύεσθαι δύναται. Αἱ συμπαθητικαὶ θεραπείαι
ἐπὶ τῇ διαγίρει τῶν τῆς ἐγκεφαλῆς σεμελιεῖται ἐνεργειῶν. Ραῖλ.
Πορτ. Τ. Α'. σ. 460. Γαί καὶ Ζιμμερ. Μ. Α'. σ. 456.

„ . . . quae maxime mortalium

„volubilem animam gubernat (4).

Gratorum igitur pathematum talis usus in aegrotantibus faciendus; ingrata vero semper sunt amovenda

„Procul valde ubi profundissimum sub terra est barathrum (5). Causa enim multorum malorum semper fieri possunt, multotiesque pathematum horum amotio praecipuum aegrotis est auxilium (6).

§. 268. Quippe si actionem, quam pathemata animi qualiacunque exserunt, in nostra esset potestate modificare, et juxta necessitatem ac voluntatem dirigere: fortasse aliquando iis cum emolumento, ubi liceat, uti potuissemus (1); cum hoc vero sit impossibile: amovendus est ab aegrotis

(4) Pindar. Fragment. Incert. III.

(5) Homer. Odys. L. VIII. vers. 14.

(6) Sara di mestiere ancora tener l'animo della paziente per quanto sia possibile sollevato, et ilare; essendo questo forte il principale ajuto che le si posse recare, se non d'altronde, che da passion d'animo sia il di lei male prodotto. Ma ancor che dipendesse da quali sia altra cagione, quando la donna fosse per il flusso di sangue spaurata e maninconica, dovra il medico usar ogni arte per consolamela. Pasta p. 52.

(1) Zalkon. p. 37. Als Heilmittel können wir die Leidenschaften selten in zusammengesetzten Fiebern gebrauchen; weil wir ihre intensive Kraft und Dauer nicht bestimmen können, und sie dadurch oft unangenehme Nebenwirkungen hervorbringen. Hoffnung ist fast die einzige Leidenschaft die sanft und heilsam ist, und daher erregt und genährt werden muß. Ob wohl bei Trägheit und Lähmung des Gehirns und der Nerven stärkere Leidenschaften und Reize des inneren und äußeren Sinnes dienlich wären? Kalte Fieber können durch Leidenschaften gelindert werden; die Sympathetischen Kuren gründeten sich auf Bewegung der Hirnwirkungen. Keil Fieberl. 1. B. p. 410. Vide et Sigm. merm. 5. p. 456.

αρετον προσβολήν, κατὰ μικρὸν ταύτης, εἰ τύχοι, ἐπιτρέπον-
τας ἀπολαύειν (2), ὥσπερ τὸ ἡλιακὲ φῶς τοῖς ὀφθαλμίαν
μακρὰν νοσήσασιν. Δεινὴ γὰρ ἡ ἀμφίβολος ἡ ἐπιβλαβὴς τὰ
πλεῖστα ἢ ἐκ τῆς ἐναντίας ἐπὶ τὸ ἐναντίον μετάβασις (§. σνς'), πληγῆς
δίχην ἡλεκτρικῆς εἰς τὰ σώματα ἄγασα, ἡ μάλιστα εἰς τὰ τῶν α-
σθενῶν, ἃ ἡ τῆς βραχυτάτης προσβολῆς εἰσι δεκτικώτερα. Ἐν
τέταις γὰρ ὠφέλιμα μὲν σπανίως (§. σνξ'), ὡς δ' ἐπὶ τὸ πο-
λὺ ἐπιβλαβῇ λίαν ἀπέβησαν (3). Ἀλλὰ περὶ τέτων ἱκανὴ
ἡ ταῦτα (4).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Β'.

Ι Μ Α Τ Ι Σ Μ Ο Σ.

§. σξδ'.

Χίονος ποτὲ πεσέσης, ἤρετο ὁ βασιλεὺς τῶν Σκυθῶν τινα, εἰ
ρίγοι, γυμνὸν διακαρτερεῖντα· ὁ δὲ αὐτὸν ἀντήρετο, εἰ τὸ
πρόσωπον ρίγοι· τῷ δὲ ἔ, φήσαντος, ἔκῃν, εἶπεν, ἀδὲ ἐγὼ, πᾶς
γὰρ μέτωπόν εἰμι" (1). Ἀγροίκος δὴπε ἡ δεινῶς μαιωτικὴ ἡ
ἀπόκρισις, ἡ τῆς πρωτίστης ἡ ἀρχαιοτάτης τῆ ἀνθρωπίνῃ
γένει ἀπόξεσα ἀγριότητος, ὅτε παρὰ τὸ λογικόν, μὴ πάνυ

(2) Βεϊκάρδ. περὶ τῆς Βρέν. Γατο. σ. 22.

(3) Πάντα ταῦτα ἱκανῶς διδάσκουσι τὰς μεγίστας ἡ ἐξαπινάσας τῆς
ψυχῆς συγκλονήσεις τὴν κίνησιν ἑστ' ὅτε τοῖς παραλυτι-
κοῖς πορίσασθαι μέλει, ἡ διὰ τῆτο (ἐν τῇ τῆς παραλύσεως
θεραπείᾳ) λαβεῖν τέτα ἀπόπειραν ἔχομεν, ὑπ' ἀμφίβολῳ μέντοι ἐκ-
βάσει. Καὶ ἄλλαι γὰρ πολλαὶ παρατηρήσεις διδάσκουσιν ὑπ' αὐ-
τῶν τέτων παραλύσει, ἄλλατε πάμπολλα δεινὰ, ἡ θανάτεν αὐ-
τῶν ἐμποιοῦνται αἰνυμένον. Σβιετ. Τ. Ε'. σ. 137.

(4) Μίτιδι περὶ τῶν ἄλλ. Τισσότ. Τ. Γ. σ. 322, κτλ.

(1) Ἀλκιαν. Ποικιλ. Γγορ. Β. Ζ'. κ. ς'.

vehemens insuperabilisque illorum accessus; et paulatim de hoc, data causa, participare illis permittendum (2); quem ad modum de lumina solis illis, qui longa ophthalmia laborant, concedimus. Malus enim, ac incertus, ac nocivus plerumque est, inopinatus et velox ab una extremitate in alteram transitus (§. 256), cum ictus adinstar electrici in corpora, aegrotorum praecipue, levioris quoque insultus magis capacium, agat. In his enim rarissime ut les sunt turbae animi (§. 257); plerumque vero valde nocivae evadunt (3). Sed de his satis dictum (4).

CAPUT XII. VESTITUS.

§. 269.

Cum quondam nives caderent, interrogabat rex Scytharum quendam, qui nudus perseverabat, an frigeret; ille vero vicissim ipsum interrogabat, frigeat ne ipsi frons; quod cum is negasset: ergo, ait, nec ego frigeo, qui totus quantus sum, frons sum (1). Rustica certe et valde maeotica est

(1) Weifard Entwurf p. 22.

(2) Omnia haec satis docent, summas et subitas animi perturbationes motum quandoque reddidisse partibus paralyticis, adeoque et illud tentari posse; sed tamen ancipiti cum eventu; cum et aliae observationes numerosae docuerint ab iisdem paralysim aliaque plurima mala, immo et subitam mortem, producta fuisse. Swiet. T. V. p. 137.

(4) Vide prae aliis Tissot. T. X. p. 322. etc.

(1) Aes. Var. Histor. L. VII. C. VI.

τῶν ἄλλων ζώων ἀνδρωπος διαφέρων, γυμνὸς πάντῃ ἦν (2), ἐν σπηλαίοις καὶ ὅποις τῆς γῆς κατοικῶν. Ἐπεὶ δὲ ἅπαξ τῆς ὑπεροχῆς, ἧς αὐτῷ ὁ πλάσης ὑπὲρ τὰ θηρία ἐδωρήσατο, συνιείς, ἔγνω καὶ τὰ ἐκτός τι διαφέρειν ἐκείνων· πρῶτον μὲν τὰ κρύφια τυχὸν μέλη καλῦψαι ἐσπούδασεν, ἱματίοις αὐτοσχέδιοις, καὶ ἡ τότε ἐχρήτο τροφῇ μὴ ἀπάδουσι, κλάδοις δηλονότι δένδρων καὶ φύλλοις. Ἔτα μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν κτηνώδεσ τε καὶ ἀγρίῃ ἐξισάμενος βίβ, καὶ εἰς τὴν τῆς γῆς διασπειρόμενος ἐπιφάνειαν, νάκη, θηρία δέρας, ὑμφιέσατο, πρὸς ψυχῆς τε καὶ θάλαπης ἀλευρῆν, τῇ θερμότητι, ἡ τῷ ψύχει τῶν κλιμάτων, ὧν ᾧκει, εἰς τὸ το ποδηγετέμενος. Ἐς τ' ἂν κατὰ βραχὺ πάντα ἐπὶ τὸ κρεῖττον μετάγων, τέχνας τε καὶ ἐπισήμας ἐπεξευρών, ἅμα τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν ἱματισμὸν πάλαι ἤδη εἰς τέλος προήγαγε, καὶ μέχρι τρυφῆς μεγίστης ἐξέτεινε. Διὸ καὶ βλάβης αὐτῷ μὴ τῆς τυχεύσης παρὰ τὸς γίνεται, ἐμόνον δεινὰ πολλὰ ἐμποκούμενος, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν παρόντων ἰάσει ἐμποδῶν ἑοῦ ὅτε ἰσάμενος.

§. σό. Διάφορος δὲ κατὰ ἔθνη, καὶ τόπους, καὶ πόλεις ὦν ὁ ἱματισμὸς, διάφορον καὶ τὴν βλάβην τοῖς ἔτῳς ἢ ἐκείνῳς ἀμπεχομένοις ἐργάζεσθαι δύναται. Ἐῖδει μὲν ἔν ἔδει ὧ ἔτος! αἶτε καὶ ἀπανταχὲ τῇ ὥρᾳ καὶ τῷ κλίματι συνεξομοιωθῆαι, ἀλλὰ μὴ τῇ τοιαύτῃ, ἡ τοιαύτῃ ποσότητι καὶ ποιότητι νῦν μὲν πλέον τῷ δέοντος θερμαίνοντα ἐκχᾶνεν, νῦν δὲ ψυχῆς ἀλευρῆν γενέσθαι μὴ ἔχοντα, τοῖς ἔτῳς ἀμπεχομένοις πολλὰ ἐμποιεῖσθαι νοσήματα· ἡ διὰ σενότητά τὸ σῶμα πιέζοντα, πολλῶν κακῶν καθεύεσθαι ὄργανον. Ἀλλὰ τὸ το καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ

(2) Πασὶν ὥς τινά τῶν ἀγρίων ἐθῶν μέχρι τῆ νῦν ἔτι γυμνὸς διαγνησιμ. Ὅσοι αὖ τῆς νύας Ὀλιανδίας καὶ Παπαγυίας οἰκῶντες. Ἰδὲ Λεδοβ. §. 259.

responsio, ac primam antiquissimamque generis humani
 feritatem redolens; dum, praeter rationem, non ab aliis ani-
 malibus homo valde differens: nudus penitus erat (2); et
 in speluncis cavernisque habitabat. Cum autem, superiori-
 tate, quam illi prae aliis creator donavit, considerata, vo-
 luerit in exterioribus etiam aliquid ab illis distinguere: primo
 quidem partes fortasse genitales obducere conatus est, vesti-
 mentis simplicibus, suisque alimentis, quibus tunc utebatur,
 non dissonantibus: ramulis scilicet foliisque arborum. Post-
 ea magis magisque a brutali et feroci vita se removendo,
 in superficiemque terrae extendendo: vellera ferorum exco-
 riatorum, in frigoris calorisque praesidium, induerat, jux-
 ta calorem, vel frigus regionum, quas inhabitabat, se diri-
 gens; donec, omnibus in melius proVectis, et artibus scien-
 tiisque inventis, una cum aliis vestitum etiam jam diu ad
 perfectionem promoveret; et usque luxum maximum per-
 duceret. Quare vestitus etiam noxae non levioris causa fit;
 cum non solum multa mala producat; verum etiam horum
 sanationem aliquando impediat.

§. 270. Cum autem in qualibet gente, et loco, et urbe
 diversus sit vestitus; etiam diversam noxam, hoc vel alio
 modo induentibus, efficere valet. Oporteret quidem oportere-
 ret Amice! semper et ubicunque tempori et regioni vestitum
 accomodari; et non hac, vel alia quantitate, vel qualitate,
 mox plus quam deberet calefaciendo, emollire; mox vero,
 cum non sufficiens frigoris sit praesidium, illis, qui hoc
 modo induti sunt, multas causare aegritudines; aut propter
 angustiam corpus comprimendo, pluribus malis ansam prae-

(2) Dicunt quod nonnullae ferarum gentium adhuc nude sint; sicut in-
 solae novae Bataviae, et Papaguae. Vide Ludw. §. 259.

ποιῆσαι ἀμήχανον, ἢ μόνον ἐν τοῖς ἀγρίοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πε-
 παιδευμένοις ἔθνεσι, παρ' οἷς καὶ τὰ ἀμφὶ ἱματισμὸν ταῖς ἀλ-
 λαις αὐτῶν γνώσεσι συνεπιδεδωκότα, ἔτι τε κυριωτέρῃ σκα-
 πῷ καὶ τῆς χρείας ἐκπέπτωκεν, ὥστε μᾶλλον καλλοῦντος ἔργα-
 νον, ἢ θαλάπης τε καὶ ψύχης πρόβλημα καὶ ἀλευρὴν δικαίως ἀν-
 ὀνομάζεσθαι. Τίς γὰρ ἂν πρὸς Διὸς μεταπείσειεν ἔθνη ὅλα,
 τὸν μὴ ὑγιεινὸν αὐτῶν καταβαλόντα ἱματισμὸν, τὸν μᾶλλον
 οἰκεῖον μεταμφοιάσασθαι; ἢ τίς ἂν μεταμαθεῖν δυνηθεῖη μὴ
 ἑλαττον τῷ προσήκοντος, καὶ τῇ ὑγείᾳ ἀντικειμένως ἀμπέχε-
 σθαι, νεανίας γυναικῶδες καὶ γυναικίφρονας, ἢ γυναικας φι-
 λοκάλες καὶ φιλοκόσμες, καὶ τῆς ὑγείας, καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς τὴν
 κίλνωπιζεσθαι, καὶ κατὰ τὸν καινοφανέστερον τρόπον ἀμφιέν-
 νυσθαι αἰρεμένας;

§. σοά. Διττῷ δὲ τῷ τρόπῳ ὁ ἱματισμὸς ἐπιβλαβὴς
 ἔχει γίνεσθαι, ποσότητι, καὶ ποιότητι (ἐνταῦθα δὲ ἢ τε ὕλη,
 ἔξ ἧς τὰ ἱμάτια, καὶ ὁ τρόπος κατ' ὃν ταῦτα κατασκευάζονται,
 νυεῖσθω). Εἰ μὲν γὰρ ὑπέρμετρος καὶ λίαν θερμαντικὸς, ὅσον ἐκ
 διφθερῶν, κτλ. ἢ ἄλλως πλατὺς καὶ ποδῆρης ὑπάρχη· οἷον τὰ
 πλειονα τῶν Ἀσιανῶν ἔθνων χρῶνται, ἐκδηλύνει ὡς ἐπὶ τὸ
 πλεῖστον τὸ σῶμα καὶ ἐκχαυνοί, καὶ τοσῆτον διὰ τὴν κατασκευὴν,
 ὅσον διὰ τὴν ὕλην τε καὶ ποσότητα, τὴν ἀδύλον διαφύρῃσιν αὐ-
 ξαν ὑπὲρ τὸ θεόν, καὶ πολλὴν κινῶν τὸν ἰδρωτὰ κατὰ τέτο δὲ
 μόνον ἐπαινετός ἐστι καὶ αἰρετός, ὅτι καὶ τὰ μέλη πύζει τῷ σώ-
 ματος, ὅδὲ τὴν ἐλευθέραν τάτων κωλύει κίνησιν (1). Εἰ δὲ

(1) Ἰδέτωσαν σὺν ἐμοὶ πρὸς ὀλίγον τῆς τε νῦν ἱματισμῷ ἡμῶν
 βίαν· Ἰδέτωσαν ὅπως ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν πάντα τὰ τῷ ἡμέ-
 τερος σώματος μέρη πύζονται, καὶ τῇ ἐλευθέρᾳ κινήσει ἀντίκεια
 γίνονται· ὅτε ὁ Ὁθωμανός, ὡπερ τὰ βραχέα ἡμῶν καὶ γενὰ ἱμά-
 τια σπειροῦς ἀνδράσι ἀσχευότατα φοιῶνται, ζηλωτῆς ἐλευθερίας
 ἐν τῷ ὅπλῳ αὐτῷ καὶ εὐχόμενοι ἀποκτείνει ἡματισμῷ. Εἰ μὲν γὰρ
 ἢ γενῶς ἐν τῇ κεφαλῇ τὴν κάμην σκευάσκει, ἢ ὑπὸ τῇ πλάγι βιαίως

bre. Attamen hoc facere, in genere et in specie non est possibile, non solum apud gentes rusticas; sed etiam apud ex-cultas; in quibus cum caeteris earum notionibus vestitus quoque progressum faciens, ita a praecipuo scopo ac ne-cessitate deflexit: ut magis pulchritudinis instrumentum, quam caloris ac frigoris praesidium rite appellari valeat. Quis enim per Jovem! dissuadere posset gentibus integris, amictu insalubri abjecto, magis idoneum induere? aut quis eo per-duceret, ut non minus, quam oporteret, ac sanitati contra-rie se induant juvenes effeminati? aut feminae elegantiae cultusque studiosae; quae et sanitati, et ipsi vitae orna-mentum, vestitumque juxta cultum recentiorem praeponunt?

§. 271. Duplici vero modo vestitus potest nocivus eva-dere: quantitate nempe et qualitate (hic intelligenda et ma-teria ex qua, et modus quo vestimenta parantur). Si enim vestitus sit immodicus, et nimis calefaciens; ex pellicibus scilicet, etc.; vel secus amplius valde et longus; quali plures orientalium gentium utuntur: effeminat magnopere corpus et mollit, non tantum propter praeparationem, quam pro-pter materiam quantitatemque; perspirationem insensibi-lem plus quam oportet adaugendo. Hoc tamen intuitu hic vestitus est laudabilis ac eligendus, quod non membra cor-poris comprimat; neque libero eorum motu obsit (1). Si vero e contra nimis angustus, et quasi concretus cum cor-

(1) Man betrachte mit mir einen Augenblick den Zwang unserer heuti-gen Kleidungsart; man sehe wir von dem Kopfe an bis zur Spitze un-serer Füßen, alle Theile unseres Körpers eingekleidet, und zu aller freien Bewegung unfähig macht; wenn inzwischen der sclavische Muselman, in dessen Auge unsere kurze und enge Kleidung für einen ehrbaren Mann unanständig scheint, eine beneidungswerthe Freiheit in seinem einfachen und ehrbaren Anzuge genießt. Entweder binden wir nörig

τῆς καλῆς ζωνῆς λίαν, ἢ οἷον συμπεφυμένους τῷ σώματι, οἷον τὰ πολλὰ ὁ τῶν Εὐρωπαίων ἐστὶν, τῇ ἐλευδέρᾳ τῶν μελῶν κινήσει ἐμποδὼν ἴσεται, τὰ σερεὰ μέρη τῆς σώματος πιέζει ἢ περισκληρύνει, τὰ αἵματοφόρα ἀγγεῖα σενοί (2), τὴν τῆς αἵματος, ἢ τῶν ἄλλων χυμῶν κυκλοφορίαν (3), ἢ τὴν ἀγῆλον διαφύρῃσιν κωλύει· τὴν ἀντίον δὲ τὴν εἰσρόφῃσιν αἷζει (4), αἰμορροΐδας (5), κήλας τε ἢ φθίσεις, ἢ μυρία ἄλλα πολλάκις δεινὰ ἐμποκίμενα (6), ἢ τῇ αὐτῶν ἰάσει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀντικείμενα. Οὐ γὰρ ἡ τῆς φθίσεως, διὰ τὴν φθισικὴν τῆς σώματος κατασκευὴν (§. σλς.), μὴ πᾶν ἀφελήματα νεῆνις τὸ δεινὸν φευξέται, ποικίλοις δέσμασι ἢ τεχνάσμασι τὸ σῆθος αἰεὶ πιέζεσθαι τε ἢ περισφιγγέσθαι· ἐδ' ἡ κήλη ἐστὶν ἕλκος, εἰ ἀναξυρίσιν οἷον συγκεκολλημέναις τῷ σώματι χρώνται· ἐδὲ τῶν τύλων ἀπαλλαγόμεθα ἢ θλιμμάτων, Σηρῶν δίκην μικροῖς, ἢ σενοῖς, ἢ τῆς σαρκὸς ἐνδοτέρῳ τὸς πόδας ἐπισφίγγουσιν, ὑποδήμασι χρώμενοι.

§. σοβ'. Οἷον δὲ πάλαι Ἰατροὶ κλεις! δεινῶν ἐν Εὐρώπῃ

πάσας τὰς τῆς κεφαλῆς φλέβας ἐμποκίμεναι· τὸν λαιμὸν ἡμῶν οἰκτράτις περιελίσσει τανύα, ἣν τυχὴν χειρὸς ἐφύρει, τὰς σφαγιτίδας φλέβας ἀναικίως δῆσαι, εἴτα τὰμειν βεβλόμενος· οἱ ἡμέτεροι χιτωνίστοι ἀνχέονται ἢ καρπὸς περιζωνύουσι· πεινῶντι θωρακίον τὸ κύτος ἡμῶν θωρακίζει· ἀναξυρίδες τὰς λαγόνους ἡμῶν περιελύουσιν· ἡμῶντες τὰ ἡμῶν περισφιγγουσι γόνατα· τὰς δὲ πόδας βία ἐντίθεμεν ὑποδήμασιν, ἢ μόνον πᾶσαι ἀθήουσιν, ἀλλὰ ἢ πᾶσαι αἰνῇσιν ἐξαλείφουσι. Φράγξ. Γατρ. Αἵσθησ. Τ. Γ'. σ. 689.

(2) Σπριγγ. Παθολ. Τ. Α'. §. 622.

(3) Φράγξ. αὐτ. σ. 689.

(4) Βιτκέρδ. Προχ. Γατρ. Μ. Β'. σ. 116.

(5) Ρέιλ. Πορτ. Τ. Γ'. σ. 247.

(6) Βαλτάσ. Τ. Η'. §. 256. πηλ. Ραίχλ. Νοσολογ. §. 1009.

πηλ. Σπριγγέι. αὐτ.

pore sit; qualis plerumque est Europaeorum: libero partium motui obstat; solidas partes corporis comprimit, durasque reddit; vasa sanguifera angustat (2); sanguinis caeterorumque humorum circulationem (3), nec non insensibilem perspirationem impedit; absorptionem e contra accelerat (4); haemorrhagias (5), hernias, phthises, multaque alia mala saepius inducit (6), illorumque sanationi plerumque obstat. Nunquam enim puella, quae a phthisi, propter phthisicam corporis structuram (§. 236), non procul remota est, effugiet malum, si pectus semper diversis ligaturis machinamentisque comprimat et constringat; neque hernia sanatu est facilis, quousque tibialia propter angustiam quasi corpori concreta habeantur; neque callositatibus et attri-ibus liberari possumus, si Chin-nium more calceis parvis ac angustis, carnesque pedum valde constringentibus utamur.

§. 272. Quot vero malorum olim in Europa una cum aliis vestimentis etiam elastica mamillaria, caeteraque similia

Haare enge an dem Haupte zusammen, oder wir schnallen unter einer Haarhaube alle unsere Kopfadern enge ein; unsern Hals umgibt ein elender Strick, den nur ein Wundarzt, der die Drosseladern ungeschickt binden, und dann öffnen wollte, erfunden haben kann; unsere Femder umgürten Hals und Vorderarme; ein enger Wams verpanzert unsern Kumpf; ein Paar Brinkleider umspannen unsere Lenden; Rieme umgürten unsere Kniee; und unsere Füße zwängen wir in Schuhen, welche nebst allem Gefühle, beynahe alle Bewegung zerstören. Frank Med. Vollz. 3. B. p. 689.

(1) Sprengel Pathol. 1. B. §. 922.

(2) Frank ib. p. 689. (3) Weisfard Handbuch 2. Th. p. 216.

(4) Keil Firbert 3. B. p. 227.

(5) Valsaf. 2. B. §. 236, etc. Köstlaub Mosel. §. 2009, etc. Sprengel ib.

σὺν τοῖς ἄλλοις τῶν ἱματίων ἔ τὰ περισέρνια ἐλαστικὰ θωράκια, ἔ τὰ τοιεύτοτροπα αἰτία ἐγένετο! ἔτι ἔ νῦν παρὰ τισιν αὖ ἐκ ἔδει! ὑπάρχοντα (1), ἔ αὖθις ἐς μείζονα χρῆσιν ἤκειν ἀρχόμενα. Ἡ μὲν γὰρ θωρική παροίμια παραινεί, τὸν λ. θ. ο. ποτὶ τὰν σπάρταν δεῖν τίθεσθαι, γυναῖκες δὲ τὴνναντίον τὴν σπάρτην τῷ λ. θ. ο. προσεφαρμόσαι ἐσπεύδαν. Τῇ γὰρ φυσικῇ τῇ ἐξέρῃ ἐκ ἀγαπᾶσαι κατασκευῇ, ἀλλὰ καλλοσύνην, ἐκ οἷο ὅπως, τὸ σφίξιν τέτοιομοίως εἶναι οἰόμεναι πλεονεξίαν ἔ ἐπιγὰςριον ἔ τὰ ὑπ' αὐτοῖς πιέζεσαι λίαν τοῖς θωρακίοις, τὸ σῆθρος ἔμριον κώνη κολοβῶ ἀνεστραμμένῳ, καίτοι φύσει οὐ τὴναντίον (2), τῷ χρόνῳ ἐποίησαν. Τί δ' ἦν τὸ ἐκ τέτων προκύπτον; σύμφυσις τις τῶν ἐμπιερχομένων τῷ σῆθει, ἔ τῇ ῥάχεως κύρτωσις, ὑφ' ἧν αὖμα πομάκεις, ἔ τῶν ἐν τῇ κοιλίᾳ τῷ σῆθει ἐξαψίς (3), ἔ μυρία ἄλλα δεινὰ ἐμποῦνται (4) (§. σλς.).

(1) Φράγκ. Γατρ. Ἀγνισμ. Τ. Γ'. σ. 436. Σπρεγγέλ. Παιδολ. Τ. Α'. §. 923.

(2) Φράγκ. αὐτ. σ. 717. Σπρεγγέλ. αὐτ. Καὶ κατὰ τὸν θωρακισμὸν δὲ μέλη διατρέφεται πολλάκις ὑπὸ τῶν σφιγγουσῶν τροφῶν αὐτὰ (τὰ παιδιά) κακῶς ἐξαδεῖ ἐν τῇ πρώτῃ ἀνατροφῇ, ἔ μάλιστα παρ' ἡμῶν τὸ τοιῦτον ἰδεῖν γιγνόμενον ἐπὶ τῶν παρθένων. Αὐξάνουσαι γὰρ αὐτῶν αἱ τροφαὶ βελόμεραι τὰ κατ' ἰσχίον ἔ λαγύρας, ἔς πολλῷ μείζονα γίγνοντο τῶν κατὰ θώρακα, ταινιαίσισι δὲ οὖν ἐν κύκλῳ περιλαμβάνουσιν, ἰσχυρῶς σφιγγουσαι τὰ κατ' ὠμοπλάτας ἔ θώρακα μόρια σύμπαντα. Καὶ τέτωι πομάκεις αἰσθάνονται γιγνόμενης τῆς τάσεως, ἡ προπέτις εἰς τὸ ἐμπροσθεν ἀπέφθηναι τὸ σῆθος, ἡ τὰ ἀντικείμενα τὰ κατὰ ῥάχιν κορτῶν. Αὗται σύμψαι κακίασχημάτων ἐν θώρ. κ. συνίσταται, πηγήμειλα ἔ ἀμαθία τῶν τροφῶν ἀγνοουσῶν ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς. Γατρ. περὶ Αἰτ. Νέω. κ. ζ'. σ. 103.

(3) Φράγκ. αὐτ. σ. 722.

(4) Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 549. Φράγκ. Ἐπιτ. Β. Ε'. Μ. Β'. σ. 337. κτλ.

non fuerint causa; quae et modo adhuc in nonnullis locis existunt (1), iterumque in usum majorem venire incipiunt. Nam proverbium quidem doriense admonet: lapidem apud flum poni debere; mulieres vero e contra flum lapidi adaptare conatae sunt. Cum enim naturalis pectoris structura illis non placeret; sed pro pulchritudine, non scio quare, ut in hoc vespis similiores essent, haberent; costas regionemque epigastricam, ac partes inferiores magnopere constringendo thoraculis: pectus similis cono trunco inverso, quanquam per naturam id contrarium sit (2), cum tempore reddiderunt. Quid veto ex hoc promanabat? concretio quaedam partium in pectore contentarum; spinaeque dorsalis intorsio; ex quibus asthma multoties, et viscerum cavi pectoris inflammatio (3), et millena alia mala oriebantur (4) (§. 236).

(1) Frank Med. Poliq. 3, B. p. 436. Sprengel Pathol. 1. B. §. 923.

(2) Frank ib. p. 717. Sprengel Ib. Thoracis quoque partes plerumque a nutricibus invertuntur; dum ipsa in prima educatione extrinsecus valde constringunt. Maxime vero hoc continueatur apud nos intueri licet in virginibus; quibus dum student nutrices eas augere partes, quae circa coxas sunt et alia, quo hae thoracis partibus majores fiant: fasciis quibusdam totum circumprehendunt; atque omnes scapularum et thoracis partes vehementer constringunt. Hinc quum saepe inaequalis sit tensio: aut primum in anteriore prominet pectus; aut huic oppositae posteriores spinae partes gibbae redduntur. . . . Haec omnia figurarum vitiis in thorace consistent, ob nutricum errorem imparitiamque, aequilibrium deligationem ignorantium. Galen. de Caus. Morbor. C. VII.

(3) Frank. Ib. p. 722.

(4) Zimmerm. 2. Th. p. 549. Frank Epit. L. V. Pars II. p. 327, etc.

§. σογ'. Καὶ τῇ περιπνευμονίᾳ δὲ, ἢ τοῖς ἄλλοις τῷ στήθεϊ νοσήμασιν ὁ κίνδυνος μέγιστος, μὴ ἱκανῶς τῷ πνεύμονι, διὰ τὴν τῷ κοίλῳ τῷ στήθεϊ σπένδην, ἐκτείνεσθαι ἔχοντας (§. σλς'). Οὐ μὴν ἀλλὰ ἡ τῶν μαζῶν λίαν τέτοις ἐλπιζομένων, ἢ τῶν θηλῶν ἀφανιζομένων, ἀνοίχοι τῷ θηλασμῷ αἱ γυναῖκες γίνονται (1). Διὰ τὰ μὲν βρέφη, ἅμα τῇ γεννηθῆναι, τροφῇ παραδίδονται, αἱ δὲ μητέρες πολλάκις μαζῶν οἰδήμασιν, ἄλλοις τε ἐκ ὀλίγων δεινοῖς περιπίπτουσιν.

§. σοδ'. Τινὰ δὲ τῶν τῶν θωρακίων, ἢ τὰ λοιπὰ τῷ τοιοῦτ' εἶδους, ἢ κατωτέρῳ ἐκτενόμενα, ἢ κατὰ τὰς διαφορὰς τῷ σώματος τροπὰς τε, ἢ κλίσεις, νῦν μὲν τὴν αἰμφυσίν τῶν τῆς ἡβῆς, νῦν δὲ τὰς πτέρυγας τῶν ἀγωνύμων ὁσέων πιέζοντα, ἢ τὴν εἰσόδον, ἢ ἐξόδον τῆς λεκάνης σπένδοντα ἢ μετασχηματίζοντα διαφόρως, δυσχερῇ πολλάκις, ἢ ἀδύνατον τὴν τῷ ἐμβρύῳ ἀπέφυγαν δίδον, ἐξελθεῖν ἄλλως ζωὴ ἐκ τῆς μήτρας μὴ ἔχοντας, ἢ τῆς καισαρικῆς τομῆς γενομένης (§. σμ'). Τῷ γὰρ νῦν ἐν Εὐρώπῃ τὰς Φιτίσεις, ἢ δυσοκίας τε, ἢ ὀργανοτοκίας σπανιωτέρας πως, ἢ πρότινων χρόνων, ὑπάρχειν, τὴν ἐλαττωθεῖσαν χρῆσιν τῶν εἰρημένων αἰτιῶν τινες εἶναι οἴονται. Καὶ παρ' ἡμῖν δὲ αἱ γυναῖκες πολὺ σπανιώτερον, ἢ ἐν Εὐρώπῃ, δυσοκῶσιν (1). ἔπει δὲ τῶν ἱματισμῶν ὁ τοιοῦτός ἐστιν, ὥς γαστέρα ἢ ὑπογάστριον, ἢ λεκάνην αὐτὴν πιέζειν.

(1) Πολὺ συνεχέσις νόσοι τοπικαὶ τὸ θηλάζειν καθύπερθε πάρεσι' θηλὴ δηλονότι ἐλαίψα, ἐμπιεσμένη, σμικροτάτη. . . . Ἐοικασί δ' ἐν ταῦτα ὑπὸ τῷ ἡμετέρῳ τῷ ζῆν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τῷ ἀμφέννυσθαι τρόπῳ ἐμποιεῖσθαι. Ἡ τῶν θωρακίων, ἢ τῶν περιδίσμων τῶν μαζῶν χρῆσις τὴν ἐλαίψιν ταύτην τῆς θηλῆς ἀπεργάζονται. Στόλ. περὶ Χρῶ. Νόσ. Τ. Α'. σ. 231. Ἰδίε δὲ Φραγκ. αὐτ. σ. 720.

(1) Ὁρα Ζιμμέρμ. Μ. Β'. σ. 550.

§. 273. In peripneumonia etiam, caeterisque pectoris morbis periculum est maximum; propter angustiam pectori se sufficienter dilatari non valente (§. 236). Cum porro ex his mammae valde comprimantur, papillaeque recondantur: non aptae mulieres ad lactationem evadunt (1). Ideo infantes quidem statim post partum nutrici traduntur; matres vero multoties in tumores mammarum, aliaque per multa mala incidunt.

§. 274. Cum autem horum thoraculorum nonnulla, caeteraque similia, inferius se extenderent; et pro diversis mutationibus et inclinationibus corporis, mox symphysim ossium pubis, mox alas ossium innominatorum comprimerent; introitumque, vel exitum pelveos angustarent; ac diverso modo transformarent: difficilem saepe, aut impossibilem embryonis transitum reddere solent; qui nullo alio modo ex utero vivus prodire potest, quam incisione caesarea instituta (§. 240). Quod enim nunc in Europa phthises, partusque difficiles, vel instrumento peracti, rarius quodam modo, quam ante aliquot annos, accidant, diminutum aliquo modo usum dictorum causam esse nonnulli putant. Et apud nos etiam partus difficiles multo rariores, quam in Europa, sunt (1); quia vestitus feminarum non talis est, ut ventrem, hypogastriumque, et pelvem comprimere posset.

(1) Multo frequentius adsunt morbi topici lactationem prohibentes; scilicet papilla deficiens, intropressa, nimium parva, . . . hinc videtur provenire a nostra vivendi, aut potius nosmet vestiendi rationi. Usus thoraculorum, et ligaturae mammarum, hos defectus papillae inducunt.

Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 231. Vide et Franf ib. p. 720.

(1) Vide Zimmermann 2, §h. p. 550.

§. σοε'. Εκ πάντων τοίνυν τῶν εἰρημένων Ἰατροκλεις! χοιᾶντις σαφέςατα κατῖδειν, ὡς ἐκεῖνος ἂν εἴη ἱματισμῶν ὁ εἰς τὴν ὑγιεινότητος, ὁ χειμῶνος μὲν ἀλγεῖνος, θέρους δὲ ψυχρὸς πως ὑπάρχων· ὅς ἔτε τὰ σερεῖ τῷ σώματος μέρη λυγρὰ πιέζων, τῇ αὐτῶν αὐξήσει ἐμποδῶν γίγνεται, ἢ μετασχηματίζεται, καὶ τὴν τῶν ὑγρῶν κυκλοφορίαν καλῶς καὶ κατὰ νόμον προάγειν ἐπιτρέπει.

§. σοε'. Αὐτὰ δὲ ταῦτα δυνάμεθα καὶ κατὰ τῶν ὑποδημάτων εἰπεῖν, ὃ μόνον, ἐπεὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σενώτερά ἐστι προσήκοντος (§. σοα'), ἀλλ' ἐπεὶ καὶ ἐκατέρω τούτων ἀδιαφορῶς, κατὰ τὸν τῶν τραγικῶν Κόσμον, ἐν ἐκατέρῳ τῷ ποδὶ χρῶμεθα, θέον τέναντιον, τὸ μὲν πρὸς τὸν δεξιὸν ποδὶ τὸ δὲ πρὸς τὸν εὐώνυμον προσαρμόζεσθαι, ὡς τὰτα νῦν ἐν ταῖς χειροτέχαις γίγνεται. Διὸ καὶ μᾶλλον ἄντις θαυμάσειεν, ὅτι ἐν μὲν ταῖς χερσὶν αἰεὶ τὸτο ποιῶμεν· καίτοι καὶ βραχεῖά τις τῶν πίεσις, ὃ μεγάλην ἂν βλάβην ἐνεποιήσατο, τῶν δὲ βαρὺς τῷ σώματος διενεκῶς βαρυνόντων ποδῶν, καὶ, διὰ τῶν ὑποδημάτων πίεσιν, πολλὰ παρόντων δεινὰ, ἀμελέμενα. Ἀλλ' ὃ τὰτα ὁμοιόνησιν, εἴτις τῷ μὲν δίφῳ φροντίζοι τὴν ἀρμυρίαν, ὀλιγωρεῖ δὲ τῶν τροχῶν καὶ ἄξονων;

§. σοζ'. Τὸ δ' ἐκ τῷ ἱματισμῷ τῇ τῶν νόσων ἰάσει γινόμενον κώλυμα, ἐπὶ τῶν χρονικῶν μᾶλλον νοσέειν καὶ βραχυχρόνιων. Οἱ γὰρ ὑπὸ ὀξείων κατεχόμενοι νοσημάτων τὰ πολλὰ κείνται ἐπὶ τῆς κλίνης. Πλὴν εἰ μήτις ἐρωμνάσῃτε, καὶ σινδύνας, καὶ ἐπιβολὰς, κτλ. τῷ ἱματισμῷ συμπεριλαμβάνων, αἰτιάζονται καὶ ταῦτα, διὰ τὸ λίαν θερμαντικὰ τυχὸν εἶναι (ἰσχυρῶς πολλῶν καὶ χαυνότητος αἰτία γιγνόμενα. Εἰς!)

(1) Γραμμ. Ν. σολ. §. 1022. κτ.

§. 275. Ex hisce igitur omnibus Jatrocles! potest quidam manifeste videre, illum vestitum omnibus optimum et sauberrimum esse, qui hiemē calorem necessarium sustinet; aestate vero quodam modo refrigerat; et nec solidas partes valde comprimens, incrementum illorum impedit, vel transformat; et circulum fluidarum bene ac rite procedere permittit.

§. 276. Eadem posset aliquis etiam de calceis dicere; non solum, quia plerumque angustiores sunt, quam deberent (§. 271); sed quia utroque horum, instar tragicorum Cothorni, indifferenter in alterutroque pede utimur; licet deberet fieri contrarium: unum scilicet pedi dextro; alterum vero sinistro adaptari; quem ad modum nunc in cheirothecis fieri solet. Quare magis quispiam miraretur, quod hoc in manibus faciamus; quanquam brevis manuum compressio non magnam noxam efficeret; pedes vero, qui pondus corporis continuo sustinent; in multaque mala, propter calceorum compressionem, incidunt, negligimus. An non id simile esset, ac si quis de sola sede in rheda sollicitaretur; axes vero ac rotas negligeret?

§. 277. Obstacleum autem quod ex vestitu sanationi morborum evenit, de morbis potius diuturnis levioribusque intelligendum. Nam illi, qui cum acutis aegritudinibus coluctantur, plerumque in lectu jacent. Nisi quis stragula, et lintea, et opercula, etc. vestitu computando: haecce etiam propter hoc incommodum vituperaret, quod, cum nimis fortasse sint calida (1), sudorum largorum et laxitatis evadant causa.

(1) *ἡσυχία* Mosol. §. 1022 etc.

ΒΙΟΥ ΠΡΟΑΙΡΕΣΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΤΗΔΕΥΜΑ.

§. ση'.

Τὶ δαὶ αἱ τῷ βίῳ προαιρέσεις Ἰατροκλείς! καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ ὡς ἕνασος ἐργάζεται τέχναις· ἔχει καὶ ταῦτα πολλάκις καὶ νόσων ποιητικὰ γίγνεται, καὶ τῆς τέτων θεραπείας καλλιτεχνία; Διτὰ δὲ ἐν γένει αὐτὰ ὑπάρχουσι, ψυχικὰ, ἢ ἔτιω εἶπω, καὶ σωματικά· καὶ τὰ μὲν πρῶτα μᾶλλον ταῖς ψυχικαῖς ποιούνται δυνάμεσι, καὶ διὰ τῆτο μᾶλλον εἰσιν ἐπιβλαβῇ, τὰ δὲ ταῖς τῷ σώματος, ἔχ' ἅπαντα λίαν, ἐδ' αἶε λυμαινόμενα.

§. σςδ'. Οἱ τοίνυν ταῖς προτέροις κατ' ὑπεροχὴν προσήκοντες οἱ πεπαιδευμένοι εἰσιν, ἐκ ὀλίγων τῶν δεινῶν πολλάκις διὰ τὴν διη-ἐκ τῶν βιβλίων ἀνάγνωσιν, καὶ μελέτην πειρώμενοι. Δυσπεψίαν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πάσχουσιν· ἐμφράξουσιν τε, καὶ ὑποχονδριάσει, καὶ ἄλλοις νοσήμασιν, ὅσα μάλιστα ἐκ τῆς τῷ νευρικῷ συστήματος ἀτονίας τὴν ἀρχὴν ἔχουσι, περιπίπτουσιν.

§. σπ'. Τῆς αὐτῆς μοίρας ἐκείνοις καὶ δυνάσαι, καὶ ἡγεμόνες, ἢ ἄλλως τὰ πολιτικά ἐπιτετραμμένοι ἔτυχον. Ἐν διηνεκέσι γὰρ φροντίζετε καὶ περισπασμοῖς καὶ ἔτοι ταλαιτενόμενοι, δυσχερῶς τὰς ὑπὸ τέτων ἐμποιούμενας βλάβας δύνανται ἀκφυγεῖν (1).

§. σπά'. Οἷδ' ἐκ τῷ δευτέρῳ εἶδους πολλοὶ καὶ διάφοροι ὄντες, πλείον' ἢ ἐλάττονα δεινὰ ἕμαςος ἐκ τῷ ἰδίῳ αὐτῶν ἐργεπάσχουσιν. Οἷον ὑφάνται μὲν καὶ ῥάπται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ψωριῶσι, καὶ ὑδρωπὶ, καὶ πρσικίλοις ἄλλοις δεινοῖς ὑπόκεινται (1).

(1) Μίτιδ. Τιπσότ. Τ. Γ. σ. 285. κτλ.

(1) Στόμ. Μιδδ. Θεραπ. Μ. Ζ'. σ. 350. καὶ περὶ Χροῦ. Νόσ. Τ. Α'. σ. 56.

VITAE GENUS ET OPIFICIUM.

§. 278.

Quid vero Jatrocles! vitae genera, et opificia artesque, quas singuli exercent? nox haec quoque multoties causae sunt morborum, eorumque sanationem impediunt? Duplicitas autem haec sunt in genere: psychica, ut ita dicam, et corporea; et priora quidem animi facultatibus magis peraguntur; ideoque plus sunt nociva; secunda vero magis viribus corporeis; et nec omnia nimis, nec semper laedunt.

§. 279. Qui igitur ad priora praecipue spectant, eruditi sunt, non pauca mala plerumque ex continua lectione librorum, ac meditatione experientes. Mala enim concoctione plerumque laborant; in obstructionesque et hypochondriacism, aliosque permultos morbos, qui praecipue ex debilitate systematis nervosi oriuntur, saepius incidunt.

§. 280. Idem fatum cum illis magnates, et principes, vel secus munere publico fungentes, habent. Cum enim hi quoque in curis et occupationibus continuo versentur: difficile est illis noxam ex his provenientem praecavere (1).

§. 281. Qui vero ad posteriorem speciem pertinent, multi sunt; unusque mox pluribus, mox paucioribus, ex opificio provenientibus malis, quam alter, laborant. Textores e. g. ac sutores plerumque in scabiem, et hydropem incidunt; diversisque aliis malis obnoxii sunt (1). Opifices etiam qui stan-

(1) Vide Tissot T. X. p. 285. etc.

(1) Stoll Rat. Med. Pars VII. p. 350. et de Morb. Chron. T. I. p. 56.

ἔσσιτε τῶν χειροτεχνῶν ἐσῶτες ἐργάζονται, ἀνευρίμασι τῶν
κάτω ἄκρων ἔκ κίρσοις συνεχῶς κατατρύχονται. Οἷτε ἀμφὶ μύ-
λην ὄντες, ἔκ ἀρτοποιῶν, ἔκ λιθοτόμων, κτλ. βηχὶ τὰ πολλὰ, ἔκ
αἱμοπτύσει, ἔκ φθίσει περιπίπτουσιν, ὥς τῆς ἀμφ' αὐτὲς, ἥς ἀνα-
πνεύουσιν, ἀτμοσφαίρας, ἔκ πλεοναφύρων κόνεων ὑπάρχουσιν (2).
Ζωγράφου, ἔκ βαφεί, ἔκ χυτρεί, ἔκ ὅσοι ἄλλοι μολύβδῳ ἐν
τοῖς αὐτῶν ἔργοις χρῶνται, κωλικῇ τῇ κρονικῇ ἔκ πικτονεῖς
λεγομένη (3), ἀλγεσί τε ρευματικοῖς, ἔκ ἄλλοις πολλοῖς δει-
νοῖς συνεχῶς προσβάλλονται (4) ὥς πε ἔκ τραυεόμενοι δυσεν-
τερία (5), ἔκ διάρροια, ἔκ μυρίοις ἄλλοις.

§. σβ'. Ἀλλὰ ταῦτα ὡς ἀπέραντα ὄντα ἐσῶτες, πολ-
λῶν ἔκ θουμασίων ἀνδρῶν ἔκ κοινῇ ἔκ ἰδίᾳ περὶ ἐκάσῃ συγγε-
γραφότων (1), ἐν περιλήψει ἀποφαινόμεθα, ὥς ὑεῖς, τῶν
ταῦτα παρόντων ἰαθῆναι ἔχει τελείως, μὴ ἐν κοινῷ τῷ προσή-
κοντι, ἥνικα ἡ νόσος, ἀρχαμένη ἐτι, ἐστὶν ἰάσιμος (§. ρεζ', ἔκ
σμε'). τῷ τῆς ζωῆς γένει, ἡ τῇ ἐργασίᾳ αὐτῷ χαίρειν ἐπει-
πὼν, σιωλήκος δίκην ἀκοιμήτε τὴν ὑγίαν καταβιβρώσκει, ἔκ
ἀεὶ τῇ ἰάσει, ὅση δύναμις, ἀντιβαίνουσι. Δεῖ γὰρ πρῶτον
τὴν νοσοποιὸν αἰτίαν ἐκποδῶν ποιήσασθαι, εἰδ' ἔτω τὴν νόσον,
εἰ ἐτι ἰατὴ ἐστὶν, ἰᾶσθαι ἐπιχειρεῖν (2). Ἄλλως γὰρ ἡ θεραπεία
ἀδύνατος.

(2) Ο' αὐτ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Β'. σ. 53.

(3) Σταίρχ. Τ. Α'. σ. 339. Ἰατρικ. Παρατηρήσ. κτλ. Τ. Ε'.
σ. 394. Διδελότ. Τ. Α'. σ. 27.

(4) Στόλ. αὐτ. σ. 204. (5) Πλάτ. ἐν Θαιτ. σ. 142.

(1) Ρ' αμμαζ. Διατριβὴ περὶ τῶν Νόσ. τῶν Τεχνῶν. ὁ αὐτ. περὶ
τῶν Νόσ. τῶν Ἡγερμ. Γ. Α' δελμάνος περὶ τῶν Νόσ. τῶν τεχνῶν. ἔκ
χίροβ.

(2) Τὸ περὶ τῆς νόσου ἰατρικὸν αξίωμα· ἀρχαμένη νόσος τῆς αἰ-
τίης, ἀφαιρεῖται ἔκ τὸ ἀποτέλεσμα, ὃ πρῶτον ἔμφεται.

do laborant, aneurismatibus varicibusque extremitatum inferi rum saepe vexantur. Porro illi, qui in molentinis versantur, pistoresque, ac lapicidae, tussi plerumque, et haemoptoe, et pathisi corripuntur; quia eos ambiens atmosphaera, quam respirant, a diversis pulveribus inquinata est (2). Pictoresque, tinctorum, ollarum figuli, et omnes alii, qui plumbo in suis utuntur operibus, colica saturnina pictonumque dicta (3), et doloribus reumaticis, aliisque permultis malis non raro vexantur (4); sicut etiam milites dysenteria (5), ac diarrhoea, aliisque malis non paucis.

§. 282. Ast hisce tanquam innumeris, derelictis, cum multi et egregii viri in genere ac in specie de illis scripserint (1), generatim dicimus, quod nullus similibus morbis affectus, perfecte sanari valeat; quin tempore idoneo, dum morbus in initio adhuc versatur, et sanabilis est (§. 197, et 246.) generi vitae opificioque valeat, vermis adinstar sanitatem corroderenti, sanationique quam maxime obstanti. Opus est enim prius causam morbificam amovere; et sic postea morbi sanationem, si adhuc possibilis sit, aggredi (2); nam secus sanatio optineri non potest.

(2) Id. de Morb. Chron. T. II. p. 53.

(3) Stoerk T. I, p. 339. Medical Observations, etc. Vol. V. p. 394. Didot T. I. p. 27.

(3) Stoll ib. p. 204.

(5) Plat. in Theast. p. 147.

(1) Rammaz. de Morb. Opific. Diatrib. Id. de Morb. Princip. G. Adelmann über die Krankheiten der Künstler und Handwerker.

(2) Divulgatum hoc medicum axioma, ablata causa, tollitur effectus, non ex omni parte est verum. Nam e. g. globulus qui in crure

§. σπγ'.

Καὶ οἱ δὲ ἐξισμὸν δὲ πολυχρόνιον βρωμάτων τινων, ἢ πομάτων, ἢ τοιαύτε τε χρῆσις τε καὶ κατάχρησις ἢ μόνον πολλῶν πολυδάκρυς νόσων αἰτία γίνεσθαι (1), ἀλλὰ καὶ τῇ ἰάσει τέτων ἐνίοτε καὶ ὀλίγον ἀντίκειται. Ἐν γένει μὲν ἐν οἰνοφλυγία τε καὶ ζοποπία, καὶ πνευματωδῶν πομάτων, κτλ. κατάχρησις ἀπαταχῆ δεινὸν ὑπάρχον ἐνδύμην, ὕδρωπι (2), παραλύσει, πολλοῖς ἄλλοις νοσήμασι τὸς Βάκχε καὶ Δήμητρος διασώτας καθυποβάλλει, τὰς τε ἄλλως αὐτοῖς ἐνσηκητέσας νόσους ἀπδεικνύσι δυσιατωτέρας (3).

§. σπδ'. Καὶ ἡ τῷ ἐξ ἀραβικῶν δὲ κυάμων ποτῶν κατὰ χρῆσις κατεσκληρότας, καὶ χαίνες, καὶ ἡλιθίες, καὶ ὑποχονδρίας καὶ τὸς αὐτῷ ἐρατὰς τὰ πολλὰ ἀπεργάζεται (1), ἄλλας τ

τὸ γὰρ ἐν μηρῷ π. χ. ὃν σφαιρίδιον ἀφαιρεθῆναι, εἴχ' ἅμα καὶ τῷ δειπνέειν τέλος ἐπάγει, ἀλλ' ἑτέραν αἰτίαν νόσον μεθ' ἑαυτὸ κατελείπει, ὡς διηκρύσης ποδάκεις, ὡς φησὶν Οὐφελάνδης, τῆς ὑπὸ τῷ νοσοποιοῦ αἰτίας τῷ μέρει ἐμποιηθείσης ἀνταπεργείας.

(1) Ζιμμερμ. αὐτ. σ. 344. Ἐν γένει ἡ τῆς τῶν θερμῶν ποτῶν χρῆσις εἰσαγωγὴ μεταβολήν τινα τῷ τῶν κατεχασθῶν νόσων συσχετισμῷ ἐποιήσατο. Οἱ μὲν γὰρ τῶν νεφρῶν καὶ τῆς κύστεως λίθοι εἰσπασιώτεροι, καὶ πολυαιμία, καὶ ἀμιγρεῖς φλεγμονώδεις νόσοι ἀφ' ἑνὸς τοῦ πλείονος μέρους ἐγένοντο· τῶν αἰτιῶν δὲ ἡ νευρική αἰδυνμία, ἡ ὑποχονδρίασις, αἱ σιελώδεις νόσοι, κτλ. πολὺ πλέον εἰς ἡ πρότερον, εἰς συνεχέσθαι. Μεσσην. Δ' §. 42. Ἰδεὶ καὶ Ε'. §. 27.

(2) Σουδεν. Τ. Α'. σ. 334.

(3) Γληδεμβε. Προλεγ. §. 214. καὶ 216.

(1) Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 334. κτλ.

Usus etiam et abusus, propter longam consuetudinem, alimentorum, vel potulentorum quorundam, vel alius cujuscunque, non solum saepius multorum malorum fit causa (1); verum etiam eorum sanationi non parum quandoque resistit. In genere igitur vini, ac cerevisiae, caeterorumque spirituosorum potuum ingurgitatio et abusus (quod ubicunque malum est endemicum) hydropi (2), ac paralyti, aliisque permultis malis veros Bacchi, Cererisque cultores subicit; omnesque alios morbos hos invadentes difficiliores sanatu reddit (3).

§. 284. Potus etiam caffeeani abusus valde macros, laxos, stupidos et hypochondriacos suos amatores plerumque facit (1); aliorumque multorum, nervosorum praecipue morborum

est, extractus, non statim malo etiam ponit finem; sed aliam causam morbi post se derelinquit; quia saepius permanet, ut asserit Hufelandus, reactio parti a causa morbosa inducta.

(1) Zimmerm. ib. p. 344. Im Ganzen hat die Einführung der warmen Getränke eine Veränderung in dem System der herrschenden Krankheiten hervorgebracht. Die Nieren- und Blasensteine sind seltener; Vollblütigkeit, und reine inflammatorische Krankheiten sind mehrertheils verschwunden. Dagegen sind Nervenschwäche, Hypochondrie, Schleimkrankheiten u. d. gl. häufiger jetzt als ehemals. Megees IV. §. 42. Vide et V. §. 27.

(2) Sydenh. T. I. p. 334.

(3) Hildenbr. Profl. §. 214, et 216.

(1) Zimmerm. 2. Th. p. 334. etc.

πολλὰς, καὶ νευρικὰς μάλιστα νόσους ἐμποιομένη (2). Ὑδάρων
λίαν καὶ ἐν ποσότητι μεγάλη πινόμενον, αἰμορροΐδων μάλ-
ιστα παραίτιον γίγνεται (3).

§. σπέ. Καὶ ἡ τῆς σπληνικῆς δὲ θένος ἄμετρος χρήσις ὑ-
ποχονδριάσεως, καὶ ὑπερισμῆ, καὶ ἄλλων πολλῶν ποιητικῇ ἀποβ-
ναι (1). γυναιξὶ δ' ἰδίως καὶ λευκορροΐας (2).

§. σπς. Καὶ οἱ τῷ καπνῷ δὲ τῆς νικοτιανῆς βοτάνης
περμέτρως χαίροντες, ἢ ταύτην ἀναμασσῶντες, ἀνορεξίαν
δυσπεσίαν τὰ πολλὰ πάσχουσιν, ἅτε δὴ πολὺν τὸν σιελόν,
τὴν ἀρχὴν τὰ ἐοδιόμενα, διὰ τὸ ἐν τῷ στόματι τέτοις μίγ-
θαι, εὐπεπτα ἀποφαίνοντα, διηνεκῶς ἀποβάλλοντες, καὶ μ-
ρασμῷ μὰ διάγε, καὶ φθίσει πολλὰκις περιπεσεῖν ἔχεισι (1).

§. σπς. Καὶ ἡ ὑπερμέτρος δὲ καὶ πολυχρόνιος τῷ ὁ-
ρήσει ἔτω τὸν στομάχον (ἵνα τὰ ἐκ τούτου φερόμενα δεῖνὰ ἐκεί-
περισκληρύνει, καὶ τὴν αἰσθησὶν ἀμβλύνει παντάπασι. ὥς
τῷ ὑψωθέντι ἐρμῇ, καὶ μάλιστα ἐν μεγάλαις δόσει, τὰ το-
υτοῦ ἀβλαβῶς ἔχειν χρήσθαι (§. σνα'. σημ. 5.). Τὶ ἐν ἀντί-
ταῦτα ἀφενέντων ἐλπίσεις; τίνα δ' ἂν φάρμακα ἔλκοι; ἢ
ποῖα ποσότητι τὴν ἀρχὴν ταῦτα δὲς, ἐρεθισμὸν τινα ἐν τ-
τοιούτοις ἅμα ἔχει ἂν ἐμποιήσασθαι;

§. σπη. Δὴλον ἔν ὥς αἱ ὑπὸ τῶν τοιῶνδε χρήσεων
καταχρήσεων ἐμποιέμεναι νόσοι δυσίατοι εἰσίν, ἢ ἀνία-
μέχρις ὅς οἱ πάσχοντες ὑπερμέτρως τοῖς νοσοποιοῖς τέτοις τυ-
χάνουσι χράμενοι.

(2) Ο'φφάν. Τ. Ζ'. σ. 34. (3) Ρ'ἄλ. Πυρετ. Τ. Γ'. σ. 1.

(1) Σβητ. Τ. Ζ'. σ. 456. Ζιμμερ. Μ. Β'. σ. 338—342.

(2) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 344. κτλ.

(1) Ρ'αμμαζ. σ. 311. Στόλ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Β'. σ. 115.

fit causa (2). Si vero valde aquosus et in magna quantitate sumatur, haemorrhoidibus praecipue ansam praebet (3).

§. 285. Etiam chinensis theae usus nimius hypochondriaseos, ac hysterismi, aliorumque multorum malorum (1); apud mulieres autem etiam leucorrhoeae evadit causa (2).

§. 286. Qui etiam admodum fumigationi, vel masticationi herbae nicotianae se delectant, inapetentia plerumque et concoctione depravata laborant; quia multam salivam, cujus immediata in ore cum assumptis alimentis admixtio, concoctu illa reddit faciliora, amittunt continuo; nec non in marasimum profecto, ac phthisim multoties incidere possunt (1).

§. 287. Immodicus etiam ac diuturnus opii usus ita ventriculum, (ut caeteta ex hoc provenientia mala omittam) obdurat, penitusque hebetat sensum: ut mercurio quoque sublimato in magna quantitate sine noxa tales uti valeant (§. 251. adnot. 5). Quid igitur quaeso! ex hisce aegrotantibus aliquis deberet sperare? qualiave medicamenta adhibere? aut quali quantitate his in initio assumptis, erethismum quendam in illis statim excitare valeret?

§. 288. Manifestum igitur est quod morbi ex talibus usibus abusibusque inducti, difficiliore sanatu, vel insanabiles sint semper; quousque aegrotantes horum morbificorum usum continuant.

(2) Hoffmann. T. VII. p. 34.

(3) Reil Fieberl. 3. B. p. 195.

(1) Swiet. T. VII. p. 466. Zimmerm. 2. Th. p. 338—342.

(2) Id. ib. p. 344. etc.

(1) Rammenz. p. 311. Stell de Morb. Chron. T. II. p. 115.

Βιοτείαν ἐνταῦθα λέγων Ἰατροκλεις! τὴν τυχαίαν τῷ πάντος νοῷ κατάστασιν, εἰ δηλαδὴ ἕτος τῶν πλεσίων τυγχάνῃ αὖ, ἢ τῶν πενεσέρων τε ἔξ ἀπόρων. Περὶ μὲν ἔν τῶν πρώτων ὕδεις ἔσαι λόγος· ὁ γὰρ εὐδηνῆς, κατὰ τὸν λυρικὸν εἰπείν, πλεῖτος, εἰ ἔξ πολλάκις τοῖς ἔχῃσι πολλῶν νοσημάτων παρὰ τῆς διὰ τὴν κατέχρησιν γίνεται, ἀλλάγε περὶ τῆς νοσούντος θανμασίας ὅσας τὰς ἐνεργείας ἐνδείκνυται, ἐκ ἀνοίγων μὰ διαγε, τὸ τῷ λόγῳ, ἀλλὰ κλείων μᾶλλον τὰς τῷ ᾄδῃ συγεράς πύλας· περὶ δὲ τῷ δεινῷ ἔξ δυσφόρῃ τῆς πενίας χρήματος, ἥς περ, ὡς ἔφη Ἀριστοφάνης,

„ ἡδὰμῃ

„Οἷδ' ἐν πέφυκε ζῶον ἐξωλέερον (1),
ὅλγ' ἅττα εἰπῶμεν, μᾶλλον δὲ τὰ ὑπὸ ταύτης ἐμποιούμενα τοῖς ἀνθρώποις δεινὰ τραγῳδησώμεν, μέγιστον αἰτίων ἀπάντων τῷ τὰς νόσους δυσιάτῃς τε ἔξ ἀνιάτῃς ἀποβαίνειν αἰεὶ καὶ ὕσῃς ἔξ ἔσομένης.

§. σγ'. Οἱ τοίνυν πένητες ἔξ ἐν τῷ ὑγιαίνειν ἔτι, (ἐπεὶ ὕδποτε ἀντάρκη τὰ πρὸς τὴν τῷ σώματος ἔχῃσι θεραπείαν, ἀλλ' αἰεὶ ἐν ἐλλείψει εἰσὶν ἀγαθῆς τροφῆς τε ἔξ πόσεως (1), ἱματισμῷ τε προσήκοντος ἔξ ἀρκούντος, ἔξ ὑγιεινῆς οἰκίας, πόνοις τε δυσοίσις ἐν παντὶ καιρῷ ἔξ ὥρᾳ σύνεισι, κτλ.). ἐπιδεικτικώτεροι, ἢ οἱ εὖ βιῶντες, παντὸς ὄντες νοσήματος, εἰπότε κατὰ δυσμοίριαν βραδείᾳ τιμῇ περιπέσωσιν ἀφενεία, ἐκείτι ῥάδιον τὴν τελείαν ὑγείαν δύνανται ἀνακτήσασθαι. Καὶ εἶγε δι' ἔτος

(1) Ἐν Πλάτ. ΣΙΧ. 443. ἔξ 444.

(1) Βεϊκάρδ. περὶ τῆς Βρήν-Ιατρ. σ. 79. Κίλιαν. Μ. Α'. §. 323.

Sub nomine Bioteia Jatrocles! statum aegroti quoad fortunam intelligo: si nempe dives, vel pauper et inops sit. De primis igitur nullus sermo hic erit. Efficaces enim, ut secundum Pindarum dicam, divitiae, quanquam saepe possidentibus multos morbos propter abusum conciant; in aegrotis tamen mirabiles exserunt virtutes; cum profecto non aperiunt; immo vero claudant horridas orci portas; de paupertate vero, de hac mala et intolerabili re, qua, sicut Aristophanes dicit,

„ nusquam

„ Nihil animal est exitio dignius (1),

dicenda erunt pauca; aut potius mala, quae ex hac mortalibus inducuntur, deploranda; siquidem causarum omnium maxima ad morbos sanatu difficiliore, vel insanabiles reddendos, est, et semper erit.

§. 290. Pauperes igitur, cum et in statu adhuc sano; quia nunquam sufficientem corporis habent sustentationem; ac semper inopia nutrimenti boni, et potus (1), et vestitus decentis sufficientisque, et domicilii salubris laborant; et quia omni momento et tempore laboribus gravioribus occupantur, capaciores, quam bene viventes, cujuslibet sint aegritudinis: si aliquando, fato sinistro in gravem quandam morbum iaciant, non possunt amplius sanitatem recupe-

(1) In Plut. Vers. 443, et 444.

(1) Weiland Entwurf. p. 79. Sillan 1. Bd. §. 803.

πολυχρόνιον (§. ρμζ. κτλ.), μᾶλλον τῶν πλεσίων πρὸς τὰ δεινὰ, καὶ τὴν τῶν ἀναγκαίων ἐλλείψιν ἔχον διακαρτερεῖν, πολὺ χειρόν δὴ πρ., ἢ νῦν ἐσι, τὸ δεινὸν ἀν' ἀπέβη.

§. σγα'. Ἀλλὰ καὶ ἔτι καὶ αἱ πλείους τῶν τὴν πένητας προσβαλλουσῶν νόσων δυσιατώτεραι καὶ ἀναιτώτεραι, καὶ τῶν ὀξείων καὶ ὀλιγοχρόνιων αἱ χρόνιοι καὶ μακραι δυσφορώτεραι καὶ ὀλεθριώτεραι. Αἱ μὲν γὰρ ταχέως τὸ ἴδιον εἶδος διατρέχουσαι, καὶ ὑπὸ μόνῃς τῆς φύσεως πολλάκις δυνάμεναι θεραπεύεσθαι, πολλῆς δαπάνης οὐ χρίζουσιν· ἀλλὰ διὰ ταχέων εἰς ὑγίαν, ἢ θάνατον, λ' ἔχουσαι, ἐκατέρῳ τῷ τρόπῳ τὸν πάγοντα πραγμάτων ἀπὴν ἔλαβαν· αἱ δὲ τέραντιον λίαν διαρκέουσαι, καὶ ἄνευ τῆς συνεργείας τῆς τέχνης μηδέποτε ἔχουσαι θεραπεύεσθαι (§. μδ'). ταχέως μὲν τὰ μικρὰ τῶν πενήτων ἐκκενέσι βαλάντια, βραδέως δ' αὐτὰς καταλείπουσι, πολλάκις μέχρι τῆς τύμβης αὐτοῖς παρεπόμεναι, ἔδ' αἰόντε τῇ δεινῇ τελείαν γενέσθαι ἐπικυρίαν. Οὐ μὲν γὰρ ἰατροὺς διὰ φιλανθρωπίαν πρόθυμός ἐστι τὸ κατ' ἐαυτὸν τὸν βοηθεῖν τῷ πένητι, ὁδὲ δὲ εἰδειν τὰ φάρμακα ἀποτίσαι μὴ ἔχων, ἔρημος ἀπάσης βοηθείας ἐγκαταλείπεται. Καὶ τῶν δέπουθεν ποριζέντων, τὰ λοιπὰ, ἔχ' ἥττον ἀναγκαῖα ὄντα, ἄψιν· οἷον δηλονότι εὐαερον, θεραπεία, χιτωνίσκοι, καὶ ἱμάτια ἀποχρῶντα (1), ὧν τὸ καθάριον, καὶ ἡ συνεχὴς μεταβολὴ τοῖς νοσέουσιν ὠφελιμώτατα, καὶ τῇ ῥῶσιν αὐτὰς ἔχει πολλάκις γιγνόμενα αἰτία (2)· καὶ κλίνη (3) τὸν ὕπνον καὶ αἰ-

(1) Ρ' ἰλλ. Πορετ. Τ. Α'. σ. 464. Ἡ ψώρα ἐθεραπεύεται, ἢ συνεχῶς ἀπὸ τῶν ἱματίων μεταβολὴ δυνατὴ ὑπάρχει. Σπανίως ἐν τῇ τῶν πλεσίων αἰσίοις ἐστὶ, συνεχῶς δὲ ἐν δοματίοις πενήτων, ἐν τοσοῦτοις, ἐν στρατοπέδοις, κτλ. Στάλ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Α' σ. 279. Γ' δὲ καὶ Στάλκ. Θεμετ. Μ. Α'. §. 498.

(2) Φογγέλ. Μ. Α'. σ. 453. (3) Ρ' ἰλλ. αὐτ. σ. 462.

rare perfectam. Ac si hi propter longam consuetudinem (§. 147, etc.) non magis quam divites mala, necessariorumque indigentiam, perferre valerent; certe potius, quam modo est, malum evasisset.

§. 291. Attamen nihilominus complures morbi pauperes invadentes difficiliore sanatu sunt, vel insanabiliores; chronicæque et diuturni acutis et brevibus magis intolerabiles. Cum enim acuti cito suum percurrant stadium; solaque natura sæpe curari valeant: non ita magnis sumibus indigent; sed brevi tempore in sanitatem, vel mortem terminati: utroque modo aegrum negotiis liberant; diuturni autem e contrario longe perdurantes; sineque artis auxilio nunquam sanari valentes (§. 49): cito quidem angustissimas pauperum crumenas evacuant; lente autem illos derelinquunt; multotiesque illos usque ad sepulchrum persequuntur; neque fieri potest ut penitus malum amoveatur. Medicus enim, propter humanitatem, promptus est, quod illum attinet, pauperi opulari; aeger vero propter inopiam medicamina solvere non valens, quolibet auxilio orbatus manet. Medicamentis etiam quandoque comparatis: reliqua non minus necessaria absunt; domicilium nempe salubre, cura, indusia, vestitusque sufficiens (1); quorum mundities, frequentiorque mutatio aegris magnopere utilia; sæpeque, ut melius se habeant, causa sunt (2); ac lectus (3), qui somnum etiam absentem alli-

(1) Kell Fieberl. 1. B. p. 464. Non curatur scabies, nisi insignis vestium mutatio haberi queat; raro in divitum domibus est; frequens in pauperum tabernis, nosocomiis, exercitiis, etc. Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 279. Vide et Starck Handb. 1. Bd. §. 408.

(2) Vogel 4. Bd. p. 458.

(3) Kell ib. p. 462.

πάντα θέλξαιτε ἔ καλέται δυνάμεν, ἂν ἂ μὴ τοιαύτη. οἷα
 ἔ παρόντα ἀφαιρεῖν, ἔ τῶν βλεφάρων ἐκσφενδονίζειν· ἔ ὡς
 ὁ κωμικός φησιν,

„ ἂν ἴματις μὲν ἔχειν ῥάκος, ἀντὶ δὲ κλίνης
 „ σοιβάδα χολίων κόρεων μετῆν, ἢ τὸς εὐδοντας ἐγείρει
 „ ἔ φορμὸν ἔχειν ἀντὶ τάπητος σακρᾶς, ἀντὶ δὲ προσκε
 Φαλαίς

„ λίθον εὐμεγέδη πρὸς τῇ κεφαλῇ. . . . (4).

ἔ μυρία ἄλλα, ἅπερ ἔδωκεν ἔννοις ποτὲ οἱ πένητες ὑγιαίνον-
 τες ἐμαντεύσαντο.

§. συβ'. Ὡς δὲ ἡ τερὰ τὸς νοσούντας θεραπεια ἔ ἐπιμέ-
 λεια ἐκ ὀλίγων τῇ τῶν νόσων ἰατρειᾷ συμβιβάζονται, ἀπόχρη ἀν-
 τὶ πάντων εἰπεῖν, Ὁσωμανὲς, λοιμὸς ἐπεχόντος (1), δι' αὐτὸς

(4) Εἰν Πλάτ. ριχ. 540—543.

(1) Εἰνταῖθα δ' ἐκ αὐτοῦ εἰη σκοπεῖ ὀλίγ' ἄττα εἰπεῖν περὶ τῆς
 ποθλάνις ἐν τῇ ὀσμανικῇ αυτοκρατορίᾳ συμβαινόντος λοιμοῦ. Οὗ
 ὀλίγοι τῶν ἐν Εὐρώπῃ σοφῶν τῶν ἐγκατοίκων ῥηκάρων ἔ πα-
 λαι, ἔ νῦν ἐτι ὡς ἐν τῶν κυρίων τῆς νόσου αἰτίων ἀπεφάνησαν εἰ-
 ναι· εἰκόσι δὲ, ὡς περ νῦν, ἔτω ἔ παλαι, οἱ ἐν Τερκίᾳ περιη-
 γητάμενοι, ἢ ἄλλας περὶ ταύτης συγγράφαντες, μὴ εὐκρινῶς
 ἰδέαν τῶν ὀσμανικῶν ἐδῶν ἔχοντες, ἀλλ' ἢ τὰ ὅντα καλῶς
 μὴ ἰδόντες, ἢ ἄλλα μὲν ἰδόντες τε ἔ ἀκούσαντες, ἄλλα δὲ ἐκ δια-
 μέτρων τοῖς ὕσιν ἀντικείμενα γράφαντες· ὅφ' ὧν ἔ ὁ μέγας Φε-
 δερικός Ὁσφμάνιος ἐξαπατηθεὶς, τοιαῦτα φησί, „Τίτοις προ-
 ριζεται ἔ ἡ τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγκατοίκων βδελυρὰ ῥη-
 κάρια, κόρη, ἔ ἄλλας παρτοῖς γένεος ἀκαθαρσίας ἐν ταῖς ἀ-
 ργυαῖς ῥιπτόντων, ὅφ' ὧν τὸ αἶρος μολυσμός, ἔ μεγάλη ἰχὺς τῶ
 νόσου ἐμποιεῖται“. (περὶ Εὐδοκ. Νόσων σ. 106.) Ὅτι δὲ οἱ τότε
 περὶ Τερκίᾳ συγγράφαντες ποθλὰ ἐψεύσαντο, ἢ ἐκέντες, ἢ ἄ-
 κοστις, ἔχοι ἄστις διὰ τὸς τῶ Ὁσφμάνιου συγγενὲς συγγρα-
 φίως, τῆς περικλῆος φημι Βρεττανίδος Μαρίας Μονταγκίας, ἐ-
 πιδείξαι, τέττη περὶ ἔτω λεγέσθαι, „ἅπανα ἡσὴ ἐπιστολὴ ὡμα-
 τημάτων ὑπάρχει ἐμπλῆως, ἔ ἀρχῆς μέχρι τέλους. Δοκῶ δέ μοι

PARS II. CAP. XV. BIOTELA.

cere inducereque possit; non tamen talis, ut praesequoque abigat, et excutiat a palpebris; et sicut comicus

„ ut habeat pro veste pannos; pro spon-

„ Grabatum junceum cimicibus plenum qui dormi-
excitat.

„ Et stoream ut habeat pro tapite putridam; pro pu-

„ Lapidem permagnum sub capite (4).

et millena alia, quae pauperes nec sani quidem in so-
mente quondam revolverunt.

§. 292. Quod vero cura assiduitasque apud aegro-
parum ad morborum sanationem contribuant, sufficit
aliis dicere quod Turcae, peste grassante (1), propter

(1) In Plut. Vers. 540—543.

() Hic non procul a proposito est de peste, saepius in imperio o-
nico grassante, nonnulla dicere. Plures doctorum virorum Euro-
olim et nunc adhuc immunditiam incolarum tanquam unam ca-
praecipuarum morbi esse dixerunt; videtur autem illos, qui tun-
tum nuper per Turciam peregrinati sunt; vel secus de ea scrip-
non exactam ideam de consuetudinibus Turcarum habuisse;
quae erant non bene vidisse; vel alia vidisse, ac alia e diame-
traria scripsisse. A quibus etiam magnus Frid. Hoffmannus de
alia dicit: „Anceps incolarum (Constantinopolitanos) detestanda so-
dum excrementa et squalores omnis generis in plateis projiciunt
aëris infectio, et magna morborum vis oritur; (Dissertatio medi-
sica de Morbis certis regionibus et populis peculiaribus). Caeteri
qui illo tempore de Turcia scripserunt, non pauca sive volunta-
mon, mentiti sint, ex contemporaneo quodam Hoffmanni scrip-
perillustri nempe Maria Montague, sic loquente, demonst-
test. „Your whole letter is full of mistakes, from one end to the
I see you have taken your ideas of Turkey, from that worth-
Dumont, who has written with equal ignorance and confidence.
particular pleasure to me here, to read the voyages to the levan-

τέτο μὴ τῷ τῶν προσβληθέντων ἀριθμῷ ἀναλόγως, ἀλλ' ἀπὸ
ὀλιγωτέρας ἀποδυνήσκειν, ἢ ὅσοι παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις, ὅσῳ

τὰς περὶ Τερκίας ταύτας ιδίαις παραλαβόντι ἐκ τῆ θεωρίας
συγγραφῆς ἀμυντίν, μετ' ἐγνοίας αἵμα ἢ ἀνδαδίας συγγρά-
ψατος. Οὐκ ὀλίγη, ἡδονή μοι ἐνταῦθα ἡ τῶν περιηγήσεων τῆς
Α'σίας ἐμποιεῖται ἀνάγνωσις. Ἐν γίνεσι γὰρ ἀπασαι τοσῦτοι
πόρρω τῆς ἀληθείας εἶσι, τοσάτωι τε ἀτοπιῶν γέμεσιν, ὅγε με
γάλην με ψυχαγωγίαν ἐν αὐταῖς εὐρίσκειν." (Τ. Β'. Ε' πικ. λζ'
Γ' δέ ἢ Ε' πικ. κζ'. ἢ κα'.) Ἀλλὰ τὰς ἑτάς ἐγγράφω τῷ ψεύσμα-
τι μελετημένης χαίρει ἐόντις, τειρασώμεθα ἀποδείξαι συντόμως
ὥς ἔτε οἱ Ὁθωμανοὶ ἑτάς εἰσὶ ῥυπαροί, ἔτε αἱ τέτατοι πόλεις τασί-
ταν ἀκαθαρσίωι γέμεσιν, ἔτε ὁ ὑπὸ τῶνδε τῶν ἀκαθαρσίωι τῷ ἀέρι
ἐμποιούμενος καὶσμός (καί τοι ἐν γένει ὁ διεφθαρῶς αἵρ κολλῶν νό-
σον ποιητίνος ἢ συντηρητίνος γίνεσθαι) ἢ ὡς αἵτιος τῆς ἐνάρεως
ἢ τῆς κακοξυνεώς τε ἢ διαρκείας τῆς νόσον ταύτης ἔχουσιν θεω-
ρεῖσθαι. Σωματικὴν δὲ ῥυπαρίαν πάντων ἄντις μᾶλλον, ἢ Ὁθα-
μανῶν καταγνώη· πᾶς γὰρ, ὅπου ἔτε διὰ ζήσκειαι πεντάκι
τῆς ἡμέρας πρόσωποι, ἢ χεῖρας, ἢ πόδας αἵ ποτε νηπασιν; ἀ-
μετὰ τὴν τῆς φυσικῆς ἀνάγκης ἀποπλήρωσιν ἀποπλύνονται; τ
ἢ σαρόνα ἕρας ἐπισπλάξαι τῷ σώματι ῥυπαρὰ κομίζεσθαι, μένος
ὡς φαίν, ὑπ' ἰδεῶτος περιβρέζοντος, ἐν τῷ νεκρῷ ὁμοπίστως εἰς ἐκ-
φορὰν ἐπὶ τῶν ὤμων βαρύνει, ἐκκαθαίρονται; αἱ μετὰ συνείσαν
ἢ ἐξονείρωξιν, ἀπείσαι εἰς βαλανεῖον, ψυχικῶς ἢ σωματικῶς καθα-
ρισμῷ ἔντα, ὑπὸ τῆς ζήσκειας ἐπιπλάτνεται; κτλ. Ταῦτά δ
ἢ περὶ τῶν ἄλλων τῆς Τερκίας ἔχοντων ἐθῶν κατὰ τὸ μᾶλλον
ἤττων ἔχοι ἄντις εἰπεῖν. Οὐδ' αὖ τοσαύτη εἰς τὴν τῶν ἀγνῶν ῥυ-
παρίαν, ὡς τινες εἰσιν, ἐδὲ τοιαῦται ἀκαθαρσίαι ἐπὶ τῶν ἀ-
γνῶν ῥίπτονται· ὁ δὲ, κἂν μὴ ἄλλο, ἀλλ' ἡ τῶν διφραγνὶ κα-
ἀμίδων ἐν ὑγίαισι σπάνιος χηρὸς κωλύει· καί τοι τέτο ἐν πό-
λεσι τῆς Γερμανίας μέρεσι, ἢ τῆς Γοττανίας (ιδεὲ Συμβιβ. τῷ Γυ
Βλασιβ Τ. Α'. σ. 176.) ἢ ἀλλαχῇ (Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 215.
ἢ πάλαι ἢ ὄν ἐτι γίνεσθαι. Εἰ δὲ καί τις ῥυπαρία ἐν ταῖς ὁ-
δοῖς καθορῶνται ἀλλὰ κατὰ τῆς γαλλικῆς κακοπίας. C'est pa-
tout comme chez nous. Καὶ ἐν ταῖς μεγίσταις γὰρ τῶν εὐρώ-
παικων πόλεωι, εἰ ἢ ἐν γένει τῶν τῆς Τερκίας εἰσὶ καθαρότεροι.

causam non correptorum numero proportionaliter; verum semper pauciores moriantur, quam apud Europaeos, quo-

are generally so far removed from truth, and so full of absurdities, I am very well diverted with them. (2 Vol. Letter XXXVII. Vide et Letter XXVII, et XLI). Sed his, qui ita scripto mendacio usi sunt, valedicendo; conandum est succinte demonstrare quod nec Othomani sic immundi, nec urbes eorum tantis sordibus inquinatae sint; nec inquinatio ex his aëri communicata (quamvis aër corruptus in genere multa mala et causet et foveat) tanquam causa initii, vel exacerbationis, ac perdurationis hujusmodi morbi considerari possit. De immunditie igitur corporis omnes potius alios, quam Turcas, accusare aliquis potest; quomodo enim hoc verum esset; cum illi propter religionem quinquies in die faciem, et manus, et pedes semper lavent? cum semper post absolutam corporis necessitatem depurentur? cum si gutta solummodo urinae corpori instillet, pro immunditie habeatur; quae solummodo, ut ajunt, sudore fluente, dum mortuos suae religionis ad funus humeris gerunt, depuratur? Cum semper post coitum, aut pollutionem, balneum petere, pro animi corporisque depuratione, a religione exhortentur? etc. Neque porro ita magna est immundities platearum, ut nonnulli putant, neque tales sordes in plateis projiciuntur; quod si nihil aliud, ast sellarum perforatarum metallicarumque apud sanos rarior usus semper impedit: licet hoc in multis partibus Germaniae, ac Hispaniae (Avantures de Gill-Blas, par le Sage T. I. p. 176.) in aliisque locis (Zimmerm. 2. Th. p. 215.) et olim, et nunc adhuc fiat. Si vero aliquae immundities hic et ibi in plateis sint; ast juxta proverbium gallicum: C'est par tout, comme chez nous. Nam in maximis quoque Europae urbibus, quamvis in genere magis mundaе, quam turcicae, sint, videntur praeter alia et animalium cadavera in plateis jacentia; et anguli totaeque viae urinis inundatae; nam propter multitudinem incolarum haec semper et ubique sunt inevitabilia; et nec valde sunt accusanda; nec tantorum malorum causa fiunt. Quod vero immundities hujus generis causa pestis fieri nequeant: patet etiam ex sequentibus. „Sorditiem hominum, urbium, aediumque et in conspectu sibi morbis, et in perferendis, iniquam posse noxiamque esse,

μὴς τὸ δεῖνόν τῇ Εὐρώπῃ ἐνέσκηψεν. Οἱ μὲν γὰρ ἑαυτοὺς ἐκ
 Σρησκειᾶς ὑπὸ τῆς Πεπρωμένης κατεχομένους οἰόμενοι, ὁμίσσε-

σιν ἰδεῖν πρὸς τοὺς ἄλλοις ἢ ζῶν θρησμοῖτα ἐν ταῖς ὁδοῖς τε-
 μενα, ἢ γωνίας, ἢ ἀγυῖας ὅλας κατακλυζομένας τῷ ὄρει. Διὰ
 γὰρ τὸ πλῆθος τῶν ἐνοικούντων ἀσυντα αἰεὶ ἢ ἀτακταχῆ τὰ τοι-
 αῦτα· ἢ ὅτε πάλιν μίπττα διὰ τὸτο, ὅτε ἄλλως κακῶς τοσούτοι
 γιγνόνται πρόξιστα. Οὔτε δὲ αἱ τὰ τοιαῦτα γένους ρυπαρίαι ἐκ αἰ-
 τῆς λοιμῆς αἰτίας γινέσθαι δύναντο, ἢ ἐκ τῶν ἐξῆς ὁφίον. „Τὰ
 μὲν τῇ ἀνθρώπων, πόλεων, ἢ οἰκῶν ρυπαρίαν ἐλεδρεύοντε ἢ ἐπι-
 βλαβὴ εἶναι δύνασθαι, ἢ μόνον πρὸς τὸ περιτίπτειν τὴν ἀνθρώπων
 ταῦς νόσοις, ἀλλὰ ἢ πρὸς τὸ ταύτας φέρειν, ἐκ αὐτῶν ἀνυμνήν-
 τες δ' ἔχ' ὅρα ὡς ἐκ τῆς ἐδαμῶς ἐκταί τὸ ταύτην προδιατι-
 θίσαν, ἢ κυρίαν, ἢ μόνον αἰτίαν τῆς λοιμῆς εἶναι; Ἐξείη γάρ μοι
 ἐρωτῆσαι τὸν συγγραφεῖα, πρῶτον εἰ ἢ αἰσθάναι τῶν βρεττανικῶν
 νοσῶν, ἢ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν πόλεις ἐπίσης ἐπιδυνάμην, ἢ ἐ-
 πιμολογὰ ἐκατέρωθεν μίξον; τὸτο γὰρ ἔδει ἀποδείξαι, πρὶν
 ἢ το τοιαῦτα ποιῆσαι συμπέρασμα. Δευτέρον, εἰ ἐκ ἐγνώ τὴν ἀρ-
 χαιὰν τῶν Βαβαρίων ἐπιμέλειαν περὶ τῆς τῶν ἱματίων, οἰκῶν,
 ἀγυῶν, ἢ τῶν καθαρότητα, τοσαύτην ἔσαν, ὥς ἢ ὑπέρμι-
 τρον τοῖς ἀλλοδαποῖς φαίνεσθαι; ἢ ὅμως ὁ λοιμός ἐν τέτῳ τῷ ἐ-
 θνεῖ τῳ συνεχῶς συνέβη, ὥς τὴν τῶν ἐκεί περιγυφάσαντας Γα-
 τρεὺς δις ἢ τρις αὖθις συμβάντα ἐν τῷ ἰδίῳ αἰῶνι ἰδεῖν. Ἄρα ἡ
 καθαρότης ἐκ ἀφαιρεῖ τὴν εἰς τὸν λοιμόν προδιατιθίσαν αἰτίαν.
 (Α' ἐν. Τ. ΙΔ'. σ. 431. Ἰδὲ καὶ Στάρκιος Θεορ. Μ. Α'. §.
 236.) Διὰ τὴν, φαῖη ἅντις, συνεχέστερον ἐν Τερσίᾳ, ἢ ἀλλὰχῆ,
 ὁ λοιμός ἐπιπολάζει; διὰ τὰ ἐξῆς, ὥς μοι δοκεῖ, αἰτία. Α'. Διὰ
 τὴν Ἐλβετίαν τῆς ἐν τοῖς ὄρεσι τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἢ
 τῶν παραλίων πόλεων Τεσσαρακοθημέρου λεγομένης. Τὰ πολλὰ γὰρ
 τὸ δεῖνόν εἰς Βυζάντιον, ἢ εἰς τὰς λοιπὰς παραλίους πόλεις διὰ
 νεῶν, ἐξ Αἰγύπτου ἢ Ἀφρικῆς ἐκταί καταγομένῳι, μετακομίζεμε-
 νοι, ἐντυθεῖ ἢ εἰς τὰς λοιπὰς τῶν ὑπερωτιδῶν πόλεων διαδίδο-
 ται. Καὶ εἰ ταῖς αὐταῖς προφυλάξουσιν, ὥς ἐν Εὐρώπῃ, ἐχρῶντο,
 ἔδει τὸν λοιμόν ἴδει ὅτω συνεχῶς συμβαίνειν, (Ἰδὲ Μ. Μονταγ.
 αὐτ. Ἐπισ. λα.) Οὐδὲ γὰρ ἐν Χερσονήσῳ ἐστὶ συμβαίνειν, ἐξ
 ὅτε ὑπὸ τῇ τῶν Ρώσων ἐξουσίᾳ ἐστὶ, καίτοι πρότερον ἐπίσης

sies hoc malum in Europa accidit. Turcae enim, propter religionem, ex Fato dependere putantes sine metu morbo

inficias non ibo; at vero hanc esse praedisponentem pestilentiae causam praecipuam, ac ferme unicam, minime inde consui, quis non videat? Rogare licebit autorem primo an caeterae orienticarum insularum, aliquarumque nationum civitates, pariter et amplificatae fuerint, et majori munditiae cultae? Hoc demonstrandum fuisset, priusquam haec conclusio formaretur. Secundo an non noverit Batavorum eam ab omni tempore munditiae vestium, aedium, platearum, templorumque culturam, ut hanc inmodicam esse conquerantur extranei? Atqui pestis in illa gente tam crebra fuit; ut qui eandem ibi conscripserint medici, his terve renalam sua aetate viderint. Ergo munditiae non aufert praedisponentem ad pestem causam. (Haen T. XIV. p. 431. Vide et Starck Handbuch etc. 2. Ed. §. 236). Quare igitur, dicat quidam, saepius in Turcia, quam alibi, pes is grassatur? Propter sequentes, ut mihi videtur, causas. 1. propter inopiam Xenodocheorum in frontibus imperii, maritimisque urbibus (ubi per quadraginta dierum spatium advenae commorari coguntur). Plerumque enim malum Constantinopoli, caeterisque maritimis urbibus, per naves ex Aegypto et Arabia venientes, translatum: abhinc et in caeteras urbes continentes communicatur. Ac si iisdem praeservativis, sicut in Europa, uterentur; nec pestis deberet ita frequenter accidere. (Vide M. Montag. ib. Let. XXXI). Nam neque in Chersonneso amplius se manifestavit; a quo tempore sub dominatione Russiae est; licet antea aequali modo cum aliis provinciis Othomanicis saepe ex hoc malo affligeretur. (Vide Eusebio Valli Sulla peste di Constantinopoli. p. 472.) 2. Continua sanorum cum aegrotis ac inquinatis conversatio. Cum enim semper sani aegrotantes accedant; et cum illis, qui cum aegrotis sunt, conversentur: non est mirum, si plures etiam in hoc malum incidant. 3. Publica per legem venditio omnium utensilium, et vestium, etc. quae mortui derelinquant. Nam cum multi ex his aliquid, quae nimirum propter multitudinem mortuorum vilioris sunt pretii, emant: morbum quoque inscii in domum introducant. Memini enim olim multoties (dum morbum jam perpressus, oblectationis cujusdam gratia, hisce auctionibus interfuerim) praec-

τῇ νόσῳ χωρεῖσι μὴ δεδιότες, φάρμακά τε τὰ εἰδισμένα το
νοσέσι δίδουσι, πάντοως ἐπικερυνέτετε καὶ ἐπιμελόμενοι·
δὲ τὸ δεινὸν ἐνδίκως φοβέμενοι, καὶ πρὸς μὲν τὰς ὑγίαις προ
φυλακτικώτερον, πρὸς δὲ τὰς νοσούντας ὀλιγωρότερον ἔχοντες
πάσης συγγενικῆς καὶ φιλικῆς ἐπιμελείας ἐρήμους τὰς νοσούν

ταῖς ἄλλαις ὀδομανικαῖς ἐπαρχίαις συνεχῶς τῷ δεινῷ κατατε
χομένη (Ἰδὲ Εὐσέβιον Βάλλιοι περὶ τῆς λοιμῆς τῆς Κωνσταντινουπό
σ. 272.) Β'. ἡ τῶν ὑγιῶν διηκεῖς μετὰ τῶν νοσούντων καὶ μερ
λυσμένως ἐπιμείξια. Διὰ γὰρ τὸ τοῖς νοσέσιν αἰεὶ προσπελαζειν
καὶ τοῖς ἐκείνοις συνῆσι συνδιατᾶσθαι, ἐξένοι εἰ καὶ πολλοὶ τῷ δ
νῷ περιπέτῃσι. Γ'. ἡ ἐκ νόμου δημοσίας πράξεις πάντων, ἀ
τῇ νότῃ κατεργαδιέντες καταλημπάνουσι. Πολλοὶ γὰρ ἐξ αὐτ
τι, μάλιστα διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀποδησκότων, εὐνοιοτέρων
των, ὠνέμενοι, λανθάνουσι καὶ τῇ νόσῳ ἅμα εἰς τὸν οἶκον εἰσ
γοντες. Ε' γὰρ μέμνηται πάλαι πολλὰς ἰδῶν (ὅτι τὴν
σον ἤδη προσήσας, ἀδεῶς ταῖς τοιαύταις πράξεσι ψυχασωτηρίαι
νοσὶ χάριν προσήειν) καὶ διφθέραις, καὶ τριβώνας, καὶ χιτωνίσκας, κα
αὶ οἱ τεθνηκότες τυχόν καὶ ἐν τῇ νοσέει εἶχον, πολλὰς τῶν π
ρόντων ὠνεμένους, καὶ ἅμα ἀμεινυμένους. Οὕτως ἀδεῶς Ὀδομ
νῶν καθεῖς πρὸς λοιμὸν ἔχουσι, τῷ πεπραμένῳ αἰεὶ παροισθῶν
καὶ διὰ τῆτο πλείους τῶν ἄλλων τῶν ἐν Τυρκίᾳ ὅπως ἰδῶν τῇ
σῃ αἰεὶ περιπέτῃσι. Φυλάττονται γὰρ ἐκείνοι τὰ πολλὰ, λοι
κατέχοντες, τῇ ἐπιμείξει, καὶ πόρρω τῶν πόλεων εἰς ἀγρῶν
ἢ εἰς ἄλλας ὑγίαις τόπους ἀπέρχονται ἢ ἐν τοῖς ἰδίοις οἰκοῖς εἰ
τὰς κατακλιόντες, τοῖς λοιποῖς δὲ συγκαταμύγνουνται· τοῖς τε
ξωδὲν κομιζομένοις ὠνίοις δὲ χρεῶνται, πρὶν ἢ τῷ ὕδατι ἐμβαπ
σαι, ἢ ὑποκαπίσαι, ἢ ῥητόριον χρόνον ἐν τῇ αὐτῇ εἰσε
ὑπαίρεια (ὅρα Ε'. Βάλ. σ. 263. κτλ.) Συγγνώτωμοι καὶ τῇ μεγα
Ὀφρημάνῃ σκιά· εἰ κατὰ τῆς αὐτῆς γνώμης ταῦτα γράψαι
τόλμησα· μάλλον δ' αὐτὰ τοῖς περιηγηταῖς, καὶ τοῖς τὰς πε
ρήσεις συγγράφουσιν, ἀναγέτω· οἱ τὰς αἰδήσεις, ὥς δοκεῖ,
πέντες, ἐκ δυοῖν, τὸ τῆς παροιμίας, τρία ἔλαπον, καὶ ἂν ἐκ τῶν
ὡσφραίνοντο. Οὕτως αἱ ἐξ ἀλλοδαπῆς ἀφικνέμεναι ἀγγελίαι
αἰεὶ ἀσφαλτεῖς, εἰδὲ πολλὰς πίστεως ἄξιαι, ὥς λόγῳ τῆς ἀπο
σιως πολλὰς τὸ ψεύδεις ἐν ἑαυταῖς ἔχουσαι.

appropinquunt; medicamenta consueta aegrotis porrigunt; et omnimode illos adjuvant et curant; ubi Europaei, cum recte malum timeant; et quoad sanos magis prophylactic; quoad aegros vero magis negligentes sint: omni consanguineorum amicorumque auxilio orbatos aegros derelinquant;

sentium plures vidisse, qui pellices, palia, indusia, etc., (quae fortasse mortui agrotantes quoque habebant) emerunt, et statim induerunt. Tantum Turcae non timent pestem, praedestinationi fidentes; ideoque plures ex his, quam ex aliis Turciam incolentibus gentibus, semper in morbum incidunt. Evirant enim illi, peste grassante, commixtionem; et procul ab urbibus in agros aliaque sana loca confugiunt; au., si domi maneant, cum aliis nullam communicationem habent; alimentisque, quae extrinsecus in domum feruntur, non prius utuntur, quam eadem aquae immergant; vel suffumigiis depurent; vel per aliquod tempus in aula domus sub divo relinquant (vide Eus. Val. p. 263, etc.). Dent mihi veniam manes magni Hoffmanni! si contra suam opinionem ausus sum haecce scribere; immo vero haec peregrinantibus, peregrinationumque auctoribus tribuant; qui sensibus, ut videtur, labrantes: duo, juxta proverbium, sicut tria videbant; et illa, quae non erant, olfaciebant. Sic notitiae, quae ex locis extraneis veniunt, non semper securae sunt; neque magnam fidem merentur; cum multoties ratione distantiae mendacium in se habeant.

καταλιμπανέσιν, δι' αὐτὸ τέτο ἐσθ' ὅτε, ἀλλ' ἐδιδά τήν νόσον ἀποθνήσκουσιν (2). Ὅσον δὲ ἄλλως οἱ μυδιώτοι θανάτοντες, λοιμῶς μάλιστα, τῶν νοσούντων ὀλιγοῦσιν (3),

„ δῆλον ἄπατιν,

„ Ἀνθρώποις τε, θεοῖς τε, καὶ ἐρανοῖς πετεεινοῖς (4).

§. σγγ'. Οὐμὴν ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἱασιν οἷας μὲν ἀναπαύσεως τῇ ἐκ νοσημάτων ἀναλαμβάνοντι δεῖ! οἷων δὲ πολλὰ φαρμάκων τοικωτικῶν! τροφῆς δὲ! πότε δὲ! (1) Ἐνίστηται ἀνασφύλῃντι, ἢ ἄλλας χρονικὰς νόσους πάσχοντι, αἰῶρα ἢ ἱκπασία, ἢ τὸ ἐλάυνειν ἐν ἄρματι, πρὸς τελείαν τῆς υγείας ἀνάκτησιν, ἢ πρὸς τὴν τῶν νόσων θεραπειάν ἀναγκαῖατε καὶ λίσσιτελέεσθαι (2). Πόθεν δὲ ταῦτα τῇ πένητι, ὃ ἐδὲ ὄναι τὸ τῷ λόγῳ, ὑπῆρξε πώποτε;

§. σγδ'. Αὐθις ἐν πολλοῖς χρόνοις νοσήμασιν, ἢ ἄλλοις δυσίατοις καὶ σκληροτραχήλοις· οἷον ἐπιληψία (1), μελαγχολία (2), ἀτροφία, φθίσει, ἰδρωπὶ (3), πυρετοῖς ἐσθ' τε (4), κτλ. ἢ ἐκ ὑγιέσι καὶ ὀρενοῖς τόποις διατριβῇ, καὶ ὁδῷ πορίᾳ, καὶ τότῃ πρὸς τινα χρόνον μεταβολὴ τὸ μόνον πολλὰ

(2) Δέν. Τ. ΙΔ. σ. 406.

(3) Ο' αὐτ. αὐτ.

(4) Ο' μ. Βατραχ. σ. 26. καὶ 27.

(1) Γαλ. Τέχνη. Γατρ. κ. λζ.

(2) Συδεν. Τ. Α'. σ. 274. καὶ 324. Ρ' ἔλ. Πυρετ. Τ. Β'. σ. 1. καὶ 619.

(1) Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀκαλλαστήναι αἱ μεταβολαὶ μετὰ τῆς ἡλικίας, καὶ τῶν χαρῶν, καὶ τῶν βίων ποιεῖσθαι. Γ' π. Α' φ. Τμήμ. Β'. μέ.

(2) Σβιετ. Τ. Ε'. σ. 204.

(3) Οὐκ ἐν παντὶ τότῃ ἐπίσης βλάβη ἐστὶν ἢ τῷ ὑδρωπὸς θεραπεύσει. Ἡ' ἐν ὑψηλοῖς καὶ ὀρενοῖς τόποις διατριβῇ, καὶ ἢ εἰς χωρία μετὰ ὁδοπορία πολλὰκις εἰσὶν ἀπαιτέμενα, ὡς ἀντιδρῶν ὁ ὑδρωπὸς διαμείβεται. Στόλλ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Α'. σ. 91.

(4) Ρ' ἔλ. Πυρετ. Τ. Β'. σ. 564. καὶ 619.

qui aliquando hac ex causa, et non ex morbo pereunt (2). Quantum vero mercede conducti parabolani, in peste praecipue, aegrotos negligunt (3):

„ manifestum est omnibus,
„ Hominibusque, diisque, et coelestibus volatilibus (4).

§. 293. Caeteroquin post curationem etiam, quanta quiete, quantis multoties medicamentis roborantibus, et victu, et potu, etc. a morbo reconvalescens non indiget! (1) Saepius etiam reconvalercenti, vel aliis chronicis morbis laboranti, gestatio, vel equitatio, vectioque in rheda pro consequenda perfecta sanitate, aut pto sanatione morborum necessaria sunt et utilia (2). Unde vero haec habebit pauper, qui nec asinum, ut ajunt, aliquando possedit?

§. 294. Itetum in multis morbis chronicis; vel secus difficilioribus sanatu, ac pertinacibus; e. g. epilepsia (1), melancholia (2), atrophia, phthisi, hydrope (3), febribus aliquando (4), etc.; commoratio in locis salubribus ac montanis,

(2) HaenT. XIV. p. 406.

(3) Id. ib.

(1) Homer. Batrach. Vers. 26, et 27.

1) Galen. Ars Medic. C. XXXVII.

(2) Sydenh. T. I. p. 274, et 324. Reil Fieberl. 2. B. p. 193, et 619.

(1) Epilepticis pueris mutationes, maxime aetatis, et regionum, et vitarum liberationem faciunt. Hippocr. Aphor. Sect. II. 45.

(2) Swiet. T. V. p. 204.

(3) Non quovis in loco aequae facile hydrope curatur; commoratio in editis montosisque, niperatio in plagas elatiores saepe conditio sunt, sine qua non curatur hydrope. Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 91.

(4) Reil Fieberl. 2. B. p. 564, et 619.

ἐσι βοήθημα (5), ἔδὲ πᾶσι μέντοιγε τοῖς πλετίοις, μὴ ὅτις τοῖς πένησιν, ἀνυσὶν' ἐκτὸς εἰμὶ, κατὰ τὸν τῷ Λευκιανῷ Ἑμ-
λαόν, δακτυλίῳ ἐναέριοι ἐπαχήμενοι, ἀριστοῦτεν, εἰ βελοντο,
Ἰβηρία, δειπνοῦτεν δ' ἐν Ἰταλίᾳ (6).

§. σγέ. Διὰ τῆς ἄρα καὶ πολλὰ νόσοι τοῖς πένησιν ὁμ-
θαίτοι, καὶ νόσοι πενήτων ἐνδίκως καλεῖσθαι ἔχουσι, δι' αὐ-
φθιμεν εἰπόντες αἰτίας ἐκείνοις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπηρεάζουσιν
καὶ διὰ πένιαν μὴ καταλείψουσιν· ὅλα γὰρ αἱ αὐταὶ αὐταὶ σπ-
νήως εἰς τὰς τῶν μεγιστάνων οἰκίας τὸν πόδα ἐμβάλλουσιν· καὶ ἵ-
ποτε καὶ λίσσονται εἰσδύσαι, ῥαβδῶ ταχέως χρυσῆτε καὶ λαμ-
πρῆτι καὶ ἐξελαύνονται.

§. σγς. Εἴς τὴν δὲ πάντων τῆς περὶ τὴν τῶν πενήτων
ἵασιν δυσχερείας καθαρωμένης, δεῖ τὸν τῷ Ἀσκληπιῷ θεραπεύ-
οντα παντὶ τρόπῳ αὐτοῖς σπουδάζειν ἐπικυρεῖν, καὶ τὴν αὐτὴν
δυσμοιρίαν ἀνακεφίζειν ὡς οἶόντε, αἶψά τὰ εὐωνα, φέρε, φάρ-
μακα τῶν πολυτίμων, τὰ ῥιζογενῆ τῶν ἀλλοδαπῶν, καὶ τὰ
κινιστὰ καὶ εὐπόριστα τῶν ἐκ φαρμακοποιίας, ἔνθα ἂν ἐγχωρῶν
αἰρήμενον (1). Ἰ. πτρ. Τέτο πολλάκις ἐκ τῷ σεβασμῷ Λεβέρ-
τῷ ἐμὸ ἐν τῇ Χειρουργικῇ διδασκάλῃ, ἀκήκοα, ὅς ἐν ταῖς δι-
μοσίαις αὐτῷ παθολογικοχειρουργικαῖς συνηταῖς ἔδεποτε ἐπα-
στο πρὸς τὰς ἀκρωμένους καὶ τῶν εὐώνων, καὶ τοῖς πολυτίμοις
πῶς ἰσοδυνάμων φαρμάκων μνείαν ποιῶμενος, καὶ ταῦτα τοῖς π-
ιηστῇ ὁρέγειν αἶψά προτρέπων. Εὐδ. Ἰνα δὲ τέτο ἔχη ποιῆ-
δεῖ τὸν ἱατρὸν εἰδέναι ἐς τὸ ἀκριβὲς πάντα τὰ εὐωνα, καὶ ἰσοδύν-
μα, καὶ οἰκιστὰ τῶν φαρμάκων, πάντα τε τὰ, ἐν ᾗ ἐσι τόπων, α-

(5) Κέλσ. Β. Γ. γ. κζ'. Βεγγλβ. σ. 386. Στόλλ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Β'. σ. 126. Περσ. Τ. Α', §. 105.

(6) Πλοτῖν ἢ Εὐχαι σ. 697.

(1) Στόλλ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Β'. σ. 446. Ἰλδερμ. Περσ. σ. 602.

et itineratio, pro aliquoque tempore regionis mutatio, multoties solum sunt auxilium (5); quod tamen nec omnibus divitibus factu est facile, non solum pauperibus; nisi, juxta Luciani Timolaum, in annulo per aërem vecti; pranderent, si vellent, in Syria; coenarentque in Italia (6).

§. 295. Hanc ob rem ergo multi morbi pauperibus sunt contabernales; recteque morbi pauperum possunt adpellari; quia propter dictas causas illos plerumque vexant; et propter paupertatem non derelinquunt. Cum iidem morbi raro pedem in domus magnatum moveant; ac si quandoque clam ingrediantur, statim virga aurea et medica expelluntur.

§. 296. Ex his igitur omnibus difficultate, quae cum sanatione pauperum connexa est, perspicua facta: conandum est ministro Aesculapii omnimode illis opitulari; infortuniumque eorum, quantum fieri potest, semper lenire: e. g. vilioris pretii medicamina pretiosis, vernacula extraneis, domestica faciliisque comparatu, illis, quae ex pharmacopoea sunt, ubi liceat, anteponendo (1). Jatr. Hoc multoties audi vi ex summe venerabili Lebero, in Cheirurgia meo praeceptore; qui semper in suis pathologico cheirurgicis praelectionibus, vilioris pretii, pretiosisque quodam modo aequivalentium medicaminum mentionem faciebat; eaque porrigere pauperibus admonebat auditores. Euth. Ut vero hoc facere valeat, oportet exactissime scire medicum omnia vilioris pretii, et caeteris paribus aequivalentia et domestica medicamina, omnesque,

(5) Cels. L. III. C. 27. Bagliv. p. 386. Stoll de Morb. Chron. T. II. p. 126. Proef. 1. B. §. 195.

(6) Navig. seu Vota. p. 697.

(1) Stoll de Morb. Chron. T. II. p. 446. Hildenbr. Proleg. §. 602.

τομάτης φυόμενα ἱαματικά φυτά (2), ἡ τὸ τέτων ἐγκώριον ὄνομα.

§. 5. σγζ. Τῇδε μὲν τῇ τρόπῳ ἔχομέν πως ἐνίοτε τοῖς πε-
ντηβηδεῖν ὅσον ἀντὶ κίτης. Φλοιὸν ἱπποκασάνε (1), ἢ Φλοιὸν
ἢ κλαδίσκοις οἰσῦας, ἢ ῥίζῃ ἀρνίης, ἢ τοῖς λοιποῖς τῶν ἀν-
τεμβαλλομένων χράμενοι. Ἀλλ' ἐκ αἰεί ταῦτα, ἔδ' ἐν πύσιν
νόσοις ἀρκούντά εἰσι ἡ ὠφέλιμα. Ἐν γὰρ νόσοις ἐκκινδύνους,
ἔνθα φαρμάκων γειναιῶν ἢ ἡρώϊων χρεῖα, ἐκ εὐτυχῶς τοῖς
ἀντεμβαλλομένοις χρῆσθαι δυνάμεθα, παρὰ πολὺ τῶν ἄλλων
ἢ ἰσχύϊ ἢ ἰδιότητι ἀπολειπομένων, ἢ μηδαμῶς τῇ σφοδρῇ
τῆς νόσου ἀντιστάναι ἔχουσιν (2). Οὔτε γὰρ διχλειπόντων πυρε-
τῶν τὸς σκληροτραχήλους ἰσχύσθαι (3). ἔτε τὸς πυρετῶν νευ-
ρώδεις συνεχομένους, ἢ ἐν ἄκρα καταπτώσει τῶν δυνάμεων ὄντας
Φλοιὸν ἰτέας, ἢ ἱπποκασάνε εὐτενῶσαι ἢ σῶσαι δυνάμεθα,
ἀλλὰ κίη μόνη, ἢ μάλιστα ἐν μεγάλαις ἢ ἐπανειλημμένοις
δόσεσιν (4). ἔδ' ἰσοδύναμον μύχρον, ἢ τοῖς λοιποῖς τῶν ἄλλοι-
ων.

(2) Στέλλ. αὐτ. σ. 447. Τέτο δὲ ῥαδίως ἔχει ἄγχι μαθεῖν ἐκ τῶν
ἐπίτηδες περὶ τῶν πενήτων συγγραφεισῶν βίβλων τε ἢ φαρμα-
κοποιῶν.

(3) Φράγκ. Ἐπιτ. Β. Α'. σ. 53.

(4) Οὐκ εὐχερέϊστι ἄλλα φάρμακον εὐρεθῆναι τὸν τῷ πεντηβηδεῖ
Φλοιὸν τοποῖν ἀναπληρῶσαι δυνάμενον. Ἐπειῶσι μὲν γὰρ τινὲς
τὸν τῷ ἱπποκασάνε, ἰτέας, μελίης, ἢ κασκαρίλλης Φλοιόν, τὴν
τῇ διαμεθῇ ῥίζαν, ἢ τῇ ἀνδρὶ τῆς ἀνδριδός· ἀλλ' ἐν τοῖς δι-
αλείκτοις γὰρ πυρετοῖς ἐδέντω ἴσιν ἀντεμβαλλόμενον. Ἰλδερβε.
Φαρμακολ. σ. 323. Ἰδὲ ἢ Στάρκ. Θεραπ. Μ. Α'. §. 329. ἢ
Νεύμιν. σ. 146.

(3) Ράμμαζ. σ. 15. Φράγκ. αὐτ.

(4) Στάρκ. Τ. Α'. σ. 450. Στέλλ. σ. 304. Φράγκ. σ. 63. Ἡ αὖ-
τις ἐστὶ τὸ ἀσφαλίστατον φάρμακον τῷ μὴ τῷ πυρετικῷ πλάκῳ
περιπεσεῖν, ἢ συμβῆντα δὲ τῷ τῷ ἰσχυθῆναι. Καὶ ψιρ ἢ τὰ μέ-
γιστα ἢ λαίαν σκληροτραχήλην τῷ σπληνὸς οἰδήματι, μετὰ πολ-

quae in loco, ubi ille est, sponte crescunt plantae medicinales (2), et quomodo illas incolae appellant, etc.

§. 297. Hoc modo aliquando pauperibus opitulari possumus; loco nempe chinae, corticem hippocastani (1), vel corticem ramulosque salicis, vel radices arnicae, aliaque surrogata in usum trahendo. Ast haecce non semper, nec in omnibus morbis sufficientia sunt et utilia. Nam in morbis periculosis, ubi generosis heroicisque medicamentis est opus, non feliciter surrogatis uti valemus; siquidem magnopere ab aliis vi ac indole superantur; et nequaquam vehementiae morbi resistere possunt (2). Nam nec feбри intermittente pertinacissima (3), nec feбри nervosa correpti; aut in ultima virium prostratione versantes, cortice salicis, vel hippocastani corroborari et servari possunt; sed china solummodo, et quidem magnis ejus repetitisque dosibus (4). Neque aequivalens aliquid moscho, caeterisque exoticis ac

(2) Stoll ib. p. 447. Hoc vero facile possumus discere ex libris pharmacopoeisque ex industria pro pauperibus scriptis.

(1) Frank. Epit. L. I. p. 53.

(2) Non facile deprehenditur medicamentum, quod cortici peruviano substitui potest. Laudant quidam cortices hippocastani, salicis, fraxini, cascarillae, radices caryophyllatae, et flores chamomillae; sed in intermittibus saltem febribus secundaneum adhuc desideratur. Hildenbr. Pharmacol. p. 323. Vide et Stork Handb. 1. Th. §. 329. et Neuman. p. 146.

(3) Rammaz. p. 15. Frank. ib.

(4) Stoerk T. I. p. 450. Selle p. 304. Frank ib. p. 63. Die Rinde ist das sicherste Mittel den Fieberfuchten zu verhüten, und ihn zu heilen, wenn er sich bereits gebildet hat. Selbst die größten und hartnäckig-

τῶντε καὶ βαρυτίμων ὁ τόπος ἡμῶν γεννᾷτε καὶ τρέφει, ὥς
τ' ἐκείνων τέτοις χρῆσθαι πρὸς πάντας.

§. σγ'. Ἐν δὲ τοῖς δημοσίοις νοσοκομείοις, πολλῶν πλέ-
δι αἰτία διάφορα, ἢ τῶν νόσων ἰασις ὑπάρχει δυσχερесеῖρα (1)
Τροφή μὲν γὰρ καὶ πόσις σπανίως, καὶ ἐν πάνυ ὀλίγοις ἐστὶ τῶν
νοσέσιν οἰκεία, κλίνει δὲ, καὶ σινδόναι, καὶ ἐπιβολαὶ πονηρό-
ται (2). οἷτε αὐτοῖς ὑπηρετῶντες τὰ πολλὰ ἐταῦτοι, εἴως ἐ-
εἶναι, ὑπάρχεσιν (3). ἀλλ' ἀσπλαγχνίαν τε καὶ σκληρότη-
διὰ τὴν πολυχρόνιον ἐν τοῖςδε τοιοῖς τόποις διατριβήν, ἔχον-
ταῖς χρεαῖς τῶν νοσούντων ἐκ ἐπαρκῶσι δεόντως (§. σγβ').
ἀλλὰ τὴν ἀρχάλλειν, καὶ ὀργίζεσθαι, καὶ λυπεῖσθαι αἰτίαν διδ-
τες, ἐκ ὀλίγης βλάβης παραίτιαι αὐτοῖς γίνονται (§. σζη).

§. σγδ'. Ὅσον δὲ ἰατροὶ αἰεὶ! τῇ τῶν νόσων θεραπι-
τὸ κώλυμα, τὸ πολλὸν ἅμα ἐν τῷ αὐτῷ δωματίῳ συγκα-
κεῖσθαι! Οὐ γὰρ πάσῃ νόσῳ ἡ αὐτὴ τῆς ἀτμοσφαίρας, ὥς
δας, ποιότης οἰκεία ἐστὶ καὶ πρόσφορος, ἀλλὰ ταῖς μὲν ὑπό-
μος, ταῖς δὲ ὑπόψυχρος, ἢ ἄλλοτε ἄλλως· καὶ τοῖς μὲν τῶν
νοσούντων τοῖον οἶκημα, λυσιτελεῖ, τοῖς δὲ τοῖον (1), κα-
Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ τὴν περιέχοντος ἐκφορᾷτε, καὶ ὕρει, καὶ ἀτμ-
διαφοροῖς, καὶ ῥυπαρίᾳ πρωμάτων, καὶ ἱματίων, καὶ μυρίοις ἄλλοις
μολυνομένῃ· καὶ αἱ εἰς ὑγίαν ἤδη κλίνουσαι νόσοι βραδυτέ-
τῇ ποδὶ βαινέσι, καρκινωβατέουσαι πολλάκις, καὶ αἱ ἄλλως ἰα-
εῖσθαι ἐπὶ Μανδραβύλῃ χωρεῖσι. Πῶς γὰρ, ὅπου γε ὑπὸ τέτ-
πολλάκις καὶ πυρετῶν ὁ ὀλεθριώτατος ὁ νοσοκομικὸς λεγόμε-

λὴν καὶ ἀδιάκοπον τῆς κίνης χρῆσιν, ἐκποδὸν ὑγίαινας. Ρ' ἰατρ.
Πυρετ. Τ. Β'. σ. 197.

(1) Φράγκ. Γατρ. Α' συνομ. Τ. Α'. σ. 69.

(2) Γασ. Φραγκ. περὶ τῆς Βρέν. Γατρ. σ. 103.

(3) Ρ' εἰλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 449. Γασ. Φράγκ. αὐτ. σ. 78.

(4) Α' ρετ. Ὁδ. Νόσ. Θεραπ. Β. Α'. κ. α', καὶ β'. Γαλ. Θε-
Μεθ. Β. Α'. κ. η'. Α' λ' ξ. Τετλ. Β. Α'. κ. σγ'. Πάσ. σ.

pretiosis regio nostra producit, quae hisce surrogari possent.

§. 298. In publicis vero nosocomiis, ob diversas causas, medela morborum adhuc est difficilior (1). Victus enim et potus raro, ac in paucis sunt aegrotis consentanea: prout etiam lecti, ac lintea, ac opercula pessima sunt (2); parabolani quoque aegros subservientes non tales sunt, quales esse deberent (3). Cum enim hi, per longam in aedibus aegrotantium commorationem, quasi animo indurescant, ac insensibiles fiant: necessitatibus aegrotorum non debita auxilia ferunt (§. 292); quin potius ansam ad indignationem miram, et moerorem illis praebendo, non leves ipsis noxas struunt (§. 268).

§. 299. Quantum autem Iatrocles! obstaculum est sanationi, multos simul in eodem cubiculo jacere. Non enim morbis omnibus, ut scis, eadem atmosphaerae temperies apta est et proficua; sed nonnullis quidem subcalida; nonnullis vero subfrigida, etc. Et aliis aegrotantium hoc cubiculum; aliis vero aliud prodest (1), etc. Cum porro et aër ex excrementis, urinis, diversis vaporibus, immunditiae stragulorum et vestium, et millenis aliis inquinetur: et morbi jam ad sanitatem vergentes, tardiori pede incedunt, et saepe retrogradiuntur; ac illi, qui sanabiles sunt, ad Mandrabulum, juxta proverbium, pergunt. Quomodo enim haec fieri non deberent; cum ex his multoties febris perniciosissima

sten Milzgeschwülste verschwanden nach einem anhaltenden und steten Gebrauch der Rinde. Keil Fieberl. 2. B. p. 197.

(1) Frank Med. Poliz. 1. B. p. 69.

(2) Jos. Frank Erläuterung p. 102.

(3) Keil Fieberl. 1. B. p. 449. Jos. Frank ib. p. 72.

(1) Aret. Morb. Acut. Therap. L. I. C. I, et II. Galen. Rat. Med. L. I. C.

VIII. Alex. Trallian. L. I. C. XIII. Pract. p. 11.

ἐμποιῖται· οἳ εἰσὶ καὶ ὁ εἰρηκτικὸς, στρατοπεδικὸς, καὶ τῶν αὐτῶν αἰτίων πάντες πηγάζοντες.

§. τ'. Διὰ τὸτο ἄρα καὶ πάλαι ἐν τῷ ἐν Παρισίοις θυσήριον Θεῷ λεγομένῳ νοσοκομεῖω ἐκ διχιλίων ἀφειδῶν κοντα μόλις ἐσώζοντο (1)· ἐπεὶ καὶ ἀμπολλοὶ ἐν ἐνὶ δωμα καὶ δύο καὶ τρεῖς ἐπὶ τῆς αὐτῆς κλίνης πολλαῖς ἐκείντο. Ἐν μάχαις δὲ τραυματίζαι διὰ τὸτο παραπολὺ τῶν ἄλλων σιατώτεροι, ἐπεὶ πολλοὶ αἰεὶ εἰς ἐν οἰκημα συμφορῶνται· πληγαὶ αὐτῶν θάπτον εἰς γάγγραιναν μεταβαίνουσιν· ἔτι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὁ μολυσμὸς ἐστὶ τῷ περιέχοντος (2).

§. τα'. Διὰ δὲ τὰ αὐτὰ αἰτία καὶ τὰ ὀρφανὰ, ἢ νόστιμα βρεφῶν, τὰ ἐν ὀρφανοτροφείοις, καὶ ἄλλοις δημοσίοις οἰκοῖς σωρευόμενα, νεογνὰ μὲν ἐτι ὄντα, ὀφθαλμιῶσιν ὡς ἐπὶ πολὺ, καὶ ἀφθαις κατατρίχονται (1)· μικρὸν δὲ τῇ ἡλικίᾳ προβεβηκότα, ψωριῶσι (2), καὶ ἀχῶρας, καὶ κηρία, καὶ ἄλλο τοῖσδε κεφαλῆς νόσημα, πάσχουσιν (3). Διὰ τὰςδε ἄλλας νόσους ἐδὲ τὸ πολλοσὸν αὐτῶν μέρος μέχρι τέλους περιγίγνεται (4).

§. τβ'. Οὗ δὲ πάντων ἐστὶν ἐν νοσοκομείοις ἀνιαρῶτατος λεθρῶτατος, ὅτι καὶ τὸς πλησίον οἱ νοσῶντες πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ἐν ἀγωνίᾳ θανάτε ὄντας, καὶ θνήσκοντας, καὶ ἐκφερομένους.

(1) Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 193. F'ιλ. Πυρετ. Τ. Β'. σ. 56.

(2) F'ιλ. αὐτ. σ. 269.

(1) Ἐν γένει ἡδε ἡ νόσος (αἱ ἀφθαι) συνεχέστερον ἐν ὀφθαλμοῖς, παιδοκομείοις, καὶ ἀνδρώπων πενήταις καὶ ῥυπαρῶν οἰκισταῖς, ὧν τὸ σῶμα, καὶ ἡ τῷ σώματος ἐπιφάνεια συνεχῶς καθαρίζεται, συμβαίνει. Φράγκ. Ἐπιτ. Β. Γ'. σ. 280.

(2) Στάρε. Θεραπ. Μ. Α'. §. 497.

(3) Στόλλ. περὶ Χρον. Νοσ. Τ. Α'. σ. 285.

(4) Καμπέξ. σ. 62. Βιλλκέρδ. Προχ. Γατρ. Μ. Β'. σ. 40.

nosocomialis dicta oriatur? quales etiam febres carcerales, castrenses, etc. sunt, ex iisdem causis omnes provenientes.

§. 300. Hanc ob rem etiam olim Parisiis in nosocomeio Hôtel de Dieu nuncupato ex duobus millibus aegrotorum vix sexaginta curabantur (1); quia et permulti in uno cubiculo; et saepe duo, vel tres simul in eodem lecto jacebant. Etiam qui in pugnis vulnerantur, ideo magis quam alii sanatu sunt difficiliore; quia permulti in uno cubiculo adcumulantur; vulneraque eorum citius in gangraenam transeunt; cujus causa, praeter alia, aëris etiam est inquinatio (2).

§. 301. Ex iisdem vero causis etiam infantes parentibus orbi, vel illegitimi, qui in orphanotropheis caeterisque publicis domibus adcumulantur, dum adhuc neonati sunt, ophthalmia plerumque et aphthis vexantur (1); paulum vero aetate progressi, scabie (2), achoribus, favis, et quolibet alio capiti-malo laborant (3); adeo ut nec parvula illorum pars, propter hos, aliosque morbos, usque ad finem servari valeat (4).

§. 302. Prae aliis vero magnopere molestum ac perniciosum est in nosocomeis, quod aegrotantes prae oculis habeant illos, qui in agone versantur, et moriuntur, atque

(1) *Simmerm. 2. Th. p. 193. Neil Fieberl 2. B. p. 56.*

(2) *Neil ib. p. 269.*

(1) In genere hic morbus (aphthae) in orphanotropheis, paedocomeis, hominumque miserorum immundorumque familiis frequenter; rarius vero apud infantes, quibus ora, corporisque superficies quotidie purgatur, occurrit. *Frank. Epit. L. III. p. 280.*

(1) *Stark Handbuch 1. Th. §. 407.*

(3) *Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 285.*

γὰρ ὡς εἰκὸς καὶ ὑποφίας, τῇ καὶ αὐτὲς ὅσον ἔπω τῆτο πείσονται, ἐμπιμπλάμενοι, τὰ καιριώτατα βλάπτονται (Σ. συζ').
 §. γγ'. Αἰτ' ἐν τοῖς δημοσίοις νοσοκομείοις ἄλλως γενέσθαι ἀδύνατον· δεῖ ἔν αὐτοῖς καὶ τοιούτοις ἔσιν ἀρκεῖσθαι, χαριτάς τε ἀπίστευτος ὁμολογεῖν τοῖς αὐτὰ καὶ συζητάσι, καὶ ἀδραῖς δαπάναις συνέχεσιν. Ἐδεῖ γὰρ ἄλλως πολλὰς τῶν πενήτων ὑπαιθρίας καὶ ἐν τριόδοις τὸ ζῆν ἐκμετρεῖν, πάσης οἰασθῆν βοήθειας ἐρήμους.

§. τδ'. Γάτρ. Εἶτα πῶς ἂν εἶεν ἀποδεκτέα Εὐθύφρον!
 (διακόψω γὰρ πρὸς μικρόν σε τὸν λόγον, ἀπηυδνηκότα σε μάλα ὁρῶν, καὶ μικρὰς δεόμενον ἀναπαύσεως) ὅσα τινὲς περὶ πείνης καὶ πλῆθους φασί, τὴν μὲν ὡς ἀγαθόν τι τοῖς λόγοις ἐπαίρουσες, κατὰ δ' ἐκείνη, ὡς κακὸν δῆθεν ὀργάνον ὄντος, τὰ ἐξ ἀμαξίας λέγοντες· δεόν τῆτι μὲν τὴν κατάχρησιν μέμφεσθαι, τὰς δὲ τῷ θυρῷ ἐκείνῳ προσπαλαιόντας ἔλκεσιν. Αἰτ' ἐγώ γε καὶ τῆτι τὰς ἀμφὶ Ἀριστοτέλην καὶ μάλιστα ἀγαμαί, τρίτον τι ἀγαθὸν τὰ χρήματα ἀποκαλέσαντες, ἐν ταῖςδε ταῖς περιστάσεσι καὶ πρῶτον, καὶ μέσιν, καὶ πύματον δυνάμενα ὀνομάζεσθαι. (Σ. σπδ'.) Ἐαίκε δὲ ὡς ἑδέποτε οἱ τῆς πείνης πανηγυρίζαι πείναν ἐνόησαν, ἀλλ' ἐν πάσαις ταῖς τῇ βίῃ τρυφαῖς, καὶ ἀναπαύσεσι καλινδόμενοι, καὶ ὡς εἶπεν ἔξω βέλους ὄντες, τὴν πείναν ἐπῆραν. Ὡς οὖν καὶ πολλοὶ τὸν ἐν ἀγροῖς βίον ὡς τῶν πάντων κάλλιστον, καὶ λέγοντες καὶ γράφοντες ἐπῆνεσαν, αὐτοὶ μέχρι τέλους ἐν πόλεσι ταῖς μεγίσταις τε καὶ πολυανδρωποτάταις τὸν βίον διάξαντες. Αἰτ' ἀλλὰ κέντει τὸν πῶλιν περὶ τὴν νύσσαν· ἐγὼ γὰρ ἔξω ἤδη τυγχάνω φερόμενος. Δεόν γὰρ εἰπεῖν τι τῶν εἰρημένων ἐχόμενον, ἐγὼ δ' ἐκ οἷδ' ὅπως λίαν ἀποπλανώμενος, φεῖ τῆς ὑποθέσεως πόρρω γίγνομαι.

efferuntur. Metu enim, ut fieri solet, ac suspicione, se quoque similia pati debere, repletis: magnopere nocetur (§. 257.)

§. 303. Attamen in publicis nosocomiis alias fieri non potest; debemusque his quoque, qualiacunque sint, contenti esse; et grates maximas illis agere, qui illa crexerunt, et sumtibus magnis conservant. Secus enim esset necessitas, ut plures pauperes, omni auxilio destituti, sub divo ac in plateis summum diem obire cogerentur.

§. 304. Jatr. Nunc quomodo approbanda sint Euthyphron! (interrumpam enim pro pauco tempore sermonem tuum; cum praecipue defatigatum, et refocillatione aliqua indigentem te videam) illa, quae nonnulli de paupertate ac divitiis dicunt; illam sane, sicut aliquid bonum, laudibus extollendo; contra has vero, quasi malorum instrumentum, tanquam ex plaustro debachando; cum deberent tamen divitiarum abusum accusare; illos vero, qui cum paupertate tanquam bellua colluctantur, condolere. Ast ego hic quoque Aristotelem suosque assecclas, divitias tertium bonum appellantes, admiror; quae in hisce casibus et primum, et medium, et ultimum bonum nuncupari merentur (§. 289). Videntur tamen paupertatis panegyristae nunquam paupertate laborasse; laudasseque paupertatem, dum ipsi in omnibus vitae deliciis, ac refocillationibus abundabant; ac, ut ita dicam, extra ictum teli versabantur. Sic etiam multi vitam rusticam, tanquam omnium optimam, et loquendo et scribendo, laudarunt; cum ipsi in urbibus maximis, populoque abundantissimis usque ad finem vitam degissent. Sed punga equulum versus metam; ego enim jam exeo. Nam, cum deberem aliquid praedictis consentaneum dicere: ipsemet non scio quomodo nimis aberrando, semper a proposito procul deducor.

ΚΛΙΜΑ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΣ.

§. τε. ΕΥΘ.

Ὡς ἡ κλίμα ἡ πατρίς Γατρόκληις! ἡ μόνον ἰδίαντας ἐμποιοῦνται νόσους (1), ἐπιδεκτικωτέρες τε τῶν τῶν οἰκίτορας ἀποφαίνεσιν, ἀλλὰ ἡ τῇ τῶν νοσημάτων ἰάσει νῦν μὲν μᾶλλον, νῦν δ' ἥττον ἐμποδῶν ἴσονται, ὅδεῖς ἂν εἴη ὁ ἀντιλέγων. Καὶ τὸ τοῦτο δὲ πᾶσι δῆλον ὅτι ὥσπερ οἱ τῶν ἀνθρώπων χαρακτῆρες ἀλλήλων κατὰ κλίματα διαφέρουσι (§. ρη'.) (2), ὅτε ἡ τῶν νόσων μορφή ἡ τὰ συμπτώματα διάφοράπως εἰσὶν ἀλλήλων (3), ἡ ἡ τῆς θεραπείας μέθοδος, ἡ τὰ διδόμενα φάρμακα ὥς ὅτε ἀνόμοια (4), ἡ ἡ δόσις αὐτῶν διαφέρουσα (5), εἰ ἡ ἡ γενικὴ θεραπεία πανταχῇ ἡ αὐτή (6). Ὅσα

(1) Πᾶς τότε, πᾶσα πόλις, πᾶν χωρίον νόσους τινας ἔχεισι κατὰ τὰς καιρὰς ἐπιπολαζέουσας. Ζιμμερμ. Μ. Α'. σ. 222.

(2) Ζιμμερμ. αὐτ. σ. 77. Προχ. Τ. Α'. §. 105.

(3) Ζιμμερμ. αὐτ. Φράσγ. Ἑπτ. Β. Α'. σ. 208.

(4) Εἰς τοὺς δὲ, ἡνίκα ὑπὸ τῆς πλείστης αἵς φομάχης πληρώσεως τοῦ σώματος εἰς ἐμπόκηθον, τῆς ὕλης ἐμετικῆς ἐκβληθείσης, αὐτοὶ ἀλλήλων ἐπισήμην κινώσεως ὁ πυρετός (σύννοχος μὴ σηπεδενώδης) διαφέρειται. Ἐξ ἧς ἡ ἐν Βιέννῃ τῶν ἐμετικῶν χρεία καθορίζεται, καὶ διὰ τὸ κλίμα, ἀλλὰ διὰ τοῦ τῆς ζῆς τρόπου, ἐνθα οἱ πυρετοὶ ἐκ τῆς διὰ κριτῶν ὑπερμέτρης τοῦ φομάχης πληρώσεως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παύονται. Διὰ τοῦτο ἡ Βαυλβίος παρακαλεῖ (Πράξ. Γατρ. Β. Κ. κ. π.) ἐν ταῖς θεραπευταῖς νόσοις, ἄλλως μὲν τῆς Ἰταλιώτης, ἐν θερμῷ κλίματι ἡ λιτωτέρας βιέντας, μετέρχεται ἄλλως δὲ Γάλλος, Ἰσπανός, Γερμανός, ἡ ἄλλος ἄλλως, ὡς ἐκαστος ἰδίαν τῇ αἰετος ποιότητα, ἡ ἰδίαν τῆς ζωῆς τρόπον ἔχοντος. Αἰαρ. περὶ Πυρετ. σ. 20.

(5) Ζιμμερμ. αὐτ. Γατρ. περὶ Γραμματί. Γατρικ. σ. 19.

(6) Ἐκ παλαιῶν δὲ τῶν ἐμπειρῶν τῶν ἀποδείκνυται ὡς ἡ μόνον ἡ τῇ φύσει τῶν νόσων, ἀλλὰ ἐν τῇ τῶν καλῶν μεθόδων ὡφελεία

CLIMA ET PATRIA.

§. 305. Euth.

Quod clima et patria Jatrocles? non solum proprios quosdam morbos inducant (.), eorumque capaciores incolas reddant; verum etiam mox plus, mox minus sanationi morborum obstant: nullus inficias ibit. Hoc quoque etiam omnibus notum est, quod, sicut hominum characteres inter se juxta climata differunt (§. 191) (2); sic morborum quoque forma et symptomata diversa quodam modo inter se sint (3); ratioque medendi, medicamentaue porrigenda aliquando sint discrepantia (4), eorumque dosis diversa (5); licet therapeia generalis ubicunque eadem sit (6). Illi morbi igitur qui

(1) Jedes Land, jede Stadt, jedes Dorf haben gewisse Krankheiten, die zu gewissen Zeiten am häufigsten sind. Zimmerm. 1. Th. p. 222.

(2) Zimmerm. ib. p. 77. Proch. 1. B. §. 105.

(3) Zimmerm. ib. Frank Epit. L. IV. p. 208.

(4) Nonnunquam ubi a nimia ventriculi repletionem malum ortum; saburra per emeticum excussa, sine alia evacuatione notabiliore febris (Synochus non putrida) cessat. Inde videtur necessitas vomitoriorum hic Viennae, non ratione climatis, sed vivendi generis; ubi plurimum febres nimia repletionem stomachi, maxime per carnes, originem debent. Hinc Baglivius monuit (Prax. Med. L. II. C. XV.) quod aliter in morbis curantibus tractandi sint Itali, sub adusto climate et sobrie viventes; aliter Galli, Hispani, Germani, alique, sua quique utentes aëris temperie, et suo quique victus genere. Quarin. de Febr. p. 20.

(5) Zimmerm. ib. Gaub. Libellus de methodo conscribendi formul. p. 19.

(6) Aus allen diesen Erfahrungen fließt, daß sowohl in der Natur der Krankheiten, als in dem Vortheile guter Methoden, und in den Kräften wohl angebrachter Mittel etwas beständiges, und unter allen Cli-

τοῖνον τῶν νοσημάτων ἐνδῆμα ἐντισι τόποις διήντινα ἐν αἰτίαν ὑ-
 πάρχουσι (S. ρη'). ταῦτα ἐδυσιατώτερα ἐκεῖ εἶναι δοκῶσι μοι,
 ἢ ἐν ἄλλοις, ἐνθα σποράδην εἰσὶ ὅτε συμβαίνουσιν (S. ραζ'),
 αἵτε δὴ τῶν νοσοποιῶν αἰτίων ἄει παρόντων, ἐπὶ τῇ τῶν φαρμα-
 κῶν ἀντικειμένων πως ἐνεργεῖα. Καὶ μὰ δία γε πολλάκις αἱ
 νόσοι ἐπὶ ἰδέαν διὰ κλίματι μεταβάλλουσιν. Οἷον ἡ φθίσις ἐν
 μὲν τοῖς θερμοῖς τῶν κλιμάτων ἐστὶ διαδόσιμος, ἐν δὲ τῆς ψυ-
 χροτέροις, ἥτοι ἡδαιώσε, ἢ ὀλίγον (7) ὁμοίως πως τοῖς ἰσό-
 λους τῶν ἐρπετῶν, ὧν ὁ ἴος ἐν μὲν τοῖς θερμοῖς κλίμασι πλείων
 ἐστὶ ἐξ ἰσχυρότερος, ἐν δὲ τοῖς ψυχροῖς τὸν κεντρίον βραχυτέρος τε
 ἐξ ὑδαρώτερος.

S. τς'. Εὐδῆμισι δὲ νόσοι σὺν πολλαῖς ἄλλαις εἰσὶ ἐξ αἰ-
 ἐτόμεναι. Οἷον ἐν Βαταβία, ἐν τοῖς παρὰ τῇ ἀρκτικῇ θα-
 λάσσῃ τόποις τὸ σκορβύτον ἐνδῆμιον (1)· ὃ δὴ ἐξ ἡττον ἐν
 τοῖς καυθύροις, ἐπὶ πολλὰ ὕδατα ἐλλιμνάζοντα ἔχουσι τό-
 ποις ἐπικολάζει· ἐνθα ἐπυρετοὶ ἅμα σκληροτράχηλοι (2),

ἐξ ἐν ταῖς δυνάμει τῶν καλῶς κεχημένων φαρμάκων καθιερῶν τι-
 εῖναι, ἐν πᾶσι τοῖς κλίμασι ὁμοίως ἐπικρατῆ· εἰ ἐν παντὶ τέ-
 πῳ, ἐν πάσῃ πόλει, ἐν παντὶ οἴκῳ αἱ ἰδιαίτεροι ἐκάστῳ ἀδελφῆς
 περιστάσεις ἐξαίρεσί τινα ἐκ τῆς γενικῆς κανόνος ποιῆσαι ἔχουσιν·
 εἰκαίτις περιστάσεις εἰσὶ, τῇ τῇ αὐτῇ νόσῳ ἐν ἑτέρῳ ὑποκει-
 μένῳ παντάπασιν εἶναι ἀνόμοιαι, κίττιαι γινώμεναι. Πάλαι μὲν-
 τοι κατεῖδοι ὡς αὕτη ἡ διαφορὰ τὸ τῆς θεραπεύσεως ὑσιώδες μέρος
 ἔδοτ' ἐν μεταβάλλει, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πολὺ μεταβολήν τινα ἐν τῇ δόσει
 τῶν φαρμάκων ποιεῖ, ἢ πρὸς τὸν καιρὸν κατ' ὃν τὰ φάρμακα δι-
 δόνται, ἢ πρὸς τινὰς μὴ ὑσιώδεις ἕσας περιστάσεις· ἐξ ὧς διὰ τῆτο,
 ὥστε αἱ νόσοι ἐν τῷ ὑσιώδει πράγματι εἰσὶ σύμφωνοι, ἔτω ἐξ
 τὰ φάρμακα ἐν τοῖς ὑσιώδεσι χρεῶν συμφωνεῖν. Ζιμμερμ. αὐτ.
 σ. 85. Γδὲ ἐξ σ. 79.

(7) Οὐρελ. Παθεγ. σ. 242.

(1) Βουράβ. Α' φερ. §. 1148. ἐξ 1150.

(2) Σβιτ. Τ. Ε'. σ. 28. ἐξ 224. ἐξ Ζ'. σ. 134.

in loco quodam ex qualicunque causa endemici sunt (§. 128), difficiliores sanatu mihi esse videntur, quam ubi solummodo sporadice tum et quando occurrunt (§. 127); quia causae morbosae semper adsunt; medicaminumque actioni quodam modo obstant. Et profecto! multoties morbi indolem quoque propter climata mutant. Nam phthisis e.g. in regionibus quidem calidis est contagiosa; in frigidis vero vel nunquam, vel raro (7); quod aliquo modo simile est veneniferis reptilibus; quorum venenum in calidis quidem regionibus in majori copia et fortius adest; e contra vero in frigidis minus est et aquosius.

§. 306. Morbi vero endemici, praeter permultos alios, etiam sunt sequentes. In Batavia, ac in locis mari septentrionali adjacentibus, scorbutus est endemicus (1); qui non minus in paludosis etiam locis regnat; ubi febres quoque sunt pertinaces (2); nec non hydrops, ac erysipelas (3). In

maten gleiches herrscht; obschon in jedem Lande, in jeder Stadt, in jedem Hause, die besondern Umstände von jedem Kranken eine Ausnahme von der allgemeinen Regel ausmachen können; obschon es immer Umstände giebt, die eine Ursache sind, daß eine Krankheit in einer andern Person nicht durchaus ähnlich ist. Man hat aber von längst gesehen, daß diese Verschiedenheit das Wesentliche der Kur nicht ändert, und mehrentheils nur eine Veränderung in der Dose der Mittel, oder in Absicht auf die Zeit, macht, in welcher man die Mittel giebt, oder auch in Absicht auf einige Umstände, die ganz ausserwesentlich sind; daß darum, so wie die Krankheiten in der Hauptsache übereinstimmen, auch die Mittel in der Hauptsache übereinkommen müssen. Zimmerm. ib. p. 85. Vide et p. 79.

(7) Hufel. Pathog. p. 242.

(1) Boerh. Aphor. §. 1148, et 1150.

(2) Swiet. T. V. p. 28, et 224, et T. VII. p. 134.

(3) Keil Fieberf. 2. B. p. 342.

ἢ ὕδρωψ δέ, ἢ ἐρυσίπελας (3). Καὶ ἐν Σαρματία δὲ πρὸς τῷ σκορβέτῳ ἢ ὁ γυναικεῖος ῥῆς ἐγχώριος (4), ἢ ὁ σαρματικὸς λεγόμενος πλόκαμος (5). Καὶ τῆς σκωληκώδους δι' ὕλης, τῶν ἐν ἀνθρώποις δηλαδὴ τικτομένων ἐλμυνθῶν, τινὰς τόπους αἰτίαν εἶναι, πάλαι ἤδη περατετήρηται (6).

§. τζ'. Γατρ. Κἂν τῇ ἐμῇ δὲ πατρίδι Φιλίππε πόλει τῇ κατὰ Θράκην, καὶ περ ἄλλας ὑγιεινῶς ἔτη τεθειμένη, οἱ διαλείποντες πυρετοὶ. Θέρους μεσάντος, ἢ λήγοντος, τὰ πολυὰ ἐνδήμιοι· καὶ δ' ἂν δηλαδὴ ἔτη, τῆς ὄρυξης ἐν τοῖς μὴ πόρῳ τῆς πόλεως πεδίοις σπειρομένης, τὸ ὕδωρ ἐλλιμνιάζοντε ἢ σηπόμενον, νοτίδος ἐμπέκλῃσι ἢ διαφθεῖρι τὴν ἀτμοσφαῖραν. Καὶ σκληροτράχηλοι δὲ αὐτοὶ διὰ τὸ εἶσι τὰ μέλιστα, ἢ τῇ καλίσῃ θεραπείᾳ, ἢ φαρμάκων πυρετοφυγαδευτικῶν τοῖς ἰσχυροτάτοις μὴ πάνυ ὑπείκοντες, ὥς ἐπὶ τὸ πλείστον ὁ ἐκ ταυτομάτε, ξηρανθέντι τῷ ἐλλιμνιάζοντι ὕδατι, συγξηραίνονοι, ὅπως εἰπεῖν, ἢ συμφεύγοντες.

§. τῇ. Εὐθ. Διὰ δὲ τῶν κλιμάτων εἰς τὰς κατοικούντας ἐπιρροὴν (§. σγ'. ἢ τέ'), οἱ τῶν θερμῶν τόπων οἰκήτορες ῥᾶν, ἢ οἱ τῶν ψυχρῶν, διαφόροις νευρώδεσι περιπίπτουσιν νόσοις· ὥς ἐν μὲν ἐκείνοις τὴν νευρικὴν συστάσιν ἐρεθιστικώτερον ὑπάρχοντος, ἐν δὲ ταῖς ψυχροῖς τῆς τῶν νέρων διὰ τὸ ψυχρὸς ἀμβλυνομένης ἐρεθιστικότητος (1). Καὶ οἱ σπασμοὶ δὲ ἐν τοῖς θερμοῖς κλίμασιν εἰσὶ συνεχέεσσοι, ἢ ὑπὸ τῷ σμικροτάτῳ τραυματὸς ἐμπαίενται (2). Οὐ μὲν ἀλλὰ ἢ αἰμορροΐδες ἐν μὲν

(3) Ρ'εἰλ. Πυρετ. Τ. Β'. σ. 342.

(4) Γλδισμ. Προλεγ. §. 257. (5) Σιλ. σ. 230.

(6) Στλβιερσ Φιλίππης Διατριβ. περὶ Πυρετ. σκωληκωδ. σ. 22.

(1) Ρ'εἰλ. Πυρετ. Τ. Δ'. σ. 393.

(2) Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 154. Ρ'εἰλ. αὐτ. Τ. Β'. σ. 267.

Polonia etiam, praeter scorbutum, leucorrhoea est endemica (4), plicaque polonica dicta (5). Colluvieque verminosae, vermium scilicet in hominibus orientium, regiones quosdam causam esse, jam dudum observatum est (6).

§. 307. Jatr. Sic etiam in patria mea Philippopoli in Thracia, licet secus salubrem situm habeat, febres intermittentes versus medium, finemque aestatis, plerumque sunt endemicae; illis nempe annis, quibus, oryza in planitiibus non procul ab urbe jacentibus, seminata: aqua stagnans ac putrescens; humidam valde et corruptam reddit atmosphaeram. Ideoque hae febres nimis sunt pertinaces; optimaque medelae, et potentissimis febrifugis plerumque non cedunt; sponte vero una cum aqua stagnante siccata, siccescunt, ut ita dicam, et evanescent.

§. 308. Euth. Propter influxum vero regionum in incolae (§. 211, et 305), climatam calidorum incolae facilius, quam frigidorum, in diversos morbos nervosos incidunt; quia in illis systema nervosum est irritabilius; in frigidis autem, propter frigus, irritabilitas nervorum obtunditur (1). Spasmi etiam in regionibus calidis sunt frequentiores; ex minimoque vulnere inducuntur (2). Nec non haemorrhoides

(4) Hildenbr. Proleg. §. 257.

(5) Selle p. 220.

(6) Silv. Philites Dissertat. inaugur. etc. p. 22.

(1) Neil Fiebert. 4. B. p. 395.

(2) Zimmerm. 2. B. p. 154. Neil ib. 2. B. p. 267.

τοῖς ψυχροῖς συνεχεῖς, ἐν δὲ τοῖς θερμοῖς σπανιώτεροι (3).
τέτανος δὲ τὸναντίον (4).

§. τζ'. Δῆλον δ', ὡς εἴρηται (§. τκ'), τὰς τοιαύτας νόσους δυσιατωτέρας τὰ πολλὰ ἐν τοῖςδε εἶναι τοῖς κλίμασιν, ἢ ἄλλοθι, ἐνθα σποραδικῶς ἔσθ' ὅτε συμβαῖνσιν. Οἷον πυρετοὶ οἱ ἡμιτρίτατοι ἀλλαχῇ μὲν σπανίως, ἐν δὲ Ρώμῃ κακοῦθεις, καὶ ἐπικίνδυνοι (1). Καὶ τέτανος δὲ ἐν θερμοῖς κλίμασιν ἐαυτῇ διαφέρων ὑπαρχει, καὶ ἐπικίνδυνος (2). καὶ νόσοι δὲ αἱ ἀφροδίσειοι δυσιατώτεροι ἐν θερμοῖς, ἢ ἐν ψυχροῖς τόποις, καὶ δ' ἀπανταχῇ τοῖς αὐτοῖς φαρμάκοις θεραπεύεσθαι ἔχουσι (3). Καὶ ἡ τῆ ἥπατος δ' ἐξαψις ἐν τοῖς θερμοῖς κλίμασιν ἐστὶ συνεχεζέρας, καὶ τοῖς φαρμάκοις δυσδύματος, καὶ θανατηφόρος (4), κτλ.

§. τί'. Τὰυτὰ δὲ καὶ περὶ πόλεων ἰδιατέρως, καὶ οἰκιῶν, ὅσα καὶ περὶ κλιμάτων, καὶ τόπων (§. τέ'), νοεῖσθω (1). ὧν τὸ νοσῶδες πολλάκις καὶ ἐν τῇ ἔλθῃ, ἐξ ἧς εἰσι (2), καὶ ἐν τῇ τῆς κατασκευῆς τρέψῃ κεῖται (3).

(3) Βεϊκάρδ. Προχ. Γατρ. Μ. Β'. σ. 226.

(4) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 491.

(1) Στόλ. Μεδ. Θεραπ. Μ. ε'. §. 228.

(2) Ο' ξυγγεγραμμένοι ὡς ἐπὶ τὸ τὸ πολὺ ἐν τοῖς νοσίοις καὶ θερμοῖς τόποις ὁ τέτανος, ἀμα μετὰ ἀπ' αὐτῆς γενεόμενος, καὶ ἐν ἡμέραις ἐνδεκα ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐπάγων τὸν θάνατον. Στόλ. σ. 320.

(3) Ζιμμερμ. Μ. Α'. σ. 77.

(4) Ρεϊλ. Πυρετ. Τ. Β'. σ. 592. καὶ 608.

(1) Φρέιγκ. Γατρ. Α' συν. Τ. Γ'. σ. 831. κτλ. καὶ σ. 878. κτλ.

(2) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 844.

(3) Τισσότ. Τ. Β'. σ. 42. Ἰδὲ περὶ τέτων προ πάντων Γκποκράτην περὶ Αἱμάτων, Τόπων, κτλ. καὶ Ἰδιδ. Ο' ρφμάννου Διατριβ. φυσικοῦ καὶ περὶ τῶν νόσων, αἱ ἐν τοῖς τόποις καὶ λαοῖς εἰσὶ ἰδιαίτεροι.

ni frigidis sunt frequentes; in calidis vero rariores (3); tetanus autem vice versa (4).

§. 309. Manifestum vero est, sicut diximus (305), quod tales morbi difficiliores plerumque sanatu in illis sint regionibus, quam in aliis, ubi aliquando sporadice occurrunt. Febres e.g. semiferitanae in aliis quidem locis raro; Romae autem malignae sunt, ac perniciosae (1). Tetanus etiam in climatibus calidis diversus est a se, et periculosus (2). Morbi quoque venerei magis sanatu difficiles, ac perniciosi sunt in calidis, quam in frigidis regionibus; nec iisdem ubicunque sanantur medicamentis (3). Hepatis etiam inflammatio in locis calidioribus frequentior, et magis mortifera est; medicamentisque difficulter domatur (4) etc.

§. 310. Eadem etiam de urbibus, et domibus peculiariter, intelligenda sunt (1), quae de climatibus, et locis valent (§. 305). Quarum morbositas multoties in materia, ex qua (2) et in modo juxta quem constructae sunt, saepe latet (3).

(3) Weikard Handbuch 2. Th. p. 226.

(4) Id. ib. p. 491.

(1) Stoll Rat. Med. Pars VI. §. 228.

(2) Tetanus acutae est indolis plerumque in regionibus australibus, calidis; ubi cito post refrigerationem nascitur; atque ut plurimum inter dies undecim necat. Selle p. 320.

(3) Zimmerm. 1. Th. p. 77.

(4) Reil Fieberl. 2. B. p. 592, et 608.

(1) Grant med. Polij. 3. B. p. 831. etc. et p. 878, etc.

(2) Id. ib. p. 844.

(3) Tissot T. II. p. 42. Vide de his omnibus praec aliis Hippar. de aer. et aqu. et Fr. Hoffmann. Dissertatio medico-physica de morbis certis regionibus et populis peculiaribus.

Νυσήματα, ὡς φησιν Ἰπποκράτης (1), πάντα μὲν πά-
 τῃσιν ὥρῃσι γίνεται, μᾶλλον δ' ἓνια κατ' ἐνίας αὐτέων ἔ-
 νεται, ἔπαροξύνεται." Ὁ δὲ ἑμόνον ἐν ταῖς ὀξείαις, ἀλλ'
 ἐν ταῖς χρονικαῖς νότοις παρατηρεῖται συμβαῖνον· ἔτι
 γὰρ αἱ πλείους, ὡς φησι Συδενάμος (2), ἐν χειμῶνι μᾶλλον
 ἐν θέρει προκίπτεσι. Καὶ ἀρρώστῃσι μὲν, κατὰ τὸν Φιλ-
 φον (3), μᾶλλον τὸ θέρους, ἀποθνήσκουσι δ' οἱ ἀρρώστῃ
 μᾶλλον τὸ χειμῶνος· καὶ ὅν τὰ νοσήματα, καίται ἐλάτ-
 ὄντα, μᾶλλον θανάσιμα, ἢ ἐν τῷ θέρει, ὑπάρχεισι. Μ-
 λον δὲ τῶν ἄλλων ὥρων τὸ φθινόπωρον ποιμῖλον νόσω
 φορώτατον, ἔτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀλεθριώτατον (4).

§. τιβ'. Ἀντίκεινται δέπως αἱ ὥραι τῇ τῶν νόσων θ-
 πείᾳ, ἢ μόνον τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐξ αὐτῶν γιγνομέ-
 ῃς, ἀλλὰ ἔτι τῶν ὑπ' ἄλλων μὲν αἰτίων ἐμποιημένων, διὰ δὲ τ-
 ῆς οἰκείῃ καιρῷ συμβαίνειν, ἀποβαυνοῶν δυσιατωτέρων
 τῶν μὲν ἐν γένει ἥρος, ἢ φθινοπώρου, τῶν δὲ θέρους, τῶν
 χειμῶνος ἔσων εὐιατωτέρων (1). Οἷον εὐλογεῖται κατ' ἐ-
 φθινόπωρον εὐιατώτεροι· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις λίαν τα-
 συμβάλλεται τὸ τὸν πάσχοντα, ἄερα ὑπόψυχρον, ἔτι καὶ

(1) Ἀφροε. Τμήμ. Γ'. 9'. Ἰδίε ἔτι Συδε. Τ. Α'. ἐν Προσμ.

Πυρετ. Τ. Α'. σ. 293. Σπρεγγελ. Παθολ. Τ. Α'. §. 127.

(2) Αὐτ. σ. 316.

(3) Προβλημ. Τμήμ. Α'. κέ. ἔ. καὶ κή.

(4) Ἐν φθινοπώρῳ δέονται αἱ ψυχαί, ἔτι θανάσιμα. Ἰπ.

9'. Ἰδίε ἔτι ἔ. καὶ κή.—15'. Κέλσος Β. Α'. κ. γ'. ἔ. Β. Β'.

Σπρετ. Τ. Β'. σ. 336.

(1) Ἰπ. Αφροε. Τμήμ. Γ'. γ'.

Morbi, ut ait Hippocrates (1), omnes quidem in omnibus temporibus fiunt; nonnulli vero in quibusdam ipsorum magis et fiunt, et exacerbantur. Quod non solum in morbis acutis, verum etiam in chronicis accidere observatur. Nam horum quoque plures, sicut Sydenhamus fatetur (2), hieme magis, quam vere occurrunt. Et aegrotant quidem, juxta Aristotelem (3), homines magis vere; moriuntur vero magis hieme; quo tempore morbi sunt magis lethales; licet pauciores, quam vere. Prae aliis tamen anni temporibus magnopere autumnus diversorum malorum est ferax, ac plerumque perniciosus (4).

§. 312. Obstant vero anni tempora quodam modo morborum sanationi, non solum illorum, qui ab illis saepe inducuntur; verum etiam illis, qui ex aliis quibusdam causis fiunt; cum vero non tempore idoneo accidunt, sanatu difficiliore evadunt; utpote in genere nonnulli tempore vernali, vel autumnali; alii vero aestate; ac alii hyeme sanatu sunt faciliores (1). Variolae e. g. tempore vernali ac autumnali facilius curantur; nam prae aliis valde illis conducit ut aeger

(1) Aphor. Sect. III. 19. Vide et Sydenham. T. I. in Praefat. Neil Fieberl.

4. B. p. 293. Sprengel Pathol. 1. B. §. 128.

(2) Ib. p. 316.

(3) Problem. Sect. I. 25. et 28.

(4) In autumnno morbi acutissimi, et perniciosissimi omnino. Hippocrat.

Aphor. Sect. III. 9. Vide et 10, et 22—26. Cels. L. I. C. 2. et L. II. C. 1.

Swiet. T. II. p. 336.

ἢ ἐλεύθερον ἀναπνεῖν (2), ὅπερ ἐν θέρει, ἢ σφοδρῶτα χειμῶνι (3) ἢ πάνυ ῥαδίον. Καὶ ἕαρ μὲν, ἢ φθινόπωρον τῶν ἀγγείων λεγόμενε πυρετῇ ἐστὶν αἰτία (4). χειμῶνος δὲ μᾶλλον οἱ μὴ συνεχεῖς πυρετοὶ σκληροτράχηλοι ἢ δυσίατοι ἢ ἡ ψώρα ὡσαύτως (5). Ἐν γένει δὲ οἱ μὲν ἑαρινοὶ πυρετοὶ ἡπιώτεροι, οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ ἰσχυρότεροι (6). Καὶ τὰ ἀφροδισια δὲ δευρὰ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ τὴν ὥραν δυσιατώτερα (7). Καὶ μυρία ἄλλα.

§. τιγ'. Παλλὰκις δὲ τῆς ὥρας τῇ τῆς νόσε θεραπείᾳ οἰκείας ἔσης, ἱετὸς διηγεκῆς, ἢ ψυχρῶς, κτλ. συμβάντα, τὸν πάχοντα ἐλυμήνατο (1). ὡς τῶν ἐξαπινάων τῆς ἀτμοσφαιρας μεταβολῶν τοσῶτον μᾶλλον τοῖς ἀσθενέσιν ἐπιβλαβῶν γιγνομένων, ὅπῃτε ἢ τοῖς ὑγιαίνουσιν ἐκ ὀλίγον ἐπηρεάζουσιν (§. οδ'). (2). Ὅ δὲ ἢ τοῖς ἀρθριτικοῖς αἰεὶ ἐκ τῆς ψυχρᾶς τε ἢ ὑγρᾶς ἀτμοσφαιρας παρατηρεῖται συμβαίνειν. Διὸ ἢ οἱ τοῖς ἐν τοῖς πάχεσι μέλεσι θερμομέτρε, ἢ βαρομέτρε δίκην τῶν τῆς ἀτμοσφαιρας μεταβολῶν προαιθάνονται (3).

(2) Ἰατρικ. Παρατηρ. Τ. Γ'. σ. 37. ἢ 308. Σταίρκ. Τ. Α'. σ. 498. Βαϊκάρεδ. Προχ. Ἰατρ. Μ. Α'. σ. 76.

(3) Σταίρκ. Θεραπ. Μ. Α'. §. 360.

(4) Ρ'εϊλ. Πυρετ. Τ. Β'. σ. 129.

(5) Στόλ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Α'. σ. 279. ἢ Τ. Β'. σ. 441.

(6) Βερσέε. Τ. Α'. §. 68.

(7) Στόλ. Μεθ. Θεραπ. Μ. Γ'. σ. 436. ἢ Μ. Ζ'. σ. 7.

(1) Οὐκ ἐν πάσῃ τῇ ἐτησ ὥρᾳ οἱ ραχίτικοὶ ἐπίσης ὑγιαίνουν· ἐν θέρει γάρ ῥαόν ἔχουσιν, ἢ ἐν καιρῷ βορείῳ, ψυχρῷ ἢ ὑγρῷ. Στόλ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Α'. σ. 21. Ἰδὲ ἢ Σταίρκ. Θεραπ. Μ. Α'. §. 470.

(2) Ἰπ. Α'φορ. Τμήμ. Γ'. α'. Ζημερεμ. Μ. Β'. σ. 177. ἢ 179. Σταίρκ. Τ. Α'. Εἰσαγ. σ. 25.

(3) Τὸτο δὲ ἐναγχος ἢ ἐνταυ ἀσκήτην νοσῶντι παρατηρήσεται. Ἐν αὐτῷ γὰρ ξηρὰ τῆς ἀτμοσφαιρας καταστάσεως ἢ αὐτὸ κοιλία διέ-

PARS II. CAP. XVII. ANNI TEMPORA. 419

subfrigidum, et purum, et liberum aërem respicit, (2); quod aestate, et hyeme intensa (3) non ita facile. Et ver quidem et autumnus febris vasorum dictae fit causa (4); hyeme vero febres intermittentes sunt pertinaces, sanatuque difficiles; scabies etiam (5). In genere autem febres vernales sunt mitiores; autumnales vero vehementiores (6). Mala etiam venerea ob anni tempus plerumque sanatu sunt difficiliora (7). Et millena alia.

§. 313. Saepe autem, quamvis anni tempus morbi nationi proficuum sit: pluvia continua, vel frigus, etc. supervenientia nocent aegrotanti (1); cum repentinae atmosphaerae mutationes ideo magis sint perniciosae; siquidem ipsis quoque sanis non parum nocent (§ 74) (2). Quod etiam arthriticis ex frigida et humida atmosphaera semper accidere observatur; ideoque hi in partibus affectis instar thermometri, ac barometri mutationes atmosphaerae p. aesiunt (3).

(2) Medical Observations Vol. III. p. 37, et 308. Stoerk T. I. p. 498. Weisfard Handbuch 1. Th. p. 76.

(3) Starck Handbuch 1. Th. §. 360.

(4) Neil Fieberl 2. B. p. 139.

(5) Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 279, et T. II. p. 441.

(6) Barser Vol. I. §. 68.

(7) Stoll Rat. Med. Pars III. p. 436, et Pars VII. p. 7.

(1) Non quovis anni tempore aequè valere rachiticos, sic aestate melius se habent, quam tempore australi, frigido, humidove. Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 21. Vide et Starck Handbuch 1. Th. §. 470.

(2) Hippocr. Aphor. Sect. III. 1. Zimmerm. 2. Th. p. 177, et 179. Stoerk T. I. Introduct. p. XXVI.

(3) Hoc recenter etiam in quodam ascitico observatum est. Nam in sicciori statu atmosphaerae ventex immutabilis permanebat; illa vero

§. τιδ'. Εἵταυθα δ' ἀναχθῆναι πῶς ἔχουσιν αἱ ἐκ τῶν τῆς σελήνης (τυχὸν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ὑρανίων σωμάτων) μεταβολῶν, ποικίλαι ὑγιέσιν καὶ νοσήσιν ἀνθρώποις ἐμπιέμεναι ἀλλοιώσεις (1). εἰ καίτινες τὲτο ἔκ ἀποδέχονται (2). Ἀλλ' ἀδύνατόν ἐστιν ἀρνηθῆναι μὴ ἔχει τὴν ἐπιληψίαν (δι' αὐτὸ τὲτο ἴσως καὶ σεληνιασμὸν καλεσμένην), καὶ τῶν νευρικῶν νόσων ἄλλας (3) περιοδικῶς ἐπανιέναι, καὶ τῇ σελήνῃ τὰ πολλὰ μεταβαλλομένη συμμεταβάλλεσθαι. Καὶ αἰμορροΐδες δὲ συνεχῶς ταῖς τῆς ἐκάτης μεταβολαῖς ἔπονται (4), κτλ.

§. τιέ. Οὕτω καὶ Βάκων μὲν ἐν ἐκλείψει ἡλίου, Ῥάμμαζ-ζίνιστ δὲ (1) σελήνης, αἴφνης τὰς νοσήντας χεῖρον ἀρξαμένους ἔχειν, πολλὰς τε αὐτῶν τεθνηκότας, παρατηρηθήκασιν (2). Καὶ ἐν πυρετοῖς δέτισιν ἡ μὲν τῇ ἡλίου δύσει ἐπιβλαβὴς, ἡ δ' ἀνατολὴ τέναντίαν λισιτελής (3). Ὅ δὲ καὶ περὶ πάντων τῶν νοσημάτων ἔχει ἀντίς εἰπεῖν. Πάντες γάρ οἱ νοσήντες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ῥᾶον μὲν τὸ πρῶν, χεῖρον δὲ μετὰ τὴν μεσημβρίαν, καὶ περὶ τὴν ἐσπέραν ἔχουσιν (4). Ἀμφοτέραί τε αἱ ἡλίου τροπαί, μᾶλλον δ' ἡ Φερινή, ἐπικινδυνώταται· καὶ αἱ ἡμερηαὶ ὡσαύτως· ὧν μέντοιγε ἡ μετοπωρινή ἐστι χεῖρων (5).

μενεῖ ἀμετάβλητος· ἐκείνης δ' ὑγρᾶς ἡμετέρας, ἡ ὑπερὶ συμβαί-
νόντων, καὶ αὕτη αἰετοῖς οἶδαναι. Ἰδὲ Βρέξαν Τ. Β'. §. 205.

(1) Γαλ. περὶ Κρίσιμ. Ἡμέρ. Β. Γ'. κ. β. κτλ. Ρ'ἔλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 79. καὶ Α'ἔχ. Τ. Α'. τ. α'. σ. 125. κτλ. Σπριγγέλ. Παιδολ. Τ. Α'. §. 801, καὶ 802.

(2) Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 106.

(3) Ρ'ἔλ. Πυρετ. Τ. Α'. σ. 393. Σπριγγέλ. αὐτ.

(4) Ρ'ἔλ. αἵστ. Τ. Γ'. σ. 165. (1) σ. 109.

(2) Ρ'ἔλ. Α'ἔχ. Τ. Α'. τ. α'. σ. 35. Γωσ. Φεάγ. περὶ τῆς Βρέξ. Γαστ. σ. 39.

(3) Ῥάμμαζ. σ. 311.

(4) Κέλσ. Β. Γ'. κ. γ.

(5) Γ'π. περὶ Α'ἔρ. κτλ. κ. λ'. Στόλ. Μέδ. Θεραπ. Μ. γ'. §. 302.

§. 314. Huc quodam modo referri possunt diversae etiam mutationes, quae ex mutationibus lunae (fortasse aliorum etiam corporum coelestium) hominibus, tum sanis, tum aegris, causantur (1); quanquam hoc nonnulli non agnoscant (2). Ast impossibile est negare, quod epilepsia (morbus etiam lunaticus ob hanc rem fortasse dicta), et alii morbi nervosi (3), periodice recurrant; et plerumque una cum luna mutata mutantur. Haemorrhoides etiam frequenter lunae mutationes sequuntur (4), etc.

§. 315. Sic Baco quidem in defectu solis; Rammazzinius vero (1) in defectu lunae, derepente incepisse aegrotos pejus se habere; multosque horum mortuos esse, observarunt (2). Etiam in nonnullis febribus solis occasus est nocivus; e contra vero ortus proficiuus (3). Quod ac de omnibus morbis posuimus dicere. Omnes enim aegroti melius perumque mane se habent; pejus vero post meridiem, ac vesperi (4). Utrumque porro solstitium magis vero vernale, est valde periculosum; nec non aequinoxia; ex quibus tamen autumnale est pejus (5).

humida evadente, vel pluvia, accidente: semper venter magis intumescet.
Lat. Vide Brera Vol. II. §. 205.

- (1) Galen. de Dieb. Crit. L. III. C. II. etc. Keil Fieberl. 1. B. p. 79, et Archiv. 1. B. 1. S. p. 126, etc. Sprengel Pathol. 1. B. §. 801, et 802.
(2) Zimmermann 2. Th. p. 196.
(3) Keil Fieberl. 1. B. p. 393. Sprengel ib.
(4) Keil ib. 3. B. p. 165. (1) p. 109.
(5) Keil Archiv. 1. B. 1. S. p. 35. Jos. Frank Erläuterung p. 39.
(3) Rammaz. p. 311.
(4) Cels. L. III. C. 5.
(5) Hippocr. de Aër. etc. C, XXX. Stoll Rat. Med. Pars VI. §. 302.

Επειδὲ περὶ τῶν Φαρμάκων γενικώτερον ὀλίγ' ἄττα ἔφθηνεν προειπόντες (§. ρξδ'. κτλ.)· λοιπὸν ἡμῖν ἔσιν Ἰατροὶ κλεις! εἰδικώτερον ἐξετάσαι οἷον ἡμῖν καὶ ταῦτα τῇ τῶν νόσων ἰάσει κώλυμα γίγνεται, ἐκ τῶ βασιλείῃ ἀρχομένοις τῶν ζώων, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἐφεξῆς προϊέσι.

§. τιζ. Τοῖς ἐκ τῶδε τοῖνον τῶ βασιλείῃ Φαρμάκοις, ὀλίγοις, ὡς εἴρηται, τὸν ἀριθμὸν ἔσιν (§. ρξδ'), ἐσι τις ἐμποιῇ θῆναι μεταβολή, εἰ ἐκ ζῶν νεωτάτε, ἢ τέναυτιον παλαιοτάτε, ἢ νόσοντι καὶ νοσῶντος, ἢ ὑπόκτινος νόσου κατεργασθέντος, ὑπάρχωσιν· ὃ δὲ καὶ πάνν ἀπίθανόν μοι εἶναι δοκεῖ. Εἰ γὰρ τὰ τῶν τοιῶνδε ζώων κρέα, ὡς ἐφεξῆς δῆλον ἔσται, διάφορα ἐαυτῶν εἰσι, ποικιλοτρόπως τε ἐπιβλαβῇ τοῖς ἐσθίονσι γίνονται· ἵνα τί τέτο, καὶ ἐπὶ τῶν Φαρμάκων αὐτῶν ἐκ ἀποδεκτέον;

§. τιη. Ἐνταῦθα δ' ἐκ ἄντις ὀρθῶς, ὡς μοι δοκεῖ, ἀντιση, ἀδύνατον εἶναι λέγων, καὶ τέτων δοθέντων, ἐκ τῶν τοιῶνδε Φαρμάκων, ὥσπερ καὶ τῶν βρωμάτων, βλάβην τινα τοῖς χρωμένοις ἐμποιῇ θῆναι· ἐπεὶ τὰ μὲν βρώματα εἰς τὸ σῶμα ἐν μείζονι ποσότητι εἰσιόντα, ἔχουσι καὶ βλάβην διὰ τὸ μέγεθος ἐμποιῇ θῆναι· ἐκ δὲ τῶν Φαρμάκων, διὰ τὸ ἐλάχιστον τῆς ποσότητος, ἐδ' αἰδητόν τι βλάβος γενέσθαι δύναται. Ὡσπερ γὰρ τὰ Φάρμακα Ἰατροὶ κλεις! καὶ ἐν ἐλάχιστῃ ποσότητι, διὰ τὸ περιὸν σφίσι τῆς δυνάμεως, μεγάλας μεταβολὰς τῷ σώματι ἀπεργάζονται· ὅτω καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς βλαβερόν, καὶ ἐλάχιστον ἢ, ἐκ ἐλαχίστης βλάβης, δοκῶ μοι, παρὰ τίον ἔχει γινέσθαι· ὅμοια γὰρ καὶ εἶναι ταῖς λοιπαῖς τῶν Φαρμάκων ἐπεργεαῖς ἢ δυνάμεις.

MEDICAMENTA IN SPECIE.

§. 316.

Cum vero aliqua de medicamentis supra dicta sint (§. 166, etc.): superest nobis Jatrocles! specialius inquirere quale haec nobis in sanatione morborum struant obstaculum; a regno animali incipiendo, et ad reliqua descendendo.

§. 317. In medicamentis igitur ex hoc regno assumtis, quanquam non ita numerosa, ut diximus (§. 166), sint, potest aliqua fieri mutatio, si ex animali valde juvenili, vel e contra vetulo; praecipue vero aegrotante, vel in morbo quodam mortuo assumantur; quod probabile mihi esse videtur. Nam si carnes talium animalium, ut ex sequentibus manifestum erit, a se differant; multisque modis nocivae fiant edentibus: quare id de medicamentis quoque credere non debemus?

§. 318. Hic tamen nemo posset merito, ut mihi videtur, contendere; impossibile esse dicendo, his quoque concessis, ut ex talibus medicamentis, sicut ex alimentis, noxa quaedam utentibus causari queat; quia, cum alimenta in majori quantitate in corpus ingrediantur: detrimentum etiam volumine suo producere valent; ex medicaminibus autem, propter minimam quantitatem, nec sensibile quoddam damnum effici potest. Quemadmodum enim Jatrocles! medicamina, in parvula etiam quantitate, ob vim eis innatam, magnas mutationes in corpore faciunt; sic etiam, quod in illis damnosum lateat, licet minimum sit, non minoris momenti noxae videtur mihi evadere causa; siquidem hujus quoque vis, caeteris actionibus medicamentorum est similis.

§. τιζ'. Τὰ δ' ἐκ τῶν ὀρυκτῶν βασιλεῖα φάρμακα πλείω μὲν ἐστὶν τὸν ἀριθμὸν (§. ρξζ'), ὀλίγα δὲ τύπων καὶ σπανίως ἐν ὑποστάσει (*) εἰς χρῆσιν ἤκουσιν. Οἷον χρυσὸς καὶ ἀργυρος ἐν τοῖς κεχυρωμένοις, ἢ ἠρχυρωμένοις καταποτίσις, (εἰ καὶ τὸτο νῦν γίγνεται σπανιώτερον), καὶ σίδηρος ἐν ῥινήμασι, καὶ ὑδράργυρος (1), καὶ ἀντιμόνιον, καὶ χαλκὸς αὐτὸς ἐστὶν ὅτε (2). Ὅτε καὶ βλαβεράπως γενέσθαι δύνανται, εἰ σώμασιν ἑτερογενέσι συμμέμικται. Οἷον εἰ ὑδράργυρος μὲν μολυβδῷ συμπέφυρται, σίδηρος δὲ ἀδιαφόρως εἰς χρῆσιν ἤκει· καίτοι μόνος ὁ ἐλαστικὸς ἀλλότρια σώματα ἐκ ἐμπεριέχει, τὰ δ' ἄλλα αὐτῇ εἶη, καὶ τῷ χάλυβος μὴ ἐξαιρεμένῳ, διαφόροις ἑτερογενέσι συμμεμιγμένα εἰσι (3). Καὶ ταῦτα μὲν τῶν ὀρυκτῶν ἐν ὑποστάσει εἰς χρῆσιν ἤκουσιν· τὰ πλείω δὲ, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, διαφόροις χυμικαῖς πράξεσι πρῶτον καχυποβάλλονται, καὶ διὰ πυρὸς, ὡς φασί, καὶ ὕδατος διέρχονται, πρὶν ἢ εἰς χρῆσιν ἐλθεῖν θεραπευτικῇ.

§. τκ'. Τὰ δ' ἐκ τῶν φυτῶν βασιλεῖα, πολλὰ ἐκ ἡττον ὑπάρχοντα (§. ρξζ'), μυρίαίς τοις τρόποις ἐξ αὐτῆς βαλβίδος μὴ κατ' εὐχὴν τὴν ἡμετέραν καὶ βέλῃσιν εἶναι δύνανται· εἰ δηλοῖτο μὴ ἐν προσήκοντι καιρῷ συλλέγωνται. Πολλὰ μὲν γὰρ καλλίω εἰσιν ἐν ἔαρι συλλεγόμενα, πολλὰ δ' ἐν θέρει, ἢ μετοπώρῳ. Οἷον ξύλα μὲν, καὶ φλοιοὶ δένδρων κατ' ἔαρ (1), ῥιζῶν δὲ ἄλλαι κατ' ἔαρ, ἄλλαι κατὰ φθινόπωρον, λόγῳ τῆς τῶν φυτῶν ιδιότητος, εἰ δηλαδὴ ἐπέτειε τυγχάνωσιν ὄν-

(*) Ὅρα σημ. ΙΘ'.

(1) Αἴτ. Τ. ΙΒ'. σ. 183. καὶ 190. Στάρκ. Θεραπ. Μ. Α'. §. 183.

(2) Ἰλδερμ. Φαρμακολ. σ. 330.

(3) Γρίν. Φαρμακολ. Μ. Γ. σ. 281.

(1) Γαττήλογ. Φαρμακολ. §. 24. καὶ 25.

PARS II. CAP. XVIII. MEDIC. IN SPECIE. 425

§. 319. Medicamenta vero regni mineralis numerosiora quidem sunt (§. 169); pauca vero ex his in substantia in usum trahuntur. Aurum e. g. et argentum in pilu is auro, vel argento obductis, (quanquam id rarius nunc fiat) et ferrum in limatura, et mercurius (1), et antimonium, et cuprum nonnunquam (2). In quo casu nociva quodam modo evadere possunt, si corporibus haeterogeneis commixta sint; si nempe hydrargyrum plumbo inquinatum sit; ferrum vero indifferenter in usum trahatur; licet solum elasticum et purum aliena corpora in se non contineat; aliae vero ejus species, nec chalybe ipso excepto, diversis heterogeneis commixtae sint (3). Haec quidem ex mineralibus medicamentis in substantia in usum trahuntur; pleraque vero, ac plerumque diversis operationibus chymicis subficiuntur; et per ignem, ut ajunt, et aquam transeunt, antequam in usum therapeuticum veniant.

§. 320. Regni autem vegetabilis medicamina, quae plura non minus sunt (§. 169), millenis modis non juxta desiderium nostrum ac voluntatem acquiri possunt; si nempe non tempore idoneo colligantur. Multa enim sunt meliora, vere collecta; multa vero aestate, vel autumno; e. g. ligna, ac arborum cortices vere (1); ex radicibus autem nonnullae vere, nonnullae autumno; secundum plantarum indolem: si nempe annuae sint, vel biennes, vel perennes perpetuoque

(1) Haen T. XII. p. 183, et 196. *Starck Handbuch* 1. Th. §. 183.

(2) Hildenbr. *P.armac.* p. 330.

(3) *Chren Pharmacol* 3. Th. p. 281.

(1) *Göetting Handbuch der Pharmac.* §. 24, et 25.

τα, ἡ διαιτῇ, ἡ χρόνια καὶ αἰφύλλα (2). αἱ δὲ τῶν θάμνων ἀδιαφόρως, κατ' ἔαρτε καὶ κατὰ χειμῶνα (3).

§. τκα. Τέτο δὲ καὶ μόνον ἐπὶ τῶν τῷ ἔτεος ὥρων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐκάστης ἡμέρας, καὶ τῶν μερῶν αὐτῶν τῆς ἡμέρας ἐκ ἀδιαφοροῦ. Οἷον εἰ βοτάναι καὶ ἀνθὴ ἐν καθύγρῳ ἡμέρᾳ συλλέγονται, ἢ ὁρθρῶς βραδύς, ὅτε δρόσος ἐτι πολλῆς ἐσιν ἐμπλεω, ἢ τέραντιον ἐν τῷ θάλλει τῆς μεσημβρίας· ἐδὲν γὰρ τῶν ἐγκρίνεται (1).

§. τκβ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν φυτῶν ἡλικία ἐν τοῖς φαρμάκοις ἐσιν ὀλιγορητέα. Οὐ γὰρ αἶ το αὐτὸ ἐσιν, ἐδ' ἀδιαφοροῦ, εἰ ἐκ νέων λίαν, ἢ πρεσβυτέρων φυτῶν λαμβάνονται· ἀλλ' αἶ, ὥσπερ ὥρα ἔτεος, καὶ ἡμέρα, καὶ μέρη ταύτης (§. τκα.), ἔτω καὶ ἡλικία φυτῶν, ἐν ἄλλοις ἄλλῃ, ἐστὶ παρατηρητέα. Οἷον ξύλα μὲν ἀγαθὰ εἰσιν, ἐκ δένδρων ἔτε νέων λίαν, ἔτε πρεσβυτέρων τέμπαλιν λαμβανόμενα (1)· φλοιοὶ δ' αἶ ἐκ τῶν νεωτέρων (2)· βοτάναι δὲ ἐν τῷ εἰς τὴν τελείαν αὐτῶν ἀφικέσθαι αὐξήσειν, καὶ πρὸ τῆς ἀνθήσεως (3)· ἀνθὴ δὲ κατ' ἂν καιρὸν τῶν καλύκων προκίπτει (4)· σπέρματα δὲ,

(2) Ο' αὐτ. §. 26.

(3) Βιλλειόβ. §. 277.

(1) Γαιτλίγγ. §. 15. Πρὸ πάντων ἐν φροντίζειν τῆς ἀποθέσεως καὶ συλλογῆς ἐκάστης (φαρμάκου) κατὰ τὰς εἰκείας καιροῦ προσήκει· παρὰ ὅτε δὲ τέττοις ἢ ἐπὶ τῇ, ἢ ἐξίτηλα γίνεται τὰ φάρμακα. Αἰθερίον γὰρ οὗτος τῷ καταγήματος, συλλέγειν δεῖ· μεγάλη γὰρ καὶ τῶν ὑπάρχει διαφορά, τῶν αὐχμῶν, ἢ ὁμῶς πρὸς γενόμενον, τὴν συλλογὴν ποιῆσαι· ὥσπερ καὶ τὸ ὀρεῖν, καὶ ὑψηλῶς, καὶ διαπυρομένως, καὶ ψυχρῶς εἶναι τῶς τόποις· ἰσχυρότερον γὰρ εἰσιν αἱ δυνάμεις αὐτῶν· αἱ δὲ ἐν πιδνῶσι, καὶ καθύγρῳ, καὶ κατασκίσις, καὶ μὴ διαπυρομένοις ἀπονώτεροι κατὰ τὸ πλεῖστον, καὶ μᾶλλον αἱ μὴ κατ' ὥραν εὐκαιρῶς συλλεγεῖσθαι, ἢ δὲ ἀδίδεσθαι ἐφθικυῖται. Διοσκ. περὶ Ἰατρικ. Γ' λ. Β. Α'. ἐν Προοίμ.

(1) Γαιτλίγγ. §. 24.

(2) Ο' αὐτ. §. 25.

(3) Ο' αὐτ. §. 15.

(4) Ο' αὐτ. §. 20.

PARS II. CAP. XVIII. MEDIC. IN SPECIE. 427

virentes (2); fruticum vero radices indifferenter: vere scilicet, et hyeme (3).

§. 321. Hoc vero non solum in anni temporibus; verum etiam in quolibet die, partibus quoque diei non est indifferens; si e. g. herbae et flores die perhumida, vel ante diluculum colligantur; dum adhuc multo rore plena sunt; nam utrumque, sicut collectio etiam sub aestu meridiei, non approbantur (1).

§. 322. Porro aetas quoque plantarum in medicaminibus non est negligenda. Nam non semper idem, nec indifferens est, si haec ex valde juvenili, vel vetula planta assumantur; sed semper, sicut anni temporis, et diei, et horarum diei (§. 321); sic etiam aetatis plantarum ratio est habenda. Ligna e. g. bona sunt, si ex arboribus nec valde juvenilibus, nec e contra vetulis colligantur (1); cortices vero semper ex juvenilibus (2); herbae, dum perfectum incrementum suum attingunt, et ante florescentiam (3); flores, quo tempore ex calyce prodeunt (4); semina, et fructus, post

(2) Id. §. 26.

(3) Willdew. §. 277.

(1) Böttling §. 15. Ante omnia danda est opera ut suis quaeque temporibus singula tum legantur, tum etiam reponantur; nam ad horum rationem medicamenta vel sunt efficacia, vel penitus exolescunt. Siquidem serena coeli constitutione legere illa oportet; nec parvi refert, si mane, aut pluvia tempestate colligantur. Illud quoque multum interest, an loca sint montosa, edita, perflabilia, frigida, arida, et siticulosa. His enim in locis medicamentorum vires majores validioresque habentur; at quae in regionibus uliginosis, umbris, ac vento minime pervio enascuntur, ut plurimum effectu viribusque sunt infirmioribus; multoque magis, si nec suo tempore, nec oportune collecta, vel per debilitatem defecta fuerint. Dioscurid. Mater. Med. L. I. in Praefat.

(1) Böttling §. 24.

(2) Id. §. 25.

(3) Id. §. 15.

(4) Id. §. 20.

ἔ καρποὶ μετὰ τὴν τελείαν πέπανσιν (5), κτλ. Ὡς ἦν περ
πάναντία τοῖς εἰρημένοις συμβῇ, ἀνέστραπται ἡμῖν τὰ φάρμακα
ἐξ αὐτῆς βαλβίδος τὴν ἐνέργειαν ἔ τετάρκεται (6), ἐδὲ τὴν
προσῆκεσαν λυσιτέλειαν τοῖς νοσήμασι δύνανται ἐμποιῇ-
σθαι (7).

§. τκγ'. Ἐπεὶ δὲ ἔ τὰ φυτὰ, ὥσπερ ἔ τὰ ζῶα (§. ρηγ').
κατὰ κλίματα ἔ τόπους ἀλλήλων ὑπάρχει διάφορα, εὐδηλον
ὥς ἔ τὰ ἐντινι τόπῳ φυόμενα ἰατρικὰ φυτὰ, διαφέρεισιν ὡς
ἔ τῶν ἐν ἄλλῳ. Πολλάκις γὰρ τὰ δηλητηριάδη ἐντινι ὄντα
κλίματι, ἐν ἄλλῳ μεταφυτευθέντα ἀβλαβῇ ἀπέβη ἔ βρώσι-
μα (1). Οὐ μὴν ἀλλὰ ἔ πολλὰ τέτων κηφαῖα μὲν ὄντα, ἀ-
βλαβῇ τυγχάνει ἔ τρώξιμα, αὐτοφυῆ δὲ ἔ ἀρρατα, ἰώδη.

§. τκδ'. Αἴθρις τὸ αὐτὸ φυτὸν διαφέρεισιν ἑαυτῇ ἐν ὄρει-
νοῖς, ἢ πεδινοῖς, ἢ ἐφύδροις, ἢ ἐλώδεσιν, ἢ εὐχλίσις, ἢ εὐ-

(5) Ο' αὐτ. §. 23. ἔ 24.

(6) Ο' αὐτ. §. 26.

(7) Τὰ μὲν ἂν ἐριώδη. . . συνδέγειν δεῖ ἐγκύμονα τῶν σπερμά-
ται, αἰδη δὲ πρὸ τῆς ἀποπτώσεως αὐτῶν, τῆς δὲ κερπύς πε-
πληρῆς ὄντας ἔ τὰ σπέρματα δὲ ἀρχόμενα ξηραίνεσθαι πρὸ τῆς
ἀπορρίψης. Χιλίσαν δὲ τὰς βοτάνας, ἀετιβλάσκων ὄντων τῶν καυ-
λῶν, ὁμοίως δὲ ἔ τὰ φύλλα ὅπως δὲ ἔ ἀκέρυα λαμβάνειν, τί-
μιοντας ἐν ἀκμῇ ἔτι ὄντας τὰς καυλῆς. Τὰς δ' εἰς ἀπόθρεσιν ῥι-
ζας, ἔ χιλίσματα, ἔ φλοιῶν ἀφαιρέσεις, ἀρχομένων φυλλορ-
ροσῶν πᾶν βοτανῶν ἔ τὰς μὲν καθαρὰς αὐτοῖσι ξηραίνειν ἐν τό-
ποις ἀνοτίστοις, τὰς δὲ μετεχέσθαι γῆς, ἢ πηλῇ, πλύνειν ὕδατι.
Διοσκ. αὐτ.

(1) Βελόνιον τὸ δηλητηριάδες, τὸ γενόμενον ἐν τῇ Περσίδι, με-
ταφυτευόμενον ἐν Αἰγύπτῳ, ἢ ἐν Παλαιστίνῃ, γίνεταί βρώσιμον.
Ὡς αὐτως ἀμυγδαλῇ, ἔ ροαῖα μεταβάλλονται ἀπὸ τῆς ἰδίας κακίας
διὰ ψηφονίας εἰς τὸ χρηστότερον. . . Πολλὰ δὲ φυτὰ ἀγρία διὰ
ταύτης τῆς ἐπιτεχνήσεως γίνονται κηφαῖα. Τόπος δὲ ἔ γενικο-
νικ σφόδρα τέτοις συμβάλλονται, ἔ μάλλον ὁ τῷ ἔτιος κατεῖδε-
Α' ρις. περὶ Φυτ. Β. Α'. κ. ε'.

maturationem perfectam (5), etc. Nam si contrarium dictis accidat: perversa sunt medicamenta ab ipso initio, ratione actionis, ac confusa (6); nec requisitam utilitatem in morbis conferre valent (7).

§. 323. Cum autem plantae quoque, sicut animalia (§. 191.), ratione regionum locorumque, inter se differant: patet medicinales etiam plantas, quae in uno loco nascuntur, semper quodam modo diversas esse ab illis, quae in alio loco crescunt. Multoties enim quae in uno climate venenatae sunt, in aliud transplantatae, incolumes evadunt et esculentae (1). Nec non nonnullae ex iis, cum sint hortenses, innocuae sunt ac esculentae; silvestres vero, vel suapte natae, venenatae evadunt.

§. 324. Iterum eadem planta differt quodam modo a se, si in locis montanis, campestribus, humidis, paludosis, apri-

(5) Id. §. 23, et 24.

(6) Id. §. 26.

(7) Quae vero fruticosa sunt . . . dum semina praegnant, colligenda sunt; flores autem, antequam sponte decendant, et fructus maturos decerpere oportet; ut et semina cum primum sicari caeperint, prius quam in terram defluant. Sic et herbarum neque ac foliorum succi recens germantibus caulibus eliciendi sunt; aut a quibus exprimi succi corticeae auferri debent, eas eruere convenit, cum primum herbae folia amittere caeperint; ac has quidem, quae munda videbuntur, ex tempore siccis locis exsiccare; quae vero terra lutove fuerint obsitae, aqua prius eluere oportet. Dioscurid. ib.

(1) Belenium, quod perniciosum est in Persia natum, in Aegyptum transplantatum, et Palaestinam fit edendo. Amygdala quoque, et male granata suam malitiam per culturam amittunt, . . . Multaeque silvestres plantae per hoc artificium hortenses sunt. Locus vero et cultura terrae huic rei conferunt plurimum, et maxime anni tempus. Aristot. de Plant. L. I. C. VII.

σκίαις, κτλ., τόποις φυόμενον (§. ρη'. & τκα'. σημ. 1.) (1). τὰ τε αὐτομάτως φύομενα, τῶν ἐσπαρμένων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αἰρετώτερα (2). Ἔτι τὰ μὲν καιρῷ ὑετώδει & ὑγρῷ χαίρουσι, τὰ δέ πως ἀνδρῶ τε & ἀνιμώδει. Ἦν ἔντι τῶν ἐναντίων συμβῇ, ἰδὲ σοὶ τὰ τῆς δυνάμεως αὐτῶν τεταραγμένα τε & ἀμφιβόλα.

§. τκε'. Διὰ ταῦτα τοίνυν τὰ αἴτια & αἱ ἔντινι τόποι διὰ τινος Φαρμάκου γενομένην παρατηρήσεις ἐκ αἱ ταῖς ἀλλαχῇ τὰ πάντα ὑπάρχειν ὅμοιαι, διὰ τὴν πρὸς τῷδε δηλαδὴ τοῖς φύτοις, ἐξ ὧν τὰ Φάρμακα γίνονται, ἐμπονεμένην διαφορὰν (1). Ὡς δὲ & ὁ τῆς τῶν Φαρμάκων κατασκευῆς τρόπος, διάφορος ὧν ἑστ' ὅτε, συμφέρειν τι δύναται.

§. τκς'. Καὶ ἐν αὐτῇ δ' ἔτι τῶν φυτικῶν Φαρμάκων τῇ συλλογῇ & ἄλλα ἐκ ὀλίγα τοιαῦτα συμβαίνειν δύνανται· ἢ μόνον εἰ πρὸ τῆς, ἢ μετὰ τὸν ἀρμόζοντα καιρὸν συλλέγεται (1). κτλ. (§. τκ'. κτλ.), ἀλλ' εἰ αὐτοῖς & ἑτερογενήτινα λάθῃσι συμμιγνέντα (2). ὁ δὲ & ἐπὶ ἐνός & τῇ αὐτῇ φυτῇ παρατηρεῖσθαι πολλάκις ἄξιον. Οὐ γὰρ ἀπάντων φυτῶν μέρη πάντα ἀλλήλοις εἶσιν ἰσοδύναμα· τέτων δ' ἀπ' ἀλλήλων μὴ καλῶς ἐκλεγέντων, ἐκ ἑρῶται τὸ Φάρμακον. Οἷον εἴ τινα τῶν ἀνθέων ἀνευ τῶν καλύκων εἰς χρῆσιν ἔχοντα, τὰ δὲ σὺν τέτοις λαμβάνεται (3), κτλ.

§. τκζ'. Ἡ δὲ τοιαύτη τῶν ἑτερογενῶν μίξις μᾶλλον συμβαίνει & συνεχέσερον, ἐπεὶ πολλὰ τῶν φυτῶν τὴν μὲν ἐνέρ-

(1) Θεόφρ. Ἱστορ. Φυτ. Β. Δ'. κ. α'.

(2) Γρέν. Φαρμακ. Μ. Α'. §. 113. Βιλδενόφ. §. 351.

(3) Ὅσα περὶ τῶν ἀπάντων (§. τκ'—τκδ.) & Γρέν. Φαρμακ. Μ. Α'. §. 117—121.

(1) Γαιττλίγγ. §. 23. & 24.

(2) Γαλην. Πρὸς Πισσιν. περὶ Θερισμ. Β. Α'. κ. β'.

(3) Γαιττλίγγ. §. 20.

eis, umbratis, etc. crescat. (§. 191, et 321, adnot. 1.) (1). Etiam quae sponte nascuntur, illis, quae cultura acquiruntur, praeferendae sunt (2). Porro nonnullae quidem tempestate pluviosa, ac humida; nonnullae veno sicca torridaque delectantur. Ac si aliquid contrarium accidat: en tibi vis medicamentorum perturbata est et ambigua.

§. 325. Ob hasce igitur causas observationes etiam per quoddam medicamentum in uno loco factae, non semper illis, quae in alio instituuntur, sunt similes: propter differentiam per haecce plantis, ex quibus medicamina fiunt, causatam (1). Ad quod modus etiam praeparandi medicamina, multoties differens, aliquid potest contribuere.

§. 326. In ipsa etiam vegetabilium medicamentorum collectione, alia quoque non pauca accidere possunt; non solum si ante, vel post idoneum tempus colligantur (1), etc. (§. 320, etc.); verum etiam si cum his alia quaedam commisceantur (2); quod etiam in una eademque planta saepe observari meretur. Nam non omnium plantarum omnes partes sibi equivalentes sunt; ac si hae non bene ab invicem distinguantur: medicamentum non valet. Si flores e. g. quae sine calycibus in usum veniunt, non ab illis separentur (3), etc.

§. 327. Haec vero alienarum plantarum commixtio magis saepius ve accidit; quia multae quidem plantae sunt,

(1) Theophr. Histor. Plantar. L. IV. C. I.

(2) Gren Pharmak. 1. Th. §. 118. Wilden. §. 351.

(3) Vide de hisce omnibus (§. 320—324) etiam Gren Pharmak. 1. Th.

(1) Göttling §. 23, et 24.
§. 117—121.

(2) Gal. ad Pison. de Theriac. L. I. C. XII.

(3) Göttling §. 20.

γειαυ ὅλῳ μέτρῳ, φασίν, ἀλλήλων διέζευκται, τὰ δ' ἄλλα ἔως ἀλλήλοις τυγχάνουσιν ὅμοια, ὥσε καὶ βοτανικῶν τὸν ἄριστον καὶ ἐμπειρότατον πολλάκις αὐτὰ δυσχερῶς ἀπ' ἀλλήλων δύνασθαι διακρίναι (1). Ἀλλως τε καὶ ἡ αὐτῶν συλλογὴ ἀμαθέσι καὶ δυσεχεσάτοις ἀνδρωπαρίσι, καὶ γυναικαρίσι, ἢ καὶ μόνῃς τῆς θεᾶς αὐτὰ γνωρίζουσι, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπιτέτραπται, νῦν μὲν ἀνεσίως, νῦν δὲ καὶ ἐκόντι κέρδους ἕνεκα καὶ τὰ ἑτερογενῆ, καὶ διάφορα τὴν ἐνέργειαν συγκαταμιγνύσιν· ὁ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἀλλοδαπῶν ὑφορᾶσθαι δεῖ. Εἰ ἔν πρὸς τῷ φαρμακοποιῷ ταῦτα μὴ καλῶς ἐλεγγῇ ἀπ' ἀλλήλων, τὰ ἐξ αὐτῶν κατασκευαζόμενα φάρμακα ὅτε μὲν διάφορα ἑαυτῶν, ὅτε δὲ καὶ ἐπιβλαβῆ ἀποβαίνουσι.

§. τκή. Τὸ δ' αὐτὸ συμβαίνειν δύναται, καὶ ὅτε πολλῶν φυτῶν ἀνδρῆ, ἢ φύλλα ἐν τῷ αὐτῷ ξηραίνεται τόπῳ (1). Ῥαδίως γὰρ ἔχει τις μίξις αὐτῶν γενέσθαι, ἀνέμῳ αὐτοῖς ἐν σκῆψαντος. Ὁ δὲ ὡσαύτως συμβαίνει πολλῶν καὶ διαφόρων φυτικῶν φαρμάκων ἐν κιβωτίοις πλησίον ὕσιν ἀλλήλων, ἢ ἄλλως πως, ἀποτιθεμένων (2).

§. τκδ'. Καὶ ζωῖφια δέ τινα πολλάκις τοῖς φυτοῖς ἐμφυλάσκειντα, καὶ σκώληκες τῷ καυλῷ, ἢ τῇ ῥίζῃ αὐτῶν ἐμφυλάσκοντες (1), ἢ ἄλλα τινα τῶν φυτῶν παρασιτικῶς αὐτοῖς ἐπιφυόμενα, διάφορόντως τὴν τούτων ἐνέργειαν ἀπεργάζονται. Καὶ ἐρπετὸν δὲ τέτοις ἐπικαθίσταν, καὶ τὸν ἰώδῃ στέλιν ἐκ-

(1) Γκαρὸν ἐν ταῦτα ἐπιμνησθῆναι οἷα ἐκ τῆς ἀκοίτης συνέβη σύγχυσις, ὡπερ ὁ περικλητὸς Σταϊρκιος κατὰ πολλῶν νοσημάτων ἐχρήσατο. Τὸ μὲν γὰρ, κατὰ Βιλδερόβιον, ἦν τὸ ἀκόνιτον γεοδένιον, ὃ δὲ ἐχρησίασθαι ἢ ἀκόνητον ἀπὸ πηλός. Γδὲ Γρέν. Φαρμακ. Μ. Β'. σ. 319.

(1) Γαβηλίγγ. §. 19.

(2) Ὁ αὐτ. §. 6. καὶ 19. Γρέν. Φαρμακ. Εἰσαγ. Μ. Α'. §. 20.

quae quoad virtutem, tota mensura, ut ajunt, a se distant; quoad caetera vero valde sibi sunt similia, ut frequentissime optimus, et experientissimus quoque botanicus difficile illas ab invicem distinguere posset: (1). Caeteroquin illarum collectio ignorantissimis, ac miserrimis homunculis mulierculisve, ex solo visu illas cognoscentibus, plerumque relicta est: mox involuntarie, mox voluntarie, quaestus gratia, heterogenea, et quoad virtutem diversa, commiscen-
tibus; quod quidem magis in exoticis suspiciendum est. Si ergo pharmacopoeus non bene haec ab invicem separet: medicamenta ex his praeparata, mox quidem inter se diversa, mox vero nociva penitus evadent.

§. 328. Idem accidere potest, et dum plurium plantarum flores, vel folia, in eodem loco siccantur (1). Facile enim commixtio aliqua illorum fieri potest, vento ad illa irrumpente. Quod etiam accidit, si multa ac diversa vegetabilia medicamina in scriniolis prope jacentibus, vel aliter deponantur (2).

§. 329. Animalcula etiam plantis libenter inhabitantia; et vermes in trunco, vel in radicibus latitantes (1); aliaeque plantulae, quae parasitice in illis nascuntur, actionem illarum diversam quodam modo efficere possunt. Et am quaedam reptilia possunt illas nocivas saepius reddere, si

(1) Sufficit hic mentionem facere qualis confusio orta est ex aconito, quo perillustris de Stoerk contra plures morbos utebatur. Nam illud quidem, juxta Wildenowium, erat aconitum neomontanum; quod vero delineavit, erat aconitum napellus. Vide *Gren Pharmac.* 2. *Th.* p. 319.

(1) Göttling §. 19.

(2) Id. ib. §. 6, et 19. *Gren Pharmac. Einleitung.* 1. *Th.* §. 28.

(1) Göttling §. 28.

χέαν, ἐπιβλαβῆ αὐτὰ πολλάκις ποιῆσαι δύναται· καὶ μν.
ρία ἄλλα.

§. τλ'. Καὶ δὲ πάντα ταῦτα ἰατρούκεις! τὰ φυτικά
διαφύγωσι φάρμακα, ἐν τῷ ξηραίνεσθαι ἔχουσι πολλάκις δια-
φθαρῆναι· ἦτοι γὰρ πέραν τῆ δέοντος ἡλιωθέντα, ἢ ὑπο-
καύσεως θερμότητι ξηραίνέντα, τὸ αἰθέριον ἔλαιον (*) καὶ τὰ
λοιπὰ τῶν πτητικῶν μερῶν ἀποβάλλουσιν· ἢ τῆς παλιν ὑγρό-
τερα τῆ δέοντος ἐγκαταλειφθέντα, φθείρεται, ἀναβράσεως,
ἢ εὐρώτος, ἢ σήψεως αὐτοῖς συμβάντων. Ἀ' δὲ καὶ μετέπειτα
πολλάκις συμβαίνει, τῶν ταμείων, ἐν οἷς τὰ φάρμακα ἀποτί-
θεται, ὑγρῶν λίαν, ἢ ξηρῶν ὄντων (1). Τοιαῦτα δ' ὡς ἐπὶ
τὸ πολὺ ἐν ναυσὶν ὑπομένουσιν, ἃ ἡμεῖς ἐξ ἀλλοδαπῆς διὰ θα-
λάσσης μετασελλόμεθα.

§. τλα'. Ἐχατον δὲ τὰ φάρμακα πάντα, καὶ ἀπλὰ
τυγχάνουσιν ὄντα, καὶ σύνδετα, τῆς αὐτῶν ἰσχύος, διὰ χρό-
νον, καὶ παλαιότητα· ἢ μὴ καλὴν διατήρησιν, ἀτόνως γενομένης καὶ
ἐξιτύλε, καὶ τὴν κατ' εὐχὴν ἐνέργειαν τοῖς νοσήμασι ἐμποιοῦν-
ται (1).

§. τלב'. Πολὺ δὲ πλέον τὰ φάρμακα ἐπιβλαβῆ γίγνε-
ται, εἰ τύχη ὄντα δεδολωμένα (1). Οἷα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰσι
τὰ ἀλλοδαπῇ ταῦτα καὶ βαρὺτιμα· μόσχος δηλονότι (2), καὶ κίνα (3),

(*) Ὅρα σμ. Κ'.

(1) Γαιττλήγ. §. 4. καὶ 5.

(1) Γαλ. πρὸς Πίσωνα περὶ τῆς Θερ. Β. Α'. κ. δ'. καὶ πρὸς Παι-
νήλιν. κ. α'. Γαῖβ. περὶ Γραμματί. σ. 31. Βεϊκάρδ. περὶ τῆς
Βερν. Γατρικ. σ. 314.

(1) Γαῖβ. αὐτ. σ. 31.

(2) Γοέν. Φαρμάκολ. Μ. Β'. σ. 150.

(3) Καὶ ἡ κίνα, δι' ὥστερ καὶ ἄλλα ἐκ ὀλίγα, πολλάκις δεδολισμένη
εἰς ἡμᾶς κομίζεται. Ἰδάρῳ γὰρ ἀλόης χυμῷ κοινῶν δένδρων
καὶ φλοιῶν πικρῶν, τῇ κίνα συμμιγνύσιν. Οὐκ ὀλίγοι δὲ τῶν

PARS II. CAP. XVIII. MEDIC. IN SPECIE. 435

supra illas serpent, salivamque venenosam diffundant; et millena alia.

§. 330. Si autem medicamenta vegetabilia Jatrocles! omnia haec effugiant: in siccatione multoties corrumpi possunt. Nam vel oleum aethereum, aliasque partes volatiles amittunt, si supra modum sole exarescant, seu calore hypocausti siccentur; vel e contra humidiora derelicta, corrumpuntur; fermentatione, aut mucore, aut putredine accidentibus. Quae etiam postea multoties fiunt; si depositoria, in quibus medicamina asservantur, valde humida vel sicca sint (1). Talia plerumque in navibus patiuntur medicamina, quae ex locis extraneis per mare ad nos transmittuntur.

§. 331. Medicamenta demum omnia, sive simplicia sint, sive composita, vi sua, propter tempus, ac vetustatem, vel non bonam conservationem, etc. debilitata, et annihilata, virtutem desideratam in morbis non exserunt (1).

§. 332. Multo magis vero medicamenta nociva fiunt, si essent adulterata (1). Qualia plerumque sunt haec exotica ac pretiosa: moschus scilicet (2), et cortex peruvianus (3).

(1) Böttling §. 4, et 5.

(1) Galen. ad Pison. de Theriac. L. I. C. XIV. et ad Parphyllian. C. I. Gaub. Libel. p. 31. Weikard Entwurf. p. 314.

(1) Gaub. ib. p. 31.

(2) Oren Pharmacol. 2. Th. p. 130.

(3) Auch dieses Prodrat (die Chinarinde) wird, wie so viele andere, hien, sie verfaßte zu uns gebracht. Man gibt gemeinen Baumrinden durch dünnen Alesaft die Bitterkeit, und stellt sie unter Chinarinde. Manche

καὶ ὅπιον (4), κτλ. Νῦν μὲν γὰρ πλεον, νῦν δ' ἔλατ-
τον τῷ δέοντος ἐνεργῶντα, ἢ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβῇ πολ-
λάκις γιγνόμενα, μείζω, ἢ ἐλάττω, ἢ καὶ τὴν ἐναντίαν τῇ
προσδοκωμένῃ ποιῶνται ἐνέργειαν (5). Διὸ καὶ τὰ ἰαγενῆ, ὅ-
σοι παρείκοι, τῶν ἀλλοδαπῶν μᾶλλον αἰρετέον, ὡς μήτε δο-
λισμῷ, ἢ φθορᾷ λίαν ὑποκείμενα, καὶ βεβαιότερος διακρινό-
μενα (6).

§. τλγ'. Ἐκ δὲ τῷ δολισμῷ τῶν ἡρωϊκῶν καὶ γενναίων
φαρμάκων Ἰατρούλεις! ὅσαι μὲν αἱ βλάβαι τοῖς νοσήσιν ἐνε-
ποιήθησαν! ὅσαι δὲ ἔρειστε, μάχαιτε, καὶ νεῖκα λυγρὰ τοῖς
ἰατροῖς συνέβησαν! Οἱ μὲν γὰρ κατὰ τύχην ἀδόλφ' αἶψα καὶ
καλλίσω ὁποιοῦν τῶν ἀλλοδαπῶν τῶνδε φαρμάκων χρησάμε-
νος, καὶ τῇδε ἢ ἐκείνῃ τῇ δώσει λυσιτελὲς πειραθεῖς, τρανῇ
τῇ φωνῇ τέτο καὶ λέγων καὶ γράφων διαμαρτύρεται· ὁδὲ τῷ
ναντίον δεδολισμένῳ, ἢ ἄλλως πως διεφθαρμένῳ αὐτῷ ἐντυ-
χῶν, πάντῃ ἀνενεργὲς ἐν τῇ αὐτῇ εὔρε ποσότητι, εὐδ' ἐπο-
μένως πάντῃ τῇ νόσῳ ὠφέλιμον. Ἀρχεται τοίνυν, κατὰ τὸν Θε-
κιδίδην, ὁ πόλεμος ἐνθάδε. Καὶ μήμητις ἐνταῦθα λεγέτω,
ἰατρῷ εἶναι πεπαιδευμένῳ τὰ νόθατε καὶ δεδολισμένα φάρμακα,
τῶν ἀληθῶν καὶ ἀδόλων διαδοκιμάζειν ἔχειν καὶ διακρίνειν. Τέτο
μὲν γὰρ ἐκ πάντος ἰατρῷ ἀπαιτεῖται· ἀλλὰ πολὺ ἔργον ἂν
ἦν τῷ ἰατρῷ, παγγέλοιά τε ὡς ἀληθῶς ἐπασχεν, εἰ ἔδει

φαρμακοποιῶν τῇ τῆς κίνης κόνει προσιδέασιν γεντιαίνῃ, κτλ. Βεϊ-
κάρδ. περὶ τῆς Βεβν. Ἰατρ. σ. 202.

(4) Οἱ αὐτ. αὐτ. σ. 226. Γλδερβ. Φαρμακολ. σ. 461. Γείν.
αὐτ. σ. 336.

(5) Συμβεβηέναι δὲ ἕνασιν αὐτῶν ἀκριβῶς δοκιμάζοντα, ἕτω σκευά-
ξις τὸ φάρμακον. Ἡ γὰρ ἐνός τίνος κακία πολλὰκις διαφθείρει τὰ
πάντα. Γαλ. πρὸς Πίσων. περὶ Θηριακ. Β. Α'. κ. β'. Γδὲ καὶ
Βεϊκάρδ. αὐτ. σ. 235.

(6) Γαύβ. αὐτ. σ. 8.

PARS II. CAP. XVIII. MEDIC. IN SPECIE. 437

et opium (4), etc. Cum enim mox plus, mox minus debito agant; nec non nociva multoties evadant: majorem, vel minorem, vel contrarium expectato effectum exerunt; incongruum nempe morbo semper ac inutilem (5). Quare veracula, ubi liceat, extraneis magis sunt praeferenda; quia nec adulterationi, aut corruptioni valde sunt obnoxia, et facilius distinguuntur (6).

§. 333. Ex adulteratione vero horum heroicorum generorumque medicamentorum quanta detrimenta aegris inducta! quantaque discordiae, ac certamina, et graves rixae inter medicos natae sunt! Cum enim unus fortuito sincero semper ac optimo, quocunque horum extraneorum usus; in hacque, vel illa dosi utile expertus sit: magna hoc voce loquendo et scribendo testatur; alter vero e contra adulteratum, aut alio modo corruptum illud deprehendens: penitus inefficax in eadem quantitate invenit; atque ita morbo inutile. Incipit igitur abhinc, ut ait Thucydides, bellum. Nemo autem mecum hic contendat, medici sapientis ac docti esse dicendo, ut adulterata medicamenta, a veris ac sinceris seligere ac distinguere posset. Certe enim hoc ab omni medico requiritur; ast molestum negotium pro medico esset, ridiculaque vere patieretur, si oporteret multoties de

Apotheker werfen Gentiana unter ihr Chinarindepulver, etc. Weisfard Entwurf. p. 202.

(4) Id. ib. p. 226. Hildenbr. Pharmacol. p. 461. Gren ib. p. 336.

(5) Caeterum consulo, singulis istis accurate exploratis, medicamentum praeparare. Nam unius cujusdam vitium omnia saepe corrumpit. Galen. ad Pison. de Theriac. L. I. C. II. Vide et Weisfard ib. p. 235.

(6) Gaub. ib. p. 202.

αὐτὸν πολλὰν τῆς ἡμέρας εἰς φαρμακείον ἀπλέοντα, τὰ τοῖς νοῦσι προσφερόμενα ὄραν φάρμακα.

§. τλδ'. Πρὸς δὲ τὴν τέτων (1), καὶ ἄλλων τινῶν περὶ τὰ φάρμακα ἀμαρτνομένων ἐν μέρει διαφυγὴν λείπεται, εἰ ἡ ἰατρὸς μόνος τὰ φάρμακα κατεσκεύαζε. Διὰ τὸτο γὰρ, ὡς φασί, καὶ οἱ παλαιοὶ τῶν ἰατρῶν ἐν ταῖς τῶν νόσων θεραπαλαῖς τῶν κατ' ἡμᾶς ἡσάντως ἐντυχέσεσθαι, ὅτι αἱ φαρμάκοις χερσὶν ἰδίαις σκευαζομένοις ἐχρῶντο. Ἀλλὰ τὸτο κατ' ἡμᾶς δυσχερές ἐστι καὶ ἀδύνατον.

§. τλέ'. Ο' δὲ τῶν γενναίων τῶνδε φαρμάκων δολισμός, καὶ διαφθορά, κτλ. (§. τλβ'.) ἐν τῶν κυριωτέρων μοι δοκεῖσιν εἶναι αἰτίων τῆς περὶ τὴν δόσιν τέτων διαφωνίας τῶν ἰατρῶν (§. τκέ').

§. τλς'. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ τῶν φαρμάκων κατασκευῇ πολλὰ τοιαῦτα ἀμαρτάνεσθαι δύναται· αἶψα εἰ ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐψηθῇ, ἢ διασαλαχθῇ, κτλ. ἢ τέναντιον. Οὕτω γὰρ ἰσχυρόρα, ἢ ἀσθενέστερα, ἢ διάφορα ἐαυτῶν τὴν ἐνέργειαν, πολλὰς δὲ καὶ βλαβεράς ἀποβαίνουσιν. Ο' δὲ ὡσαύτως ὑπομένεσι, καὶ

- (1) Φασὶν ὡς τὸ ἐκ Κίνας διὰ Ρώσσιας εἰς ἡμᾶς ἦσαν ῥᾶ, ἢ ῥῆον ἐν τῇ μεθορίᾳ πόλις Κιάχτη ὑπὸ καίσαρικῶν φαρμακοποιῶν καλῶς πρῶτοι ἐκλέγεσθαι· καὶ τῶν νόσων, ἢ ἄλλως διεφθορόται τεμμαχίως ἀπορρίπτομένων, τὸ λοιπὸν εἰς Πιτρεπόλιν μεταμιζέσθαι. Εἴτ' αὖθις τῇ ἰδίᾳ ἐξετάσει τὸ δεύτερον ὑπαχθῆναι, καὶ παντὸς νόσου καὶ ἀλλοτρῆς παστάσιν δι' ἀμέτοχον, ἕτως ἐν τῇ Ρώσσι καὶ αὐτοκρατορίᾳ εἰς χρῆσιν ἦσαν. (ὄρα Γενν. Φαρμακ. Μ. Β'. σ. 283.) Εἰ τοιαύτη προσοχὴ καὶ ἀκριβεία αἶτε καὶ ἀπανταλῶς περὶ πάντων τῶν ἀλλοδαπῶν ἐχρῶντο φαρμάκων, τίχ' αὖ πολλὰ ὑπὲρ τῆς δολισμῆς καὶ τῆς διαφθορᾶς τέτοιαις ἐμποιούμεναι δυνάμει ἐκποδῶς ἐγγίετο.

die in officinam pergendo, medicamina aegrotis praescripta examinare.

§. 334. Ut vero haec (1), aliaeque multa, quae in medicaminibus peccantur, aliqua ex parte medicus affugiat, nihil aliud superest, quam ut medicamina ipse praeparet. Hac enim ex causa dicunt medicos priscos in morborum curationibus quodam modo feliciores medicis nostri aevi fuisse; quia semper medicaminibus, manu propria praeparatis, utebantur. Hoc tamen nostro tempore difficile est ac impossibile.

§. 335. Generosorum vero horum medicamentorum adulteratio, ac corruptio, etc. (§. 332), una ex praecipuis causis mihi esse videtur, quoad dosim illorum, discrepantiam medicorum (§. 325).

§. 336. In ipsa porro medicaminum praeparatione multa similiter peccari possunt; si nempe supra modum coquantur, vel distillantur, etc. aut vice versa. Sic enim fortiora, vel debiliora, vel inter se, ratione actionis, differentia; multoties vero et penitus nociva evadunt. Quod ultimum etiam

(1) Dicunt quod rhabbarum ex China per Russiam ad nos translatus, prius in confusali urbe Kiachta a caesareis pharmacopoeis bene explorari; ac frustulis spuris, vel secus corruptis, rejectis, reliquum ad Petropolim transferri. Ubi iterum idem examen subit; et dum jam penitus a partibus spuris alienisque liberum est, sic in omni imperio russo in usum trahitur (vide *Gren Pharmacol.* 2. *Ed.* p. 283). Si tali attentione ac exactitudine semper et ubicunque in omnibus extraneis medicaminibus uterentur; forsitan multa mala, ex adulteratione, vel corruptione illorum orientia, penitus cessarent.

ἐν ἀγγείοις μὴ προσήκονσι κατασκευαζόμενα, ἢ φυλαττόμενα (1).

§. τλζ'. Οὐκ ὀλίγα δὲ πλημμελεῖσθαι δύνανται καὶ ἐν αὐτῇ τῇ προσκαίρῳ τῶν Φαρμάκων συνθεσεί. Τῷ γὰρ ἰατρῷ τὰ γραμμάτων γράψαντος, τῷ Φαρμακοποιῷ τὸ ἀπὸ τύτῃ ἐσι καλῶς συνθεῖναι, ὃ ἐκεῖνος προσέταξε. Φάρμακον συμβαίνει δ' εἶδ' ὅτε τοῦ ἐναντίον. Δυνατὸν γὰρ τὸν Φαρμακοποιὸν μὴ καλῶς τὸτο κατασκευάσαι (1). καὶ ἢ ἄλλο ἀντ' ἄλλου λαβεῖν, ἐκ διαμέτρου ἐκείνῳ ἀντικείμενον, ἐκ βίας τὸτο ποιήσαντα (2), ἢ ἐκ τῆς χροῖας ἀπατηθέντα, ἢ διὰ τὸ μήπω τριβακὸν εἶναι περὶ τῆς τεχνῆς (3), ἢ γὰρ διὰ τὸ πολλῆς κόπης καὶ χρόνῳ χρῆσει κατασκευασίας τῆς ἀκριβοῦς ἀμελῆντα (4), κτλ. Τέτων δέ τινα Φαρμακοποιοὶ καὶ ἐκόντες εἶδ' ὅτε ποιεῖσι. Ἦν γάρ τι τῶν ἐμβαλλομένων Φαρμάκων μὴ ἔχωσιν, ἄλλο τὴν ἐκείνου ἀναπληρῶσιν ἐλ-

(1) Διοσκ. Ὑλ. Γατρ. Β. Α'. ἐν Προοίμ. Γεντ. τλγ. §. 7.

(1) Ἡ τῶν φαρμάκων κατασκευὴ καὶ σύνθεσις, παρὰ τὸ καθ' ἑαυτὴν βλαπτικὴ εἶδ' ὅτε μᾶλλον, ἢ ὠφελικὴ, καὶ ἐκ τῆς τῷ φαρμακοποιῷ πίστεως καὶ δεξιότητος, ἐκ αἰετ' ἀξιολογῶν ὥσων, ἐξαετᾶται πολλοῖς Γατρ. περὶ Γεωμ. σ. 9. Παρατετήρηκα ὡς ἀδυνάτων τῶν λαθάνον ἐκ μᾶς μὲν ἀποθήκης λαμβανόμενον, χαύνωσιν, ἐξ αὐτῆς δὲ, ἐν θυμῷ καὶ ἀγρυπνίᾳ ἐτεροποιεῖτο. Βαϊκάρεδ. περὶ τῆς Βενν. Γατρ. σ. 224.

(2) Γατρ. αὐτ. σ. 12.

(3) Ἡ τῶν φαρμάκων κατασκευάζειν τέχνη, κακίστη τῶν ἐν ταχεύσει, ὑπερέταίς ἀπειροῖς, ἀμελείς, καὶ ἀμαθείς τὰ πολλὰ ἐγκαταλειπομένη, καὶ διὰ τὸτο κινδύνῳ ἐκείνη, ὥσπερ καὶ ὠφελὴς πλήρης τυγχάνουσα, πᾶσας ταύτας τὰς προφυλάξεις ἐκ τῆς κατὰ χεῖρας, ἐαυτῇ τε καὶ τῶν ἰδίων ἀσθενῶν φροντίζοντος, ἰατρῷ ἀπαιτεῖται αὐτ. αὐτ. σ. 60. Ἰδὲ καὶ Γατρ. πρὸς Πίσκων. περὶ Θερ. Β. Α'. σ. 1β'.

(4) Τῶν φαρμάκων τοῖς δυσκατασκευάζοις ἤτοι χερῶν ἰδίων χειρὶ κατασκευαδίῳ, ἢ μὴ ἐπίταττε· ἐκτὸς ἐμὴ ἐπὶ τῇ πίστει καὶ ἐξιότητι τῷ φαρμακοποιῷ τίποθας. Γατρ. αὐτ. σ. 8.

PARS II. CAP. XVIII. MEDIC. IN SPECIE. 441

pationitur, dum in vasis ineptis praeparantur, vel conservantur (1).

§. 337. Non parum autem errari potest in ipsa etiam extemporali medicamina compositione. Formula enim a medico scripta; pharmacopoei opus est postea, quod ille praescripsit, bene componere; accidit tamen aliquando contrarium. Potest enim fieri ut pharmacopoeus id non bene praepararet (1); vel aliud loco alterius, e di metro priori oppositum, summendo; siquidem propter festinationem (2), aut ex colore decipi potest; vel cum nondum in arte peritus sit (3); aut, quia multo tempore medicamento indiget praeparatio, exactam praeparationem negligendo (4), etc. Horum vero quaedam sponte aliquando pharmacopoei faciunt. Si enim aliquid ex ingredientibus non habeant;

(1) Dioscut. Mater. Med. L. I. in Praefat. Göttling §. 7.

(2) Praeparatio atque compositio medicamentorum, praeter quam quod ex se aliquando mali plus quam boni adferant, insuper et a pharmacopoei fide ac dexteritate, nonnunquam minime laudandis, dependent. Gaub. Libel. p. 3. Ich fand bey einem Patienten daß ihm das Laudanum aus einer Apotheke Erschlaffung, aus der andern Munterkeit, und heitern Schlaflosigkeit verursachte. Weisard Entwurf. p. 224.

(2) Gaub. ib. p. 12.

(3) Ars praeparandi medicamenta, abusu pessimo hodie tyronibus fere, a^u amanuentibus, saepe imperitis, saepe incuriis, commissae, pericul. interim, uti fructus plenissima; a medico prudente, sibi, et aegris suis consulente, istas omnino cautiones reposcit. Id. Gaub. ib. p. 60. Vide et Galen. ad Pison. de Theriac. L. I. C. XII.

(4) Quae difficilioris sunt praeparationis, vel exhibe propria manu confecta; vel non praescribere; nisi de fide et dexteritate pharmacopoei certus sis. Gaub. Id. p. 8.

λοιψιν, κατὰ μὲν αὐτὰς, ἰσοδυνάμῳ τῷ ἐλλείποντος (5), πολ-
λάκις δὲ τῇ παρέσῃ νόσῳ ἀξυμφόρῳ, καὶ ἐναντίῳ.

§. τλή. Τὰ αὐτὰ δὲ τῇ τῶν Φαρμάκων συνθέσει ἔστι ὅ-
τε συμβαίνει καὶ ἐκ τῆς τῶν χυμικῶν, τῶν τὰ Φάρμακα καὶ τὰς
ὀλκὰς ἐμφαινόντων, σημείων χρήσεως (1). Πολλῶν γὰρ
τέτων ὄντων, καὶ μὴδὲ πάνυ ἀλλήλων διαφερόντων, ῥᾶδιόν ἐστι
καὶ τὸν ἰατρὸν ἄλλο ἀντὶ ἄλλου λαβεῖν γράψαντα, καὶ τὸν Φαρ-
μακοποιὸν ἄλλο ἀντὶ ἄλλου λαβεῖν μὴ καλῶς ἀναγνόντα. Τὸ
δ' αὐτὸ ἔχει ἐμποιεῖσθαι, καὶ εἰ μὴ εὐανάγνωστα ὡς τὰ γραφό-
μενα. Ἀλλὰ τὴν ἐκ τέτων βλάβην ῥᾶδιον ἡμῖν ἐστὶ βελομέ-
νοις φυγεῖν, τὰ μὲν γράμματα μὴ ἐπισεσυρμένα, ἀλλὰ σα-
φῇ πάνυ καὶ εὐανάγνωστα· τὰ δὲ Φάρμακα, καὶ τὰς τέτων ὀλ-
κὰς ὀλογραμμάτες αἰέποτε γράφοντας (2).

(5) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 10. Γαιετλίγγ. §. 13.

(1) Μείζονας βλάβας ἐμποιεῖ ἡ μεγάλη τῆς γραφῆς συντομία, καὶ μά-
λιστα ὅτε τὰ φάρμακα ἐ κοινοῖς γράμμασιν, ἀλλὰ τοῖς εἰσαχθεῖ-
σι χαρακτηρισί, πολλάκις μὲν κακῶς γραφομένοις, καὶ ἀμφοβολοῖς,
ἐνίοτε δὲ καὶ δι' ἀλαζονείαν γιγνομένοις, ἐμπαίονται. Ἐξ ἧς πολ-
λάκις συνέβη, ὥς τὸν Φαρμακοποιὸν ἄλλο ἀντὶ ἄλλου παραλαβόν-
τα, ἐν μεγάλῳ κινδύνῳ τὸν ἀδυνή καταστῆσαι. Διὸ καὶ ἐστὶν ἐκπερι-
σεροῦν ἥτοι μετέεισι τῶν τοιούτων γραφικῶν ἐπιτομῶν χρῆσθαι, ἢ
ταῖς ἑλὼν διακεκριμέναις τε, καὶ κοιναῖς, καὶ μεθοδικοῖς ἀμφοβολοῖς, ἐν-
θα μάλιστα τῆς τῷ γραμματικῇ ὕλην ὑποκρῦψαι βελομέθαι. Γαέβ.
αὐτ. σ. 48. Ἰδὲ καὶ 51. Καὶ Ἰλδεμβ. Φαρμακ. σ. 632.

(2) Δηγήσομαι τι ἐνταῦθα, καὶ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐν μεγάλῃ τιῇ
πόλει, ἐνθα τὰς διατριβὰς τότε ἐποιέμην, συμβάντος ἡκιστα.
Γυναικίτιν τῶν ἐπιφανῶν νοσήσῃ ἰατρὸς μετακληθεὶς, ἰατρικόν τι
ὕγρὸν ἐπέταξεν· ὃδ' ἐπίτρεπτος καὶ κάκις ἀπολέμενος τῷ Φαρμα-
κοποιῷ ὑπηρετῆς ἀντὶ aqu. font., aqu. fort. ἀναγνὼς, ἔτω συ-
νέδρε καὶ τὸ φάρμακον. Καὶ ἦτορ ἂν ἡ γυνὴ τὸ ὕδατος ἐνύσησεν,
εἰ δ', κατ' ἀγνοίαν τινα τύχηι, τὸ ἄκρον τῷ δακτύλῳ τῷ φαρ-

altero ejus recompensant inopiam (5); quod juxta illos absenti est aequivalens; saepe vero inutile, ac contrarium aegritudini.

§. 338. Eadem etiam aliquando in medicamentorum compositione accidunt, ob usum quoque signorum chymicorum, medicamenta ponderaque significantium (1). Cum enim haec permulta sint; nec valde inter se differant: fieri potest et medicum aliud loco alii errando scribere; et pharmacopoeum aliud, quam deberet, non bene legendo, assumere. Quod etiam fit, si scripta non lectu sint facilia. Ast detrimentum ex his promanans facile avertere possumus; si litteras quidem non contractas, sed perspicuas valde et lectu faciles; medicamenta vero, eorumque pondera, expresse scribamus (2).

(5) Id. ib. p. 10. Göttling §. 13.

(1) Pejores noxas nimia infert descriptionis brevis; praecipue cum ingredientia non vulgaribus litteris, sed introductis characteribus, saepe male pictis, saepe aequivocis, quandoque non sine ostentatione designantur. Quo nimis frequenter factum est, ut pharmacopoeus nonnunquam aliud pro alio, summo cum aegri periculo, exhibuerit. Unde prudentius est, vel nullis ejusmodi uti compendiis; vel nonnisi distinguissimis, pervulgatis, minime aequivocis; ubi forte materiem formulae celare animus est. Gaub. ib. p. 48. Vide et p. 51, et Hildenbr. Pharmacol. p. 632.

(2) Narrabo hic aliquid, quod ante nonnullos annos, in magna quadam urbe, ubi tunc ipse commorabar, accidit. Medicus ad nobilem quandam dominam, non bene se habentem, accessit, medicamen praescripsit li- quidum. Nequam autem pharmacopoei famulus loco aq. font. aq. fort. legendo, hoc modo medicamentum composuit. Et certe mulier ultima vice aegrotasset; si, falso quodam secundo, non prius apicem

§. τλθ'. Πλημμελεῖται δ' ἐξ ὅτε περὶ τὴν τῶν φαρμάκων σύνδεσιν καὶ τὸν ἐξῆς τρόπον ἦτοι γὰρ ἐξ ἐνός τῶν τῶ φάρμακον συντιθέντων μερῶν μείον τῷ προσήκοντος ὁ φαρμακοποιὸς λαβὼν, ἀδύνατον ἐκεῖνο ἐποίησεν ἢ πλέον τῷ δέοντος, ἰσχυρότερον. Οὐ γὰρ οἶδα εἰ πάντες οἱ τῶν φαρμακοποιῶν ὑπηρετῶν τοῖς τοῖς τοῖς, ὥς τὴν ἐκ τῶνδε τῶν ἀμαρτημάτων συμβάντων βλάβην συνιδόντες, ῥίψαντες τὴν πᾶσαν μίξιν, ἐξ ὑπαρχῆς τὸ φάρμακον κατασκευάσαι μετὰ πλείονος προσοχῆς. Καὶ μὲν τοῖς ἀδιαφόροις καὶ μὴ ἰσχυροῖς τῶν φαρμάκων τὰ τοιαῦτα πταίσματα εἰσὶν ἀδιάφορα, ἐν δὲ τοῖς ἰσχυροῖς καὶ ἡρώικοις λεγομένοις ἔχ' ἔτι. Εἰ γὰρ ἐν φαρμάκῳ, ὃ νηπίῳ ἀρτίγενεϊ προσφερόμεθα, σαγόνας τινὰς βαφῆς ὅπως ὁ ἰατρὸς ἐπιτάξῃ προσεῖναι, ὃ δὲ πλείους ἐνσαλεύξῃ, μὴ καλῶς προχωρῶν κάμα, ἢ λήθαργος, πολλάκις δὲ καὶ θάνατος ὑπὸ τῷ φαρμάκῳ ἐμποιεῖται τῷ βρέφει. Καὶ ὁ μὲν φαρμακοποιὸς, καὶ πλείον ἴσως τῷ δέοντος ἀργύριον λαβὼν, ἐξω βέλους ἐστίν, ὃς ἰατρὸς ὡς δι' ἀμάθειαν δῆθεν τὸν παῖδα ἀπεκτονῶς, ὑπὸ πάντων ὕβρεσι καταντλεῖται, μηδενὸς ἀξίος τῷ λοιπῷ λογιζόμενος.

§. τμ'. Τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνειν δύναται καὶ ἐν τῇ τῶν κόνων κατασκευῇ, ἣν μὴ καλῶς τὰ ταύτας συντιθέντα μέρη ἀλλήλοις συμμιγῇ, τῷ φαρμάκῳ μάλιστα ἐκ γενναίων καὶ ἰωδῶν, οἷον ἐρμῆς, ὅπως, κτλ. συγκειμένων. Ἄλλαι μὲν γὰρ τῶν δόσεων πάντα ἀνενεργεῖς, ἄλλαι δὲ ἰσχυραὶ καὶ ἐπιβλαβεῖς ἀποβαίνουσι.

§. τμα'. Καὶ ἐκ τῶν ἀγγείων δὲ καὶ ὀργάνων, ἐν αἷς, καὶ δι' ὧν τὰ φάρμακα σκευάζεται οἷον θυσιῶν, σπαδῶν, δοιδύκων, πλασιγγῶν, κτλ. διαφθαρεῖν αὐτὰ ἔχουσιν, καὶ

· μάκα πρῶτον ἐμβάψασα, τῇ γλῶττι προσῆγεν· ἀπὲρ ἔρριψε γὰρ
ἅμα τῷτο, συνιδῶσα θάνατον αὐτῇ ἀπ' ὕψους ἐπάξον·

PARS II. CAP. XVIII. MEDIC. IN SPECIE. 445

§. 339. Peccatur porro aliquando in medicaminum compositione sequente quoque modo; dum pharmacopoeus vel ex uno medicamentum componentium minus debito assumit, debiliusque id facit; vel plus accipiendo, fortius. Non scio enim utrum omnes in pharmacopoea laborantes tales sint, ut, noxam ex his erroribus proveniente[m] perspicendo: rejecta tota mixtura, denuo medicamen cum majore attentione parent. Ac in indifferentibus quidem, invalidisve medicamentis hi errores sunt indifferentes; non autem ita se res habet in generosis ac heroicis dictis. Si enim in medicamine, pro neonato infante praescripto, guttas aliquot tincturae: e. g. opii medicus addere jusserit; pharmacopoeus tamen, non bene attendendo, plures instillet: coma, vel lethargum, vel mortem ipsam hoc medicamentum infanti causat. Et pharmacopoeus quidem, carius quam licet medicamine vendito, extra teli est jactum; medicus vero, ac si ex ignorantia puerum necasset, ab omnibus vituperatur; nulliusque momenti esse amplius putatur.

§. 340. Idem porro accidere valet etiam in pulverum praeparatione, si non bene partes ingredientibus secum commiscerentur; vel doses non aequaliter dividantur; dum praecipue medicamen ex generosis quibusdam venenatisque constet: ex mercurio nempe, opio, etc. Nonnullae enim doses penitus inertes; nonnullae vero fortiores, ac perniciosae evadunt.

§. 341. Ex vasis etiam ac instrumentis, in quibus, et per quae praeparantur medicamenta (e. g. mortaria, spathae, cochlearia, balances, etc.) corrumpi, aliquo modo medicamina

digiti in medicamen intingens linguae apposuisse. Statim enim illud rejectit, cum noverit loco sanitatis mortem sibi exfuturam.

μόνον εἰ ἐν ἀγγείοις ἀνοικείοις κατασκευαζόμενα (§. τλς'), μορφοῖς τισὶν αὐτῶν χυμικῶς ἀναλυμένοις, ἢ μηχανικῶς ἀποτριβομένοις, συμμίσγεται· ἀλλὰ καὶ εἰ ὁ Φαρμακοποιὸς μὴ καλῶς αὐτὰ πλύνειτε καὶ καθαίρει. Μυρία γὰρ αἱ ἀλλοιώσεις, ἣν μερὶς ἐκ τῶν προκατασκευασθέντων, ἰσθῶν μάλιστα ὄντων, τοῖς ἀγγείοις ἐγκαταλειφθεῖσα, τῷ ἐξῆς συμμιγῇ, τοῖς φαρμάκοις γενέσθαι δύνανται, βλάβην μὴ τὴν τυχεῖσαν πολ-
λάκις ἐμποῖσαι τοῖς κτηχόμενοις.

§. τμβ'. Καὶ τὲτο δὲ ἔμικρόν τοις Φαρμάκοις ἐκ τῶν μέτρων, οἷς καταμετρεῖται τὰ ὑγρά, ἐμποιεῖται. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ μὲν τῶν ὑγρῶν εἰδικῶς τῶν ἄλλων βαρύτερα, τὰ δὲ κεφώ-
τερα· ἢ τῷ αὐτῷ μέτρῳ πάντα μετρήται, ἢ ἀκριβές, ἐδὲ κατὰ τὴν τῷ ἱατρὶ γινώμην τὸ φάρμακον ἀπ'βήσεται (1). Διὸ ἐνταῦθα, ὥσπερ καὶ ἀμαχῶ, ἢ πλάσιγξ προτιμη-
τέα (2).

§. τμγ'. Ἀλλ' ἐδὲ τὲτο ἀκριβείας ἐστὶν ἐχόμενον τὸ σα-
γόνος ἐνσταλάξαι ἐν τοῖς φαρμάκοις. Οὔτε γὰρ αἱ σαγόνες ἀμύηλαι ἴσαι, καὶ πολλάκις πλείους τῷ δέοντος εἰσρυῆναι ἔχου-
σιν. Ἀλλ' ὥστε καὶ τὸ αὐτὸ φάρμακον νῦν μὲν ὑδαρώτερον, νῦν δὲ πυκνότερον, διὰ τε ὥραν ἔσθαι, καὶ κατασκευὴν, καὶ παλαιότητα

(1) Ὅλησις σημειωτέον ἅπαντα, ἢ τὰ στερεὰ μόνον καὶ ἀπαλὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑγρά, ὅτε ἡ τέτων ποσότης ἀκριβῶς δειοῦνται ἀπαιτεῖται. Γαέβ. αὐτ. σ. 50., ἰδί καὶ 51. καὶ Γρίν. Εἰσαγωγή. Φαρμακολ. Μ. Α'. §. 29.

(2) Ἄπαντα τὰ μέτρα, κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ὑγρῶν βαρύτερα, νῦν μὲν ἄλλα, νῦν δὲ ἄλλο βάρος χωρεῖσι. Διὸ καὶ τῆς πλάσιγξος χειρὶς βεβαιότερα· ἢ, εἴπερ τοῖς μέτροις ἀριστάμοιθα, εἰδέναι καὶ πόσον ταῦτα βάρος τῶν διαφορῶν ὑγρῶν χρηστικάσιν. Γαέβ. αὐτ. σ. 51. ἰδί καὶ Γαεττλίγγ. §. 12.

possunt; non solum si in vasis ineptis praeparata (§. 336.) cum particulis eorum chymice dissolutis, vel mechanice abruptis, commisceantur; verum etiam si pharmacopoeus non bene haec abluat ac depuret. Millena enim mala accidere possunt, noxam ingentem saepius utentibus inducentia, si pars ex praegressis, venenatis praecipue, in vasis derelicta, cum sequente medicamine misceatur.

§. 342. Hoc quoque non levis momenti est, quod medicamina ex mensuris, quibus fluida mensurantur, patiuntur. Cum enim nonnulla fluida specificè sint aliis ponderosiora; nonnulla autem leviora: si omnia eadem mensurentur mensura, non exactum, neque pro votis medici evadit medicamentum (1). Quare hic, sicut alibi, bilanx est semper adhibenda (2).

§. 343. Nec hocce exactitudine gaudet, guttas in medicamentibus instillare. Nec enim guttae sibi aequales sunt, et multoties plus debito influere possunt. Cum caeteroquin idem medicamentum, mox aquosius, mox spissius, propter

(1) Ponderibus designari omnia, non arida solum et mollia, sed etiam liquida; quorum quantitas accurate determinata requiritur. Gaub. ib. p. 50. Vide et p. 51. et Gren Pharmac. Einleit. 1. B. §. 29.

(2) Omnes mensurae, pro diversa liquidorum gravitate, aliud atque aliud pondus continent. Certior hinc ponderum usus est; aut si mensurae tamen placeant, scire convenit quantum pondus de variis liquoribus capiant. Gaub. Ib. p. 51. Vide et Göttling §. 12.

τα, ὑπάρχειν δινημένῃ (1). Δι' αὐτὸ δὲ τὸτο ἔ ἡ ἄμαλλα, ἔ ὁ πύγιλλος (*), κτλ. ἀποφευκτέα (2).

§. τμδ'. Εἰ δὲ τὰ τοιαῦτα περὶ τὰ φάρμακα κτθ' ὄντι-
ναῦν τρόπον ἁμαρτήματα ἔ ἐν ταῖς τῶν μεγάλων πόλεων
φαρμακοποιαῖς πολλὰκις ἄφρευκτα, πῶς ἔ ταῦτα μᾶλλον ἐν
ταῖς τῶν πολυχύλων δεῖ ὑφορῆσθαι, ἐνθα οἱ φαρμακοποιοὶ ἔτε
πάντων, ὧν οἱ πρότερον εἰς τὴν ἐκείνων ἀποφυγὴν ἔχουσι, ἐν-
πορεῖσιν, ἔτε τῶν πάνυ δοκίμων εἰσι τὰ πολλὰ, ἔτε τῶν ἔτα
πλεονάζοντων, ὥς τε τὰ πολυτιμότερα μὲν, ἀλλὰ καλλίω, ἔ ἁδολα
φάρμακα, τῶν εὐνοτοτέρων, καίτοι διεφθαρότων, ἔ δεδολι-
σμένων, αἰρεῖσθαι;

§. τμέ'. Ἀλλὰ ταῦτα ἱατροκλείς! ἴσως ἄντις τερδρεῖται
εἴποι, ἔ μικρολογίαν ψυχρὰν, ὡς τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀπά-
την ἀδιάφορον κατὰ τὸ πλεῖστον ἔ ἀβλαβὴ ἔσαν· τὸτο ὁμολο-
γῶ ἐν ταῖς ἀδιαφόροις τῶν φαρμάκων ἔτως ἔχειν, ἐκέτι δὲ ἔ
ἐν ταῖς μὴ τοιούτοις (§. τλθ'). Ταῦτ' ἄρ' ἂν εἰξαίμην, ἐν ἁ-
πασὶ μὲν, μάλιστα δ' ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἔ γενναίοις φαρμάκοις
εἴτε ὑγρὰ ὥσιν, εἴτε ξηρὰ, αἶ τῇ πλάσιγγι χρῆσθαι (§
τμβ'). τ' ἄλλα πάντα τῆς περαιτέρω ἐν φαρμακοποιᾷ χρή-
σεως ἀποκλείοντας. Εὐργῶδες δὴ περὶ τὸ προτιθέμενον, ἔ πολ-
λὰ φαρμακοποιοῖς παρέξον πράγματα· ἀλλ' ἐπεὶ τὸ μὲν, ἀ-
κριβείας περὶ τῆς δυνατῆς ὁ λόγος ἐστὶ, τὸ δὲ, περὶ τῆς τῷ
ἀνθρώπῳ ζωῆς, τῷ πολυτιμωτάτῳ τῶν πάντων χρήματος· πῶ

(1) Ἡ' σαγών, ἥτις τὸ ἐλάχιστον τῶν ὑγρῶν εἰς μέτρον, γραμμὰ
τος τόποι ἐπέχει ἐν ταῖς ὀλκαῖς, εἰ ἔ τῷ βάρει ἔ τῷ ὄγκῳ πο-
λὺ διαφέρει, κατὰ τὴν διαφορὰν τῇ ὑγρῇ εἰδικῇ βαρὺτητα, ἔ σύμ-
πηξιν, ἵνα μὴ ἔ τὴν διαφορὰν ἔλπω, ἥν ὁ τρόπος τῆς σαλάξεως,
τὸ χεῖλος τῇ ἀγγείῃ, ἐξ ἧς ἡ σαγὼν πίπτει, ἐμπορῆσαι δύνα-
ται. Γαββ. αὐτ. σ. 50.

(*) Ὅρα σημ. ΚΑ'.

(2) Ἰλδομβ. Φαρμακ. σ. 632.

anni tempus, praeparationem, vetustatemque esse posset (1). Ex hac veno causa etiam manipulus, et pugillus, etc. sunt rejicienda (2).

§. 344. Si vero hi errores, qualicumque modo medicaminibus accidentes, etiam in optimis magnarum urbium pharmacopoeis inevuabiles saepe sint: quidni hi magis suscipiendi essent in officinis urbicularum, ubi pharmacopoei nec abundantiam habent illorum, per quae priores evitare haec possunt? nec forte tantopere periti, aut divites sunt, ut pretiosiora quidem, sed meliora, sinceraque medicamina, corruptis adulteratisque, licet villioris pretii, praeferent?

§. 345. Sed haec fortasse Jatrocles! loquacitatem, inanemque verborum conflictum aliquis esse censeat; quippe quod error in hisce factus plerumque est indifferens. Hoc concedo in medicamentis indifferentibus ita se habere; non autem in heroicis (§. 339). Ideo desiderandum esset in omnibus quidem, praecipue vero in heroicis ac generosis medicamentis, sive fluida sint, sive sicca, semper uti bilance (§. 342); usu omnium caeterorum ex pharmacopoeis excluso. Difficilis quidem est haec praepositio; multaque negotia causabit pharmacopoeis. Cum autem ex una parte de possibili exactitudine; ex alia vero, de vita hominis, omnium rerum pretiosissima, agatur: cur nulli tempori ac labori parcere

(1) Gutta, quae minima liquidorum mensura, grano inter pondera substituitur; quamvis et pondere et volumine multum differt, pro varia liquoris stillantis gravitate specifica et consistencia; ne dicam de discrepantia, quam modus stillandi, aut margo, unde gutta cadit, inducere potest. Gaub. Ib. p. 50.

(2) Hildenbr. Pharmac. p. 637.

ἔθενος χρόνε καὶ πόνῳ φεῖσθαι ἔδει, εἴπως ταύτην διαφυλά-
ξαι ἔχοιμεν, ζῶν πᾶσι τέτοισι πολλάκις ἡμᾶς διαφευγεσθαι,
Ὅ δὲ καὶ ἐν τῷ κοινῷ βίῳ ἐκ ὀλίγων ἂν ἀγαθῶν ἐγένετο αἴ-
τιον, εἰ ὑγρῶν τιμῶν π. χ. καὶ σίτων ἰδίῳις δημοσίοις μέτροις
πωλαμένων, ἐν ἅπασιν τοῖς λοιποῖς τῇ τρυτάνῃ ἐχρῶντο· ἔτω
γὰρ ἂν ἄρδην ἢ τῶν παλιγκαπήλων ἀπεσκορακίσθῃ ἀπάτη.
Ἀλλ' ἐπανιτέον ὅθεν ἐξήλθομεν.

§. τμς'. Πλημμελεῖται δὲ τελευταῖον περὶ τὰ φάρμακα
καὶ ἐν τῇ χρήσει αὐτῇ, μηδέποτε ἀκριβῶς ἐπιταγῆναι τε καὶ
πραχθῆναι ἔχουσι. Τὸ γὰρ δις, ἢ τρίς τῆς ἡμέρας κυαθίσκον,
φέρε, ἢ κοχλιάριον μέγα, ἢ μικρὸν, κτλ. ἐκ τῶ φαρμάκου
λαμβάνειν, ὅσον ἐσι σφαλερὸν, καὶ τῆς ἀκριβείας ἀφεσηκός! Οὐ
γὰρ αἰεὶ καὶ ἅπανταχὲ γῆς, καὶ ἐν ἀπάσαις ταῖς οἰκίαις, κυαθί-
σκοι, καὶ κοχλιάρια ἀλλήλοις ἰσομεγέθη εἰσιν, ὅτε δὲ μὴ κα-
τάτι κοινῇ ὠρισμένον μέτρον κατασκευαζόμενα· ἀλλὰ πολλά-
κις, τέτο δὲ τὸ τῶν Μεσικῶν, δις διὰ πατῶν ἢ μεταξὺ ἐκεί-
νων ὑπάρχει διαφορά. Τοιούτων ἐστὶ καὶ τὸ ἐν γραμματίσι τὰς δό-
σεις ἰσομεγέθεις κυάμφ, λεπτοκαρύφ, κτλ. ἐπιτάττειν. Ὡς
κἀνταῦθα ἢ πλάσιγξ (§. τμς'), ἢ ἄλλα τινα δημοσῶς ὠρι-
σμένα μέτρα ἀναγκαῖα ἂν εἴη· πολυπραγμονέσατον μέντοι
τέτο, καὶ μηδέποτε εἰς χρῆσιν ἐλθεῖν δυνάμενον.

§. τμς'. Ἡ δ' ἐν τοῖς φαρμάκοις περὶ τὰς δόσεις διὰ τὰ
εἰρημένα διαφορά πολλῶ κλεῖον ἐν ταῖς σαγύσι συμβαίνειν δύ-
νεται. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἀνὰ κυαθίσκον, ἢ ἀνὰ κοχλιάριον
λαμβανομένοις, τοσάκις τῆς ἡμέρας ἡ διαφορά γίνεταί, ὅσα-
κις τῷ ἰατρικῷ χρωμάδα, ἐν τριτημορίῳ τυχόν, ἢ τεταρτη-
μορίῳ τῷ ὅλῳ διαφέρουσα, μειζόνων ἐκείνων τῷ δέοντος ὅντων,
ἢ ελασσόνων· ἐν δὲ τοῖς ἐν ῥηταῖς σαγύσι λαμβανομένοις, καὶ
μόνον ἔτιος, ἀλλὰ καὶ τοσάκις ἐπαναλαμβάνεται, ὅσαι σαγύ-
νες ἅμα ἐν μιᾷ δόσει λαμβάνονται (τῆς ἐν τῷ ὠρισμένῳ συμ-
φανέσεως ἀν' ἀμαρτίας μὴ ἀπολογισομένης (§. τμς' σὺμμ. 1.))

oporteret, ut illam conservare possemus; quae cum hisce omnibus multoties nos effugit? Quod quidem etiam in vita communi multorum bonorum fuisset causa: si nempe fluida solummodo quaedam, et frumenta propriis publicis mensuris vendantur; in caeteris vero omnibus bilances adhiberentur. Sic enim penitus propolarum fraus evanuisset. Sed reveniendum ad propositum.

§. 346. Peccatur denique in medicamentis etiam in usu ipso, qui nunquam exacte praescribi, ac effici potest. Nam bis, vel ter in die vasculum e.g. seu cochlearium, majus, vel minus, etc. ex medicamento assumere, quam lubricum, ab exactitudineque remotum est! Non enim semper, nec in omni orbe terrarum, aut in qualibet domu aequalia haec sunt sibi magnitudine; siquidem non juxta communiter praescriptam quandam fabricantur mensuram; sed multoties, ut ajunt Musici, δις διὰ πρῶτον est differentia. Tale est etiam in formulis doses magnitudine fabae, vel nucis avelanae, etc. praescribere. Ideo hic quoque bilanx (§. 345), vel aliae quaedam publice praescriptae mensurae necessariae essent. Hoc tamen valde est negotiosum, et nunquam in usum venire potest.

§. 347. Quoad doses vero ex supra dictis medicaminum differentia, multo major in guttis fieri potest. In illis enim medicamentis, quae per vasculum, vel cochlearium assumuntur, toties in die haecce fit differentia, quoties medicamine utimur; differtque tertia, vel quarta parte a toto; si vascula, et cochlearia majora, vel minora debito essent; in illis vero, quibus guttatim utuntur, non solum hac ratione id fieri solet; verum etiam toties error repetitur, quot guttae simul in una dosi assumuntur (errorem, qui numerando potest accidere, transeundo (§. 343. adnot. 1.); adeo, ut saepe magnopere debito differat. Quare eo magis noxa ex hoc

ἔσσε πολλάκις ὅτι μέλιστα τὸ κρᾶσμάκον ἐστὶν. Διὸ
 καὶ τοῦτο μᾶλλον ἢ ἕα τέτε βλάβη αἰσθάνεται, κα-
 ρ' ὅσον καὶ 50. μὲν, καὶ 60. καὶ πλείους σαχόνας ἀλλὰ λμβάνεσθαι ἐ-
 πιτάττομεν, τὰ δὲ τοιαῦτα φάρμακα τῶν ἀποεμετικῶν, καὶ τῶν
 λοιπῶν παραπολὺ ἰσχυρότερα.

§. τμή. Καὶ ἄνευ δὲ τέτων ἀπάντων τὰ φάρμακα, διὰ
 τε τὴν τὴν πάχοντος ἰδιότητα, καὶ ἰδιουγκρασίαν, καὶ συνεδι-
 σμῆς, καὶ ὅρους, καὶ ἡλικίαν, καὶ πάσῃ ψυχῇ, καὶ κλ.μα, καὶ
 ὥραν ἔτους, κτλ. διάφορα ἑαυτῶν τὴν ἐνέργειαν, παρ' ἄλλοις
 ἄλλως, ἐν τῇ αἰτῇ ποσότητι, καὶ ἐπιβλαβῇ μὲν Δία πολλάκις
 ἀντὶ λυσιτελεῶν ἀποβαίνεσι (1).

§. τμζ'. Καὶ ὁ αὐθενὴς δὲ αὐτὸς (εἰ καὶ τέτο ἐνταῦθα ἐ
 πάνν ἀνήκει) ἔχει ἂν ποτε ἑαυτὸν βλάψαι, ἐ μόνον μὴ δεόν-
 τως τοῖς φαρμάκοις χρῶμενος (§. σμς'). αἶον εἰ, πρὸς τοῖς
 ἄλλοις, ψυχρῶ τῷ φαρμάκῳ χρῆται, δεόν τέτο θερμὸν λαμ-
 βάνεσθαι, καὶ ἐναλλάξ· ἢ τὸ φάρμακον τοιότου ὄντος, ὥς ἐν
 τῷ ἡρεμεῖν τὰ ἐσιώδη τέτε μέρη κατακρημνίζεσθαι, ὅδ' αὐτῷ
 χρῆται, μὴ καλῶς πρῶτον συγκυκλήσας καὶ συνταράξας, κτλ.
 ἀλλ' εἰ καὶ δι' ἀπάτην ἄλλο ἀντὶ ἄλλου προσάγῃται. Οὐκ ὁ-
 λυγάνις γὰρ τέτο ἱατροκλεις! συνέβη, ὥς ἐμετικῇ π. χ.
 καὶ ἐνήματος προκειμένων (1), λαβόντα τὸν πάχοντα, τὸ μὲν

(1) Ἐν διαφόροις περιγύσει τὰ αὐτὰ φάρμακα διαφόροις ἐνεργείαις,
 καὶ τὰς αὐτὰς δὲ διαφορὰς ἐργάζεσθαι δύνανται. Βοερίδιος ἡδὲ σισι-
 μείων καὶ ἄλλων φάρμακων ὑπεξηγῆται ἀπανταχῶς ἀγαθὸν εἶναι εἶχει.
 Τὰ γὰρ ὑπὸ τῆς δὲ τῇ τῶν πραγμάτων μορφῇ ἀφελήματος γεγονόσι
 τῆς καταστάσεως μεταβληθείσης, ἐπιβλαβεῖς συνεχῶς καθορᾶται.
 Ἰλδεμβ. Φαρμακολ. σ. 109. Ἰδὲ περὶ τέτων καὶ Γα. περὶ Φαρ-
 μάκ. Κέλσ. Β. Ζ'. ἐν Προοίμ. Γρίν. Φαρμακολ. Μ. Α'. §. 69.
 Στάρχ. Πολιτικ. Γατρ. §. 360. Ἐκκέρ. Θεωρητ. Μ. Α'. σ. 170.

(1) Τοῖον δὲ τι διεξερχομένη τῶν ἡλικιῶν πρὸς ἀνέκτα ἐνισχυτός. Ἐ-
 φη γὰρ τὸν ἰατρὸν μεταπεμφθέντα, ἀπὸ ζεμάτι καὶ ἐνήμα αὐτῷ

proveniens sensibilis fieri potest, quo 50, et 60, et plures guttae simul assumi praescribuntur; hujus vero generis medicamina decoctis, caeterisque valde sunt fortiora.

§. 348. Caeterum sine etiam hisce medicamina, ob indolem aegri, et idiosyncrasiam, et consuetudines, et sexum, et aetatem, et animi pathemata, et clima, et anni tempus, etc. diversa inter se, quoad actionem, apud alios aliter, in eadem quantitate; et nociva, loco utilium, evadunt multoties (1).

§. 349. Aegrotusque ipse (licet hoc non adeo hic pertinet) nocere sibi aliquando potest; non solum si non rite medicamentis utatur (§. 246); si nempe, praeter alia, frigidum medicamen assumat, quanquam deberet calidum; et vice versa; vel si medicamen assumendum tale sit, ut ejus praecipuae partes in quiete praecipitentur; ille autem eo utatur, quia prius bene commoveat et commisceat, etc. verum etiam si propter errorem unum loco alterius assumat. Saepe enim hoc Iatrocles! accidit, ut e. g. emetico enemateque praesentibus (1): per errorem aegrotus enema

(1) Sub diversis circumstantiis eadem medicamina diversas virtutes, atque diversa easdem vires exserere possunt. Boerhaavius jam adnotavit, nullum dari medicamen, quod ubicunque bonum esset. Id, quod hac sub rerum facie salutare fuerat, mutata conditione, perniciosum saepe deprehenditur. Hildenbr. Pharmacol. p. 109. Vide et Hippocr. de Medicament. Celsum L. VII. in Praefat. Gren Pharmacol. 1. Th. §. 69. Starck Politif. §. 366. Feder Ransf. 1. Th. p. 170.

(1) Tale quoddam narrante amicorum quandam nuperrime audiui. Dixit enim medicum decoctum ac enema aegrotanti illi praescripsisse. Cum

ἐνὶ ἡμῶν ἐκπλεῖν, τὸ δὲ ἐμετικὸν ἐνέειναι, κτλ. Τὸτο δὲ μά-
λιστα γίγνεται, ἢν μὴ ἐν τῇ ἐκ τῆ ἀγγείᾳ, τῇ τὸ φάρμακον
ἐχόντος, ἐξαρταμένην σχεδὸν τὸ ὄνομα, καὶ ἡ χρῆσις τῷ φαρ-
μάκῳ ὑπὸ τῷ φαρμακοποιῷ σημειῖται (2). Ἀλλὰ περὶ μὲν
τῶν ἄλλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.
ΒΡΩΣΙΣ ΚΑΙ ΠΟΣΙΣ ΕΝ ΕΙΔΕΙ.

§. τν'.

Εἰ δ' ἡμῖν ὑπόλοιπον μέρος, ὡς προέδεσθα, ἰατροὶ κλεις!
καὶ περὶ βρώσεως τε καὶ πόσεως εἰδικώτερον διελθεῖν, τοῦτο
μᾶλλον τῷ ἀνθρώπινῳ γένει, ὅτε μοχθηρὰ ἔσιν, ἐπιβλαβῶν
γίγνομένων, παρ' ὅσων ἡ τέτων χρῆσις ἔχῃ, ὥσπερ ἡ τῶν
φαρμάκων, πρὸς τινὰ καιρὸν, καὶ ἐν ἀδυνείαις, ἀλλ' ἐν παντὶ
τῷ βίῳ διηκεῖς τυγχάνει καὶ ἀδιὰ λείπτως. Ὅπως δὲ καὶ αὐτὰ
τῇ τῶν νόσων ἰάσει δύναται ἀντικεισθαι, ἐκ τῶν εἰρημένων ἐ-
πιδειχθήσεται.

§. τνα'. Πρῶτον τοίνυν ὁ ἄρτος, ἡ τῆς ξηρᾶς τροφῆς,
ὡς εἴρηται (§. ρδ'), βάσις, καὶ ἐν γένει, διὰ τὸ διάφορος ἐ-
αυτῷ εἶναι τὴν ποιότητα (1), (εἰ περὶ δαλίστης δηλονότι ἔσιν, ἢ

νοσῶντι ἰπτάξαι· τοῖς δὲ φαρμακοποιῷς καλῶς μὴ προχόντα, τῇ
μὲν τῇ ἐνὶ ἡμῶν σχεδὸν τῷ ἀποζέματι, τῇ δὲ τῷ ἀποζέματος
τῷ ἐνὶ ἡμῶν προσαρτησάμεναι. Τῷ δὲ ἐκείνου ἀπατηθῆναι, καὶ τοῖς
φαρμάκοις κατὰ τὰς σχέδας χερσαμένον, δεινὸν μὴ σμικρὸν τι-
μᾶσθαι.

(2) Ἐπανετόν λαν τὸ περὶ ταῦτα ἐν τῷ κατὰ Βιένναν μεγάλῳ νο-
σοκομείῳ ἔδος ἔστιν, ἐνθα τῇ τῷ ἀγγείᾳ προσαρτημένην σχεδὸν ἢ
μόνον τὸ ὄνομα, καὶ ὁ τρόπος τῆς χρῆσεως τῷ φαρμάκῳ, ἀλλὰ καὶ
τὰ ἐμβολοεινὰ τῷ αἰ κερίῳ σημειῖται.

(1) Αὐτῶν δὲ τῶν σίτων πολλὴ διαφορὰ· πυρεῖται γὰρ πυρῶν, καὶ

hauserit; emeticum vero pro enemate adhibuerit. Hoc autem
praecipue fit, si in scheda, in vase medicamentum conti-
nente ligata, non bene nomen, ususque medicaminis a phar-
macopoeo consignentur (2). Sed de his sufficit.

C A P U T XIX.

VICTUS ET POTUS IN SPECIE.

§. 350.

Superest adhuc nobis Jatrocles! inter alia, quae praepo-
suimus, etiam de victu et potu in specie disserere; quae ex
eo magis generi humano, dum prava sunt, perniciose pos-
sunt evadere; quia usus eorum non, sicut medicamento-
rum, pro aliquo tempore, et in morbis, verum in tota vita
perpetuus, et non interruptus est. Quomodo autem haec quo-
que morborum curationi obstare possunt, ex sequentibus
demonstrabitur.

§. 351. Primo igitur panis, tanquam nutrimenti sicci
basis (§. 184), etiam in genere, quia differt a se qualitate
(1), (si nempe ex semilagine, vel secus purissimus, aut im-

autem pharmacopoeus non bene attenderit; clysmatis schedulam decocto;
decocti vero clysmate obligavit. Ex quo aeger deceptus, et medicamini-
bus juxta schedulas usus, mala non pauca ex hoc errore expertus est.

(2) Valde laudabilis quoad haec in magno nosocomio viennensi est con-
suetudo; ubi in scheda alligata non solum nomen, ususque medicami-
nis; verum etiam partes ingredientibus exacte semper notantur.

(1) Est et inter ipsos cibos magna differentia. Triticum enim a tritico differt,
et vinum a vino, et reliqua omnia, ex quibus victum facimus, diversa exsi-
stentia, impediunt quo minus possibile sit exacte de diacta conscribere.
Hippocr. de Diast. L. III, C. I.

ἄλλως καθαρώτατος, ἢ ῥυκαρώτατος· ἐκ σίτε τυχὸν καθα-
ρωτάτε, ἢ συγκομισῆ, ἢ κριθῆς, ἢ κέγχρε, κτλ. (§. ρηδ'.))
(2) ἐπιβλαβὴς πῶς γενέσθαι δυνάμενος, λυμναίνεται μάλιστα
τοῖς ἐδώεσιν, εἰ ὁ σίτος, κτλ. ἐξ ὧν κατασκευάζεται, ἔπω πέ-
πειρα ὄντα ἐξημῆθη (3)· εἰ νόσοντινα τῶν συνήθων ἐνόσει (4)·
εἰ ἄλλοις ἐπιβλαβεῖσι φυτοῖς ἢν συμμεμιγμένα (5)· εἰ φθει-
ριῶντ' ἤδη, ἢ σήτεβρωτα, ἢ σσηπτότα ὑπῆρχεν (6)· εἰ σύν
ὀσπρίοις τισὶν, ἢ ῥίζαις, ἢ ἄλλοις οἰσιδηποτῶν ἑτερογενέσι
σώμασιν ἠλήλεσο (7)· εἰ οἱ μάλιστα λίθοι ἐνδραυστοὶ ὄντες,
τῶν ἐκτριβομένων μορίων τῷ ἀλεύρῳ μετέδωκαν (8)· εἰ τὰ ἄ-
λειμα, ἐξ ὧν ὁ ἄρτος κατασκευάσθῃ, παλαιὰ ἤδη ἦν, ἢ διε-
φθορότα (9), ἢ τὸ χεῖρισον ἀργίλλῳ, ἢ τέφρῃ, ἢ λαμμά-
τῳ, ἢ τοῖς τοιαύτοις (10), συμμεμιγμένα· ὥς τὲτο πολλάκις

οἶνος εἶναι, ἢ πᾶλλα, ὅσα διατεύμεθα, πάντα διάφορα ὄντα,
ἀποκαλύπτει δυνατόν εἶναι ἐς ἀκριβεῖν ἐκσυγγραφεῖναι. Ἰ.π. περὶ
Διαίτ. Β. Γ'. κ. α'.

- (2) Ο' αὐτ. αὐτ. ἢ περὶ Ἀρχ. Γενετ. κ. κγ'. Γαλ. Τ' γιν. Β. Ε'.
ἢ περὶ Τροφ. Δυνάμ. Β. Α'. κ. β'.
(3) Τισσότ. Τ. Β'. σ. 39. κτλ. Σπρεγγ. Παθολ. Τ. Α'. §. 820.
(4) Τισσότ. Τ. ΙΓ'. σ. 205. κτλ. Φράγκ. Γατρ. Α' γυν. Τ. Γ'. σ.
223. Ἀρνεμ. Φαρμακολ. σ. 30.
(5) Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 239. κτλ. Φράγκ. αὐτ. Ρ' εἰλ. Πυρετ.
Τ. Γ'. σ. 514.
(6) Φράγκ. αὐτ. σ. 258.
(7) Οὕτως ἀμείλιχ προσήκει τῷ καθαρῷ ποιῆσαι τὰ πρὸς ἐδωδὴν πα-
ρασκευαζόμενα σπέρματα, γινώσκοντας, εἰ ἢ τῆς καθ' ἐκείνην
ἡμέραν βλάβης ἐκ αἰθανόμεθα διὰ βραχύτητα, τὸ γὰρ ἀθροισ-
μενον ἐξ αὐτῆς χρόνῳ πλείονι φανερόν γενήσεται ποτε. Γαλ. πε-
ρὶ Τροφ. Δυνάμ. Β. Α'. κ. λζ'.
(8) Σπριελμάν. Τ. Α'. σ. 16. Φράγκ. αὐτ. σ. 238.
(9) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 242.
(10) Ρ' εἰλ. αὐτ. σ. 515. Ἀρνεμ. σ. 49.

Purissimus; ex tritico fortasse puro, compilato, hordeo, milio,
avena, etc. praeparatus sit (§. 184) (2), nocivus aliquo modo
fieri potest; nocet tamen maxime utentibus, si triticum, etc.,
ex quibus praeparatur, ante maturitatem collecta fuerant (3);
si morbo quodam consueto laborabant (4); si cum aliis
nocivis plantis erant commixta (5); si jam insectis abun-
dabant, et putrida vermibusque corrosa erant (6); si cum
leguminibus, vel radicibus, vel aliis quibuscunque hetero-
geneis corporibus commolita sunt (7); si lapides molares,
propter fragilitatem, particulas abritas farinae impartiti
sunt (8); si farina, ex qua panis praeparatur, vetusta jam
et corrupta (9); aut, quod pejus, cum argilla, cineribus,
arena, etc. (10) commixta est; ut hoc saepe in castris, ac
in publicis officinis pistorum, caristia tritici praesertim re-

- (2) Id. ib. et de Vet. Medic. C. XXIII. Galen. de Sanit. Tuend. L. V. et
de Virt. Aliment. L. I. C. II.
(3) Tissot T. II. p. 39. etc. Syrenget Patholog. 1. B. §. 820.
(4) Tissot. T. XIII. p. 205. etc. Frank Med. Polt. 3. B. p. 223. Arnem.
Practisch. Arzneimittellehre. p. 30.
(5) Simmerm. 2. Th. p. 239. etc. Frank ib. Reil Fieberl. 3. B. §. 514.
(6) Frank ib. p. 258.
(7) Non oportet nos in purgandis seminibus, quae ad esum comparantur,
esse negligentiores, persuasos, etiamsi noxam, quae quotidie fit, ob exi-
guitatem sensu non percipimus, attamen id quod longo tempore obacerva-
tur malum, denique erupturum esse. Galen. de Alim. Facultat. L. I.
C. XXXVII.
(8) Spielmann. 1. B. p. 16. Frank ib. p. 238.
(9) Id. ib. p. 242.
(10) Reil ib. p. 515. Arnem. p. 49.

ἐν στρατοπέδοις, καὶ ἐν δημοσίοις ἀρτοποιαῖς, σιτοδείαις μάλιστα ἐπικρατέσῃς, μαγγανεύεται· εἰ δὲ καλῶς ὁ ἄρτος μεμάλαιται· εἰ, πρὸς τὸ λευκότερος, ἢ βαρύτερος γενέσθαι, σώμασιν ἐπιβλαβεῖς συμμέμικται (11)· εἰ ἀναλὸς ἐσιν, ἢ τὸναντίον λίαν ὑλισμένος· εἰ ἀρώμασιν, ἢ βετύρῳ, ἢ πιμελῇ, ἢ ἐλαίῳ, κτλ. συμπέφυρται (12)· εἰ δὲ καλῶς ἢ ἀνάβρασις γέγονεν (13)· εἰ ἄζυμός ἐσιν· εἰ δὲ προσηκόντως ἔψηται (14), ἀλλ' ἤτοι ἔξοτος τυγχάνει, ἢ ἔνωμος· εἰ ἐγκρυφίας ἐσιν (15), ἢ ἰκνίτης, ἢ κλιβανίτης, κτλ.· εἰ ἐνδέρμος ἐστὶ ὑπάρχων εἰς χρήσιν ἡκεῖ (16), ἢ τὸναντίον ἑώλος, καὶ εὐρωτιῶν (17), κτλ. (18).

§. τινβ'. Τὰ δὲ βρώματα, καὶ τέτων τὰ ἐκ τῶν ζώων βασιλεία, διαφόροις τρόποις ἐπιβλαβῆ δύνανται ἀποβῆναι, ἐ μόνον ἐπεὶ καὶ αὐτῶν πολλάκις, διὰ πολλὰ αἰτία, διαφέρουσιν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ εἰ τὰ κρέα ἐκ ζώων λαιμοῖδῃ, ἢ ἄλλην τινα νόσον νόσόντων (1), ἢ ὑπὲρ ἄλλῃ λυσσώντος ζώου δαχθέντων, ἢ ἰώδες χόρτε ἐμφορηθέντων (ὅτε καὶ τὸ γάλα τέτων μιάνεται (2)), ἢ ἐν τῇ ἀφροδίσειῳ πυρώσει (3), ἢ ἐπιφόρων ὄντων, ἢ ἐν γενεῇ μετὰ τὸ τεθνήσκειν πραθέντων, ὑπάρχεισι. Πολλάκις

(11) Ζιμμερ. αὐτ. σ. 238. Φράγκ. αὐτ. σ. 255. Ἀ' ριμ. αὐτ.

(12) Τισσότ. Τ. Β'. σ. 41. (13) Φράγκ. αὐτ. σ. 248.

(14) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 246. (15) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 350.

(16) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 245, καὶ 248.

(17) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 258.

(18) Ἰδὲ περὶ τέτων καὶ Ἰπ. περὶ Διάτρ. ὑγιᾶν. Β. Β'. κ. γ'. καὶ περὶ Ἀ' ρχ. Γητρ. κ. κγ'. Καὶ Γαλ. 113. ἀν. καὶ Σπεργ. αὐτ. §. 319. καὶ 320.

(1) Ο' φρμ. Τ. Β'. σ. 305. Φράγκ. Ἐπιτ. Β. Α'. σ. 121.

(2) Ο' αὐτ. Γατρ. Ἀσυ. Τ. Γ'. σ. 135.

(3) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 101.

gnante, evenit; si panis non bene subactus est; si, scopo ut albior, vel ponderosior fiat, corporibus nocivis commixtus est (11); si insulsus, vel e contra valde salutus est; si una cum aromatibus, vel butyro, vel pinguedine, vel oleo olivarum, etc. subjicitur (12); si non bene est fermentatus (13); si azymus est; si non bene est coctus (14); sed vel nimis coctus, vel crudus; si subcinericius est (15), vel testaceus, vel furnaceus, etc.; si calidus et valde recens in usum trahitur (16); vel e contra obsoletus, et mucore obsitus (17), etc. (18).

§. 352. Alimenta autem, et quae ex his regno animali adnumerantur, diversimode nociva evadere possunt; non solum, quia saepius inter se, ob plures causas, differunt; verum etiam si carnes ex animalibus contagioso, vel alio quodam morbo, laborantibus (1); vel ab alio rabido animali morsis, assumuntur; vel ex talibus, quae plantas venenatas commederunt (quorum etiam lac inquinatur (2)); vel quae in aestu venereo versantur (3); vel in utero gestant;

(11) Zimmerm. Ib. p. 238. Frank. ib. p. 255. Arnem. Ib.

(12) Tissot T. II. p. 41.

(13) Frank ib. p. 248.

(14) Id. ib. p. 246.

(15) Id. ib. p. 350.

(16) Id. ib. p. 245, et 248.

(17) Id. ib. p. 258.

(18) Vide de his et Hippocr. de Diet. Sanor. L. II. C. III. et de Veter. Medic. C. XXIII., et Galen. l. c., et Sprengel ib. §. 819, et 820.

(1) Hoffmann, T. II. p. 305. Frank Epit. L. I. p. 121.

(2) Id. Med. Polig. 3. B. p. 135.

(3) Id. ib. p. 101.

γὰρ οὐκ ὀλίγα θανά ἐξ ἐκάστου τούτων πηγάζουσι (8. τιξί.) (4).

§. τνγ'. Αὐθις ἐπιβλαβὴ πως τὰ ζωώδη βρώματα ἀποβαίνουσιν, εἰ τὸ κρέας νεοσφαγὲς ὑπάρχον εἰς χρητὴν ἤκει (1), ἢ τέναντιον ὄζον ἤδη καὶ σεσηπὸς (2). εἰ ὑπὸ μυῶν, ἢ ἄλλων ἐντόμων ἐμιάνθῃ, σκωλήκων τε ἐνεπλήσθῃ. Ἀεὶ γὰρ ἐν ταῦταις ταῖς περιστάσεσι βλάβην τοῖς ἐσθίεσι δύνανται ἐμποιεῖν. ἐρετὴ, διάρροιας, δυσεντερίας (3), εἰλεῖ, καὶ ἄλλων πολλῶν δεικνῶν γιγνόμενα αἰτία (4).

§. τνδ'. Ἐπὶ πᾶσι δ' ἔστι λίαν λυσιτελεῖ τὰ τοιαῦτα βρώματα, εἰ ἐκ ζώων σφόδρα νέων, ἢ τέναντιον παλαιῶν καὶ γεγηρακότεων τυγχάνουσι (1). Τὰ μὲν γὰρ τῶν νεωτάτων ζώων κρέα μωζώδη, κατὰ Γαληνὸν εἶπείν (2), καὶ πλαδαρά, καὶ διὰ τὴν τῆς γελατίνης (*) βραχύτητα ἀτροφία, τῶν μὲν ἰσθμίων παλαιῶν ὥσων, τῶν δὲ χυμῶν γλοιωδῶν καὶ δυσπέπτων· τὰ δὲ λίαν γεγηρακότεα ξηρά εἰσι, καὶ ἀνικμά, καὶ ἄχυμα, καὶ τὴν σάρκα νευρωδὴ ἔχοντα (3), καὶ διὰ τὴν τῶν ἰσθμίων συμπύκνυν, καὶ σκληρῶσιν, ἢ μὴ καλῶς ἐψηζήτε, καὶ μασηθῇ, δύσπεπτα λίαν, καὶ διὰ τὴν τῶν χυμῶν καὶ τῆς γελατίνης βραχύτητα ἐπίσης ἐπὶ τρέφειμα (4).

§. τνε'. Ὅτι δ' ἓν ἓν τῶν ζώων ἐπιβλαβὴ εἰσὶ τοῖς ἡ ἄλλοις ἀδιαφόρως, ἢ μέρος τι τῶν ἐσθίεσι, τὸτο καὶ παλαιοὶ Νομο-

(4) Σταίρεκ. Τ. Α'. σ. 367. Φράσηκ. αὐτ. σ. 35 καὶ 43.

(1) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 122. (2) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 55. καὶ 123.

(3) Σταίρεκ. Τ. Α'. σ. 367.

(4) Σπεριγγίλ. Παθολ. Τ. Α'. §. 818.

(1) Ἀριστ. σ. 59. Ραισχλ. Νοσολ. §. 522.

(2) Περί Κρέας. Β. Β'. α. β'. Φράσηκ. Γατε. Αἰσνομ. Τ.

Γ'. σ. 105.

(*) Ὅρα σημ. ΚΒ'.

(3) Γαλ. αὐτ.

(4) Φράσηκ. αὐτ.

vel in genere post mortem divendita sunt. Multa enim mala ex hisce singulis saepe proveniunt (§. 317) (4).

§. 353. Iterum nociva quodam modo animalia alimenta evadunt, si carnes animalium recenter mactatorum in usum veniunt (1); vel e contra fetentes, et jam putridae adhibentur (2); si muscis, et aliis insectis inquinatae, vermibusque refertae sunt. Semper enim in hisce circumstantiis damnum edentibus struere possunt, diarrhoeae (3), dysenteriae, ilei, ac plurium aliorum malorum causa evadentes (4).

§. 354. Port omnia non valde proficua sunt haec alimenta, si ex animalibus valde juvenilibus; aut e contra valde aetate provectis desumuntur (1). Carnes enim valde juveniliū animalium sunt mucosae, ut juxta Galenum dicam (2); et propter minimam quantitatem gelatinae non nutrientes; cum fibrae earum molles; humores vero viscosi concoctuque difficiles sint; nimis vetulae autem sunt sicciores, ac aridiores, humoreque necessario orbatae, carnemque habent tendinosam (3); et propter compactas durasque fibras, si non bene coquantur, vel mastigentur, fiunt concoctu admodum difficilia; et ob minimam quantitatem humorum et gelatinae, aequae non sunt nutrientia (4).

§. 355. Quod vero nonnulla animalia nocere hominibus possint, vel tota, vel partes quasdam horum edenti-

(4) Stoerk T. I. p. 367. Frank ib. p. 35, et 43.

(1) Id. ib. p. 122.

(2) Id. ib. p. 55, et 123.

(3) Stoerk T. I. p. 367.

(4) Sprengel Pathol. i. B. §. 818.

(1) Arnem. p. 59. Hirschlaub Nosolog. §. 522.

(2) de Temper. L. II. C. II. Frank Med. Polit. 3. B. p. 105.

(3) Galen. Ib.

(4) Frank ib.

Ζέται ἔ Φιλόσοφοι μαρτυρεῖσι, τινά μὲν τῶν ζώων ἐδίειν πάν-
τη ἀπαγορεύσαντες, τινῶν δὲ μέρος μὲν ἐδίειν ἐπιτρέψαντες,
μέρος δ' ἔ. Ταῦτ' ἀ νοεῖσθω ἔ περὶ ἰχθύων (1), ὄσρκων
δέρμων, ἔ τῶν λοιπῶν ἀμφιβίωντε ἔ ἐνύδρων.

§. τνς'. Τὰ δ' ἐκ τῶν φυτῶν βρώματα, ποικίλως ἔ
ταῦτα ἐαυτῶν διαφέροντα (§. τκγ'), ποικίλοις τοῖς τρόποις
λυμαίνεσθαι τοῖς ἐδίεισι δύνανται· μᾶλλον δὲ ἐπιβλαβὴ γίνε-
ται, εἰ νόσοντινα τυγχάνει νοσῶντα (§. νδ'). εἰ ἐν τελευ-
τῶδει, ἔ σεσηκῶτων ὑδάτων ἐμπλεῶ τόπῳ φύεται· εἰ ζω-
φίατινα, δι' ἄλλας τε αἰτίας, ἔ δι' ἐπικρατέντα ὑετὸν αὐτοῖς
ἐμφιλοχωρεῖ, ἔ τὰ ἴδια ὡς, ἔ ἐκφορὰς ἀποτίσεται (1)· ὡς
φ' ὧν ἐκ ὀλίγα δεινὰ τοῖς ἐδίεισιν ἐμποῦνται (2)· ἔ ὅσα ἄλ-
λα περὶ τῶν φυτικῶν φαρμάκων εἰπομέν (§. τκδ').

§. τνζ'. Οὐ μὴν ἀλλὰ ἐδὲ τῆτο πάνν ἀδιάφορον, εἰ ταῦ-
τα ὁμφανίζοντα λαν, ἔ μὴ πέπειρα ὄντα ἐδίεται, ἢ τῶ-
ναντίον παρακμάζοντα, ἔ διεφθαρμένα ἢδη, ἔ σεσηκῶτα.

§. τνη'. Ἐχρατον δέ, ὃ ἔ περὶ τῶν ζώων ἐφθήμεν εἰ-
πόντες (§. τνε'), τῆτο ἔ περὶ τῶν ὀπωρῶν, εἰ ἔ μὴ πασῶν
ἀλλὰ περὶ τινῶν γέν νοεῖσθω· εἰσι γὰρ καὶ τινες τέτων ἰσθμῶν
καῖτοι μὴ τοιαῦται εἶναι δοκῆσαι, ἔ διὰ τῆτο τοῖς ἐδίεισι λυ-
μαίνόμεναι (1).

§. τνθ'. Βλαπτικὰ μέντοι λαν τὰ φυτικά βρώματα ἀ-
ποβαίνουσιν, εἰ λάθῃσι τοῖς ἐδωδίμοις ἔ ἀβλαβέσι τὰ ἰώδη
μὴ ἐδάδιμα συμμιγέντα, ἢ ἀντὶ τέτων ληφθέντα. Οἷον ῥίζ-

(1) Μίτιθ. Φράγκ. αὐτ. σ. 160. κτλ.

(1) Σπρεγγ. Παθολ. Τ. Α'. §. 821.

(2) Γδ Στάρκ. Οισραπ. Μ. Β'. §. 315. ἔ 317.

(1) Φράγκ. Γατρ. Ἀσυν. Τ. Γ. σ. 206.

PARS II. CAP. XIX. VIC. ET POT. IN SPEC. 463

bus: hoc prisci etiam Legislatores et Philosophi testantur; cum nonnulla quidem animalia penitus comedere vetaverint; nonnullorum vero partibus quibusdam vesci commiserint; partibus vero minus. Eadem intelligenda sunt etiam de piscibus (1), testaceis, caeterisque amphibis, ac aquatilibus.

§. 356. Alimenta vero vegetabilia, cum multifarie inter se differant (§. 323), etiam diversimode nocere comedentibus possunt; praecipue autem si morbo quodam laborant (§. 54); si in paludoso, aquisque putridis pleno loco nascuntur; si animalcula quaedam, tum ob alias causas, tum ob pluviam continuam illis adhaerent, ovaque sua ac excrementa deponunt (1). Ex quibus permulta mala manducantibus causantur (2); et quae alia de medicamentis vegetabilibus supra diximus (§. 329).

§. 357. Nec hoc etiam valde est indifferens, si haec acerba, ac non matura assumuntur; vel e contra dum in decremento versentur, ac jam putrida corruptaque sunt.

§. 358. Denique, quod de animalibus dictum est (§. 355), idem de fructibus horaeis, si non omnibus, tamen de nonnullis intelligendum; sunt enim nonnulli inter hos venenati, licet non tales esse videantur; ideoque nocent manducantibus (1).

§. 359. Ast nociva praecipue alimenta vegetabilia evadunt, si cum comestibilibus ac innocuis, etiam venenosa ac non comestibilia per errorem commisceantur; vel pro

(1) Vide *Frank ib. p. 160, etc.*

(1) *Sprengel Natbol. 1. B. §. 821.*

(2) Vide *Stark Therap. 2. Th. §. 315, et 317.*

(1) *Frank Med. Poliz. 3. B. p. 296.*

κωνεῖς, καὶ ὑσχυάμν, ἀντὶ ἀκίῃ, πετροσελάμ, κατλ. (1), ἢ μύκητες φαρμακώδεις, ἀντὶ τῶν καλῶν τε καὶ ἐδωδίων (2). Πάντα γὰρ ταῦτα νόσος ἐκ ἐλπίδας, καὶ θανάτου αὐτὸν πολλάκις ἐπάγεται, μὴ καλῶς ὑπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκλεγόμενα.

§. τξ'. Τὰ δὲ τοιαῦτα περὶ τὰ βρώματα ἀμυχρήματα, καὶ ἐν ἐκείῳ οἴκῳ πολλάκις ἀφαιντα ὄντα, μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς ξενοδοχείοις, καὶ δημοσίοις ὀφθαλμοῖς ὑφορατέον, εἴτε ἐδὲν τῶν ἐφελδέντων βρωμάτων, καὶ ἑωλοῖ ἤδη ὑπάρχει, καὶ ὁδωδὸς, ἀπορρίπτεται, εἰδῆν δὲ αἰεὶ, κατὰ τὴν εἰρημνέον, δεῖ τὰ παρτιθέμενα, μὴδὲν ἀνακρίνοντας, καὶ διὰ τέτο πολλὰκις ἀδρῶ ἀργυρῶ θεινὰ ποιήματα ἀνεμένους τε καὶ καταβροχθίζοντας.

§. τξ'. Πάντα δ' ἐν γένει τὰ βρώματα, καὶ μὴδὲν τῶν εἰρημνέων συμβάντος, βλαβερὰ καὶ ἁλῶς γενέσθαι δύνανται οἷον εἰμὴ καλῶς ἐφῆται· εἰ ἀνευ ἐπιθήματος ἐφομένους, ἐπιβλαβές τι ἐμπίπτει· εἰ πολλοῖς ἀρώμασιν, ἢ βετύρῳ, ἢ πιμελῇ, ἢ ἐλαίῳ, κατλ. ἀρτύονται· εἰ πολλὰ ἄμα ἐφονται, ἢ προσάγονται, ἀλλήλων καὶ ποιήματα διάφορα, καὶ ἐνέργειαν (1)· διὰ γὰρ τὴν ἀνοίκειον αὐτῶν μίξιν, καί περ ἐκάσε ἰδίως ἀβλαβὲς ὄντος, καὶ ὑγιαίνουσι καὶ νοσέειν ὁλέθρια ἀποβαίνουσι. Τὸ γὰρ δύο ἀβλαβῶν ἐπιβλαβὴ καὶ ἀλλόκοτον πολλάκις τὴν συνέσειν γίνεσθαι, ὥσπερ τέναντιον ἀβλαβὴ, τὴν δύο τῶν ἐπιβλαβῶν μίξιν, χυμικαῖς πράξεσι τρανῶς ἐπιδείκνυται (2). Καὶ τὸ πέρας εἰ θερμὰ λίαν, ἢ ψυχρὰ προσάγεται. Αἰδῆς εἰ τοιαῦτά ἐσι τὰ ἐσθιόμενα, ὥς ἐσμάχον μὲν ἐμπλήσσει καὶ ὑπερβαρύνει ἱκανὰ, ὀλιγίστα δὲ τρέφειμα μόρια ἐν αὐτοῖς περιέ-

(1) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 265. καὶ 267.

(2) Παῦλ. Αἰγν. Β. Α'. κ. οξ'. Φυλ. αὐτ. σ. 269. κατλ.

(1) Ζημερεμ. Μ. Β'. σ. 298.

(2) Γακκίν. Τ. Α'. §. 29.

illis assumantur: Radix e. g. cicutaе, ac hyoscyami, pro apio, ac petroselino, etc. (1); vel fungi venenati, pro bonis ac comestibilibus (2). Nam haec omnia plures morbos, et mortem ipsam multoties inducunt, si non bene a coquis seligantur.

§. 360. Haecce vero in alimentis errata, quae in singulis quoque domibus multoties sunt inevitabilia, magis magisque suspicienda sunt in diversoriis, publicisque culinis; ubi nihil ex alimentis, sive obsoletis, sive fetidis, abjicitur; debemusque, juxta dictum, illa, quae nobis proponuntur ingerere, nihil indagando; et ideo multoties diversa mala caro pretio emimus et deglutimus.

§. 361. Omnia vero in genere alimenta, etsi nihil ex supradictis accadat, alio quoque modo nociva fieri possunt; si nempe non bene praeparantur; si plus, vel minus debito coquantur; si illis sine operculo coctis, nocivum aliquid incidit; si cum multis aromatibus, vel butyro, vel pinguedine, vel oleo, etc. conduntur; si multa simul coquantur, seu assumuntur, quae valde inter se, quoad indolem et actionem, differunt (1). Nam propter ineptam eorum mixtionem, quamvis singula particulatim innocentia sint, et sanis, et aegris pernicioosa evadunt. Quod enim duorum innocentium compositio nociva absurdaque multoties fiat; sicut e contra innocentissima duorum nocivorum mixtura: haec chymicis operationibus clare demonstrantur (2). Denique si valde calida, vel frigida assumuntur. Porro si talia sunt alimenta assumpta, ad ventriculum quidem replendum apta; minimas

(1) Id. ib. p. 265, et 267.

(2) Paul Aegin. L. I. C. LXXVII. *Transf. ib. p. 269, etc.*

(1) *Stimmer. 2. 2b. p. 298.*

(2) *Jadin 1. B. §. 29.*

466 ΜΕΡ. Β'. ΚΕΦ. ΙΘ'. ΒΡΩΣ. Κ. ΠΟΣ. ΕΝ ΕΙΔ-
χοντα, τῶν πλείων γαιῶδων, καὶ ἀνοικείων εἰς τροφήν ὄντων
οἷα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ πενήτεροι βύσκονται.

§. ΤΞΒ'. Οὐκ ὀλίγη δὲ βλάβη Γατρόκλεις! καὶ τῶν χυ-
τρῶν, καὶ λοιπάδων, καὶ λοιπῶν ἀγγείων, ἐν οἷς τὰ βρώματα
εἴσονται, ἢ ἐντίθενται, ἐμπροίεται τέτοις πολλαῖς (1).
Τεσσάρων δ' εἰδῶν ἐν γένει ἔσῃς τῆς ὕλης, ἐξ ἧς κοινότερον
τὰ τῆς ὑφοκαίας ἄγγη κατασκευάζονται· χαλκῷ δηλονότι,
καὶ κασσιτέρῳ, καὶ σιδήρῳ, καὶ ἡ ἧς (τὰ γὰρ ἐξ ὀρειχάλκου, κτλ.
σπανιώτερα)· τὰ μὲν χαλκῷ τῶν ἀγγείων βλαβερά τὰ ἐν-
τιθέμενα βρώματα ποῖσιν, ἤγχε ἦτοι πάντα, ἢ μὴ καλῶς
κεκασσιτερωμένα ὑπάρχει (2). Ὅ δὲ τινὲς μὲν ἐκ ἀποδέχον-
ται, τὸν καθαρὸν καὶ ἀμιγῆ χαλκὸν παντάπασιν ἀβλαβῆ εἶναι
ἀποφανόμενοι (3)· ἄλλοι δὲ τὲναντίον τὰ χαλκῷ ἄγγη ἢ μό-
νον ἀπλῶς βλαβερά, ἀλλὰ καὶ ἐν τῶν κυριωτέρων τῶ ἐν ναυσι
συμβαίνοντος σκορβέτε εἶναι ὑπέλαβον (4). Βλαβερά δὲ τὰ
χαλκῷ γίνονται, καὶ ἢ ὁ εἰς τήνδε τὴν χρῆσιν ἦκων κασσι-
τερος μολυβδῶ ὑπάρχει συμμεμιγμένος (5), καὶ μάλιστα τῶν
βρωμάτων ὅξεά τινα καὶ ἅλατα περιεχόντων (6). Διὰ γὰρ τὴν
ποιὰν τέτων πρὸς χαλκὸν καὶ μολυβδὸν χυμικὴν συγγένειαν,
διάφορα ἐπιβλαβῆ προκύπτοντα σώματα, ἐν μικρᾷ μὲν πο-
σότητι μεγάλα δεινὰ ἀπεργάζεται, ἐν δὲ μείζονι θάνατον ἐ-
νίστε πολυῶδον. Ὅ δὲ τοσούτον συμβαίνει συνεχέσερον, πα-

(1) Φράγκ. Γατρ. Αἰσθ. Τ. Γ'. σ. 557., κτλ. Σπειργαν. Παθολ.
Τ. Α'. §. 831 — 833.

(2) Φράγκ. αὐτ. σ. 559., κτλ.

(3) Ζιμμερ. Μ. Β. σ. 282., κτλ.

(4) Γατρικαὶ Παράτηρ. κτλ. Τ. Β'. σ. 1. κτλ.

(5) Φράγκ. αὐτ. σ. 572.

(6) Ὁ αὐτ. σ. 583., κτλ.

vero partes nutrientes in se continentia; cum maxima ex parte sint terrestria, et ad nutritionem inepta; qualibus plerumque pauperes vescuntur.

§. 362. Non leve vero Jatroles! damnum alimentis ex ollis quoque, et patinis, caeterisque vasis, in quibus ea coquantur, vel imponuntur, multoties causari potest (1). Cum vero quadruplex in genere sit materia, ex qua vasa artis culinariae preparantur: aes nempe, stannum, ferrum, et terra (Nam quae oreichalco, etc. fiunt, rariora sunt): aerea quidem vasa alimentis imposita nociva reddunt, si vel penitus, vel non bene stanno obducta sint (2); quod nonnulli quidem non approbant: cuprum purum ac sincerum pro penitus innocenti declarando (3); alii vero e contra vasa aerea non solum ut absolute nociva; verum etiam unam ex praecipuis causis scorbuti in navibus occurrentis illa esse putarunt (4). Nociva etiam vasa aerea evadunt, si stannum, quo obducuntur, plumbo sit commixtum (5); ac si praecipue alimenta acida quaedam, et sales in se contineant (6). Nam, cum propter diversam illorum cum cupro et plumbo chymicam affinitatem, diversa nociva corpora producantur: in minore quidem quantitate maxima mala efficiunt; in maiore vero, mortem saepius dolorificam adferunt. Quod ex eo saepius accidere valet; quia omnia vegetabilia ac salina acida cuprum sol-

(1) Frank Med. Polig. 3. B. p. 557, etc. Sprengel Patholog. 1. B. §. 891—893.

(2) Frank. ib. p. 559, etc.

(3) Zimmerm. 2. Th. p. 282, etc.

(4) Medical Observat. Vol. II. p. 1, etc.

(5) Frank ib. p. 572.

(6) Id. ib. n. 583, etc.

ρ' ὅτον πάντα τὰ φυτικά & ἄλικά ὄρεα τὸν χαλκὸν διαλύει
 χεῖσιν, ἐν τοῖςδε μάλιστα τοῖς ἀγγαίοις χρονίσαντα (7).

§. τξγ'. Ταῦτα δὲ & ἐκ τῶν κασπιτερῶν ἀγγυ
 συμβαίνει, τῷ κασσίτερε μὴ ὄντος τελείως μολύβδε ἀπὸ
 λαγμένη· καίτοι ὁ κασσίτερος, & καθαρώτατος ὢν, ἔχ
 πλῶς ἐστὶν ἄδολος· ἀδύνατον γὰρ αὐτὸν πάντῃ τῶν ἑτερο
 γῶν & ἐπιβλαβῶν, εἰον ἄρσενικῷ, κτλ. καθαρίσαι (1). Ο
 θριώτατα γὰρ ἀνθρώποις μετάλλων χαλκός τε & μολύβδ
 ἔ τοσούτον ἐν βελήλικῷ (*) κατασέματι (2), ὅσον ἐν δια
 φοις χυμικαῖς ἀνάλυσέσι τῷ ἡμετέρῳ σώματι εἰσδύμενα,
 μὴ πεφυλαγμένως πρὸς ταῦτα ἔχωμεν· μετὰ τῆς προση
 ρῆς εὐλαβείας τοῖς νοσήσιν ὀρέγοντες· ὥσπερ τέναντιον αὐ
 ὁ σίδηρος ἐβλαβῆς, πάντων μονανῶ τῶν ζώων, & τῶν φυτ
 & αὐτὴ τῷ ἀνθρώπινῳ αἵματος (3), μέρος ὑπάρχων συνδε
 κῶν, & τοῖς χυμοῖς ἡμῶν ῥᾶσα ἐκπορεύεται δυνάμενος (4)·
 αὐτὸν ἀνθρώπος εἰς λόγχην, & φάσγανον, & πυροβόλον
 ταβαλῶν, τῷ πλησίον ὀλεθριωτάτον φεῦ! ἀπέφηνεν.

§. τξδ'. Ἐκ δὲ τῆς αὐτῆς αἰτίας & τὰ ὀστέα τῶν α
 γείων βλάβης μὴ τῆς τυχέσης τοῖς ἐδέσμασι μεταδῆναι ἐ
 σι (1), διὰ τὸν ἐκ μολύβδε δηλαδὴ τεχνητὸν, ᾧ περιέχ
 σαι, ἔελον· & μάλιστα εἰ ἔτος ἢ καλῶς ἐστὶ κατεσκευασμέ
 νον. Καὶ ταῦτα γὰρ ἐπίσης τὴν ἐντιξεμένην βρωσὶν μιάνοντα, ἀ
 ρητὰ πολλὰν δεινὰ ἀπεργάζεται.

(7) Ἰδὲ & Γασ. Φράγκ. περὶ Δηλητηρ. §. 60. κτλ.

(1) Φράγκ. αὐτ. σ. 567. Γ. Φράγκ. περὶ Δηλητ. §. 68.

(*) Οἷον σημ. ΚΓ'.

(2) Γ. Φράγκ. αὐτ. §. 61. & 72.

(3) Ἀσπερ. Μ. Α'. §. 48. & 522. Ρίλ. Α'εχ. Τ. Α'. τ. β'. σ.

(4) Γλδεμβ. Φαρμακ. σ. 347.

(1) Φράγκ. Γαστρικ. Ἀσυν. μ. Τ. Γ'. σ. 604. κτλ.

vere possunt; dum praecipue diu in hisce vasis continetur (2).

§. 363. Eidem effectus etiam ex vasis stanneis fiunt, si stannum non penitus a plumbo liberatum sit; quamvis stannum, et purissimum quidem, non absolute sincerum sit. Impossibile enim est illud a heterogeneis et nocivis, arsenico scilicet, etc. penitus purificare (1). Nam omnium metallorum perniciosissima, dum, non tantum in statu regulino (2), quam in diversis chymicis analysibus subacta, nostrum corpus ingrediuntur, cuprum et plumbum sunt; sicut e contra ferrum est corpori humano innocentissimum; cum vix non pars constitutiva omnium animalium, et plantarum, nec non humani sanguinis sit (3), nostrisque humoribus facilius assimilari possit (4); quanquam illud homo in hastam, enssem, et tormentum mutando, perniciosissimum eheu! propinquo reddiderit.

§. 364. Ex eadem causa vasa quoque figulina non leve damnum alimentis inferre possunt (1); propter vitrum plumbeum artificiale, quo obducuntur; et quidem si hoc non bene sit praeparatum. Nam haec etiam alimenta imposita inquinando, mala intolerabilia causant.

(7) Vide et Jos. Frank Handbuch der Toxicolog. §. 69, etc.

(1) Frank ib. p. 567. J. Frank Handbuch der Toxicolog. §. 63.

(2) J. Frank. ib. §. 61, et 72.

(3) Antheer. 1. Th. §. 48, et 582. Neil Archiv. 1. B. 2. S. p. 86.

(4) Hildenbr. Pharmac. p. 347.

(1) Frank Med. Polij. 3. B. p. 604, etc.

§. ΤΞΕ'. Οὕτω ἡ κοχλιάρια τὰ ἐξ ὑποχάλκε ἀργύρου, ἢ ἐν μὴ καθαρῇ κισσιτέρῃ, βλαβεράτως ὑπάρχουσιν· ἢ μὴ ἀλλὰ ἡ τῶν ξυλίνων, ὅσα τοικίλοις χρώμασι, μολύβδε κατὰ τὸ πλεῖστον, ἢ ἄλλων τινῶν ἐπιβλαβῶν, μὴ ἀπηλλαγμένοις, βεβιάφεται.

§. ΤΞΕ'. Ἐκ τῶν εἰρημένων ὅν Ἰατροὶ κλεις! εὐδηλον γίνεται, ὡς μόνον τὰ ἐκ καθαρῆ χρυσῆ ἢ ἀργύρου ἀγγεῖα τῶν πάντων εἰσιν ἀβλαβέστερα. Ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα διὰ τὸ βαρύνειν παρ' ὅθεν ὅλως εἰς χρῆσιν ἐλθεῖν ἔχουσιν, εἰ μὴ τοῖς τῇ κενῇ λεγομένην μακαρίαν πλετῶσιν (1)· ἄλλως τε ἡ κακῶς δύο ὑποκειμένων, αἰρετέον ἐστὶ τὸ μὴ χειρόν· ἐν ἄλλαις μὲν χρεῖαις αἰρετώτερον ὑπάρχει τὰ ἐκ σιδήρου (ὅς κατὰ τὸτο ἐστὶ ὀχληρὸς, ὅτι σφόδρα τῷ ἰῷ ὑπόκειται), ἐν ἄλλαις δὲ τὰ ἐκ καθαρωτάτης κισσιτέρῃ, ἢ τὰ ἐκ χαλκῆ, ἢ καλῶς κεκασσιτερωμένα, ἐν ἄλλαις δὲ τὰ ἐκ γῆς εὐγενῆς κατασκευαζόμενα. Τῶν δ' ἐκ γῆς κοινῆς ὀσρακίνων, οἷς μόνοις οἱ πένητες χρῆσθαι δύνανται, προτιμώτερον ἢ ὑγιεινότερον δοκῶσί μοι εἶναι τὰ ἐκ γῆς ἀμιγῆς ἢ καθαράς ὄντα, ἢ μηδὲν περιεχρισμένα ὕδατι· τῶν δὲ ξυλίνων, τὰ ἐκ ξύλου σερῆς ἢ μὴ βεβαμμένα. Ἐχοι δ' ἄντις ταῖς ἢ ἀμφοῖν τέτοιαι μέμψασθαι, ὅτι τῶν ἐντιθεμένων τιμελαδῶν τε ἢ ἐλαιωδῶν ἀποπίνοντα, δυσώδη ἐκ εἰς μακρὰν ἀποβαίνουσι. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐδεσμάτων ταῦτα.

§. ΤΞΖ'. Τῶν δὲ ποτῶν ἀπάντων τὸ ὕδαρ· πρῶτον βλαβήν τινα ἐμποῖσαι δύναται, τὸ μὲν, εἰ λίαν θερμὸν, ἢ ψυχρὸν πίνεται (1), τὸ δὲ κατὰ διαφόρους τρόπους· εἰ ἐπερογῇ, ἢ ἐπὶ δὴλαδὴ συμμέμικται σώμασιν (2), ἄλασι τιτέσιν,

(1) Δεκ. Πλοστον ἢ Εὐχ. σ. 679.

(1) Ἀΐερ. Τ. 5. σ. 240. ἢ 242.

(2) Ο' αὐτ. αὐτ. σ. 241.

§. 365. Sic etiam cochlearia, quae ex argento cupro commixto, vel stanno impuro sunt, nociva quodam modo fieri possunt; nec non lignea, quae diversis coloribus, plumbo, nocivisque aliis multoties non exemptis, tincta sunt.

§. 366. Ex dictis igitur Jatrocles! patet, quod solummodo vasa, quae ex puro auro et argento praeparantur, omnium sint innocentissima. Cum vero hisce, ob earum pretium, nemo penitus uti possit, nisi illi, qui inani dictae felicitati dicescunt (1); aliterque ex duobus malis minus eligendum sit: in aliis quidem necessitatibus praeferrenda sunt ferrea (quae tamen hoc incommodi habent, quod valde ferrugini obnoxia sint); in aliis vero, quae ex purissimo stanno, vel ex cupro stannoque bene obducta; ac in aliis, quae ex terra nobiliori fabricantur. Ex illis vero, quae ex terra communi fiunt, et quibus solis pauperes uti possunt, ea magis praeferrenda ac salubriora mihi esse videntur, quae ex argilla immixta ac puriori, nulloque vitro illinita sunt; et ex ligneis, quae ex ligno sunt compactiori, et non tincta. Posset vero aliquis haec quoque vituperare ex eo, quia partes alimentorum pingues, ac oleosas absorbendo, statim incipiunt fetere. Et de alimentis quidem haecce.

§. 367. Ex omnibus vero potulentis pro primo aqua noxam quandam inducere potest, interdum si valde calida, vel frigida ingurgitetur (1); interdum vero, diversis modis; si scilicet cum heterogeneis corporibus (2), salibus, seu ter-

(1) Lucian. Navig. seu Vota. p. 679.

(1) Haller T. VI. p. 240, et 242.

(2) Id. ib. p. 241.

γυαίσις, κτλ. εἰ ἐκ φρεάτων καὶ πηγῶν σεσηπυῶν ἢ δὴ καὶ ὕδατων, ἢ σκώληξι, καὶ ἄλλοις ζωύφοις, ἢ ἐνύδροις, ἢ ἀμφιβίοις μεμψμένω ἀρύεται (3). οἷον δὲ πολλάκις καὶ τὰ ἐπὶ νηῶν ἐν μακραῖς ποντοπορείαις ἐστὶ, καὶ τὸ ἐνδεχόμεναῖς μεγάλας, ἐν αἷς τὸ ὁμβριον ὕδωρ, διὰ τὸ τῶν ἄλλων ὑδάτων σπάνιον, συλλεγόμενον διατηρεῖται. Τὰ γὰρ τοιαῦτα ὕδατα, μάλιστα δὲ τὰ γυαίσις καὶ ἄλλατα περιέχοντα, νῦν μὲν τὴν γαστέρα ὑποκινεῖ, νῦν δὲ ἐμφράξεις, ἢ ἄλλοις χρονικὸν νόσημα ἐμποιεῖ (4), δυσιατώτερὰ τε αὐτὰ ἀπεργάζεται, ἅτε δὴ τῶν παχόντων ἀείποτε τῷ τοιούτῳ πινόντων ὕδατος. Οὕτω καὶ τὸ τὸν ἐν νεφροῖς, ἢ ἐν κίσει τικτόμενον λίθον ἐνδήμιον ἐντίσι τόποις ὑπάρχειν, τῷ ἐκείσε πινομένῳ, ὡς γῆς ἀσβεστώδους περιεκτικῷ ὄντι, ὕδατι Γατρῶν παῖδες ἀποδιδόασιν (5).

§. 367. Τῶν δ' ἄλλων τεχνητῶν ποτῶν οἶνος τὰ πρῶτα ἔχων, καὶ ἀμιγῆς ὢν παντάπασιν (διὰ τὸ ἐαυτῷ πολλάκις, διὰ κλίμα, καὶ τόπον, καὶ εἶδος, κτλ. διαφέρειν (1), νῦν μὲν ὑδατωδεσσοῦς ὢν, νῦν δὲ σφόδρα αἰσχροῦς, καὶ τὴν κεφαλὴν πλήττων, ἢ ἄλλως πως) ἐπιβλαβὴς γενέσθαι δύναται (2). Λυμῶνεται δὲ μᾶλλον τοῖς χρωμένοις, εἰ νέος λίαν ἐστὶν (3), ἢ ὀξείνης, ἢ κατ' οἶον ἔχοντος τρόπον διεφθορώς. Ἀλλ' ἡ δόλωσις αὐτῷ φεῖ τὰ πλεῖω κακὰ ἀπεργάζεται (4). ὁ γὰρ τοιούτος οἶνος καὶ τὴν τῶν εὐέχοντων ὑγίαν διηνεκῶς, ὡς σῆς τὰ ξύλα, βιβρώσκων, νόσοις ποικίλαις καθυπερβάλλει, καὶ τῇ τῶν καμνόντων Θεραπείᾳ καὶ ἀναρρώσει πολλάκις ἐμποδὼν ἵσταται.

(2) Σταρχ. Τ. Α'. σ. 367. (4) Γ'π. περὶ Αἵρ. κτλ. 2. 17.

(5) Ο' αὐτ. αὐτ. κ. καί. Φεάγκ. Γατρ. Α' συνον. Τ. Γ'. σ. 346.

(1) Γ'π. περὶ Διαίτ. Β. Γ'. κ. α'. Διευκρ. Β. Ε'. κ. ζ' — Γ'. Γαλ. περὶ Εὐχου. καὶ Κακοχου. Τροφ. κ. ια'.

(2) Παῦλ. Αἰγιν. Β. Α'. κ. γέ. Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 304.

(3) Φεάγκ. αὐτ. σ. 451. (4) Ζιμμερμ. αὐτ. σ. 309.

ris, etc. commixta est; si ex puteis et fontibus putrescentibus jam ac fetidis; vel vermibus, cæterisque animalculis et amphibiiis inquinatis, hauriatur (3); qualis multoties est etiam in navibus, in longis marinis itineribus; nec non cisternarum magnarum, in quibus aqua pluvialis, ob aliarum aquarum inopiam, conservatur. Hæc enim aquæ, præsertim illæ, quæ terras salesque continent, mox quidem ælvum submovent; mox vero obstructions, vel alium diuturnum morbum causant (4); ex eoque difficiliora sanatu hæc mala efficiunt: siquidem ægrotantes semper eandem aquam bibunt. Nam quod calculi renales, ac cystici in nonnullis locis endemici sint, hoc aquæ, terra calcarea iopregnatae, qua ibi utuntur, medici tribuunt (5).

§. 368. Ex aliis vero potulentis vinum, quod inter ea primum locum tenet, dum etiam penitus purum est (quia sæpe a se, propter clima, et locum, et speciem, etc. differt (1), et mox quidem aquosius est, mox veno valde austero, et caput infestat, vel aliter, nocivum fieri potest (2); magis vero nocet, si valde recens est (3), vel acidum; vel qualicunque modo corruptum. Ast adulteratio ejus semper plura mala causat (4). Tale enim vinum et sanorum valetudinem continuo, sicut vermis lignum, corrodendo, in diversos morbos exponit; ac sanationi et reconvalescentiæ ægrotorum multoties obstat.

(3) Stoerk T. I. p. 367.

(4) Hippocr. de Aer. etc. C. XIII.

(5) Id. ib. C. XXI. *Frank Med. Polig.* 3. 8. p. 346.

(1) Hippocr. de Diet. L. III. C. I. Dioscur. L. V. C. VII—X. Galen. Aliment. C. XI.

(2) Paul. Aegin. L. I. C. XCV. *Simmerm. 2. 3b. p. 304.*

(3) *Frank ib. p. 451.*

(4) *Simmerm. Ib. p. 307.*

§. τξζ'. Τὸ δὲ τῷ οἶνῳ δόλισμα διάφοροις σέμασιν ὁρ-
κτοῖς τε (1) ἔ φυντικοῖς (2) γιγνόμενον, διάφοροις τοῖς τρόποις
κατὰ τὸ πλέον, ἢ ἔλαττον τὰς πίνοντας βλάβει (3). οἷον
τὸ ἐκ ζείου, ἢ συκτιρίας, ἢ ζαχαρέως κρονικῆς, ἢ λιθα-
γύρος (4), ἢ ἀρσενικῆς, κτλ. ἐστὶ, δηλητηρία δίκην, ἢ τῇ πρὸς
τὴν Ἰταλῶν τοφαναίῳ λεγομένῳ ὕδατι παρομοίως, ἀναλίσκον-
τα ποικεῖνον τὰς διὰ μακρὰ τῷ τοιῷδε χρωμένους οἶνον. πολλὰ
δὲ ἔ οξείας ἐμποιοῦν νόσους (5). ὡς κωλικὴν τὴν πικτωνεῖαν
κρονικὴν λεγομένην (6), κτλ.

§. τό'. Τὸν δὲ τῷ οἶνῳ δολισμὸν μᾶλλον ἢ μᾶλλον χρὴ
φορεῖσθαι, ἢ διὰ κλίμα, ἢ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐγκατοικούντων
ἐν ἁφρονος. Ἐνταῦθα γὰρ ἀνθρώπια ἐπάρατα, καὶ τὰς
μυσαρὰς κάτοχα φιλοχρηματίας τε ἢ αἰχροκερδείας, ποι-
οῦσι σώμασι τὰ πολλὰ τὸν οἶνον δολίζονται, λύμη διηγε-
τῶ πλησίον γιγνόμενοι. Ταῦτα δὲ ἢ περὶ τῷ δολισμῷ τῷ ζῆ-
τι τῶν λοιπῶν οἰνωδῶν ποτῶν, ἢ μὴν ἀλλὰ ἢ τῶν ἐξ οἰαση-
τῶν ὕλης διεσπαραγμένων κατὰ τὸ μείζον ἢ ἔλαττον νοεῖσθαι.

§. τοα'. Οὗ δὲ περὶ τῶν ἱματίων εἶπομεν (§. σοζ'),
τε κἀνταῦθα δεῶν ἐπιμνησθῆναι, ὡς δηλαδὴ τῇ ἐκ τῶν βρω-
μάτων τε ἢ πομάτων βλάβῃ οἱ χρόνιος νόσοι πάγοντες μᾶ-
λλον, ἢ οἱ ὀξείας, ὑπόκεινται. Οὗτοι γὰρ ἢτε λίαν ἐδ-
δοῦνται, ἢ λεπτῇ αἰεὶ ἢ μονοειδεὶ τῇ διαίτῃ καχυποβέβλ-
ηται. ἐκεῖνοι δὲ πλείω τῶν βρωμάτων τε ἢ πομάτων ἑαυ-

(1) Φράση. αὐτ. σ. 446., κτλ.

(2) Οὗ αὐτ. αὐτ. σ. 481., κτλ.

(3) Βεϊκάρδ. περὶ τῆς Βρύν. Γατρ. σ. 200.

(4) Στόλ. Μισθ. Θεραπ. Μ. Ζ'. σ. 311.

(5) Φράση. αὐτ. σ. 466. κτλ.

(6) Σβιερ. Τ. Ε'. σ. 118. Στόλ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Β'. σ. 2.

Σιδ. σ. 426.

§. 369. Cum verum vini adulteratio per diversa corpora mineralia (1), ac vegetabilia fiat (2): diversimode etiam, mox plus, mox minus, bibentibus perniciosum evadit (3). Quale illud est, quod ex sulfure, et alumine, et saccharo Saturni, et lithargyro (4), et arsenico, etc., inquinatur; quod instar veneni lentioris, et sicut aqua tofana italica consumit et necat tali vino diu utentes; saepe autem et morbos acutos inducit (5); ut colicam pictonum et saturninam dictam (6), etc.

§. 370. Vini autem adulterationem magis magisque ibi suspicari oportet; ubi propter cūma, vel multitudinem incolarum non abundans est. Hic enim homuncula abominanda, et sordida, turpique avaritia, et quaestus aviditate obsessa, diversis plerumque corporibus vinum manganisando: perniciem continuam hominibus parant. Eadem etiam de adulteratione cerevisiae, caeterorumque vinosorum, nec non omnium ex quacunque materia destillatorum potuum, magis vel minus intelligenda sunt.

§. 371. Quod autem de vestimentis diximus (§. 277), illius hic quoque memores esse debemus: quod nempe damno ex alimentis potibusque provenienti, magis illi, qui morbis chronicis, quam acutis laborant, obnoxii sint. Hi enim nec multum comedere valent, et semper diaeta tenuiori ac simpliciori subjiciuntur. Cum vero illi plura alimenta

(1) Frank ib. p. 446, etc.

(2) Id. ib. p. 481, etc.

(3) Weiffard Entwurf. p. 200.

(4) Stoll Rat. Med. Vol. VII. p. 311.

(5) Frank ib. p. 466, etc.

(6) Swiet. T. V. p. 118. Stoll de Morb. Chron. T. II. p. 304. Selle p. 426.

προσάγειν ἔχοντες, πλείω ἢ τὰ κακὰ ἐκ τέτων, π
 ρῶν ὄντων, πάχουσιν.

§. τοβ'. Ἀλλά γε Ἰατρόκλεις!

„ ἔκετι πρόσω

„ ἀβάταν ἄλα κίωνων

„ ὑπὲρ Ἡρακλέος περὶν εὐμαρές (1).

Δει ἔν ἐνταῦθα, τὰ λοιπὰ σιγῇ παρελθόντας, καταλύ
 τὸν λόγον, ἵνα μὴ πάντῃ μείζον, φισί, τὸ πύγμαμα
 θυλάκῃ πρόσκηται. Εἰ δὲ πάντα τὰ μέχρι τῆ νῦν εἰρημ
 ἀνακεφαλαιώσαντες ἐξετάσωμεν, δυσχερές αὐτον, ἵνα μὴ
 ἀδύνατον εἶπω, ὑπάρχειν, τὸ μὴ ἔχι τινα τέτων αἰε συμ
 νειν, εὐρήσομεν. Ἀ' μὲν γὰρ φύσει τοιαυτά ἐσι, μεταβαί
 ταῦτα ἀμήχανον· ἃ δ' ἐκ τῆς τοιαύτης δε τῆ κόσμου διατάξ
 ἡρηται, ἢ ταῦτα ἔχ οἷον τ' ἄλλως γενέσθαι. Οὐ δὲ γὰρ
 νατὸν π. χ. πλεσίς πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὥς ἢ ὑγια
 τας ἢ νοσήτας μὴ τοῖς τῆς πενίας δεινοῖς κατατρώχεσθαι.
 δ' ἔρχατον ἐκ τῆς βελήσεως τῶν ἀνθρώπων πηγάζουσι
 ταῦτα ἐπίσης δυσχερές αὐτον διαρθεῖσαι· εἰ μὴ πάντες οἱ
 βρῶσιν, ἢ πόσιν, ἢ φάρμακα, ἢ πάντα ἐν γένει, ὡ
 τῷ βίῳ χρήζει ἄνθρωπος, συλλέγοντες, ἢ κατασκευάζον
 ἢ πωλόντες, κτλ. ἔτω χρῆσθαι τε ἢ ἀγαθοὶ γένοιτο, ὥς
 τε δολίζεσθαι ἐκεῖνα, μήτε ἄλλην τινα σκευορίαν ποιέω
 ὥπερ ὁ ἱατρὸς ἢ ὁ πάχων, ἔτω ἢ αὐτοὶ τῆς τῆ νοσήμα
 Θεραπείας φροντίζοντες.

ac potulentā assumere possint: plura etiam mala ex his,
si non bona sint, experiantur.

§. 372. Ast Jatrocles!

non jam ulterius

„Iovium mare columnas

„Ultra Herculis trajicere facile est (1).

Debemus igitur, caetera silentio transeundo, hic finire sermonem; ut non penitus major, sicut ajunt, supra saccum inscriptio sit. Si vero omnia usque adhuc dicta recapitulando indagaverimus: inveniēmus difficilimum esse, ut non impossibile dicam, horum nonnulla non semper accidere. Illa enim, quae per naturam talia sunt, mutare nequam possumus; quae autem ab hac mundi constitutione dependent, etiam secus fieri nequeunt. Fieri enim non potest omnes e. g. homines divites esse, ut in sano et morbooso statu non in mala ex paupertate provenientia incidant. Quae denique ex voluntate hominum promanant, illa quoque difficilimum est corrigere; nisi omnes, qui victum, potum, medicamenta, et omnia in genere, quibus homo in vita indiget, colligunt, praeparant, vendunt, etc., tales essent, ut nec adulterarent illa; nec aliis mangoniis uterentur; eandemque curam, quam medicus et aegrotus, de sanationi morbi habeant.

(1) Pindar. Nem. III. Vers. 35—37.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

§. τογ'.

Ταῦτά σοι ὦ Φιλότης! ὀλίγα ἐκ πολλῶν. καὶ ἀπειρῶν τὸ πλῆθος, ἐξελὼν κεφαλαιωδὲς ἑρῶς κατέλεξα, καὶ σοὶ ἀνδρὶ φίλῳ καὶ εἰταίρῳ ὑπάρχοντι χαριζόμενος, καὶ τῇ σωτηρίῳ τέχνῃ, (καί τοι μηδὲν ἐν τούτῳ χρεῖσθαι) καθ' ὅσον ἦν ἐν ἐμοί, τιμωρόν τε καὶ ἀμυνόμενος· ἃ οἱ ἐκ τριόδου, καὶ ἀμαθείας, καὶ ἡμιτοφίας, ἢ οἳ ποτ' ἂν εἶεν, ἀγνοῶντες, ἢ συνιδεῖν μὴ βυλόμενοι, τὰ ὑπ' ἐκείνων ἐμποιούμενα τῇ τῶν νόσων θεραπεύῃ καλύματα τῇ ἱατρικῇ, καὶ τοῖς ταύτης διασώταις ἀδίκως τε καὶ παραλόγως προτάπτησι καὶ ἀνατιδέασι. Μηδενὶ δὲ τούτο παραστῆ ὡς πυρρῶνισμὸν τινα πάσῳ, ἅτε δὲ ὑπὲρ τὸ δέον ἐπύχων, καὶ ἔκ ἐσιφύρος φοβόμενος. Οἶδα γὰρ καὶ ἐμολογῶ διαρρήδη, ὡς ἐκ αἰεὶ ταῦτα τοιαῦτά ἐσιν, οἷα μεγάλῃς βλάβης παρὰ τὰ γινέσθαι (§. τμεί.), καὶ μάλα εἰ μικρὰ τυγχάνῃ ὄντα καὶ ἀδιάφορα· ἔδει μέντοι τῶν εἰς φρονούντων γένεσθαι· ἂν ἔξαρτος μὲν ἐχὼ καὶ τὰ μικρὰ ταῦτα ἔωθ' ὅτε μεγίστην βλάβην ἔχειν ἂν ἀπεργάζεσθαι, ἢ διὰ τὴν πλειόνων συνδρομὴν, ἢ διὰ τὸ εἰς σῶμα νοσῆν, καὶ καὶ παντὸς δεινῷ ἐπιδεκτικόν, διὰ μακρῷ ἐνεργεῖν (§. σξβ'). Καὶ σπινθὴρ γὰρ ξηρὰ τε καὶ εὐκρήσῃ ἐμπεσὼν ὕλη, μεγάλην αὐτίκα πυρκαϊάν ἀπεργάζεται.

§. τοδ'. Ἄλλως τε ἐπεὶ τὰ εἰρημένα καὶ ἀπολογία πως ἐστὶ καὶ ἀναιρέσις τῶν κατὰ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Τέχνης βλασφημιῶν καὶ σκωμμάτων, ἐκ ἔδει καὶ τῶν μικρῶν τέτων (εἰ μικρὰ τὰ καὶ θανάτε ἔωθ' ὅτε γινόμενα αἰτία ἀποκαλεῖν ἔξουσιν) μνησθῆναι, καὶ ἀντιτάξαι ἐκείνοις, καὶ ταῦτα ἀληθῆ ὄντα, καὶ συμβῆναι ἔωθ' ὅτε, καὶ σπανίως, θυάμενα; Μόνα γὰρ ἱατροὶ κλεις! τὰ φύσει ἀδύνατα, καὶ ἀναιρέμενα ὑπ' ἀλλήλων, συμβῆναί τε, καὶ τὰς ταῦτο συνδοξαμένῳ ὑδέποτε ἔχουσι, τὰ δὲ πιθανότατος τινὲς

C A P U T XX.

DE DIVERSIS REBUS.

§. 373.

Haec tibi Amice! pauca ex permultis, ac infinitis referendo capitulatim commemoravi; et tibi amico sodalique meo gratiam conferre; et artem salutarem (licet his non indigeat) pro viribus meis, defendere volens; quae homines triviales, indocti, semidocti, vel qualescunque alii, non scientes, aut intueri nolentes: impedimenta, quae haec sanationi morborum struunt, medicinae sodalibusque ejusdem adscribunt. Nemini autem appareat, quod pyrrhonismo quodam labore, in omnibus supra modum cunctando, et ubi nullus est metus timendo. Scio enim palamque confiteor, quod non semper haecce talia sint, ut magnae noxae causa fiant (§. 345); si praesertim leviora sint, ac indifferentia. Ast nemo prudentium negare possit, quod etiam haecce breviora maximum detrimentum nonnunquam inducere valeant; sive propter multorum simul concursum; sive quod in corpus aegrotans, et cujuslibet mali capacius diu agunt (§. 262). Nam et scintilla, si materiae siccae et combustibili injiciatur, ingens incendium statim efficit.

§. 374. Caeteroquin cum dicta etiam defensio quodam modo ac refutatio cavillationum injuriarumque, quas contra artem salutarem statuuntur, sicut: non deberem leviorum quoque (si levia illa, quae mortem ipsum aliquando inducere valent, appellare liceat) mentionem facere, illisque opponere? cum vera sint, et accidere quondam, etsi rarissime, possint. Sola enim Jatrocles! illa, quae per naturam impossibilia, et in mutuo conflictu sunt, subsistere, ac in unum concurrere nunquam

τὸ συμβῆναι, καὶ μικρότερος αὕτη ὑπάρχει, ἔχοντα, ἀλλ' προ-
σδοκᾶσθαι χρεὼν ὥς ἐ συμβῆσθαι μέλλοντα. Οὕτω γὰρ καὶ
τοῖς δημοσίοις λάχεσιν ἐδ' ἀριθμῷ περιλήπται εἰσιν αἱ τῶν ἀ-
νασπαζήναι δυναμένων ἀριθμῶν κοικίαι, καὶ διάφοροι συζυ-
γίαι, καὶ ἡ πιθανότης τῆς δοθέντων τινῶν ἀριθμῶν ἀντιστάσεως
πρὸς τὸ δυνατόν, ὥς ἐν, ἐν ἧτις εἶπω, πρὸς ἀπείρον· καὶ ὅμως
αἱ τῶν αὐτῶν ἀριθμῶν συζυγίαι δις, καὶ τρίς ἐδ' ὅτε ἐξῆς προ-
κίπτεται, καὶ τοι διὰ μακρῶ ἕτερόν μιν ἐστὶ φαινόμενα.

§. τοσ'. Ταῦτα τοῖσιν τοιαῦτα ὄντα, καὶ συμβῆναι πάντως
καὶ δυναμένα, δεῖ ἡμᾶς δεινικῶς προφυλάττεσθαι, καὶ ὥς ἐφη-
γηκότα ἀποτρέπειν καὶ ἀποκλίνειν, ὥς ἰσχυρὸν, ἐν παρασκευῇ
εἶναι· τὸ γὰρ ἐκ ἀν' προσεδόκησα, εἰ μόνον ἐρατηγῶ (1),
ἀλλὰ καὶ ἰατρικῇ χειρίσιν ὑπάρχειν φωνὴν τιδέμεθα.

§. τοσ'. Μὴ ἐκδειματέντων δεῖσε ταῦτα ἰατρούκλει, !
μηδὲ λυπέντων· ἀλλὰ θαρρύνειν χρὴ, καὶ θυμὸν ἔχειν ἀγαθόν.
Εἴσι γὰρ ἐσι, καὶ τοιούτων τῶν τῆς ἰατρικῆς δυσχερείων ἔσθων,
μετρίαν ποιῆσαι ἐπίδοσιν, καὶ μὴ πάνυ χειρόνα τῶν καὶ πάλαι
καὶ ἐναγχοῦ ἐν τῇ τέχνῃ διαπρεφάντων φανῆναι, ὅς ἔρως δια-
καῆς πρὸς ταύτην ἐνίσταται, εἰ μόνον πόνον μὴ φειδοίτο τῶν
ἀπαιτεμένων εἰς τὴν αὐτῆς ἀσκήσιν, καὶ δυνατὴν τελειότητα.
Μηδὲ πάνυ ἀνιάδασε δεῖ ἐπὶ τέτοις, ἅτε δὴ πρὸς ἅπαντας
ἰατροὺς κοινοὺς ἔσιν. Ὅσπερ γὰρ τὸ ἐνὶ μόνῳ συμβαίνειν κα-
κὸν ἐστὶ δύσοισον, ἔτιω καί τινα φέρει παραμυθίαν, εἴτις καὶ ἄλ-
λως ὁρῶν τὰ αὐτὰ συμπάσχοντας. Μηδ' αὖ διὰ λήρηος φου-
χρὸς καὶ σκώμματα τῇ ἰερᾷ τέχνῃ ἀποτακτέον· ἀλλὰ φρέ-
νημα ἀναλαβόντα τὸ πάτριον, ἐμμένειν διὰ τέλεος οἷς ἐδοξεν,
εὖ εἰδότα, ὥς πολλάκις οἱ ἐν τῷ υἰγιαίνειν τῆς ἰατρικῆς πικρῶς
καθασπόμενοι, ταύτην ἀδωδεύοντες προσρέχουσιν· καὶ ὥς οἱ κατὰ

possunt; quae autem non omni probabilitate exempta sunt: haec semper tanquam accessura aspectare debemus. Sic enim in publicis sortibus nec numero comprehendi possunt multifariae ac diversae numerorum extrahendorum conjunctiones; probabilitasque datorum quorundam numerorum extractionis, ut unum, ut ita dicam, ad infinitum est; et tamen eorundem numerorum conjunctiones bis, et ter aliquando proveniunt; quanquam diu postea non appareant.

§. 375. Cum igitur haecce talia sint, accidereque certe aliquando possint: semper ab illis cavere debemus, et tanquam imminetia praevertere, ac amovere, quantum fieri possit, parati simus. Nam non exspectassem, non solum ducis (1), verum etiam medici pessimam dictionem esse putamus.

§. 376. Non debent tamen haec Jatrocles! te perturbare et contristare; sed confidas, sisque bono animo. Potest enim, licet medicina talibus difficultatibus involuta sit, medicum progressum in illa facere, neque valde inferiorem illis, qui et olim et recenter in hac inclavere, evadere illum, cujus animo amor continuus erga eam instillatus est; si solummodo ad ejus exercitationem, possibilemque perfectionem requisitum laborem non negligat. Neque valde tristitia affici debeas de iis; cum haec communiter omnes medicos concernant. Quemadmodum enim intolerabile est infortunium, quod uni solummodo accidit; sic aliquantum adfert solatii, dum plures alios videmus eadem mala simul ferentes. Neque ob nugae ac cavillationes frivolas arti salutari renunties; sed erectione animi paterna assumpta, insistes propositis usque ad finem; bene sciendo quod multoties illi,

(1) Plutarch. in Apophtheg. Iphierat.

ἰατρῶν πρότερον ὡς ἐκ ἁΐφρου λαλῶντες, πολλάκις αὐτῶν ἐ-
καινέται ὕπερον ἐγγένητο (1).

§. τοζ'. Ἐπεὶ ἦν, τὸν πολύμοχθον ἤδη τῶν ἀκαδημαί-
κων ἀκροάσεων διανύον διανύσας, τῶν ἰατρικῶν ἀριστείων
παρὰ τῶν σοφῶν ἐκείνων καὶ σεμνῶν Ἑλληνοδικῶν, τῶν διδα-
ξάντων καὶ ἄριστον κρινάντων σε, ἔτυχες, λοιπόν σοι ἐπὶ ἐφ' ἱκα-
νῆ ἐτι χρόνῳ εἰς τὰ κοινὰ τῶν νοσοκομείων φοιτῶντι, καὶ ἀνδρά-
σι σοφοῖς καὶ πεπαιδευμένοις συνόντι, πρᾶξιν ἱκανὴν περὶ τὴν
τῶν νόσων διάγνωσιν καὶ θεραπείαν κτήσασθαι, τῇ προηγουσί-
σῃ θεωρίᾳ καὶ καθαρὰν ἐμπειρίαν προυδέμενον· εἴθ' ἔτιω, ἄρχῃ
ἀγαθῇ τύχῃ, ἣν πολλοῖς καὶ δυσχαίροις πόνοις ἑμαυτοῦ τέχνην,
μεταχειρίζεσθαι, μὴδὲ τῆς θεωρίας εἰς τὸ λοιπὸν παρεμελή-
σας (1). Τὸ γὰρ πρᾶξιν προτιμῆσαι, ἢ θεωρίαν, ἐν-
ταῦθα ἐκ ἑρῶνται ἀμφοτέρω γὰρ ἐπίσης τῷ ἰατρῷ ἀναγκαῖα τα-
τα, πτερύγων δίκην εἰς τὴν ἀκριβῆ τῆς νόσου διάγνωσιν, καὶ ἀ-
σφαλῇ θεραπείᾳ αὐτὸν ἀνυψέμεν· ἣν δ' ἡ μία τῶν πτερύγων
τῶνδε ἀπῆ, κέπτωκεν ἡμῖν εἰς τὸ τῆς ἀπορίας πέλαγος ὁ
θεωρητικὸς μόνον, ἢ πρακτικὸς ὢν. Οἱ μὲν γὰρ τὴν θεωρίαν
μόνην ἐγκοιμώμενοι, ἔδοτιν τῇ τῶν νόσων θεραπείᾳ οἰ-
κετός (2), σρετίφ παρεμφερὲς τυγχάνων, ὃ, διὰ τὸ γεννη-

(1) Εἰ αὖθις ἐκ τῆς (ἐλεγεν Ὁ Ρυσσώ) τὰ ἑμὰ συγγράμματα ἐξε-
διδόν, πραττέρας αἱ τὰ περὶ ἰατρῶν συγγράμματα ἡρμήνευσαν. Οὐ-
δεμία ἐστὶ κατάστασις τοσαύτην μελέτης, ὅση ἡ ταύτης, ἀπαιτῆ-
σα ἐν παντὶ τόπῳ ἥτοι εἰς τὴν εἰς σοφώτατοι ἀνδρες. Ἀγ. Πέ-
τρος. Μελέτ. τῆς φύσεως. Μ. Δ. σ. 279.

(1) Δεὶ γεννῶν ταῦτα εἰδὸτα μὴ λογισμῷ πρότεροι πιθανῶ προ-
σεχόντα ἰατροῦν, ἀλλὰ τριβῇ μετὰ λόγου. Γ' π. Πικραγ. κ. γ'.

(2) Καὶ γὰρ τῶν ἰατρῶν, ὅτε καὶ ἔχων, ἢ τὸς ἄριστα ὑπὲρ τῆς
τέχνης εἰπεῖν δυναμένους μεταφέρεται ἰσῶν, ἀλλὰ τῆς πράξεως

quī, dum secunda fruuntur valetudine, cum verbis acerbis medicinam aggrediuntur, ad illam, dum aegrotant, confugiant; laudatoresque medicorum evadant, licet ut ex plau- stro prius contra illos locuti fuerint (1).

§. 377. Cum igitur, cursu arduo studiorum acad- micorum jam absoluto, praemia medica a doctis illis venerabi- libusque Hellenodicis, qui te docuerunt, illorumque te di- gnum esse putarunt, consecutus sis: superest tibi ut per suf- ficiens adhuc tempus publica nosocomia frequentando, virosque doctos ac eruditos audiendo; praxeos sufficientis ad cognoscendos curandosque morbos compos evadas, prae- gressaeque theoriae experientiam etiam puram addas; sic- que tandem incipe cum bona fortuna artem exercere, quam malis intolerabilibusque laboribus didicisti; nec theoria etiam postea neglecta (1). Nam praeferre praxim theoriae, quod ajunt, hic nihil valet. Utraque enim medico aequae est necessaria, alarum adiinstar ad exactam morborum cogni- tionem, securamque therapeiam illum ducens; ac si una ex- alis absit; cadit in Oceanum incertitudinis et ille, qui so- lummodo theoreticus, et ille, qui practicus est. Ille enim, qui sola theoria imbutus est, nequaquam sanationi morbo- rum aptus mihi esse videtur (2); estque similis passerculo, qui, cum natus et nutritus in cavea sit, licet utramque alam

(1) Si je faisois, disoit Rousseau, une nouvelle édition de mes ouvrages, j'adoucirai ce que j'y ai écrit sur les médecins. Il n'y a pas d'état, qui demande autant d'études que le leur; par tout pays ce sont les hommes les plus savans. Saint-Pierre Etudes de la nature, IV partie. p. 279.

(1) Haec sane nosse oportet, et non rationationi prius probabili intentum curam aggredi, sed exercitationi cum ratione. Hippocr. Praecept. C. III.

(2) Nam prudens aegrotus eos medicos non accerset, qui quam optime de arte disserere possunt; sed qui in ejus usu se exercuerunt. Poterit etiam

θῆναι τε καὶ τραφῆναι ἐν καλῶ, καὶ ἐν ὁλοκλήροις ταῖς αὐτῶν
πτέριξιν ἢ μακρὰν πέτασθαι δύναται· ὁ δὲ μόνη τέμπαλιν τῇ
πράξει ἐπηρειζόμενος, μηχανικός, ἢ ἔτιωσ εἶπω, καὶ ὑλικὸς
εἶναι μοι δοκεῖ, μίαν μόνην κατὰ τὸ πλεῖστον εἰδὼς εἰς ἴασιν ἀγυ-
σαν, τὴν τυφλὴν ἐμπειρίαν (3)· ἧς εἴπερ βραχὺ ἐμβαλεῖ, δι-
χεται πάντα, καὶ ἔτε ταύτην ἔτι, ἔτ' ἄλλην τινα εὗρεῖν δύ-
νεται. Οὗ δὲ τοιοῦτος, ἀμαθὴς, καὶ ἀγύρτης, καὶ πᾶν εἶτι ἄλ-
λο μᾶλλον, ἢ ἱατρὸς ἀξίος ἐσιν ἀποκαλεῖσθαι. (4).

§. τογ'. Θεωρητικὸν ἄρα καὶ πρακτικὸν ἅμα δεῖ τὸν ἱα-
τρὸν εἶναι, εἰ μέλλει, ὥς ὁ ἱερὸς Φησὶ Πλάτων (1), μὴ τρι-
βῇ μόνον καὶ ἐμπειρίᾳ, ἀλλὰ τέχνῃ ἱατρούειν. Μόνος γὰρ ἔ-
τος τέλειός ἐστιν ἱατρὸς, ὁ ἐν θεωρίᾳ καὶ πράξει ἀπηρτισμέ-
νος (2).

§. τοδ'. Ταῦτ' ἄρα δεῖ, μετὰ θεωρίαν προηγηθεῖσαν,
καὶ πράξεως, ὥς ἐφημεν (§. τοζ'), ἐγκρατῇ γενέσθαι· ἢ ἡ
μακροθυμία, ὥς ὁ περικλεὴς Φησὶ Στόλλιος (1), ἐκ τῶν βί-
βλων, καὶ ἐκ τῶν ἀδελφῶν (οἱ τὰ κάλλιστα καὶ διδακτικώτατα

κατ' αὐτὴν μεμελετηκότας. Αἰμίτων δὲ καὶ μεσικός, οἶμαι, τῷ
διακρίνειν ρυθμὸς καὶ ἁρμονίας ἐπισκῆπτε, ὃ καὶ ψάλλαι, καὶ κιθα-
ρίζαι αὐτὸς δυνάμενος. Λεκ. Γ' τ. ἢ Βαλαί. σ. 503.

(3) Ζιμμερμ. Μ. Α'. σ. 60.

(4) Μεσσην. σ'. §. 35. Ὡς παιδιὰν τινα τὸ τῶν ἀνθρώπων δέρμα,
τὸ τῷ λόγῳ, πολλὰκις τίθεται. Οἱ γὰρ ἐμπειρικοὶ μήτε τῆς
τῶν νόσων ἰσορίας, μήτε τῆς τῷ θεραπεύειν μεθόδου τρέβαντες
οἷτες, ἀλλ' ἐπὶ γραμματικῶσι τισὶ πεποιθότες, καὶ διὰ τῆτο οἰ-
ματαιότατοι ὅτοι ἡμίσοφοι πᾶσαν τὴν ἐλπίδα αὐτῶν ἐν περιέ-
ργοις τῆς τέχνης φράσσει, καὶ ἐν θεωρίᾳ ἀμφοτέρωθεν ἡμαρτη-
μέναις ἐπίσης, ἔχοντες, δυνάμειν οἷον ἡνωμέναις μείζονα φθορὰν
ἀπεργάζονται, ἢ αἱ νόσοι αὐταὶ ἀνευ τῆς ἐκείνων βοηθείας κα-
ταλειπόμεναι. Συδεῖ. Τ. Α'. σ. 196.

(1) Ε' Φαίδρῳ. σ. 211.

(2) Γαλ. περὶ Ἰατρικῆς καὶ κένεσεως.

(3) περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Α'. σ. 204.

integram habeat, volare tamen procul non potest; qui vero e contra sola praxi nititur, mechanicus, ut ita dicam, et materialis mihi esse videtur, cum plerumque unam viam ad sanitatem ducentem, cœcam empeiriam cognoscat (3); a qua si parvulum deflectat, perdit omnia; et nec illam postea, nec aliam invenire potest. Iste vero indoctus, et agyrta, et quidquid aliud magis, quam medicus appellari meretur (4).

§. 378. Theoreticus ergo simul et practicus debet esse medicus; si velit, sicut divus Plato dicit (1), non usu solum ac experientia; verum etiam arte sanare. Ille enim solus perfectus est medicus, qui theoriam et praxim probe absolvit (2).

§. 379. Quam ob rem debes, post prægressam theoriam, praxeos quoque, ut diximus (§. 377), gnarus evadere; quae discenda est, sicut illustris Stollus admonet (1) ex libris, et ex aegris (qui libri optimi, et ad docendum aptissimi

est meo iudicio, is musicus, qui psallendi, et citharæ pulsandæ est peritus, quam qui rhythmos et concentus novit dijudicare. Lucian. Hipp. seu Baln. p. 503.

(3) Simmerm. 1. Th. p. 60.

(4) Megger VI. §. 35. Luditur enim, quod ajunt, de corio humano plus satis; cum hinc empeirici neque morborum historiam, nec methodum anodendi callentes, et receptis tantum freti, isthinc Sciorum vanissimi spem omnem in affectato artis ambitu, et speculationibus utrinque pari fere momento disceptatis ponentes; quasi junctis viribus majorem edunt stragem, quam ederent morbi eorum destituti auxilio. Sydenham. T. I. p. 196.

(1) In Phaedr. p. 211.

(2) Galen. de Medicin. C. XXV.

(1) De Morb. Chron. T. I. p. 304.

πάντων βιβλίων εἰσιν (2)), ὑπὲρ τῆ διδασκαλίας παρόντος ποδη-
γητέμενον. Τὸ γὰρ σε τῆς προκειμένης εἰς τὸτο εὐκαιρίας νῦν
ἀμελήσαντα, ὕπερον μόνον ἐξασκείσθαι, εἰς τὰ τῶν ἀνθρώ-
πων αὐτοχρειαζόμενα σώματα, ἢ πείραν, ὃ πάλαι τῶν ἰα-
τρῶν κατετοξεύθη, διὰ θανάτων ποιεύμενον (3), μεμπτὸν δὴ-
πε εἰς, ἢ ἀνόσιον, ἢ μυρίων, τὸ τῆ λόγου, ἰάμβων ἄξιον.

§. τβ'. Καὶ πείσαν ἀρχὴ τὴν ἰατρικὴν μόνος ἤδη μετέρχε-
σθαι, ἐδεισε τὴν ἀρχὴν, ὡς μοι δοκεῖ, ὧν ἑμαδες, ἢ εἶδες, ἢ
τῶν τετριμμένων τέτων, σφόδρα παρεκτρεπόμενον, περὶ θε-
ραπείαν ἢ φάρμακα καινεργεῖν, διὰ τινὰ ἐν αὐτοῖς φαινόμε-
νην ἀναλογίαν ἐξαπατώμενον, ἢ κατὰ τὰς πάλαι Μεθοδικὰς,
ὑπὸ τῶν παθῶν ἐπὶ τὰ κατάλληλα ὀδηγούμενον (1)· σφαλε-
ρὸν γὰρ τὸ τοῖτόν, ἢ τὰ πολλὰ τοῖς πάχεσιν ἐκ ὀνήσιμον (2)·
ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν οἷς ἑμαδες, ἢ εἶδες ἐμμένοντα, τὰ τοιαῦτα
ἐς τέπιον ἀποτίθεσθαι (3).

§. τγ'. Καὶ τὸτο δέσσι ἱερὸν ἔσω παράγγελμα, τὸ μη-
δέποτε τῆς τῶν βιβλίων ἀμελεῖν ἀναγνώσεως (1)· ἀλλ' αἰεὶ

(2) Βαγλβ. σ. 26.

(3) Πλν. Τ. Γ. Β. κς'.

(1) Σέξτος περὶ Τποτυ. Β. Α'. κ. λδ'.

(2) Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 47. κτλ. Στάρκ. περὶ Πολιτικ. Γατρ.
§. 308.

(3) Δεῖ ἡμᾶς τὸ ἐγνωσμίον εἰδέναι, πρὶν ἢ τὸ μὴ γνωσθὶ ἀρχαι-
σαι ζητεῖν· δεῖ ὑπὸ τῆς τῶν αἰσθῶν παρδείσθαι ἐμπειρίας, ὑπὲρ
τῶν ἰδεῶν τῶν αἰσθῶν φατίζεσθαι, ἐπὶ τῶν πτερυγῶν τῶν αἰσθῶν
βασιάζεσθαι, εἰ ἢ ἡμεῖς ποτὲ ἐφρευρίν τι μέλουμεν. Σπανιώτατον
γάρ ἐστι τὸ πνεῦμα, ὅπερ τινα ἐπισήμην, ὡς ὁ Χάλυψ ἐκ τοῦ
χάλικος τὸ πῦρ, παρατελεῖται. Ζιμμερμ. Μ. Α'. σ. 65. 1δὲ ἢ
Γκ. περὶ Α'ρχ. Γητρ. κ. γ'.

(1) Οἱ μέγιστοι τῶν ἰατρῶν τε ἢ φιλοσόφων παντός καιρὸς τε ἢ ἑ-
δους συμφώνως ὁμολογεῖται, τῇ πολυμαθείᾳ εἶναι τὴν ἀσφαλεστά-
την ὁδὸν εἰς τὴν τῆς τέχνης προσηνέαν μεταχείρισιν. Ζιμμερμ.
Μ. Α'. σ. 95.

sunt (2.), praeceptore praesente ac dirigente. Nam, occasione praxeos modo neglecta, in posterum te solum exercere, ac negligenter ad hominum corpora accedere, experimentaque per mortes facere, sicut iam olim medici vituperati sunt (3.), accuandum ac impium est, millenosque, ut ajunt, Jambos meretur.

§. 380. Dum vero incipias solus jam medicinam exercere, non debes, sicut mihi videtur, statim ab initio, ab illis, quae didicisti, vel vidisti, et a trivialibus deflectendo, in therapeia ac medicamentis aliquid renovare, aliqua in illis apparente similitudine seductus; et secundum priscos Methodicos, ex morbis in similia directus (1). Lubricum enim hoc est, ac plerumque agrotantibus non proficuum (2). Ideo oportet ab initio illis, quae didicisti vidistisque, immorari, caeteris ad sequens tempus restrictis (3).

§. 381. Hoc quoque sacrum tibi esto praeceptum, nunquam lectionem librorum negligere (1); sed semper, cum

(2) Bagliv. p. 26.

(3) Plin. T. III. L. XXIX.

(1) Sextus de Hypotypos. L. I. C. XXXIV.

(2) Zimmerm. 2. Th. p. 47, etc. Stark Positiv. §. 308.

(3) Wir müssen das Bekannte wissen, ehe wir das Unbekannte suchen; wir müssen von anderer Erfahrung unterrichtet, durch anderer Gedanken erleuchtet, auf anderer Flügel getragen werden, wenn wir selbst erfinden sollen. Der Geist ist unendlich selten, der eine Wissenschaft wie Stahl das Feuer aus dem Kiesel schlägt. Zimmerm. 1. Th. p. 65. Vide et Hippoc. de Vet. Med. C. III.

(1) Die besten Philosophen und Aerzte aller Zeiten und aller Völker sind einstimmig, die Gelehrsamkeit sey der sicherste Weg zu der geschickten Ausübung der Kunst. Zimmerm. 1. Th. p. 95.

χολὴν ἄγοντα, εἰς τὴν ἀνάγνωσιν χρόνον τινα ἀναλίσκειν. Πολλὰ γὰρ ἐν βραχείῃ καὶ θαυμασίᾳ ἐκ τῶν βιβλίων μανθάνειν ἔχομεν, ὡς ἄνδρες σοφοί, καὶ τῆς τέχνης τριβῶνες διὰ πράξεως πολυχρόνι καὶ πείρας ἐγκρατεῖς γενόμενοι, συγγράφοντες τοῖς ἄλλοις μεταδιδόασιν (2). Διὰ δὲ τῆς ἐνδελεχῆς ἀναγνώσεως ἢ μόνον τὰ παλαιὰ καὶ νεωστὶ τετηρημένα ἐν τῇ ἱατρικῇ ἐκμανθάνομεν, ἀλλὰ καὶ τὰ προεγνωσμένα καλῶς ἐν τῇ μνήμῃ ταῖς συνεχέσει μελέταις διαφυλάττομεν. Πάντες γὰρ δὴτε οἱ λόγοι εἰσι πτερόεντες, ἅν' οἱ τῆς ἱατρικῆς καὶ τῶν ἄλλων ὠκυπτερώτεροι, εἰ μὴ ἐπιμόνῃ καὶ συνεχεῖ τῇ μελέτῃ βαθεύσῃ τε καὶ ἀνεξαλείπτως τῇ μνήμῃ ἐγκαταχθῶσιν, ὅσον ἐγκαύματα, ὥς φησι Πλάτων (3), ἀνεκπλύντε βαφῆς ἑμμονοὶ ἡμῶν γενόμενοι. Ἄλλως γὰρ, τὸ τῆς παροιμίας,

„ἄλλων δὲ φόρτος ὅσον ἡλδοῖ, εὐδ' ἀπέβη·

λήθη δηλαδὴ καὶ ἀπάτη τοῖς ἀμελεῦσι παρέπεται, ὥς ἐνδίκως ὁ Φιλόσοφος (4) φοβράν ἀπεκάλεσεν ἐπισήμης.

§. τπβ'. Μὴδ' ἐκείνους τυχὸν δεῖ μιμεῖσθαι, οἱ ἔξιν καὶ ἐτοιμότητι εἰς τὸ ἐν ἑκάσῃ νόσῳ φάρμακά τινα αὐτοχρεῖως ἐπιτάττειν κτησάμενοι, τῆς μελέτης, καὶ τῆς τῶν βιβλίων ἀναγνώσεως εἰς τὸ λοιπὸν ἀμελεῖσι, πάντα εἰδέναι, ἢ τὸ πλείω μαθεῖν μὴ χρῆζειν, οἴομενοι, ὥς καὶ ὕψω καλῶς βιοτεύοντες.

„Οὐ χρὴ παννύχιον εὔδειν ποτ' ἀκέστορα ἄνδρα,

„ὅς ζωαῖτ' ἐπιτετράφεται, καὶ τόσσα μέμνηεν (1).

§. τπγ'. Οὕτω καὶ παλαιὰ ποιοῦν, καὶ νῦν ἐτι ποιεῖσιν, οἱ μεγίστην δόξαν ἐπὶ τῇ σωτηρίῳ τέχνῃ ἀράμενοι. Οἱ γὰρ μέγας

(2) Ο' αὐτ., αὐτ. σ' 102.

(3) Ε' Τιμαίω. σ. 47.

(4) Περὶ Μακροβ. καὶ Βραχυβ. κ. β'.

(1) Περὶ δὲ τῶν ὁμηρικῶν γίχων 24, καὶ 25. Γ' ἡλδοῖ.

etiam habeas, aliquantum temporis lectioni impendere. Multa enim ac mirabilia brevi tempore ex libris discere possumus, quae viri docti, artisque periti, per longam praxim ac experientiam consecuti, nobis scribendo impertiuntur (2). Per continuam autem lectionem non solum omnia, quae olim ac recentem in medicina observata sunt, discimus; verum etiam illa, quae antea novimus, bene in memoria continuis meditationibus retinemus. Omnes enim sermones sunt volatiles; sermones autem medicinae magis quam alii celerius volant; si non per assiduam ac continuam meditationem profunde et indelebilius memoriae imprimuntur, ut sicut inustiones, juxta Platonem (3), tincturae elui non potentis, permanentes in nobis evadant. Nam aliter, sicut ait proverbium,

„Salis onus illuc profectum est, unde venit;
oblivio nempe ac error negligentes insequuntur; quae merito Aristoteles (4) interritum scientiae appellavit.

§. 382. Nec illos fortasse debes imitari, qui, cum jam aliquem usum ac promptitudinem in quolibet morbo aliqua medicamina ex promptu praescribendi adepti sint, negligunt postea meditationem, librorumque lectionem, omnia scire, vel plura discere non indigere, putando; quia sic etiam bene vivere possunt:

„Non oportet per totam noctem dormire medicum virum,

„Cui tot vitae commissae, et tantae curae sunt (1).

§. 383. Sic et quondam faciebant, et nunc adhuc faciunt illi, qui magnam celebritatem in arte salutari consecuti

(1) Id. ib. p. 102.

(3) An Timae. p. 476.

(4) De Lengaevit. C. II.

(1) Oodia versuum Homericorum 24, et 25. Iliad. L. II.

Βοεράβιος, ὅχ' ἐξ ὥρας, κατὰ τύπινγμα (1), ἀλλ' ἐκκαίδεκα καὶ ἑκάστην ἡμέραν ἐν τῇ τῆς Ιατρικῆς μελέτῃ καὶ πράξει καταναλίσκων, δυσχερῆσάτην αὐτὴν εἶναι ἔλεγε (2). τί ἔν' χρή προσδοκᾷ ἐκ τῶν μῆτε μεγάλην πρᾶξιν ἐχόντων, μῆτε ἐκκαίδεκα γυν' ἐξηκοσά τὴν ἡμέραν ἐν ταῖς βίβλοις ἀναλίσκόντων; ἐξ ἐκείνων μάλιστα, τῶν ὡς πάρεργον μὲν τὴν Ἰατρικὴν θεωρούντων, ἄλλοις δέ τισι, μηδεμίαν κοινωνίαν αὐτῇ ἔχουσι, σχολάζοντων;

§. τῆδ'. Ἀλλ' ἐνταῦθα τυχὸν ἂν πύθοιο Ἰατροίκεις! τίνας ποτε τῶν βιβλίων, ἀπείρωντε καὶ διαφόρων ἑσῶν, δεῖ σε πρὸ τῶν ἄλλων ἀναγιγνώσκειν, ὡς δεινὴν σοὶ ἔσαν τὴν τῷ κρείττονος αἵρετιν. Φαίην ἂν ἐγώ γε, ὡς ἐκ μὲν τῶν ἀρχαίων καὶ παλαιῶν πάντας τὰς ἡμετέρας (ὧν ἐνιοὶ καὶ ἡμᾶς κακῶς ποιῶντες παραμελῶσι), μὴδὲ τῶν ἐν Ῥωμαίοις, καὶ Ἀρραβι λογιστάτων ἐξαίρεθέντων. ἐκ δὲ τῶν ἐφεξῆστε καὶ νεωχμῶν γεννημάτων ἐκεῖνα τῶν ἄλλων αἰρεῖσθαι, ὧν οἱ πατέρες θεωρητικώτατοι ἄμα καὶ πρακτικώτατοι (1). Ἀλλ' ὥστε καὶ τὸ πάσας, ἢ γυν' τὰς πλείους τῶν νῦν παρεσῶν βιβλίων ἀναγιγνώναι, ἢ κητῆσθαι, δυσχερῆσάτον καὶ ἀδύνατον. ὥς ἐδικαίως ἂν εἴποι τις, τὸν μὲν βίον εἶναι βραχὺν, τὰς δὲ βίβλους μακράς. τυχὸν δὲ τέτοιοις ἀπείροις, μήπω τὸ ὀρᾶν τῷ μὴ τοιέτε, καὶ τὸ ἀληθές τῷ ψευδὲς διακρίνειν ἔχουσιν, ἐ πάνυ ὀνήσιμον (2). ὡς εἰ μὴ ὑπὸ παντὶ λίθῳ, τὸ τῆς παροιμίας, ἀλλὰ γε ὑπ' ἐκ ὀλίγοις, σκορπίε εὐδοντος. Πολλοὶ γὰρ συνέγραψαν περὶ νοσημάτων, καί-

(1) Ἐξ ὥρας, μόχοις ἱκανώταται, αἱ δὲ μετ' αὐτὰς γραμμασι δεικνύμεναι ΖΗΘΙ λέγειναι βροτοῖς.]

(2) Ζιμμερμ. Μ. Β'. σ. 19.

(1) Μίτιδι, περὶ τέττε πρὸ τῶν ἄλλων Βοεραβ. Μέλοδον τῇ τῆς τρικῆς μανθάνειν. καὶ Οὐφελάνδ. Σύζημ. Γατρικ. σ. 19. καὶ

(2) Μίτιδι Βασιλίστιον Πράξ. Γατρικ. Β. Α'. κ. ζ. καὶ Βοεράβ. 19. ἀνωτ. ἐν Περιου.

sunt. Nam magnus Boerhaavius, non juxta Epigramma (1), sex horas, sed sexdecim quotidie meditationi, praxique medicinae impendens, diffilem eam esse fatebatur (2); quid igitur expectandum est ab illis, qui nec magnam praxim habent; nec sexdecim saltem minuta in die libris immolant? et praecipue ab illis, qui medicinam quidem tanquam operis accessorium considerant; aliis vero nullam relationem cum illa habentibus, operam navant?

§. 384. Sed hic fortasse Jatrocles! interrogabis, quinam ex libris, qui infinito ac diversi sunt, prae aliis sunt legendi; quia difficilis tibi est meliorum selectio. Dicam ego, quod ex priscis quidem et vetustis omnes nostri (quos nonnulli recentiorum male faciendo subnegligunt) legendi sint; nec celeberrimis inter Romanos, et Arabas exceptis; ex sequentibus vero et recentioribus productis illa praeferenda sunt, quorum auctores, theoriam praximque callebant (1). Caeteroquin omnes, vel plures ex modo exstantibus libris legere, vel possidere, est difficile et impossibile: adeo ut juste posset aliquis dicere: vitam esse brevem, et libros longos; fortasse vero neque est hoc imperitis valde utile; cum nondum rectum a contrario, et verum a falso distinguere valeant (2). Quia si non sub quolibet lapide, juxta proverbium, attamen sub multis scorpio dormit. Multi enim de morbis scripserunt,

(1) Sex horae laboribus valde sufficiunt, quae vero post illas sunt, litteris demonstratae ZHOI dicunt hominibus.

(2) Simmerm. 2. Th. p. 19.

(1) Vide prae aliis Boerhaav. Method. Stud. Medic., et Hufeland Sysem. 1. B. p. XIX, etc.

(2) Vide Bagliv. Prax. Med. L. I. C. VII, et Boerh. l. c. in Prooemio.

τοι μηδέποτε τὰς ταῦτα νοσούντας ἰδόντες (3), μηδὲ παρὰ τῇ τῶν ἀδενῶν κλίνῃ, ἀλλ' ἐν τῇ ἰδίᾳ κοιτῶνι τὰς παρατηρήσεις ταύτας ποιήσαντες (4).

§. τπβ'. Οἱ τοίνυν ἐκ μόνης θεωρίας ὁρμώμενοι πρακτικὰς βίβλους συγγράφουσιν, μηδὲτιν, ἢ πάνυ ὀλίγην ἔχοντες ἱατρικὴν πρᾶξιν, αἱ τοιαῦτοι δοκῶσί μοι ὅμοιοι εἶναι τοῖς γεωγραφίας ἢ τοπογραφίας συγγράφουσιν· οἱ μὲν ἰδίᾳ ὀφθαλμοῖς κατιδόντες, ὡς μὲν τὸν ἕτερον πόδα, φασί, τῆς ἑαυτῶν προελθόντες κτριδος, ἀλλ' ἐπὶ πινακίων ἡμαρτημένων, ἢ ἐκ περιηγητῶν φιλοφειδῶν τὴν ὑφήλιον, ἢ τὰ ἐπ' αὐτῇ καθορῶντές τε ἢ μανθάνοντες, ἐκ ὀλίγα ἐκείσως, ἢ ἀκείσως ψεύδονται, πόλεις ὅλας πολλάκις, ἢ ποταμούς, ἢ λίμνας μεγάλας, ἢ ὅρη κατὰ βέλησιν μεταφέροντες, ἢ τοῖς οἰκήτορσιν, ἃ ἐκ ἔχουσιν ἔδῃ, ἀνατιθέντες (§. συβ'. σημ. 1.). Ἐν ἀμφοτέροισι γὰρ τέτοισι τὸ ψεῦδος δι' ἀπάτην, ἢ ἀγνοίαν, τῇ ἀληθείᾳ πολλάκις συμμέμικται.

§. τπγ'. Τὰς ἐν τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν βίβλους ἀναγινώσκων (§. τπδ.), τὰς μὴ τοιαύτας, ἢ ὅσαι παρὰ τοῖς πλείοσιν ἐπὶ πάνυ λόγῳ ἀξίαι κρίνονται, χαίρειν ἑὰ τόγε νῦν ἔχον. Τότο μὲν γὰρ ἀληθές, ὡς ἢ ἐκ τῆς ἐλαχίστης τῶν βιβλῶν ἔχοι ἀντὶς χρησίμῳ τι φεῖ ἐκμαθεῖν, ἢ κατὰ τὸ λεγόμενον,

„ὥς αὖ ἐχινόποδας, ἢ ἀνὰ τρηχεῖαν ὄνωιν

„φύονται μαλακῶν ἀνδρα λευκοίων (1).

ἀλλὰ τίς τοσαύτην ἄγει χολήν, ὥς τῶν ὀλίγων ἔνεκα λευκοίων, ἃ τυχὸν ἐδὲ εἶρεῖν, ἢ συνιδεῖν δύναται, ἐν ὄνῳ.

(3) Βιχμά. Μ. Α'. σ. 4. Βεῖμα. πρὸς τῆς Βεῖν. Γατρ. σ. 126.

(4) Ζημερεμ. Μ. Α'. σ. 186. Γεζματ. ἢ Μεθοδ. Θεραπευτ. Μ. Α'. σ. 7.

(1) Εὐγέν. Δογμ. Προδικτ. Β'. §. 101.

licet nunquam his laborantes viderint (3); neque apud letum aegrorum, sed in suo cubiculo hasce observationes fecerint (4).

§. 385. Qui igitur a sola theoria proficiscendo, libros practicos conscribunt, licet nullam, vel non magnam praxim medicam habeant; hi videntur mihi illis esse similes, qui geographias, vel topographias scribunt, quin aliquid propriis oculis intueantur; nam nec cum uno pede, ut ajunt, ex sua patria praegressi sunt; sed in tabellis erroneis, et in viatoribus mendacioribus orbem terrarum, et quae in illo sunt, intuendo, discendoque: non pauca sponte, vel involuntarie mentiuntur; cum saepe urbes integras, flumina, paludes majores, et montes pro libitu transportent, incolisque consuetudines, quas non habent, tribuant (§. 292. adnot. 1.). In utroque igitur horum mendacium, ex errore, vel ex ignorantia commissum, multoties cum vero miscetur.

§. 386. Libros igitur solummodo illustrium virorum legas (§. 384); caeteris vero, qui non tales sunt, neque apud plerosque magni momenti habentur, pro hoc tempore valedicas. Nam hoc quidem certe verum est, quod ex libris minoris quoque valoris possimus aliquid boni discere; et secundum dictum,

„Inter tribulos et asperam ononidem

„Nascuntur tenerium flores albarum violarum (1);
ast quis tanto otio gaudet, ut paucarum violarum gratia,
quas fortasse nec invenire, nec cernere poterit, per multum

(3) Wichmann 1. Th. p. 4. Weisard Entwurf p. 126.

(4) Zimmerm. 1. Th. p. 186. Recepte und Kurarten 1. Th. p. 2.

(1) Eugen. Logic. Prodiatrib. II. §. 35.

ἡδὲ πολὺν χρόνον περιπλανᾶσθαι; Ἡ^ν πῶς τὴν ἀλήθειαν τῷ
 ψεύδει ὁ ἄπειρος ἐτι ἱατρὸς ἔχει ἀν διακρίναι (§. τπδ'), ἢ ἐ-
 νότε τὰ τοιαῦτα βιβλία ὑπάρχει ἐμπλεω, βλάβης ἡμῖν μάλ-
 λον γιγνόμενα αἰτία, ἢ τὰ καλὰ ὠφελείας (2);

§. τπζ'. Ἐνταῦθα δ' ἐκ ὀκνήσω Ἰατροὶ κλεις! εἰπεῖν τι,
 καὶ τυχὴν ξένοντε καὶ αὐθαδὲς τοῖς πλείοσι δόξῃ. Ἐκτόν γὰρ
 ἡγῆμαι ἐγώ γε, εἰ πολλοὶ αἶι τῶν ἐν τῇ αὐτῇ ἐπισήμῃ σχολα-
 ζάντων συνερχόμενοι, κοινῇ γνώμῃ τὰς ταύτην διδασκίσκας
 βιβλίας συγγράφοιεν· εἰ γὰρ ἀγαθοὶ, ὥς φασιν, οἱ δύο ὑπὲρ
 τὸν ἓνα, οἱ πολλοὶ ἄρα τῷ ἑνὸς πολλῶ ἐσὶν ἀγαθώτεροι. Αἱ
 τοιαῦται ἔν βιβλοὶ καὶ ἐν τῇ ἱατρικῇ δοκῶσιν ἀν εἶναι πασῶν αἱ
 κάλλισται. Ἀλλὰ θάπτεον ἀντιτύπος ὁ βαβυλωνίους οἰκοδομηθεῖν,
 ἢ τοιαύτη βιβλος εἰς φῶς προέλθαι.

§. τπη'. Ἀλλ' ὅπως μὴ Ἰατροὶ κλεις! ἐς τὴν ἀντίον ἐκπέ-
 σης, τὸν πάντα χρόνον ἐν τῇ ἀναγνώσει τῶν βιβλίων αἶι κατα-
 δαπανῶν· ἡδὲ γὰρ τῷτο ἀρέσκειμοι, καὶ μᾶλλον ἐσὶν ἐπιβλα-
 βές, ἢ ὠφέλιμον. Ὡς περ γὰρ ἢ μόνον τὸ μοχθηρῶν, ἀλλὰ
 καὶ τὸ ὑγιεινῶν βρωμάτων ὑπὲρ τὸ δεόν ἐμπίμπλασθαι τῇ ὑγείᾳ
 πολέμιον, ἔτι καὶ τὸ διηνεκῶς ταῖς βιβλοῖς, καὶ ταῖς λυσι-
 τελεσάταις καὶ κάλλιστα ἔσταις, ἐγκυπτειν, μηδαμῶς τῷ νῦν ἐ-
 κεχειρίαν δίδοντας, ἢ ἀναπολῆσαι, καὶ, ὥς εἰπεῖν, πεπᾶναι
 ἔχη τὰ ἀναγνωσκόμενα, ὑπάρχει λυσιτελέ. Κἀνταῦθα ἔν,
 ὥς περ καὶ ἐν ἄλλοις, τὸ μέτρον ἔσαι τὸ ἄριστον.

§. τπθ'. Οὕτω τοίνυν συνεχῶς, καὶ ἐν τῷ προσήκοντι μέ-
 τρῳ τοῖς κάλλιστοις τῶν βιβλίων ἐγκύπτων, καὶ τὰ ἀναγνω-
 σκόμενα ἀναπολῶν, καὶ ἀναποτιθέμενος ἐν τῇ μνήμῃ, ὅφει σε-
 αὐτὸν ἐν βραχεί τῷ τῆς ἀναγνώσεως καὶ μελέτης ὀλιγωρέν-
 των, πολλῶ γενόμενον κρείττονα, καὶ σαυτὴ μά διαγε ἡμᾶς
 ἐπ' ἡμᾶς διάφορον ἀποβαίνοντα. Μηδὲ ποτε γὰρ ἀνάγκη εἰς τῶν

(2) Βαγλιβ. σ. 21. Βοιζάβ. ἐ. 3. ἀνωτ. ἐν Προοίμ.

tempus inter ononidem erret? aut quomodo veritatem a mendatio imperitus adhuc medicus distinguere possit (§. 384), quo non raro tales libri abundant; ideoque majoris damni nobis causa evadunt, quam boni libri utilitatis (2)?

§. 387. Hic non pudebit me Jatrocles! aliquid dicere, licet absurdum fortasse, et temerarium plerisque apparuerit. Optatu enim dignum mihi esse videtur, ut multi ex iis, qui eadem scientiae dant operam, simul coeundo libros hancce scientiam tractandos scriberent. Nam si meliores, ut ajunt, sunt duo, quam unus: multi ergo uno plus sunt meliores. Tales igitur libri in medicina etiam videntur mihi esse omnibus optimi; ast potius turris babylonica construi possit, quam talis liber in lucem prodeat.

§. 388. Cavendum tamen est Jatrocles! ne in contrarium incidas, ut semper omne tempus lectioni impendas; nam nec hoc nobis placet; et plus est nocivum, quam utile. Quem ad modum enim non solum pravis, sed etiam salubribus alimentis semper implere ventriculum, est sanitati perniciosum; sic quoque continuo libris, etiam utilissimis optimisque, incumbere, quin menti des remissionem, ut revolvere, et, ut ita dicam, digerere lecta possit, non est valde proficuum. In hocce igitur, sicut in aliis, medium tenere est optimum.

§. 389. Sic igitur saepe, ac tempore debito optimis libris incumbendo, et quae perlegisti repetendo, ac in memoria deponendo: videbis te brevi tempore multo superiorem illis, qui lectionem meditationemque negligunt, et a te ipso quotidie diversum evadere. Numquam enim toleres ex vulgariibus unus esse; nec, quia in loco, ubi vivis, malior for-

(2) Bagliv. p. 21. Bowth. l. c. in Prooem.

πολλῶν εἶναι, μηδ', ἐπεὶ, ἐν ᾧ ἦν αὐτῷ τόπῳ, κρείττων τυχὸν ὑπάρχεις τῶν ἄλλων, ἐπιλάβῃς, ὡς ἡ Λακεδαιμονίων πολλῶς ἔχει σέο κάρρους (1). Ἄλλὰ τότε αἰεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων, προσπελάσαι αὐτοῖς, ὡς σοὶ ἐφικτὸν, ὑπεῖδε καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, παρασκευάζων σεαυτὸν, ὡς ὁ σοφὸς Φησὶν Ἰσοκράτης (2), τῶν μὲν ἐλασσόνων κριτὴν, τῶν δὲ μειζόνων ἀνταγωνιστήν. Καίτοι τὸ ἐν ἅπασιν ἐθέλειν, καὶ τοῖς μικροῖς καὶ ἀδιαφόροις,

ἅλιν ἀριστεύειν, καὶ ὑπεύροχον ἔμμεναι ἄλλων (3), ἀλαζονεῖα τυχὸν, καὶ φιλοτιμία ἀπερικάλῳ συνέζευκται· ἐκ μὲν ἐν τῇ ἱατρικῇ, ὅσῳ περ ἂν τῶν ἄλλων ὑπέρτερος γένοιτο, τοσούτῳ μᾶλλον τῷ ὀνόματι ἔσθ' ἀξίος, καὶ τῷ ἀνδραπίνῳ γένηται, ἢ ἡ ζωὴ ἐπιτέτραπταί σοι, ὀνησιμώτερος. Ἄλλως γὰρ, καὶ σοὶ κάλλιον ἂν εἴη μηδὲν εἰδέναι, ἢ κακῶς εἰδέναι (4), καὶ τῷ νοσῶντι λυσιτελέστερον ἀνευ ἱατροῦ καταλείπειν, ἢ ἐν τοιούτῳ τινὶ κινδυνεύειν (5). Ἀσκεῖν γὰρ περὶ τὰ νοσήματα δύο, ὁ ἱερὸς Φησὶν Ἰπποκράτης (6), ὠφελέειν, ἢ μὴ βλάπτειν· ὁ δὲ τὸ ὠφελεῖν ἀκριβῶς μὴ γινώσκων, πολὺ ῥᾶδιον τῶν ἄλλων τὸ βλάπτειν ἐκτεσεῖν δύναται (7).

§. τῇ'. Καὶ περὶ μὲν τῆς τῶν βιβλίων ἀναγνώσεως, καὶ τῆς ἐκ ταύτης ὠφελείας, καὶ τῶν λοιπῶν, ἔτω μοι δοκεῖ εἶναι ἀριστον, περὶ δὲ . . . Ἀλλ' ὁρῶσε ἐρεῖσθαι τι βεβλόμενον· ὥστε τὸ ἀπὸ τῆς ἐρώτα τὰ δοκῦντά σοι ἐλευθέρως, ἥδη γὰρ ἐν τῷ

(1) Πλέταρχ. Ἀποφθίγμ. Βασίδ.

(2) Πρὸς Νικολ. περὶ Βασίλ. σ. 32.

(3) Οὔμπερ. Ἰλιάδ. Ζ. σ. 118.

(4) Στόλμ. περὶ Χρον. Νόσ. Τ. Α'. σ. 304.

(5) Ἰνδομ. Προλεγ. §. 94.

(6) Εὐκλιδ. Α'. τμήμ. β'.

(7) Ἀριστοτέλης περὶ ἱατρικῆς ἀκριβῶς εἰσὶν, ἀπὸ τῆς εἰς ἀσθεῖαν αὐτῆς ἐπαισθήσεως, καὶ τὸ μικρὸν λείψανον τῆς δυνάμεως ἀφαιρείται. Βασίλ. Καππαδ.

PARS II. CAP. XX. DE DIVERS. REBUS. 497

tasse, quam alii es, obliviscaris, quod Lacedaemon, multos habeat te praestantiores (1). Sed illis semper prae oculis habitis; illis propius accedere conandum est pro viribus diu noctuque; cum te pares, sicut sapiens Isocrates dixit (2), ut et minorum sis iudex, et majorum aemulator. Nam cupire in omnibus rebus, etiam in lenioribus ac indifferentibus,

„Semper fortissime rem gerere, et superiorem virtute esse aliis (3),

fortasse cum aliqua superbia ac inelegante ambitione connexum est; in medicina vero, quo aliis eris superior; eo magis evades nominis dignior, humanoque generi, cujus vita tibi commissa est, utilior; secus enim, et tibi esset melius nihil scire, quam male scire (4), ac aegro utilius sine medico esse, quam in tali quodam periclitari (5). Exercere circa morbos duo, dicit divus Hippocrates, juvare, aut non nocere; ille autem, qui juvare exacte non scit, facile in nocere potest incidere (7).

§. 390. De lectione igitur librorum, ab eaque emanante utilitate, etc. sic videtur mihi optimum esse, de . . . Tamen video te aliquid interrogare volentem. Interroga igitur postea cum libertate quod tibi placebit; in fine enim jam sermonis sum. Nam omnia tibi respondebo, si modo quaestiones mihi

(1) Plutarch. in Apophtheg. Brasid.

(2) Ad Necoel. de Regn. p. 33.

(3) Homer. Ilias L. VI. Vers. 208.

(4) Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 304.

(5) Hildenbr. Proleg. §. 94.

(6) Popular. L. I. Sect. II.

(7) Medicus imperitus ad aegrotantes accedens, cum deberet eos in sanitatem restituere, reliquas etiam paucas vires aufert. Basil. Cappadoc.

τέλει τῶν λόγων εἰμί· ἀποκρινέμαι δέ σοι ἃ σίνοιδας, εἰ τῶν κατ' ἐμὲ μόνον, ἢ μὴ πάνυ ὑψηλαὶ αἱ ἐρωτήσεις ὑπάρχωσιν. Ἰατρ. Καὶ μάλα ὧς Εὐθύφρων! ἠδέως γὰρ ἂν παρὰ σὺ μάστιγι, τὲ πάντα ταῦτα ἔπαρέρως μεμελετηκότος, τίνι τῶν ἰατρῶν σχολῇ ἢ αἰρέσει μᾶλλον με δεῖ προσέχειν τὸν νῦν· δεινὴ γάρ μοι ἢ τῷ βελτίονος διάγνωσίς τε ἢ αἵρεσις. ἐπεὶ πολλὴ ἢ ἐν ἐκείνοις παραχῇ, ἄλλε ἄλλα νομίζοντας, ἐκάστῳ τὰ μὲν ἴδια ἐπαινούντος ἢ ἐκθειάζοντος, τὰ δὲ τῶν ἄλλων κακίζοντός τε ἢ κατακρίνοντος. Εὐθ. Ὅρᾳς ὡς δυσἀπόκριτον τέτο, ἢ ὑψηλὸν, ἢ ὑπὲρ ἐμὲ ἦρ; ἀποφανῆναι δ' ὅμως ἢ περὶ τέτε τὸ μάστιγ' ἢ μὴ παραστὰν ἀληθῶς ὑπάρχειν.

§. τηα'. Πολλὰς ἐγώ γε Ἰατροκλείς! τὰ τῷ βίῳ ἀναπολῶν κατ' ἑαυτὸν πράγματα τετηρημέναι δοκῶ μοι, ὡς πᾶσαι αἱ τῶν ἀνθρώπων ἐφευρέσεις, εἴτε ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐταὶ ὥσι ἢ ὑψηλῶν, εἴτε ἐκ τῶν τεχνῶν τῶν βαναύσων. τὴν ἀρχὴν πολυποίκιλον ἔχον ἢ πολυσύνθετον· ἐξ ἧς δὲ τῷ χρόνῳ μεταποιούμεναι ἢ μεταπλαττόμεναι, μᾶλλον ἢ μᾶλλον τῇ ἀπλότητι ἢ τελειότητι προσεπέλασαν. Ἀρ' ἔχ' ἔτις ἢ τῶν ἰατρικῶν αἱρέσεων ἐκείνη ἢ καλλίων ἂν εἴη, ἢ ἢ ἀπλυσέρεα τῶν ἄλλων ὑπάρχουσα;

§. τηβ'. Ἀλλά γε εἰ τις πάντα τὰ τῆς ἰατρικῆς συνημάτα, ἢ τὰς θεραπευτικὰς μεθόδους ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους τῷ νῦν διαδράμῃ, ἐδὲν τέτων τέλειον ὑπάρχον εὐρήσει, ἢ μομφῆς ἀπάσης ἀπηλλαγμένον (1). ἐδὲ τῇ τῶν νόσων ἰάσει δια-

(1) Ἐπειπερ ἡμῖν, κατὰ τὰ εἰρημικά, κάμπελλα ἐστὶ ὡς πρὸς τῆς τῆς ἀναλογίας ὑπάρχειν ἀγνοῖα, ἐπιτήδεως θεωρεῖται τὰς νόσους θεραπεύειν, τὸ γένειν ἔχειν, ὑπάρχειν ἀδύνατον. Πάντα γὰρ τὰ μέχρι τῆς τῶν ἰατρῶν συνημάτα, μηδενὸς ἐξαιρημένον, ἐδὲν ἄλλο, ἢ ἀτελεῖς μόνον τῆς τοιαύτης θεωρίας ὑπάρχειν δοκίμαί. Διὸ χρεὼν ἡμᾶς πολὺν ἔτι χρόνον τῇ ἐμπειρίᾳ τὰς νόσους ἰᾶσθαι τίχῃ ἀρκεῖσθαι, ἢ ἐπὶ τῇ ἐμπειρίᾳ θεωρεῖται.

adaptatae, et non valde subtiles sint. Jatr. Certe Euthyphron! libenter enim a te audiam, qui his omnibus non negliger es occupatus, cui medicorum scholae sectaeque debeo magis animo attendere. Difficilis enim mihi est melioris electio ac distinctio; quia magna in illis est discordia, alio alia putante, singulisque sua quidem laudantibus, et valde existimantibus, aliorum vero doctrinas vituperantibus et condemnantibus. Euth. Vides quod quaestio tua difficilis responsu, et supra meas vires sit? respondebo tamen tibi de hoc etiam, quod magis esse verum mihi apparet.

§. 391. Multoties ipsemet Jatrocles! res humanas solus mente revolvendo, observasse credo quod omnes hominum inventiones, sive in scientiis et sublimioribus, sive in artibus manu tractabilibus, multifarium valdeque compositum initium habuerint: sequente vero tempore transformatione ac transmutatae, magis magisque perfectioni accesserint. An non hoc modo ex sectis etiam medicis illa sit melior, quae simplicior est cæteris?

§. 392. Attamen si omnia medicinae systemata, medendique rationes, ab initio usque ad finem, mente percurramus, nullum eorum perfectum, vituperationeque omni liberum esse inveniemus (1); ideoque unum solum ad curan-

(1) Da uns nach den Vorhergehenden in Hinsicht jenes Verhältnisses noch so unendlich Vieles unbekannt ist; so bleibt bis hieher eine vollständige Theorie Krankheiten zu heilen unmöglich. Alle bisherige Systeme der Ärzte, ohne Ausnahme eines einzigen, sind bloße unvollkommene Versuche einer solchen Theorie. Wir müssen uns daher vielleicht noch auf lange Zeit mit der empirischen Kunst Krankheiten zu heilen begnügen, die sich auf der Erfahrung gründet, und die, so weit es im-

τὸτο ἐξαρκῆν μόνον. Ὁ δὲ μᾶλλον θαυμάζειν ἄξιον, ὅτι καίτινα τέτων, ἐκ διαμέτρου ἀλλήλοις ὄντα ἀντικείμενα (2), ὅμως τὰς αὐτὰς νόσους, τὰς πυρετικὰς μάλιστα, ἐναντιωτάται πολλάκις μεθόδοις ἰάσαντο. Ὡς ἔχοι ἅντις εἰπεῖν ἦτοι τὰς νόσους ἐκείνας ὑπὸ μόνης θεραπευθῆναι τῆς φύσεως, μηδὲν εἰς τὸτο τῶν προσφερομένων συνευγκόντων φαρμάκων, ἢ γὰρ ἐν τῇ νόσῳ τινῶν ἰάσει μὴ μίαν ἢ μόνην τὴν ἑδὼν εἶναι τὴν εἰς ὑγείαν ἀγεσάν, ἀλλὰ πλείους ἑστ' ὅτε (3), τὰς μὲν ἐπιτομωτέρας τε ἢ ἀσφαλεστέρας, τὰς δὲ σχοινοτενέστερας τε ἢ σφαιρωτέρας. Καὶ τῶν θεραπευτικῶν ἐν μεθόδῳ καλλίση αὖ εἴη, ἢ συντομωτέρας τε ἢ ἀσφαλεστέρας ἢ εἴτι τῶν τῆς Ἰατρικῆς συνημάτων μόνον διδάξαι ἔχη, τὸτο ἢ τῶν ἄλλων εἴη αὖ προτιμότερον· ἐπεὶ δὲ ἑδὼν τοιῦτον προφανῶς μέχρι τῆ νῦν ἀποδέδεικται, ἀλλ' ἅπαντα ἐτι ἐπίδικα, ἢ ἐν μετεώροις ἀμφι-

ως ἐστὶ δυνατόν κατὰ τινος κοινῆς ἀποδεδομένης ἀρχῆς ἐξεργασεῖται. Ἐκτὸς. Θεραπευτ. Μ. Α'. σ. 11.

(2) Πάντα τὰ τῆς Ἰατρικῆς ἀλληλοδιαδόχως λόγῳ ἀξία κριθέντα συήματα, ἐν παντελεῖ ἀντιτίθεται πρὸς ἀλλήλα ὑπάρχειν ἰσοκασίᾳ ὥστε τῶν δοξῶν ἢ τῶν ἀρχῶν ἰπίσης ὑπὸν ἀντιστρέφουσιν, ἢ κί προβληθεῖσαι ἢ ἐξεργασθεῖσαι διάφοροι θεραπευτικαὶ μέθοδοι εἰσι ἀντιπᾶσκειναι. Βρίσκει ἐν Περσῶν. Τ. Α'. §. 2. Μίτιθι ἢ Πέτρον Μοσχάτιον περὶ Χρήσεως συνημάτων, ἢ Μασσειῶν περὶ τῆς τῆ Βρέωνος διδασκαλίας.

(3) Τὸ τῶνδε τῶν θέσεων ὁρθὸν καλῶς ὑπὸ τῆς ἐμπειρίας ἐπιτηρεῖται, ἑστ' ἢ ἡ μεγάλη ἐλήθεια ἐφιδράζεται, ἐν τῇ πρακτικῇ ἰατρικῇ πλείους τὰς θεραπευτικὰς μεθόδους ὑπάρχειν, ἀπάσας ἐν τισι περιέλασαι λόγικως ἀξίας ἄσας· διὰ πλείονα τε, πολλακίς ἀλλήλως ἀντικείμενων μεθόδων, σὺ αὐτῇ σκοπῇ, τῆς τῶν αὐτῶν ἀληθείας νόσων τυγχάνειν ἰάσεως. Ταῦτ' ἀρα ἢ ὁ τινὲς διίσχυρίζονται, μίαν ἀληθείαν ἢ μόνην εἶναι τὴν θεραπευτικὴν μέθετον, ἑδαιμῶς ὑπάρχειν ὁρθόν, ἐπὶ ταῖς πρώταις βάσεσι τῆ ὁργανισμῶν συμφωνίαν. Οὐρίκαυδ. Συνημ. Γατρ. Τ. Α'. σ. 74. Ἰδίε ἢ Ραιχλαβ. Ἰατρικῆς Μ. Α'. §. 1360.

dos morbos non sufficit. Quod vero magis videtur mirabile, est, quod nonnulla illorum, licet e diametro sibi opposita (2), tamen eosdem morbos, febriles praecipue, multoties magnopere contrariis medendi methodis curarent. Ideoque possit aliquis dicere, vel quod illi morbi per solam naturam sanati fuerint, nihil ad hoc medicamentis assumptis contribuentibus; vel saltem quod in medela morborum non una eademque via sit ad sanationem ducens; sed plures aliquando (3): nonnullae quidem breviores securioresve; aliae vero longiores ac lubriciores. His vero datis: optima medendi ratio illa erit, quae etiam brevissima ac securissima est; ac si aliquid ex systematibus medicis solum hanc docere posset; hoc esset etiam aliis praefendum; cum autem usque hodie nullum tale esse clare de-

mer möglich ist, nach etnem allgemein gültigen Princip ausgeübt werden muß. *Hecker Kunst* 2c. 1. Th. p. 12.

(2) Tutti i Sistemi successivamente accreditati in medicina sembrano in una perfetta opposizione gli uni cogli altri; in maniera che egualmente versatili sono le opinioni, e i principii; e per conseguenza contraddittori riescono i diversi metodi dei cure proposti e praticati. *Brera discorso prelliminar. Vol. 1. §. VII.* Vide et *Petrum Moscati de reu systematum*, et *Masuyer sur la doctrine de Brown*, etc.

(3) Die Richtigkeit dieser Sätze wird durch die Erfahrung völlig bestätigt, und es gründet sich hier auf die große Mehrheit, daß es in der praktischen Heilkunst mehrere Behandlungsarten giebt, die alle unter gewissen Umständen ihren Werth haben; ja, daß man durch mehrere oft ganz entgegengesetzte Methoden den nämlichen Zweck, die Heilung der nämlichen Krankheit, bewirken kann: und daß folglich die Behauptung, als gäbe es nur eine und allein helfende Aecart, völlig unrichtig, und mit den ersten Grundsätzen des Organismus streitend ist. *Hufel. System* 1. B. p. 74. Vide et *Röschlaub Vater. 1. Th. §. 136a.*

σβητήσας κείμενα· ἀφεντέον τῶ ἐν ἡ μόνῃ προσκεῖσθαι παν-
τάσας, τὸν ἑκταὶον ἑκατονταὶ καὶ ἑκατὸν (εἰ τοῖον δέτι ἐλπιζειν ἐ-
ξῆς (4)) ἀναμένοντες (5).

§. τγγ'. Ἐπεὶ δὲ τὰ εἰρημένα γενικὰ λαν εἰσὶ ἡ ἀορι-
σα, λέξομαί σοι ἰατρικαί! περὶ τέτων ἡ μᾶλλον εἰδικῶς τε
ἡ ὠρισμένως. Περὶ μὲν τῆς τῶν νόσων ἀρχῆς, ὅπως ἐν τῇ
φίσει ἔχειν, ὡς εἴρηται (§. πδ'). πέποιθα, ἡ σὺ καλῶς ποιή-
σεις τῇ διδασκαλίᾳ ταύτῃ προχῶν. Ἐκτὸς εἰ μὴ τοῖς εἰρη-
μένοις ἀπαρεσκόμεις, εἰποῖς μοι,

„Οὐ πᾶν ἐν ἀνδρώποσι διακριδόν ἐσι νοήμα,

ἀλλ' ὃ σὺ θαυμάζεις, τῷδ' ἑτέροις γέλως (1).

Τέτο ἀληθὲς πάντως, ἡ ἴσως ἡ τινὲς τῶν τάναντια φρονάν-
των γελάσουσιν· ἀλλ' αὐτὸς τῇ δόξῃ ταύτῃ διὰ παντὸς προ-
σκεῖσθαι, ἐκ ἑπει αὐτὴν καί τινες τῶν μεγάλων κατ' ἡμᾶς
ἀνδρῶν ἐφθασαν προποδεξάμενοι (§. πς. σημ. 2.), ἀλλ' ἐ-
πεὶ ἀληθὲς μοι δοκεῖ, ἡ αὐτοῖς τοῖς πράγμασι σύμφωνος.

§. τγδ'. Περὶ μὲν ἐν τῆς τῶν νόσων ἀρχῆς ταῦτα οἶομαι·

(4) Ἡ ἱατρικὴ κατὰ λόγον τῆς αὐτῆς ιδιότητος ἐχέτω ὑπάρχει, προ-
ποτῆσθαι δηλονότι ἢ μόνον τὸ ἀναγκαῖον καὶ καλῶς ταύ-
της εἶδέναι, ὃ πρὸ πολλῶν αἰώνων ἐδιδάχθη, καθωρεῖσθαι, ἐφει-
ρεῖσθαι ἡ ἐνοηθῆναι, ἀλλὰ ἡ τὸ ἐπονομασθῆναι ἡμῖν προσπορίσθαι,
ὡς ἐκείνο ἐν περιπτώσει, μετὰ πασῶν τῶν ἐκπεσόντων αὐτῇ δι-
νάμει, αἱ τῶν ὁμοίων περιπτώσεων αὐτὴ διακρίνει, καθορεῖν,
ἡ κατὰ τὰς ἐκπεσόντων ταύτας περιπτώσεις αὐτὴ πραγματευθῆναι.
Διττὴ ἄρα μωρία ἐστὶ συζητάειν διώκειν, ὅπως αἱ τῆς ὑπὸ παρ-
ποτῆσθαι ἐκτὸν ἡγεμονίας πείρας μηδὲν ἀφορεῖν, πᾶσας πρὸς ἑ-
αυτῷ κατατάττειν, ἡ δὲ αὐτὴ ἐξηγηθῆναι βέλτεται. Γραμματ. ἡ
Μεθ. Θεραπευτ. Μ. Α'. σ. 17.

(5) Εἴτε λόγῳ ἐκείνῳ φημι· ἄχρῃς ἂν ἀδελφὸς ἢ τις ἀληθὲς ἐστὶ
προαίρεσις ἐν φιλοσοφίᾳ, μηδεμίαν αἰετῆσαι. Δεκ. Εὐρωτ. ἡ
περὶ Αἰετῶν. σ. 365. (1) Δεκ. ἐν Εὐρωτ.

monstratum sit; sed omnia sint adhuc litigiosa, et in suspensis controversiis versentur: abstinendum est uni solique penitus adhaerere, optatum illud tempus (si hoc nobis sperare liceat (4)) aspectando (5).

§. 393. Cum autem dicta valde generalia indeterminataque sint; dicam tibi Jatrocles! de hisce aliquid magis speciale determinatumque. De initio igitur morborum, sic videtur mihi, ut dictum est (§. 89), in natura esse; et tu bene facies, si huic doctrinae adhaerebis; nisi, supradictis non tibi placentibus, mihi dixeris:

„Nil homini certum est, nec voto vivitur uno:

„Sed ridens, eadem hic elavat, ille probat (1).

Hoc certum est, et fortasse ridebunt quoque nonnulli, qui contraria putant; ipsemet autem huic opinioni semper adhaerebo; non quia nonnulli magnorum virorum nostri aevi jam prius eam amplecti sunt (§. 86. adnot. 2.); verum quia vera, rebusque ipsis consonans mihi esse videtur.

§. 394. De initio igitur morborum haec puto; de sana-

(4) Die Kunst ist nun einmal ihrem eigenen Genius nach eine Kunst, das heißt, sie setzt nicht allein voraus, daß man das Merkwürdigste und Beste dessen wisse, was Jahrhunderte vor uns gelehrt, gesehen, erfunden, gedacht worden ist: sondern daß man sich auch Fertigkeit genug erwerbe, es im vorkommenden Falle mit allen den Neben Umständen zu sehen, die es von ähnlichen Fällen auszeichnen, und nach diesen Neben Umständen zu behandeln. Es ist also doppelt große Thorheit, nach einem Systeme zu jagen, das, ohne auf die Zabeitaußend lang gemachten Erfahrungen zu sehen, nur diese an sich anreihen, aus sich erklären lassen soll. etc. Recepte und Kurarten 1. Th. p. 17.

(5) Uno verbo summum complectens dico: dum incertum fuerit quaenam vera sit philosophiae secta, nullam esse eligendam. Lucian. Hermot. seu de Sect. p. 565.

(1) Lucian. in Epigram.

περί δὲ τῆς αὐτῶν Θεραπείας ὑδένσοι τό γε νῦν εἶναι ἔχω εἰπεῖν παγιώτερον, εἰ καὶ τὴν τῶν Φαρμάκων ἐνέργειαν. (δ. ρξζ.), καὶ τὴν ὑπὸ ταύτης ἐμποιμήν ἴασιν τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἀνάγκη συμβαίνει, ὥστε καὶ τῶν νόσων γένεσις. Ἐπεὶ γὰρ ἔγω ἀκριβὲς οἶδαμεν ὅπως καὶ τῶν ὀργανικῶν σωμάτων μίξις ἐν ταῖς ἰδίαις μεταβάλλεται ἐνεργείαις, ἔτι ἔχομεν ἐπιστημονικὴν τινὰ καὶ βεβαίαν γνῶσιν τῶν τῆς ὑγιᾶς καὶ νοσηρᾶς καταστάσεως τῶν ζώωντος σώματος φαινομένων, ἃ κοινωσίαν εἰς τὴν ἐκείνῃ κίηται μίξιν· ἀνάγκη πάντα τὰ τοιαῦτα νοσήματα καθαρὰ καὶ νενεχέει ἐμπειρία ἰᾶσθαι (1). ὁ δὲ ἔτε ἐνόςτινος τῶν τῆς Ἰατρικῆς ἐπὶ συστημάτων, ἔτε ἐνόςτινος τῶν ἐν ταύτῃ διαπρεψάντων.

§. τῆς. Κεφάλαιον ἐν ἐν τῇ τῶν νόσων ἰᾷσει πάσαις ταῖς πάλαι καὶ καθ' ἡμᾶς ἀξιολογώτεραις αἰρέσεσι δεῖ σε προσέχειν τὸν νῦν ἐντισιν, καὶ μηδεμιᾶ ἐν ἅπασιν· ἐκλεκτικὸν δηλαδὴ ὑπάρχειν αὐτόχρομα, ἐξ ἁπασῶν, ὅ, τι περ ἂν εἴη τὸ κάλλιστον καὶ ὠφελιμώτατον, μελίσσης δίκην ἀπανδρίζοντα (1).

(1) Ἰδὲ Ἐκτίρ. περὶ Συστημ. σ. 202. Ἀρ' οἶσθε τι ἰᾶσθαι καὶ συστήματος; πάντως γε. Ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἰατρῶν ὑδὲν σύστημα ἔχουσι, πολλοὶ δὲ τῶν νοσούντων ὑπὸ φαρμάκων, εἰς Χρησάσθαι τυχαία τις περιεχασίς τὴν εὐτυχῆ ἐμπειρίαν ἀσθησάν, ἰδεραινεύσασθαι. Ἀπασα καὶ εἰδική Θεραπεία ὑδένος Χρησίου συστήματος ὑπάρχειν γὰρ αὕτη δύναται, εἰ μόνον τὰ διαγνωστικὰ ἐκείνης νόσου σημεῖα, καὶ τὰ φάρμακα, ἃ ἐν ταύταις κοινῶς ἀπιδείχθησιν, ἐμπειρικῶς γνωσκόνται. Νευμάν. σ. 11.

(2) Εἰ καὶ μεγάλαί εἰσιν αἱ καθ' ἡμᾶς τῆς ἰατρικῆς γνώσεις, δεῖ μὲντοι ὁμολογῆσαι γίγρεσθαι ὅτι ταύτην συστήματος ἀσφαλὲς πάντα τὰ τῆς νόσου φαινόμενα διασαφηνίσει δύναμεις. Ἐξ ὧν προκύπτει ἡ χρεῖα, ἣν ἔχομεν, τῶν ἐξ ἐκείνου συστήματος τὰς ἐξηγήσεις καὶ θεωρίας λαμβάνειν, αἱ ὑπὸ τῆς ἐμπειρίας ἐπικυβεῖται, ἀμυβόλιαν ἁπασαν ἀποκλείουσι. Βοίε. Τ. Α. Ε', Προοίμ. §. 9. Γετ. καὶ Εὐγέ. Λογικ. Προδιατρ. Α'. §. 6., κτλ.

tione vero illorum, quantum in praesente, nihil securi possum tibi dicere; licet medicaminum actio (§. 167), sanatioque per illam facta, eodem modo accidere debeat, quo etiam ortus morborum fit. Cum enim nondum exacte sciamus quomodo corporum organicorum miscella in actionibus suis mutatur, nec habeamus scientificam securamque notionem status sani ac morborum corporis humani phaenomenorum, quae relationem quandam cum miscella ejusdem habent: necesse est igitur omnes hosce morbos exacta ac prudente curare experientia (1); quod nec unius cujuscunque medicorum systematum; nec unius illorum, qui in medicina excelluerunt, opus est.

§. 395. Uno verbo igitur: in morborum sanatione omnibus celebrioribus, tum antiquis, tum recentioribus, sectis medicinae debes attendere animo in nonnullis rebus; et nulli in omnibus; eclecticum te nempe reipsa esse oportet, ex omnibus quidquid optimum et utilissimum sit, apud adinstar decerpando (1); non ex verbis vacuis, vel auctoritate Dicen-

(1) Vide Feder die Heilkunst, etc. p. 202. Kann man heilen ohne System? Gewiß. Unzählige Aerzte haben keines, und unzählige Kranke sind genesen durch Mittel, auf deren Gebrauch das Ungefähr eine glückliche Empirie leitete. Die ganze specielle Therapie bedarf keines Systems; sie besteht, wenn nur die diagnostischen Zeichen der einzelnen Krankheiten, und die Mittel, welche sich bey denselben nützlich bewährt haben, empirisch bekannt sind. Neumann p. 1.

(*) Per grandi che siano le cognizione mediche del globo, dobbiamo al certo confessare che la medicina manca ancora d'un sistema capace di dilucidare in una maniera sicura tutti i fenomeni della natura. Di qui ne viene la necessita che abbiamo di prendere da ogni sistema quelle spiegazioni e quelle teorie che sono della sperienza convalide, e che escludono ogni dubbio. Brera Vol. I. in Prol. §. IX. Vide et Eugen. Logie, Prodiatr. I. §. 6. etc.

λόγοις μόνις, ἐδ' ἀξιωματικῶς εἰπόντος εἰς τὸ πιστεῦσαι συ-
ναρπαζόμενον, ἐδ' ἐκ τῆς λέγοντος τὰ πράγματα, ἀλλ' ἐκ τῶν
πραγμάτων τε καὶ ἀποτελεσμάτων τὰ λεγόμενα κινούνται· ἐκ
πάντες αἰεὶ ἐμφρόνως σκεπτόμενον, καὶ ἐπέχοντα, καὶ ἡ ῥαδιον
λίαν εἰς τὸ πιστεῦσαι ὑπάρχοντα. Τὸ μὲν γὰρ πυθαγορικόν,
τὸ αὐτὸς ἔφα, καὶ ἄλογον, τὸ δὲ, βλακῆστινος, καὶ ἐκ τῆς
ῥιγὸς ἐλπομένη. Κυνταῦθα ἔν, ὥσπερ καὶ ἐν ἄλλοις, ἡ τῶν
πλείων ἅμα καὶ κρείττων ψῆφος κρατεῖται. Οὐ γὰρ ἐνός,
ἐδὲ ὁλίγων τὸ ἔργον, τῆς δὲ παντόλλων ἐπιμονὴ ἐπιμελείας,
καὶ χρόνῳ ἀνείρε ἐδέησεν, ὥστε εἰς τὴν δοκῆσαν τήνδε ἀφικέ-
σθαι λαμπρότητα καὶ τελειότητα (2)· καὶ ὅσοι τὴν ἐκλεκτι-
κὴν ταύτην τῆς ἰατρικῆς ὁδὸν ἐπορεύθησαν, οὗτοι μόνον κάλλι-
ποι ἰατρῶν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ἐγένοντο (3).

§. τῆς. Ἄλλως τε καὶ οἱ τῶν πλείων τῆς ἰατρικῆς αἰρέ-
σεων γενικοὶ τῆς νοσηλογίας καὶ θεραπειᾶς κανόνες εὐχερεῖς διή-
κω καὶ εὐκατάληπτοι, λέξεσί τε μόνον, ἀλλ' ἡ καὶ πραγματικῶς,
ἀλλήλων διαφέροντες, δυσχερῶς δὲ λίαν πρᾶχθῆναι δυνάμενοι.
Οἷον ἐπεὶ πᾶσα χυμικὴ νόσος (ὡς ἐκ τῆς ἡμετέρας τῶν νόσων
θεωρίας ἀρχόμεθα) ἐκ τῆς τῆς ὀρμῆς, καὶ κανονικῆς, καὶ ὑγιᾶς,
εἰς τὸ μὴ ὀρμῆς, καὶ παρὰ κανόνα, καὶ νοσηρὸν τῆς μίξεως τῶν τῶν
ζωῶδες σώματος μαρίων μεταβολῆς ἐμποιεῖται (§. πδ.), δι-
λιν ὡς καὶ ἡ αὐτῶν θεραπεία ἐκ τῆς εἰς τὸ πρῶτον ἐκείνης αὐ-
θις ἀποκαταστάσεως ἤρτηται. Ἀλλὰ τίς εἶδεναι ἀκριβῶς ἔ-
χει, οἷα μὲν ἐν ἐκάστῃ νόσῳ ἡ τῆς μίξεως ὑπάρχει μεταβολή;

(2) Ζημερεμ. Μ. Α'. σ. 101. καὶ 130.

(3) Οἱ κάλλιστοι δὴ καὶ τῶν ἰατρῶν τῇ πληθύνει τῶν δογματικῶν με-
τὰ Γαλιλῆον περίβαλον· ἀλλὰ καὶ ὡσαύτως οἶδαμιν μὴ αἰρεσι-
στικῶς φαντασίαν τινα ἐκλεπτικῶν αὐτὰς πεποιηκότας· οἱ ἔδωκα αἰ-
ρεῖσιν προσήκοι, τὸ κάλλιστον ἐκ πάσης διδασκαλίας καὶ δόξης ἐξ-
ελεῖν, καὶ ἀναντιρρήτως σοφῶν ἀπάντων εἰς ἱ σοφώτατοι· ὁ αὐτ.
αὐτ. σ. 57. Ἰδὲ καὶ Γραμματ. καὶ Μέθοδ. Θεραπευτ. Μ. Α'. σ. 9.

tis ad credendum corripitur, neque ex Dicente res, sed ex rebus effectibusque dicta judicare; in omnibusque semper prudenter retinere assensionem, ac immorari, non valdeque facilem ad credendum esse. Prius enim Pythagoricum est, ipse dixit, ac irrationale; alterum vero stulti cujusdam, qui facile semper per nasum trahitur. Hic quoque igitur sicut in caeteris, suffragium plurium ac superiorum praevalcat. Nam haec res non est unius, vel alterius; assidua vero multorum diligentia, longissimoque tempore indiguit, ut ad hunc apparentem splendorem, et perfectionem ad hanc perveniat (2); et qui in medicina hanc eclecticam viam ingressi sunt, hi optimi medici omni loco, aevoque fuerunt (3).

§. 396. Caeteroquin plurium medicarum sectarum, quoad nosologiam ac therapeiam, generales regulae, faciles certe sunt et intelligibiles; verbisque solummodo, non re ipsa a se valde differunt; difficillime autem in effectum perduci possunt. Cum, e. g. quilibet chymicus morbus (ut a nostra theoria morborum initium faciamus) ex mutatione miscellae partium corporis animalis, a statu recto, et normali, et sano, in contrarium, et innormalem, et morbosum, inducatur (§. 84): patet, quod etiam eorum sanatio ex restitutione illius ad pristinum pendeat; qui tamen possit exacte scire, qualis in singulis morbis sit miscellae mutatio? quae

(2) Zimmerm. 1. Th. p. 101, et 130.

(3) Die besten Köpfe schlugen sich zwar nach den Zeiten des Galenus zu dem Hause der Dogmatiker: aber man weiß auch, daß sie nicht so wohl eine Sekte, als eine Parthey von Eclecticern ausmachten, die zu keiner Sekte schwuren, aus allen Lehren und Meinungen das Beste wählten, und unstreitig unter allen Weisen die Weisesten sind. Id. ib. p. 57. Vide et Recepte and Kurarten 1. Th. p. 9.

ποία δὲ φάρμακα ταύτην ἐν ἐκάστῃ ἐς ὑγίαν μεταβάλλειν δυνατόν; ἢ τῷ τρόπῳ γίγνεται τὸτο (§. ρξς.);

§. τηζ'. Αὐτίς Ἰατρικῇσι, καὶ Ἰπποκράτῃ, πρόθεσις καὶ ἀφαίρεσις, ἀφαίρεσις μὲν τῶν ὑπερβαλλόντων, πρόθεσις δὲ τῶν ἐλλειπόντων· ὁ δὲ κάλλιστα τὸτο ποιέων, ἀριστος ἰητρός (1). Τὸτο μὲν γὰρ ἀπλῶς θεωρούμενον ἀληθές τις δ' ἐστὶν ἰατρῶν, ὃς τὸτο αἶν, ὅπως δεῖ γενέσθαι, ἀκριβῶς οἶδε τε, καὶ ποιῆσαι δύναται;

§. τηή'. Καὶ ὁ πρῶτος δὲ τῶν Μεθοδικῶν Ἀσκληπιάδης συμμετρίαν μὲν τὴν ὑγίαν, ἀμετρίαν δὲ τὴν νόσον εἶνα ὑπέλαβεν. Ἀληθές μὲν τὸτο, τῶν ὀνομάτων συγχωροδέντων· ἀλλὰ πῶς οἶόντε τὴν ἀμετρίαν εἰς συμμετρίαν μεταβαλεῖν;

§. τηθ'. Καὶ οἱ ἀμφὶ Βρόνωνα δὲ τὰ τῷ Ἰπποκράτῃ ἀλλοιῶν λέξεσιν ἐρμηνεύσαντες, τὰς νόσους, αἷς εἰς δύο ἐν γένει, εἰς θενικὰς καὶ ἀθενικὰς, διεῖλον (§. ρξ.). ἐκ αὐτῶν ἡμᾶς ἰᾶσθαι ἔχειν ἀποφαίνονται, ἢ ἐκ μὲν τῶν θενικῶν τὸ ὑπερβάλλον ἀφαιρῶντας τῷ θένει, τῇ τῆς διεγερτικότητος, ἐκ τῶν δὲ τῶν ἀθενικῶν τὸ ἐκείνης προσιδέντας ἐλλείπων, λίαν δηλαδὴ ταύτην ἐλαττωθεῖσαν ἀυξάνοντας· καὶ ἵνα καὶ Ἰπποκράτῃ εἰπω, τάναντία ἰωμένους τοῖς ἐναντίοις (1), καὶ μὲν τῶν ἰσχυρῶν τὴν δύναμιν ἀφαιρῶντας, τοῖς δ' ἀσθενέσι δια τῆς τέχνης ἰσχύον προσιδέντας (2). Μῶν δὲ τὸτο καὶ ἐν τῇ πράξει, ὡς καὶ ἐν λόγοις, ἔτω τυγχάνει ὃν ῥᾶδιον;

§. υ'. Καὶ οἱ ἐκ τῆς Φυσικῆς δὲ λεγομένης Φιλοσοφίας, τῷ ἐσχάτῳ τῶν ἰατρικῶν συνημάτων, τὰ αὐτὰ ταῦτα

(1) Περὶ Φυσῶν κ. γ'.

(1) Αὐτόθ.

(2) Ο' αὐτ. περὶ Διάτ. Β. Α'. κ. α'. Γδὲ καὶ περὶ Ἀρχ. Πητ. κ. κβ'.

vero medicamina illam in sanam permutare valeant? aut quomodo hoc fiat (§. 166)?

§. 397. Iterum medicina, secundum Hippocratem, nihil aliud est, nisi adpositio et ablatio; ablatio quidem eorum, quae excedunt; adpositio vero eorum, quae deficiunt; qui autem istud optime facere potest, is optimus medicus censebitur (1). Hoc quidem sic consideratum, est verum; quis vero medicus erit, qui hoc, quomodo fieri deberet, exactissime scire, et facere valeat?

§. 398. Asclepiades etiam primus Methodicorum sanitatem quidem symmetriam; morbum vero ametriam esse putavit. Hoc verum est, concessis nominibus; quomodo autem possimus immoderationem permutare in symmetriam?

§. 399. Etiam ipse Bruno, sensu Hippocratis aliis verbis expresso, morbos, quos in duo in genere: in sthenicos et asthenicos divisit (§. 107), non aliter sanare nos posse dicit; nisi asthenicis quidem sthenos excedens abstahendo, incitabilitatem nempe, in hisce morbis valde adauctam, diminuendo; asthenicis vero carentiam ejusdem addendo; valde nempe illam diminutam adaugendo; ac, ut juxta Hippocratem dicam, contraria contrariis sanando (1); et a fortibus quidem vim detrahendo; debilibus vero robur per artem addendo (2). An vero hoc, sicut in verbis, sic in praxi quoque ita sit facile?

§. 400. Porro qui ad Philosophiam naturalem, ultimum hoc medicinae systema, spectant, eadem aliis verbis

(1) De Flatib. C. III.

(2) Ib.

(3) Ib. de Diet. L. I. C. 1. Vide et de Vet. Medicin. C. XXII.

ἄλλως ἐρμηνεύσαντες, ἡ τὴν μὲν ὕγειαν ὡς τρυάνην τινα, ἔνθεν μὲν τὴν αἰσθητικότητα, ἔνθεν δὲ τὴν ἐρεθιστικότητα ἔχουσιν, ἡ πρὸς μὴδ' ἕτερον ῥέπουσιν, ἑαυτοῖς ἀναπλάσαντες, νόσους δὲ διαφόρους τὴν πλείω, ἢ ἐλάττω ἐκείνης ἀναρρόπιαν, ἢ καταρρόπιαν· τὴν ἀπασῶν νόσων θεραπείαν, τῆς ἰσορροπίας αὐτῆς ἀποκαταστάσεως, γίνεσθαι ἀποφαινόμενοι. Ναιὶ· ἀληθὲς τὸ συμπέρασμα, τῶν προτέρων ἔτω καλεῖσθαι συγχορηγούντων· μόνον δ' ἐν πλάσειγγι ῥαδίως πραχθῆναι δυνατόν· ἐν ταύτῃ γὰρ κατὰ μικρὸν τὴν σηκώματος ἐκτείναντες, ἰσοβαρῇ πιεζόμεν τῇ ὁλῇ τὰ ταλαντευόμενα. Ἡ δ' ἡ τρυάνη τὸ ἀνθρώπινόν ἐστι σῶμα, ἔδ' ὡς τρυάνη τέτρω νοσῶντι ἔχουσα χρῆσθαι. ἔδει γὰρ, εἴπερ, μὴ χρόνος δεῖσθαι ἡμᾶς τοσούτου εἰς τὴν τῆς ἰατρικῆς μάθηςιν· ἐκ ἐν ἑξ μὲν ταύτην, ὡς ὁ Θεοταλὸς ἐκόμπαζε πάλαι (1), ἡ δ' ἐν ἀκαρεῖ τὴν χρόνον, κατὰ τὸν ἐνδίκως ὑπὸ Σαγγεῖ (2) σκωπτόμενον Σαγγεράδον, τὸν τὴν ἰατρικὴν ἐν τῇ φλεβοτομίᾳ, ἢ τῇ τῷ θερμῷ ὕδατος πίσει ὑπάρχειν οἰόμενον, ἐμμανθάνοντας.

§. νά'. Καὶ περὶ μὲν τῶν πάντων ἔτις ἔχω γνώμης· εἰ δ' αὖτε ἀληθὲς ἐστίν, ἢ μὴ, λεγόντων ἄλλοι,

„Οἱ μὲν ἀρκούντες εἰσι νοῆσαι τε κρίναί τε

Μικρὰ δέ σοι ἐτι εἰπὼν Ἰατροκλείς! καταλύσω τὸν λόγον, πάλαι ἤδη ὅσον τί το ποιῆσαι. Ὅσα μὲν ἐν περὶ τὰς νοσούντας δεῖσε φυλάττειν, ἢ ὅπως τέτοις δεῖσε συναναστρέφεται, κτλ. ταῦτα ἔκτε τῇ ἱερῇ Ἰπποκράτης (1), ἢ πολλῶν ἄλλων παλαιῶν τε ἢ νεωτέρων ἰδίως περὶ τῆς συγγεγραφότων, ἔχεις

(1) Γαλ. Θεραπ. Μεθόδ. Α. Α'. κ. α'.

(2) Συμβεβ. πρὸ Γιλ-Βλασ. Β. Β'. κ. γ'.

(1) Σκεπας. Ἰδίς ἢ περὶ Γητρ. κ. α'. ἢ περὶ Εὐσχημοσ. Στόλ. περὶ Χρυσ. Νόσ. Τ. Α'. σ. 304. Ἰδίς ἢ Γλδερμ. Προλεγ. σ. 31. πολλῶν ταῦτα συγγεγραμμένων μετὰ τὸν ποιόμενον.

explicando; ac sanitatem quidem bilancis adinstar una ex parte sensibilitatem, ex altera vero irritabilitatem habentis, ad neutramque partem vergentis, sibi representando; morbos autem diversos, ejusdem majorem, aut minorem sursum, vel deorsum inclinationem: omnium morborum sanationem fieri dicunt, aequilibrio iterum restituto. Uti-que! vera est conclusio, prioribus sic appellari concessis; sed id solummodo in bilance facile potest fieri; in illa enim paulatim addendo, aequilibrium illius, quod ponderatur, incramur. Non est autem trutina corpus humanum; neque sicut trutina aegrotante illo uti valemus. Nam si res ita se haberet: oporteret non tanto tempore ad medicinam discendam indigere; cum non in sex mensibus, ut Thessalus quondam gloriabatur (1); sed brevissimo tempore, secundum opinionem merito a le Sage (2) irrisi Sangradii, qui medicinam in venae sectione, et aquae calidae potu consistere putapat, perdiscere illam possemus.

§. 401. Ac de his quidem omnibus talem ego opinionem foveo; utrum vero ea vera sit, vel non, alii dicant, qui meliores quam ego ad intelligendum judicandumque sunt. Paucis igitur Jatrocles! tibi adhuc dictis, concludam sermonem; quod jam pridem facere debuissim. Quae igitur, quoad aegrotos, observanda tibi sunt, et quomodo cum illis versari debes, etc. haec omnia ex divo Hippocrate (1), per multisque aliis priscis ac recentioribus, qui speciatim de his

(1) Galen. Rat. Med. L. I. C. I.

(2) Avantur. de Gil-blas L. II. C. III.

(1) Jusjurand. Vid. et de Medicina. C. I, et de Decent. Ornat. Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 304. Vide et Hildenbr. Proleg. p. 21. Multorum talem auctorum mentionem facientem.

καταμαθεῖν· ἀλλ' ἐγώ σοι ὀλίγων τινῶν ὑπομνήσαι βάλομαι, λίαν ταῦτα λυσιτελεῖτε καὶ ἀναγκαῖα ὑπάρχειν οἰόμενος. Δ'. Ἀμὰ τῷ ἐπικληθῆναι δεῖσε εἰς τὸν αὐτὴν ἔρχεσθαι, μὴδὲ τιὲν ἀναβαλλόμενον, καὶ μάλιστα εἰ ὀξείαν τινα καὶ ἐμμετάβλητον νοσῇ νόσον, τὸ τῷ Ἡσίοδε μνηνυμένον, ὡς

„Αἰεὶ ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτεσσι παλαίει (2).

Ἐν γὰρ τισὶ περιστάσεσι καὶ ἡ ἀκαριαία ὑπέρθεσις καὶ ὑσέρισις ἐς νόσον δυσίατον, ἢ ἐς θάνατον τὸν νοσῶντα κατέσπασε (3. ρηζ. κτλ.) (3). Β'. Τὴν αὐτὴν προθυμίαν πρὸς πάντας δεικνύναι, μηδεμίαν διάκρισιν Ἀγαμέμνονος καὶ Ἴρου ποιέμενον· ἅπανσι γὰρ ἐπίσης ἡδὺς ὁ βίος, καὶ μηδὲνος ἀντικαταλλαττόμενος (4)· μὴ δ' εἶναι ἐκείνων μὲν μᾶλλον ἰατρὸν, ἢ ἄλλως εἶπα, τέτων δὲ ἦτον. Γ'. Μηδέποτε ἐχθρὸν νοσῶντα, εἰ τίχῃ, ἰόμενον, τῇ ἐκείνου ἀνάγκῃ εἰς ἐκδικήσιν καταχρήσασθαι. Δυνατώτατος γὰρ ἰατρός, ὡς φησὶ Πλάτων (5), κάμνοντας φίλος εὖ ποιεῖν, καὶ ἐχθρὸς κακῶς, πρὸς νόσον καὶ ὑγίαν· ἀλλὰ μᾶλλον μὲν, ἱεροῖς λόγοις πειδόμενον, μὴ εἶναι ἐπιδύναμι τὸν ἥλιον ἐπὶ τῷ τῷ πλησίον παροργισμῷ (6)· εἰδὲ τῷτο δυσχερές σοι δοκῇ, τὸ τῷ Ἀρισείδους γένει καὶ Θεμισοκλέους ποιεῖν, τὴν ἐχθρὰν πρὸς τινα χρόνον καταλιπόντα· ἂν γάρ σοι δοκῇ, λήψῃ ταύτην αὖτις μετὰ τὴν ἴασιν (7). Δ'. Μὴ λίαν σκληρὸν μὴδ' ὑπέρμετρον πε-

(2) Ἐσφ. καὶ Ἡμ. Β. Β. ενχ. 31.

(3) Ἐπὶ μὲν γὰρ πάντων τῶν σσημάτων εἰναι ἡ ἀναβολὴ κακὸν πάνυ, πολὺ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῇ τῷ αἵματος ἐξαγωγῇ. Ἀλλ' ἐξ. Τραδ. Β. Ζ'. κ. α'. Γδὲ καὶ κ. ιδ'.

(4) Στόλ. αὐτ. σ. 306. (5) Πολιτ. Α'. σ. 373.

(6) Παῦλ. πρὸς Ἐφεσ. κ. δ. 26.

(7) Ἐχθρὸς δὲ ὡς τῷ Θεμισοκλέους Ἀρισείδης, καὶ προσβυτῆς ἐκπεμθεὶς σὺν αὐτῷ· βάλει φησὶν, ὃ Θεμισοκλῆς! ἐπὶ πᾶσι δόμοις τῇ ἐχθρᾷ ἀπολείπωμεν, αἱ γὰρ δοκῇ, καὶ αὐτὸν ἐπανατίσθαι ληψόμεθα. Πλούταρχ. Ἀρεσίδου γμ. Ἀρεσίδ.

scripserunt, discere licet. Ipsemet tamen paucorum quorundam mentionem hic tibi faciam, valde ea utilis necessariaque esse putando. 1. Statim, cum sis provocatus, ad aegrotum sine procrastinatione eundum erit; et praecipue si morbo acuto mutabilique laboret; memoria semper dictum Hesiodi revolvendo, quod

„Semper dilator operum vir cum damnis luctetur (2).

Nam in nonnullis casibus brevissima quoque procrastinatio, ac retardatio, in morbum sanatu difficilem, vel in mortem ipsam aegrum praecipitat (§. 197, etc.) (3). 2. Eadem diligentia pro omnibus monstranda, nulla distinctione inter Agamemnonem et Irum habita. Omnibus enim aequae vita est et dulcis, et cum nulla re commutari potest (4); nec oportet te esse illorum quidem, ut ita dicam, magis medicum; horum vero, minus. 3. Nunquam, si fortasse inimicum aegrotantem tracies, ejus necessitate ad vindicandum abuteris. Maxime enim potest medicus, ut ait Plato (5), et aegrotos amicos juvare, et inimicos laedere, sive ad morbum, sive ad sanitatem; sed potius quidem, sacris verbis cedendo, non toleras, ut sol super iracundiam vestram occidat (6); si vero hoc difficile tibi appareret: Aristeidem Themistoclemque imitare debes, inimicitiam pro aliquo tempore suspendendo; nam si tibi placebit: denuo illam post sanationem repetere poteris (7). 4. Non sis crudelis valde

(2) Oper. et Dies L. II. Vers. 311.

(3) Quippe mora et dilatio, cum in omnibus morbis nociva est, tum vero magis in sanguinis educatione plurimum nocet. Alex. Trall. L. VIII. C. 1. Vide et C. XIV. (4) Stoll de Morb. Chron. T. I. p. 306.

(5) Republ. L. I. p. 373.

(6) Paul. ad Ephes. C. IV. 26.

(7) Intercebat Aristide cum Themistocle inimicitia, cum eo missus aliquo legatus: viane inquit Themistocles! inimicitiam in finibus deponamus? Si enim videbitur, reversi eam rursus suscipiamus. Plutarch. in Apopathegm. Aristeid.

ρι τὰ σώσα ὑπάρχειν, πλέον ἢ κατὰ τὴν τῶν θεραπευθέντων τυ-
 χικὴν κατασασιν ἀπαιτῆτα, ἀλλ' αἰ τῷ κατὰ δυνάμιν τε καὶ βί-
 λησιν ὑπ' αὐτῶν δίδομένῳ ἀρκεῖσθαι· εἶδε τις τῶν πάνυ πενί-
 των τυγχάνῃ ὦν, τέτῳ βοηθεῖν ἀναργύρως (8). Ἰκανὴ γὰρ
 ἐνταῦθά σοι ἡ ἀνταμείψις, εἰ διὰ σὲ ὁράῃς τὸν πένητα ζῶντα
 καὶ γυναικί, καὶ παῖσι νεογνοῖς τὸν ἐπιέσιον ἄρτον προσπορίζον-
 τα, ἀνευ τῆς σῆς ἐπικερίας ἔλωρ ἂν πείνας γενομένοις καὶ κύρ-
 μα. Ἐκ δὲ τῶν πλεσιῶν τε καὶ πολυκτημόνων, καὶ ἀδρότερα
 πολλάκις τὰ σώσα ἀπαιτεῖν ἔκ ἀξίμιτον. Οὐδέποτε γὰρ οἱ
 θεραπευθέντες κατ' ἀξίαν τῷ ἰατρῷ δύνανται ἀποτίσαι, καὶ
 οὐδ' εἰ τὰ Κροίσου τάλαντα, ἢ τὰς Ἰνδικὰς λίθους ἐκείνῳ δοῖεν· ἔδω-
 νός γὰρ τέτων ἡ ζωὴ, ἣν αὐτὸς περιποιεῖται τοῖς κάμνεσιν
 ἀντικαταλλάσσεται. Οὐδ' ἔστιν ἄλλως δίκαιον τὸν ἄλλος ἰώμε-
 νον, πείναν νοσεῖν, νοσημάτων ὑπάντων τῷ βίῃ τὸ χεῖρισον (9
 σοφ.), (ἣν ὁ Θεόγνης ὑπὲρ τὸ δέον φοβέμενος καὶ ἀποσρεφόμε-
 νος, καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον, καὶ πετρῶν κατ' ἡλιβάτων,
 πρὸς τὴν διαφυγὴν ταύτης, ῥίπτειν συνεβέλευν (9)) ἀπο-
 ρεῖν τε, ὡς Ἰσοκράτης φησὶ (10), τῶν μετρίων, καὶ ὡς ἄνθρω-
 πος ἂν νῦν ἔχων ἐπιθυμήσειε" μετὰ πολλῶν γε ὦ Θεοί! ἰδρώ-
 των, καὶ πόνων, καὶ κινδύνων, καὶ δαπάνης (9. κα.) τὴν τέχνην
 κτησάμενον, καὶ τὸ κάλλιστον τῆς ζωῆς μέρος εἰς τὴν ταύτης
 μάθησιν καὶ ἀσκησιν κατατρίψαντα, καὶ αἰ τοσαῦτα ἔχοντα

(8) Παρακινεῖσθαι δὲ μὴ λήν ἀπανθρωπίνην εἰσαγεῖν, ἀλλ' ἀπο-
 βλέπειν ἔστι περισιῖν, καὶ ὑπὲρ· ἐπὶ δὲ καὶ προῖκα, ἀναφύων
 μνήμην εὐχαριστίας προτίειν, ἢ παρεῖναι ἰουδοκίμην. Ἡ δὲ
 [καιρὸς εἰς χορηγίης, ξένῳ τε ἰδοῖν καὶ ἀποδέσσει, μάστιγα ἐπαρ-
 κτεῖν τοσοῦτοι τυττοῖσι. Ἡ γὰρ παρ' ἡ φιλανθρωπία, πάρεστι καὶ φρ-
 λοτεχνία. Γ.π. Παραφρην. κ. β'.]

(9) Γνωμ. Εὐλογ. σ. 175. καὶ 176.

(10) Εὐ. Παραφρην. σ. 436.

neque immodicus quoad sostra, majora, quam status fortunae sanatorum permittit, exigens; sed contenteris illo, quod tibi juxta facultatem ac voluntatem ab illis praestatur. Si autem aliquis valde pauper sit, huic gratis opitularis (8). sufficiens enim hic tibi erit compensatio, si ex tua causa videas pauperem viventem, mulierique, ac infantibus suis parvulis quotidianum panem procurantem, qui sine tuo auxilio praeda immolatioque paupertatis evasissent. A divitibus vero, multaue possidentibus, majora quoque multoties praemia exigere, non est illicitum. Nunquam enim sanati pro merito medicum praemiis afficere possunt, quidquid illi dent; sive Croesi talenta, sive utriusque Indiae gemmas; cum nullo enim horum vita, quam medicus aegris conservat, potest commutari. Neque caeteroquin justum est, illum, qui alios sanat, laborare paupertate, omnium in mundo aegritudinum pessima (§. 279); (quam Theognis vehementer timens aversansque: in mare immensum, et ex altis petris se praecipitare, ut illam effugiant, admonebat (9)) carereque, ut Isocrates ait (10), rebus mediocribus, et quas homo prudens expetendas censeat; cum, prohi Deos immortales! ingentibus sudoribus, laboribus, periculis, et expensis (§. 21) artem sit consecutus, vitaeque partem optimam in

(8) Atque remunerationis exigendae acerbiter, absque praeparante ad disciplinam cupiditate, hortor ut ne valde inducas; sed et ad opulentiam et facultates respicias. Quandoque vero etiam gratis cures, ita ut gratitudinis memoriam potiore, quam praesentem existimationem auferas. Si vero occasio ferendae opis se obtulerit, et peregrino et egeno, maxime talibus opituleris. Si enim affuerit erga homines amor, adest etiam amor erga artem. Hipp. Praecept. C. II.

(9) Sentent. Eleg. Vers. 175, et 176.

(10) In Panathenaic. p. 457.

πράγματα, ἐκ πολλῶν κακῶν τε ἐκ ἀνδρῶν διὰ βίην πειρωμέ-
γον (11).

§. ιβ'. Οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ὥτως ὀλιγώρως
πολλάκις πρὸς ἰατρικὴν τε καὶ ἰατρὸς ἰατρούκλεις! ἔχουσιν, ὥσε
εὐάνθρωποι, ἢ ἐδενὸς ἀξίως τὰς αὐτῶν πόνας νομίζουσι, καὶ περ
ἐν τοῖς ἄλλοις μὴ ὄντες τοῦτοι. Εἰ γὰρ τις ὑποθήσεται δυν-
ται, τῷ σκυτεὶ καὶ φίλῳ ὄντι ἀποτίσαι ἀνάγκη· καὶ εἰ ἐκ ἐπι-
μάρτυριον, τῷ πεπρακυῖτι προθυμῶς τὸ ἀργύριον καταβάλλει,
τὴν φιλίαν μηδαμῶς ὑπολογιζόμενος. Τῷ δ' ἐκ τῆς ἰατρικῆς
μόνης τὸν βίον ἔχοντι ἔσεν πολλάκις μετὰ τὴν ἴασιν ἀποδεῖναι
ἐξέλυσιν, καὶ διὰ πείναν, ἀλλὰ διὰ τὸ φίλος οἶσθαι εἶναι, ἢ
ἐκ γειτόνων αὐτῷ οἰκεῖν.

ἰδ' ἂν χάρις ἐς τὴν ποσειρκει,

„Θρέψαι ἐ λυκιδεῖς, Θρέψαι κύνας, ὥς τυ φάγωσιν (1).

§. υγ'. ΑΜ' ὅπως μήτις ἡμᾶς ἰατρὸκλεις! ἐπεὶ πολλὰ-
 νης κατὰ τῆς πενίας πεπαρρησιασμεθα (§. τδ'), ἤτοι φιλο-
 χρηματιαν ὑπολάβη νοσῆντας, ἢ ἄλλως εἰς ταύτην προτρέ-
 ποντας· ταύτην μὲν γὰρ ἔτε ἱκανῶ (§. τθ'), καὶ ἀνδρὶ σο-
 φῶτε καὶ ἐλευθέρῳ ἀνοικεῖον πάντα οἶομαι, ἀλλάγε, ὡς φη-
 σὶ Δημοσθένους (1), ἀνευ χρημάτων ἐδένεσι γενέσθαι τῶν

(11.) Εἰς τὰς τῶν τεχνῶν, αἱ τοῖσι μὲν κακημένοισιν εἰσι ἐ-
πίσκοποι, τοῖσι δὲ χρεομένοισιν ὁμήγε, ἢ τοῖσι μὲν ἰδιώταις
ξυλὸν ἀγαθόν, τοῖσι δὲ μεταχειριζομένοισι σπᾶς, λυτῆρας. Τῶν
δὲ δὴ ταύτων ἐστὶ τεχνίαν ἢ ἢ οἱ Ἕλληες καλέουσιν ἰητρικὴν. Οἱ
μὲν γὰρ ἰητροὶ ὁρεῖ τὰ δυνά, διηγάσκει τε ἀνδῶν, ἢ ἐπ' ἀλ-
λοτρῆσι συμφορῶσιν ἰδίας καρτεται. Λύπας· οἱ δὲ ποικίλους ἀ-
ποδιδασκᾶται τῶν μεγίστων κακῶν διὰ τῆς τέχνης, ὅσων, πάντων,
λύπης, θανάτου. Ἰπ. περὶ Φυσῶν κ. α.

(1) Θεόκρ. Είδυλ. Ε', σιχ. 38. & 39.

(1) $O' \lambda_{\nu \nu} S, A'$

ea discenda et exercenda consumserit, tantasque molestias semper habeat, et complura mala et ingrata per totam vitam experiatur (11).

§. 402. Plures vero homines sic contemptive multoties erga medicinam medicosve se habent: ut nullius pretii vallo isque dignos labores eorum putent; quanquam in aliis non tales sint. Si enim aliquis calceis e. g. opus habeat: necesse est ut sutori, quamvis amicus sit, solvat; et si vestimento careat, vendenti prompte numerat pecuniam, amicitiam nequaquam mente revolvendo. Illi autem, qui ex sola medicina vivit, nihil aliquando post sanationem dare volunt; non propter paupertatem, sed quia amici esse putant, vel in vicinitate habitant.

„ . . . en gratia quo recidit

„Nutrire catulos lupinos, nutrire canes ut te devorent (1).

§. 403. Sed cavendum, ne nos aliquis Jatrocles! cum saepe contra paupertatem aperte locuti simus (§. 304), aut avaritia laborare, aut alios ad hanc exhortari suspicaretur. Avaritiam enim nec laudo (§. 370); nec homini docto ac libero decentem penitus esse puto: verum tamen nihil necessariorum, ut Demosthenes ait (1), sine pecunia fieri po-

(11) Sunt quaedam artes, quae illis, quibus earum cognitio contingit, multum laboris exhibent; illis vero, qui earum usu indigent, utiles, immo plebeiis hominibus commune bonum sunt; his vero qui eas exercent, plane molestae. Ex harum artium numero est et ea, quam medicinam Graeci appellant. Medicus enim oculis perustrat singula pericula, tangitque injucunda, et ex alieno malo proprias sibi demetit molestias. Aegrotantes autem artis beneficio a maximis malis liberantur, a morbis, a doloribus, a tristitia, a morte. Hippocr. de Flatib. C. I.

(1) Theocr. Eclog. V. Vers. 38, et 39.

(1) Olynthiac. I.

δεόντων, ἔδ' ἔχει ἄντις τέτων πάντῃ ὀλιγωρῆσαι, ὅς τοις ἀνθρώποις συναναερέφεται, ἢ κατὰ τὸν ἐπικρατέντα νῦν τρόπον βίῃν ἐφίεται· εἰ μὴ ἀνάγκη τοῖς μὲν τὴν τῷ Διογένης πιδάκην, δεικνύν δὲ τὰ τῷ Κράτητος δείκνα, ἀμπέχεσθαι δὲ τὸ πολυδύρον, ἢ παντὶ ἀνέμῳ ἀναπεπταμένον τῷ Μενίππῳ τριβώνων.

§. υδ'. Γατρ. Ἀλλὰ δὴ ὦ Εὐθύφρων! ἢ τόδε μοι χάρισαι, ἢ ἀποκρίνε, ἐρωτήσαντι. Εἰ γὰρ βελομένη ἂν ταύτην ἡμῶν τὴν συνείδησιν τύποις ἐκδὲς, πᾶσιν ἀπλῶς τοῖς ἀναγνῶναι ἐφιεμένοις κοινὴν ποιήσασθαι. Εἰδισμένοι γάρ εἰσι, κατὰ τὸν εἰκότα (1), οἱ νῦν ἔχοντες ἀνακοινῆσαι, περὶ ὧν ἂν σκεδάσωσι, μάλιστα μὲν τοῖς ἄμεινον αὐτῶν φρονέσιν· εἰ δὲ μὴ, τοῖς μέλλουσιν ἀποφύνασθαι τὴν αὐτῶν γνώμην. Εὐθ. Εἴτα εἰ δέδοικας ἦν καδ' ἡμῶν οἱ ἐντενυόμενοι ἐποίησιν κρίσιν, πολλὰν ἐν τῷ μεταξύ εἰρημένων, ἃ τυχὸν ἐκ ἂν ἅπασιν ἄρεσά, ἢ λόγου τινας ἄξια εἶναι δόξαιε. Δεῖναι γὰρ ἢ ἀδυσώπητοι οἱ καδ' ἡμᾶς τῶν λόγων εἰσὶ δικασαί, μηδὲ τῷ σμικροτάτῃ πταισματος ἀνεχόμενοι, μᾶλλον μὲν ἐν ἐσθ' ὅτε ἢ τὰ ἀληθείας ἔχοντα, ἐπεὶ ἢ κατὰ τὴν σφῶν γνώμην εἴρηται, διασφύροντες ἢ κακίζοντες· ὥς τε τῶν πλείονας φοβημένους, τὸν κάλαμον κινεῖν μὴ τολμᾶν, καίτοι πολλὰς περὶ μὴ εὐκταφρονήτων μηδ' ἀνηκῶτων συγγράφαι ἔχοντας.

§. υε'. Τὸς δὲ τοῖς εἰς δύο ἄντις Γατράκλεις! διέλοι. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐπάγγελμα τὸ πρᾶγμα ποιέμενοι, ἢ ἰκνῆς ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὑπάρχοντας συνειδότες· (αἰεὶ γὰρ τὸ κρίνον τῷ κρινόμενῳ δεῖ εἶναι σοφώτερον, ἄλλως γὰρ Κόννη ψήφας, τὸ τῆς παροιμίας, ἢ κρίσις.) τὰ καινοφανῆ τῶν βιβλίων ἀναγινώσκουσι, ἢ τὰ ἐν τέτοις περιεχόμενα κατ' ἐπιτομὴν, ἢ τὴν ἰδίαν περὶ αὐτῶν γνώμην ἐν ταῖς αὐτῶν ἐφημερίσι κοινῶσιν.

(1) Γόσκες: ἐ. Πανδ. σ. 550.

test; neque valet illam contemnere is, qui vult cum hominibus conversari, et juxta regnantem modum vivendi vivere; nisi vellet dolium Diogenis inhabitare, coenareque coenas Cratetis, ac Menippi pallio, vento cuius pervio, et divetsorum panorum frustris variegato, indui.

§. 404. Attamen Enthypron! fac mihi hanc quoque gratiam, respondeque mihi quod te interrogabo. Vellem enim ego hanc nostram conversationem typis edendo, omnibus, qui legere illam volunt, communicare. Nam omnes prudentiores solent, ut ait Isocrates (1), ea, in quae magno studio incumbunt, communicare aut cum sapientibus, aut certe cum iis, qui sententiam suam de his laturi sunt, Euth. Non times tamen iudicium, quod illi, qui hanc lecturi sunt, contra nos ferent; cum multa interea dicta sint, quae fortasse non omnibus ad placitum, vel cujusdam valoris digna esse apparebunt. Austeri enim ac inexorabiles tempore nostro sunt litterarum iudices, nec minori quidem errori indulgentes; immo vero illa etiam, quae vera sunt, quia non cum opinione illorum concordant, aliquando calumniantur ac vituperant. Ideo plures nollunt movere calamus, licet multoties de rebus egregiis perutilibusque scribere possent.

§. 405. Hosce autem Jatrocles! duplici modo considerare possemus. Cum enim nonnulli hanc rem profiteantur, seque capaces ad hoc esse sibi consciī sint: (semper enim iudex sapientior debet esse illo, qui iudicatur; quia secus iudicium, Konoi, ut dicit proverbium, est suffragium), opera nova perlegunt; et quae in illis continentur summam, nec non sententiam suam de iis in Ephemeridibus suis communi-

(1) Isocrat. Panathænaic. p. 551.

οἷς ἔχ' χάριν ἐκ ὀλίγων οἱ πεπαιδευμένοι ὠφείλῃσι, μεγάλης ὠφελείας ἐκ τῆς ἐκείνων πειρώμενοι ἀναγνώσεως. Ἐκ γὰρ τῶν ἐφημερίδων τέτων, ἔχ' γνωσάμενα πάντων τῶν ἐκδιδόμενων, ἂν κηρύσσειν, ἢ ἀναγνώσκειν ἐκ ἑχομεν, βιβλίων λαμβάνομεν, ἔχ' τὰ καλὰ τῶν μὴ τοιούτων οἱ μόνον τῆτο ἀδυνατῶντες, ἔχ'σι διακρίναι. Οἱ δ' ἐκ τῆς ἐναντίας μερίδος ὄντες, ἔχ' τὰ τὸν Παιητὴν εἶπεν (1). . . ἀπτόλεμοι ἔχ' ἀνάλκιδες,

„ἔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιοι, ἔτ' ἐνὶ βελῇ, αὐτοὶ μὲν, ὡς φησὶν Ἰσοκράτης, εὐρεῖν ὕδεν, ἔδ' εἶπεν ἄξιον λόγου δύνανται· ἐπιτιμᾶν δὲ ἔχ' βασκαίνειν τὰ τῶν ἄλλων μελετηκότες (2).” τὰ καινὰ τῶν βιβλίων λίχνως ἀναγινώσκουσιν, ἀργυρημοβικῶς τε τῶν λεγομένων ἕκαστα ἐξετάζουσιν, ἔχ' ἴν', εἰτι λόγου ἄξιόν ἐστιν, ἴδωσιν, ἀλλ' ἵνα τὰ μὴ ἐκείνοις ὁρῶς εἰρηδοῦναι δοκῶντα κακοήδως κακίσωσιτε ἔχ' διασύρωσιν (3). ἀνάνυμι ἔχ' ἐκ τῆ ἀφανῆς, ὡς ἐκ σάκεστινος αἰαντεῖς, τὰ τωδασικά αὐτῶν βέλη, ὡς Τεῦκρος, κατ' ἑκτόρων τε ἔχ' Αἰνείων βάλλοντες,

„θάρσυνοι, ἔχ' γὰρ ἐμῆς κόρυδος λεύσσει μετώπον,

„ἐγγύδι λαμπομένης·

ἦν εἰ μόνον εἶδον,

„ . . . τάχα κεν φεύγοντες ἀναΐλεις

„πλήσειαν νεκύων (4).—

Ἀλλ' αἱ μὲν πληγαὶ αὐτῶν βέλη νηπίων αἰεὶ, τὸ τῆ λόγου πρὸς τῶν εὖ φρονούντων λαγίζονται· σὺ δὲ διαδος τὸν λόγον

(1) Γλ. Β. σελ. 201. ἔχ' 202. (2) Περὶ Αὐτιδόσ. σ. 650.

(3) Τὸ λόγον ἔχ' καλῶς τίχνη τὰ τοῖς ἄλλοις ἐρημέταις αἰχμῇ προθυμῶσαι, ἐπαρθεῖντάς μιν μηδὲν, διαβάλλοντάς τε τὰ τῶν εἰδῶν πρὸς τῆς μὴ εἰδῶς ἐξευρηματα, ἐκίτι δοκέει ξυνίστασθαι ἐπιδύμημα τε ἔχ' ἔργον εἶναι, ἀλλὰ καταγγελίᾳ μᾶλλον φύσις ἔχ' ἀτεχίας. Γπ. περὶ Τίχης, κ. α.

(4) Γλ. Π. σελ. 70—72.

cant; quibus magna gratia ab eruditis debetur; quia magnam utilitatem ex lectione illarum consequuntur. Ex hisce enim ephemeridibus et notionem omnium editorum librorum, quos vel possidere, vel legere non possumus, adipiscimur; et bona a malis illi, qui hujus incapaces sunt, distinguere valent. Qui autem ex contraria sunt parte, et, ut juxta Homerum dicam,

„ inbelles ac invalidi,

„Neque unquam in bello, neque in consilio aestimali (1): ipsi quidem, sicut dicit Isocrates, excogitare, aut dicere nihil possunt, quod audire esset operae pretium; sed cum in eo studio aetatem consumserint, ut aliorum dicta cavillentur et exagitent (2): recentes libros avidè legunt, moreque numulariorum singula dictorum examinant, non ut, si aliquid attentionis dignum contineatur, videant; sed ut illa, quae illis non bene dicta esse apparent, maliciose vituperent, aut conviciis afficiant (3), innominate, et clam, et quasi ex septo quodam Ajacis, secundum Teucrum, contra Hectores, Aeneasque irrisoria sua tela jaculando,

„Fiducia pleni; non enim meae galeae vident frontem

„Prope splendentis,

quam si solum vidissent;

„ cito certe fugientes fossas campestris

„Implevissent cadaveribus (4).

(1) Iliad. L. II. Vers. 201, et 202. (2) De Permutat. p. 651.

(3) Verborum Inhonestorum arte ad ea, quae ab aliis inventa sunt confundenda promptum esse, nihil quidem corrigendo; eorum vero, qui aliquid sciunt, inventa apud ignaros calumniando, non sane scientiae votum, aut opus esse videtur, sed proditio magis naturae suae, aut ignorantiae artis. Hippocr. de Art. C. I.

(4) Homer. Iliad. L. XVI. Vers. 70—72.

ἐδὲν ἐκείνων προτιμῶν, ἐδὲ διὰ τὰ ἡμαρτημένα τυχὸν αἰδέμε-
νος. Μᾶλλον μὲν ἔν τῃ χάριτι ὁμολογητέον, ὅσοι αὐτῷ ὁμι-
λῆσαι καὶ διὰ χειρὸς λαβεῖν ἀξιώσαντες, ἀπαθῶς τε καὶ ἀδεκά-
τως ἀποφανεῖνται τὰ δόξαντα. Ἐλπίς γὰρ ὡς οἱ ἐχέφρονες,
καὶ τὴν σοφίας ὀνόματος ὄντως ἀξιοί, καὶ πικρῶς σε τοῖς λό-
γοις καθάψονται, κηπῖόν σε ἐτι ἐν τῇ Τέχνῃ ὄντα, καὶ χθρὲς
πρώτῃ ἀπογαλακτισθέντα, γινώσκοντες (5). καὶ μάλιστα οἱ
σοὶ Σοφώτατοι καὶ Σεβασμιώτατοι Καθηγηταὶ καὶ Διδάσκαλοι.
Ὡς περὶ γὰρ πατέρες φιλόσοφοι ἐφύδονται τοῖς τέκνοις ψελ-
λίζουσι, καὶ δέτι μεταξὺ περὶ ἐννοιάν τε καὶ προσφορὰν, δι' ἡλι-
κίαν, ἢ ἀγνοίαν ἀμάρτωσι, συγγινώσκουσι φιλοφρόνως, ἔτι
καὶ αὐτοὶ, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐν τῇ τέχνῃ ἤδη πολὺ παιδὲς εἰσι καὶ καλ-
λίπαιδες, ἐθαμῶς τῶν ψελλισμάτων τῶνδε καταφρονήσουσιν,
εἰ αὐτοῖς ποτε ἐντυχῇ ἐκ ἀπαξιώσωσιν. Εἶδε τινες ἄλλοι,
οἳ ποτ' ἂν εἶεν, μηδοτιῶν εἰς νῦν ταῦτα ἀναλαμβάνοντες, ἡ-
ρακλεῖς ἅπαντας εἶναι ἀπαιτῶσιν, ὥς καὶ ἐν σπαργάνοις ἐπι-
όντας, δράκοντας ἀποκτείνειν (6). ἄλλα τέτων γε, τὰ τῆς πα-
ροιμίας, Ἰπποκλείδης καὶ φροντιεῖ. Οὗτοι γὰρ ἐδὲ τῶν τῶν
Ἀμφιτρονεῖδων ἄθλοισι αἰετὶ ἀρέσκονται, ἐδὲ τῷ Διὶ αὐτῷ μὴ
Δίαγε! ἔθ' ὕοντι, ἔτ' ἀνέχοντι (7).

§. υς. Ταῦτα ὦ φίλε Ἰατρὲ Ἰατροκλείς! τό γε νῦν ἐν

(5) Μιμρῶσαι μὲν ἔν ἐδὲ αὐτῶν ἀξιόνοισιν, εἰ μὴ ἐδυνήθησαι
ἐξουρεῖν· ἐπαινεῖσαι δὲ μᾶλλον πάντας, ὅτι ἐπεχειρίσαντο ζητῆ-
σαι. Ἐλιγχεῖν μὲν ἔν τὰ μὴ ὀρθῶς εἰρημένα, καὶ παρεκτενώ-
σμαι· προσομολογεῖν δὲ τοῖς ἱκανῶς ἐγνωσμένοις διανοήμασι.
Ἰπ. περὶ Διαιτ. Β. Α'. Ἐν τῇ ἀρχῇ.

(6) Θεοφρ. Εἰδουλ. ΚΕ.

(7) Θεοφρ. Γνωμ. Ε' λεγ. σ' χ. 25. καὶ 26. Ἰδὲ Νεώματα. Γενικὴ
Θεραπεία ἐν Προλόγῳ.

PARS II. CAP. XX. DE DIVERS. REBUS. 523

Ast ictus illorum, juxta dictum, pro telis infantum a prudentioribus habentur; tu vero communica sermonem, nullam rationem de illis habens; neque de iis, quae fortasse peccata sunt, pudeas; immo vero gratiae agenda sunt iis, qui hanc legere in manuque accipere dignati fuerint, et aequo integroque animo opinionem suam pronuntient. Spes enim est quod prudentes, nominisque sapientiae vere digni, non amarum te verbis aggressuri sint, cum bene sciant infantem te adhuc in arte esse, et heri nudiusque tertius ubera sugere desinentem (5); et praesertim tui Sapientissimi summeque Venerandi Praeceptores. Quem ad modum enim parentes indulgentes pueris balbutientibus delectantur; ac si illi interea aliquid in sensu ac pronuntiatione, ob aetatem ac incitiam, fallerent, dant benignissime veniam; sic isti quoque, atque illi, qui jam in arte multas pulcherrimasque soboles habent, nequaquam tuam balbutiem contemnent, si non dedignati fuerint ad haec quondam incumbere. Si autem nonnulli, qualescunque essent, quin rationem horum habeant, Hercules omnes esse vellent, ut, dum adhuc in fasciis sunt, dracones occidere valeant (6); de his, juxta proverbium, Hippocleides non curabit. Nam hi nec laboribus Herculis semper contenti sunt; nec Jove ipso, per Jovem! pluvianti, aut abstinente (7).

§. 496. Haec amice Jatrocles! quantum in praesente

(5) Immerito autem ullus aliquis ipsorum reprehendatur, propterea quod invenire non potuerint, imo laudandi potius omnes, quod investigare conati sunt. Itaque redarguere ea, quae non recte dicta sunt, minime institui; verum his, quae sufficienter cognita sunt, testimonium praebere animus est. Hippocr. de Diet. L. I. in initio.

(6) Theocr. Eclog. XXV.

(7) Theogn. Sent. Eleg. Vers. 25, et 26. Vide Neumann allgem. Therap. in der Ferrede.

ποσότην, ἢ οἶδα μὲν πλείω εἰρηκῶς (1), ἢ περὶ ἧν τὴν ἀρχὴν
ὑπεδέμην, ἀλλ' ἐν πράγματι ἀληθεύει, ἢ οἰκοῦσεν τὰς ἀποδεί-
ξεις, πλεονέκτι, ἢ ὁ μῆτε ἐμφύτῳ λόγῳ ἐνδοῖα, μῆτε ἐπι-
κρίτοις κεκοσμημένος, οἷος ἐγὼ, ῥητορείας χάρισι, πολλάκι
εὐγλωττότερος ἑαυτῷ, ἢ τρυγόνων λαλίστερος γίνεται. Ἀλλ'
ἀλλὰ περὶ μὲν τέτων ἢ ἄλλοτε ἴσως κατὰ μείζονα σχολὴν λέξο-
μεν τὰ εἰκότα, τά, τε νῦν ἐγκαταλείψοντα ἀναπληρῶντες,
ἢ τὰ μὴ πάνυ σαφῶς εἰρημένα ἀκριβέστερον ἐκτιθέντες· τὸ δὲ
νῦν ἔχον ἀπίσκειν οἶκαδε· ὁρᾷς γὰρ ὡς σχεδὸν ἤδη μεσημβρία
ἴσεται, ἢ ὁ ἥλιος δύσοις, ὅξυς ἢ φλογώδης τοῖς γυμνοῖς
μάλις τῷ σώματος μέρεσιν ἐπικίπτων. Ἰατρ. Ἰκανὰ ἢ ταῦ-
τα, ἐδ' οἷς ἐξ ὑπογίης γέγονεν ἡ παρασκευὴ ὁμοία· εἰκοί-
ναι γάρ μοι ἐ τὰ ἐπελθόντα σοι ἐπὶ τὴν μνήμην εἰπεῖν, ἀλλὰ πά-
λαι ἤδη προπαρεσκευασμένον εἰς τὸ ἔργον, ἀπαντῆσαι, ἢ τα-
ρέρχως σοι ὄν μεμελετημένον. Εὐδ. Τέτο μὲν ὑδὲν διείσει
φήσιν μέντοι γε ὑδὲν χρῆναι παραλίπειν, ὡν ἂν εἰχόν σοι περὶ τὴν
πράγματος λέγειν. Εἰ δὲ πολλὰ τυχὸν παραλείπεται τῶν
δεόντων, ἢ ἐκ ὁρῶς εἴρηται, ἀλλὰ τῷ μὲν, ὁ βραχὺς, ὡς
πρὸς ἔργον, χρόνος, τῷ δὲ, ἢ ἐμὴ ἀπειρία ἦν αἰτιον. Ἰατρ.
Εὐγνώσοι πολλὰς χάριτας ἐπὶ τέτοις Εὐδούφρον! οἶα ποτ' ἂν εἶεν,
ὀφείλω, ὑδ' ἐπιλήσομαι.

“ ὅφρ' αὖ ἐγώ γε

ζώοισιν μετέω, καί μοι φίλα γένατ' ὁρώρη (2)

αἶψα δ' ἐμ' αὐτὸν πρὸς τὰ ὑπὸ σὺ εἰρημένα οὐδύνων τε, ἢ ἔνδον

(1) Εἰ μὲν γὰρ οἷόν τι ἐστὶ, μακρὰν θεωρεῖν ἐν βραχείᾳ διελθόντα
μηδὲν τῶν χερσίν μοι παραλίπειν, ἢ μὴτε ἀμαρτάνομεν, ἐκ ἀνάγκης
μνησκόντες. Εἰ δ' ἐκ ἐγχαρεῖ σαφέστερόν τι ἅμα ἢ θάττον ὑ-
πὲρ τῶν αὐτῶν εἰπεῖν, ἢ προσήκει ἡμῖν μέμνησθαι. Γαλ. Τῇ Δ.
Ε'. κ. α'.

(2) Γλ. X. σ'χ. 387. ἢ 388.

hactenus; et scio quidem quod plura, quam in initio mihi proposui, dixerim; sed in re vera, et in se multa argumenta habente, etiam ille, qui nec innata eloquentia, nec acquisitis artis oratoriae, qualis ego sum, beneficiis est praeditus, dissertior multoties se, turturaque evadit loquacior (1), sed de his quidem et alias fortasse in maiore otio dicamus quae consentanea sunt: et illa, quae modo sunt omissa, replendo; et quae non valde clare dicta sunt, exactius exponendo. Nunc vero domum redeundum erit. Nam vides quod jam metidies instet, et sol acutus et flagrans, nudis praesertim partibus corporis incidens, difficilis toleratu sit. Jatr. Haec quoque sufficiunt; nec sunt similia illis, quorum sub manibus ac immediate praeparatio facta est. Videris enim non illa, quae tibi in mentem venerunt, dixisse; sed jam diu antea praeparatum rem esse aggressum; non perfunctorie a te meditatam. Euth. Hoc quidem nihil ad rem; putavi autem nihil ex illis debere omittere, quae de hac materia loqui poterim. Si vero plura necessariorum relictas sint, aut non bene tractata: prioris quidem brevitatis temporis quoad opus; posterioris vero imperitia mea est causa. Jatr. Maximas tibi ego Euthyphron! de hisce, qualiacunque sint, grates debeo, nec tui obliviscar

„ quoad ego

„ Vivis intereo, et mihi cara gēna movebuntur (2);
semperque me secundum haec, quae tu dixisti, dirigendo ac

(1) Si enim feri potest, ut qui brevibus longam contemplationem absolvit, nihil necessarium omittat, fateor errorem meum, quod cum nulla necessitate ambages secutus sim, Sin clarius simul brevisque disseri de iisdem non potest, nemo nos merito accuset. Galea. de Sanit. Tuend. L. V. C. I.

(2) Homer. Iliad. L. XXII. Vers. 387, et 388.

ζων, τὴν ἱερὰν, ἣν ἔμαθον καὶ ἠγάπησα, μετελεύσομαι τέ-
χνην. Καὶ εἶδε τῇ τῷ ὑπερτάτῃ ΟΝΤΟΣ ἐπικυρία καὶ ἀγα-
θότητι Ἰατρὸς αἰεὶ εἶναι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ, μὴτε περὶ τῶν
νόσων διάγνωσιν, καὶ τὴν τῶν οἰκείων Φαρμάκων ἐνδειξιν, καὶ
θεραπεσίαν προσκρέων, μὴτε πολλοῖς τῶν ῥηθέντων αἰτίων πε-
ρὶ τὴν ἰάσιν κωλυόμενος!

Τ Ε Λ Ο Σ.

PARS II. CAP. XX. DE DIVERS. REBUS. 527

concinuando, sacram, quam didici, ac amavi, artem exer-
cebo. Et utinam summi Numinis ope ac bonitate medicus
semper sim et nomine, et re, nec in morborum diagnosi,
ac medicaminum idoneorum indicatione, therapeutique pec-
cans; nec a pluribus dictis causis in sanatione impeditus!

FINIS.

ΣΗΜΒΙΩΣΕΙΣ.

§. 107. (7).

Vox sthenia, qua nonnulli recentiores utuntur, nequaquam in graeca lingua existit. Vox enim primitiva, ex qua arthenia, etc. derivantur, est *Δίος*. Ideo loco ejusdem habui usus sum,

Σημ. Α'. §. λβ'.

Ἡ λέξις Δαμαλῖς, ἥ περ τῶν ἡμετέρων τις ἐν βιβλιαρίῳ Διδασκαλίᾳ πρακτικῇ περὶ τῆς χρήσεως τῆς Δαμαλίδος, παρά τοις φιλευσεβῆς ἢ φιλανθρώποις ἀνδρῶν, κτλ. ἐπιγραφομένη, ἔχει σάτο, ἢ πᾶν προσφύς εἶναι μοι δοκεῖ, εἰ δὲ ταῖς ἀποδείξεσι λέξις ἐστὶν ἰσοδύναμος. Ἡ γὰρ πρωτότυπος ἀγγλικὴ λέξις Coorox, ἢ κοορίας βοῶς θηλείας σημαίνει. καθ' ἣν σημασίαν γενναίσι μὲν Dubroden ἢ Dublattern, γαλλίσι δὲ petites veroles des vaches ἰταλίσι δὲ vajuolo vaccino πρῶτον μεταφράσθη ὑπερὶν δὲ σάτοις ἄλλοις ἢ Γάλλοι συνεκωτέρουντο ἢ προσφύειρον τὴν μὲν σον vaccine, τὴν δὲ ταύτης ἐπίσημον vaccination μεταωόμασαν. Κατὰ ταῦτα ἐν ᾧ οὐδὲ ὁ ἐγκέντρισμός Δαμαλίσμος, ἢ Δαμαλίστις ἔχει ἂν αἰετιότερον ὀνομαζέσθαι, ἐκ τῆς δαμαλίζειν τῆς παραγωγῆς γενεμένης, καί τοι τῷ δαμαλίζεσθαι ἐκ εὐφημίας τινὲς ἀλλως σημασίαν ἔχοντος· ἢ ἑτέρῳ λέχει δαμαλίζομένην. Πρὸς τὸν Γρέον δὲ ὡς τῇ τῶν Εὐλογίων νόσῳ ὁ Συνέσιος (ἄλλος παρὰ τὴν Κυρηναίων, πρόστιον αἰώνιον χρηματίζας) φλυκταίνας λοιμικὰς ὀνομάζει.

Σημ. Β'. §. λγ'.

Πρῶται οὖν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἀπὸ τῶν ἐν τῷ σώματι πτωχῶν, εἰς τὰ βρώματα διέρχονται, ἐνομαζέσθαι, ἐκ τῆς περὶ τὴν ἀρχόμενος, ἢ διὰ τῆς οἰσφάγου, γομάχας, ἢ ἐντέρου, κτλ. ἀπὸ τῆς

να λήγων. Τὰ δ' ἔντερα εἰσὶν ἕξ, εἰς τρία λεπτά ἢ τρία παχία ὑπὸ τῶν ἀνατόμων διαιρέμενα, ἢ κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον κείμενα, ἢ ὀνομαζόμενα. α'. τὸ δωδεκαδάκτυλον, ἀμέσως τῷ στομάχῳ συμπεφυκὸς, β'. ὁ νήσις, γ'. τὸ λεπτὸν (ταυτὰ εἰσὶ τὰ τρία λεπτά), δ'. τὸ τυφλόν, ε'. τὸ κῶλον, ς'. τὸ εὐθές (ταυτὰ εἰσὶ τὰ τρία παχέα). Καὶ αὐτὰ/μεν αἱ πρῶτοι ὁδοί· δευτέραι δὲ ὁδοὶ ὀνομαζόμεναι ἅπαντα τὰ ἀγγεῖα, ἀρτηρίαι δηλ. ἢ φλέβαι, ἐν οἷς ἡ τῷ αἵματος κυκλοφορία γίνεται. Δύο δ' εἰσὶ τὰ τῶν ἀρτηριῶν γελέχη, τὴν πνεύμονος ἀρτηρία, ἐκ τῆ δεξιᾶ, ἢ ἡ ἀορτή, ἐκ τῆ ἀριστερῆ τῆς καρδίας θαλάμης ἀρχόμεναι. Αἱ δὲ αἱμαῖαι καὶ μαῖαι εἰς μικροτέρας κλαδίσκους διαιρέμεναι, εἰς ἅπαν τὸ σῶμα τὸ αἷμα διασκεδανύουσιν. Αἱ δὲ φλέβες, ἔνθα αἱ ἀρτηρίαι λήγουσιν, ἀρχόμεναι, ἐξ ἐκείνων τε τὸ αἷμα δεχόμεναι, ἢ ἀπὸ τέναυτιόν ἐκ μικρῶν κλαδίσκων εἰς μείζονας μεταβαίνουσαι, διὰ δυοῖν ἑκατὸν γελέχῳ, τῆς αἵας δηλ. ἢ κατὰ ὀνομαζομένης κόλης φλεβός (παρὰ τὰ ἐκ τῆ πνεύμονος ἐρχόμενα, ἢ ἐν τῷ ἀριστερῇ τῆς καρδίας θαλάμῃ περατόμενα τέσσαρα ἄλλα φλεβῶν γελέχη), εἰς τὸν δεξιὸν τῆς καρδίας θαλάμον ἄνδρις αὐτὸ μετοχετεύσει.

Σημ. Γ'. §. ρκδ'.

Ἄνω μὲν ἄκρα ἐν τῇ Ἀνατομίᾳ τὰ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν ὁμῶν μέχρι τῆ τέλους τῶν δακτύλων τῶν χειρῶν ὀνομαζόμεναι· κάτω δὲ ἄκρα τὰ ἐκ τῶν βραχίων μέχρι τῆ τέλους τῶν κατὰ πόδας δακτύλων.

Σημ. Δ'. §. ρκζ'.

Ἐξ πραγμάτων τὰ παρὰ φύσιν, ἢ μὴ φυσικὰ παρ' Ἱατροῦς τὰ ἑξῆς ἀνέσει. α'. ὁ Ἀήρ· β'. ἡ βροῦσις, ἢ Πόσις· γ'. ἡ Κίνησις ἢ ἡ Ἡρεμία· δ'. τὰ Πάθη τῆς Ψυχῆς· ε'. τὰ Συνεχόμενα, ἢ τὰ Ἐκκενόμενα· ς'. ὁ Ὑπνος, ἢ ἡ Ἐγρήγορις.

Σημ. Ε'. §. ρλδ'.

Ἡ λέξις πνεῦμα ἐνταῦθα σημαίνει, ὅτι οἱ Χυμικοὶ ἐν πάσῃ ταύτῃ διαλέκτῳ γὰρ ὀνομάζουσι.

Σημ. ς'. §. ρλδ'.

Χυμική μὲν μῖξις λέγεται, ὅτι δύο, ἢ ἢ πλείω σώματα ὕγρὰ, ἢ ὕγρὰ ἢ ξηρὰ, ὅπως ἀλλήλοις συμμειγνύνται, ὥστε ἢ ἐν τοῖς σμικροτάτοις αὐτῶν μορίοις ὁμοιομερῆ εἶναι. Οἷα εἰς ἢ ἡ ὕδατος π. χ. ἢ ὕδατος, ἢ ἡ ὕδατος, ἢ μικρᾶς τιος ποσότητος κοινῇ ὕδατος ἀναλυθέντος μίξις. Εἰ γὰρ ἢ βραχυτάτου μέρους τῷ μίγ-

ματος λάβη τις, εὐρήσει πεπληρωμένον αὐτὸ τῆς τῆ οἴου, ἢ ἄλλας
 ὁμοίας. Μηχανὴ δὲ ἡ κόπηση τινων ἀνάμειξις. Οἷα εἰσι π. Χ. ἡ τῆ
 λιπτοτάτης ἄμυης καὶ ἀλιούρας συμπλοκή. Καὶ γάρ τις αὐτὰ τρίψας
 ἐκκερματίζει, λιπτοτάτα καὶ χροώδη ποιήσει, οἱ κόκοι αὐτὰ
 καὶ λιπτοτάτοι οἶτες, αἶψι ἀπερρώμκτοι μένουσι, καίτοι τότε
 σμικρότερος τῆς αἰθήρας ἐκφυέοντες.

Σημ. Ζ'. §. ρλδ'.

Οἱ περὶ Φυσικῆν Ἰσορίαν, καὶ Χυμικῆν πάντα τὰ ἐπὶ γῆς
 τρία, εἰς Ζῶα, Φυτὰ, καὶ Ὄρυκτά διαιρῶντες, ἔκαστον τέτατον Β
 σίλειον ὁνομάζουσι, Βασάνθειον τῶν φυτῶν, καὶ τῶν ζώων, καὶ τ
 ὀρυκτῶν λέγουσιν.

Σημ. Η'. §. ριδ'.

Τὸ διεσταλαγμένον ὕδωρ καὶ ὡς μέτρον τῆς εἰδήσεως τῶν ἄλλων σ
 μάτων βαρύτητος παρὰ τῶν Φυσικῶν καὶ Χυμικῶν λαμβάνεται. Ὁ
 γὰρ λέγουσιν ὡς π. Χ. ὁ χρυσὸς ὡς 19, 2581 πρὸς 1,0000
 εἰδικότερον βάρος, πρὸς τὸ διεσταλαγμένον ὕδωρ ποιεῖ τὴν σύγκ
 σιν. Τὸ δ' εἰδικὸν βάρος σχετικῶς πρὸς τὸν αὐτὸν δυοῖν σωμά
 ὄγκον κοιτίον. Ὅλον εἰς δύο κυαθίσκους εἰς τὸ ἀκριβὲς ἰσομεγέ
 ῃ ἀλλήλοις λαβὼν, τὸν μὲν ὕδατος διεσταλαγμένον, τὸν δὲ χρυσοῦ
 νευθέντος ἐμπλήσῃ, ὁ ἐν τῷ ἐπὶ κυαθίσκῳ χρυσὸς ἐντακαίδεκά
 καί τι πρὸς, καὶ ἐν τῷ ἐτέρῳ ὕδατος εἴςαι βαρύτερος. Ἰστέον δὲ ὡς π
 ταν τῶν καδ' ἡμᾶς γνωστῶν σωμάτων εἰδικῶς βαρύτεροι ἢ Πλα
 τῆς, μίταλλον τι εὐγενές, ἀργύρεον τὴν λευκότητα ὁμοιον. Ε
 γὰρ ὡς 22, 0690 πρὸς 1,0000. Αὐτίς ἐν Χρήσει τὸ ὕδωρ εἰς καὶ ἐν
 τῶν θερμότερων κατασκευῇ. Ἐπεὶ γὰρ ἡ τῷ ὕδατος ποιότη
 κράσις ὑπὸ τῆς ἀέρος τῆ ἀνάξεως, καὶ τῆ πύγνυθαι ἐρξεται
 μὲν γὰρ πρῶτον ὄρον ὑπερβάν, εἰς ἀτμὴς μεταβαλλόμενον φυγα
 ται, τὸν δὲ δεύτερον, πύγνυται διὰ τὸ τοῦ μὲν τῆς πύ
 αὐτῆ βαθμὸν τῷ μεδονικῷ σημείῳ σημαίνοντες, καὶ τὸ πρὸς
 βαθμὸν τῆς ἀνάξεως αὐτῆ καὶ ἀνωτέρω, ἐμὴν ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκ
 πύξεως αὐτῆ καὶ κατωτέρω διάστημα, ἄλλοι ἄλλως διαιρῶντες, τὰς
 ὑπὲρ τὸ μεδονικὸν σημείον βαθμὲς ἀνωτέρω τῆς ἀτμοσφαίρας πο
 τα ὀνομάζουσι, τὰς δ' ὑπ' αὐτῷ, κατωτέρω, ὅς. Φ. σ. Θ. ιοτὸν. Τ. Β. κα

Σημ. Θ'. §. ριβ'.

Ἐκ τοιούτου νοσοκομικῷ μόλυσμῳ πρὸ ὀκτῶ ἡδὴ ἐτῶν ἀπέ
 καὶ ὁ ἐμὸς φίλος, καὶ ὑπο πάντων ἀγαπάμενος καὶ θαυμαζόμε
 Μανυῆλ ὁ Τσιέθιος, ἐν τῷ λιμένι τῶν ἱατρικῶν ἀκροάσεων

καὶ ὠφελεῖ· ναυαγήσας, καὶ ἄς ἐξ αὐτῶ πάντας εἶχον Χρησῶς ἐλπίδας συγκαταδύσας.

Σημ. Ι'. §. ροα'.

Τὰς τῷ ἀνθρώπινῳ σώματος ἐνεργείας (ἃς καὶ πράξεις, καὶ ἐργασίας, καὶ ἐνεργήματα ὀνομάζουσιν) εἰς τέσσαρας κλάσεις οἱ Ὀυσιολόγοι διακρίναι· α'. εἰς τὰς νευρικάς τε καὶ ψυχικάς· εἰς ἃς τὸ νευρώδες σύστημα, αἱ ἔξω καὶ ἔσω αἰσθήσεις, ἡ κίνησις, κτλ. ἀνέχονται· β'. εἰς τὰς ζωτικάς, εἰς ἃς ἡ τῷ αἵματος κυκλοφορία, καὶ ἡ ἀναπνοή· γ'. εἰς τὰς φυσικάς, εἰς ἃς ἡ ἔκκρισις, ἡ διαρρέησις, τὸ ἐθελίον, πίνειν, ἀποπατεῖν, ἔρπειν, κτλ. καὶ δ'. εἰς τὰς τῶν γυνῶν, εἰς ἃς ἡ συνθεσὶς, σύλληψις, μέρωσις, αὐξήσις, κυφορρία καὶ γέννησις τῷ ἐμβρυῶ, κτλ.

Σημ. ΙΑ'. §. ρπ'.

Ὡς περ τῶν ζώων τὰ μὲν διηρημένα τὸ γένος εἶσι, καὶ τῷ συνδυασμῷ τῷ ἄρρενος καὶ θήλειος γεννῶ ὁμοιογενεές· τὰ δὲ ἐρμαφροδίτα, καὶ τὸ ἀρσενικὸν θήλ. καὶ τὸ θηλυκὸν μόνον ἅμα εἶχοντα· ὥς γε τῇ πρὸς ἄλληλα συμπλοκῇ ποῖντα καὶ πάσσοντα, σπείρουν ἀμοιβαίως καὶ συλλαμβάνουσιν· οἷοι καὶ οἱ κοχλῆαι εἰσὶ· τὰ δὲ ἀνδρῶν γυναι, ἄμωθ δηλ. τὰ μέρη εἶχοντα, καὶ ὅσα ἔρρει θήλει, αὐτὰ ἑαυτοῖς ὑπεργύντα· τὰ δὲ μόνον θηλέα εἰσιν, ἄνευ ἀρσενικῶν ὁργάνων μόνον γεννῶντα· ἔγω καὶ τὰ αὐτὰ τοῖς ζώοις ἐν πολλοῖς ὁμοία. Ἐν ἄλλαις μὲν γὰρ φυταῖς τὰ γεννητικὰ μέρη διηρημένα εἰσι, ἐν ἄλλοις δὲ ἐν τῇ αὐτῇ φυτῇ ἀμφοτέρω, ἢ ἐν τῇ αὐτῇ κύλυνι. Διαφέρει δὲ τὰ φυτὰ τῶν ζώων τότῳ, ὥς τῶν μὲν τὰ πλείονα γένη διηρημένα τὰ γεννητικὰ μέρη εἶχον. Κινεῖσθαι γὰρ καὶ τόπου μεταβάλλειν δυνάμενα, προσπελάζοντι ἄλλήλοισι καὶ τεκνοποιεῖν ἔχουσι· τῶν δὲ φυτῶν τὰ πλείω εἰσιν ἐρμαφροδίτα. Διὰ γὰρ τὸ αἶν ἐν τῇ αὐτῇ μένει τότῳ, ἐκ αὐτῆς ἄλλως τὸ ἑαυτῶν γένος διατηρῆσαι ἔνασιν εἶχον. Καὶ τὰ μὲν ἐρμαφροδίτα τῶν φυτῶν γεννῶσι, τῷ ἀρσενικῷ μόνον τῷ θηλυκῷ προσπελάζοντος, καὶ τὴν σπερματικὴν ἐμβάλλοντος κόνην, ἥτις ἔκτισι φυτοῖς ἰσχυρότερον τῷ τῶν ζώων σπέρματι· ὁμοίαν· τὰ δὲ διηρημένα τὸ γένος, καὶ ἄλλων ἀφειρηκότα, διὰ τὴν ἀνέμιν τὴν σπερματικὴν κόνην ἐκ τῶν ἄρρενων ἐπιτὰ θήλεα μεταφέροντος· ἐκτὸς εἰμὶ ἐν μεγάλῃ εἶεν ἀπορώσει· τότε γὰρ τότῳ γενεῖσθαι ἀδύνατον· ἀλλ' αἰθεὶ μὲν π. χ. τῶν δένδρων τὰ θήλεα, καρποφορεῖ δὲ ἅν' ἔχουσι, χύτει τῷ ἄρρενος σπέρματος. Αὐθις ὥς περ ἑνὶ μὲν τῶν ζώων πολλάκις τὸ ἐναν.

τῇ τίκτῃσι, ὡς ἡ αἰ περιεραῖ, ἅλλα δὲ ἀπαξ, ἢ τῶν
 τῶν ἢ ὀλίγα ἢ πολλὰκις, ὡς καίτινα εἶδη ἀμπέλων, ἢ ἀπαξ
 Καὶ νόθα δὲ ἐν τοῖς φυτοῖς ἐν ὀλίγα γίνονται, τῆς ἑτερογενεῖς
 σπερματικῆς κόνεως διήκει ἑτερογενεῖς ἐμπεισθήσης. Τὰ δὲ τῶν
 φυτῶν νόθα τῶν τῶν ζώων διαφέρουσι τέττω, ἢ μόνον ὅτι πολλὰ
 πλείω τὸν ἀριθμὸν εἰσι (παρὰ γὰρ τὸν ἴμιονον, ἐξ ὧν ἡ διὰ
 λείας ἵππου γεννώμενον, ἐδὲν ἄλλο νόθον ὑπάρχειν οἱ πλείους διὰ
 χειρίζονται, (ὄρα τὴν ὑπ' ἐμὲ μεταφραδεῖσιν Ἀνθρωπολογίαν
 Α'. §. 30.) εἰ ἢ ἐνίοι τῷτο ἢ ἀποδέχονται ἄλλ' ὅτι ταῦτα
 γεννᾶν ἔχουσιν ὅμοιον, τὰ δὲ νόθα τῶν ζώων ἀδυνατῶσιν. Ἐξ
 του δὲ ἔχει ἅντις, τὰ τῶν φυτῶν γεννητικὰ μόρια, ὡς ἡ τὰ τῶν
 ζώων, ἐκτεμῶν, ἀγνοῶν ταῦτα ποιῆσαι ἢ ἀκαρπα.

Σημ. ΙΒ'. §. ρη'.

Τρεῖς εἰσὶν αἱ ἀναβρέσεις· α'. ἡ οἰνώδης λεγομένη, ἐξ
 πνεῦμα οἶνος· β'. ἡ ὀξυῶδης, ἐξ ἧς ὀξος· γ'. ἡ σήψις, ἐξ ἧς ἡ
 μωριακὸν ἄλλας γίνονται. Καὶ αἱ μὲν φυτικαὶ ὑποστάσεις πάσαις ταῖς
 ἀναβρέσεσιν εἰσὶν ὑποκείμεναι, αἱ δὲ ζωώδεις μόνον τῇ ἐσχάτῃ,
 ὡς ἅμα εἰς σήψιν μεταβαίνουσαι. Ἐξαιρεμένῃ τῇ γάλακτος,
 πάσαις ταῖς ἀναβρέσεσιν ὑπόκειται.

Σημ. ΙΓ'. §. σβ'.

Ἐρμαφρόδιτος τῷ ὅτι, ἀμφότερα δηλ. τὰ γεννητικὰ μόρια
 ἢ τῷ ἄρρενος ἢ θήλειος γένους ἔχοντας, ἔχ' ὑπάρχουσι. Η' γὰρ
 τὸ ὄσχιον κατὰ φύσιν διαμυρτῶν δι' ἐσχισμένον, ἀντὶ γεννητικῆς
 αἰδοῖας λαμβάνεται, ἢ ἡ κλειτορίς μᾶλλον τῷ δέοντος ἔσθ' ἡ
 τέρας, ἀντὶ ἀνδρείου. Η' δὲ τῷ γένους ἐπιεράτεια ἐν τῇ ἡβικῇ
 ηλικίᾳ διαγιγνώσκεται. Τῷ δ' ἐρμαφροδίτῳ τῆς μὲν ἀνδρὸς σπανίως
 φασὶ γάμψ' εἰσεῖσθαι, τῆς δὲ γυναίκας εὐδότες, ἢ γυνὴ σπανιώτατα.

Σημ. ΙΔ'. §. σβ'.

Τὸ τῆς καρδιάς σημεῖον (ὃ μόνον κατὰ τινας τὸ διὰ
 ἀνδρὸς γένος ἐκληρώσατο) ὁμῶς τις ἐξ ἡπατός, ὡς καὶ κατ'
 ἔοχον ὑπὸ τῶν Ἀνατόμων καλούμενος, ἢ ἐν τῇ τῆς θήκης εἰσὶν
 ὑπὸ τῇ ἐνθέρῃ κίμβρῳ. Ὅς οὖν μένει μνησιδής, νῦν δὲ
 κλοσιδής, περὶ τὸ μέσον, ἢ ἀνω μέρος ὁπότεν ἔχων. Οὗ
 γὰρ ὁ ὡμὸν τῆς θήκης σπῆν εἰσοδόν, ἐν τῇ πρώτῃ διαρρήτῃ
 ται συνεσιᾷ τῷτο δὲ ἢ αὐτοῦ συνεσιᾷ, ἐκ πτώσεως βίαιας
 ἀλξέως, ἢ συνεχὲς τῶν μερῶν ἐπαρῆς, ἢ ἄλλῃ τοιούτῃ συμ
 δύναται, ἢ μάλιστα εἰ ὁ ὡμὸς λεπτότερος ὑπάρχει ἢ χαλαρὸς.

ρος. Ἐνίστε δὲ ὅτος ἕδμελαν ἔχει ὅπην· αἱ δὲ το αὐται ἀτρητοὶ ὀνομάζονται, ἢ τὸ πρᾶγμα ἀτρητία· ἥτις, τῶν ἐμμένων ἐφιστηκῶν, αἰτία πολλῶν θανάτων ταῖς καρδίαις γίνεται, μὴ τῷ ὑμέτοις χειρουργία διατρυθέντος, εἰς τὴν τῷ ἐκκεννωμένῳ αἵματος ἐκχυσιν.

Σημ. ΙΕ'. §. σιβ'.

Τὸ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς ἐπὶ ὧν ἔμβρυον, τρέφεται τὸν ἐξῆς τρόπον. Τὸ ὁρμαλιῶδες λεγόμενον σκελετὸν, δι' ὃ τὸ ἔμβρυον τῇ μητρὶ συνίσχεται, ἐκ μᾶς φλεβὸς καὶ δυεῖς ἀρτηρίων σύγκειται. Ἀπασαὶ δὲ ἐκ τῆς τῇ μητρὶ προσπεφυμένης πλακούντος τῆς ἀρχῇ λαμβάνουσι. Καὶ ἡ μὲν φλέψ ἐκ τῆς πλακούντος τὸ αἷμα διοχετεύει εἰς τὸ κυοφορούμενον· αἱ δὲ δύο ἀρτηρίαι τὴν ἀντίαν ἐκ τῷ ἔμβρυν εἰς τὸν πλακούντα. Ἐξ ὧν δὴλον ὡς ἡ τῆς αἵματος ἐν τοῖς ἔμβρυνος κυκλοφορία διαφέρει πᾶς τῆς ἐν τοῖς ἡδὴ γεννηθείσι· περὶ ὧν ἔδει λεγόντος ἐνταῦθα· δύσληπτον γὰρ τὸ τοῖς μὴ τῆς τῆς καρδίας, κτλ. διοργάνωσιν ἰδίῃς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν (ιδεὲς Σημ. β').· μόνον δ' ἐνταῦθα σημειώσω ὡς ἐκ παρέδω, ὅτι φύσει ἀδύνατον, καὶ μῦθος ἀντικρὺς ἡ τῶν πολλῶν δόξα τὸ τὰ ἔμβρυα ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς εἶναι ὄντα, βῶσιν ἔσθ' ὅτι καὶ κλαυθμηρίζονται. Ἐπεὶ γὰρ ἔδει ποτε τὰ ἔμβρυα ἐν τῇ μητρὶ ἐνδιατώμενα ἀναπνεύσιν, ἢ δὲ φωνὴ διὰ τῆς αἵρος, ὅς πρότερον ἔρθη εἰσπνευθεῖς, ἐκπνευμένῳ γίνεται, ἀδύνατον τὸ τοῦ φύσει ὅτι ἐπιδείκνυται· εἰ μὴ καὶ ἀσκαυλος, πάγκυτος ἐπὶ ὧν, αὐλεῖν δύναται· αἷμα δὲ τῷ ἐκ τῆς κοιλίας τῆς μητρὸς ἐκπνεῖν τὸν αἶρα πᾶ βεῖφῃ εἰσπνεύοντα, καὶ ἐρεθισμῶς τινος διὰ τὸ ἀηδὲς αἰθανόμενα, βῶσι καὶ κλαυθμηρίζονται.

Σημ. ΙΣ'. §. σκς'.

Ἐπεὶ οἱ Βοιωτοὶ πάλαι ἔκ πολλοῦ λόγον τῶν ψυχικῶν δυνάμεων ἐποιῶντο, ἀλλὰ μόνον τὴν ἰσὺν τῷ σώματι αὖξιν σπυδαζόντες, τῷ δὲ πνεύματι ἀμέλῃντες, ἀμέλεις τὰ πολλὰ καὶ σωθεοὶ τὸ συναμφοτέροι ἦσαν· διὰ τῶν οἱ νεώτεροι τὴν ἐκείνοις ὁμοίαν πᾶς ἔρξαν Βοιωτικὴν ἀπικάλεισαν.

Σημ. ΙΖ'. §. σλε'.

Εἰκοσιτέσσαρες εἰσὶν οἱ σπόνδυλοι, ἐξ ὧν ὁ τραχήλος καὶ ἡ ράχις τῷ ἀνδρὶ σύγκειται. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος τῇ τῷ κρανίῳ ὀπῇ συμπίπτει, ὁ δὲ ἔκτος τῷ ἡρῷ ὀσφί, καὶ τὸ σὲ κόκκυγος λεγόμενον ὅσῳν πρᾶσῃ μοσαι. Αἰσθῆνται δὲ οἱ εἰκοσιτέσσαρες σπόνδυλοι εἰς ἑπτὰ τῷ τραχήλῳ, δυοκαίδεκα τῶν ἰσθίων, καὶ πέντε τῆς

ἐσφύρες. Τὸ ἐν κρανίον σὺν τῷ δε τῷ σωλῆνι τὸ τῆ νευρικῆ συστήματος ὑπάρχει δοχεῖον, ἐκ τῆ ἐγκεφαλῆς, παρεγκεφαλίδος, μακρωτατα μνηστῆ (ὃν ἡ αἰώνια Ἱπποκράτης καλεῖ) συγκείμενον ταύτης ἐν τῇ τῆ νευρικῆ συστήματος βύσσεως πάντα τὰ νῦρα ἀρχὴν λαμβάνουσι, κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ἐκ μὲν τῆ ἐγκεφαλῆς παρεγκεφαλίδος, ἡ μακρὴ μνηστῆ ἐνεία ζωογὴ πηγάζουσι, κατὰ ὑπὸ πλείονων ἀποδεχθεῖσαν τῇ μεγάλῃ Ἀλλερίαι διαίρεσιν· ἐκ δὲ ὑπὸ τῆς ὅπῃς τῆ κρανίαις ἡ τῆ ὁρῆ τῆ κόκκυγος ὀριζομένη σωλῆ τριάνοντα· ὧν ὅντω μὲν ἐκ τῶν τῆ τραχήλης σπονδυλῶν τῇ αἰετῇ ἔχει, δυοκαίδεκα δὲ ἐκ τῶν τῆς ῥάχιδος, πέντε ἐκ τῶν τῆ σφύρας, ἡ πέντε ἐκ τῶν τῆ ἱερῆ ὁρῆ. Τὸ δὲ τέλος τῆ νῦρας μνηστῆ ἱσπεία κέρκος ἀνέει, δέσμη τις ἐκ πολλῶν νῦρων συγκείμενη ὑπάρχουσα. Παρὰ ταῦτα ἡ τὸ συμπαθητικὸν λεγόμενη εἰς νῦρον, ὃ ἔστι τῷ ἐγκεφάλῳ, ἔτε τῷ τῆς ῥάχιδος μνηστῆ σὺν ἀντίστροφῃ, ἀλλ' ἀντιπαρεπτόντως ἐστὶ, διάττωσι νημὰ πολλοῖς τῶν ἄλλων νῦρων ἐκείνοι. Ἐπει δ' ἐν ταῦτα λόγος Ἀνατομίας ἐγένετο, εἰπωμεν βραχέα ἐν γενεῇ περὶ αὐτῆς. Ἡ Ἀνατομία (ἣτις ἡ Ἀνατομὴ λέγεται) εἰς ἑπτὰ μέρη διαιρεῖται· εἰς Οὐρολογίαν· β'. εἰς Συνδεσμολογίαν· γ'. εἰς Μυολογίαν· δ'. εἰς Ἀγγειολογίαν· ε'. εἰς Νευρολογίαν· ς'. εἰς Ἀδενολογίαν· ζ'. εἰς Σπληνολογίαν. Καὶ τὸ μὲν α'. τὴν τῶν ὁρῶν τῆ σφύρας περιέχει διδασκαλίαν, ὑπερ 245 τὸν ἀριθμὸν ἐν τῷ ἀνδρὶ εἰσιν· οἷον 63. τῆς κεφαλῆς, συνάμα τῶν 32 ὀδόντων, ἡ τῆ νῦρας ἡ ὑψιλοειδῆς ὁρῆ, τῇ δὲ τραχήλει ἡ κύττος 54. οἷς ἡ αἰετὶς σφύρας πλευραὶ συμπεριλαμβανόμεναι, ἐν ἑκατέρῃ τῷ μέρει ἀντικαίτεκα, ἡ ἐν ἀνδράσι ἡ γυναιξὶ ἰσάριθμοι ἔσται, ἡ εἰς ἑπτὰ ἀνωτέρῃ γυνήσιας, ἡ πέντε νόδας τὰς κατωτέρῃ διαιρέμεται τὸ αἶμα ἀνδρῶν 64, ἡ μὴν ἄλλα ἡ τῶν κάτω τοσαῦτα· τὸ δὲ τῇ τῶν δεσμών, οἷς τὰ ὁρῆ ἀλλήλοισι συνάπτονται· τὸ γ'. τῶν μυῶν, τῆς σαρκὸς δηλονότι· τὸ δ'. τὴν τῶν αἱματοφόρων ἡ γυνήϊων, ἀρτηριῶν δηλ. ἡ φλεβῶν, ἐν αἷς τὸ αἶμα κυκλοφορεῖ (Σημ. β'). τὸ ε'. τὴν τῶν νῦρων· τὸ ς'. τὴν τῶν ἀδένων· ἡ τὸ τῶν ἐν τῷ κοίλῳ τῆ στήθους ἡ τῆς κοιλίας ἐμπυρεχομένων σπλάγχων.

Σημ. ΙΗ'. §. σλζ.

Πυλωρὸς ἡ ἔξοδος τῆ στομάχου, δι' ἣν ὁ ἄνθρωπος τοῖς ἐντέροις νάττεται, ὀνομάζεται, ὥσπερ ἡ τῷ ο. σφάγμα συνεχομένη σέδος αὐτῆς, καρδία.

Σημ. ΙΘ'. §. τιζ'.

Εν ἑτίᾳ, ἢ ὑπογάσσει, ἱατρικόν τι λαμβάνεσθαι λέγεται, ὅτε
 πνευ τινὸς χυμικῆς κατασκευῆς εἰς χρεῖται ἦκει· οἷον κίνα ἐν κόττει,
 πικρήματα σιδήρεα, κασταίτερον, κτλ.

Σημ. Κ'. §. τλ'.

Τριῶν εἰδῶν εἰσι τὰ ἔλαια, ἑκας ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὀνομαζό-
 μενα· α'. Αἰθέρια, ἢ εἰσιώδη· β'. πεπιεσμένα, ἢ πιμελωδή· γ'.
 ἐμπυρευματικά, ἢ πυρογένεια. Καὶ αἰθέρια μὲν εἰσι τὰ ἐπὶ τῷ με-
 τ' αὐθιῶν, ἢ ἐρωματικῶν φυτῶν οἰωνθηποτῶν διαφυλαχθέντος ὕδατος
 ἐπιπλέοντα, ἢ κάτω, ὅτε τῷ ὕδατος εἰδικῶς ὑπάρχει βαρύτερον,
 καταρρημιζόμενα· οἷον ἡ τὸ ῥόδιον ἐξίν ἔλαιον· πεπιεσμένα δὲ τὰ
 ἐπὶ τῷ καρπῷ τινος πιμελώδεις πιέζειν προκύκτοντα· οἷον ἡ τὸ
 τῶν ἔλαιων, ἢ τὸ σιγάμινον, ἢ τὸ καρύειον. Ἐμπυρευματικά δὲ,
 τὰ διαφυλασσόμενα ὑγρὰ, ὅτε εἴσιν φυτικά οἰωνθηποτῶν ἐν διαφυ-
 λακτῇ ὕδατος (Retorte) τεθείσιν, μέχρι τῆς τελείας αὐτῶν ἀραι-
 ωματώσεως τῷ πυρὶ ἐγκαταλείπονται.

Σημ. ΚΑ'. §. τμγ'.

Μανίπυλος (Manipulus) λατινιστὶ ἡ ποσότης τῶν βοτάνων ἢ
 ἀνθῶν, ἣν ἐν τῇ δρακί τῆς χειρὸς συνέχεν δανάμεθα, ὀνομάζεται,
 πύγυλλος δὲ (Pugillus) ἡ ὑπὸ τῶν τριῶν δακτύλων, ἀντίχειρος
 δηλ. ἢ λιχανῶν, ἢ μέσος περιχομένης. Τὸ μὲν ἐν πρῶτον τῇ λέξει
 ἀμαλᾶ ἠρμήνευσται· τῷ δὲ δευτέρῳ ὅτῳ χρῆσασθαι κατηνάγκασται,
 ὡς μηδεμίαν εὐρῶν ἑλληνικὴν λέξιν τῇ λατινικῇ ἰσοδύναμον. Διὰ τὸν
 αὐτὸν δὲ λόγον ἢ ἐστὶσι νόσοις τοῖς ἑλλήσι μὴ ἔσσις γνωστῆς, ἢ
 μὴ ἀλλὰ ἢ ἐν φυτοῖς ἐνίοις, ταῖς λατινικαῖς λέξεσιν ἐχρησάμεν.
 Ἐν τοιαύτῃ δ' ἀνάγκῃ ἢ Γαληνὸς αὐτὸς κατέστη. „Α. Β.“ ἢ μὲν σε-
 μιδαλις (λέγων) ἑλληνικόν τι ἢ παλαιὸν ὀνομάζει, σιλίγνις δὲ ἢ ἢ
 ἑλληνικὸν μὲν, ἑτέρας δὲ αὐτῇ ὀνομάζειν ἢ ἔχω (περὶ Τροφῶν
 συνάμ. Β. Α'. κ. β'). Εἰ δ' ὁ Γαληνὸς πάσας τὰς ἀλλοτρίας λέ-
 ξεις ἑλληνιστὶ ἢ κ' ἡδύνατο ἐρμηνεύσαι, τί ἡμῖν λείπεται;

Σημ. ΚΒ'. §. τνδ'.

Γελατίνη (gelatina) (ἡδὲ γὰρ ταύτῃ ἰσοδύναμον ἑλληνικὴν
 λέξιν ἔσχον ἐξευρεῖν) λατινιστὶ ὀνομάζεται ἢ ἐλασική ἢ διαφανὴς τῇ
 ζωῷ σφάματος εἴσιν· οἷον εἴτις πάδας κ. χ. προβάτου σὺν ὕδατι
 μέχρι τινὸς ἐψίσεως, ἐν ἀγγεῖῳ τὸ πᾶν ἐμβάλη, τὸ ὑγρὸν, τὸ
 ἐναπολειφθὲν ἢ πηγνύμενον, ἢ γελατίνη εἴσιν. Τοιαύτης δ' ὕσεως ἢ

πολλά τῶν ρυτῶν εἰσι περιεκτικά· διὸ ἡ μὲν πρώτη, γαλιατὶν ζώωδης ὀνομάζεται, ἡ δὲ δευτέρα, ρυτική.

Σημ. ΚΓ'. §. τξγ'.

Τὰ μέχρι τῆς νῦν γνωστὰ μέταλλα 23. εἰσι κατὰ τινος. Διαι-
ρῶνται δ' ἐν γένει εἰς εὐγενῆ, ἢ ἀγενῆ· ἡ εὐγενὴ μὲν εἰσι Χρυσός,
Ἄργυρος, Πλατίνῃ (ὅρα Σημ. Η') ἢ Τ'δράργυρος (ὅν τινες ἐν με-
ταιχμῷ τῶν εὐγενῶν ἢ μὴ, τάττωσι)· μὴ εὐγενὴ δὲ Χαλκός, Σί-
δηρος, Κασσίτερος, Μόλυβδος, Ἀντιμόνιον, τὸ ἢ Στίβιον, Ζή-
κον, Βισμύτον, Νίκολον, Κοβάλτον, Μαγνησία (Γερμανιστὶ Braun-
stein), Ἀρσενικόν, Βολφρέμιον, Μολύβδανα, Οὐράνιον, Τιτάνιον,
Τελλὺριον, Χρόμιον, Κολόμβιον ἢ Ταντάλιον· οἷς αὖθις ἄλλοι ἢ
Ὀσμιον, ἢ Γεϊδιον, ἢ Κερίρειον (Δημήτρειον) ἢ Γ'άδιον, τὰ μήπω
καλῶς ἀποδιχθέντα, προσιδέασιν. Αὖθις διαιρῶνται τὰ μέταλ-
λα εἰς ἔλαστικά, ἢ μὴ ἔλαστικά, ἃ ἢ ἡμιμέταλλα ὀνομάζονται. Καὶ
ἔλαστικά μὲν εἰσι τὰ ἐξῆς (ὧν τὸ ἡγούμενον τῷ ἰκομένῳ ἔλαστικώτε-
ρον)· Χρυσός, Πλατίνῃ, Ἄργυρος, Χαλκός, Σίδηρος, Κασσίτι-
ρες, ἢ Μόλυβδος, ἢ Τ'δράργυρος αὐτοὶ, ὃ τὸν τῆς ἔλαστικότητος
βαθμὸν, ἐν ψυχρῇ τῷ πελίκῳ, ἢ τεχνητῷ πηχυμένῳ, εὐδὲ ποτε
ἐπ' ἀκριβὲς δυνατὸν ὁρίσασθαι. Τέτοιον δὲ τὰ μὲν εὐγενῆ, ἢ τῶν ἀ-
γενῶν δὲ τὰ πλείω ὑπὸ τρεῖς μορφάς προκύπτουσι· α'. ὑπὸ μορ-
φῇ βασιλικὴν λεγομένην, ὅτε δηλ. ὡς μέταλλα καθαράτε ἢ ἀμι-
γῇ, ἐν τεμμαχίοις μίξουσιν ἢ ἐλάττωσιν, ἐν τοῖς μεταλλείοις εὐ-
ρίσκονται. Τὰ δ' ὅταν προκύπτοντα μέρη τῶν μετάλλων βασιλίσκος
ὀνομάζονται (καθ' ἣν δὴ σημασίαν ἢ τὸ, ἐν βασιλικῷ κατα-
στῆματι, εἰρημένον νοεῖσθαι)· β'. ὡς μέταλλα ὀρυκτώδη, ὅτε τὰ τῶν
βασιλικῶν μετάλλων τεμμάχια δείξω συμμέμικται· γ'. ὡς ὀχρώδη, ἢ
σποδιώδη, ὅτε δηλ. τὴν μεταλλικὴν χροίαν ἢ εἴλφιν πάντῃ ἀπο-
βάλλοντα, τὴν τῶν γαιῶν, ἢ λίθων, οἷς συμμέμικται, μορφήν ὁ-
ποῦνται.

Συγγραφαί, ὧν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μνεία ἐν τῇ βιβλίῳ γίνεται.

Auctores, quorum plerumque in opere mentio fit.

- „Aetius Ἀμιδηνῶ βιβλίον ἱατρικῶν Τόμ. Α'. Ἐντίθησι 1530.
„Α'λεξάνδρου Ἀφροδισιεύς πρὸς τὴν Αὐτοκράτορας περὶ Εἰμαρμέ-
νης, ἢ τῆς ἐρ' ἡμῶν. Ἐν Λονδίῳ 1658.
„Alexandri Aphrodisiensis ad Imperatores de Fato, et de eo, quod no-
strae potestatis est. Londini 1658.
„Α'λεξάνδρου Τραλλιανῶ Βιβλία δώδεκα. Ἐν Βασιλείᾳ 1556.
„Alexandri Tralliani libri duodecim. Basileiae 1556.
„Ἀρεταίῳ Καππαδόκῳ περὶ αἰτίων ἢ σημείων ὀξείων ἢ χρόνιων
παθῶν Βιβλία τέσσαρα. Καὶ περὶ Θεραπείας ὀξείων ἢ χρόνιων
παθῶν βιβλία τέσσαρα. Ἐν Ἀσγδένῳ τῆς Βαταβίας 1735.
„Aretaei Cappadocis de Causis et Signis Acutorum et Diuturnorum Mor-
borum. edit. H. Boerhaave. Lugduni Batavorum 1735.
„Ἀριστοτέλους Σταγειρίτης τὰ σωζόμενα. Τόμ. 2. ἐν Παρισίοις 1619.
„Aristotelis opera omnia quae exstant. Tom. II. Lutetiae Parisiorum 1619.
„Γαληνῶ (Γ'πποκράτους Κοῖς, ἢ Κλαυδίου Γαληνῶ) ἅπαντα. Τόμ.
13. ἐν Παρισίοις 1679.
„Galenii (Hippocratis Coi, et Galei Pergameni) opera. Tom. XIII. Lut-
Parisiorum 1679.
„Δημητρίῳ Καρακάσσῃ Ποιήματα ἱατρικά. Ἐν Βιέννῃ τῆς Α'ν-
σείας. φψμ'.
„Demetrii Karakassae etc. Poëmata medica. Viennae 1795.
„Διογένης Λαέρτις περὶ βίων, δογματῶν, ἢ ἀποφθεγμάτων τῶν
Φιλοσόφων, βιβλία δέκα. ἐν Λειψίᾳ. 1759.
„Diogenis Laertii de Vitis, Dogmatibus et Apophthegmatibus clarorum
Philosophorum Libri X. Lipsiae 1759.
„Διοσκουρίδῃ (Πεδακίῳ) τῷ Ἀναζαβρίῳ τὰ σωζόμενα. 1598.
„Dioscuridis (Pedacii) Anazarbaci opera omnia. 1598.

- „Εὐγενίῃ τῇ Βελιγαρίως τὰ Ἀρίσκοντα τοῖς Φιλοσόφοις. ἐν Βι
τῆς Ἀβέρτας 1805.
- „ — — ἡ Λογική ἐν παλαιῶν τε ἢ νεωτέρων συνειρηθείσα, ἡ
Λειψία τῆς Σαξονίας αψξς'.
- „Ἡρόδοτος Ἀλικαρνασσοῦς Ἰστορίων λόγοι ἐννέα. Ἐν Λεγδένῃ τῆς
Βαταβίας 1715.
- „Herodoti Halicarnassei libri IX. Lugduni Batavorum 1715.
- „Θιοφράστῃ Ἐρεσίῃ ἅπαντα. Ἐν Λεγδένῃ τῆς Βαταβίας 1613.
- „Theophrasti Eresii Opera omnia. Lugduni Batavorum 1613.
- „Θουκυδίδῃ Ὁλόρη περὶ τῇ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ Βιβλία ὀκτώ
Τόμ. 10. ἐν Βιέννῃ 1805—806.
- „Thucydidis de bello peloponnesiaco Libri octo. Amstelodami 1731.
- „Γποκράτης Κῶς ἅπαντα. Τόμ. 2. ἐν Λεγδένῃ τῆς Βα
βίας 1665.
- „Hippocratis Coi Opera omnia. Tom. II. Lugduni Batavorum 1665.
- „Γσοκράτης ἅπαντα. Ἐν Βασιλείᾳ. 1613.
- „Isocratis opera omnia. Basileiae 1613.
- „Ληκιάδῃ Σαμωσατέως ἅπαντα. Τόμ. 2. Ἐν Σαλμυρίᾳ. 1619.
- „Luciani Samosatensis Opera omnia, Tom. II. Salmurii 1619.
- „Μαξίμῳ Τυρίῳ λόγοι. Ἐν Κανταβρίᾳ. 1703.
- „Maximi Tyrii Dissertationes. Cantabrigiae 1703.
- „Νικηφόρῳ Θεοτόκῳ εἰς χεῖρα φυσικῆς. Τόμ. 2. Ἐν Λειψίᾳ τῆς Σ
ξονίας αψξς'. ἢ αψξξ'.
- „Παύλῳ Αἰγινέτῃ βιβλία ἑπτὰ. Ἐν Βασιλείᾳ, 1538.
- „Pauli Aeginetae libri septem. Basileiae 1538.
- „Πλάτωνος τὰ σωζόμενα. Τόμ. 2. Ἐν Παρισίῳ 1578. (Ἐν
καὶ τῇ Ἑλληνικῇ ἐκδόσει, ἐν Βασιλείᾳ 1556, ἐχρησάμεν.)
- „Platonis Opera, quae exstant omnia, Tom. II. Lutetiae Parisiorum
1578. (Aliquoties editione etiam graeca, Basileiae 1556, usus au
- „Πλετάρχει Χαιρωνέως ἅπαντα.
- „Plutarchi Chaeronensis Opera omnia.
- „Σέξτῳ ἑμπειρικῇ ἅπαντα. Ἐν Λειψίᾳ 1718.
- „Sexti Empirici Opera omnia. Leipsiae 1718.
- „Φλέγοντος Τραλλιανῆς συγγράμματα. Ἐν Ἀλῇ 1775.
- „Phlegontis Tralliani Opuscula. Halae Magdeburg 1775.

- „Allionis (C) Tractatio de miliarium Origine, Progressu, Natura et Curatione. Augustae Taurinorum 1792.
- „Baglivii (G) Opera omnia Medico-Practica, et Anatomica. Norimbergae 1751.
- „Blumenbachii (J. F.) Institutiones Physiologicae. Göttingae 1798.
- „Boerhaavii (H) Opera omnia medica. Venetiis 1735.
- — Praelectiones academicae in propriis Institutionibus rei medicae. Edidit, et notas addidit, A. ab Haller, Tom. VI. Göttingae 1740—44.
- — Methodus studii medici emaculata et accessionibus locupletata ab A. ab Haller, T. II. Amstelodami 1751.
- „Brunonis (J) Elementa medicinae, cum Praefatione P. Moscati. Hildburghesuae 1794.
- „Burserii (J. B.) Institutiones medicinae practicae Vol. II. Mediolani 1785.
- „Caelii Aureliani Sinensis de Morbis acutis et chronicis libri octo. Amstelodami 1755.
- „Celsi (A. C.) de Medicina libri octo. Leipsiae 1766.
- „Frank (J. P.) de curandis hominum Morbis Epitome, libri V. Ticinii 1792—94.
- Libri V. Pars II. de Profluviis. Mannemii 1807.
- „Gaubii (H. D.) Institutiones Pathologiae medicinalis. Leid. Batav. 1763.
- Libellus de Methodo conscribendi formulas medicamentorum. Lugduni Batavorum 1752.
- „Gruner (C. G.) Morborum Antiquitates. Uratislaviae 1779.
- „Haen (A. de) Ratio medendi. Tom. XV. Viennae 1771—73.
- „Haller (A. ab) Elementa physiologiae corporis humani. Tom. VIII. Lausanae 1757—82.
- Primae lineae physiologiae. Göttingae, et Leidae 1765.
- „Hildenbrand (J. V. nob. ab) Institutiones Pharmacologiae, sive Materiae medicae. Viennae 1802.
- Initia Institutionum, sive Prolegomena in Praxim clinicam. Viennae 1807.
- „Hoffmanni (Fr.) medicina rationalis systematica. Tom. VIII. Francofurti ad Moenum 1738—39.

- „Hoffmanni Dissertatio medicophysica de Morbis certis Regionibus et Populis peculiaribus; in Dissert. selectior. Lugduni Batavorum 1713.
- „Moscati (P.) de usu systematum in medicina practica, ex italico in latinum sermonem vertit Aloysius Careno. Lipsiae 1801.
- „Musschenbroeck (P. van) Institutiones physicae, etc. Lugduni Batavorum 1748.
- „Philites (Constantini Anastasiadis) de Decremento altera hominum periodo, seu de Marasmo senili. Hallae 1808.
- „Philites (Silvestris Const.) Diss. inaug. febrium verminosarum pathologiam exhibens. Göttingae 1785.
- „Plinii (C. Secundi) Naturalis historiae. T. III. Lugduni Batavorum et Amstelodami 1755.
- „Quarin (J.) de curandis febribus et inflammationibus commentatio. Viennae 1781.
- „Rammazzini (B. M.) Opera omnia medico. etc. Londini 1751.
- „Richard (J.) de insidiosa quarundam febrium intermittentium, tum remittentium natura etc. Editio secunda. Lugduni 1807.
- „Sauvages (Fr. B. de) Nosologia methodica, etc. Tom. V. Amstelodami 1763.
- „Schwarz (J. B. M.) Dissertatio inauguralis medica de Tarantismo et Chorea Viti. Viennae 1766.
- „Selle (C. Th.) Medicina clinica. Berolini 1788.
- „Sennerti (D. Vratislaviensis) Opera omnia. Tom. III. Lugduni 1650.
- „Stoerk (A. L. B. de) Praecepta medico-practica in usum chirurgorum etc. Viennae Austriae 1784.
- „Stoll (M.) Ratio medendi. Partes VII. Viennae.
— Praelectiones academicae in diversos morbos chronicos. Vol. I. Vindobonae 1788-89.
— Aphorismi de cognoscendis et curandis febribus. Vindobon. 1786.
- „Swieten (G. B. van) Commentaria in omnes Aphorismos H. Boerhaave. T. VII. Venetiis 1761.
- „Sydenham (Th) Opera medica in duos Tomos divisa. Genevae 1769.

- „*Artemmann's (J.) praktische Arzneymittellehre, 7te Auflage. Göttingen 1798.*
- „*Autenrieth (J. H. F.) Physiologie u. 3. Theile. Tübingen 1801-809.*
- „*Balthasar's (A.) Wundarzte zu Leiden, chirurgische Krankheitslehre, aus dem Holländischen übersetzt. 2. Bände. Wien 1786.*
- „*Camper's (A. G.) Abhandlung von den Krankheiten, die sowohl den Menschen als Thieren eigen sind. Lingen 1787.*
- „*Erhartshausen entdeckte Geheimnisse der Zauberey. Wien 1790.*
- „*Ergleben (J. C. P.) Anfangsgründe der Naturlehre. 6. Auflage. Göttingen 1794.*
- „*Falkone's (W.) Abhandlung über den Einfluß der Leidenschaften auf die Krankheiten des Körpers, aus dem Englischen übersetzt von Dr. C. F. Michaelis, neue Auflage. Leipzig.*
- „*Frank (J. P.) System eines vollständigen medicinischen Polizey. 3te Auflage. 4 Bände. Wien 1786-90.*
- „*Frank (Jos.) Erläuterung der Brownischen Arzneylehre. Heilbron am Neckar 1797.*
- „ — *Anleitung zur Kenntniß und Wahl des Arztes für Nichtärzte. Wien 1800.*
- „ — *Handbuch der Toxicologie, 2c. Wien 1803.*
- „*Girtaner (C) ausführliche Darstellung des Brownischen Systems der praktischen Heilkunde, 2. Bände. Göttingen 1797-98.*
- „*Götting (Dr. J. F. A.) Handbuch der Pharmacie. Jena 1800.*
- „*Grenn's (J. A. C.) System der Phaemacologie, 2c. 3. Theile. Halle 1798-800.*
- „ — *Naturlehre, herausgegeben von C. G. Fischer, 5. Auflage. Halle 1808.*
- „*Gruener's (Dr. C. G.) physiologische und pathologische Zeichenlehre, 2. Auflage. Jena 1792.*
- „*Haller's (A. von) medicinische praktische Beiträge, aus dessen Schriften in einem vollständigen Auszug gebracht von Dr. L. v. Crell. 6. Bände. Berlin, und Leipzig 1797.*
- „*Heder's Kunst die Krankheiten des Menschen zu heilen, 2. Theile. 2. Auflage. Erfurt 1805.*

- „*Hecker's* die Heilkunst auf ihren Wegen zur Wissenschaft, oder die Theorien, Systeme und Heilmethoden der Aerzte, 2. Auflage. Gießen 1805.
- „*Hufeland* (Dr. C. W.) Ideen über Pathogenie und Einfluß der Lebenskraft auf Entstehung und Form der Krankheiten. Jena 1796.
- „ — Die Kunst das menschliche Leben zu verlängern. 2. Theile. 2te Auflage. Jena und Wien 1798.
- „ — System der praktischen Heilkunde, 1. Band. Jena und Leipzig 1800.
- „*Jacquin* (J. F. edler v.) Lehrbuch der allgemeinen und medicinischen Chemie, 2c. 3. Auflage. 2. Bände. Wien 1803.
- „*Jadelor's* (M) Lehre von der Natur des gesunden menschlichen Körpers, mit Anmerkungen und Vorrede von J. C. Starke, aus dem Lateinischen übersezt von J. F. Vongerbieter. Jena 1783.
- „*Kant's* (I.) von der Macht des Gemüthes durch den bloßen Vorstoß seiner krankhaften Gefühle Meister zu werden. In seinen sämmtlichen kleinen Schriften, 4. Band, 1. Abtheilung. Königsberg, und Leipzig 1798.
- „*Kilian* (Dr. E. J.) Entwurf eines Systems der gesammten Medicin. 2. Theile. Jena 1802.
- „*Ludwig* (E. F.) Grundriß der Naturgeschichte der Menschenspecies. Leipzig. 1796.
- „*Meßger's* (Dr. J. D.) medicinische philosophische Anthropologie, etc. Weissenfels, und Leipzig 1790.
- „*Neumann* (K. G.) allgemeine Therapie. Leipzig 1808.
- „*Platner's* (E.) neue Anthropologie, 2c. 1. Band. Leipzig 1790.
- „*Plouquet* vom menschlichen Alter. Ebingen 1779.
- „*Prochaska* (Dr. G.) Lehrsätze aus der Physiologie des Menschen. 2. Auflage, 2. Bände. Wien 1802.
- „*Quarin's* (J.) praktische Bemerkungen über verschiedene Krankheiten aus dem Lateinischen. Wien 1787.
- „*Reil* (J. C.) über die Erkenntniß und Cur der Fieber, 2te Auflage. 4. Bände. Halle 1779 - 802.
- „ — Arxio für die Physiologie. 8. Bände. Halle 1796 - 808.

- „*Keil* *Rapsodien über die Anwendung der psychischen Kurmethode auf Geistes Zerrüttungen.* Halle 1803.
- „ — *Beiträge zur Beförderung einer Kurmethode auf psychische Wege.* 1. Band. Halle 1803.
- „ — *Propädieen zum Unterricht ärztliche Notuniere.* Halle 1804.
- „ *Rezepte und Kurarten der besten Aerzte aller Zeiten, von einem praktischen Arzte.* 2. Theile. Leipzig 1803.
- „ *Höschlaub* (D. A.) *Lehrbuch der Nosologie,* 2c. Bamberg und Würzburg 1801.
- „ — *Untersuch über Pathogenie, oder Einleitung in die Heilkunde* 3. Theile. 2. Auflage. Frankfurt am Main 1802.
- „ — *Erster Entwurf eines Lehrbuches der allgemeinen Iatetrie, und ihrer Propeädie.* 1. Theil. Frankfurt am Main 1804.
- „ *Scheidemantel* (F. C. G.) *Beiträge zur Arzneykunde.* 2. Abtheilungen. Leipzig 1797.
- „ *Schelling* (F. W.) *Ideen zu einer Philosophie der Natur.* 1. Theil. Landshut 1803.
- „ *Spielmann* (J. M.) *Anleitung zur Kenntniß der Arzneymittel, aus dem Lateinischen übersetzt.* 2. Bände. Wien 1786.
- „ *Sprengel's* (K.) *Handbuch der Pathologie.* 2. Theile, 3te Auflage. Leipzig 1802 — 807.
- „ — *Versuch einer pragmatischen Geschichte der Arzneykunde.* 2te Auflage. 5. Theil. Halle 1800 — 805.
- „ — *Handbuch der Semiotik, neue Auflage.* Wien 1804.
- „ *Stark's* (D. J. C.) *Handbuch zur Kenntniß und Heilung innerer Krankheiten des menschlichen Körpers.* 2. Theile. Jena 1799 — 80.
- „ — *Versuch einer wahren und falschen Politik der Aerzte* 2c. Jena 1784.
- „ *Trommsdorff* (D. J. W.) *Chemische Rezeptirkunst,* 2c, 3te Auflage. Erfurt 1802.
- „ *Vogel's* (D. S. G.) *Handbuch der praktischen Arzneywissenschaft,* 2c. 3te Auflage 2. Thl. Stendal 1789 — 800.
- „ *Weiskard* (M. A.) *Entwurf einer einfachen Arzneykunst, oder Erläuterung und Bestätigung der Brownischen Arzneylehre.* Frankfurt am Main 1795.

- „Weikard Medicinisch-praktisches Handbuch auf Brownische Grund-
sätze und Erfahrung gegründet. Heildron am Neckar 1. u. 2. Theil,
1802. 3. Theil 1797.
- „Wichmann (J. C.) Ideen zur Diagnostik, 2c. 3. Bände. Hannover
1800—802.
- „Witdenow (D. K. P.) Grundriß der Kräuterkunde, 2c. 2te Auflage.
Wien 1794.
- „Windischmann (D. C.) Versuch über den Gang und Bildung in die hei-
lenden Kunst. Frankfurt am Main 1809.
- „Zimmermann (D. J. C.) von der Erfahrung in der Arzeneikunst. 2.
Theile. Zürich 1763.

- „Astruc (J.) des maladies des femmes. 3. Tom. à Avignon 1764.
- „ — Traité des maladies veneriennes, traduit du latin. 4. Tom. à Pa-
ris 1777.
- „Buffon histoire naturelle. 2. édition. à Paris 1750.
- „Careno sur la vaccine. à Vienne 1801.
- „Caro (J. de) Observations et experiences sur la Vaccination. à Vienne
1802.
- „Didelot précis des maladies chroniques et aegues. 2. Tom. à Nancy 1744.
- „Fourcroy (A. Fr.) Systeme de connoissances chymiques et de leurs ap-
plications aux phénomènes de la nature et de l'art. X. Tom. à Paris,
Brumaire. an IX.
- „Helvetius traité des maladies les plus frequentes, et des remedes speci-
fiques pour les guerir. à Bruxelles 1731.
- „Lettres sur la pouvoir de l'imagination des femmes enceintes, à Paris 1745.
- „Masuyer sur la doctrine de Brown, et sur les differens systèmes de mé-
decine. An X. (1802.) Strasbourg.
- „Rousseau (J. J.) Emile, ou l'éducation. 4. Tom. à Londres 1780.
- „ — Julie, ou la nouvelle Héloïse. 4. Tom. Leipsic. 1801.
- „Tissot (oeuvres de) XIV. Tom. 1790.

- „Brera (V. L.) Annotazioni medico-pratiche sulle diverse materie trat-
tate nella clinica medica della R. università di Pavia, nuova edizione. 2.
Vol. Crema 1806—807.
- „Pasta (A) Discorso medico-chirurgico intorno al flosso di sangue dal
utero nelle donne gravide. 3. edizione. Bergamo 1757.
- „Penada (D. J.) Saggio terzo d'osservazioni e memorie patologico-ana-
tomiche. in Padova 1804.
- „Souderi (R) Introduzione alla storia della medicina antica e moderna.
Venezia 1808.
- „Valli (D. E.) sulla peste di Costantinopoli del anno 1803-805.

- „Bacon. The works of Francis Bacon of Verulam, in four volumes. Lon-
don 1740.
- „Dobson (M) a medical commentary of fixed air. Chester. 1779.
- „ — a treatise on the various kinds of permanently elastic fluids or
gases. 2. edition. London 1779.
- „Leslie (D. D.) a philosophical inquiry in to the cause of animal heat,
etc. London 1778.
- „Medical observations and inquiries by a society of physicians in Lon-
don. VI. Vol. London 1771-84.
- „Miller (J.) Observations on the asthma, and on the whooping cough.
London 1769.
- „Montague (Lady Mary Wortley) Lettres etc. 5. Vol. Vienne 1797.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ. 2, σελ. 14. τοῦτο, γὰρ, τοῦτον. — 17. Πλέτεχ, ἐξο-
βηζ. 20. 4, 13, συγκεκαμμένη, συγκεκαμμένη. — 16. προσοι-
κία, προσοικία. 12, 4. γράφει, γράφει. — 13. ἐπιχει-
ρῶν, ἐπιχειρῶν. 14, 18. ὡς, ὡς. — 23. ἀπτοίται,
ἀπτοίται. 22, 4. ἀκραζόμενοι, ἀκραζόμενοι. — 22. συνεισας
εὐσιτελέερον, συνεισας ἀλλολεσιτελέερον. 28, 24. ἡ, μ. 30.
24. Πλέτεχ ἐν ἀποφύγῃ. ἀποφύγῃ. φιλοσόφ. 32, 7. τῶτο-
τότον, ὅτι, δη. — 14. 202, 408, 42, 18. ἀπετέλεμα, ἀπο-
τελέσματα. 44, 13. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἢ ἀπὸ σκυδῶν ῥῆσις, ἀλλὰ
τῆμοι ταῦτα περὶ θεῶν ἢ περὶ πέτρης. 48, 21. ἐκιδέσκειται
ἐκιδέσκειται. 62, 26. διαφέρων, διαφέρει. 66, 2. ὁποιῶν, ὁποιῶν.
70, 5. δη τῶν τοῦ διητῶν. 72, 19. διατητήματα, διατημα-
τα. 78, 30. διυθύνοντες, διυθύνοντες. 82, 21. Τσοῦτοι, Τ-
σοῦτοι. 92, 4. θερμότητι, θερμότητι. — 31. §. 269, §. 296
94, 27. ἀπονήμ, ἀπονήμ. 110, 23. λυενταί, λυενταί.
112, 26. ἐναντῶν, ἐναντῶν. 116, 28. ὑγινοῦ, ὑγινοῦ. 130
15. ἐκιδεκτικώτερον, ἐκιδεκτικώτερον. 138, 13. τὸ ΕΒ, τὸ ΕΒ.
μῆκος. 140, 27. τρεῖς ἡωσίας, τρεῖς ἡωσίας ἢ ἡωσίας. 144, 3
ἀμφοῖν, ἀμφοτέρων. 158, 14. ἡνὶ συχθεῖσιν, ἡνικαὶ συχ-
θεῖσιν, 164, 36. μεδαμῶς, μεδαμῶς. 168, 25. λυενταί, λυεν-
ταί. 184, 10. μεταίωρον, μεταίωρον. 188, 17. ἡρεμῶν, ἡρεμῶν.
190, 4. τῶν, καὶ ὅ. — 29. ἀμφοῖν, ἀμφοτέρων. 192, 17. Προχ.
Προχ. 202, 19. διασπαλαγμῶ, διασπαλαγμῶ. 208, 1. Φαρνί-
τις, Φαρνίτις. 210, 28. Αὐτῶν, Αὐτῶν. 220, 17. κα-
ταπλάσματα, καταπλάσματα. 230, 27. ζωῶν, αὐτοῦ. 234, 9
ἐν, ὅτι. 242, 24. Δοβόν, Δοβόν. περὶ διαφῶν. 248
τῶ αἰ. κτλ. σ. 16. 256, 29. πυκνότερος, πυκνότερος. 268
5. ἐκφῶς, ἐκφῶς. 272, 26. νόσων, νόσων. 274, 19. ἐλ-
λάττω, ἐλλάττω. 284, 1. ἐμπούμεν, ἐμπούμεν. 296, 14. πῶ-
των. — 20, ἡλικία, ἡλικία. 304, 14. ἀνακταί, ἀνακταί. 308
17. γ. γῆς, γῆς. 312, 1. ἀδμα, ἀδμα. 318, 23. τῶ, τῶ.
328, 19. δυνάμεις, δυνάμεις. — 31. αὐτῶν, αὐτῶν. 368, 26. 622
922, 382, 17. §. σπᾶ, §. σπᾶ. 400, 31. τέτωι, τέτωι. 402, 9
τοίσις, τοίσις. 410, 6. κλίματι, κλίματι. 432, 5. δυσχεράτοις
δυσχεράτοις. 438, 26. ἀπανταλῶ, ἀπανταλῶ. 442, 19. ἀλα-
ντία, ἀλαζονεία. 456, 14. οἶν, οἶν. 470, 20. ἀμφοῖν, ἀμφο-

τίσαν. 496, 10. ἀλαζονεία, ἀλαζονεία. 497, 6. γάμοι. ἡ, γὰρ
μοι ἡ. 500, 29. δηλοῦσι, δηλοῦσι. 502, 3. ἀναμεινόντες, ἀνα-
μεινόντας. 504. 4. γένεσις, γένεσις. 514, 10. θεραπεύοντες, 5,
θεραπεύοντες. 520, 21. ὁρῶντες, ὁρῶντες. 542, 2. με, μεν.

Errata.

Pag. 3, lin. 16: continuandos, lege continuendos. — 17. Pla-
tarch, delcalur. 5, 3. remittantur, remittantur. — 5. lexionem, lectonem.
— 11. quoque, quoque. — 18. euhaustis, exhaustis. 79, 5. velem, ve-
lem. 9, 18. tollerare, tolerare. 21, 2. haec, haec. — 16. illis, illis. — 18.
Aesculapio, Aesculapio. — 19. dissolves, dissolves. 13, 4. valorum, valor-
um. — 10. adhaerent, adhaerent. — 20. psis, ipsis. 15, 11. tribuunt,
tribuunt. — 19. aggredduntur, aggredduntur. — 22. affere, affere. 17, 7.
aliquoties, aliquoties. — 28. addo: vide Stark Posit. §. 233, 23, 3. Fo.
Ta. 29, 11. exercitatus, exercitatus. 25, 9. praeteritorum, praeteritorum.
— 23. I primo, I primo. 27, 4. intruso, intruso. — 13. quod proxim,
quod ad praxim. — 19. adde: Hagliv. op. omn. l. I. c. III. — 25. de-
ferebant, deferebant. — obnoxius, obnoxius. 31, 5. lit, sit. — 29. Plut-
arch. in Apophth. Apophth. philosoph. 33, 4. demique, denique. — 7.
quicumque, quicumque — hos, ad hos. — 21. quod suam, quod ad suam.
— 31. institutione, institutione. 35, 11. permulta, permulta. — 15. quo-
quoque, quoque. — scientis, scientis. 37, 4. quacumque, quacumque. — 8.
efficere, efficere. — dicere, dicere. 39, 6. pharmacopaeorum, pharmaco-
paeorum. — 12. Terminologie, Terminologie. — 24. Unfuntigen, Un-
funtigen. 41, 29. 51 et 53. 51—54. 44, 12. medicine, medicine. — 27.
acquerit, acquerit. 45, 9. festitueretur, festitueretur. — 14. sed hoc qui-
dem est, juxta proverbium, dictum scytharum, sed quo mihi haec circa
quaerum, I aut circa petram? — 18. facil us, facilis. — C. 1, C. X.
49, 4. succomperet, succumberet. 49, 4. moriatur, moriatur (1) (1) Ca-
ren. ib. p. 19, 51, 15. nostram, nostram. 53, 7. quemcumque, quem-
cumque. — 8. haec, haec. — 11. dissiciles, difficiles. — 17. diculicemus,
diculicemus. 55, 6. pulchredine, pulchritudine. — 10. multiplicatae, multi-
plicatae. — 16. Menschenfper, Menschenfper. — 21. septentrionalis, sep-
tentrionalis. 57, 2. ubicumque, ubicumque. 61, 1. remotior, remotior. —
7. extendeur, extendatur. — 21. 636, 956. — 23. Arstibis, Arstibis.
65, 9. consumptio, consumptio. — 13. appropinquat, appropinquat. — 26.
vero, vero. — 29. Plouset, Plouquet, et in sequentibus. 65, 12. abrevia-
tur, abbreviatur. 67, 12. corruptionis, corruptionis. — 13. succumbentem,
succumbentem. 69, 10. arbitrio, arbitrio. — 21. fabrica, fabrica. — 24.
Zatenstât, Zatenstât. 73, 7. quibusdam, quibusdam. 75, 16. ubicumque,
ubicumque. — 20. Uubeln, Uubeln. — 24. Nicol, Nicol. 79, 17. actala.

actatis. — 20. architectonum, architectonum. — 26. Weisf. Weisf. et in sequ.
 81, 14. necessaria, necessaria. — 22. Naturthätigkeit, Naturthätigkeit. 83, 6.
 oporteret, oporteret. — 11. haec, haec. 87, 9. peccatis, peccatis. 89, 10.
 Wissenschaft, Wissenschaft. — 14. enthalten, erhalten. 91, 10. ali-
 qua se, aliqua. 2b. delectur — Wohlstand, Wohlstand. 2r. — 23. Brown,
 Brown. 93, 16. Jacquin, Jacquin, et in sequ. — 20. ib. §. et 52, §. 51, et
 52. — 22. ipsud, ipsum. — 23. Nicephore, Nicephoro. 108, 15. vom normalen,
 vom normalen. — 24. duplex, duplex. — 27. magnitudine, magnitudine. —
 28. diathesis, diathesis. — 29. statum, statum. 107, 25. Hüfel, Hüfel. 109, 3.
 morte, morti. 111, 1. quidam, quidem. — 4. firmiorae, firmiores. — 20.
 lyenteria, leienteria. 115, 1. abbreviari, abbreviari. — 6. est, est (§. 56.)
 — 10. minus, minores. — 11. consumptio, consumptio. 117, 11. morbi,
 morbi. — 16. abbreviando, abbreviando. — 21. distinguenter, distinguenter.
 119, 6. giganteo, giganteo. — 17. narrante, narranti. 125, 8. gene-
 rales, generales. — 21. quae, qui. 129, 3. assumptis, assumptis. — 32.
 §. 766. §. 746. 131, 2. tamen, tamen. 133, 16. deficiente, deficiente. —
 24. oportunitatem, oportunitatem. — 25. quidem, quidem. 135, 3. va-
 riolas, variolas (§. 32.) — 13. stadiorum, stadiorum. 137, 7. confirmare,
 confirmare. 137, 28. amborum morborum genera, ambo morborum genera.
 149, 12. sequenti, sequente. 151, 13. generi, genere. 153, 8. parva,
 prava. — 14. huc, huic. — 18. dimicationi, dimicatione. 157, 16.
 puellum, prolem. — vel dirigendo, vel ipsa dirigente. 159, 25. V. T.
 161, 8. sequenti, sequente. — 20. praexistentibus, praexistentibus. 163,
 21. p. 20. p. 28. 167, 14. resistat, resistit. — 19. diarrhoea, diarrhoea.
 169, 2. intestinorum, intestinorum. — 3. praegnensis, praegnensis. — 13.
 certe, certe. — 25. lyenteriam, leienteriam. — tuberculum, tuberculum.
 — 29. imaginatio, imaginatio. 173, 6. recurrant, recurrunt. — 101. pro-
 gressis, progressis. 173, 11. ferratur, feratur. — 17. aliorum, aliarum. —
 27. illorum, illorum. 177, 11. quum, quum. 179, 8. atmosphaerae, atmo-
 sphaerae. 183, 7. atmosphaerae, atmosphaerae. — 11. atmosphaerae, at-
 mosphaerae. — 12. terrae, terrae. — 20. Müssen, müssen. 11. meteorum,
 meteororum. 17. differe, differre. 189, 26. pervent, pervent. 193, 24. §. 128.
 §. 105, §. 127. 195, 21. in lo, in lo. 201, 4. corporis, corporis. 205,
 4. pluviae, pluviae. 207, 9. enim, vero. 209, 25. perferant, perferunt. — 26.
 intollerabilis, intollerabilis. 211, 5. inolumes, inolumes. — 30. nostrae tem-
 peratis, nostrae tempestatis. 213, 12. intollerabiles, intollerabiles. — 19. asve-
 scenno, asvescendo. 215, 1. ferunt, ferunt. — 3. mollestae, molestae. —
 18. quocia, quocirca. — 25. extendat, ostendit. 217, 8. vase majore, vase
 majore lato. — 15. asvesunt, asvescunt. 219, 28. praeterrea, praeterrea. 223,
 6. arvescant, arvescant. 225, 10. 130, 137. — 12. sequenti, sequente. 227,
 10. assumpta, assumpta. — 11. consumptas, consumptas. — 23. summi, sumi.
 — 31. getetabiles — assumptae, vegetabiles — assumptae. 231, 12. assumptum —

consumptus, assumptum—consumtus. 233, 17. *vescebatur, vascabatur.* 237, 5.
 ingredien^{ti}a, ingredientia. 237, 5. *homine, homini.* — 23. *supprimer, supri.*
nat. — 29. *muscae, muscae.* 239, 11. *corruptis, corruptis.* — 12. *assumpto-*
um, assumptorum. 242, 5. *alimenta, in alimenta.* — 17. *superfluae, super-*
fluae. 241, 1. *intolerabilis, intolerabilis.* — b. *absorptionem, ab-orptionem.*
 — *superficiem, superficiem.* — 16. *quantitati, quantitate.* 243, 23. Dobson,
 Dobson a treatise of the various etc. p. 16. 25, 16. *contentantur, contentae*
ant. 253, 19. *consumptionem, consumptionem.* 263, 13. *ferendis, ferendis.*
 265, 13. *actate, actata.* — 21. *Veria^{ch}, Veria^{ch}.* 207, 3. *dependet, depen-*
dit, dependit. — 7. *periclytatur, periclitatur.* — 8. *tollerat, tolerat.* 269,
 9. *des, die.* 272, 3. *contribuat, contribuit.* 277, 11. *promanent, promanant.*
 — 25. *Sexus, corporis.* 279, 6. *particulariter, peculiariter.* 283, 25. *am-*
plior, amplior. 285, 5. *sinuosum, sinuosum.* — 20. *impregnant, praegnant.*
 291, 12. *rissime, rarissime.* 13. *sangis, sanguis.* — 16. *rarium, narium.*
 294, 4. *corpore, corpori.* — 20. *dividerunt, diviserunt.* 301, 7. *boeoticum,*
oeoticum diviserunt. 305, 20. 1. B. 4. B. 311, 2. *emanentes, emanantes.*
 315, 11. *assumptae, assumptae.* 321, 24. *Krankheiten, Kennzeichen.* 327, 6.
atrocles, Jatrocles. 333, 28. *bemerken, bemerken.* 325, 5, B. — 12. *nau-*
sea, nauseae. 321, 7. *amuleta, amuleta.* — 23. *amuleta, amuleta.* 243. *com-*
plecta, complecta, ras nempe indifferentes. — 26. *talibus, talibus.* 329, 16. *hil-*
ic. 352, 6. *Adeo, Ideo.* — 12. *Marci, Macri.* 355, 16. *incidunt, incidant.*
 — 22. *ibreu, ibren.* 359, 6. *putant, putent.* — 12. *evadant, evadunt.* — 19.
lat, alit. — 23. *assumptam, assumptam.* 367, 23. *comprimat, comprimit.*
 — *motu obsit, motui obstat.* — 25. *Man, Man.* — 373, 3. *pectori,*
ectore. 373, 26. *rationi, ratione.* 379, 20. *optineri, obtineri.* 383, 27.
Rammenz, Rammaz. 393, 19. *Arabia, Africa.* 395, 3. *prophylactic, pro-*
phylactici. 399, 4. *aërem, aërem.* 407, 15. *debachando, de-bacchando.*
 415, 1. *ni, in.* 427, 27. *Ehren, Orenn.* 433, 22. *etam, etiam.* 443, 26.
ecessitus, accersitus. 455, 19. *Intem, autem.* 421, 20. *difficilia — nutrien-*
ta, difficiles — nutrientes. 467, 9. *oreichalco, ex oreichalco.* 463, 18. *ver-*
entur, versantur. 473, 1. *est, sil.* 477, 22. *sanationi, sanatione.* 477, 18.
corpus, corpus. 481, 28. *insistes, insistas.* 497, 24. *Necol, Nicocl.* 511, 17.
utapat, putabat. 513, 27. *L. VIII. L. VII.* 519, 5. *divetorum, diversu-*
um. 525, 27. *brevis, brevius.*

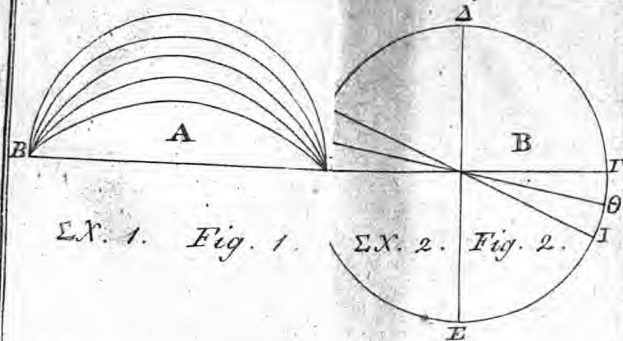
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ.

Οἱ ἐν φιλογενέσι Ἐντιμώτατοι ἔ Εὐγενέστατοι Αὐ- τάδελφοι Ζωσιμᾶ.	σώμ. 100
Ο' Τιμιώτατος Ἀδάμ Δημητρίε Περαινός.	2
Ο' Πανοσιολογιώτατος Πρωτοσύγγελος τῆ ἀγίᾳ Τάφῃ Ἀγάπιος ἐν Φιλίππεπόλει.	1
Ο' Τιμιώτ. Ἀθανάσιος Δάδα Μοχοπολίτης.	2
Ο' Τιμιώτ. Ἀθανάσιος Νικολάε ἐκ Λαρίσσης.	1
Ο' Τιμιώτ. Ἀλέξανδρος Ἰωάννε χ. Ἀλεξάνδρου.	3
Ο' Τιμιώτ. Ἀναστάσιος χ. Βέλκε Φιλίππεπολίτης.	5
Ο' Τιμιώτ. Ἀναστάσιος Μάνε.	2
Ο' Τιμιώτ. Ἀναστάσιος Παχατζής ἐκ Μπιτολλίων.	2
Ο' Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης Ἀνθιμος Γαζής.	3
Ο' Τιμιώτ. Ἀπόστολος Μπόρα ἐκ Ζαγοράς.	2
Ο' Τιμιώτ. Ἀπόστολος Ρίζος ἐξ Ἀγυιάς.	4
Ο' Τιμιώτ. Ἀργύρης χ. Θεοδώρε Φιλίππεπολίτης.	2
Οἱ Τιμιώτ. Αὐτάδελφοι Κ. χ. Παναγιώτε.	4
Οἱ Τιμιώτ. Αὐτάδελφοι Μαντζερλή.	1
Οἱ Τιμιώτ. Αὐτάδελφοι Νικαρέσιε.	3
Οἱ Τιμιώτ. Αἰτάδελφοι Σολομών ἔ υἱοί.	2
Οἱ Τιμιώτ. Αὐτάδελφοι Τζερετζέλη.	2
Ο' Τιμιώτ. Βρέτας Τζοχάνη ἔ συντροφ. ἐκ Μο- χοπόλεως.	2

Ο' Ε'ξοχώτατος ἐν Ἱατροφιλοσόφοις Γεώργιος 1
 Α'λεξάνδρου ἐν Φιλίππεσσι 1
 Ο' Τιμιώτ. Γεώργιος Η'σάιν 1
 Ο' Ε'ξοχώτατος Γεώργιος Κομνηνὸς Ἱατρός ἐν Φι- 1
 λιππεπόλει. 1
 Ο' Τιμιώτ. Γεώργιος Λέαζε 3
 Ο' Τιμιώτ. Γεώργιος Μεσοδήμιος 1
 Ο' Τιμιώτ. Γεώργιος Πωποβίτι 5
 Ο' Τιμιώτ. Γεώργιος Πυρόπουλος ἐκ Ζακύνθου 4
 Ο' Ε'υγενέστατος Γεώργιος Στεφάνου Β' Βισιάρης 1
 Ο' Ε'υγενέστατος Γρηγόριος Πατάζογλος Θεσσα- 1
 λονικεύς. 5
 Ο' Τιμιώτ. Δημήτριος Γαμπόλλιος 1
 Ο' Τιμιώτ. Δημήτριος Χ. Σωτήρη ἐκ Ραιδεσίου 4
 Ο' Τιμιώτ. Δημήτριος Μαργαρίτης Φιλίππεσσι 2
 τής. 2
 Ο' Τιμιώτ. Δημήτριος Τζομπάνος 2
 Ο' Τιμιώτ. Δημήτριος Πασιάντας 1
 Ο' Τιμιώτ. Δημήτριος Σεβασὸς Φιλίππεσσι 1
 Ο' Τιμιώτ. Δημήτριος Χ. Τζότσογλος Φιλίππεσσι 3
 λτης. 3
 Ο' Τιμιώτ. Ε'μμανὴλ Βερέση 1
 Ο' Τιμιώτ. Ε'υαγγέλιος Παναγιώτης ἐκ Ἀρτης 2
 Ο' Τιμιώτ. Ζήσης Ν. Δεπορίτζη 2
 Ο' Τιμιώτ. Ζώτος Ρέσση 1
 Ο' Τιμιώτ. Θεόδωρος Κίκαλος 2
 Ο' Τιμιώτ. Θεόδωρος Μπακάλογλος 2
 Ο' Τιμιώτ. Θεοχάρης Μαλαχμιέτζης 2
 Ο' Τιμιώτ. Θεοχάρης Χρυσόδελος 1
 Ο' Ε'υγενέστατος Ἰωάννης Ἀργυροκύλλης Βυζαντινός 1
 τος. 1
 Ο' Τιμιώτ. Ἰωάννης Β. Πεδίτης 2
 Ο' Τιμιώτ. Ἰωάννης Γεωργίου Κίρτζης 2
 Ο' Τιμιώτ. Ἰωάννης Κόνης Σηληϊώτης 2
 Ο' Τιμιώτ. Ἰωάννης Μάρκας Ραφανιώτης 3
 Ο' Τιμιώτ. Ἰωάννης Μάρκος 1
 Ο' Τιμιώτ. Ἰωάννης Μπατόζογλος 3

Ο' Τιμιώτ. Ἰωάννης Πάντραβας 2
 Ο' Τιμιώτ. Ἰωάννης Ρίζε Θεσσαλονικεύς 2
 Ο' Τιμιώτ. Ἰωάννης Σηανδαλίδης Θεσσαλονικεύς 1
 Ο' Παναεισεμμοελλογημώτατος Οἰκονόμος π. Κων. 1
 σάντινος Φιλίππεσσι 1
 Ο' Ε'υγενέστατος Ἀρχὼν μέγας Δουδότης Κων. 1
 σάντινος Δεδέσκυλος Κώμης Καντακζινός 10
 Ο' Τιμιώτ. Κωνσταντίνος Ζιολῆ ἐκ Μπιτολλίων 1
 Ο' Μακαρίτης Κωνσταντίνος Γιαρμιογλὸς ἐκ Στεν. 1
 μέχε τῆς Φιλίππεσσι 4
 Ο' Τιμιώτ. Κωνσταντίνος Βιτάλης Χίος 1
 Ο' Τιμιώτ. Κωνσταντίνος Δ. Καλαμπάκη 3
 Ο' Τιμιώτ. Κωνσταντίνος Μανὴλ Φιλίππεσσι 3
 Ο' Τιμιώτ. Χ. Κωνσταντίνος Μιχαὴλ ἐκ Μπιτολλίων 2
 Ο' Τιμιώτ. Κωνσταντίνος Ν. Μαυρογορδάτος 2
 Ο' Τιμιώτ. Κωνσταντίνος Μτέλλης 2
 Ο' Μακαρίτης Χ. Κωνσταντίνος Πάπ. 3
 Ο' Τιμιώτ. Κωνσταντίνος Πέφκας 3
 Ο' Ε'ξοχώτατος ἐν Ἱατροῖς Κωνσταντίνος Ράλης 2
 Ο' Τιμιώτ. Δάμπρος Δημητρίος Φιλίππεσσι 1
 Ο' Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιδιάκονος Μανῆριος ἐν 1
 Φιλίππεσσι 1
 Ο' Τιμιώτ. Μανὴλ Χαρήση 5
 Ο' Πανοσιώτατος Νεκτάριος Ἱερομόναχος 3
 Ο' Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης Νεόφυτος 7
 Δέκας. 7
 Ο' Τιμιώτ. Νικόλαος Δ. Βλασός ἐκ Θεσσαλονίκης 3
 Ο' Τιμιώτ. Νικόλαος Κετνέτσης 2
 Ο' Τιμιώτ. Νικόλαος Νορμαγὰς 1
 Ο' Τιμιώτ. Παναγιώτης Δέλιος ἐκ Σερρών, ἡ Γε- 3
 ωργίος Πάπ ἐκ Βρασσωβ. 5
 Ο' Τιμιώτ. Παναγιώτης Ράινοβίτζης ἐκ Μελενίκου 2
 Ο' Τιμιώτ. Παναγιώτης Σπαχίης 2
 Ο' Ε'ξοχώτατος Παντάζης Ἰωάννης Ἱατρός. Ε'ν Φι- 1
 λιππεπόλει. 1
 Ο' Τιμιώτ. Παπαζοβίτζης ἡ Δημάντζος 4
 Ο' Τιμιώτ. Παρασκευᾶς π. Σακελλαρίου ἐκ Στεν. 3

Ο Τιμιώτ. Παρθήσης Δημητρίε Παμφίλε.	2
Ο Τιμιώτ. Παρθήσης Παπᾶ ἐκ Μακρυνιτζης.	3
Ο Τιμιώτ. Περγάκης Σπύρος Σμυρναῖος.	1
Ο Τιμιώτ. Πέτρος Κανέση ἐν Βακαρесьω.	3
Ο Τιμιώτ. Πέτρος Ράννε Φιλιππεπολίτης.	2
Ο Τιμιώτ. Προκόπιος Κανέση.	3
Ο Τιμιώτ. Σέργιος Γιώαννε Μπατρίνε ἐκ Κασορίας.	2
Ο Τιμιώτ. Σέργιος Κυριάκε Τζίνα.	1
Ο Τιμιώτ. Σέργιος Σισανόπουλος.	3
Ο Τιμιώτ. Σταῖκος χ. Καλοϊωάννα.	2
Ο Πανοσιολογιώτατος Ἱερομόναχος Συνέσιος Δα- χειαρίτης ἐν Φιλιππεπόλει.	1
Ο Μακαρίτης Σωτήρης Σαμπαχτάνη Φιλιππεπο- λίτης.	5
Ο Τιμιώτ. Φίλιππος χ. Μιχαήλ ἐκ Θεσσαλονίκης.	2
Ο Τιμιώτ. Χαρήσης Οἰκογόμε.	2
Ο Τιμιώτ. Χρήτος Κανέση ἐκ Πωγωνιανῆς.	5

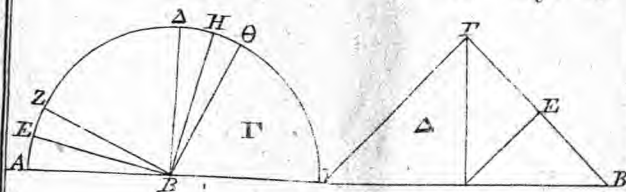

ΣX. 1. Fig. 1.

ΣX. 2. Fig. 2.

ΣX. 3. Fig. 3.

ΣX. 4. Fig. 4.

Η Ταραντέλλα.

La Tarantella

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΙΝΗΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

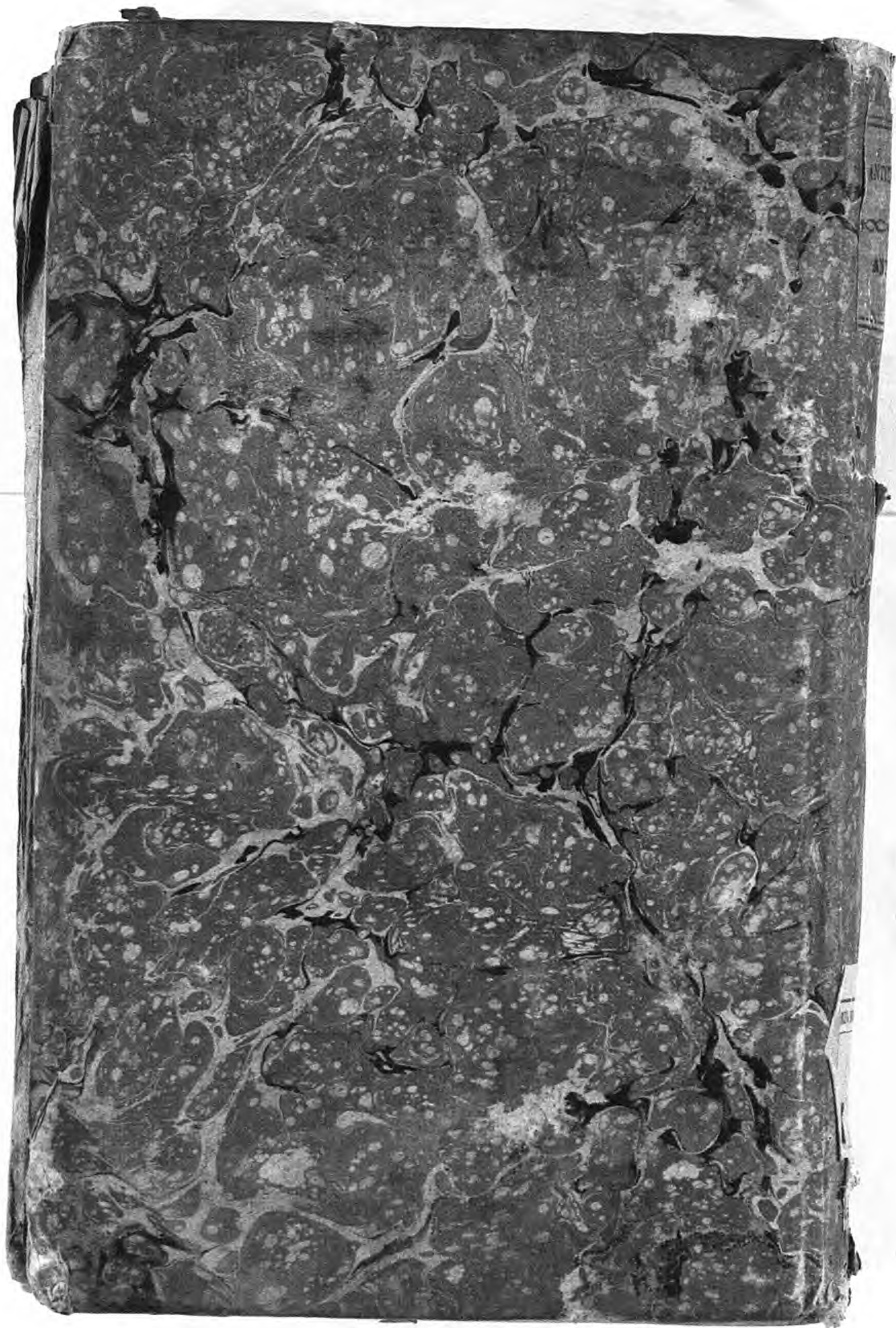

ἀριθ. χρ.

ONOMATEPΩNYMON

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας